No. 856 Număr special de Paşti 28 pagini Lei 7

Adevĕrul literar şi artistic

Anul XVIII • Seria III-a
Lei 7 exemplarul în ţară

Lei 14 exemplarul în străinătate

Morile de pe Neajlov

Sunt de acord cu Casa Drumurilor Regatului, care e de acord cu mine, că nu trebuiesc drumuri în această ţară.

Nu ştiu care sunt argumentele aliatei mele. Iată argumentul meu: o întâmplare ce iese din comun.

Ziua era destul de liniştită, cerul căptuşit de nouri, văzduhul umed.

Ieşeam din Bucureşti cu doi prieteni, spre o pădure din marginea judeţului Vlaşca. Automobilul întâlnea necontenit bălţi de noroi, pe un drum care ar fi putut fi altfel. In realitate, ţinând socoteală de cele câteva şosele asfaltate pe care le-am străbătut în alte Duminici, drumul acesta era o adevărată mizerie. Era o ameninţare să ne clănţănim limbile în măsele. Părea o întoarcere către un veac trecut.

Mă înşel eu ori ne ducem la vânătoare de sitari? mă gândeam.

Nu cred că ne ducem la vânătoare de sitari. Trebuie să fie altceva la mijloc — ceva ciudat şi misterios în acelaşi timp. Căci pe asemenea vreme, care ameninţă a ploaie, n'avem ce căuta la vânat. Pe asemenea timp schimbător de Aprilie, omul face mai bine să stea acasă, sfătuind în tihnă, punând la cale călătorii adevărate. Căci plutirile acestea prin noroaie şi ameninţările de a ne răsturna pe tărîmul celălalt şi nesiguranţa de a ajunge undeva, nu sunt o călătorie adevărată... Sunt o fantazie pe care era mai bine s'o imaginăm într'un fotoliu.

Prin urmare, conchideam eu, clătinându-mă în mersul maşinei şi evitând loviturile primejdioase de capetele alăturate, nu mergem la sitari. N'avem de ce face o vânătoare. Probabil că drumul ne opreşte undeva; şi, când ne opreşte, începe să curgă asupra noastră apă ori ninsoare din nouri.

Satele de dincolo de marginea Capitalei rămâneau în urmă, cu oameni puţini care ne priveau cu nedumerire de la porţi ori de lângă lacurile şanţurilor.

Am trecut o apă care pare că se chiamă Ciorogârla. (Ce nume).

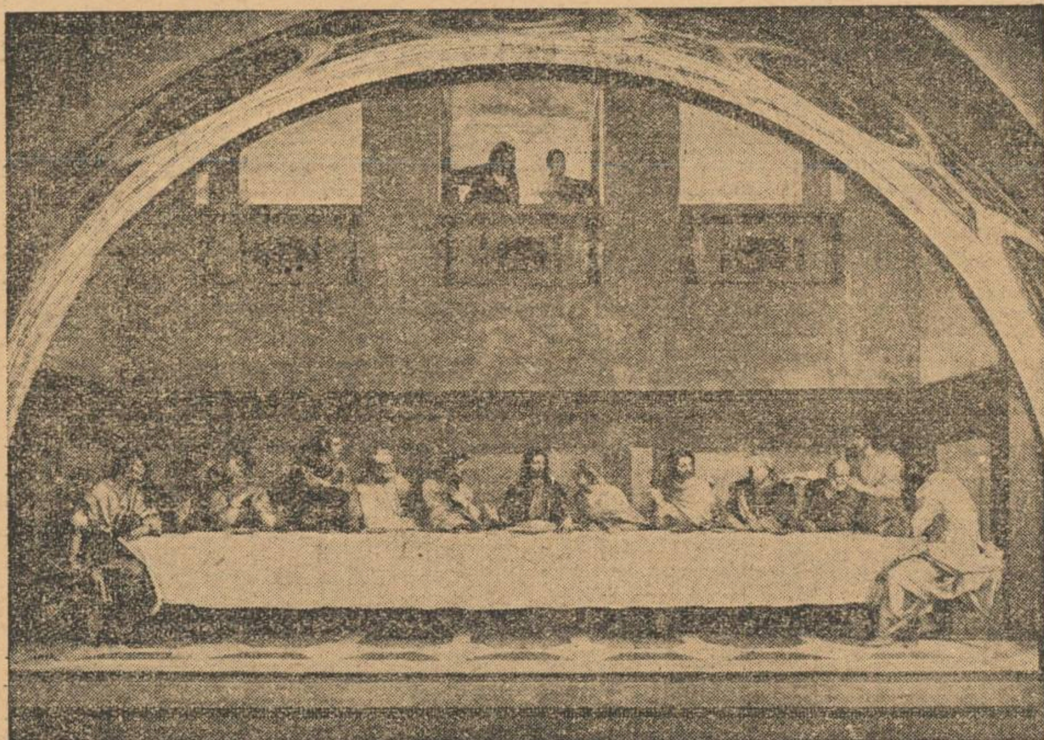
Am găsit pe şosea un om pe care l-am întrebat despre drumul cel mai bun în direcţia unei păduri cunoscută de toată lumea şi însemnată şi pe harta şoferului. Pădurea se numeşte „Babele". Liniile care duc spre acel loc pe hartă sunt destul de complicate. Explicaţia omului nostru a fost mai simplă :

Mergeţi tot înainte, pe urmă apucaţi la stânga.

Ne-am dus înainte. Am ajuns

Pe Argeş în jos
Pe un mal frumos...

După ce am trecut podul Argeşului, peste ape tulburi şi spumate de viiturile zăporului, am găsit două drumuri. Unul la dreapta, altul la stânga. M'am gândit o clipă că omul nostru, stând cu faţa spre noi a socotit drumurile după

Andrea del Sarto — Cina cea de taină

poziţia şi mânile lui; cu toate acestea nu puteam risca să apucăm dreapta când sfatul lui fusese altul. Indată ni s'a prezentat altă răscruce de drumuri şi alt om pus anume acolo, care ne-a îndemnat să ne tot ducem înainte. Când însfârşit, al treilea, pus şi el anume să ne-arate ieşirea cea adevărată din realitate s'a pronunţat, soarta noastră era pecetluită şi am fost cuprins de o adevărată bucurie, înţelegând că nu vom mai ajunge la Babele.

— Ţineţi-o aşa tot înainte, ne-a declarat acest al treilea om, până ce ajungeţi la Nebuna !

Nu ştiu dacă trebuie să atribuim conducătorului maşinei noastre, d. Mitică, virtuţi extraordinare de îndărătnicie şi răbdare. Poate automobilul însuşi în care ne aflam avea în el o îmlădiere şi o putere pe care nu i-o cunoşteam. Căci nu înaintam pe drum, nici prin râpi, nici prin bălţi, nici prin glođuri, ci prin toate acestea amestecate. S'a arătat un sat. S'a arătat alt sat, l-am trecut şi pe acela. Au apărut copii veseli şi femei uimite, care se părea că nu văzuseră niciodată căruţă umblând singură. Atare vehicul vine de bună samă de pe tărâmul ălălalt!

Deodată, subt cerul cenuşiu şi în ziua umedă, s'au arătat coline, livezi şi vii.

Era ceva nou, blând, paşnic şi foarte departe.

Aici, în aceste singuratice frumuseţi, între pădurile vechi, au coborît odinioară oameni dela munte şi au alcătuit aşezările care se văd. Aici e Sud-Vlaşca: adică ţinutul românesc.

Cotind pe după un bot de deal, văd în stânga zarzari înfloriţi, pe urmă o pădurice de stesari sub care pasc oi cu mieluţi firavi lângă ele. Berbecele ne petrece neclintit, îndelung, cu gravitate. In partea dreaptă se înalţă o moară — o moară de zid, pe subt care curg ape, prelingându-se prin zăgaz stăpânit de stăvilare înlănţuite. Lacul morii se rotunjeşte subt o sprinceană de dumbravă. Ape limpezi, către care flutură sălcii plângătoare înverzite gălbiu. La mal, albastre ca o fereastră de cer deschisă brusc, şi albe ca zăpezile ce s'au topit, cele dintâiu flori ale acestei primăveri.

Am umblat înainte în ţara necunoscută, în care am intrat pe furiş şi din întâmplare. Am dat peste altă moară poetică. Apele sunt ale unui râu căruia oamenii îi zic Neajlov. Se poate. Eu nu-i dau nume. Il am scris în mine şi în amintire, ca pe o regiune extraordinară unde nu ştiu dacă-mi va fi dat să mai străbat vreodată.

Căci în sud-Vlaşca, ţinutul românesc cel singuratic de demult, porţile sunt închise. Ca să treci, nu sunt drumuri pentru vehiculele lumii nouă. Ca să se apere de tot ce strică şi preface, regiunea aceasta a morilor Neajlovului cu grădinile, livezile şi dumbrăvile ei, stă retrasă în singurătate şi în trecut. O văd acum în Soarele Invierii, strălucind ca într'o vedenie de basme. Mă întorc către ea; nu ştiu dacă am văzut-o; îmi pare c'am visat-o.

Totuşi am nemerit acolo. La oamenii şi la locurile de demult. Pe urmă m'am întors iarăşi la lumea astălaltă.

MIHAIL SADOVEANU

Pentru copii

La arat

Nu mai ninge, nu mai plouă,
Râd prin crânguri ghioceii,
Pe-un tăpşan cu iarbă nouă
Au ieşit să pască mieii.

Uite sus, pe-un deal sărac,
S'a pornit un plug să are.
Cum îl vezi din depărtare
Subţirel şi negru, pare
Un gândac.

Trage boul pe 'ndelete.
Zice omul: „ — Greu, băete!"

— „Las' să fie şi mai greu!
Să ne-ajute Dumnezeu
Să vedem dealul arat
Şi ogorul sămănat!

Să ne dea, Stăpâne-frate,
Soare cald şi ploi bogate,
Să venim la toamnă iar
Ca să ducem în hambar
Roadele belşugului
Depe urma plugului!"

Doi voinici

Prin grădină peste tot,
Numai flori de promoroacă...
Doi voinici cât Barbă-cot
Au ieşit în drum la joacă.

Şi 'narmându-se pe loc
Cu pistoale mari de soc,
Se avântă, îndrăzneţi,
Printre tufe de scaeţi.

— „Când oi creşte eu mai mare,
Ghinărar mă fac, măi frate,
S'alung Turcii de-a călare
Cu flăcăi din şapte sate!"

— „Toată lumea de pe-aici
Ştie că suntem voinici.
Să ne-audă Dumnezeu:
Ghinărar mă fac şi eu..."

Şi s'aruncă amândoi,
Gata-gata de război,
Ca să taie cu alai
Măciuliile de scai.

Zice-un voinicoş de-o şchioapă:
— „Dă-mi un Turc să-l trag în ţeapă!"
— „Ba un Leş, să mi-l înjug
Şi să ar cu el la plug!"

Dar în loc de Turci hapsâni,
A ieşit dintr'o ogradă
Un dulău cu chef de sfadă,
Să mi-i latre pe români.

Fug voinicii ca din puşcă,
Zboară colbu 'n urma lor:
— „Sai, mămucă 'n ajutor,
Că ne muşcă!...."

OTILIA CAZIMIR

Versurile acestea sunt scrise anume pentru „Cărţile de Citire" pe care d-ra O. C. le tipăreşte acum în colaborare cu d-nii: Prof. Dr. St. Bârsănescu, Gh. Polcovnicu şi I. Berliba.

Autoarea ar dori ca aceste versuri să nu fie folosite şi de alţii, — mai ales înainte de a le fi folosit ea...

Incepând cu Nr. viitor, exemplarul 5 lei.

Faţă de succesul repurtat de „Adevărul Literar" în noul format, — începând cu numărul viitor, vom reduce preţul exemplarului dela 7 la 5 lei.

Actualităţi ştiinţifice

Paradoxele stratosferei

Străduinţele oamenilor de ştiinţă de a explora misterele stratosferei au determinat numeroase ascensiuni în aceste regiuni greu accesibile ale văzduhului. Deşi piloţii stratosferici s'au ridicat până la o înălţime de 23 klm., trebue să recunoaştem că în realitate numai atmosfera inferioară a fost explorată pe această cale. E drept că unele baloane sonde au ajuns până la o altitudine de 35 de km. Nu ştim însă nimic asupra zonelor care se întind dela 40 km. în sus. Abia dela 100 km. în sus fizica, cu concursul astronomiei ne furnizează unele lămuriri.

Se ştie că în imediata apropiere a pământului, temperatura atmosferei scade pe măsură ce ne ridicăm deasupra solului şi anume cu vreo 5—6 grade de kilometru. Fenomenul se menţine până la vreo 10—11 klm., unde începe hotarul stratosferei. La această frontieră termometrul nu indică decât 50 de grade sub zero. Dela 20 de klm. ozonul apare în cantităţi apreciabile şi creşte deasemenea proporţia de heliu. Ar fi însă o greşală să ne închipuim — aşa cum s'a crezut multă vreme — că în stratosferă domneşte o seninătate absolută. In realitate, aerul rarefiat din aceste regiuni e agitat de curenţi orizontali extrem de violenţi.

Pe de altă parte, ar fi logic, în aparenţă, ca temperatura la 40—50—100 de kilometri înălţime, să scadă încetul cu încetul. In realitate însă, lucrurile se petrec cu totul altfel. Chiar când ne ridicăm în stratosferă, se observă o uşoară încălzire.

Intre 30 şi 40 klm. această încălzire, atribuită ozonului este mai pronunţată. Pe deasupra ozonului aerul cuprinde tot mai mult oxigen în stare atomică, element care pare să fie cauza formidabilei urcări de temperatură constatată de specialişti. Savanţii, în urma studiului aprofundat al oxigenului atomic, au dedus că la o altitudine cuprinsă între 100 şi 200 de klm., temperatura atmosferei, departe de a scădea până la zero absolut (minus 273 grade), creşte, dimpotrivă, ajungând noaptea la 400—1100 de grade, iar ziua la 1200—2600 de grade. De altfel, noţiunea de temperatură într'un aer atât de rarefiat are cu totul alt înţeles decât pe pământ.

Se credea pe vremuri că atmosfera la o înălţime de 100 de km. ar cuprinde hidrogen aproape pur. In realitate, în această regiune nu există hidrogen, ci ozon, heliu şi oxigen pur. După cum vedem, cunoştinţele noastre despre stratosferă au suferit în timpul din urmă o transformare radicală.

Aerodromul invizibil

Inginerul american, de origină rusă, Zworykin — unul din cei mai de seamă specialişti în materie de televiziune, în colaborare cu technicianul aviator Merton, a reuşit de curând să realizeze o invenţiune de o deosebită importanţă practică.

E vorba de un aparat care permite avioanelor să aterizeze în condiţiuni sigure pe aerodroame cufundate în întuneric.

In acest scop, sunt montate pe aerodrom proiectoare electrice, care radiază lumina infraroşie, invizibilă pentru ochiul nostru. Graţie aparatului lui Zworykin, aecste raze sunt transformate în alte raze de o lungime mai mare de undă şi deci perceptibile ochiului omenesc. Astfel, aerodromul invizibil pentru toată lumea, apare totuş luminat pentru piloţii avionului.

Aceeaş invenţie e susceptibilă de multe alte aplicaţiuni. Aşa, de pildă, avioanele ar putea deveni vizibile de la mari depărtări prin razele infraroşii, chiar în cazul unei ceţe artificiale, fapt ce prezintă o deosebită importanţă pentru scopurile militare.

Plantele şi lumina colorată

Naturalistul englez Enoch Carrer, propunându-şi să studieze influenţa diferitelor radiaţiuni colorate asupra vegetalelor, a realizat o serie de experienţe interesante prin rezultatele lor.

El a constatat astfel că plantele care cresc expuse la lumina roşie, au tendinţa de a-şi îndepărta cât mai mult tulpinele, unele de altele, pe când, dimpotrivă, cele care se desvoltă la lumina albastră îşi strâng tulpinele între ele ca şi cum ar voi să se încălzească.

Deasemenea, a observat că plantele supuse luminii albastre dau naştere la rădăcini extrem de lungi, pe când cele care se desvoltă în lumina roşie, se mulţumesc cu rădăc-ni scurte şi viguroase.

In sfârşit, Carrer a stabilit deasemenea o înrâurire incontestabilă a diferitelor raze de lumină asupra culorii plantelor. Aşa de pildă, o lumină albastră-verde dă plantelor o coloraţie galbenă, iar lumina roşie deschisă produce o culoare verde.

Sterilizarea oului

Doi fiziologi R. Geigy şi L. Bounour, studiind mai de-aproape structura biologică a oului la animale, au ajuns la concluzia că celulele germinative care, în desvoltarea lor ulterioară devin organele reproducătoare, sunt alcătuite dintr'un material specific. Or, distrugând acest material încă din stadiul când individul se găseşte în forma oului, se poate obţine un embrion care în desvoltarea lui va deveni o fiinţă sterilă.

Experienţa, făcută în acest sens asupra unui ou de broască şi de muscă a reuşit pe deplin. Cei doi fiziologi au distrus în germene isvorul germenului viitor, supunându-l acţiunii razelor ultraviolete. In chipul acesta, ei au realizat un soiu de „castrare" a oului. Toate broaştele ieşite din ouăle astfel tratate, au glandele genitale atrofiate şi nu prezintă nici o urmă de elemente reproducătoare.

Interesant este faptul că animalele astfel rezultate sunt mai voluminoase decât semenele lor normale, ca şi cum organismul lor ar fi primit ca supliment porţiunea de hrană pe care o abosarbe în general ţesutul germinativ.

ING. I. S.

A aparut ROMANUL SPEC'AL de PAŞTI
ALARMĂ PESTE OCEANE!
de maestrul M. LEVEL

„...Da, d-şoară port numele unui monstru, al unui criminal pe lângă care cei mai răi criminali ai Istoriei şi ai Legendei ar fi nişte inocenţi; e numele unui pirat, al unui asasin hărţuit de umbrele a două sute de victime şi blestemat de tot atâtea văduve şi orfani... Şi totuşi, ascultă bine d-şoară, — e numele unui martir !...

AZI în „Romanele Captivante"
— La chioşcari, librari şi în gări —

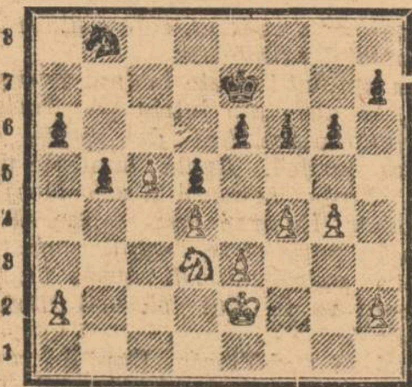
O jumătate de om, roman de Ludovic Dauş.

Evocarea vibrantă a unei epoci pline de frământări, idealuri şi deziluzii. Un roman, care este cea mai sinceră mărturie a unei ere de prefacere.

Lei 80.—

Cronica şahului

UN FINAL INSTRUCTIV
Hastings 1895
Gunsberg

a b c d e f g h

Pillsbury

Poziţia din diagramă — după cum se vede — este aproape egală, totuşi Albele forţează repede şi în mod elegant câştigul. Alb la mutare a jucat: 1. f5!! (Cu scopul de a face 2 pioni liberi la centru), g5; 2. Cb4! a5; 3. c6, Rd6; (axb4; 4. c7!) 4. fxe6, Cxc6; (4..., axb4; 5. e7! Rxe7; 6. c7!) 5. Cxc6, Rxc6; 6. e4, dxe4; 7. d5+ şi restul e uşor.

PRIMA MUTARE

Maestrul rus V. A. Cehover se ocupă în numărul din Decembrie 1936 al revistei „Şahmatâi", de importanta chestiune a primei mutări în jocul de şah, adică cum e mai bine să începem (deschidem) partida, cu 1. e4 sau 1. d4.

Dat fiind marea importanţă atât teoretică cât şi practică a acestei chestiuni, reproducem în întregime acest articol.

„In alegerea primei mutări Albele trebuesc să se dirigeze după principiul, de a strâmtora pe Negru în posibilitatea lui de joc (de întâlnire) în centru.

După mutarea pionului cu 2 câmpuri, în deschiderea partidei, reesă următoarele: a) se atacă 2 câmpuri şi b) se slăbesc 4 câmpuri. De exemplu după 1. e2—e4 sunt atacate câmpurile d5 şi f5 (de fapt însă este atacat câmpul d5, pentrucă el se găseşte în centru). Slabe devin câmpurile d3, f3 ca şi d4 şi f4 deoarece cu situaţia pionului pe e4 apărarea acestor câmpuri se anulează, pe când atunci când se afla la e2, pionul putea să ia poziţie la e3 apărând aceste câmpuri. Important este slăbirea câmpului d4 care se găseşte în centru.

Contra acestora, jocul Negru poate lua două directive:

I) Un contra joc de două feluri cu pionii: a) contra-lovitură (mai bine pregătirea contra loviturii) pe linia acţiunii pionului, — ca de exemplu: după 1. e2—e4, Negru joacă 1..., e6 sau 1..., c6 pregătind mutarea d7—d5. b) Contra atacarea câmpului slăbit, de exemplu: după 1. e2—e4, Negru joacă 1..., e7—e5 sau 1..., c7—c5 cu atac pe câmpul d4.

II) Renunţarea la contra atacul pionilor: a) Cucerirea înceată a câmpului slăbit, cu figuri, de exemplu: la 1. e2—e4, c5 şi apoi g6 şi Ng7 sau după 1. d2—d4, Cf6 şi apoi b6 şi Nb7; b) Destrămarea reciprocă a presiunii pionilor; de exemplu: 1. e4, d5; 2. exd5, Dxd5; sau 1. e4, e5; 2. d4, exd4; 3. Dxd4, sau 1. d4, c5; 2. dxc5.

Trebuiesc deci analizate 4 mutări: 1. e2—e4; 1. d2—d4; 1. c2—c4; 1. f2—f4 care acţionează în centru şi trebuiesc comparate cu posibilităţile Negrului pe linia contra jocului în centru.

Incepem cu mutarea 1. e2—e4. In comparaţie cu mutarea 1. d2—d4 e legată cu posibilităţi foarte curioase. Inainte de toate ca răspuns la mutarea 1. e2—e4, Negrul are 4 posibilităţi de contra acţiuni cu pionii, care au aproape aceiaşi importanţă: 1... e6, 1..., c6, 1..., e5, 1..., c5. Deschiderile care sunt bazate pe aceste posibilităţi se numesc succesiv: 1. Apărarea Franceză. 2. Apărarea Caro-Kan. 3. Deschiderea Pionului Regelui. 4. Apărarea Siciliană. Dintre toate aceste deschideri trebuieşte socotită ca cea mai logică 1..., c5 (Apărarea Siciliană) pentrucă Negru organizează imediat contra-lovitura în centru şi nu pierde timp la pregătire, ca de exemplu după 1..., e6 sau 1..., c6. In afară de aceasta imediat se rupe echilibrul. Avantajul Negrului se rezumă în aceia că el a evitat slăbirea câmpurilor din centru şi pionii săi *d* şi *e* se găsesc pe locurile lor iniţiale.

După 1..., e5 Negrul organizează imediat contra lovitura în centru (câmpul d4), însă cu asta se capătă o poziţie simetrică, cu toate slăbiciunile simetrice şi Albele păstrează complect avantajul primei mutări. In adevăr practica a arătat că după 1. e4, e5; 2. Cf3 Albele au un avantaj durabil, însă nu mare (vezi deschiderile. 1. Spaniolă, 2. Apărarea Philidor şi 3. Rusească), pe când după 1. e4, c5 Negrele lichidează repede „tempo"-ul în plus al Albelor (ca de exemplu în sistemul Dragonului, va să zică prin mutările g6 şi Ng7) şi adesea se capătă chiar o poziţie mai bună.

După mutarea 1. d2—d4, din cele 4 posibilităţi de contra lovituri ale Negrului merită atenţie numai două şi anume: a) 1..., d7—d5 şi 1..., f7—f5. In adevăr, pregătirea loviturii pe linia mutării pionului 1..., d6 şi după aceia e5, sau 1..., f6 şi după aceia e5 e foarte grea. Mutarea 1..., f6 poate în general să nu fie analizată, căci după această mutare nu se poate juca e5 din cauza slăbirii diagonalei e8—h5. De exemplu: 1. d4, f6? 2. e4, e5?; 3. dxe5, fxe5; 4. Dh5+ şi câştigă, iar sistemul cu apărarea 1..., d6 frânează mult dezvoltarea figurilor Negre.

In ce priveşte mutarea 1..., f5 (analoagă cu 1..., c5 ca răspuns la 1. e4) şi ea slăbeşte flancul Regelui (diagonala e8—h5) şi poate duce la un joc viu de gambit, de exemplu după 2. e4 (Gambitul Staunton). Deschiderea aceasta e cunoscută sub numele de Partida Olandeză.

Rămâne încă de văzut după 1. d4, mutarea 1..., c5 care după 2. dxc5 duce la un al doilea mod de acţiune asupra centrului, — ce nu există la mutarea analoagă 1. e4, f5?; 2. exf5, pentrucă aceasta duce la pierderea pionului, dar în acest caz Albele jucând 2. d5, transferă presiunea pionului dela punctul c5 la punctul c6, după care acţiunea Negrelor în centru e îngreuiată.

Cel mai tare răspuns după 1. d2—d4 e 1..., d7—d5. Dar cu asta se păstrează simetria şi Albele pot profita de prima mutare, atacând imediat pionul d5, pe drumul c4, pentrucă după cum arată teoria, să ei la c4 nu e profitabil, însă după 2..., c6 sau 2..., e6 (Apărarea Cehă şi Ortodoxă) echilibrul se rupe în avantajul Albelor, care stau, după aceia, puţin mai liber.

Ar părea deci că se poate trage deja concluzia că mutarea 1. d2—d4 e mai bună decât 1. e2—e4, pentrucă după 1. d2—d4 Negrele au mai puţine posibilităţi. Cu toate acestea există un al doilea mijloc de a influenţa centrul — cu figuri şi acest mijloc poate fi înfăptuit cu cel mai mare succes ca la mutarea 1. d2—d4. Chestia e că după 1. e2—e4, Cb8—c6 Albele pot juca 2. d2—d4 şi de luat pionul d4 nu se poate căci e apărat de Damă. Având 2 pioni în centru, Albului nu-i mai este greu de lichidat încercările de acţiune ale figurilor Negre în centru. După 1. d4, Cf6 mutarea 2. e4 numai e posibilă. Deobicei se pregăteşte aceasta prin c4, Cc3, Dc2, ceiace Negrele nu pot împiedica. O astfel de contra acţiune a figurilor în centru, contra pionilor adversarului, se complică întotdeauna şi adesea dă naştere unui joc foarte viu; deaceia se poate spune că mutarea 1. d4, e mai complicată şi mai tăioasă decât 1. e4 şi e întrebuinţată adesea mai cu plăcere de jucătorii cu stil combinativ.

Mai rămân de analizat mutările 1. c2—c4 şi 1. f2—f4. După 1. c2—c4 Negrele pot organiza, în vederea întâlnirii în centru (pe linia acţiunii pionului) apărarea cu mutările 1..., c6 sau 1..., e6 şi apoi d5, sau dezvoltarea prin contra lovitură asupra câmpului slăbit d4, cu mutările 1..., c5 sau 1..., e5. Mutarea f2—f4 după 1... d7—d5 duce la partida Olandeză cu un tempo în plus (cu asta Negrele au mai puţine posibilităţi de contra acţiune în centru pentrucă nu se mai joacă 1..., f6 şi e5); însă tot ca şi mutarea analoagă 1..., f5 (după 1. e4) ea slăbeşte flancul Regelui Alb.

Poate să pară că mutările 1. c4 şi 1. f4 sunt mai bune decât 1. d4 şi 1. e4, pentrucă cu ele nu se slăbesc câmpurile centrale (pionii *d* şi *e* stau pe loc); Influenţa asupra centrului după aceste mutări e mai mică decât după 1. d4 şi 1. e4 pentrucă după 1. c4 şi 1. f4 acţiunea Albelor se întinde asupra aşa zisului centru mic (câmpurile e5, d5, c4 şi d4) însă după 1. d4 şi 1. e4 acţiunea se întinde asupra centrului mare (câmpurile c4. e5, d4, d5 şi c4, c5, f4, f5).

Recomand cititorilor acestui articol să analizeze o serie de deschideri conducându-se după reflecţiile expuse. Atunci tot ce am scris mai sus va fi mai uşor de înţeles, pentrucă conţinutul acestui articol are scopul să ne dea situaţii, după care trebue să ne conducem, analizându-le".

AUREL LERNOVICI

Doi frați

Intâlnirea fraților a decurs după tipicul nestrămutat de patruzeci de ani.

In bibliotecă, Damian i-a întins mâna uscată, fără să se ridice din scaun:

— Un moment. Numai să termin și sunt al tău.

S'a întors apoi pe fotoliul cu șurub la cei doi administratori, care așteptau lângă ușă, în picioare.

Primea raportul stricăciunilor și dădea ordine.

Administratorii stăteau smirnă; răspundeau scurt, ostășește. Nu cutezau să-și arate vreo părere dacă nu li se cerea; nu cutezau nici să zâmbească, nici să pășească mai aproape pe covorul vișiniu.

Unul, cel mai în vârstă, cu straiu de șiac și ciubote de iuft, era o cunoștință veche pentru Iordache Cumpătă. Pe lângă el își făcuse ucenicia de logofăt, atunci când stăpânul Zapodiei gospodărea amândouă moșiile în lipsa fratelui plecat prin străinătăți. Celălalt, tânăr, în tunică de „piele de drac" cafenie și cu cismele galbene, intrase numai de trei ani în slujbă; agronom cu studii și cu recomandația lui Dimitrie Petreanu. In deosebi lui i se adresau întrebările și ordinele. Se vădea că administratorul vechiu a coborît în grad și în considerație.

Iordache Cumpătă luase loc într'un fotoliu de piele, adânc și moale, care l-a cuprins plăcut după hurducările gabrioletei.

Asculta, abținându-se și el să zâmbească ori să-și rostească părerile. A înțeles că Damian abia atunci sosise dela Piatra și că n'a avut curiozitatea să treacă pe câmp, pentru a afla cu ochii săi în ce măsură l-a crulat pustiirea de ieri. Ii ajungea un raport. A mai înțeles că frate-său angajase pentru munci ruteni și huțuli din Bucovina, găsindu-se ca întotdeauna pe picior de războiu cu jumătate de sat.

— Aceasta-i! încheie Damian, mușcându-și într'un tic neschimbat de patruzeci de ani mustața subțire și albă acum. Ajutorul de grădinar, afară! Cum se numește? Costache? Ii puneți acestui Costache la socoteală geamurile sparte dela seră, îl răfuiți până la un ban și să nu-l mai văd în ochi. Puteți pleca!...

Cristache Fătu, administratorul cel vechiu, se codi în ușă, îndreptând ochii spre stăpânul dela Zapodia și cerându-i ajutor:

— Sunt niște oameni... V'așteaptă de azi-dimineață, coane Damian, și ar îndrăsni să vă roage pentru niște năcazuri ale lor...

— Nu vreau să văd nici un om. Am isprăvit!...

— Intrebați-l, rogu-vă și pe conu Iordache... stărui bătrânul, cerând încă odată din ochii bulbucați și albaștri ajutor dela boierul cu inima mai blajină. In partea dinspre hotarul Zapodiei, unde's ogoarele lor, praf și pulbere s'o ales... Bocesc muierile ca la prohod, coane Damian.

— Aceasta-i adevărat! interveni Iordache Cumpătă. Ii amenință foametea cea mai înfricoșată...

Prinzând curaj, Cristache Fătu se acăță de asemenea ajutor:

— Foamea, cum prea bine spune conu Iordăchel. Foamea și desnădejdea... Pentru care lucru au venit să vă roage, să-i învoiți și pe dânșii la săcere și la treer, cu orice preț îți binevoi dumneavoastră.

Damian înălță fața osoasă, cu nasul ascuțit și ochii cenușii, prefăcându-se a fi cuprins de mare uimire:

— Cum asta?... Vin să mă roage? Mi se pare că astă primăvară, eu trimeteam vorbă să-i cheme și ei nu se lăsau aduși.

— Conu Iordache poate să spună...

— Nu-i vorbă de ce poate să spună conu Iordache. Am isprăvit! Să nu văd picior de om străin în curte.

Administratorii concediați au lipit încetișor ușa.

Damian s'a întors în șurubul scaunului spre fratele musafir, întrebându-l fără mare interes:

— Cum ai scăpat ieri?

— Mulțumesc Domnului. In afară de stricăciuni la livadă și la curte, am fost apărat de pagubă. Pe ogoarele oamenilor însă e o jale ne mai pomenită. Pe Zapodia, ca și pe Dărmănești.

— Știu. Mi s'a făcut raportul.. vorbi cu indiferență Damian, despăturind banda ziarului francez „Le Temps" de pe birou. Acestea sunt riscurile agriculturii.

— Pe noi ne-a ferit soarta de riscuri, de data asta. Putem spune că pe-amândoi ne-a luat Dumnezeu sub aripă.

Damian Cumpătă a surâs mușcător sub mustața subțire:

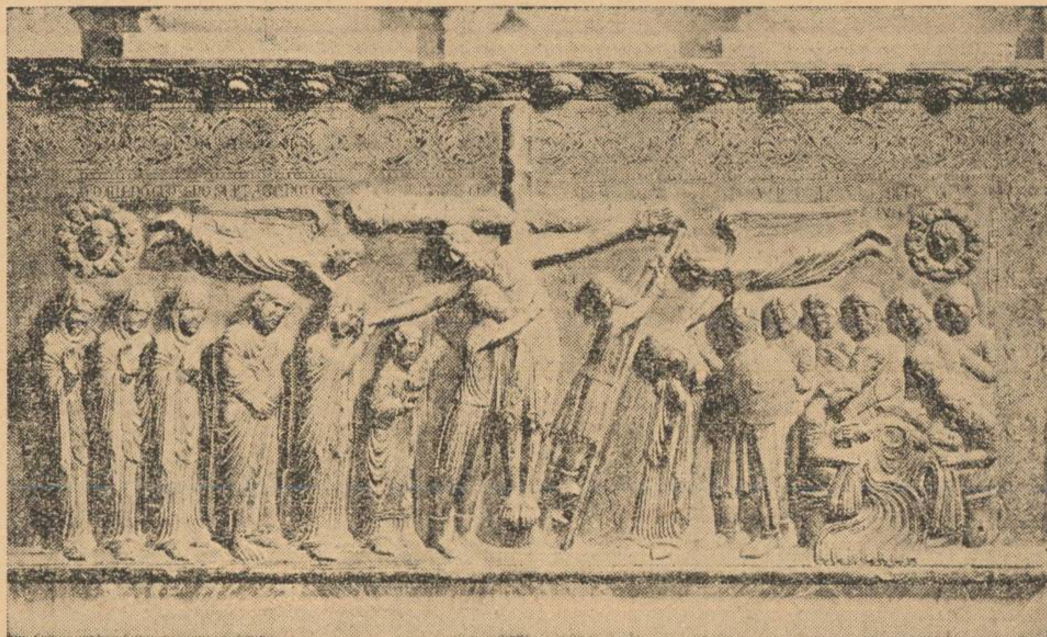
— Până la Dumnezeu, erau alți sfinți mai de aproape. Societățile de asigurare... Cât ești asigurat?

Stăpânul Zapodiei acoperi isprava feciorului mai mare, Jorj, cu un răspuns în doi peri:

— Hm... Nu prea mult.

— Eram sigur. Ca întotdeauna! urmă a surâde cu aceeași înțepătoare ironie, Damian Cumpătă. Mie însă îmi era egal dacă mă bătea ori nu grindina. Pot afirma chiar că față de evaluările aranjate cu agenții și

Fragment din romanul 1907

Benedetto Antellami — **Coborîrea de pe cruce**

față de ratele pe care le plătesc, o grindină ar fi însemnat o afacere bună. Mă dispensa de bătaie de cap. Incasam și plecam în străinătate.

Iordache Cumpătă nu-și mai afla astâmpăr în brațele fotoliului, scandalizat de asemenea nelegiuite calcule.

— Cum, frate? Cum poți spune așa ceva?

— Foarte simplu. Recolta e mediocră, pe două sute cincizeci de fălci în special. Tocmai cele pe care contam mai mult. Două lanuri s'au hupit în ultimele săptămâni. Grâu de calitate inferioară. Asigurarea mi l-ar fi plătit pe calitatea estimată... Deci, matematic, nu eram în pierdere.

— Cum, frate? Apoi să-mi dea mie asigurarea de zece ori cât face o recoltă și nu m'ar mulțumi. Pentru grindină, foc și asigurare ari de trei ori, boronești, sameni; stai din zori până'n noapte cu ochii la cer? Să nu simți bucuria roadei pe care ai muncit-o? Să n'o vezi cărată în hambare?... Aceasta nu pot s'o înțeleg.

— Multe nu poți tu să înțelegi, Iordache! recunoscu Damian, svârlindu-și ochii pe titlurile gazetei franceze. De ce să reluăm o discuție inutilă? Tu vezi agricultura într'un fel; eu altfel. E regretabil că n'a avut nicio influență asupra ideilor tale, un ginere ca Dimitrie Petreanu. Agricultura a încetat a mai fi o rutină; e o știință. I-ai citit cartea?

Intrebând, privise la geamul bibliotecii cu tomuri savante, unde se afla și pentru cărțile de plugărie un raft. N'a așteptat răspunsul. L-a pronunțat tot el:

— N'ai avut curiozitatea! Sunt sigur.

— Ba m'am uitat la una și la alta, când mi-a adus Dimitrie cartea. Or fi ele bune științi acolo, însă calul bătrân nu se învață la umblet. Greu să mai schimb cele ce-am apucat.

— Eu cum le-am schimbat? Le-am schimbat de patruzeci de ani, de când am luat frânele în mână. Cartea ginerelui tău a venit numai să-mi confirme metode de cultură și de economie agricolă, pe care eu le-am introdus de mult. Pe realități, nu pe fantezii, ca nenorocitul de Laurențiu Saranda. Aș dori chiar să-ți mai văd ginerele pe aci. De ce mă ocolește?... Are întotdeauna prilej să constate pe moșia mea, rezultatele fericite ale teoriilor sale. N'ar putea decât să-l încânte...

Iordache Cumpătă vorbi apăsat:

— Intr'un fel, da! Si într'un fel, nu!

— E rândul meu să nu pricep...

— După cum îmi cunosc eu ginerele, de un lucru nu mă'ndoiesc, fără să-i fi cetit cartea. In acele științi ale sale, nu se poate să lipsească omenia.

— Ce-i aia omenie? întrebă Damian, bănuind unde băteau aluziile fratelui cu idei înapoiate.Ințeleg prin omenie, raporturi corecte cu oamenii care-mi lucrează pământul. Să nu permit logofeților să-i înșele la măsurătoare. Să plătesc la timp. Să nu rămân dator nimănui și să speculez o situație, cum fac arendașii ovrei, armeni, greci și chiar de-ai noștri, ridicați din vechili. Aceasta numesc eu omenie! Dar mai înțeleg să rămân stăpân pe moșie la mine. Să nu mă joace țăranii cum vor și cum te joacă pe tine!... Iar ca să nu mă joace, introduc mașini, aduc brațe străine. Mă dispensez de dânșii. Imi place și mă consider în dreptul meu să pun eu condiții, nu să-mi impună țăranii.

— Ce condiții pot să impună, frate? Vai de sufletul lor!

— Tu vorbești? Cu slăbiciunea ta scandaloasă ai stricat și prețurile învoielilor în vremea din urmă. Mă agasează să tot aud: La conu Iordache-i așa... Conu Iordache pe dincolo!... Țineam chiar să-ți spun... Nu-mi faci un serviciu! Nu-ți faci nici ție! Celui căruia i-ai dat, mai cere. Se înnădește. Te socoate obligat să-i tot dai la infinit... Și să mai zici că ești senator de colegiul I, ales ca să aperi drepturile marei proprietăți!... Bagă de seamă! — sfârși schimbând tonul admonestării în glumă și amenințându-l cu degetul uscat, bagă de seamă, data viitoare nu te mai votez! Și deplasez odată cu mine, încă vreo zece voturi...

Apoi, își aminti:

— Ai ceva a-mi comunica?

— Nimic deosebit. Nu m'a lăsat inima, să nu trec și să nu văd câmpul. Se pare că nu era nevoie. A fost cine să-ți facă raportul...

— Evident. Nu plătesc administratori ca să-i trezesc eu din somn și să-mi ruinez ultimii ani din viață, logofețind pe propria mea moșie. Cât am fost tânăr, nu m'am dat înlături... Acum mă economisesc. Comand și priveghez ca ordinele să fie executate... Vrei să faci câțiva pași? Mi s'a vorbit despre oarecare stricăciuni în grădină, la seră...

In picioare, deși de aceeași măsură, Damian părea mai înalt decât fratele său, fiindcă era mai îngust în spate și mai slăbănog. Il ținea țeapăn reumatismul încheeturilor și podagra, în afară de firea-i bățoasă. Călca sprijinit în baston de cireș cu vârful de fier; iar această infirmitate îi pricinuia o suferință ascunsă, ca o injustă scădere a ființei sale asprite, neînduplecată și mândră.

Indată ce s'a mișcat, a apărut de sub birou un cățel de salon, sărind și zurnăindu-și clopoțelul prins în sgarda cu nasturi mărunți, nichelați. A trecut pe lângă mosafir fără să-i dea nicio atenție.

Era un dispreț reciproc.

Iordache Cumpătă nu putea suferi javrele fandosite care își însușesc ceva din aroganța stăpânilor. El se înconjura numai de dulăi lăboși și flocoși, de stână. Se afla și aci, un răspicat hotar între Dărmănești și Zapodia.

Afară, se mai dovedeau altele.

Casa înaltă, cu peron de mozaic și cu stâlpi de marmură vânătă, n'ar fi suportat nicio comparație cu așezările Zapodiei.

Când s'au înmulțit copiii și nepoții, deschizând vad necurmatului alaiu de oaspeți, Iordache Cumpătă a pus și el meșterii să mai ridice o clădire cu două caturi, balcoane, terase și un cucurg, alături de tupilatele chilii părintești.

Dar locuința cea nouă crescuse fără nicio trufie, așa cum au croit-o zidari și dulgheri lipsiți de rafinate gusturi, cu singura frumusețe în perdelele de trandafiri acățători, de viță și de ederă; în priveliștea desfăcută larg peste culmi, până în negura zărilor.

Ograda cu acaretele s'a lățit de asemenea treptat, fără nicio premeditată simetrie: o aripă de grajd înădită la trupul vechiu, un hambar acoperit cu tablă de zinc, lângă șurile streșănite cu stuf ori șindrilă. Toate sub ochii stăpânului, ca să le poată cuprinde din pridvor.

Aci, acaretele se ascundeau la spatele casei, în despărțire de zid și de gard viu. In față erau numai arbuști ornamentali; pomi întinși pe spalier deoparte și de alta a potecilor bătute cu nisip roșcat. Pomi torturați, răsuciți, retezați, ca să închipuiască în aliniere geometrică brațe de sfeșnice, cuburi, piramide și conuri. Argații erau numărați și invizibili. Nu mișuna nicio sămânță de jivalanie. Poate din această pricină toate-i păreau lui Iordache Cumpătă, reci și neînsuflețite.

— Cu hodoroaga asta ai venit? întrebă Damian, arătând disprețuitor cu bastonul spre gabrioleta plină de noroiu și spre Toader Gliga, care pâcâia din țigară pe capră. Intr'o zi are să se sfarme pe drum și ai să umpli șanțurile de arcuri, mutelci și șuruburi...

Iordache Cumpătă a răspuns, cam scos din răbdări:

— Dac'o fi să se întâmple așa, am să pun surugiul să le culeagă într'o haraba și-am să le trimit la caretaș să-mi întocmească gabrioletă nouă, din fier vechiu. Ce să fac altceva? Nu pot să umblu pe drumuri de câmp, în cupea cu roți de gumă...

Aceasta era pentru cupeaua lăcuită și pentru vizitiul în livrea, fără de care Damian nu ieșea în rarele sale preumblări pe moșie, odată la două săptămâni. Fratele cu apucături subțiri și trufașe nu se lăsă mai prejos:

— Cred că Jorj al tău nu spune tot astfel. L-am zărit eri la Piatra... Speriase orașul cu panerul nou-nouț și cu armăsarul său de rasă Orloff.

— Asta-i a tinereții! îl scuză părintele, măcar că în sine păstra alte judecăți. Toți am făcut la fel.

— Toți? Exagerezi.

— Mai mult sau mai puțin, frate.

Damian Cumpătă se opri, întorcând o privire încărcată de subînțelesuri. El nu se însurase cu o fată de 16 ani, furată dela niște răzăși calici și fudui. Deci nu putea să fie prenumărat printre cei care au trecut prin nebuniile tinereților. Il scuti de alte comentarii. Păși mai departe, sacadat, înfigând cuiul bastonului în nisipul roșiatec, și mușcându-și mustața subțire, de câte ori observa altă rană necicatrizată în arbuștii răstigniți pe șpalier.

Mergeau alături și nu păreau frați. Damian cu profilul tăios, rigid în haina cam demodată dar dichisită ca pentru o plimbare pe stradă, cu nod de mătasă le gulerul înalt și scrobit, mănuși cenușii pe degete și ghete fine de șevro. Iordache Cumpătă în surtuc negru de lustrin, purta o cravată de lână împletită la gulerul răsfrânt și jos, o panama veche umbrindu-i obrazul larg, ars de soare și bătut de vânturi.

— A fost un fenomen foarte ciudat! spuse Damian examinând mai amănunțit șpalierii aleielor. După cum mi s'a raportat, a căzut piatra numai în porțiuni izolate. Parcă s'ar fi jucat cineva aruncând bulgării cu mâna: un pumn ici, unul dincolo.

— Se'ntâmplă... Asta-i decâte ori ai noroc să te-ajungă numai o coadă de nor! se dădu cu părerea Iordache Cumpătă, frământat de alte întrebări. Cum poți, frate, cum poți schingiui așa niște copaci? Mă tot uit la dânșii și nu mă pot deprinde...

Damian nu găsi de cuviință să răspundă la asemenea reflecții ridicole. Cu vârful cuiului clătina o crenguță scăpată din legăturile de sârmă, ridica o floare ofilită, strivea o râma care-și svârcolea jumătățile vii.

S'a oprit mai îndelung la seră, să cerceteze geamurile sparte și să le numere. Căzuseră și acolo câțiva pumni răsleți de grindină. O pagubă de nimic. Dar nu înțelegea să-i ierte ajutorului de grădinar, că n'a tras repede învelitoarea de stuf precum îi era datoria.

Amândoi au intrat plecându-și grumajii prea înalți, pentru pragul prea scund.

Grădinarul, austriac roșcovan, pitic la statură, cu favoriții pieptănați rotund după exemplul împăratului său de departe Frantz Iosef, a răsărit ca un gnom de după poițele cu oale de flori. Scuturându-și degetele de mranița grasă, s'a înfățișat să prezinte și el raportul.

Nu se întâmplase nimic grav. N'au fost atinse florile rare, de preț, orhidee și plantele de salon. Pentru rondurile de afară, pregătește răsaduri proaspete. Ferestrele vor fi înlocuite în douăzeci și patru de ore. A plecat o brișcă la Piatra, cu măsurătorile cuvenite, s'aducă geamuri și chit.

— Doresc să știu exact cum s'au petrecut lucrurile, Herman! întrebă Damian cu ochii la cățelul favorit, care-și făcea nevoile fără pudoare, la rădăcina unui lămâi. Bock, ticălosule, nu ți-e rușine?

Herman privea și el îngăduitor la javra stăpândului, așteptându-l să termine. Stia că e singura făptură pe lume, crutată de severitatea lui Damian Cumpătă. Când socoti că atenția boierului nu mai e preocupată aiurea, își complectă raportul:

— Tumneafoastră cunoașteți. Eu am avut permis pentru Piatra... Custache rămas de serviciu. *Sehr* bun *und* cuminte om, Custache.

— Bine. Treci peste asta.

— Foarte bun și harnic om, Custache. *Aber* nenorocire la el a făcut să lipsească. O jumătate de ceas. Poate *nur ein Viertel Uhr*... Atunci s'o întâmplat *unverhofft*, uragan și nenorocire. Are nevastă foarte bolnavă și are copil mic *sehr, sehr krank*... Poate s'a dus să le vadă. Aceasta este toată fina. Permit a ruga să-l iertați.

— Nu știam că te-ai făcut avocat, Herman! vorbi Damian Cumpătă cu glasul uscat. Eu te-am angajat grădinar. Rămâi grădinar!

(Continuare în pag. 6-a)

— Vă roc, tumneavoastră...

— Să nu mă rogi nimic. Cum am hotărît, aşa rămâne! Aci trebueşte un exemplu. Vei căuta alt ajutor. Ai mână liberă s'alegi!

Iordache Cumpătă simţea că se înăbuşe. Il apăsa căldura umedă, mirosul greu de flori, de muşchiu şi de pământ dospit. Il apăsa mai ales asprimea neîndurată a fratelui său, care-şi răsfăţa o potaie şi nu afla iertare pentru un om.

A scos ceasul din buzunar şi s'a arătat deodată foarte grăbit:

— Apoi te las cu bine, Damian. Mai am şi alte drumuri de făcut.

Damian îi întinse mâna slăbănoagă:

— Cele cuvenite cumnatei... Poate vrei să-ţi trimit pe Herman cu o lădiţă de răsaduri? Zici că ţi-a devastat toată grădina.

Iordache Cumpătă s'a uitat la florile exotice şi alambicate, gelatinoase, cu vrejuri prea fragile pentru straturile dela Zapodia.

— Mulţumesc. Nu-i nevoie... Cunoşti tu... Noi am rămas la florile de ţară şi de mănăstire... Acelea mai înfrăţesc şi singure din rădăcina lor.

— Cum vrei! zâmbi glacial Damian Cumpătă. Numai să nu te audă ginerele...

Stăpânul Zapodiei a răsuflat afară din toţi plămânii, trecându-si basmaua pe frunte.

S'a urcat în gabrioletă şi a poruncit oţărît:

— Mă Toadere, să ieşim mai repede deaicea. Ţală, bre, la Stănişoara.

In marginea satului, un pâlc de oameni le aţinea calea.

— Opreşte, Toadere... Ce-i cu voi?

Gospodarii au strâns îndată cercul, cu frunţile descoperite şi plecate în pământ. Se îndemnau unul pe altul, să ia cuvântul.

— Ce să fie, coane Iordache? tuşi un moşneag deşirat, cu palma făcut găvan la gură. Ce ştii şi mata, asta este... Ne perpeleşte conu Damian de vii, ca scobaii pe jaratec, să ne fie iertat a o spune. Ne-a pedepsit ieri urgia lui Dumnezeu... Acuma ne mai pedepseşte si urgia dumisale.

— Şi ce pot să vă fac eu, Năstase?

— Puteţi multe, coane. Că'n mâna dumneavoastră-i puterea.

— Anume?

— Anume... dă!

Moşneagul cătă la spate, aşteptând alte glasuri de sprijin. In roata de Dărmăneşteni care împresurau gabrioleta, Iordache Cumpătă recunoştea pe nume aproape toţi gospodarii mai vârstnici. Cu unii a lucrat; alţii au crescut sub ochii săi. Printre dânşii, se împingea să-şi facă loc din coate un om cumplit de pieptos, scurt şi lat în spate, cu sumanul rupt şi fruntea încreţită într'o amarnică încordare. Il cunoştea si pe acesta. Om mărginit la minte, pricepând greu şi întotdeauna pe dos; dar gata să găsească întotdeauna dreptate de partea celui care cuvântă.

— Aici erai şi tu, Dănilă? întrebă nestăpânindu-şi surâsul.

— Se putea să lipsesc *tuma eu*, coane Iordache? se miră de întrebare Dănilă Cuţui, săltându-şi sumanul petecit pe umăr.

— Se'nţelege. Nu poţi lipsi, ca Martie din post, Dănilă!... Ia spuneţi, oameni buni, ce vreţi dela mine? Mai repegior, fiindcă am întârziat dela alte treburi.

Gospodarii au căutat iarăşi unul în ochii altuia, îndemnându-se.

— Zi tu, Gligore.

— Ba lasă să spună tot moş Nastasă, că el o lucrat cu conu Iordache în alte vremuri şi pe dânsul-l cunoaşte boierul.

— Bine, frate! îşi pierdu răbdarea Iordache Cumpătă. Mult aveţi voi să vă mai târguiţi?... Mă ţineţi locului din drum...

Moşneagul Năstase îşi luă inima în dinţi:

— Coane Iordache, scapă-ne dela pieire, că ne-o ajuns ceasul de-apoi... Invoeşte-ne, coane, la tăcere, la strâns, la trier... La ce crezi mata...

— Cum pot s'o fac? Am Zăpodenii mei...

— Ne-om împăca noi cu dânşii, coane Iordache. Nu ne lasa...

— Bine, măi oameni ai lui Dumnezeu! Nu pricepeţi că mi-am împânzit lanurile cu lucrătorii mei?... Poimâne încep... Fiecare îşi are porţia lui, hotărîtă si arvonită cu învoeli vechi... Ce vreti voi? Să mă dau peste cap?

— Nu-i vorba de asta, coane Iordache.

— Dară de care alta?

— Adică, tot cam de asta într'un fel. Unde-s braţe mai multe, se ispräveşte treaba mai de grabă... Nu ne lasaţi, coane Iordache. Ogoarele noastre-s una cu pământu... Fânul, de bine ce l-am căpiţât l-or tot dus puhoaiele în Cracău... Se'ncrâncenă carnea pe noi, când ne gândim, coane Iordache, ce ne aşteaptă la iarnă, pe noi şi gitele noastre...

Iordache Cumpătă îşi urma în minte socotelile sale. Privi la chipurile întinse cu încordare să-i soarbă cuvântul, cum mai văzuse tot aşa buzele arse ale lui Tudose, din Zapodia. Oftă şi hotărî:

— In sfârşit... Să vedem ce-i de făcut. Veniţi mâne dimineaţă.

— Cu neveste şi copii venim, coane. Să ne tocmim robi, coane Iordache!...

— Să veniţi fără neveste şi fără ploduri. Alegeţi câţiva dintre voi, mai cu scaun la cap... Uite, pe Dănilă de-o pildă...

Oamenii au prins a râde, văzând că boierul glumeşte. Semn bun.

— Apoi, fără el. nici că se poate, coane Iordache.

— Mai căutaţi câţiva isteţi ca el, să vă vândă robi... Asta-i. Acuma, dă biciu, Toadere! Ţală, bre, unde apuci? Tală, la Stănişoara. Gospodarii cu pălăriile în mână, îl petreceau din urmă cu urările.

— Să trăiţi, coane Iordache... Dumnezeu să v'ajute, coane Iordache!...

Dănilă Cuţui, tot săltându-şi sumanul roş şi petecit dintr'un umăr, comenta evenimentul după priceperea sa:

— Mi-o spus: de-acu post şi rugăciune, Dănilă! Apoi are dreptate. Ce poate să facă? Zice că-i sătul până peste cap de noi. Apoi cum să nu fie sătul? După ce că n'avem ce mânca, ne mai şi târguiam! Apoi are dreptate, conu Iordache. Are să puie mâne dimineaţă Zăpodenii dumisale, să ne ieie pe fugă... De ce să n'o facă? Şi cică să mă prindă rob... Apoi chiar că s'o'ntors vremea robiei.

— Mai tacă-ţi gura, Dănilă, că toate le-ai priceput anapoda. N'ai auzit măi, că ne'nvoeşte? Zi bodaproste!... Ne scoate dela pieire!

— Apoi cum să nu ne'nvoiască? S'o săturat până peste cap de Zăpodenii lui!... Să mai intre şi dânşii la pieire. Are dreptate conu Iordache!

CEZAR PETRESCU

Cronici

Zodia cancerului

D-LUI M. SADOVEANU

...In vremea ceia fost-au aman şi sărăcie
Şi de osândă sămne prea multe s'au aflat:
Pământul din adâncuri s'au fost cutremurat
Şi din senin pornit-au vânt rău cu vijălie.

Umblau pe ceruri, noaptea, cometă argintie;
Icoana Prea-Curatei cu plâns au lăcrămat;
Şi, ca să se 'mplinească blăstemul, s'au iscat
Noroadele 'n de-ele, cu oşti o grămăzie...

....Şi Vodă ce scornise doar biruri şi nevoi,
— Căci rău belea norodul şi aprig om au fost —
S'au stins la Liov, în scârbă, lovit de cataroi...

Căci astfel ne petrecem în sâlă şi nerost
Când Domnul îşi întoarce privirea dela noi,
Ca să ne certe fapta şi gândul nostru prost...

EMIL BAICOIANU

A murit Petrică!

Un accident năprasnic mi-a ucis un prieten. Un prieten mic cât un pitic din versurile pe care el mi le cânta fericit, cu candoarea unui înger dintr'o poveste de Andersen:

„Douăzeţi pitiţi voiniţi
Se bătulă cu'n aliţi".

Il chema „Petlică" (Petrică). Era un băeţaş cuminte, curat şi plăpând, copil de muncitori, cărora viaţa nu le-a surâs niciodată.

Avea părul inelat şi de culoarea fuiorului, faţa neregulată ca de păpuşă ieftină. Un năsuc de mărimea unui bumb, puţin ridicat în vârf, iar gura micuţă, croită oblic; semăna aidoma cu Fabre — entomologul din Sérignam — ori cu Luchian — pictorul de flori — cum mi-i închipui că au fost în copilărie. Purta pantalonaşi minusculi, cusuţi cu îndemânare de „măicusa" şi avea două picioruşe delicate ca două suveici de aur dintr'un tablou cu copii de Tonitza.

Ca exterior băeţaşul nu se deosebea mult de ceilalţi ştrengari în cârdul cărora se pierdea cu uşurinţă. Ceiace îl distingea însă din gloata anonimă a tovarăşilor erau privirile.

Avea nişte ochi mari, albaştri şi umezi, cu care sfredelea par'că viaţa, ochi plini de curiozitate, de neastâmpăr şi de dorul de a şti. Era un exemplar răsărit din filonul atât de rar, din care ies, la depărtate intervale, marile figuri ale omenirii

●

Ne-am cunoscut şi ne-am împrietenit toamna trecută — cam prin Octomvrie — în „Grădiniţa" unei şcoli normale, unde Petrică, dimpreună cu alţi tovarăşi şi tovarăşe, serveau ca... material de studiu pentru perfecţionarea didactică a unui grup de viitoare discipole ale lui Froebel.

Dar adevăratul temeiu al prieteniei noastre datează din primăvara aceasta care — fără o înţelegere prealabilă — ne-a purtat de mai multe ori paşii, la amândoi deodată, în parcul plin de arbori, de flori şi de lumină al şcoalei.

— „Ce cauţi tu aici Petrică?, l-am întrebat când pentru întâia oară l-am descoperit în fundul grădinii. (Privea cu interes cum dintr'un muşuroiu de pământ sălta o duzină de cărăbuşi mărunţi, cari de cum ieşeau la lumină, îşi aruncau, odată cu prima încordare pentru deschiderea aripelor şi învelişul vieţuirii lor subpământene).

— „Mă uit la gândaţi", îmi răspunde îngândurat copilul, pentruca după câteva momente de meditaţie să completeze:

— „Ai văzut, ei şi-au lăsat aci hainele de ialnă" (şi-mi arătă crusta fină şi uscată, pe care vântul o mişca din loc în loc).

— „Dece Petrică?" Băeţaşul pare încurcat dar se concentrează adânc (îi prind eforturile din luminiţele ochilor) şi îmi răspunde cu gravitate:

— „Pentlucă ei sboală la Dumnezeu şi acolo tlebuie să mealgă cu haine cuIate, ca îngelii"...

Deunăzi am dat peste el în clasă. Era singur. Purtând cu îndemânare creta pe fondul negru al tablei, desemna cu hărnicie ceva. Şi nu mică mi-a fost emoţia, când apropiindu-mă, am văzut cum de sub degetele copilului de cinci ani, ieşea fără nici o stângăcie silueta unei sălcii plângătoare; crengile îi erau plecate în chip de rugă, iar pe tulpină, cobora o întreagă oaste de gândăcei mărunţi: boii domnului.

Era o imagine la fel cu aceia pe care o văzusem împreună cu câteva zile mai înainte: eu cu indiferenţa dictată de obişnuinţă, Petrică cu interesul şi emoţia cu care trebue să fi privit şi Fabre, un tablou identic, la vârsta lui

Dar nu-i nici o săptămână de când l-am găsit ghemuit într'o tufă de răuruscă: urmărea cu încordare cum o răţuşcă cenuşie ajuta cuminte ciocănitul ouălor din care ieşeau puii plăpânzi şi umezi. Indată ce măcăneţii îşi lepădau strâmtele lor cochilii, băeţaşul îi lua în mână, le mângâia cu gingăşie pufuşorul gălbui şi catifelat şi le şoptea duios cuvinte calde: era ca o poemă de bun venit cu care natura — prin mai vechile ei exemplare — întâmpină în pragul existenţii generaţiile succesive de vieţuitoare, care înoadă lanţul de azi cu cel de mâine...

●

Adineauri mă îndreptam grăbit spre şcoală.

In faţa casei copilului am văzut lume adunată. Am intrat înăuntru şi am găsit băeţaşul întins pe pat. Lângă el „măicusa", îl jelea fără graiu.

Inimioara lui care se înfiora de cântecul pasărilor, sau de svonul vieţii din livadă, nu se răcise încă. Ochii mari, de culoarea zambilelor — ochii aceia întrebători şi plini de taina inteligenţii — rămăseseră deschişi, parcă miraţi, ca în împrejurările când îl descopeream urmărind cu răbdare drumurile strategice ale unui ariciu, mişcarea domoală a unui melc, ori evoluţia unei libelule deasupra undelor Crişului. Şi dacă n'ar fi fost firişorul de sânge care i se prelingea uşor din gura întredeschisă, aş fi crezut că priveşte cerul...

STELIAN I. CONSTANTINESCU

Giotto — Coborîrea de pe cruce

Drumuri albastre, de Const. Argeşanu.

Un imn închinat elanului şi văzduhului, înălţimilor şi infinitului. O carte cuprinzând emoţiile motorului şi grandioasele spectacole, pe cari le deschide elicea avionului.

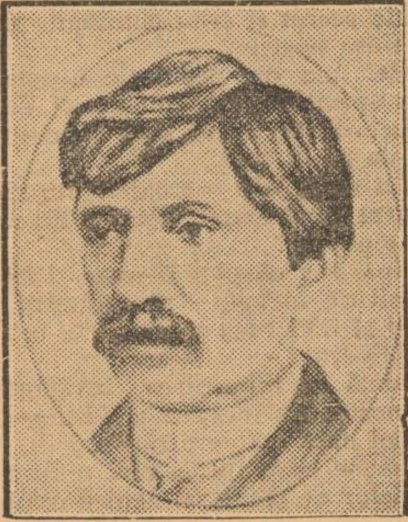
Lei 60.—

Romanul social din viaţa ţărnimii ardelene *„Vârtejul"*, din care am publicat un fragment într'unul din numerele trecute ale revistei noastre, al cunoscutului şi apreciatului scriitor Romulus Cioflec, a fost acceptat de Editura „Adevĕrul" şi va apare în librării peste câteva săptămâni.

Alexandru Vlahuță polemist

Bronzului amintitor al fizionomiei sau măștii lui Vlahuță, — turnat de către sculptorul Oscar Späthe și ridicat la Râmnicu-Sărat — îi adăogăm o contribuție referitoare la chipul spiritual și la opera scriitorului.

Din această operă, fie 'n beletristică, fie în activitatea-i culturală întreprinsă adesea cu caracter educativ, observăm că poetul Vlahuță și-a destinat elanul

VLAHUȚA

mai ales scrisului și atitudinii de polemist.

De aceea versurile și proza lui *luptătoare* prezintă o formă interesantă de sarcasm, luminată mai puțin de emoție de cât săltată de patetism.

Scrisul lui, în cronica rimată, împletește cu meșteșug aceste stări ce mângâie atenția distrată.

Geometria frazei și cadența cuvintelor lui au fost seduse de viața efemeră, chiar atunci când l-a ispitit veșnicia și nemurirea.

Cei cari vor incerca să prezinte un portret intreg al lui Vlahuță, nu vor fi în stare să-l realizeze fără ca, în același timp, să nu determine partea-i de activitate manifestată și 'n unele preocupări politico-sociale cuprinse (noi am folosi neologismul: *incluse)* în frământările și aspectele literare ale epocei.

Vrem să reamintim în această privință o discuție care fără să se 'ngrijească de îngrădirea curentă pusă dezbaterilor culturale și celor estetice, a sărit însă cu mult dincolo de pârleacul poetic, și s'a transformat într'o gâlceavă, de unde invectivele și familiaritățile prea de tot expresive nu au fost înlăturate. E vorba de polemica dintre revistele „Viecața" și „Evenimentul literar".

Polemica a fost în jurul artei pentru artă și al artei cu tendinți, și apoi în jurul unor inconsecvențe, nedumeriri și incertitudini ortoepice și ortografice.

Problema întâia o stabilise Gherea prin studiile sale publicate 'n „Contemporanul" din 1885. Chestiunea — pornită dela analiza și combaterea cercetărilor critice ale lui Maiorescu referitoare la Eminescu și Caragiale — a fost continuată și limpezită prin polemica dintre Gherea și Morna (Ioan N. Roman). In treacăt pomenim aci că poetul Ioan N. Roman — care tipărise o interesantă broșură împotriva direcției „Contemporanului" — a recunoscut temeinicia argumentărilor lui Gherea în ce privește acest subiect de controversă: arta pentru artă și arta cu tendinți.

Ce credea pe atunci (între anii 1887-1893) Vlahuță despre această problemă? Nerostindu-se în chip hotărît el lăsa să i se *intrevadă* preferințele, din unele poezii, schițe, însemnări și dintr'o memorabilă conferință: *Curentul Eminescu* (precum și dintr'altă conferință mai puțin cunoscută dar mult mai bună: *Onestitatea în artă)*.

In primul rând face o mărturisire publică: a fost amăgit în adolescența-i literară când

...cu lacrimi stoarse'n silă — nu mi-aș
mai aduce-aminte! —
Am bocit și eu nimicuri, ce-mi păreau
pe-atuncea sfinte.

Cu mustrare de cuget, de par'că ar fi fost complice la ele, Vlahuță înșiră:

...Câte drame mișcătoare
Nu se pierd nepovestite în năprasnica
vâltoare
A torentelor vieții! Câți eroi, lipsiți de
slavă,
Nu dispar in lupta asta nesfârșită și
grozavă!
Și sub vijelia soartei, câte inimi asu-
prite,
Câți martiri pe care vremea și uitarea
ii înghite!

Pentru aducătorul în țară al temei și răspânditorul expresiei *„arta cu tendinți"*, Vlahuță mărturisește respect și admirație. In „File rupte", el dă tinerimii blazate sfatul unei tămăduiri de tânjire și ipocondrie: *„CITIȚI PE GHEREA!"*

In „Din goana vieții", el vorbește de cercetările „uimitor de conștiincioase" ale lui Constantin Dobrogeanu-Gherea. „Albumul *Vieții*" subliniază: „logica puternică, imensa cultură și profunda bunătate a acestui cugetător modern". Și, atingând chestiunea marilor încăerări estetico-sociale — în cari problema adineauri pomenită a fost dezbătută — Vlahuță spunea: „Lupta dintre el (Gherea) și d. Maiorescu s'a terminat. Gherea a eșit triumfător".

Apoi, nu numai faptul însuși al colaborării lui Vlahuță la marea publicațiune a lui Gherea „Literatură și Știință", dar întregi pasagii din conferința-i ținută la Ateneu despre „Onestitatea în artă", îl arătau pe poet ca pe unul dintre cei cari împărtășesc ideile literare ale criticului.

Câteva deprinderi:

„De pe fiecare operă de artă pe care o admirăm, se degajează o forță nouă, care se introduce în ecuația forțelor noastre, și ia acolo o parte mult mai însemnată și mai activă, cu cât ne-a emoționat mai adânc. Noi gândim și trăim prin tot ce am primit și dospit în pasta noastră ereditară.

„...Nelinistea și dornica intindere de brațe [a omenirii] *după un ideal se zugrăvește cu mult mai bine în munca cinstită a marilor ei artiști și în durerile lor de creare. Poetul, în căutarea perfecțiunii, arată foarte bine intreaga evoluție a omenirii, a vieții în genere, spre ceva depărtat, care chiamă, atrage ca un vis frumos, și farmecă poate tocmai prin această depărtare.*

De sigur, nu e vorbă deșartă, că 'n inima poeților bate mai tare dorul întregei omeniri!"

Pe lângă acestea, predilecția lui Vlahuță pentru opera Adei Negri din care a tălmăcit în versuri albe 16 poezii (două cu deosebire: „Muncitorul" și „Proletarul" se spuneau la festivitățile mișcării socialiste) întărea părerea multora că au în Vlahuță un „partizan" — să-i zicem — al artei cu tendinți.

Iată, însă, că Anton Bacalbașa ține o causerie „Artă pentru artă" la Ateneu, în seara de 17 Februarie 1894.

„Viecața" anunță întâi subiectul „atrăgător" al conferinței, numele „și mai atrăgător" al conferențiarului. In darea de seamă din „Viecața" dela 20 Februarie acel an, se vorbește de buna impresie făcută de dizertația lui Tony; dar încheerea sună precum urmează:

„Cât despre *arta cu tendință* a conferențiarului, și anume cu *tendința* de a servi cauza unei clase și-a unui partid, noi continuăm de a rămânea convinși că aceea nu e *artă*".

Viecața făcea o confuzie — descurcată și ea de mult, tot de către Gherea — între arta cu tendinți și arta tezistă. (Gherea scrisese: „Când genialele versuri ale lui Shelley au căzut asupra Engliterei ca o lavă topită, chemând la viață pe cei desmoșteniți, ce strigăt de ură!... Intre alte clevetiri a fost și aceea că versurile lui Shelley pângăresc arta, prin introducerea unor idei cari au *alt* câmp de luptă. Estetici curați s'au făcut mai ales acei ale căror privilegii au fost amenințate prin acest potop de geniale și înfocate versuri.... Trebue să spunem însă că în cuvintele antitendențioșilor în privința poeziei se cuprinde și o parte de adevăr, câtă vreme ei luptă în contra *tezismului*, confundându-l cu tendința socială a *artei*").

Anton Bacalbașa îi răspunde *Vieței* prin *Adeverul;* „Evenimentul Literar" din Iași intervine și el cu articole semnate C. Vraja (Ibrăileanu), C. Șărcăleanu (Const. Stere) și Raicu Ionescu-Rion.

Iar polemica se încinge. Și devine înverșunată. Și alunecă polemica — curios! — *nu* din vina lui Tony, și mai puțin încă din partea celor dela „Evenimentul Literar":

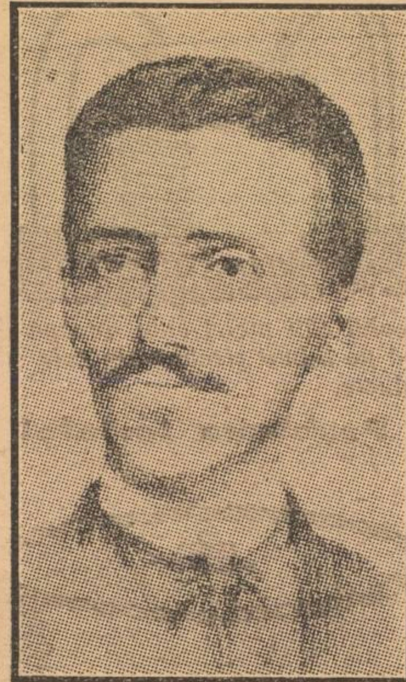
Zadarnic! — Lupta se 'nteţeşte
Şi nu-i alegere de armă

spune undeva Vlahuță. In discuția aceasta, *Viecața* e aceea care nu alege arma.

Tony, pătimașul Tony, e nevoit să spue în fruntea unui număr din „Adevĕrul literar":

Face rău poetul că introduce într'o desbatere literară atâtea personalități, atâtea chestii cari, printr'o ciudată ironie, s'ar putea numi chestii delicate. Dacă l-aș urma pe calea asta? Nu crede simpaticul poet că aș avea și eu mijlocul ca... să-i torn pe cap nițică zeamă de ridicul?

Și cunoscându-și primejdioasa înclinare spre imprecații și destăinuire de lucruri nu tocmai literare. Anton Bacalbașa înălța următoarea cucernică rugă:

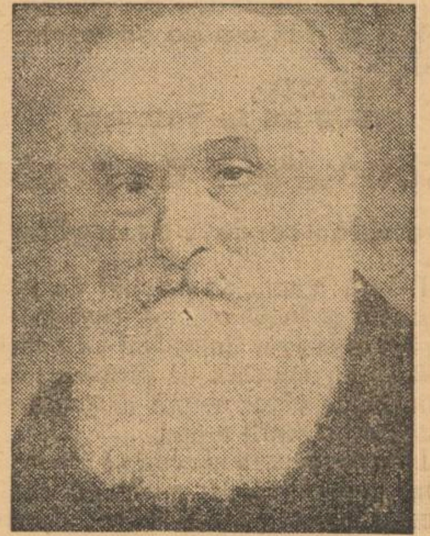

TONY BACALBAȘA

„Pune, Doamne, strajă peniței mele; și dă-mi răbdarea de-a aștepta ca *Viecața* să se repete pe tărîmul acesta! Voi avea în fața publicului care s'ar desgusta de-o asemenea *polemică*, cel puțin scuza că eu *nu m'am grăbit* să alerg la scandal".

Lupta e dusă 'n proză, în versuri, și în ilustrațiuni cu legende explicative nebinevoitoare.

Din literatura acestei campanii detașăm câteva *versuri*, numai versuri. De ce? Cu toate că și 'n ele vezi nu desbaterea senină, ci cum ba în unul, ba în celălalt dintre campioni „un vrăjmaș stă la pândă" și cum „toată cruzimea e o falã", dar unele mlădieri ritmice, unele îngemănări de sunete cu dactilele ce se asvârl cu larma unei mici cascade, distrag oarecum dela lipsa de frumusețã etică a unei atari lupte.

GHEREA

Am spus că la crâncena încăerare dintre partizanii artei cu tendinți și cei ai artei pentru artă se adăogase o discuție aprinsă gramaticală: de dreaptă pronunțare și dreaptă scriere.

Enciclopedicul Nădejde, autor și al unei Istorii a limbii și literaturii române, polemizase cu Vlahuță în 1887 în chestia scrierii corecte a unor cuvinte. De astădată, în timpul vehementelor discuții între *Viecața* și *Evenimentul literar* Ioan Nădejde apare cu „a doua lecție de gramatică" adresată lui Vlahuță.

Acesta îi răspunde, legându-se de preferința pe care Ioan Nădejde o dădea vocalei *e* în anume cuvinte în dauna vocalei *i*:

Ce-atâta zizanie?
Și ce-atâta predecă?
Dacă tu poți crede că
Buchia din cazanie
Pentru veci ne ferecč
Urlă tu 'n beserecă!
Pe tine ceasloavele
La tipic înhame-te
Mie mi-i lehamete
Să-ți ascult brașoavele!

Versurile semnate *L. Ascar* aveau un motto popular și 'n titlu se declara că ar fi stihuri cu tendinți și că erau dedicate „Unui țârcovnic pretențios și cu manii gramatecale". Litera *e* pretutindeni unde înlocuia pe *i* era tipărită cu un aldin de-o grosime formidabilă.

Intr'altă șarjă rimată, Vlahuță spunea despre „Evenimentul Literar":

...El s'a pus s'arate că
Noi nu știm gramatecă
Și scrie cu „patemă"
Cu asta ne bate, mă
Și scrie cu „inemă"
Născătoare, ține-mă!

Necunoscând monumentul, nu știm ce exprimă la Râmnicu-Sărat figura lui Vlahuță, în creația lui Oscar Späthe.

Ne gândim, însă, că sculptorii insistă de obicei asupra minei sentimentale și elegiace, când execută chipul unui poet.

Dar Vlahuță cel grav, în fața veșniciei trebue să se prezinte și cu acea ironie, nu totdeauna blândă, ce-a întovărșit tinderea lui către un lirism filozofic, în care nu afli numai cugetare vresificată devenită maximă sentimentală, ci și o undă de sensibilitate.

BARBU LAZAREANU

Concursurile Adeverului Literar

20.000 Lei premii în numerar şi în volume

„Adevărul Literar" institue trei concursuri cu premii:

1) Un concurs de probleme, care urmează a fi deslegate de cetitorii noştri.

PREMII:

5.000 lei numerar.

5.000 lei în volume.

2) Un concurs de teze de limba română ale elevelor şi elevilor din ultima clasă de şcoală secundară — teze recomandate de profesorul respectiv. Lucrările vor fi înaintate la redacţie până la 15 Iunie 1937.

PREMII:

2.000 lei numerar.

3.000 lei în volume.

3) Un concurs de pasagii din literatura română. Cine e autorul şi despre ce se vorbeşte în cartea de unde-i extras pasajul.

PREMII:

5.000 lei în volume.

Concursul de probleme al revistei noastre

Premiile acordate deslegătorilor

Pentru a stimula spiritul de perspicacitate şi ingeniozitate, revista noastră a organizat incepând cu numărul 852, — un concurs de probleme ingenioase, ale căror soluţii urmează să le găsească cititorii noştri.

In zece numere succesive ale revistei vom publica câte-o problemă din domeniul matematicei şi fizicei elementare, chestiuni din viaţa practică, etc., fiecare problemă fiind însoţită de un clişeu. Soluţiunile, împreună cu seria celor zece bonuri de premii, care vor apărea în acest timp în revistă, vor fi trimise redacţiei, la o dată pe care o vom anunţa la timp. Cele mai bune deslegări vor fi premiate, iar fotografiile deslegătorilor vor apărea în revistă. Se vor acorda următoarele premii:

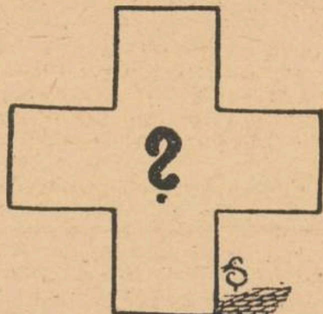
5.000 lei numerar şi 5.000 lei în volume din editura „Adevărul", alese de câştigător după o listă ce vom publica ulterior. Total 10.000 lei.

In cazul unor răspunsuri egal de bune, premiul se va acorda prin tragere la sorţi.

Repetăm primele cinci probleme:

Problema crucii

Prin două linii drepte să se împartă această cruce în trei părţi, care, com-

binate împreună, să alcătuiască un dreptunghiu, având una din laturi de două ori mai mare ca cealaltă.

Problema mingii

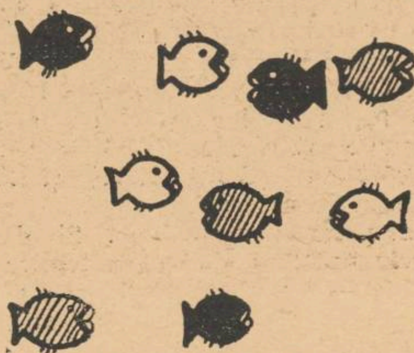
O minge de cauciuc a căzut în fundul unei ţevi, după cum se vede în fi-

gura alăturată. Toate încercările de a o scoate, cu ajutorul unui baston, sânt zadarnice. Să se găsească un procedeu simplu, pentru ca fără nici un instrument, să retragem mingea din ţeavă.

Problema peştilor

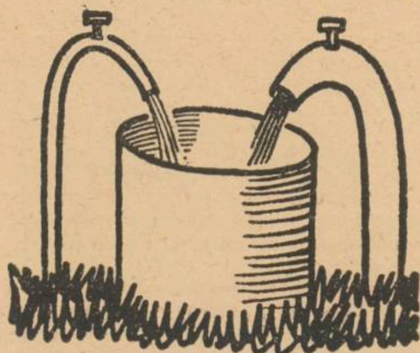
Intr'un aquarium există trei specii de peşti. Aceste specii sunt repre-zentate în figura alăturată, respectiv

prin peşti negri, peşti albi şi peşti vărgaţi. Să se unească prin câte-o linie continuă peştii aparţinând aceleiaşi specii, în aşa fel ca cele trei linii astfel obţinute să nu se întretaie între ele. Există două deslegări.

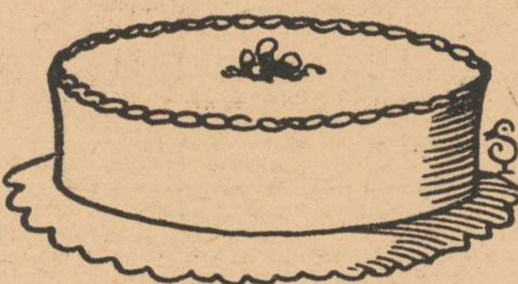
Problema rezervorului

Un rezervor cu o capacitate de 40 de metri cubi poate fi umplut cu apă de o ţeavă groasă, în timp de un minut, iar de o altă ţeavă mai subţire, în timp de trei minute. Dacă funcţionează în acelaş timp ambele conducte timp de 7 minute, se revarsă afară din rezervor, 20 metri cubi de apă. Se

întreabă câţi metri cubi de apă debitează pe minut fiecare din cele două conducte.

Problema tortului

Prin trei tăieturi, să se împartă torta din clişeul alăturat în opt porţiuni egale ca formă şi mărime.

Concurs de probleme

Bon de premii Nr. 1-5

D. . . . .

Adresa . . . .

Editori şi Edituri

In vremea veche autorul scria pentru amorul său propriu şi pentru adevăr şi glorie. Dar din lucrările sale, câteodată, autorul copia, unul sau mai multe exemplare, şi pentru prietenii săi. Adeseori după exemplarele prietenilor copiau alţi prieteni, după exemplarele cărora câteodată, chiar fără ştirea autorului, se copiau altele de către editori.

In felul acesta se răspândeau lucrările literare şi de artă în vremea evului vechiu.

Ovidiu, când a părăsit Roma, ca să plece în exil, se ştie că şi-a ars singur manuscrisul „Metamorfozelor" — aşa că cele pe care le cunoaştem astăzi, sunt copiate după lucrările dăruite prietenilor. Altă explicaţie despre existenţa acestora, nu avem.

Pe atunci nefiind vorba de câştig, autorul nu se îngrijea de editarea lucrărilor sale. Dimpotrivă, se mândrea când vedea că opera lui este căutată.

Aşa dar, autorul neavând nimic de pierdut, ci numai de câştigat: cinstea nu se opunea dacă chiar pe cale indirectă i se răspândea opera.

Singurul lucru de care se îngrijea autorul, pe vremea aceia, era ca lucrarea sa să nu fie editată cu greşeli.

Aşa Strabon se plângea că librarii-editori, de pe atunci, întrebuinţau copişti inculţi şi puneau lucrările în circulaţie cu multe greşeli.

Marele orator roman Cicero era exasperat de copiştii librarilor contemporani. Pe atunci centrele unde se făcea comerţ cu cărţi, erau Roma şi Alexandria — centre unde existau librari-editori cu renume, care furnizau operele marilor autori. Tot aici erau biblioteci cu renume mondial, în special cea din Alexandria.

Preţul unei lucrări consta din cheltuelile făcute cu copierea şi un câştig oarecare pentru editor.

Copiştii însă erau inculţi, ca să coste mai puţin şi deci să nu se ridice preţul lucrării prea mult.

Din această pricină — în timpul lumii vechi — autorii se plângeau că lucrările lor erau copiate cu greşeli şi au luat obiceiul ca în introducere să facă un blestem greu pentru editori, implorându-i ca să controleze cu originalul copiile, înainte de a le pune în circulaţie.

In evul mediu se petrece acelaş lucru. Copiile acum se fac mai mult de către călugări în mânăstiri. Dar, natural acestea sânt făcute după texte religioase, mai ales texte de ritual, ca mai căutate. Cărţi literare şi ştiinţifice nu se copiază aproape de loc.

Şi în această epocă autorii-religioşi se plâng de greşelile pe care le fac copiştii; şi caşi cei din evul vechiu, în introducere, introduc şi ei blesteme pentru copiştii care nu copiază exact lucrările.

In felul acesta, ajungem la începutul evului modern, când omenirea are fericirea să cunoască binefacerile aşa numitelor „invenţiuni" — printre care, fabricarea hârtiei şi invenţia tiparului.

Hârtia se fabrica din cârpe, iar literele se făceau, la început din lemn („xilografie"), iar mai apoi din plumb.

De acum încolo iau naştere casele editoare şi librăriile, cărţile se înmulţesc, se eftenesc şi odată cu acestea se înmulţeşte şi numărul cititorilor.

Cartea ajunge să fie la îndemâna oricui o doreşte, nu ca în evul mediu când era socotită ca o mare bogăţie şi era legată cu lanţ, ca să nu fie furată.

•

In ţara noastră desvoltarea cărţii a trecut deasemenea cam prin aceleaşi faze, caşi în lumea întreagă.

Şi în mânăstirile noastre s'au copiat, de către călugări, cărţile de ritual sau cu conţinut ascetic, celelalte cărţi cu conţinut literar, istoric şi ştiinţific fiind foarte puţin cunoscute, sau aproape de loc.

Constantin Cantacuzino Stolnicul ne mărturiseşte singur că n'a cunoscut cronica lui Ureche, până n'a făcut o călătorie în Moldova pe la 1670. Despre existenţa cronicii lui Ureche, Cantacuzino a aflat dela Ioniţă Racoviţă şi a pus îndată să i se copieze un exemplar.

Lucrul acesta nu trebue să ne mire mult, căci cronicele conţinând păreri personale asupra Domnitorilor, erau ţinute secret şi erau cunoscute numai de clasa boerilor.

Nici una din cronicele noastre nu s'au tipărit de către autorul ei, deşi binefacerile tiparului sunt cunoscute la noi de pe la 1508.

Mai mult, nici o cronică nu ni s'a păstrat în original, doar a lui I. Neculce poate?!

Tipărirea cărţilor literare şi istorice la noi s'a început către sfârşitul veacului al XVIII-lea şi începutul celui de al XIX-lea.

Odată cu întocmirea învăţământului nostru au început să ia naştere şi la noi case editoare şi librării, începându-se cu editarea mai mult a manualelor de şcoală şi apoi a celor literare.

Printre cele mai vechi case editoare la noi trebue să socotim şi Editura „Socec et Comp." ce a trecut — astăzi — peste opt decenii de existenţă.

Povestea acestei case de editură este următoarea:

Din pricina revoluţiei dela 1848, din Ardeal, la care a luat parte şi Ioan Socec, din Săcele, de lângă Braşov, — acesta a venit la Bucureşti, unde s'a asociat cu librarul George Ioanid, singurul librar de pe atunci.

Socec, cunoscător în branşa cărţii, îndemnă pe Ioanid să editeze o serie de traduceri din romanele franţuzeşti ale timpului. Incercarea reuşi de minune şi cărţile se vindeau bine, fiind mult căutate.

Tovărăşia aceasta nu ţinu mult. Intre Ioanid şi Socec se născeură nemulţumiri, care conduseră la despărţire.

In anul 1856 Socec se despărţi de Ioanid şi pe contul său deschise librărie, cu cărţi şi obiecte de artă, în calea Mogoşoaia No. 7, azi calea Victoriei.

Pentrucă el înţelegea să aibă casă de editură, îşi asocie, chiar de la început pe *S. Sander*, specialist editor neîntrecut şi pe *D. Teclu*, litograf destoinic, alcătuind astfel casa editoare „I. V. Socec, Sander şi Teclu", şi începu să editeze cele mai frumoase cărţi atât din punct de vedere al tehnicei cât şi al cuprinsului.

Aici au apărut cele dintâiu cărţi cu figuri colorate, la noi în ţară. Textul acestor cărţi era aranjat de Odobescu, Haşdeu şi alţii.

S'au editat mai întâiu cărţi şcolare şi marii noştri autori de cărţi şcolare aici şi-au editat cărţile lor.

Aşa au apărut manualele întocmite de: *Barbu Constantinescu, Ioan Manoliu, Maiorescu, Tocilescu, Scraba, Laurian, Mihăilescu, Cobălcescu, Damé, Aaron Florian, Haret, etc.*

De prin anul 1875, editura Socec a început să publice opere complete de scriitorii: *V. Alecsandri, D. Bolintineanu, Constantin Negruzzi, Ioan Ghica, Hasdeu, Odobescu, Maiorescu, Iacob Negruzzi, Eminescu, Ispirescu, V. A. Ureche, Coşbuc, Slavici, etc.*

Astfel această editură îşi asumă rolul îndrumării noastre culturale.

In tot timpul activităţii sale, *„Editura Socec"* n'a publicat nici o scriere anonimă, nici un pamflet violent sau trivial.

I. V. Socec nu s'a mărginit numai la comerţul de editor şi librar. El a luat parte şi a fost unul dintre membrii fondatori ai fabricii de hârtie *„Letea"*.

(Continuare în pag 20)

Celălalt chip

Vinovăţia acuzatului era vădită. Imprejurările crimei se conturau netezi, mobilul reeşea din dovezi materiale de nerăsturnat. Depoziţiile martorilor şi rechizitoriul fulgerător al procurorului căzuseră sdobitoare pe capul stilat al tânărului de douăzeci şi cinci de ani, Vasile Neghină zis Bazil Nestor, diseur elegant şi dăruit cu voce caldă, nas arcuit şi sprâncene groase.

Crima, al cărei mobil fusese jaful, ieşea totuşi din comun prin calitatea socială a victimei şi prin natura raporturilor care existaseră între ea şi făptuitor.

Femeie plăcută şi tânără, Dora Manoliu trăia despărţită de soţul ei, care se retrăsese pentru câtva timp la moşie, minat de tuberculoză. In viaţa ei uşuratică, brăzdată de un şir de experienţe amoroase nedesăvârşite, apăruse diseurul Bazil Nestor — întreţinutul abject, cum îl plesnise adesea procurorul general în cursul acuzării. Sălbătăciunile simţurilor ei îşi găsiseră dominatorul. Se pare că gelozia îi muşca pieptul uneori — aşa pretindea ucigaşul — dar de fiecare dată dragostea creştea tot mai fără saţiu.

Nu trecuse decât o lună dela începutul legăturii, când într'o seară de primăvară timpurie Dora Manoliu fu omorâtă cu un glonte de revolver în piept. Servitoarea care lipsise de acasă în timpul crimei, se întâlnise în poartă cu Nestor şi găsind pe stăpână-sa moartă în pat, dăduse numaidecât alarma. Diseurul fusese arestat în chiar noaptea aceia şi se găsiseră asupra lui câteva din bijuteriile prietenei sale şi suma de douăzeci de mii de lei, iar pe mâneca smokingului urme de sânge. A doua zi, autorităţile au aflat din scrisoarea unui necunoscut, numărul maşinei care transportase pe asasin la locuinţa victimei. Mărturia şofetului a fost şi ea concludentă.

La primele cercetări Nestor încercase să-şi construiască un alibi, care se dovedise imposibil. Mai târziu la instrucţie, a mărturisit că a fost în seara aceia la Dora, dar o găsise omorîtă şi fugise. Bijuteriile, i le dăruise ea însăşi în ajun iar banii îi aparţineau lui. In cursul procesului a negat cu încăpăţânare, cu revoltă şi câteodată, cu exasperare izbucnită în plâns orice amestec în săvârşirea omorului.

— Domnilor judecători, domnilor juraţi, sunt un nenorocit, un năpăstuit. Destinul meu e tragic.

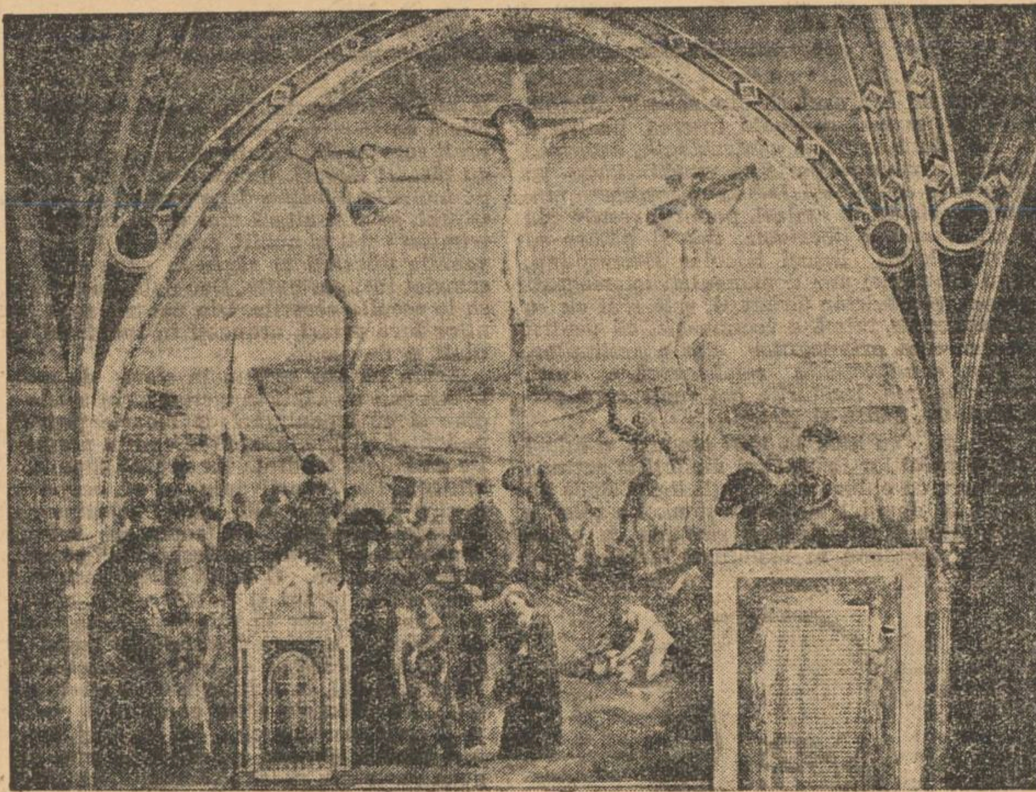
— Acuzat, îl întrerupse preşedintele, lasă vorbele late. Aici nu eşti pe scenă. Spune domnilor juraţi cum ai cunoscut pe victimă, cum ai sedus-o, cum ai ucis-o.

Neghină râse strâmb, ceiace produse rumoare, apoi sgudui de râs sala tixită până la sufocare.

— Cum am sedus-o, domnilor judecători! Cum am omorît-o! Da nici pomeneală! Uite să vă spun totul. Mi-e martor unul Dumnezeu că nu vă mint... Am cunoscut-o la cabaretul unde eram angajat, la „Pisica blondă" (sala se înveseli din nou). Doamna Dora Manoliu stătea la masă cu un domn colonel care mă cunoştea. E şi dumnealui martor, poate să vă spună. La plecare, ea s'a prefăcut că şi-a uitat mănuşile şi s'a întors dela uşă, să şi le ia. Eu mă aşezasem la altă masă. Mi-a şoptit că ar vrea să ne cunoaştem mai bine şi m'a invitat adouazi acasă la dânsa la un ceai (exclamaţii de umor în sală). M'am dus. Aşa au început relaţiile noastre. Era o femeie superbă, e adevărat (râsete cu înţeles în publicul feminin), dar eu, prin profesiunea mea (zâmbete), nu eram prea impresionabil la femei (ironia s'a agăţat şi de măştile curţii)... Era şi geloasă, îmi făcea deseori scandal, scene, apoi ne împăcam. Eu, spun adevărul gol... findcă eram băiat sărac, o cultivam („Linişte", ordonă preşedintele). Imi dădea din când în când cadouri (rumoare si bună dispoziţie)... da, mărturisesc şi chiar bani, da' niciodată mulţi.

— Şi ai vrut să ai mulţi, trimiţând-o pe lumea ailaltă, intervenise procurorul.

— D-voastră puteţi să mă batjocoriţi, sau să mă băgaţi la ocnă. Eu spun ce ştiu, ce-a fost. Aşa. Să viu la crimă, adică la seara fatală (veselie în sală). Cam întârziasem la întâlnire. Am luat o maşină din Lipscani. Am ajuns. Pe stradă nu era nimeni. Nici în curte. Era întuneric bine şi bătea un vânt tare. Casa e în fundul curţii. Era lumină numai în dormitor. Am intrat, fără să sun, cum făceam totdeauna. Intru în hol. Uşa la dormitor deschisă, lampa mare stinsă, numai o lampă mică aprinsă, pe coltar. O văd culcată în pat şi învelită pe jumătate. Nu se prea distingea bine, că era umbră. M'am gândit: o fi bolnavă. I-am dat bunăseara: „bonsoir, puşico", da' nu mi-a răspuns. Am zis că doarme. Când m'apropii şi întind mâna spre ea, văd sânge — da' puţin, la început. Am desfăcut plapoma: baltă de sânge. Stătea pe o parte, cu spatele spre mine. Am văzut că e moartă. N'am mai putut de emoţie... eu când văd sânge sau vreun mort, mi se face rău (sarcasm la procuror şi în sală). Am început să fremur. Am sunat. Servitoarea nu era acasă. Mă uit împrejur. Nimic suspect. Ce să fie? mi-am zis. Pe urmă am văzut un revolver — parcă ar fi fost al ei.

Masaccio — Răstignirea

Il cunoşteam. Mi-l arătase de câteva ori, ba mă şi ameninţase că dacă o mai trădez, mă împuşcă şi se omoară şi ea. Glumea chipurile... da' de, se putea. Mă uit pe masa de noapte. Era perechea de cercei şi poşeta cu nişte bani.

— Pe care i-ai furat, l-a întrerupt procurorul.

— Domnule procuror, onorată asistenţă, eu mărturisesc totul; acuma m'am hotărît. Da asa e, am luat bijuteriile şi banii. Da' să vă spun dece. Eu m'am gândit: s'o fi asasinat cineva... nu era posibil, căci lua banii şi lucrurile de preţ. Şi atunci mi-a trăsnit prin cap că s'a sinucis. Imi spunea că soţul ei, cu care era în divorţ nu mai vroia să ştie de ea, că umbla să grăbească divorţul şi că ea era ruinată, iar el nu mai vrea să-i dea nimic. Cu siguranţă, mi-am zis eu, că s'a sinucis. Era o femeie cam curioasă... Mi-am aruncat odată ochii pe noptieră să văd, dacă nu mi-a lăsat vreo scrisoore. Nu era nimic Nu mi-ardea mie atunci să cotrobăesc prin tot locul, pentru scrisoare. Şifonierul era deschis, cu lucrurile cam răvăşite. Am stat la gând şi, pe urmă nenorocirea a vrut să iau lucrurile alea şi banii. Apoi mi s'a făcut frică şi am plecat. M'am furişat prin curtea pustie până la poartă. Deabia făcusem doi paşi în stradă, când văzui servitoarea. Se întorcea acasă, pe semne. Am întors capul şi mi-am ridicat gulerul dela pardesiu, să nu mă recunoască. In loc s'o cotesc la dreapta, unde era o stradă mai neumblată, am luat-o drept înainte pierzându-mă printre trecători — casa se află, cum ştiţi, pe două străzi. Asta e adevărul, am furat, dar n'am omorît-o eu. Imi trăznise şi gândul ăsta afurisit, fatal pentru mine: cu banii pe care i-aş mai putea obţine pe bijuterii, s'o şterg în străinătate, într'un voiaj mai lung — visul meu... Am rătăcit după asta pe străzi frecventate, pe bulevardul Brătianu, apoi spre poştă, apoi m'am dus în garsoniera mea. Numai eu ştiu ce iad am avut în suflet — adică emoţie, că iad n'aveam dece. Am ascuns banii şi bijuteriile în cutia de lemne. Peste un ceas am fost arestat şi la percheziţia din cursul nopţii, s'au găsit lucrurile luate de mine dela moartă. Asta a fost tot. La început am minţit când m'au cercetat. Şi mai târziu, m'am cam jenat să mă declar hoţ. Lasă că eu am crezut că ea s'a sinucis şi că mi-a lăsat mie tot ce avea de preţ în casă (preşedintele potoleşte cu greu rumoarea din sală). Puteţi să râdeţi d-voastră. Eu acum m'am hotărît, cum m'au sfătuit şi d-nii avocaţi, să spun totul. Cazul meu se compară cu piesa aia de teatru „Năpasta". Dacă mă condamnaţi, am să fiu şi eu ca nenorocitul de Ion Nebunul. Am furat, e drept. Dar n'am omorît. Eu nu pot să omor un pui de găină. Asta am de declarat!

Cu faţa stoarsă de sânge şi cu ochii în văpăi albastre de supremă tensiune nervoasă, acuzatul aruncase ultimele vorbe ca o sfidare, apoi se uitase parcă mirat în sală. Faţa îi era scăldată în sudoare şi buzele ca de pânză albă.

Scoţând la iveală monstruozitatea faptei şi temeinicia probelor palpabile şi a prezumţiilor, procurorul n'a neglijat să desvăluiască şi să pesifleze tertipul apărării care compusese dintr'un criminal de rând un bleg mai mult sau mai puţin pitoresc, dar inspirator de clemenţă. In urmată Neghină plăsmuise o foaie de concediu şi, mai târziu sedusese două minore. Crima era sfârşitul care încorona o operă. In peroraţie, procurorul notase, incidental, conduita demnă a soţului, care bolnav greu într'un sanatoriu din străinătate a venit să sprijine justiţia şi să împrăştie, în cuvinte abia şuerate, un văl de iertare şi de discreţie pe o femeie care a păcătuit, dar care, totuşi, îi fusese vreme de cinci ani tovarăşa vieţii.

Deşi accentele celor doi avocaţi ai lui Nestor au vibrat oneste şi convinse, verdictul a fost afirmativ, dar nu nemilos. Judecata a osândit pe Vasile Neghină zis Bazil Nestor de 25 de ani, diseur, la şapte ani de puşcărie.

Peste cinci luni, la moartea moşierului Ştefan Manoliu, judecătorul a găsit într'un plic sigilat, alături de testament, următoarea „Spovedanie".

„In pragul morţii, iată spovedania mea către oameni. Eu sunt vinovat de moartea soţiei mele Dora. Aflaţi cauzele şi chipul cum am omorît-o. Dar întâiu să arăt ce om am fost eu, ce viaţă mi-a fost hărăzită, cea adevărată, nu cea de ochii lumii.

Soarta nu m'a alintat, dar nici nu m'a lovit vreodată iremediabil, până acum un an şi jumătate. Orfan de tată dela şase ani, am avut o copilărie fără griji, chiar îndestulată, însă fără mari bucurii şi fără sburdălnicie. Puţin comunicativ de când am luat conştiinţă de mine, lipsit de îmboldul celor care m'au crescut ca şi, poate, al împrejurărilor, spre expansivitatea tovărăşiilor copilăreşti, mi-am comprimat impulsiile vârstei. La umbra oamenilor vârstnici din preajma mea (mama şi cei doi fraţi, unul cu doisprezece ani şi celălalt cu cincisprezece mai mari ca mine), am căpătat cuminţenia şi timiditatea copiilor sensibili şi neînţeleşi care încercând să se asimileze celor din juru-le, îşi pierd înainte de vreme copilăria. In schimb am cunoscut stupefiantul paradisiac al visului, odată cu primele lumini ale gândirii, care mi s'a gravat în minte, cred că în jurul vârstei de zece ani. Seara, trăiam în mine, sub aşternut, viaţa eroilor de romane citite pe ascuns, prelungind-o, împodobind-o şi topindu-mă în mirajul ei haotic, adesea tragic.

Intr'o toamnă, cu două săptămâni înainte de a intra în prima clasă a liceului, o slujnică m'a iniţiat în goliciunea trupului ei, pe care mi-l oferea de mai multe ori pe zi ochilor arşi de febra păcatului.

Când aveam paisprezece ani, o verişoară de două ori mai vârstnică decât mine şi măritată cu un om aproape bătrân, m'a corupt şi fiziceşte, deprinzându-mă cu un angrenaj foarte complicat de prefăcătorii şi taine menite să ocolească sau să mascheze orice indiciu de vinovăţie. Nimeni n'ar fi putut bănui în liceanul corect la studii, dar cu capul turbure, pe un amant adesea nesăţios, cu sufletul murdărit în fiecare clipă de răgaz cu vedenii lubrice. Legătura, rămasă cu desăvârşire ascunsă tuturor s'a sfârşit după cinci ani cu moartea femeii. Stărui asupra acestei continue griji de a ticlui cele mai rafinate şi mai mărunte prefăcătorii pentru ca aparenţele să fie pe dea'ntregul în favoarea mea şi a femeii cu care împărţeam păcatul. In ochii tuturor, chiar ai celui mai prost argat, mă purtam faţă de ea atât de absent şi rece, încât adeseori mama îmi reproşase muţenia şi nesociabilitatea mea.

O singură dată m'am temut de mine însumi: la un revelion, când eram de şaptesprezece ani soţul ei care se întrecuse cu băutura (avea barbă castanie cu fire albe, ochii şaşii şi era pleşuv, înalt şi puternic) îşi luase nevasta pe genunchi jucând-o şi sărutând-o pe gură — ceiace mi se părea absurd şi monstruos. Ea avea priviri desfrânate şi parcă mă sfida. Un gând smintit mi-a jucat pe dinaintea ochilor. Să mă duc să iau revolverul din camera vecină, să-i ucid în văzul musafirilor şi apoi să mă 'mpuşc şi eu (cred că eram bine ameţit de şampanie). Asta e singura năvală crâncenă a sângelui pe care am simţit-o o clipă, dar puternică, afară de mici gelozii care se înecau repede în plăcere vinovată. Mai ales păcatul mă ameţea dulce. E ciudat că moartea acestei femei m'a afectat puţin. Se pare că din tuberculoza ei s'a înfruntat şi pieptul meu.

Setea de păcat şi de taină nu m'a părăsit niciodată. Au fost din copilărie doi oameni în fiinţa mea: unul măsurat, întreg, armonic, logic, iar altul — cel lăuntric — frenetic, dornic de întunecimi şi de ascunzişuri. Cuminţenia mea din anii studenţiei şi de mai târziu acoperea deplin peregrinări singuratice în căutarea unei femei într'o tainiţă de sobol.

Alte întâmplărid in existenţa pe care au dus-o până la căsătorie, n'au nicio semnificaţie pentru epilogul care a însemnat definitiva mea năruire. Imbogăţirea şi rolul politic mediocru de parlamentar oarecare nu mi se par decât bâjbâiri într'un destin cenuşiu şi mai degrabă trudnic decât frământat.

Intr'o astfel de viaţă mi-a apărut femeia care avea să-mi surpe sufletul. Era de douăzeci şi patru de ani, când m'am însurat cu ea şi eu aveam patruzeci şi doi. Am iubit-o cu patimă, deşi ştiam că petrecuse intens câtva timp la Paris — poate tocmai pentru această întinare a ei. Cred că nu m'a iubit deloc, ci doar a jucat câtva timp comedia dragostei.

Când am aflat de prima ei necredinţă, am desluşit dincolo de gelozia momentană, nu ştiu ce gust ispititor de a o şti păcătoasă. Fireşte, m'am răsvrătit în afară, am ameninţat şi m'am frământat, iertând-o, totuşi, şi simţindu-mă trupeşte mai legat de ea.

Acum trei ani, când a văzut că tuberculoza prinde rădăcini trainice în plămânii mei, a început să se depărteze de mine cu desgust şi cu ciudă — cred că dela început şi cu teamă. Imi spunea uneori în glumă: „Te văd eu, vrei să mă infectezi şi pe mine". Mărturisesc aici că n'am avut vreun gând lucid în sensul acesta. Simţeam însă ispita s'o sărut pe gură mai lung ca altădată, în îmbrătişările noastre.

Când boala s'a agravat, mi-am dat seama că femeia aceasta mă ura. Cele câteva scandaluri, pe care parcă într'adins le făcea mai răsunătoare, m'au dus, după dorinţa insistentă a mamei şi a fraţilor mei, la despărţire. Dar femeia aceasta, care-mi invadase tot sângele, îmi trebuia cu orice preţ. De aceia am recurs la despărţirea de corp, închiriind pentru ea o altă casă unde să locuiască singură până la divorţul pe care l-aşi îi lăsat baltă cât mai multă vreme. Speram să mă însănătoşesc şi s'o fac să se întoarcă la mine. Până atunci aveam s'o văd pe ascuns acasă la ea, închizând ochii asupra purtării ei urâte.

Mă duceam la ea cu atâta fereală, încât niciodată mama, cu care locuiam, n'a avut cunoştinţă de întâlnirile mele şi eram satisfăcut, simţind că mă regăsesc în prima mea tinereţe cu amoruri furişe. Celălalt chip al meu se trezise la fund şi începea să sburde în întuneric.

Acum descoperii un monstru în femeia care mă răscolea. Pe lângă banii, îndestulători, pentru întreţinere, îmi cerea la fiecare întâlnire s'o plătesc ca pe o prostituată scumpă. Faptul desgustător era pentru mine magnetic.

Odată, când am avut sub ochii ei o hemoptizie, am văzut-o frământându-se de groază. Din ce în ce se ferea de mine, din ce în ce o doream mai mult.

Ultimul ei amant — nenorocitul de cântăreţ — o uluise până la a-mi refuza mari sume de bani, spre a-mi curma astfel apropierea de trupul ei. In cursul unei certe, am lovit-o. De atunci a trecut o lună fără s'o mai văd. Eram exasperat de nevoia de a o întâlni. Trecusem printr'o grea criză a boalei şi mă temeam de primăvară. In schimb doream nebuneşte pe soţia mea.

In seara crimei, profitând de faptul că mama se dusese la unul din fraţii mei, m'am furişat de acasă şi m'am dus, pe străzi lăturalnice, la Dora. Am găsit-o într'o rochie subţire de casă. După cum m'a întâmpinat, mi-am dat seama că o contrariam. Servitoarea nu era acasă. Mi-a lucit bucuria că nimerisem bine, nevăzut de nimeni. Dela primele ei vorbe, am simţit că ar vrea să plec cât mai repede.

— Aştepţi pe cineva? Iţi vine iubitul?

Mi-a răspuns, deloc jenată:

— S'ar putea să vie. Nu ştiu.

Toată fiinţa mea se încordă într'o aţâţare care mă ameţea. Pretextai că venisem să-i mai dau bani — se apropia rata chiriei — şi i-am şi pus în poşeta depe noptieră două-

Continuare din pagina 10-a

Aniversarea primei revoluţii ţărăneşti din Ardeal

In anul acesta se împlinesc cinci secole dela prima răscoală ţărănească din Ardeal. Ea a început lângă conacul d-lui Alexandru Vaida-Voevod din Olpret, iar legământul între robotarii pământului s'a încheiat pe o muche de deal, numită Bobâlna.

Imaginea zilelor de atunci o găsim într'o monografie ungurească. Răscoala din anul 1437 a izbucnit în zile posomorâte şi iobagii s'au încolonat pentru a-şi face singuri dreptate, într'o noapte de plumb. Insurecţia a isbucnit, ca toate revoluţiile ţărăneşti, provocată de un incident. Iobagii au devenit îndrăzneţi şi curagioşi de teama să nu fie arestaţi de nobilime, care în trufia ei nu admitea nici jalba respectuoasă, măcar, iar domnetul s'a antrenat la agresivitate de frica „rusticilor", — cum îi numeşte un document din epoca aceia. Detaliul, cine a pus mâna mai întâi pe îmblăciu sau coasă, n'are importanţă, fiindcă o revoluţie nu poate fi cuprinsă într'o anchetă judiciară, mai ales acum cinci secole în urmă, când raporturile dintre proprietari şi robotarii pământului nu cunoşteau decât legea sângelui.

Ceiace trebue lămurit din materialul neguros al istoriei, sunt dovezile care ne explică disperarea şi ne iniţiază asupra fondului exact al lucrurilor. Pentru istoria formală, întâmplarea trăeşte, în sute de detalii, în cronologia etapelor şi în culoarea unei povestiri fără prolog şi fără concluzii. Mai jos vom reda şi noi câteva fragmente din materialul cronicii, după Nicolae Densuşianu. Dar, în afară de cunoaşterea acestor date, socotim util să prezentăm un tablou din infrastructura Ardealului şi despre relaţiile dintre cele două lumi de acum cinci secole.

Climat social

Insurecţia populară coincide cu un profil economic şi social, care lămureşte, mai concludent decât orice, cauzele revoluţiei. Până în secolul al X-lea, proprietatea individuală, era necunoscută în Ardeal. Formele de viaţă erau colective, moştenite din perioada nomadă. Se muncea în comun, se stăpâneau pământurile în comun şi se distribuia rodul agriculturii în comun. Proprietatea s'a format sub primii regi ai Ungariei, ridicându-se la rangul de instituţie de drept prin legile Sf-tului Ştefan. Intâi au trecut sub noul regim viile şi morile, apoi pământurile care s'au menţinut în patrimoniul colectivităţilor până în secolul al XIII-lea.

Regii Ungariei împart clanurilor dela curte sate, moşii şi castele. De unde viaţa se scurgea liniştită, fără erarhii prea apăsătoare şi cu o structură socială ce îngăduia lumii suficientă libertate, ea devine încătuşată de stăpâni improvizaţi şi sufocată de povara unei clase, creiată de capriciul suveranităţii. In decurs de 150 ani, feudalitatea a atins toate fazele de desvoltare şi a cucerit poziţii dominante într'un ritm trepidant. Şi în măsura în care marea proprietate simţea nevoia stăpânirii, în aceiaşi proporţie sporea cruzimea în raporturile dintre nobili şi iobagi. Regele Ludovic nu se ruşinează câtuşi de puţin a da un drept scris familiei Vas, din comitatul Dobâca, de a ridica furci şi alte instrumente de moarte pe toate moşiile acesteia, pentru cei care ar îndrăsni să se opună servituţii. Iar împotriva libertăţii personale se iau astfel de constrângeri, încât iobagii nu se pot muta depe o moşie pe alta, nici chiar dacă îşi plătesc toate dijmele.

Trei puteri care constituesc structura societăţii feudale în Ardeal se întrec fără odihnă cum să acumuleze mai repede bogăţii şi cum să inventeze mai multe dări în sarcina poporului. Administraţia statului cere bani pentru rege, nobilii muncă fără popas pe întinsul moşiilor, clerul bucate pentru biserică şi când iobagii n'au de unde da, duhovnicii îi trimet prin păduri să aducă piei de jder şi de urşi ca danie lui Dumnezeu.

Nobilimea acumulează tot mai multă proprietate, iar proprietatea coace în sânul ei sâmburele revoluţiei. Răscoala dela 1437 corespunde exact cu faza de înăsprire a servituţii, după cum absenţa din cronicile istoriei a insurecţiilor populare până atunci, îşi găseşte explicaţia în absenţa structurii feudale şi a despotismului regilor Ungariei.

Raporturile naţionale

Tot proprietatea stabileşte şi raporturile naţionale. Naţionalitatea pentru domnet înseamnă rentă şi cum această rentă a dus la o serie întreagă de antagonisme, ungurii, saşii şi secuii consimţiră să fie egali în rang, dar fiecare rezervându-şi pentru ei prioritatea asupra stăpânirii Ardeallui. La fel cu sentimentul monarhic. Saşii contabilizează monarhismul în jugăre de pământ, secuii în întinderi păduroase, iar aristocraţii unguri după numărul castelelor şi calitatea pământului.

Solidaritatea celor trei grupări etnice este trezită numai de primejdia răscoalei ţărăneşti. Ungurii, secuii şi saşii se declară naţiuni privilegiate printr'un pact scris, pe care o broşură germană apărută în 1874 la Sibiu sub semnătura lui Frideric Deutsch, ni-l înfăţişează cu toate argumentele de clasă care au pledat la încheerea lui. Nobilimea română nu era exclusă din această alianţă, însă ea nu mai prezenta interes, pentru a fi introdusă ca parte contractantă, deoarece în cea mai mare parte se maghiarizase şi trecuse la catolicism. Odată cu formarea marei proprietăţi în Ardeal, poporul român n'a pierdut numai libertatea, dar şi pătura sa conducătoare. Insuşi Nicolae Densuşianu, unul dintre cei mai documentaţi istoriografi asupra răscoalelor ţărăneşti, este silit cu o strângere de inimă a recunoaşte, că pentru conservarea privilegiilor şi a posesiunilor, pătura conducătoare românească a rupt, una câte una, legăturile naţionale care existau între dânsa şi ţărani.

Iobagii s'au aflat la 1437 singuri, conduşi de propriul lor instinct şi dirijaţi la acţiune exclusiv de chibzuinţa minţii lor. Ceiace au văzut la domnet au făcut şi ei. La alianţa naţiunilor privilegiate,au răspuns cu o înfrăţire spontană în mânuirea furcilor şi a

HORIA

îmblăciilor. Pe muchea Bobâlnii, ţăranii români şi unguri, au suit cot la cot pentru a cere drepturi şi ridicarea servituţii şi tot cot la cot au coborît la vale pentru a băga groază în domnet.

Revoluţia

Iată acum, după Nicolae Densuşianu, cum s'a desfăşurat răsmeriţa dela 1437.

„In anul acesta ţăranii români din Judeţul Solnoc se aliază cu ţăranii unguri şi împreună încep un răsboi crâncen asupra nobilimii ungureşti. Cauzele acestei revoluţiuni, încât se referă la români, erau următoarele: Că nobilii i-au adus în stare de sclavie ca şi cum ar fi oameni cumpăraţi, că nu le permit a se strămuta de pe o moşie pe alta, nici despoiaţi de toate averile lor, că i-au lipsit de toate drepturile şi libertăţile şi în fine i-au supus la sarcini grele, ce nu le mai pot suporta. Din aceste cauze şi totodată ca să-şi recâştige vechile libertăţi, ţăranii români din comitatul Solnoc, împreună cu ţăranii unguri, ţinură o adunare comună pe muntele Bobâlna depe teritoriul comunei Olpret, se consultară aici ce să facă şi apoi trimiseră soli la nobili, cerând să le respecte vechile libertăţi şi să le ia depe gât jugul sclaviei insuportabile. Dar nobilimea nu voi să le asculte cererile. Din contra, solii ţăranilor fură prinşi, aruncaţi în închisori, mutilaţi şi despicaţi.

Acum ţăranii se pun în stare de resbel, trimit soli cu săbii sângerate prin satele vecine şi cu ameninţări de moarte provoacă pe iobagi să iasă la luptă în contra nobilimii. De astă dată tendinţa lor era să supună nobilimea din Transilvania şi să ocupe ţara pentru dânşii. De altă parte, nobilimea ungurească şi secuii, în frunte cu voevodul Transilvaniei Ladislau Ceacu încă pleacă asupra ţăranilor. O luptă sângeroasă se încinge între ţărani şi nobili, mulţi cad de ambele părţi, dar în fine nobilimea văzând că pericolul e mare şi rezultatul luptei îndoios, se hotărăşte să trateze pacea cu ţăranii şi astfel, în 6 Iulie 1437, ambele părţi inchee o pace ale cărei condiţiuni principale erau următoarele: că de aici înainte nici un magnat sau nobil să nu mai ia a noua parte din recolta ţăranului, ca ţăranul să aibă dreptul a se strămuta de pe o moşie pe alta şi pe viitor în fiecare an, înainte de sărbătoarea Inălţării Domnului, reprezentanţii ţăranilor să ţină o adunare pe muntele Bobâlna, la care să participe câte doi bătrâni mai de frunte din fiecare sat şi oraş, dimpreună cu căpitanii ţăranilor sau cu alţi căpitani ce se vor alege pe un timp anumit şi la această adunare căpitanii să întrebe pe bătrâni dacă nobilii respectează libertăţile ţăranilor şi în caz de s'ar afla că vre-un nobil a violat această împăciuire, fie în total fie în parte, unul ca acela să fie considerat ca sperjur şi ceilalţi nobili să se reţină de a-l mai apăra în contra ţăranilor. Condiţiunile acestei păci erau grele şi umilitoare pentru nobilimea transilvăneană, care mai înainte de începerea revoluţiunii nu voia să audă nimic de cererile ţăranilor. Se vede însă de aici că din lupta ce o avuseseră nobilii cu ţăranii, cumpăna victoriei începuse a se apleca în partea acestora din urmă. Dar nobilimea transilvăneană încheiase pacea cu cugete rezervate, fiindcă nu mult după aceia nobilii saşi şi secui din Transilvania se întrunesc în satul Căpâlna şi aici cu jurământ inchee o alianţă defensivă şi ofensivă îndreptată mai cu seamă asupra ţăranilor. Răsboiul civil erupe acum pentru a doua oară. Ţăranii se luptă şi de astă dată cu vitejie până în fine cele trei naţiuni văzând că nu pot supune pe ţărani cu armele, aleargă din nou la mijlocul de a face pace cu ţăranii şi amândouă părţile inchee o pace provizorie în comuna Apoti, prin care se învoiesc că diferendele dintre nobili şi ţărani să le decidă în mod definitiv împăratul Germaniei Sigismund care era şi rege al Ungariei. Apoi nobilii şi ţăranii trimit o deputaţiune la conventul din Mănăsturul-Clujului ca să dea autenticitate legală documentului de faţă. In această revoluţiune căpitanii ţăranilor au fost Mihai Românul şi Gal Românul, din comuna Şireag.

Dar împăratul Sigismund murise încă înainte de a hotărî diferendele dintre nobilii şi ţăranii Transilvaniei şi acum focul revoluţiunii isbucni pentru a treia oară. O parte din armata ţăranilor înaintă spre inima Transilvaniei, iar alta spre Ungaria. Ţăranii străbătură până la Aiud şi ocupară Clujul, devastând peste tot locul curţile şi posesiunile nobililor. Nobilii pustiesc şi dânşii satele ţăranilor, taie pe care îi pot prinde şi singuri dau foc oraşului Aiud care căzuse în mânile ţăranilor. Acum cele trei naţiuni îngrijate de existenţa lor se întâlnesc din nou la Turda şi aici reînoiesc pactul ce-l incheiaseră în anul trecut la Căpâlna ca să stârpească pe blestemaţii de ţărani. Revoluţiunea ţăranilor fu suprimată cu armele".

Sfârşit

Iobagii au eşit înfrânţi. Primul căpitan al revoluţiei Antoniu Magnu a fost ucis de nobili şi tăiat în mai multe bucăţi, lângă mânăstirea Clujului, iar alţi nouă tovarăşi traşi în ţeapă pe culmea din faţa oraşului Turda.

Prima revoluţie ţărănească din Ardeal a eşuat ca toate răscoalele ţărăneşti cari s'au produs dela 1437 până în 1918. Insurecţia n'a schimbat nici structura societăţii feudale, nici măcar n'a reuşit să trezească sentimentul omeniei în sufletul domnetului.

Tot ceiace a pierdut nobilimea în timpul răsboiului civil a fost recompensat prompt prin noi privilegii. Moşiile au devenit mai înfloritoare, fiindcă robotele s'au transformat în aspre pedepse, administraţia statului s'a antrenat într'o vigilenţă barbară pentru a dovedi slugărnicie faţă de tron, iar clerul şi-a dublat dijmele pentru a ridica anatemele împotriva celor răsvrătiţi.

Numai poporul n'a mai cerut nimic îngropându-şi drama în tăcere şi martirii la răspântii de drumuri. Iobagii au reţinut ca experienţă că împotrivirea nu e nici de rasă, nici de confesiune, iar ca amintire, evocarea eroismului lui Antoniu Magnu, căutat ani dearândul la locul supliciului pentru a-i aprinde o lumânare.

Insă ceiace n'a putut să înfrângă feudalitatea, a fost conştiinţa ţărănească trează şi curagioasă în tot cursul istoriei ardeleneşti. Răscoala dela 1437 a deschis drum unei perioade permanente de răsmeriţe populare şi cinci secole în şir nedreptatea unei orânduiri de constrângere a fost mereu violată, până i s'a sdruncinat definitiv fundamentul.

V. MUNTEANU

Pentru tot ce priveşte redacţia „Adevĕrului literar": manuscrise, reviste, cărţi, etc., a se adresa la redacţia revistei numai *Joi, Vineri* şi *Sâmbătă* între orele 6—7.

Celălalt chip

(Continuare din pag. 9-a)

zeci de mii de lei. A încercat să-i refuze, fără să stăruie.

Când m'am apropiat de ea, cu răsuflarea frântă, m'a respins râzând perfid. Mă prăvălea spre trupul ei un imbold parcă străin de mine. Trebuia s'o cuprind, s'o înlănţui, era a mea mai mult ca oricând. Imi făcu graţia să-mi ofere un picior, ca să i-l desmierd nebuneşte, cum făcusem şi altădată.

Luptându-mă cu ea, reuşii să-i sărut gura. Se smuci, scuipând, şi-şi şterse apăsat cu o batistă faţa şi buzele.

Tăbărîi pe ea, hotărît să uzez de violenţă. Ochii ei aveau luciri de fiară. Mă lovi de mai multe ori cu pumnii în faţă. M'am gândit s'o sugrum, dar simţeam că nu voiu avea tăria s'o duc la capăt. Ştiam că are un revolver în sertarul noptierei. Luai revolverul şi doborând-o în pat, îi pusei revolverul în piept:

— Te omor, să ştii.

Ea avu un rictus groaznic.

— Laşule, te urăsc. Nu te vreau pe tine.

Am tras.

M'am aşezat apoi pe un scaun şi, liberat şi limpezit, am vrut să simulez unj af, răvăşind câteva lucruri, am deschis şifonierul, dar m'am temut să iau ceva din casă.

Am pândit apoi la ferestre şi am ieşit, cu precauţii şi fereli hoţeşti. La bucătărie şi în camera servitoarei, întuneric. Nimeni nu mă văzuse în casă. Am pândit în dosul unor tufe de liliac, la poartă, şi, când strada era goală, am ieşit apucând-o pe stradela din dreapta. După câţiva paşi, o maşină stopa în faţa casei ei. Imi aruncai înapoi ochii. Prin grilaj l-am văzut. El trebuia să fie. Maşina s'a întors. I-am văzut lămurit numărul: 2419 — pe care a doua zi l-am comunicat, prin scrisoare, poliţiei.

N'am mărturisit autorităţilor fapta mea, din laşitate. N'aveam tăria să-mi dau la iveală celălalt chip al meu, care vroiam să putrezească odată cu mine în mormânt şi, pe de altă parte, credeam că acuzatul va putea fi achitat.

Dar, când am simţit că se apropie ceasul, am văzut în sufletul meu o lumină care a dat din mine urâciunea afară. Iat-o.

Cât am pătimit de pe urma ei, n'o spun oamenilor. Dumnezeu, pe care l-am găsit în inimă şi în Scriptură" deabia după omor, ştie şi mă va osândi sau ierta, după marea Lui milă.

In numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh".

M. D. IOANID

Celebrii clowni muzicali Fratellini la Bucureşti

Judecând în deplină obiectivitate nu mai încape nici o îndoială că dintre toate spectacolele care se anunţă pentru sărbători în Capitală, cel mai atractiv este acela al cinematografului Trianon.

Sosirea la Bucureşti a celebrilor clowni muzicali Fratellini aşteptaţi cu atât de mare interes de publicul nostru, va da spectacolului un cadru festiv de magnifică strălucire.

Fratellini au ajuns astăzi la o maturitate de creaţie care-i situează pe cel mai înalt plan al vedetelor mondiale. Ei sunt comici desăvârşiţi, care cu un singur gest, cu o singură grimază îţi provoacă râsul.

Dar sunt în acelaş timp muzicanţi geniali care te încântă şi te fac să-i asculţi cu nesaţiu.

Programul lor variat, ciselat, vioi şi neaşteptat, se desfăşoară printr'o serie întreagă de numere comice-muzicale, unele mai atractive decât celelalte.

Impreună cu Fratelini care vor apare pe scenă, „Trianonul" a achiziţionat pentru Paşti o comedie strălucită care va face deliciul spectatorilor.

Este vorba de „Un sărut la licitaţie" film de humor specific vienez cu situaţii de un comic neîntrecut.

Filmul se bucură de o distribuţie excepţională. Liane Haid interpretează rolul unei vedete de cinema pe care nimeni nu o sărută. Bărbaţii roesc în jurul ei. Ce n'ar da ei pentru un sărut? Hans Moser, Hainz Rühmann şi Theo Lingen — celebrul trio de comici vienezi — au prilejul unor ilariante apariţii. Până în cele din urmă se pare că vedeta va fi aceea care va săruta şi anume pe Ivan Petrovici care interpretează rolul prinţului Alba. Alte două admirabile roluri feminine sunt deţinute de Sussi Lanner şi Anny Rosar.

O garanţie a valorii filmului este regia semnată de celebrul E. W. Emo. Muzica filmului de strălucită inspiraţie este datorită renumitului compozitor Robert Stolz.

„Fratellini" pe scenă, „Un sărut la licitaţie" pe ecran. Iată un program excepţional.

In apărarea romantismului

Dragostea și admirația nu merg întotdeauna împreună. Admirația este lucidă și meditativă, întemeiată pe înțelegere și hrănită din cunoaștere. Rădăcinile ei sânt în inimă dar și în intelect. Admirația nu cunoaște „le coup de foudre”. Dar tocmai din aceste pricini ea este mai durabilă și mai sigură decât dragostea, care nu se îngrijește să înțeleagă și să cunoască înainte de-a se dărui.

Iată de ce poți foarte bine să ai numai stimă pentru un lucru și numai dragoste pentru altul. Stima, respectul, admirația, nu implică numaidecât iubire. Și de asemeni poți foarte bine să iubești un lucru fără ca pentru asta să-l admiri.

Cam aceasta este atitudinea unor contemporani față de romantism. In paginile de amintiri pe care le-a intitulat „La jeunesse d'un clerc”, Julien Benda, vorbind despre primele lui experiențe literare, spune: „Cu tot gustul pe care l-am avut pentru romantici, de îndată ce i-am cunoscut, stima mea supremă era pentru antici și pentru scriitorii secolului al șaptesprezecelea, într'atât cât aceștia se trag din cei dintâi”. Benda își completează mărturisirea explicându-și preferințele prin structura lui sufletească, prin „gustul penru ceiace e rectiliniu, omogen și sigur” și „antipatia față de tot ce e divers, multiplu, nesigur”. Acestе din urmă calificative sânt bine înțeles, atribuite romantismului.

In orice Francez se ascunde un clasic. Vorbe ca acelea de mai sus sânt, în gura unui Francez, firești și explicabile. In literatura franceză romantismul a apărut ca o influență adusă de aiurea, pe care sufletul francez a suportat-o, dar cu care nu s'a obișnuit niciodată. Iată de ce, poate, nu este bine să ne adresăm unui Francez când voim să aflăm despre romantism lucruri mai adânci. Francezilor romantismul le apare mereu ca o epidemie pornită din alte părți și care, la ei în țară, nu se poate statornici: mai curând sau mai târziu clasicismul național va reacționa, stârpind focarele epidemiei.

Cu totul altfel stau lucrurile în țări și la popoare unde romantismul este endemic, e de baștină și înainte de a fi o manieră literară, este o stare de suflet, așa cum se întâmplă în Germania. Aici clasicismul, întotdeauna când a apărut, în perioada de *Aufklärung* în secolul al optsprezecelea, în opera lui Goethe după călătoria acestuia in Italia, în pictura lui Böcklin, în elenismul cam decadent al lui Hoffmansthal, a însemnat o constrângere, o modă sau o preferință izolată. Niciun German nu poate cu toată sinceritatea să califice romantismul așa cum îl califică Benda (și înainte de acesta, atâția alții începând cu Désiré Nisard și sfârșind cu Pierre Lasserre). Numai în literatura franceză se poate vorbi cu oarecare aparențe de justificare despre o lichidare a romantismului.

La noi, epitetul de romantic are o semnificație deviată și simplistă. Pentru critica zilnică romantic înseamnă deobiceiu melodramatic, neverosimil, fals. O situație romantică înseamnă în gura acestei critice o situație nefirească sau exagerată.

Fără îndoială, romantismul are păcate destule. Unul dintre ele, poate cel mai grav este invazia pitorescului în literatură. Dar de obicei tocmai acest păcat este trecut cu vederea, ba chiar el este considerat de mulți drept o calitate. Pitoresc este un calificativ de laudă. Semnificația pomenită mai sus este rezultatul la noi al unei infiltrații franceze. Ea provine, de foarte multe ori, dintr'o confuzie între *romantique* și *romanesque*. Acest din urmă termen cuprinde în el într'adevăr un sens de nefiresc, de exaltat, de exagerat. „Romanesc” este ceva care se întâmplă în cărți, în romane, și nu în realitate. Dar romantic înseamnă cu totul altceva. Romantismul este o realitate sufletească. Un sentiment sau o situație pot fi foarte romantice fără să înceteze să fie în acelaș timp perfect reale. Confuzia aceasta între romantism și ireal este foarte frecventă și isvorăște dintr'o acceptare fără cercetare a unor termeni destul de exacți, precum și dintr'o necunoaștere a acestei realități care este romantismul.

Strâmbătura din nas cu care unii, la noi, însoțesc rostirea epitetuuli de romantic este tot odată și cam ridiculă. Literatura noastră n'a trecut printr'o perioadă de clasicism și de Aufklärung; pe vremea când clasicismul era o modă europeană, literatura noastră exista sub forme medievale, săvârșind în veacul al șaptesprezecelea o etapă pe care literatura franceză o săvârșise în veacul al paisprezecelea. Așa zișii noștri clasici sânt mai toți produși de romantism. Sânt clasici în sensul că sânt „cei mai de frunte” din îngustul nostru trecut literar. Despre o tradiție clasică la noi nici nu poate fi vorba. Mai mult: romantismul, cu redeșteptarea naționalismului literar, a provocat toată înflorirea literaturii noastre moderne. Și poate n'ar fi decât în parte un paradox dacă am spune chiar că datorită acestui romantism există literatura noastră. Dar, bine înțeles, nu datorită romantismului pitoresc, romantismului „romanesc”, melodramatic și nefiresc ci romantismului ca mișcare spirituală.

Față de romantism ca mișcare spirituală poți avea o atitudine de simpatie sau de antipatie. In nici un caz o atitudine de nesocotință. Romantismul și clasicismul reprezintă mai mult decât un dualism de maniere literare antagoniste. Ele corespund la două mari categorii sufletești. Sânt firi clasice și firi romantice. Este atât de adevărat că dualismul acesta depășește literatura încât Wilhelm Ostwald în cartea lui ‚Oameni mari” împarte în clasici și în romantici pe marii cercetători ai științelor pozitive, chimiști, fizicieni, naturaliști.

Marele păcat al romantismului în literatură ete că dintr'o mișcare spirituală el a devenit o simplă manieră literară, păstrând numai caracterele superficiale de pitoresc, de ciudățenie, silită, de exaltare vană și de sentimentalism vag. Aceasta este, de altfel, soarta oricărei mișcări literare: să degenereze în manierism, devenind propria ei caricatură.

Acei care, la noi, vorbesc cu dispreț despre romantism, se ridică în acelaș timp ca apărători ai realismului. N'ar fi rău, dacă n'ar face o confuzie între realism și vulgaritate. Realismul este de esență sufletească. Este și el mai mult decât un meșteșug sau un procedeu literar, mai mult decât o modă. El este o atitudine de cunoaștere și de cercetare și de exprimare veridică a lumii lăuntrice. Și pentru aceasta orice mijloc este bun: rațiunea clasicilor ca și intuiția romanticilor. La noi realismul se confundă prea des cu naturalismul, fiu răsvrătit dar legitim al romantismului și moștenitor al păcatelor acestuia, mai ales al pitorescului excesiv. Intre descripțiile lui Zola și acelea ale lui Hugo înrudirea este limpede. „Les Rougon-Macquart” continuă „Les Misérables”, fără duioșie, dar cu acelaș sentimentalism și, mai ales, cu acelaș stil.

Literatura noastră este cuprinsă de furia pitorescului naturalist, greșit luat drept realism. In numele acestui realism avortat nu se poate disprețui romantismul — căruia chiar o fire clasică cum e Benda îi acordă, dacă nu admirație, măcar dragoste.

AL. PHILIPPIDE

Colocviu sentimental

Pe o temă de Verlaine

Fusese altădată o alee trasată de mâna nunui artist grădinar, care conducea dela portalul deasupra căruia lampadarele în stil venețian luminau echipagiile luxoase trecând în trap strunit de vizitii în livrele, spre castelul seniorial. Fuseseră castani bătrâni pe marginea aleei, din desișul cărora ciorchinele albe și roze ale florilor se scuturau ca o ninsoare colorată în Mai și mai târziu — în miez de toamnă — frunze ruginii și fructele strivite cădeau acoperind nisipul pe care alergau jucăuși, ziua copii, și noaptea îndrăgostiții invitați ai castelului.

Dincolo de aleea largă a castanilor, se întindeau peluzele netede și vaste, la capătul cărora abia începea întunericul întâiu al tufelor și pe urmă al copacilor care vegheau de secole liniștea seniorială. Acolo, în boschetele tăinuite și mai cu seamă în pavilionul cu trofee de vânătoare, s'au țesut iubiri și s'au destrămat iluzii, s'au afundat hohote de râs tineresc și hohotele de plâns ale despărțirilor irevocabile. Departe, lacul: străjuit de sălciile pletoase, lăsa bărcile să alunece pe unda lui, ușoare, mânate mai mult de vântul întărit prin baterea copacilor din parc decât vâslele căzute din mânile luntrașilor, care și le păstrau pentru îmbrățișări și desmierdări.

Și pe încetul, toate s'au prefăcut în ruine și în paragini. Bătrânii castelani au schimbat odihna trecătoare din sălile senioriale cu odihna eternă a cavoului străbunilor și într'o zi aceleași săli au răsunat de glasuri străine și grăbite care, după ce-au transformat în cifre amintirile legate de fiecare fotoliu, de fiecare statuetă, de fiecare carte, au lăsat fotoliile, statuetele și cărțile să fie răvășite în cele patru vânturi care aduceau colbul ce avea să le acopere în bazarele anticarilor. Copacii au căzut pradă topoarelor, castelul a plâns întâiu printr'un singur geam spart, apoi prin zeci de geamuri din care se strecurau noaptea liliecii, peronul s'a acoperit de mușchi și șerpii iederii au încolăcit zidurile până au sufocat ușile devenite de acum înainte inutile. Lampadarele portalului au rămas în întuneric și vrăbiile și-au durat cuiburi triste în locul luminilor de altă dată.

Și pentrucă zidurile stau straje atât cât au de străjuit ceva, știind că vântului nu-i pasă de ele, au obosit să i se împotrivească și au căzut, lăsându-l să le risipească praful în vârtejurile lui de toamnă.

Pe unde fură alei și peluze, astăzi cresc ierburile sălbatice. Pustietoarea lor vigoare stăpânește pretutindeni și boschetele năruite și pavilionul de vânătoare prăbușit, stau înecate de valurile lor verzi și totuși respingătoare. Au rămas doar sălciile să plângă pe malurile lacului, cuprinse, ele de păpurișul în care saltă broaștele și el de algele care îi dau înfățișarea unei bălți. Pe unde fură noaptea cântece, urlă sinistru vântul și în locul perechilor de îndrăgostiți, vagabonzii își caută culcuș. Nimeni nu se abate dincolo de marginea zidurilor, toți ocolesc cu spaimă pustiul întins peste alei, peste peluze, peste castel și peste lac. Solitar și rece parcul e înfipt în inima ținutului ca o banchiză polară aruncată nu știi prin ce minune în mijlocul unui decor de tropice.

Și totuși în singurătatea acestui parc solitar și rece, și-au dat întâlnire în noaptea aceasta fără lună și fără stele, apăsătoare ca o lespede de mormânt, doi oameni: un bărbat și o femeie, tineri amândoi, frumoși si unul și celălalt și pe care oricine i-ar fi zărit mergând alături prin ierburile înalte, sălbatice, i-ar fi crezut doi îndrăgostiți fugiți de haosul lumii, căutând în izolarea și tăcerea dimprejur atmosfera prielnică visării și șoaptelor fierbinți și pasionate.

Dar și unul și celălalt pășesc trist. Cu ochii — ai lui negri, ai ei albaștri — cuprinși în vânătul cearcănelor, fără străluci re și acoperiți de brumă parcă, cu gurile, amândouă cărnoase și făcute pentru sărutările prelungi, întredeschise leneșe între buzele căzute, cu umerii încovoiați și brațele atârnând inerte, merg în noapte, în umbra ruinelor, printre ierburile sălbatice foșnind doar sub pașii lor egali, rari și obosiți.

— Iți mai aduci aminte? întreabă femeia cu glasul stins, mai mult ecou al unui glas. Iți mai aduci aminte? Intâile noastre întâlniri și dorurile toate câte ne-au unit pe urmă. Și după amiezele acelea lungi și nopțile, mai ales nopțile, care ne prăbușeau în infinit când, deodată cu zorile, trupurile noastre cădeau înfrânte. Iți mai aduci aminte jocurile noastre pasionate în cursa cărora ne lăsam prinși și pe urmă drumurile noastre lungi pe străzile înguste, neumblate, cu căsuțe mai joase decât noi, cu grădinile ce-și uneau de pe un trotuar pe celălalt crengile copacilor ca să ne facă baldachin de verdeață, nouă și iubirii noastre? Și îți mai aduci aminte de jurămintele ce mi le făceai și mai ales îți amintești extazul nostru din clipele supreme ? Iți aduci aminte de toate acestea ?

— De ce vrei să mi le amintesc ?

— Și când ne despărțeam, cum creștea dorul tău pentru mine. Fiecare gând al tău mi-l închinai mie, fiecare bătaie a inimii tale îți trezea ca ecou numele meu pe care îl scandai în ritmul pulsului tău. Imi amintesc scrisorile tale, revenirile tale care mi le aduceau mai plin de iubire, mai tânăr și mai îndrăzneț de fiecare dată. Mai bate și astăzi inima ta la numele meu numai și în visurile tale îmi împletești mereu sufletul ca odinioară ?

— Nu.

— Și îmi aduc aminte de tot ce a fost între noi, de zilele acelea minunate, de ceasurile fără număr care se adunau ca petalele în jurul nostru, fiecare parfumat de alt gând, de alt basm de iubire, îmi amintesc de gurile noastre care se căutau într'una ca să se regăsească într'o unică sărutare fără de sfârșit și de fericirea noastră care și ea trebuia să fie fără de sfârșit.

— Poate.

— Cine ar fi spus, cine ar fi crezut măcar, că visurile noastre se vor destrăma într'o zi, când toate din jur erau atât de frumoase: și cerul care veghia senin și nădejdile închise în noi, atât de nemărginite? Imi amintesc, în noaptea asta, de fiecare drum făcut în nopțile albastre de primăvară sub albastrul cerului pe care, ca o eșarfă se întindea Calea Robilor, și-mi aduc aminte acum în pustiul acesta, de toate iluziile noastre legate cu făgădueli și cu tot ce dragostea noastră putea creia din forța ei imensă și din naivitatea ei tot atât de vastă.

— Nădejdile au sburat, înfrânte, spre alt cer, întunecos.

Femeia tăcu. Ochii încercară, bătând de câteva ori din aripele pleoapelor, să smulgă o lacrimă măcar. Dar ușurarea nu veni. Intreagă, suferința evocării trecutului fericit și a rechemării zadarnice a bărbatului spre dânsul, trebuia să rămână intactă în sufletul ei. Scuturase inutil amintirile, răvășise în van gnâdurile, dorurile, patimile.

Bărbatul tăcea. Prăvălise pe fiecare iluzie, pe fiecare rechemare, câte o lespede de mormânt, iremediabilă, definitivă.

Parcul îi strângea pe amândoi în întunericul lui pustiu și mergeau prin ierburile sălbatice ca spre un loc de execuție, cu pașii rari, egali, obosiți. De undeva, pe aproape, o bufniță își trimetea plânsul și de unde-va — mai departe — de geamurile sparte ale castelului, se loveau orbi liliecii.

Nimeni nu-i vedea. Nimeni nu-i auzea: doar noaptea grvă, care veghea stăpână peste parcul solitar și rece ca și sufletele lor de acum înainte.

G. SPINA

Popas în apele primăverii

In glodul primăverii, cu mânile trudite,
Stârnesc unghere moarte și colburi de tăceri,
Cărări cu flori de denii și tămâeri umbrite,
Uitate 'n veac de albe și triste învieri.

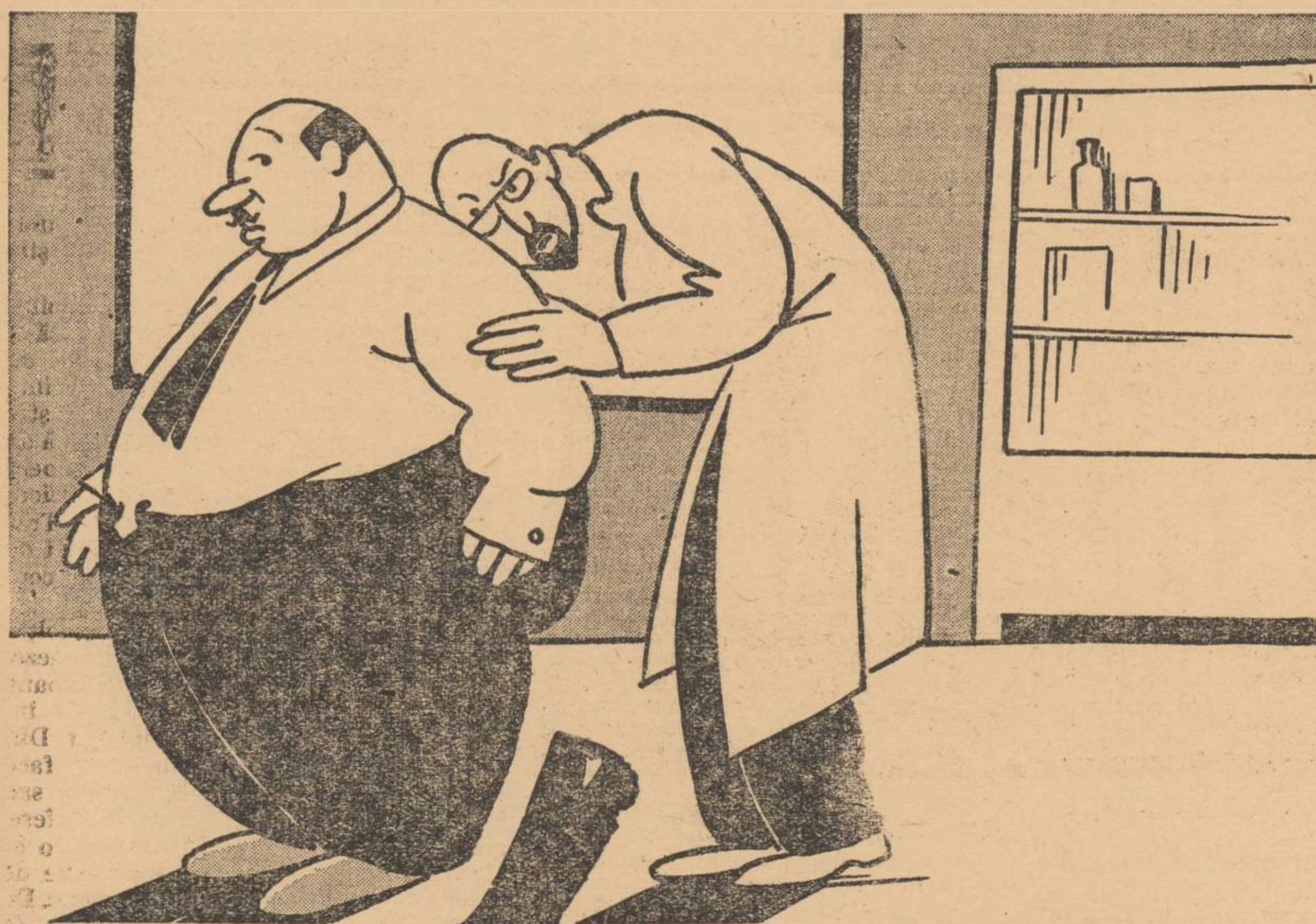
Nu-mi văd decât viața plecată sub icoană
Și zile lungi crestate 'n pridvorul unui vis,
Un stol de gânduri albe, îngenunchiat în strană
'A adormit cu capul pe-un colț de antemis.

Intr'o poiană-albastră, o casă de ratec
Culege depe ape zadarnice chemări;
In nucul din livadă s'a stins un veac tomnatec
Și-un scrânciob trist așteaptă un prunc fugit din zări.

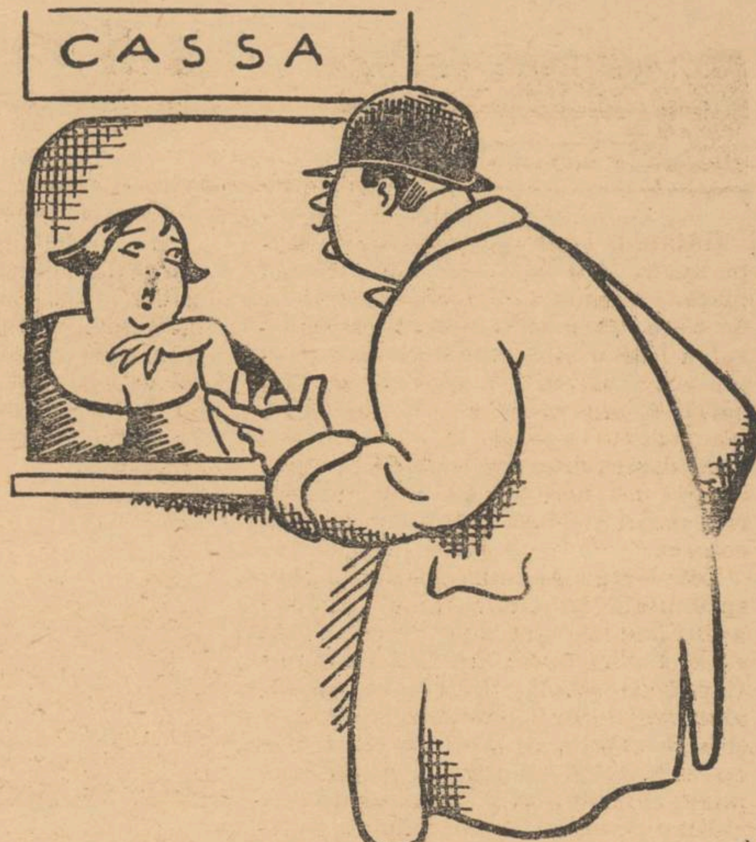
In pod, printre uitate miresme de sulfină,
Păianjenii țes vremea în părul dimineții,
Și-o cadră răstignită pe-o cruce de lumină:
Doi ochi, amurg în cetini, surâd mereu vieții.

MIHAIL VISARION

No. viitor exemplarul 5 lei.

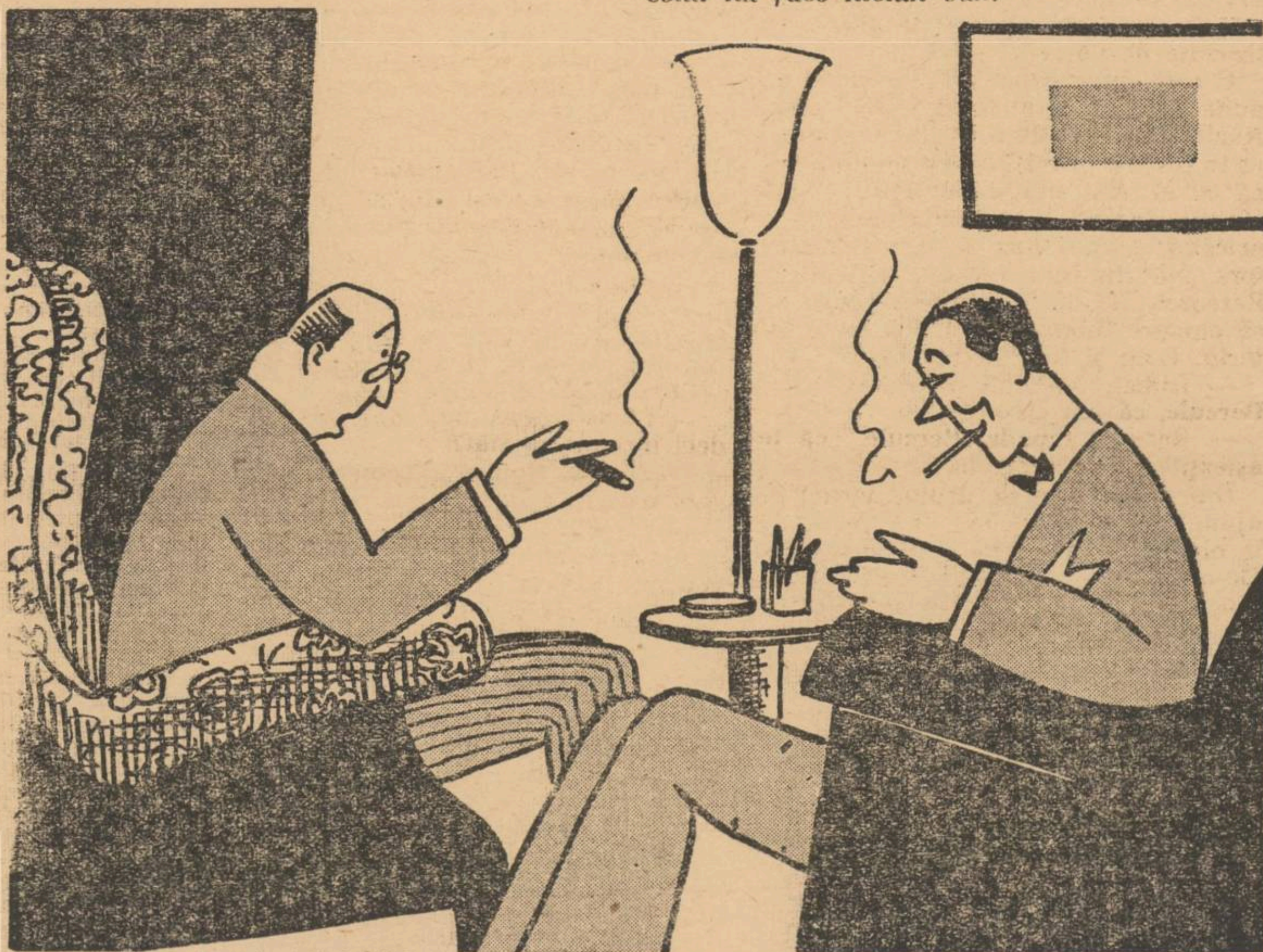
— E foarte ciudat că n'a eşit nimic pe placa de radiografie!
— Eu mă aşteptam, d-le doctor, pentrucă ştiu că nu's fotogenic.

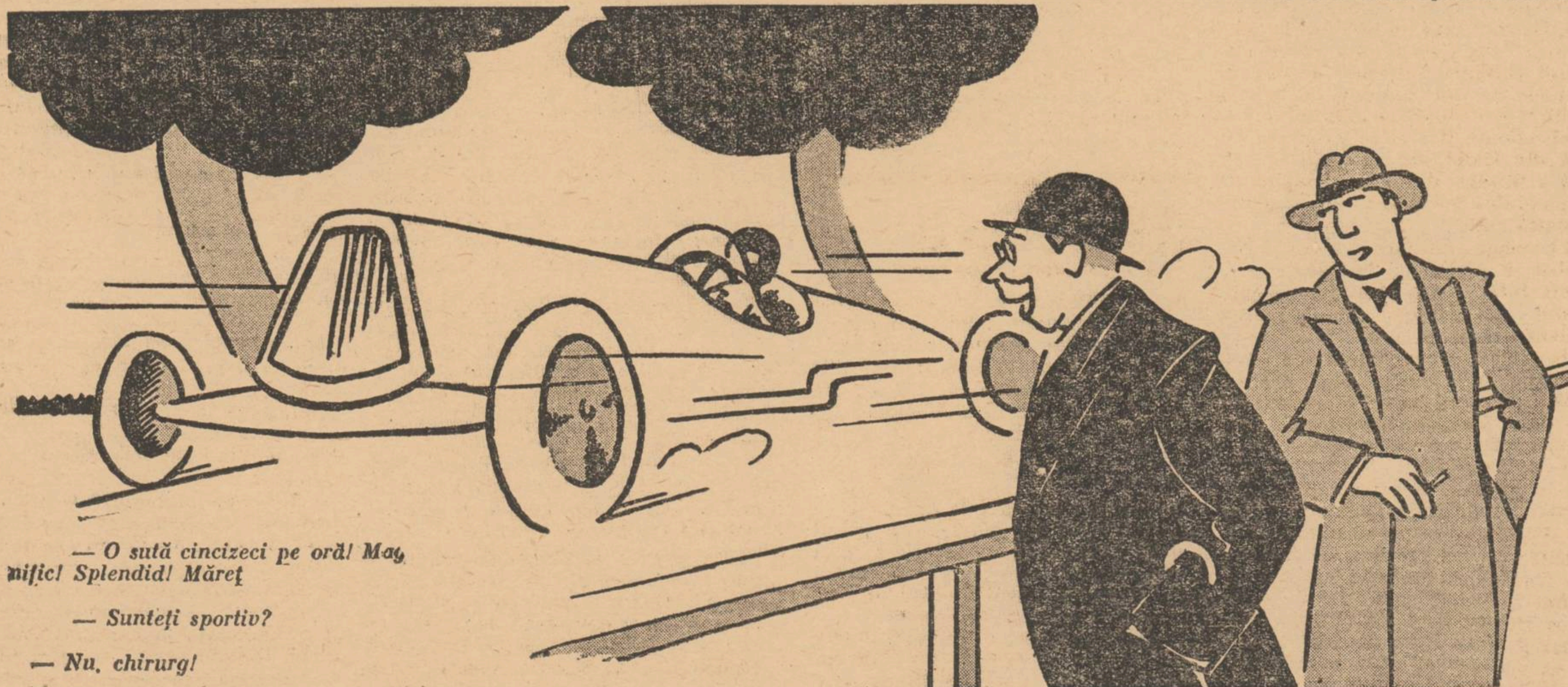
— Bine, d-ră, mi-ai dat un bilet drept în faţa unui stâlp!
— Nu pierdeţi nimic, d-le. Spectacolul nu face niciun ban!

— La militărie am fost totdeauna întâiul.
— ? ? ?
— Da. Primul soldat din grupa I-a a companiei I din primul batalion al regimentului unu infanterie!

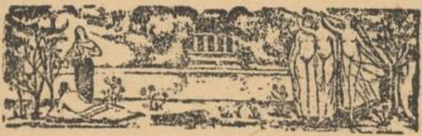
— N'am jucat niciodată la loterie!
— Cum poţi susţine enormitatea asta când te-ai însurat pentru a treia oară?

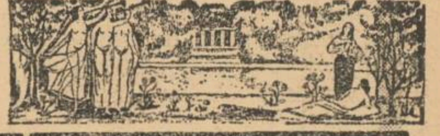
— O sută cincizeci pe oră! Magnific! Splendid! Măreţ

— Sunteţi sportiv?

— Nu, chirurg!

Moș Bercu

Gâfâind, cu lădița de mărunțișuri pe spate, Moș Bercu se 'ndreaptă spre piață. Nu l-am mai văzut de trei ani, de când am părăsit micuțul orășel din valea Dunării. Și totuși, parcă a trecut un veac. Mă uit la el. Pare mai îmbătrânit, mai cocârjat de bătrânețe, iar piciorul de lemn — ceasornicul meu deșteptător din anii de școală — deabia și-l mai târâște. Aceiași pălărie veche, același palton pătat și decolorat.

Uite-l cum aleargă, șontâc, șontâc, spre piață, în ciuda celor optzeci de ani. Căci atât are Moș Bercu. Optzeci de ani. Nici mai mult nici mai puțin. Copiii de școală, tinerii cu mustața abea mijindă și oamenii maturi, știu de când s'au născut. Doar Bercu este odată cu turnul din centru și poate chiar a privit la osmanliii care-i ridicau temelia... S'au obișnuit toți cu el și după cum nu-și poate nimeni închipui centrul fără turn așa nici orașul fără Bercu. De dimineață până 'n seară, pe vânt și pe ploae, pe soare ori pe ninsoare, Bercu e prezent pe străzile prăfuite, pline de glod ori troenite de nămeți.

E șase dimineața. De departe i se aude bocănitul piciorului de lemn. Auzi! Vine Moș Bercu. Și negustorii es în pragul prăvăliilor ca să glumească cu el. Așa sunt concetățenii mei. Veșnic dispuși la câte-o glumă, gata oricând să facă haz pe socoteala altora. Nu fiindcă-s răi sau zeflemiști. Ferească Sfântul! Dar numai așa, ca să omoare timpul până pică un mușteriu. L-au și luat în primire.

— Ridică oblonul prăvăliei, moș Bercule, că vin clienții...

— Repede, repede, Bercule, că te așteaptă pe două rânduri...

Dar el își vede de drum, dornic să ajungă cât mai curând. Nu răspunde la nici unul. Nu-i timp acum de taifas. De ce să stea de vorbă? Poate în timpul acesta, cine știe? Are care-va nevoie de o testea de ace sau un degetar. Când e de glumă, e glumă. Dar când e de treabă... Și zorește mai tare. A ajuns. Își șterge sudoarea abundentă ce-i picură de pe frunte și desface catarama curelei ce-i ține strâns lipit de spatele încovoiat „prăvălia". Intinde marfa pe trotuar și așteaptă.

Din ce în ce mai mult halele se populează. In curând începe un dute-vino neîncetat care te amețește. Trec ordonanțe cu brațele încărcate, servitoare cu coșurile pline, vaporeni debarcați pentru alimente cu ruck-sackul în spate, domni, cucoane, țărani și elevi. Cu toții însă, indiferenți la „chilipirurile" lui. Căci la Moș Bercu toate sunt chilipiruri. Periile de dinți ca și lamele de ras. Săpunul de toaletă, ori sticluța de parfum. Ce folos însă că toți clienții îl ocolesc. Rar câte-o leliță din Dăița sau Remuș se 'ncumetă a întreba de prețul unui metru de „pamblică blio", sau inel de plumb cu piatră roșie.

Să-l vedeți atunci pe Moș Bercu. Mimica și „technica" lui. Se face că se uită într'o parte ca să nu deoache clientul ce se apropie. Il urmărește însă atent cu coada ochiului. Cumpărătorul — pasăre rară — se oprește în fața „vitrinei" aranjată cu gust. Numaidecât începe următorul dialog:

— Aveți mosorele albe?

Fața lui moș Bercu se lățește într'un zâmbet cuceritor.

— Se poate? Ce nu găsești la moș Bercu? Și un flăcău din București pot să-ți dau.

Lelița râde și continuă:

— Nu-i nevoie, că-s măritată. Mosorel îmi trebue. Cât costă?

Moș Bercu potrivit principiului că numai prețul sperie clientul, nu trebue să vorbești de el — se face că n'aude și, rupând un colț de ziar, învelește mosorelul în el. Il întinde apoi clientei:

— Să-l coși sănătoasă! Altceva? Avem....

Dar cumpărătoarea ezită să pună mâna pe el, înainte de a-i cunoaște prețul.

— Spune-mi, cât costă?

— Cât costă? Cât să coste? Cum l-ai plătit și până acum.

— Păi cât?

N'are ce să-i facă, trebue să pomenească de el. Cască plictisit și-i răspunde cu jumătate de gură:

— Un pol.

— Un poool?

— Da. Ce te sperii așa? Știi ce marfă e mai întâi? Unde alergi? Vino 'ncoa. Eu am spus. Dumneata cât dai?

Clienta face o mutră acră:

— Ce să-ți mai dau dacă m'ai luat dela început cu atât?

— Spune! Spune! Tocmeala supărare n'are. Ce dai?

— E scump...

— La cât te gândești? Zii fără frică. Ești din Dăița?

— Țțț! Din Plopșor.

— Aha! Din Plopșor? Pe... pe aia... pe A Filoftiei o cunoști? Ce fată cumsecade. Eri a cumpărat o duzină de mosorele dela mine. Nici nu s'a tocmit. Un pol? Un pol. Și are să vină să mai cumpere. Toată zestrea și-o coase cu mosorele dela mine. Să...

— A Filoftoaei?

— Da. Imi este clientă veche. Poți s'o și întrebi. Intreab-o chiar. Spune-i așa: Sunt bune mosorelele lui Moș Bercu? La mine să știi că...

— Care A Filoftoaiei bre? In sat n'avem pe niciuna cu numele ăsta. Poate a Florichii Leana?

— A Florichii da. A Florichii. Am uitat, ce vrei? Om bătrân.

— Ia nu-ți mai bate joc de mine, jupâne, că aia e femeie bătrână cu băiat militar. Ce? Unde „suntem" dela țară... ori poate...

— Stai, dragă, și nu te supăra. De unde spuseși că ești? Din Toporu?

— Ce Toporu, moșule? Din Plopșoru, ți-am mai zis odată.

— P'tiu! Bată-te să te bată. Și eu vorbeam de Floarea din Toporu. Hai scoate ops'pce lei și să facem târgu.

— Cui vorbești? Spune-mi un preț ca lumea, dacă nu... Noroc bun! Și nu mă mai ține că mai am o mulțime de treburi și mai am cobilița cu lapte bătut s'o dau.

— Fie cinsp'ce lei. Câștigul care-l am eu la marfa asta...

— Cât? Nu dau. Las'că găsesc eu mai eftin.

— Paisp'ce! Ce mai zici acum?

— Zece ! Dacă-ți convine. De nu...

— Douis'ce! Lasă-mă să pierd numai trei lei.

— Zece!

— Scoate banii.

— ....

— Ei? Ce stai? La ce mai desfaci pachetul? Ai să-l pierzi pe drum.

...Cum? Marca Mistreț? Fugi încolo, fată. Nu face nici doi bani. Barza este cea mai prima marcă. Ai cusut vreodată cu ea? Incearcă. Toată lumea cumpără. Și primarul din Adunați și cel din.... din... de unde spuseși că ești?.... aha! și îl din Plopșoru. Hei! Femeie, fetițo, țațooo! Unde fugi? Opt lei. Oooopt! Vino 'ncoa...

Dar lelița din Plopșoru pierdută în forfoteala mulțimii nu-l mai aude. Principiul lui Moș Bercu de a nu pomeni de preț decât la urmă, se dovedește din zi în zi mai ineficace.

Pe la orele zece, terminându-se Piața, își strânge marfa și încet-încet — are timp să mai răspundă acum și la câte o glumă — o ia spre școala primară.

Pe bordura de ciment a grilajului expune alte articole scoase din inepuizabila lădiță. Creioane, ascuțitori, penițe, fluere sunt înșirate îmbietor la vedere. Dar nici aci nu-i merge. Din când în când doar câte-un țânc își bagă nasul în timpul recreației printre zăbrelele de fier, ca să continue o tocmeală începută cu o lună înainte pentru un fluer de alamă cu șnur de cercetaș.

— Mi-l dai cu trei lei, moș Bercule?

— Fără șase nu pot. Mă costă cinci pe mine. Ai să dai un ban mai mult dar ce fluer capeți? Când oi șuera odată.... țțț... și unde mai pui că are și șnur. Socotește numai șnurul, cât face? Ai?

Când oferă ceva spre vânzare, Moș Bercu nu face deosebire între un copil sau om matur. Pentru el clientul este client și trebuie convins...

Dar fabrica de cărămidă anunță orele douăsprezece și trebue să-și strângă pentru a doua oară „vitrina", ba încă să se grăbească dacă vrea să capete o porție mai bună la birtul economic al lui Manole. Acolo, pentru câțiva lei, capătă o strachină cu fiertură și un sfert de pâne, ca să-și umfle burta. Stomacul nu vrea să știe dacă azi ai câștigat ori ba.

După ce a mâncat, urmează colindul mahalalelor. N'are nevoie să-și strige marfa. Bocănitul protezei de lemn e destul de cunoscut gospodinelor din cartiere care când îl aud știu că pot cumpăra la iuțeală o duzină de nasturi de sticlă, o testea cu ace pentru canava sau o papiotă de ibrișion. Pe aici mai vinde și el câte ceva. Trebue să treacă însă prin fața stației de mașini și faptul acesta nu-i prea convine.

Afurisite ființe și șoferii din colțul Gării. Cum îl văd încep să claxoneze, să guițe și să orăcăe din tromboane încât îl zăpăcesc de nu mai știe încotro s'o ia. Totuși nu se supără. Din contră. Surâde celor ce-l insultă, face haz de gluma prostească a unuia sau insulta altuia și e gata să le ofere, după un brânci și o înjurătură, o oglinjoară de cristal sau o pereche de ciorapi „mare ocazie" de bumbac. De multe ori i se întâmplă ca lamele de ras sau jartierele, luate spre cercetare, să treacă din mână în mână și să se întoarcă înapoi stinghere... Dar ce poate să facă? Riscurile meseriei.

●

S'a înserat și în centru s'au aprins luminile. E ora când domnii, în drum spre casă dela slujbă, se abat în câte o bodegă pentru un aperitiv. Moș Bercu privește pe fereastră, la „Topaz", bodega cea mai frecventată de protipendada orașului.

La o masă stau conu Iancu Prefectul (nu-i prefect ci numai i s'a oferit odată această funcțiune pe care firește a refuzat-o....), Varnale, cerealistul (mare moșier și proprietar care de Paști și Crăciun prezidează ajutoarele distribuite celor săraci, fără a da însă ceva), domnul Hâncu „dela Primărie" (despre care nu se știe anume ce rol are acolo, atâta doar, că la instalarea „a lor noștri", este trecut în statul de salarii și toți se grăbesc să-i zică: „domnul Hâncu dela Primărie"... apoi Căpitan-administrator-pensionar Popescu (cu cinci proprietăți care totuși nu-l împiedică să se vaete toată ziulica de pensia „mizerabilă"...) și domnul State, zis Bancherul, pentru cele o sută 'n sută dobândă jumulită de pe spinarea nenorociților ce-i cad în mână.

Moș Bercu deschide ușa și intră.

— Bunăseara la domni!

Nimeni nu-i răspunde. Stă câteva minute lângă ușă, apoi înaintează ușurel, săltându-și lădița de pe spinare. Se apropie de prima masă, dar cei dela ea nu-l bagă în seamă. Vorbesc și se contrazic cu toții deodată. Despre ce discută? Intâi despre criză, apoi de guvern și alegerile trecute și imediat ajung la războiul din Spania. Cum dela războiul din Spania și până la Bercu nu mai e decât un pas, iată-i în curând vorbind și de umila lui persoană.

Dar ce legătură are Bercu cu Spania, — vă veți întreba cu drept cuvânt d-stră?

Are, cum să nu aibă. Și nu numai cu Spania ci și cu drama dela Mayerling, cu atentatul dela Serajevo și războiul mondial. Dacă nu mă credeți, veniți până la „Topaz" — merită drumul — ca să vă convingeți.

După interminabile discuții, politicienii de-o „scrumbie și trei măsline" — știți, asta înseamnă „politica aperitivului" — ajung la concluzia că „așa nu mai merge", căzând de acord asupra acestui punct. Atunci Conu Iancu se ridică de pe scaun și tușește semnificativ. Consumatorii dela mesele învecinate sunt numai ochi și urechi. Ilie chelnerul, cu șervetul pe

Continuare în pag. 14

Marină

Amurgu 'n țărm cu ruginita-i navă
Și-a 'mpotmolit avântul de năer
Și-acum lumina soarelui bolnavă
Pășește tot mai palidă pe cer.

Fiori de frig respiră apa mării
Din larg pescarii suri s'abat în stol
Și călătoare pe terasa zării
Și-arată luna fața de mongol.

Piezișa ei privire nichelată
Se leagănă pe coame reci de val
Și un catarg ca o paiață beată
C'o stea sub braț s'apropie de mal.

Aripi de briză scurmă praf pe dună
Și fâșie 'n ai nopții tăvălugi
Iar doi delfini cu gura după lună
Scot capu 'n larg ca niște buturugi.

CRISTIAN SARBU

braț, a încremenit lângă frigorifer. Băiatul dela aparatul de bere s'a așezat cuminte pe butoiașul gol. Numai domnul Alecu, patronul, se frământă pe scaunul dela „Cassă", fulgerând cu privirea pe Marin picolul, care, profitând de neatenția generală, crezuse de cuviință să încerce deșertarea unei sticle de sirop... Nu se mai aude nicio șoaptă, când Conu Iancu începe:

— Dece să căutăm relele? Ele nu sunt departe ci chiar lângă noi: Ne sar în ochi aproape....

Moș Bercu oftează și-și mângâe obrazul. Pricepe că rolul lui începe imediat. Se căznește să fie atent, să priceapă ceva....

— ...Voi! Și arătătorul oratorului improvizat arată pe moșneagul din fața lui. Voi sunteți cauza... războiului mondial....

Moș Bercu se uită în ochii acuzatorului și zâmbește. Numai atât? Mayerlingul l-ai uitat, coane Iancule?

— ...Toate bogățiile țării, comorile de artă, aurul și argintul adunat cu trudă....

Moș Bercu își privește bocancii plezniți și fără tocuri.

— Priviți-l, domnilor! Observași-i căutătura șireată de vulpoi gata de pradă, nasul coroiat de cămătar.... V'ați întrebat vreodată ce vor ei? Căci la urma urmei, cu drept cuvânt. Ce vor ei, domnilor? Ce vor și până când?...

Conu Iancu s'a reașezat pe scaun. Câteva aplauze și aprobări zgomotoase îi răsplătesc elocința. Bodega reînvie ca prin minune. Ilie se desprinde de lângă -ăcitor și apare cu un nou rând de halbe „fără guler" Paharele ciocnesc, primusul explodează vesel, încălzind și făcând să sfârâe chiftelele, iar domnul Alecu înjură printre dinți picolo-ul.

Varnale, bine dispus, se adresează compătimitor, deși cu o nuanță de ironie în glas, către Bercu:

— Ei, Bercule, ce mai ai de spus? Acuzat, vorbește!

Bercu surâde automat și răspunde cu o voce răgușită:

— Zece lei. Zece lei, domn Varnală. Cea mai bună pastă de dinți. *Delicia.* Cred c'ați auzit de ea. Să vedeți numai cum miroasă.... Incercați odată și de nu v'o fi pe plac... Zece lei. Ce-i zece lei, domn Varnală?

Dar conu Iancu face un semn plictisit cu mâna. Ilie chelnerul a și apărut amenințător în spatele lui Bercu, gata să-l evacueze.

Moșul mormăe ceva, mai încearcă câteva minute să convingă pe domnul Locotenent dela Pompieri de avantajele unei perechi de bretele fără elastic, apoi, după ce mai rotește odată privirea prin bodegă, căutând parcă să mai descopere vreun amator de nasturi, copci și ciorapi, pitit pe undeva, ese agale, cureaua „prăvăliei" târșindu-se după el.

Se mai întoarce din pragul bodegei. Zâmbește la toată lumea. Bună seara la domni!

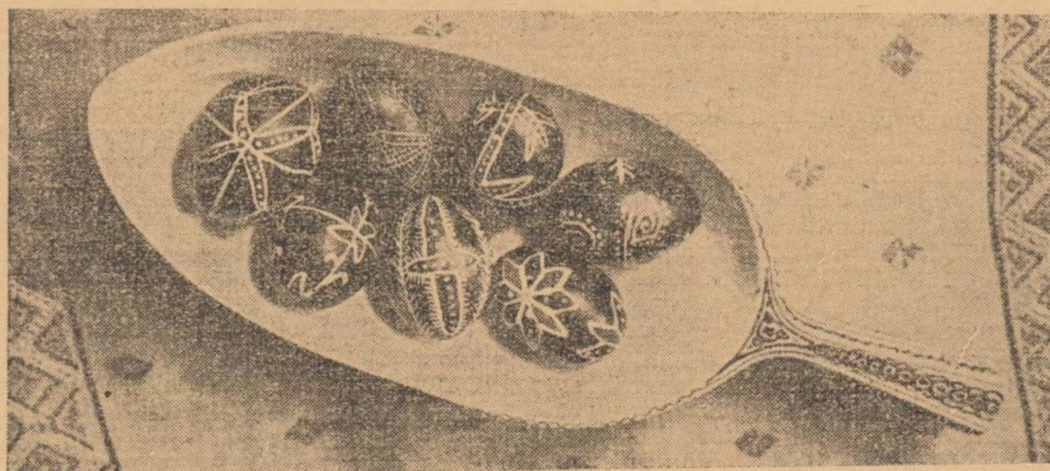
●

Cu două săptămâni înaintea Paștilor i s'a întâmplat nenorocirea. Se 'ndrepta tocmai spre „Topaz", când a simțit că-i vine rău. A încercat să intre înăuntru dar n'a mai putut decât să deschidă ușa și s'a prăbușit lat, jos.

Au sărit cu toții. L-au stropit cu apă rece, i-au dat cu eter pe la nas, l-au fricționat cu oțet, în zadar. Moș Bercu galben la față, respira din greu, cu fălcile încleștate.

Doctorul Bârzotesu, smuls dela partida de bridge, a venit supărat și îmbufnat — mai ales că știa dinainte că de „onorar" nu putea fi vorba — și după ce l-a examinat sumar a declarat morocănos:

— La noapte moare. Paralizie cardiacă. Să-l ducă acasă. La ce m'ați mai chemat?

Urcat într'o trăsură, sub grija sergentului din post, Moș Bercu și lădița-i cu mărunțișuri au intrat pentru prima oară „pe sus" în mahalaua desfundată a Smârdei.

Dar în urma lui, mila sau poate apropierea imediată a morții, a dezlănțuit un scurt și efemer val de compătimire.

Săracul Moș Bercu... Om bătrân și își câștiga pâinea... In loc să cerșească... Mă cunoaște săracul de când eram de o șchioapă... Cu toți o să ne ducem... Moartea... Brr! Să mai vie un rând!...

Dar dacă credeți că nenorocirea lui Bercu a fost paralizia cardiacă ce era să-l răpună, vă 'nșelați. Nenorocirea lui a fost tocmai că nu l-a răpus. Da. Căci cine l-a pus să se facă bine în câteva zile, numai cu un ceai de tei și o duzină de ventuze cu sânge?

Ce a fost a treia zi când a apărut în Piață... Mai bine să nu vă mai spun. Cu toții l-au crezut mort. Negustorii din hale, în urma invitației lui Varnale Filantropul au pus mână de la mână ca să-i facă o înmormântare ca lumea. Nu e vorbă că și cei câțiva coreligionari de-ai lui nu l-ar fi lăsat, dar fiindcă Varnale aranjase în douăzeci și patru de ore chestiunea, nimeni nu s'a opus, toți fiind mulțumiți.

Domnul Hâncu dela Primărie urma să depună o coroană în numele orașului, „celui mai bătrân cetățean al urbei", iar Conu Iancu, da, Conu Iancu în persoană, nu avea să scape ocazia de a ține un discurs în care, începând cu bunicii Traian și Decebal, să arate că spiritul predominant de bunăvoință... etc., etc. și sfârșind cu „In fața majestății morții sântem cu toții egali"... Era, după cum vedeți, să fie tămbălău mare, cu flori, discursuri, delegații de elevi ai școalei primare unde Moș Bercu a văzut ridicându-se cincizeci de generații, iar seara masă mare la „Topaz", cu pescărie specială și pui fripți comandați din vreme. Mai ales că de mult nu o mai făcuseră lată...

Cine te-a pus, Moș Bercule, să bei ceai de tei și să-ți pui ventuze cu sânge?

Așteptau cu toții să închidă ochii moșul. Și când colo cine apare a treia zi în Piață oferind „pe preț de cost" o pereche de șireturi? Moș Bercu. Ei, când au oamenii dreptate, au și pace.

Oricât aș ține la Moș Bercu, dar nu se face... Prea bătae de joc a fost...

Uite-l! Priviți mortul! A făcut pe nebunul... Al dracului mincinos! Rafinat până 'n măduva oaselor. Auzi, dumneata! Mai tare ca doctorul Bârzotescu! Ne-am lăsat prostiți...

Nimeni nu se mai apropia de el, niciunul nu-l mai întreba de preț, toți îl ocoleau și îl boicotau. In curând nu va mai putea trece nici strada.

●

Sântem în Săptămâna Patimilor...

E cald și dinspre Dunărea inundată adie o boare ușoară, dulce-sărată, de baltă stătută.

Dinăuntru, dela Topaz, glasul lui Conu Iancu se aude deslușit până 'n stradă.

— Uitați-vă la el... Ce v'am spus eu, domnilor? Așa sânt cu toții... Trăesc numai din minciună...

Bercu s'a oprit în ușă. Ridică privirea 'n sus spre ceasul vechi din turn, apoi peste grădinița din fața lui cu băncile pustii, la mesele goale din fața cofetăriei ce așteaptă zadarnic — ca și el... — clienții; trece mai departe spre dealul Turcului ce se profilează vânăt în depărtări și sfârșește la Fatma turcoaica, ce vinde mezelic... Inchide ochii obosit.

Ar vrea să intre, dar prea i s'a făcut frică de toți. De privirea urîtă a lui Ilie chelnerul, de disprețul lui Varnale, de glasul lui domnu Hâncu dela...

Dar trebue să intre. Poate că lui Conu Iancu Prefectul tot are să-i trebuiască o pereche de butoni cu elefanți... I-ar vinde eftin. In cost chiar. Și poate... făr' de bani. Numai... așa... Numai ce? Nici el nu știe. Poate ca să se uite la el fără să-i spună nimic. Nici de Mayerling, nici de Makensen, nici de Spania, de nimic. Și dac'o vrea, poate să-l întrebe: Ce faci, Bercule? Iar el să-i răspundă: Bine, mulțumesc lui Dumnezeu, Coane Iancule...

Bercu oftează adânc. Deodată tresare. In colțul străzii, s'au oprit câțiva elevi de școală primară. Se uită înlăcrămat la ei. Aștia or fi știind?... Cu mâni bătrâne și tremurânde scotocește în lădiță, după un briceag cu plăsele de lemn și câteva calendare...

. . . .

Hristos a 'nviat!

Au venit și Paștile cu frumusețea și farmecul lor. Moș Bercu este invitatul meu. Privesc cu drag cum înfulecă de zor feliile de cozonac, se căznește cu cojitul ouălor roșii, în timp ce cu gura plină îmi povestește cum a vrut să-l înșele — pe el, negustor de cincizeci de ani — un voiajor de ciorapi din București... Lasă, Moș Bercule, nu-mi mai spune. Mănâncă mai bine. Mănâncă și bucură-te, cât se mai poate, de sărbătoarea iubirii și înfrățirii între oameni.

Hristos a 'nviat, Moș Bercule!

Să ne bucurăm, da, cât mai putem, căci din an în an, învie tot mai rar...

MARIA ARSENE

Natalitatea și mortalitatea din Anglia în 1936

După datele recente ale mișcării populației din Anglia și Țara Galilor, natalitatea a atins în anul 1936 raportul 14,8 la mie (nașteri vii), iar mortalitatea 12,1 la mie.

Procentul natalității în cursul anului 1936 a crescut cu 0,1 față de cel din 1935 și cu 0,4 față de procentul anului 1933, care a fost foarte scăzut.

Procentul mortalității a fost de 0,4 în raport cu cel din 1935 și de 0,7 față de minima anului 1930.

Pigmeii

In Africa ecuatorială, nu departe de regiunile în care Nilul la naștere din marile lacuri, trăește un neam ca din povești: pigmeii, asemănători la chip și în felul lor de a fi, piticilor din basme. Se pare că și antichitatea avea vești despre ei, căci Aristotel afirmă existența lor ca o realitate, nu ca o scornire a imaginației. Intocmai ca și piticii, zugrăviți în cărți cu basme sau așezați ca ornamente în grădini, pigmeii poartă bărbi lungi, iar capetele lor sunt bătrâne și triste. Se deosebesc de ceilalți negri, vecinii lor, prin firea lor taciturnă, prin lipsa de curiozitate copilărească, prin felul lor retras și neîncrezător. De fapt sunt deștepți și prefăcuți, pot fi răzbunători sau miloși, animați de ură sau recunoștință. Lupta seculară cu celelalte triburi cu care au venit în contact, mai mult dușmănos decât amical, disprețul arătat de africanii mai înalți ca ei, au format caracterul acestui neam curios.

Sunt locuitori milenari ai pădurilor virgine, trăesc în colibe împletite, micuțe, cu deschizători tocmai atât de mari ca să poată intra pe târîte. Mai mult cuiburi sau vizuini decât colibe! Imbrăcămintea e aproape necunoscută; nu simt nevoia înfrumusețării fizice, deci nu se tatuiază ca alți sălbatici.

Cu toate astea, sunt pricepuți la vânătoare, la împletitul coșurilor, la olărie, la lucrarea armelor. Ceilalți negri cumpără dela ei lăncile lor din fier brut și inele de fier pentru femei. Cu toată făptura lor firavă sunt buni războinici și sunt întrebuințați pentru acest scop de alte triburi mai puternice și mai fericite. Sunt renumiți vânători de elefanți, animalul uriaș e doborît de lăncile ascuțite ale piticilor.

Pigmeii n'au animale domestice, nu lucrează pământul, nu se ocupă cu grădinăritul. Hrana lor o constitue vânatul, mistreți ,gazele, pești, chiar și șerpi, șobolani, lăcuste. Necunoscând nici agricultura, nici creșterea vitelor, au rareori ocazia de a se întâlni cu semenii lor. Trăesc mai mult izolați, fiecare cu femeile și copiii lui. O viață colectivă, instituțiuni sociale nu se pot desvolta în astfel de condițiuni. N'au șefi, cel mult acordă prioritate celui mai iscusit vânător. Dar n'au nici vreo credință.

Când la rare ocazii se întâlnesc cu vecinii lor, pentru a sărbători o datină sau vânătoare, dovedesc că ar poseda oarecare simț muzical, cântă în cor și chiar solo. Dar nu se îmbată și rămân rezervați și stăpâni pe ei. Singura lor pasiune pare a fi fumatul.

Uneori ies din pădurile lor pentru a fura din grădinile negrilor banane. De multe ori însă, ei despăgubesc pe proprietarii arborilor fructiferi, lăsând în loc o bucată de vânat sau, în timp ce negrul doarme, ei îi plivesc grădina de buruieni sau așează o cursă pentru prins vânatul. Astfel, pigmeii își dovedesc recunoștința.

Așa trăește neamul pigmeilor! Aproape ca animalele ascunse în pădurile dese, foarte primitivi și totuși cu unele însușiri stranii și surprinzătoare, rezultat al experiențelor acumulate secular într'o existență ce a rămas aceiași.

LSER. T

Cărți primite:

Gh. Iordache: Armindenul. Ed. „Izvorașul" Bistrița-Mehedinți, 1933. Prețul 10 lei.
Plaiuri Hunedorene: No. 73 (Martie).
Școala Basarabeană: No. 2-3 (Febr. Mart.)
Carpați: No. 4 (Aprilie).
Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români: No. 3—4 (Martie-Aprilie).
Azi: No. 1 (Ianuarie-Martie).
Gazeta ilustrată: No. 1-2 (Ian.-Febr.).
Vlăstarul: No. 5—6 (Martie).
România Militară: No. 3 (Martie).

Gazete

Gazeta Bucovinenilor: No. 50.
Comerciant: No. 34.

Clopotele din fundul apei

Lucian descoperise mirajul clopotelor din întâmplare.

Se întorcea odată spre casă în amurg tăind deacurmezișul laguna în barca pe care de câtva timp se deprinsese s'o cârmuiască singur. Lăsase către stânga și îndărăt șirul de grinduri mari dinspre Răsărit care stau împotriva mării ca o înfruntare și ca o pedeapsă, și grăbea către ochiul sticlos de lumină scăzută și fumurie al Asfințitului. Cunoștea drumul. Il făcuse de atâtea ori încât acum îl știa pe de rost ca pe o rugăciune. De altfel nu putea fi vorba de vreo adevărată primejdie. Către mijlocul lagunei, însă, se ridicaseră de câtava vreme costiș după linia răsuflării înghețate a vânturilor de iarnă, șiruri întregi de grinduri și de ostroave lungărețe, ca rândurile unei armate. De jur împrejurul lor erau praguri de nisip și funduri înalte cu apă puțină pe unde bărcile pescărești nu puteau trece. De aceea ținutul acesta trebuia ocolit cu grijă pe la unul din capete.

In seara aceea vântul bătea din plin dintr'o latură și Lucian fu silit să se apropie mai mult ca de obiceiu de linia acestor grinduri. Sub vântul tare barca înainta repede, și în lumina leșietică și confuză a amurgului ele păreau că vin asupra lui negre și amenințătoare, ca niște ziduri de cetate la adăpostul cărora sta de pândă moartea.

Dăduse bara de trei sferturi de sub vânt, cârmind către stânga și către adâncuri când zări pe linia neagră a celui mai apropiat grind un șir de pete mari, albe și nemișcate. Erau lebede, cele dintâi lebede ale anului, oprite din drumul lor pentru popasul de noapte în ostrovul acela de liniște și de singurătate.

In expedițiile-i obișnuite dealungul și dealatul lagunei, Lucian avusese deseori prilejul să întâlnească cârduri întregi din aceste minunate păsări cu haină de zăpadă, oaspeți obișnuiți ai cotloanelor însorite și ai locurilor așezate sub semnul pustietății desăvârșite. Dar niciodată nu se putuse apropia prea mult de ele și nu-i fusese îngăduit să se bucure de o astfel de priveliște. Câte erau? Câteva zeci, o sută poate. Grindul era ca un zid nins proaspăt și apa din jur se umpluse de lumină lăptoasă, fosforescentă, ca un drum către lună în mare. Si totul era neînchipuit de nou și de pur ca într'un peisagiu neatins, ca într'o lume în care picior de om nu călcase încă.

Vedenia era atât de minunată încât Lucian nu se putu împotrivi ispitei. Cu o mișcare scurtă dădu bara sub vânt, slăbi frânghiile frânei și se îndreptă spre capătul grindului care adăpostea somnul sălbătăciunilor. Apa era mai adâncă decât își închipuise și barca nu se împotmoli decât la câțiva pași de mal. Sări cu grijă în apă și, ferindu-se să facă mai mult zgomot decât glasul stufului și clipotitul lagunei, se îndreptă spre țărm. Ajuns acolo, făcu un scurt ocol dealungul plajei apoi se afundă în întunecimea desișului. Merse un timp așa, îndoit de spate ca un pelerin, ferindu-și fața cu mâna de plesniturile trestiilor ale căror trupuri tinere scăpau de sub pașii lui cu svâcniri de arcuri destinse. In urmă se lăsă la pământ și începu să se târască mai departe.

Ajunsese aproape de marginea stufului și începuse să zărească cele dintâi lebede adormite cu capul ascuns în aripă când, oprindu-se o clipă să răsufle, auzul îi fu izbit de un zgomot ciudat. Era un fel de ciocănit rar și adânc urmând o cadență de unu-doi, ca o bătaie de pendulă. Nu s'ar fi putut spune de unde venea; — din văzduh, din pământ sau din fundul apei. Dar trebue să fi fost atât de îndepărtat încât, aproape imaterializat de distanță, sunetul nu mai ajungea acolo decât ca o răsuflare ușoară, ca o adiere cadențată.

Incredințat că nu auzea bătăile propriei sale inimi, ostenite de umblet și de emoție, Lucian, nedumerit și ațâțat în același timp, își ascuți urechea la pândă... Nu putea fi vorba de o halucinație. Ciocănitul era mereu acolo, cadențat, metalic, ba parcă și mai deslușit ca la început. Intr'un timp se opri, apoi începu iar.

Intreruperea aceasta îi îngădui lui Lucian să bage de seamă că bătaia tainică părea să vină dinspre apă. Își făcu loc prin desiș, mai departe, și ieși mereu pe brânci, la malul apei. Intr'adevăr, aici zgomotul era mai limpede, mai deslușit. Părea să se ridice din fundul apei ca și cum acolo, în palatul verde de mărgean pitit în adâncul ei liniștit și orb, un meșter frânar bătea pe o nicovală de argint zalele fermecate ale unui Făt-Frumos grăbit să plece în lume.

...Abia într'un târziu își dădu seama Lucian că zvonul din adânc era glas de clopote. Erau cel puțin trei, de voci deosebite, și toate trei sunau bucuria sărbătorii. Tot cuprinsul lagunei vibra în pas cu ele ca o uriașă boltă de catedrală pustie, iar împrejur toată firea încremenise ascultându-le. Vântul își uitase glasul și se cuibărise pe undeva, într'un cotlon, pe aproape. Stuful își contenise freamătul și unduirea și încremenise cu moțurile aplecate către apă ascultând. Insăși lebedele se deșteptaseră din somnul lor greu de sălbăticiune trudită. Inălțau și coborau capetele în semn de mirare, apoi arcuiau gâturile ca niște seceri și rămâneau neclintite aidoma unor arătări albe, cu urechea ațintită spre adânc ca spre o chemare a primăverii.

Intr'un timp Lucian care stătuse aplecat deasupra apei ca asupra unei oglinzi a vieții ridică ochii. Și atunci înțelese. Departe în zări, dincolo de ape și de nemărginiri, juca un roiu de luminițe gălbui ca o învălmășire de gâze. Erau făcliile de Inviere dela biserica din Balta.

Farmecul se rupse atunci, dintr'odată, ca un vis frumos gonit de luminița dimineții. Clopotele din fundul apei își opriră cântecul dulce și tainic. Slobozit din cotlonul lui, vântul prinse din nou să înmlădie stuful care-și reîncepu freamătul. Pe mal păsările minunate își reluară somnul întrerupt o clipă, — cu capul în cuibul cald al aripelor. Și totul fu ca în ceasul anterior începutului melopeii misterioase a clopotelor.

Cu ochii înnegurați și lumina bucuriei stinsă, Lucian se ridică de jos și păși către barca neagră de pe celălalt mal și către lumea tristă a oamenilor.

EMIL COLIU

Durata de inubație la febra tifoidă

Doctorul H. Bruns, bazat pe mai multe cazuri de epidemii, socotește că durata de incubație a febrei tifoide variază în medie între douăsprezece și patrusprezece zile.

Au fost însă cazuri în care incubația s'a prezentat sub o formă foarte prelungită, ajungând până la șapte săptămâni. De aceia se pare că pentru febra tifoidă nu se poate preciza un stadiu de incubație bine limitat.

C. Ardeleanu; Viață de câine

Roman, edit. „Adevărul" 1937

Romanul d-lui C. Ardeleanu cuprinde în paginile sale o viață de om, legată de o viață de câne. Viață comună, destin comun.

In epocile de grea frământare pentru omenire, când la suprafață apar cu mai multă cruzime semnele și manifestările exterioare ale unor așezări nedrepte, contrastele și întreaga gamă de suferințe a omului, examenul vieții, la care se găsesc supuse diferitele categorii sociale în luptă, este o grea încercare pentru conștiința omului. Atunci se delimitează net câmpurile: cei slabi și neîncercați în lupte cad ca răpuși de tragismul unui destin apăsător și crud, cei tari rezistă punându-și la contribuție tăria în opera de demonstrare a adevărului că viața nu e numai destin și lege implacabilă venită de sus.

Individul slab, aruncat din viață și împins să rătăcească pe ulițe cu ploae, vânt și frig, să n'aibă unde-și odihni oasele și să viseze la o bucată de pâne caldă ca la o fericire supremă în viață, izolat, acest individ trăește cu intensitate drama unei întregi clase sociale, chemată, la anumite epoci, la examen în fața istoriei.

Este tipul de mijloc, neintegrat. Nereușind să se fixeze într'o parte sau alta și încercând să îmbrățișeze o mijlocie țesută cu visuri și iluzii, când se deschide prăpastia care formează hotarul dintre două atitudini în fața istoriei, este înghițit.

Mulțimea indivizilor anonimi recrutați din mijlocia socială și însăși această mijlocie considerată ca întreg social se prăbușesc fără visuri înregistrate pentru posteritate. Cel mult statisticile se mulțumesc să fixeze fenomenul în cifre.

Intelectualul, deși social și ideologic ar trebui să privească cu fața spre viitor, în majoritatea cazurilor, se găsește plasat pe aceiași platformă de înmormântare impusă. In plus el are imaginație, are o inimă sensibilă și știe să scrie. Își înregistrează drama și cade lăsând un testament pe care urmașii îl execută căzând și ei la rândul lor.

Intelectualul slab, cu mentalitatea împrumutată dela categoria socială mijlocie, este răpus nu numai pentrucă nu înțelege osatura societății și sensul istoric al desvoltării ei, spre a se putea opune forțelor care-l aruncă la periferia societății. Slăbiciunii lui de conștiință și cunoaștere i se suprapune neputința de a suporta răutatea omului, neputință rezultată tocmai din absența unui îndreptar sigur al conștiinței și cunoașterii.

Acesta este aspectul problemei pe care o îmbrățișează romanul d-lui C. Ardeleanu. Eroul pe care și l-a ales este un intelectual, suplinitorul unei catedre de limba greacă. Se căsătorește din dragoste, pe care o consideră „slăbiciune". Mintea sa înfierbântată, „goana după o clipă de mai bine" îl fac să viseze. Și visează mereu. Visurile lui?

„Voi avea bani, voi cumpăra case... numele meu va fi pe buzele tuturor oamenilor... Mă gândeam la Omer, la Iisus, la Dante...."

Visează scriind și uitând că viața nu e clădită din visuri. Ea are și alte aspecte. Copiii cer pâne. Uită ei „de foamea ce le macină stomacul", când tatăl își deapănă în fața lor visurile, dar asta nu durează mult. După cincisprezece ani de convețuire cu zile de lipsuri și foame, nevastă-sa își ia copiii și îl părăsește.

Rămas singur, rătăcește pe străzi, îndură frig și foame, dar nu renunță la visuri.

„O, ce n'aș face eu?... Aș opri războaele. Aș înfrăți popoarele și din tot pământul acesta aș face o *Dacie Felix* în care viața ar fi cântec și lumină".

Cum? Visând, așteptând o deslegare dela sine și constatând: „Și totuși viața e frumoasă... Vreau s'o trăiesc!"

La fiecare pas se izbește de răutatea oamenilor. Nimeni nu-l înțelege, nimeni nu-l acceptă. Toți îl alungă cu pietre, îl urăsc. Este un inofensiv și totuși lumea îl urăște. In acest pustiu își găsește un prieten. Dar nu dintre oameni. E un câne care-i seamănă, cu care se înțelege.

„Amândoi alergăm după pâne.... El mă înțelege, el mă ajută, el mă iubește.... Cred că nu mă voi despărți niciodată de el".

Și nu se desparțește. Visează înainte. Chiar atunci când nevasta îi scrie chemându-l la țară unde se adăpostise, nu poate renunța la această lume de visuri.

„Desigur nu-mi va lipsi pânea, dar cum aș putea trăi fără de visuri? Atâta bun am... atâta bogăție... Ce mai înseamnă viața fără nimicul acesta?"

Colindă străzi, colindă mahalale alături de câne, în fiecare zi cu o nouă nădejde și cu o nouă așteptare înșelată. Pentrucă nimic nu face.

„Va veni odată liniștea, va veni..." De unde? Mister. „Până atunci împart bogăție, îndrept lumea, înalț orașe noi de lumină și am grija omenirii întregi pe care o vreau să nu mai sufere". E singura acțiune practică.

Răutatea oamenilor nu încetează. Chiar atunci când la un moment dat se pare că viața sa ia o întorsătură favorabilă, când îl vedem intrat în rândul oamenilor prin intermediul unui copil care-și convinge tatăl să-l accepte ca preparator de limba engleză, această răutate îl alungă redându-l străzii, frigului, ploii.

Prietenul său îl urmează. Și el este urît. Amândoi încep aceiași viață. Și până la urmă cânele moare ucis de o mașină. Il îngroapă. Ce-i mai rămâne din viață? Nimic.

„In groapa aceia mică am închis toată bogăția pe care nu mi-o încăpea pământul, tot ce-am făcut bine și tot ce-am făcut rău și aurul și lumina soarelui și strălucirea străzilor".

In ultima clipă setea de viață se trezește, dorința arzătoare „să văd cum sub ochii mei lumea capătă o nouă înfățișare și mereu alta" îl cuprinde din nou, dar „treanța aceasta de trup se îngreuiază tot mai mult și mă trage spre pământ cu greutăți de plumb..." Soluția? Se spânzură cu sfoara de care legat, atâta vreme, prietenul său înmormântat acum, îi urmase pașii.

Sunt pagini care închid în ele o dramă. Drama intelectualului, cu tot cortegiul de năzuinți, îndoeli, suferințe și umiliri în fața celor tari. Este un testament scris cu sânge. Un testament care trebue cetit, pentrucă e un document autentic omenesc, dar nu trebue executat de urmași.

Pentru intelectualul scos din viață și aruncat în mocirlă de către așezările nedrepte ale unei societăți, frânghia nu e unica soluție.

ALEX. ANIN.

Reviste

Izvorașul, muzică, artă națională, folklor și teatru sătesc; Nr. 3 (Martie).

Cuvântul cooperatist Nr. 4 (Aprilie).

Cuget Moldovenesc Nr. 3—4 (Mart.-April).

Familia: No. 1-2 (Ianuarie-Februarie).

Tinerimea Creștină: No. 3 (Martie).

Duminica copiilor: No. 3 (Martie).

Insemnări Ieșene: No. 8 (Aprilie).

Pasztortuz: No. 7 (Aprilie).

Nord-Vestul: No. 5 (Aprilie).

Viața la țară: No. 4 (Martie).

Satul: No. 77 (Aprilie).

Hasmonaea: No. 8-9 (Martie-Aprilie).

Cronica modei

Nu trebue să ne mirăm că tailleurul rămâne costumul de zi, de după amiază ,de seară şi chiar de noapte.

La Paris imprimeurile deşi sânt la modă pentru rochiile uşoare de vară, atât ziua cât şi seara, se poartă mai puţin în tailleur. La Londra dimpotrivă, haina de rezistenţă în timpul Incoronării rămâne tot tailleurul din mătase uni sau imprimat.

El se poate purta uşor pe stradă la orice oră dacă e tăiat simplu, în linii sobre şi în forme severe clasice. Apoi e şi răcoros.

Fondul acestor tailleur-uri de mătase trebue să fie de culoare închisă cu imprimeu în desemn mărunt, sămănat foarte des, sau în buchete împrăştiate rar, pe fond negru sau bleu-marine.

Umerii încă uşor pătraţi, cu reveruri libere, fără guler, dar colant pe bust şi pe şolduri.

Rochia neagră deşi e mai rară la Paris, rămâne în mare favoare la Londra şi se face din jerseu de mătase la modă, din crêpe marocain sau voal de lână foarte suplu şi fin ţesut.

Mânecile acestor rochii pot fi lungi sau scurte însă trebue să treacă peste cot. Haina e de preferat să fie tot neagră.

Având însă în vedere marea vogă la Paris a jachetei cu totul de altă culoare decât rochia şi fusta, londonezii îngăduesc şi ei haina redingotă şi jacheta disparată, deşi cu oarecare rezervă. La ei însă vom găsi mai rar amestecul amuzant din moda Parisului: jupă maron, jachetă beige, vestă roşie sau rochie verde închis, cu jachetă tunică strânsă la talie, bordată cu un galon galben şi roşu.

Ciudată şi surprinzătoare este rochia de imprime cu flori mari, nişte roze desfoiate, reprodusă în l'Officiel, în jurul căreia stă scris: „toutes mes roses pour vous..." Dacă rochia nu e purtată numai în intimitate şi pentru o anumită persoană, ce reflecţii ar putea provoca din partea... şofeurilor, chelnerilor, băeţilor de prăvălie şi tuturor trecătorilor de sex masculin?!...

Sunt iarăşi foarte indiscrete şi de prost gust iniţialele enorme care se poartă pe genţi, pe haine, în broşe şi bucle de centură.

Ţesăturile moderne se confecţionează din materiale ciudate, care nu ne trec nici prin gând: fire de nucă de cocos, resturi de pene de cocoş, mica, cellofan şi pai!...

Toate aceste substanţe se adaptează, se îmbină şi se încorporează bumbacului, inului şi mătăsei.

Fondurile în relief se poartă tot mai mult. Mătăsurile cu nume exotice şi imprimeurile în desenele cele mai fantastice sânt la modă. Insăşi carourile sânt de o varietate foarte mare. Unul din aceste imprimeuri reprezinta discuri de patefon împrăştiate şi poartă titlurile ultimelor cântece la modă...

Pentru seară ca şi pentru după amiază brocarturi reversibile, imprimeuri în aur şi argint, lameuri foarte studiate cu reflecte metalizate, ca „satenul molitor".

Museline şi voaluri diafane, cu fire şi puncte strălucitoare, voal georgette bouclé cu desene colorate pentru rochii romantice şi toate invenţiunile cele mai neaşteptate.

●

Un sfat pentru a termina cronica noastră: dacă vreţi să păstraţi ondulaţiile permanente, muiaţi părul, după spălat, în bere încălzită. Ţineţi-l zece minute.

BITRIX

No. viitor exemplarul 5 lei.

Cronica cinematografului

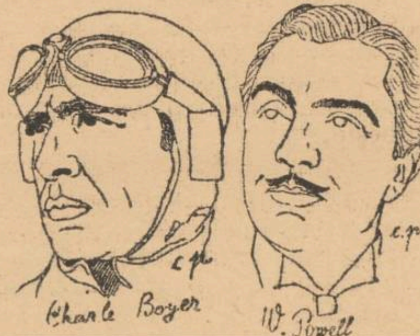
Ben Hur

După ce m'am codit multă vreme, mi-am luat inima 'n dinţi, şi m'am dus să văd această operă celebră, bătrână de peste zece ani.

Mărturisesc că nu m'aşteptam nici la atâta perfecţie, nici la atât ridicol. Căci — şi asta e plin de învăţăminte — ce a rămas bun din Ben-Hur este nu numai suportabil, ci desăvârşit. Iar ceea ce-i prost, astăzi apare ca direct caraghios.

Este un stil actoricesc special cinematografului mut, cu contorsiuni de disperare, cu mânile vecinic întinse — optimist sau pesimist — care azi nu mai merge. Intinderea patetică a braţelor fusese, într'o vreme panaceu universal de exprimare a emoţiilor. Mâna întinsă însemna tot atât de bine da şi nu, „vreau" şi „am oroare de"; însemna a cere, a refuza sau pur şi simplu a indica. Insemna „iată!", sau însemna dragoste, ură, aşteptare, desnădejde; tot. Şi zisele braţe nu părăseau poziţia întinsă decât pentru a fi duse spre cap, unde unghiile scrijeleau faţa sau scărmănau părul cu un entuziasm vrednic de părul altuia sau de obrazul unui terţ.

Toate acestea apar azi comice şi inadmisibile.

In schimb, ceeace se întâmplă a fi rămas valabil din inovaţiile acelor vremuri ne umple şi azi de admiraţiune. Tablourile de massă, episoadele de mişcare acută, ca acel al luptei navale sau al cursei de care romane, sunt şi acum, în 1937, performanţe cinematografice neegalate. Nu avem nevoie să le privim cu indulgenţă istorică. Putem fi oricât de exigenţi. Nu se poate, cu toate progresele technicei, face azi mai bine decât s'a făcut atunci.

Acum înţelegem ceeace ni se păruse la un moment dat o nerozie. Acum vreo 7-8 ani, revista „Realitatea Ilustrată" — care pe atunci se ocupa aproape exclusiv cu cinematograful, instituia tot soiul de concursuri, printre care şi acel al „celui mai bun film". Un fel de plebiscit, al cărui rezultat nu-l mai ţin minte; ştiu doar că redacţia revistei opina, cu orice ocazie, că filmul Ben-Hur era cel mai bun din toate câte fuseseră vreodată. Aceasta mi se părea excesiv. Căci îmi aminteam perfect cum acest film cuprindea exasperante lungimi, intolerabile puerilităţi, un joc adeseori melodramatic şi caraghios. Recunoşteam doar trei mari calităţi: 1) Scene de massă remarcabile 2) o luptă navală impresionantă şi 3) o alergare de care de o înnaltă frumuseţe plastică. Aşa dar, dintr'un total de două ceasuri, maximum 20 de minute de peliculă foarte bună, şi restul umplutură proastă. In asemenea condiţii, mi se părea exagerat să i se decerne premiul I.

Acum văd că mă înşelasem. Nu pentrucă toate cusururile acelea n'ar fi existat. Dar pentrucă inovaţiile erau, în fond, mai importante decât crezusem. Azi, se poate măsura precis dimensiunea şi valoarea. Cursa de care romane provoacă azi aceeaşi sensaţie proaspătă de noutate, de frumuseţe ingenios găsită. Momentul acesta cinematografic n'a mai putut fi depăşit. Şi asta are o importanţă destul de mare pentru ca toate celelalte defecte să nu mai conteze.

Mitsuko

Este un film luat în Japonia. E primul film unde ni se arată o Japonie nu idilică, ci reală, aspră, calcinată, hieratică şi totuşi, ici şi colo, împopoţonată cu bibeloteria aceea niponă pe care o cunoaştem de mici copii.

E un film original, original din toate punctele de vedere, şi ca structură generală şi ca invenţii de detaliu. Mai întâi e prima oară că se reuşeşte o fuziune perfectă între om şi peizaj, între starea sufletească a personajului şi priveliştea înconjurătoare; între intimitatea sufletului şi decorul exterior. Afară de asta, se realizează, în fine, şi după nenumărate încercări până acum nereuşite, să se redea, tot în această ordine de idei a fuziunii dintre natură şi om, ceeace mi-aş permite să numesc „sentimentul contracrampei". Mă explic.

Aţi văzut, desigur, adeseori, filme zise „documentare" şi anume acele documentare pur turistice unde scopul era simpla arătare a frumuseţilor unui anume colţ de ţară. Vă reamintiţi technica prezentării. Peisagiile erau meşteşugit schimbate astfel încât să se varieze, pe cât se poate, sensaţia retiniană. Decât, cu toată intenţia de a produce efecte de contrast, o uşoară plictiseală şi o categorică monotonie ne umbrea mai totdeauna admiraţia şi plăcerea.

In filmul japonez Mitsuko orice umbră de plictiseală şi monotonie au dispărut, chiar atunci când ni se reprezintă o serie masivă de 15 peisagii succesive. La fiecare schimbare de decor avem acel sentiment de plenitudine fiziologică a „schimbării de picior", a aşezării pe partea cealaltă", acea senzaţie euforică a omului culcat şi care se învârteşte de pe stânga pe dreapta, care se întinde după ce a stat sgârcit, sau care se ghemueşte cu delicii după ce şezuse, până atunci prea ţapăn-drept. Orice şedere naşte o crampă, care reclamă o contra-şedere inversă, sau chiar de acelaş sens dar modificatoare, prin adăogare sau supresiune, a şederii anterioare. Este voluptatea contra-crampei.

Şi această voluptate a fost realizată de peizagiile filmului Mitsuko. Fiecare tablou, după primele secunde de încântare, ne ameninţă, în mod firesc, cu un fel de „malaise" sufletesc inerent oricărei prelungiri a unei poziţii imuabile; dar peisajul se schimba, şi în locul lui venea exact peizajul indicat pentru provocarea „contra-crampei". Căci există crampă estetică exact cum există aceea pur fiziologică.

D. I. SUCHIANU

No. viitor exemplarul 5 lei.

Viaţa teatrală

„Crai de tobă" de Constantin Colonaş, la Teatrul Vesel

Sunt bucuros de a avea ocaziunea să prezint cetitorilor noştri un autor inedit dar extrem de interesant, d. Constantin Colonaş.

Inainte de toate trebue remarcat faptul că din toate teatrele particulare, cel mai puţin indicat să încurajeze literatura originală este Teatrul Vesel. Or, iată a doua piesă autohtonă, pe care o vedem în această stagiune pe scena Teatrului Vesel. Lucrul trebue apreciat la justa lui valoare, d. Sică Alexandrescu reuşind să găsească un echilibru perfect între cele două asociaţiuni dramatice pe care le conduce, fiindcă pe cât este de prost spectacolul „Floarea de lămâiţă", pe atât este de bine realizat cel cu „Crai de tobă".

In alegerea pieselor originale, d. Sică Alexandrescu a avut o mână mult mai fericită decât d. Paul Prodan. Evident, la mijloc nu poate fi altceva decât norocul, dar aceasta nu ne poate împiedica de a fi găsit piesa d-lui Colonaş cea mai bună lucrare originală din actuala stagiune.

După multe eforturi, după mult timp pierdut, iată însfârşit un autor dramatic român înzestrat cu reale aptitudini pentru teatru. Totul este ca d. Colonaş să nu se lase îmbătat de succesul cucerit Vinerea trecută, şi să alunece încetul cu încetul în mediocritate, cum au făcut atâţia autori români, de la un rând de vreme.

„Crai de tobă" este tragicomedia mahalalei româneşti. Să nu credeţi nici un moment că d. Colonaş este un fidel adept al lui Caragiale.

Pe câtă vreme „mahalaua" a însemnat pentru Caragiale un cadru minunat în care să biciuiască moravurile politice ale vieţii româneşti, teatrul lui fiind deci înainte de toate situat pe un plan social, d. Colonaş s'a străduit să pătrundă în intimitatea vieţii de mahala, redându-ne astfel latura sentimentală, partea umană din acest colţ atât de pitoresc, atât de variat al specificului urban românesc. Nicio aluziune politică nu vine să umbrească tabloul atât de sugestiv pe care d. Colonaş l-a încadrat de minune în domeniul artei dramatice. Scrisă într'un ritm vioi, şi perfect adaptabilă cerinţelor scenice, comedia d-lui Colonaş va cunoaşte desigur un mare succes.

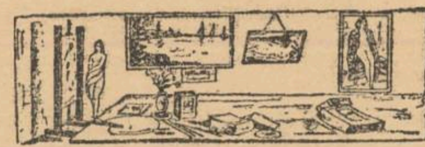
Dacă meritul d-lui Colonaş este mare, mai mare ni se pare acel al d-lui Sahighian care a realizat un spectacol desăvârşit. Ansamblul a fost de o omogenitate, cum rareori ne-a fost dat să vedem în ultima vreme. Până şi cele mai mici roluri au fost studiate cu atâtea amănunte şi atât colorit, încât s'au realizat adevărate minuni din personagii neînsemnate, cum de pildă creaţiunea d-lui Niculescu Cadet, o adevărată capodoperă. D. Aurel Athanasescu a adus toată savoarea d-sale în rolul unui măcelar, pe care l-a jucat cu un tact şi o sobrietate desăvârşită. Marea revelaţie a fost însă d. Jules Cazaban, care într'un rol foarte greu, ne-a arătat aptitudini pe care nu i le cunoşteam. D-na Maria Wauvrina a jucat cu umorul d-sale obişnuit, un rol care i se potrivea de minune. Până şi d-ra Fifi Harand a fost bine, afară de o mică scenă din actul al doilea, unde trebuia, e adevărat, puţin talent înăscut. Toţi interpreţii au jucat cu vervă îndrăcită, realizând un spectacol fără de greşală.

GH. NENIŞIOR

Dintr'un carnet găsit pe stradă

Se face ziuă...

Niciodată nu mi-am închipuit că mă voi despărţi aşa de uşor de Dorina. Când viaţa mi-a dat să rezolv o problemă mai grea, am crezut că nu poate avea decât două sau trei soluţii din care nu se poate eşi. Intotdeauna, chiar în cariera mea de inginer, am căutat să-mi aplic principiile fără să abdic cu nimic dela ele; de multe ori am preferat să nu realizez nimic decât să constat mai pe urmă că am făcut o cât de mică concesie împrejurărilor.

Ştiu că viaţa nu este o pastă fără voinţă pe care să o modelezi cum vrei; rigiditatea principiilor şi încăpăţânarea de a tinde spre idealuri inaccesibile, sunt cele mai sigure garanţii de insucces în viaţă.

Mi-au plăcut însă întotdeauna soluţiile extreme; am dispreţuit pe cei care se supun în viaţă himerei care — banal— se numeşte soartă; am fugit de căile mijlocii.

Când iubeam pe Dorina, mă gândeam că totul nu se poate termina decât prin căsătorie, moartea noastră, sau...

Dar nu mai spun nimic. Nu mă mai interesează nimic acum când am acceptat o soluţie la care nu m'am gândit niciodată. Am fost un naiv când m'am gândit că şi în sentimente previziunile raţiunii se pot realiza aevea.

De ce m'am despărţit de Dorina? Dacă pasiunea mea a fost deosebită de toate celelalte din jurul meu şi chiar din mine pe care le-am dispreţuit, de ce am părăsit-o aşa de uşor?

Aş vrea să mă dispreţuesc dar nu pot. Sunt dezamăgit de mine însumi. M'am minţit mai rău decât puteau să mă mintă alţii. Mă mint şi acum? Nu ştiu...

●

Pentrucă soarta, acest izvor de surprize neverosimile, m'a ajutat în contra voinţei mele. Acum nu pot să văd clar în sufletul meu, pentrucă sunt fericit. Aşa cred.

Mi-e imposibil să mă analizez în amănunţime. Când suferinţa ţine prea mult timp, nu-ţi mai rămâne decât amintirea. Când ai fost torturat de o pasiune nebună, nu-ţi mai aminteşti cum erai în fiecare din întâmplările care au format un lanţ greu. Mi-am dat seama că a ruginit şi l-am aruncat. Totuşi astăzi îmi pot judeca trecutul cu mintea limpede. Fără să-mi dau seama, mintea mea, ca o maşină care efectuează automat calcule complicate, din tot şirul de întâmplări, de senzaţii, de atitudini şi de situaţii, a dat la iveală numai rezumatul lor criticat în ultimul timp de raţiunea rece.

Este curios că astăzi îmi pot privi cu nepăsare radioscopia sufletului meu de atunci.

Am iubit mult. Nu încerc să întrebuinţez trucul dezamăgiţilor mândri, spunând că am avut doar iluzia că iubesc. Mi-aş renega o parte din trecut. Mi-aş pune conştiinţa la zid şi aş străpunge-o cu abdicarea dela o personalitate pe care am mândria că am creat-o singur, după o luptă aprigă cu oamenii şi cu împrejurările.Aş fi mai cinic decât muribundul care în clipa morţii doreşte ca păzitorul cimitirului să-i ia crucea de pe mormânt şi să facă din ea surcele.

Da. Am iubit şi am suferit mult. Am dat ce-i mai frumos din mine pentru a-mi face iubirea cât mai frumoasă, cât mai demnă de admirat. Dar totul a fost nu pentru o femee ci pentru un sentiment.

Pe atunci îmi era sufletul gol; voiam să iubesc, indiferent pe cine. Ştiam că este greu de găsit o femee care să mă înţeleagă. Cunoscusem prea multe femei şi nu mai aveam iluzii despre ele. N'am avut iluzii nici asupra Dorinei. Am iubit-o. La fel aş fi iubit-o şi pe alta. Niciodată nu am avut naivitatea

să o cred femeia visată. Dar credeam că iubind-o, se va schimba. Ce orgoliu nebun!

Femeea pe care am visat-o eu? De ce să o înfăţişez acum când cred că am găsit-o. Nu! Nu sunt prea încrezător. Mă incred în impresii mai ales când le am după o experienţă care le-ar putea nimici.

Am făcut sacrificii şi nebunii, nu pentrucă iubeam pe Dorina, ci pentru că iubeam pur şi simplu. Dar nu trebue să fiu nedrept. Pentrucă m'a legat ceva de Dorina.

Astăzi ştiu că o iubeam fiziceşte. De câte ori eram lângă ea, simţeam nevoia s'o sărut, s'o strâng cât mai mult în braţe...

M'a ros îndoiala că poate un altul a făcut-o înaintea mea. Când ne-am supărat prima dată, am alergat după femei care semănau cu ea fiziceşte.

Acum îmi dau seama că dacă aş fi fost însurat şi aş fi avut principii atât de „moderne" încât să cred necesară amanta lângă soţie, Dorina ar fi fost o amantă ideală.

O amantă de care n'aş fi fost gelos, chiar dacă aş fi ştiut că e şi altora.

●

La Constanţa am stat la o mătuşe care avea două fete, studente; în casă se mai afla şi o invitată a verişoarelor mele, Aurora.

Mă despărţisem de cinci luni de Dorina. Credeam că va reveni din nou. Pentru ce-am mai fi făcut şi nebunia asta? Simţeam că iubirea mea pentru Dorina a obosit. Aş fi putut să termin mai de mult povestea asta tristă şi bolnavă. Poate am vrut să fac o ultimă încercare şi să termin fără nici o mustrare de conştiinţă acest capitol din viaţa mea.

Au fost trei zile de nebunie. Am trăit intens. Speram că Dorina va reveni şi totuşi îmi dam seama că nu-mi va părea rău dacă speranţa mea va rămâne nesatisfăcută ca o melancolie fără cauză.

Inchipuindu-mi că Dorina va reveni, mă întrebam: cum mă voi întâlni cu ea? Cum trebue să mă port? Cum să reacţionez în faţa atitudinii ei? Dar ce atitudine va lua ea?

Nu, mă mint când spun că dacă aş fi văzut-o atunci, m'aş fi purtat rece. In timpul celor trei zile, dorinţa de a mă despărţi pentru totdeauna a devenit mai imperativă.

●

Aurora ştia pentru ce-am venit la Constanţa. In acele zile am stat mai mult lângă ea. O rugam să-mi ghicească în cărţi. Imi spunea că Dorina (dama de tobă) mă iubeşte foarte mult şi că ne vom întâlni în curând; deocamdată o împiedică duşmanii (dama de ghindă, valetul de roşu). La drum de seară îmi va da ceva (zece de caro).

Când îmi ghicea în cărţi mă gândeam mai mult la Dorina şi atunci voiam să o văd cât mai repede.

Privind pe Aurora, credeam că văd ceva iluminat puternic, chiar dacă în cameră pătrundea amurgul şi pereţii se întunecau încet, încet ca stingerea vieţii unui tuberculos.

Era înaltă şi subţire. Avea un păr bogat şi aspru şi nasul mic. Imi plăceau mult ochii ei umbriţi de gene dese, răsfrânte ca acoperişurile pagodelor chinezeşti. Era îmbrăcată simplu. Purta o bluziţă albă cu mânecile scurte din care ieşeau braţele albe şi subţiri.

Imi plăcea să o privesc când îmi ghicea în cărţi pentrucă atunci nu privea la mine.

Intâi am crezut că îmi place ca o statue albă de marmură dintr'un muzeu la care se plăteşte scump intrarea.

Dacă aş judeca după criteriile impresarilor de stele de cinema, Aurora nu era o frumuseţe. Dar mi se părea foarte frumoasă atunci când, ghicindu-mi cărţile pe care mânile ei albe le aşezau pe trei rânduri ca un pluton de soldaţi care se duc să moară fără iluzii, înălţa privirea tristă spre mine.

Atunci nu ştiam pentruce, ghicindu-mi în cărţi lucruri vesele, ea era tristă. Am discutat banalităţi. Dar am avut intuiţia că fata asta mă înţelege foarte mult; mă gândeam de multe ori că ar fi fost bine dacă aş fi întâlnit-o pe ea în locul Dorinei.

De multe ori am rugat-o să-mi dea în cărţi.

Ea se aşeza resemnată pe canapea şi în timp ce părul ei umbrea acea mică lume de iluzii în care nu mai credeam, simţeam că fac un rău punând-o să-mi spună că dama de tobă mă iubeşte.

●

Pe Dorina nu am văzut-o. Se arătase aşa cum o ştiam de mult. Mă gândeam să-i trimet înapoi scrisorile şi fotografiile şi să i le cer pe ale mele. Simţeam o satisfacţie — e drept, puţin amară — că în sfârşit s'a terminat totul. Aş fi putut să plec imediat din Constanţa. Dar am rămas lângă Aurora, în care începusem să văd altceva. Aveam remuşcări şi mă mustram. Simţeam că sunt un laş vrednic de dispreţuit pentrucă am început să văd pe Aurora aşa cum trebuia deabia când am fost sigur că nu mai nimic cu Dorina.

Nu fusesem sincer. Trebuia să o văd aşa încă din prima zi şi să nu mă mai gândesc de loc la Dorina.

Mă simţeam ruşinat, deocamdată faţă de mine însumi. Mă gândeam că voi fi şi mai ruşinat faţă de ea, când voi face-o să afle totul. Dar nu ştiam cum.

●

Jucam table. Am făcut la început sforţări să joc atent. Mânile mele asvârleau cu indiferenţă zarurile, mutam mecanic piesele rotunde şi negre. (Ale Aurorei erau albe). Nu ştiam dacă am adunat bine punctele negre de pe zaruri, dacă câştigam sau nu. Aurora juca la fel. De multe ori, asvârleam inc'odată zarurile pentrucă priveam prea des la ea şi uitam ce-a căzut. Greşea şi ea; atunci îşi ridica ochii şi mă privea ruşinată.

— Şase-şase.

— N'ai loc.

Dacă i-aş fi spus ce simţeam, desigur Aurora nu m'ar fi crezut. Prea trăiam o situaţie ieşită din comun. E foarte adevărat să nu crezi pe un bărbat care până atunci iubeşte nebuneşte o femee şi imediat se arată la fel de îndrăgostit faţă de alta.

— Ce ghinion am.

— Şi eu la fel.

Viaţa e mai inventivă decât un autor de romane detective. Ce situaţie! Mi se părea imposibil ca această fată, atât de albă, care răspândea în sufletul meu atâta lumină, să simtă pentru mine la fel. Avea dreptate. Pe mine nu mai trebuia să mă iubească nimeni. Am dat totul alteia. Voi mai putea fi la fel faţă de Aurora? Am sfârşit romanul cu Dorina, am terminat şi viaţa sufletească. Trebuia să mă resemnez.

Ar fi fost bine să mă pasioneze la fel de mult preocupările mele care îmi umpluseră viaţa înainte de a o iubi pe Dorina. Mi-era ruşine de nevinovăţia Aurorei. Era un copil. Mă temeam să nu aibă încă dela intrarea în viaţă vreo deziluzie din partea mea. Neîncrederea pe care aş fi aruncat-o şi asupra ei m'ar fi făcut să fiu rău.

Nu! Fata asta trebuia să nu fie iubită de mine. Şi apoi va avea încredere în mine? (Tocmai atunci am observat că Aurora mutase greşit).

Aş fi vrut să aibă încredere în mine.

— Ai uitat să dai cu zarul.

— Credeam că...

Când am terminat partida, am susţinut că am câştigat-o eu. Ea spunea că din contră, ea a câştigat-o: a luat două linii, adică mi-a luat una, — pe urmă am luat eu una (nu, două), pe urmă a luat ea încă una...

Până la orele trei dimineaţa am stat cu verişoarele mele şi cu Aurora la o prietenă care-şi serba ziua onomastică. Am plecat spre casă în două automobile. Intr'unul eram eu şi Aurora. Singuri!

Toţi invitaţii ghiciseră ceeace nu îndrăznisem să ne spunem unul altuia şi făcuseră à-propos-uri care mă făceau să surâd când Aurora se înroşea.

Ne dăduseră la amândoi o maşină. Am avut îndrăzneala să spun şoferului să ne plimbe prin oraş până când îi voi spune eu să ne ducă acasă. Aurora n'a spus nimic; m'a privit cu ochii plini de recunoştinţă. Eram fericiţi: Aurora avea încredere în mine.

Am pornit încet.

Am colindat toate străzile păzite pe margini de felinare electrice şi de pomi desfrunziţi.

Am ajuns la bulevard şi ne-am oprit la marginea mării.

Am deschis fereastra dela uşă şi am respirat amândoi parfumul sărat al mării care neliniştea întunerecul cu reflexe verzi tremurânde.

Ne-am întors apoi pe strada Carol şi am eşit din oraş. Ne lipeam amândoi obrazul de geamul rece şi priveam stelele care rămâneau nemişcate pe cerul întunecat.

Aurora îşi rezemase mâna de umărul meu. In stânga mea alergau casele cu geamuri întunecate şi tăcute şi copacii desfrunziţi.

N'aveam îndrăzneala s'o privesc pe Aurora. Ştiam că este lângă mine. I-am sărutat mâna.

Ea m'a mângâiat, nu-mi amintesc cum. Poate a fost o închipuire. Poate m'a mângâiat numai cu sufletul ei care era atât de aproape de al meu.

Afară se risipea întunericul. O mână uriaşe parcă începuse să arunce în aer pulbere albă de argint.

Se vedeau colţurile străzilor, casele şi grădinile din faţa lor.

Albastrul cerului se dilua din ce în ce. Stelele se pregăteau să dispară.

Am luat mâna Aurorei în mâna mea şi am şoptit

— Se face ziuă, Aurora...

Ea m'a privit cu ochii umbriţi de gene dese:

—Da, Mihai, se face ziuă...

I. P. ALMEN

Legenda ouălor roşii

Cu privire la legenda ouălor roşii, am putut culege mai multe versiuni, care se îmbină unele cu celelalte.

La început creştinii n'au ştiut ora exactă când a fost răstignit Isus Hristos. S'a crezut că e ora şase seara.

După socoteala care s'a făcut mai târziu, unii au precizat că Isus Hristos ar fi fost răstignit Vineri, la ora 12 ziua, după ce a fost judecat Joi toată noaptea şi Vineri dimineaţa.

La picioarele crucii era Maria Magdalena şi multe alte femei. Una dintre ele avea întâmplător o legătură cu ouă, pe care punând-o jos, ouăle au fost înroşite de sângele care cursese din rănile Mântuitorului.

Această întâmplare a impresionat adânc pe cei de faţă.

După învierea lui Isus, Maria Magdalena, plecând dela mormânt, a devenit o aprigă misionară a ideii creştine.

Fiind în pribegie, ducea într'o zi cu dânsa câteva ouă.

— Tot ce spui va fi adevărat, dacă se vor înroşi ouăle ce le ai în legătură, — îi spuse unul dintre trecători în batjocură.

Şi legenda spune că ouăle s'au înroşit, spre marea uimire a celor de faţă.

„Sfânta Maria Magdalena", cum a denumit-o mai târziu religia creştină, în zelul ei de propagandistă, plecând din Asia Mică, ar fi ajuns până la Roma.

Folosindu-se de anumite împrejurări, ar fi pătruns până la curtea împărătesei, fiind împărat pe acea vreme Tiberiu.

Maria Magdalena a început să-şi desfăşoare crezul, vorbind înflăcărată despre Invierea Mântuitorului.

— Sângele lui a curs de pe crucea dela Golgota ca preţ de răscumpărare pentru păcatele noastre. Căci orice om din lume, dela sclav până la împărat, are păcate.

Curtenii din jurul tronului se priviră înspăimântaţi auzind cuvintele cutezătoare ale acestei femei din popor, spuse celui mai mare stăpânitor de pe atunci. Toţi se aşteptau să fie aruncată în temniţă.

In acea clipă însă, se înroşiră nişte ouă care se aflau într'un vas, în faţa împăratului Tiberiu. Această minune a făcut mare impresie. De atunci, — spune legenda, — împăratul Tiberiu a devenit părtaş al creştinilor.

●

Biserica creştină consideră oul ca un simbol, dându-i o semnificaţie din punct de vedere metafizic.

Actul de jertfă al Domnului Isus, pentru răscumpărarea lumii de păcat, e un act universal. Oul fiind rotund şi conţinând misterul vieţii înăuntrul, reprezintă oarecum universul.

Femeile creştine aduc şi în zilele noastre ouă, pe care le pun la picioarele Mântuitorului în biserică. E obiceiul de a aşeza ouă roşii şi sub „tetrapodul", pe care se citesc cele 12 evanghelii, în Joia din săptămâna patimilor.

La biserică se aduc numai ouă roşii. Cele încondeiate, sau de alte culori, albastre, verzi sau galbene, sunt dictate de fantezie, putând fi expuse acasă dar nu la biserică.

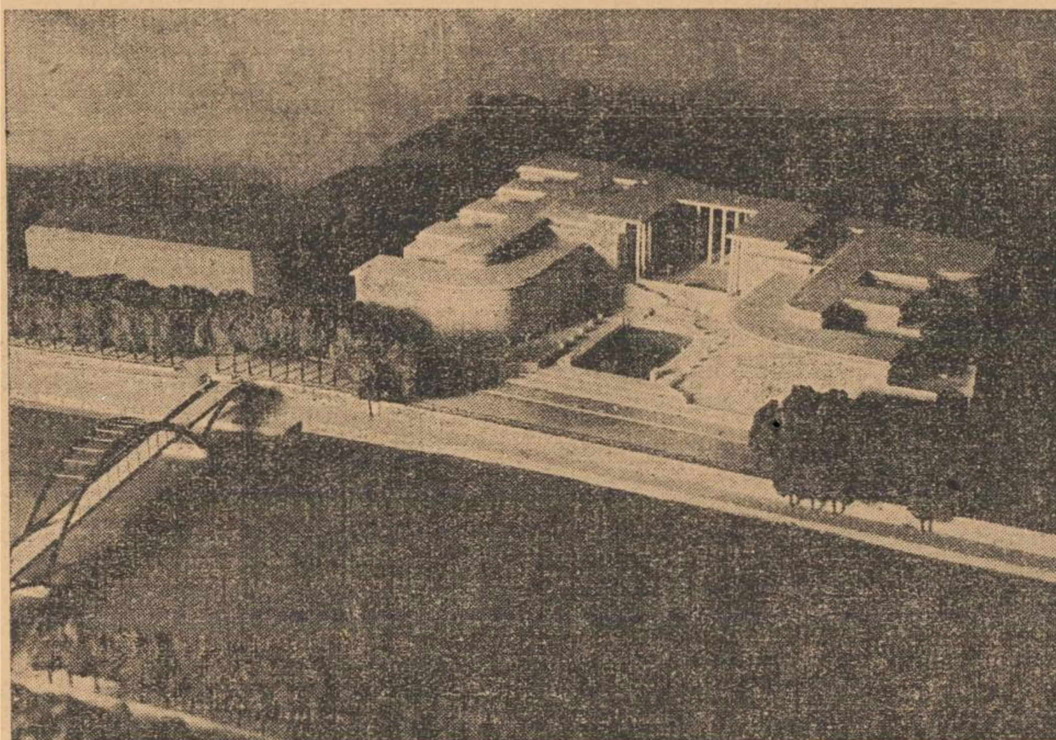
AL. E. M.

puterea de expresie în căutarea adevărului. Iată ce face din Montaigne un geniu universal şi „actual" în oricare moment al istoriei. Indoiala sa, neliniştea sa în faţa vieţii, e identică neliniştii secolului nostru. Şi totuşi omul se simte neeliberat cu toate sforţările sale şi victoriile obţinute până în prezent. Spiritul şi materia sunt în luptă pe mai departe. Ridicarea omului prin ştiinţă va fi salvarea. Sarcina nu-i terminată, nici durerile nu sunt la capăt. Gândirea omului s'a ridicat şi a trăit prin durere, al cărei fruct a fost ştiinţa, limitată la o porţiune definită a spaţiului, ridicând totuş prestigiul şi puterea omului spre culmi mai înalte. Intr'un efort comun de analiză şi sinteză progresul s'a făcut şi se va continua spre noi cuceriri, care vor fi adevărurile uitate ale religiei, a cărei esenţă n'a putut fi negată de cele mai înalte spirite din lumea gânditorilor de azi.

D. PASCOTĂ

Paris, 8 Aprilie 1937

Muzeul Artelor Moderne la Expoziţia din Paris

Arta si Gândirea la Expoziţia Internatională din Paris

Activitatea febrilă ce se desfăşură în prezent pentru terminarea Expoziţiei Internaţionale din acest an la Paris, se pare că va fi încoronată de succes. Accesul marelui public va începe abia la 15 Mai, după ultimele deciziuni oficiale. Fără îndoială, această expoziţie va atrage cel mai mare număr de vizitatori străini ce l-a avut lumea modernă, fiindcă e cea mai mare manifestaţie ştiinţifică, culturală şi artistică, fără precedent în istoria expoziţiilor. Descoperirile ştiinţifice îşi au locul de cinste, dar n'am putea spune că s'a neglijat întru nimic nici arta, nici gândirea pe planul vast al realizărilor. Se speră că prin ajutorul acestei vaste propagande spirituale să se poată obţine o sinteză umană de înţelegere şi pace internaţională. Un schimb de idei între creatori, o simpatie mai strânsă în public ar putea potoli multe divergenţe. De altfel guvernul actual francez a supranumit expoziţia de *manifestaţie pentru pace*.

Ce se poate aştepta din eforturile moderne? Există oare o evoluţie în artă şi în gândire, care ar fi vrednice de menţionat? Ce-a fost schimbat în mersul frământat al vremii şi ce-a rămas? Iată ce s'ar putea întreba mai fiecare intelectual, care se aşteaptă să vadă expoziţia ca un simbol al creaţiilor, ca o sinteză uriaşă a lumii.

Noi am putea afirma în linişte că modernismul actual al expoziţiei constă într'o largă măsură în cucerirea stilului geometric. Tendinţa aceasta artistică a permis o reînoire a formei printr'o renunţare tot mai pronunţată la ornamentaţia inutilă, apoi prin schimbarea completă a liniilor. De unde vine schimbarea? S'a ivit o nouă concepţie estetică. Sigur, nimic nu vine fără lungi aşteptări. Există şi elemente izolate, credincioase tradiţiilor, cari nu sunt supuse unei dorinţe atât de violente de schimbări radicale şi care afirmă că frumuseţea e universală şi eternă. Ei n'au admis decât schimbări fără importanţă atât în tehnica liniilor cât şi în muzica versurilor, ori în armonia muzicii.

Staticul fidel tradiţiei până la Expoziţia din 1855 suferă schimbări importante plecând dela această dată. In 1867 un dinamism vertiginos anunţă ruperea echilibrului; lupta se începe, publicul intervine în aprecierile sale, el se pronunţă pentru reformă. Dar victoria deplină n'a fost atinsă decât la începutul secolului al XX-lea, când se ajunge la disocierea elementelor care formau principiile artistice, la o renunţare completă în artele decorative privitor la luxul materiei obiectelor de artă. Forma este singura grijă a artistului. El a căutat să pună în arta sa cât mai puţină artă. Artistul tinde să şi petreacă creind. „Le jeu" e direcţiunea luată în artă de mulţi artişti contimporani. Cu cât căutarea sa e mai puţin savantă, cu atât opera ar putea fi mai surprinzătoare şi mai originală.

Tendinţele actuale în artă nu pot fi puse toate într'o singură clasă, ceeace nu împiedică descoperirea unei unităţi de acţiune: spiritualitatea formei. „Jocul" artiştilor nu poate să fie un gest nevinovat, el exprimă cu vigoare un gând profund, un simbol impresionant, deci intelectul artistic n'a fost micşorat ci mărit în dauna formei. Mărit a fost de altfel şi câmpul de exploatare al său în căutarea de pitoresc şi de exotism.

Dar alt factor care a influenţat arta modernă şi care nu-i de nesocotit e influenţa crescândă a matematicilor, sau mai bine zis a geometriei. Proporţiile formelor printr'o repetiţie regulată creiază un joc de lumină şi de umbră, al cărui ansamblu prezintă o noutate unică, o diversitate necunoscută de clasici. Nimic greoi în trăsături: linii simple, drepte, frânte după îndemnul interior al inspiraţiei artistului. Dispariţia curbelor e aproape completă.

A condamna evoluţionismul în artă şi în gândire, ar însemna o paralizare a creaţiei, dar mai ales negarea însăşi a spiritului omenesc, ce-şi caută cărările necesare desvoltării. Căutarea spaţiului în toate dimensiunile sale, într'o formă ordonată, caracterizează arhitectura modernă. Avidă de înălţimi nu numai pentru satisfacerea unei tendinţe artistice, ci pentru a satisface nevoile practice ale metropolelor moderne, arhitectura de azi nu se poate izola, totuş, de influenţele dominante din gândirea modernă, după cum nici una din artele de azi n'a putut rămâne neatinsă de curentele noi.

Descoperirile ştiinţifice au răsturnat teoriile mai vechi ale omului despre Univers, legile care domină în infinitul mare şi infinitul mic au fost popularizate. Explicaţiile ştiinţifice au risipit naivitatea concepţiilor simpliste. Sufletul omenesc s'a golit de imaginile cultivate de sute de ani de tradiţii. Problema fericirii omului a fost pusă din nou. Descartes, Pascal şi Montaigne au fost readuşi la lumină. In deosebi influenţa celui din urmă este încă actuală. Indoiala şi lipsa sa de principii directoare i-au mărit

No. viitor exemplarul 5 lei.

Canarul şi sticletele

Dimineaţa s'au trezit în aceiaşi colivie — un canar şi un sticlete.

S'au privit curios, fără prietenie.

— Nu înţeleg — a spus canarul — cum ai ajuns în colivia mea?

— Nici eu nu pricep — a ripostat sticletele —: ce cauţi în casa mea?

Din nedumerire s'a iscat ceartă, din ceartă — bătaie. S'au păruit până ce au obosit. Şi s'au retras fiecare într'un colţ. Apoi au încercat să evadeze. Au muşcat gratiile, au ciupit lemnul. Zadarnic! N'au reuşit să fugă unul de altul — şi s'au resemnat.

Ca să le treacă de urît au început să cânte. Canarul a deschis seria concertelor.

Fluieratul lui patetic, prelung şi monoton, l-a indispus pe vecinul său.

— Prea dramatizează! — constată sticletele şi-i răspunde numaidecât, ciripind variat şi vesel.

Canarul, netezindu-şi fracul de şofran, îşi lungi silueta, înălţă capul, umflă guşa şi, rigid ca un solist, izbucni în triluri stridente, cum se cuvine din partea unui artist consacrat.

Sticletele, copleşit de gravitatea acestei sonorităţi, nu s'a putut totuşi convinge că armonica lui e inferioară. Prefera arta lui minoră. Pentru nimic în lume n'ar fi schimbat basmaua-i roşie dela gât; gulerul scrobit de concertant i se părea un obiect ridicol.

Traiul lor în aceeaşi colivie era o disonanţă insuportabilă.

Insfârşit, intuiţia şi ştiinţa muzicală a canarului i-au sugerat ideea că trebue să găsească o sinteză estetică, pentru a armoniza arta sa cu aceea a rivalului.

Pe această temă s'au înţeles. Au ajuns din duşmani — colaboratori. Şi străduinţa lor a alcătuit o operă cu caracter melodramatic: accentele severe ale flautului s'au împletit cu notele săltăreţe ale armonicei.

Totuşi debutul lor n'a avut decât un succes parţial. Cei doi artişti au observat că publicului îi place mai mult ciripitul gălăgios decât coloratura clasică.

Avertizaţi de gustul publicului, autorii au corectat, au tăiat, pe ici pe colo, până ce din toată opera lor n'a mai rămas decât un — *şlagăr*.

Acest *şlagăr* a fost întâmpinat, fireşte, de aprobarea unanimă: publicul a găsit, însfârşit arta ce-i convine — şi pe autorii care îi merită.

F. DIMA

Invierea tristă

La început, Harlaşca a încercat să-l convingă amintindu-i de lucruri din trecut, numai de ei ştiute: cum au fugit de pe moşia boerului, îndurând foame şi sărăcie neagră, cum s'au aşezat în acest sat şi cât au avut de suferit înfruntând răutatea chiaburilor din vale.

— Ai uitat de toate, Pintilii... Cum te 'nduri să ucizi viaţa copiilor?

Starostele satului, Pintilii Mocanu, rămânea neînduplecat. Amintirea lucrurilor neplăcute din trecut îl întărîta. Şi asta mai cu seamă când i-o făcea Harlaşca, tovarăşul de sărăcie şi suferinţă de eri. Trebuia să rupă definitiv cu aceşti păcătoşi. De Luni nici nu-l va primi pe Mihail la lucru.

— Credeam că pentru altceva m'ai oprit, Harlaşca. Se apropie sărbătorile şi poate n'ai o ocă de făină în casă..

Şi se pipăi la buzunar să plătească paharul de rachiu cerut de Harlaşca.

— Nu de asta e vorba, Pintilii...

Aşa dar şi de data aceasta încerca să-l umilească. De câte ori n'o mai făcuse? Şi de fiecare dată doar Mihail răsplătea dărnicia starostelui prin muncă întreită.

— Gândeşte-te... Viaţa copiilor noştri. Eu, ia acolo o zdreanţă netrebnică... Mâne, poimâne, cine ştie? Dar copiii? Au de trăit o viaţă.

Şi goli paharul până la fund.

Pintilii Mocanu cunoştea povestea. O mai auzise de atâtea ori şi din gura altora. Copiii erau vrednici, vor munci şi-şi vor înjgheba gospodărie. Parcă de gospodărie era vorba. Nu odată dovedise că nu pune preţ mare pe avere. Dar Mihail era argat pe ogoarele lui şi feciorul lui Harlaşca, pescarul beţiv al Imputiţei, pe când Catrina era fiica starostelui Pintilii Mocanu, om cinstit până la mari depărtări.

Harlaşca îi simţi îndărătnicia. Oftă din greu şi se pregăti de plecare. Dar parcă tot mai avea ceva pe inimă.

—Ai uitat că au crescut amândoi în Imputita... Păcat, Pintilii, păcat...

Amintirea Imputiţei îl înfurie peste măsură pe Pintilii. Asta însemna că trebue să-şi amintească şi de altele. Harlaşca nu mai adăogase nimic. Dar gândea. Şi era destul pentru ca Pintilii să simtă.

— Il ucid ca pe un câne dacă-l mai prind pela casa mea. Asta să i-o spui feciorului tău!

Harlaşca s'a oprit să audă cuvintele din urmă. Nu i-a răspuns. Numai ochii îi erau trişti, aşa cum tristă era viaţa Imputiţei, de unde cobora din când în când să-şi aburească mintea cu un pahar de rachiu.

Să nu fi putut suporta Pintilii Mocanu tristeţea asta? Repetă mai apăsat, să-şi înfigă parcă şi în propriu-i suflet hotărîre nestrămutată:

— Il ucid, auzi tu?

Harlaşca nu mai auzea. Nădăjduise până acum o împăcare. Credea cu atâta tărie în bunătatea sufletului alături de care suferise, încât nu-i venea să creadă că Pintilii Mocanu va călca peste fericirea copiilor. Acum se năruiră în pulbere toate nădejdile. Se despărţiră duşmani. Ce-avea să spună lui Mihail când pe Pintilii îl ştia pornit să curme viaţă de om?

●

„Imputita" era porecla dată părţii din deal a satului. Acolo oamenii trăiau înecaţi în sărăcie şi murdărie, în bordee adânc săpate în pământ şi acoperite cu lut. Pământ de arătură n'aveau. Işi vindeau braţele de muncă la cei din vale, unde rodeau din belşug vii şi grădini cu fructe alese. Când se întâmpla să se abată asupra satului seceta, reveneau toţi la meseria dintru început, pescăria. Dar chiar când rodurile erau îmbelşugate, hrana lor de căpetenie era tot peştele

G. B. Tiepolo: Calvarul

sărat.

Uneori veneau din depărtări străini atraşi de bogăţia regiunii în peşte şi fructe. La început se aşezau în Imputiţa, în bordee pe care le săpau la rând cu ceilaţi, fără să întrebe pe cineva, pentrucă în Imputita multă vreme nu s'a simţit nimeni proprietar. Un an doi se ocupau şi ei cu pescăria, mai arendau din pământurile rămase libere şi dacă norocul era cu unii din ei, se mutau în vale, în rând cu fruntaşii. Dintre băştinaşii Imputitei nimeni nu se întâmpla să aibă de parte-i norocul.

Aşa a început şi Pintilii Mocanu. Şi el era străin de locurile acestea, venit împreună cu Harlaşca de pe undeva din miazăzi, unde viaţa le era grea. Şi el a avut noroc şi a călcat hotarul, deşi nici pescar nu era măcar. Dar norocul numai de partea lui s'a dat, căci Harlaşca a rămas şi pentru mai departe să ducă viaţa Imputitei.

Auziseră dela nişte drumeţi de aceste locuri fericite şi chibzuiseră mult până să apuce calea pribegiei. In urma lor nu rămânea nimic, dar nu era lucru uşor să-şi arunce viaţa la voia întâmplării.

— E adevărat că boerul ne bate şi ne scoate sufletul, dar tot la el găsim un boţ de mămăligă.

Aşa-şi pusese Harlaşca prietenul la încercare.

— Să ştiu că vom muri de foame şi tot nu mă las. M'am săturat, Harlaşca! Nu mi-e destul c'am robit eu şi nevasta, vrei să-mi văd şi copilul robind?

Şi într'o noapte au fugit. Au săpat două gropi mari la marginea Imputitei, le-au făcut scări şi le-au acoperit cu ceamur din glod cu pae. S'au aşezat să ducă viaţă nouă. La început trăiau numai din peştele pe care-l prindea Harlaşca în Zahorna, balta satului. La zile mari, Harlaşca mai reuşea să schimbe peşte pentru făină de mămăligă. Dar asta rar, pentrucă multe dintre gospodine nu mai ţineau posturile.

In sufletul lui Pintilii Mocanu începuseră a năpădi regrete amare.

— Ne bătea boerul, măi Harlaşca, dar la vreme de sărbătoare tot ne înfruptam dintr'o bucată de pâne albă. Aici mi s'a înăcrit sufletul de peşte sărat... Măcar mămăligă dacă am avea la peşte...

Harlaşca se 'ntorcea rănit de durere la bordeiul lui. Parcă se simţea vinovat ştiindu-se mulţumit. Şi pornea cu mai multă înverşunare să pescuiască peştele cel mai ales. Când reuşea îi râdea sufletul de bucrie că va reuşi să alunge umbra de amărăciune de pe faţa prietenului său. Şi reuşea pentrucă peştele ales tot mai era căutat în vale.

Intr'o zi, pe când coborau amândoi prietenii în vale să cinstească un pahar de rachiu din câştigul adunat de Harlaşca, Pintilii Mocanu s'a întâlnit în faţa crâşmei cu un prieten din tinereţea lui zbuciumată. Era frate la mânăstire acum şi fiind însărcinat cu desfacerea rachiului fabricat de mânăstire, colinda satele cu două butoiaşe de rachiu în căruţă.

Harlaşca n'a stat să asculte ce-au vorbit. Se ferea din calea feţelor bisericeşti.

— Faţa şi vorba lui Dumnezeu, inima şi fapta diavolului, — obişnuia el să-şi justifice purtarea.

Din clipa aceia viaţa lui Pintilii Mocanu s'a schimbat. Intâi a fost luat ajutor la mânat caii pentru fratele cu rachiul, apoi vânzător la depozitul de rachiu din curtea mânăstirii, iar peste un an Pintilii era cheia întregii întreprinderi mânăstireşti.

La început şi-a clădit o casă mai arătoasă în Imputita. La masă aducea mâncăruri mai alese. Harlaşca se bucura de noua întorsătură în viaţa prietenului său. Uneori însă era mâhnit de schimbarea lui Pintilii, care nu-i mai călca scările bordeiului, iar când se întâlneau se ferea parcă să-i răspundă la întrebare.

Doar fiica lui Pintilii, Catrina, venea în fiecare zi.

Intr'o seară, când şi-a văzut tatăl plecat la treburile lui, Catrina a alergat cu ochii înroşiţi de plâns la bordeiul lui Harlaşca şi i s'a aruncat la piept. Printre sughiţuri de plâns a mărturisit că se simţea mai bine aici, în bordeiul acesta sărăcăcios. Inţeleseseră cu toţii că Pintilii Mocanu încerca să rupă şi această legătură, prin Catrina, cu sărăcia din casa lui Harlaşca.

— Tot la sărăcie e mai tare tovărăşia, — observase într'o doară Harlaşca la un pahar de rachiu.

Pintilii se supărase.

— Ce vorbă e asta, Harlaşca?

Dar după câţiva ani asemenea vorbe nu-l mai supărau. Işi cumpărase aproape douăzeci de desetine de pământ şi loc de casă în vale, unde s'a şi mutat. N'a trecut multă vreme şi după ce şi-a mai mărit numărul desetinelor, a fost ales starostele satului. De negoţul mânăstirii se lăsase. Avea el acum argaţii lui care desfăceau rachiu fabricat la dânsul acasă. Cu fiecare an trecut pământurile i se înmulţeau. Se declarase dintr'odată stăpânul Zahornei. Jumătate din Imputita era robită pe pământurile lui.

Harlaşca a rămas să-şi ducă mai departe viaţa de pescar în Imputita. Şi viaţa Imputitei se îngreuiase peste măsură. In Zahorna nu se mai putea pescui în voe. Dar cine avea bani să plătească învoirea? Aşa că şi mai departe pescuitul se făcea fără învoire, însă cu multă greutate, pe ascuns. Cine era prins, cu greu scăpa de biciul cu vârf împletit în sârmă al starostelui.

La bordeiul lui Harlaşca se îngrămădeau veşti din ce în ce mai de necrezut despre purtarea starostelui Pintilii. Toţi băştinaşii satului din deal se plângeau şi parcă aşteptau o deslegare din partea fostului prieten al lui Pnitilii.

Intr'o seară, Mihail a venit acasă cu obrazul spintecat de biciul lui Mocanu.

— Prietenul dumitale, tată...

De multă vreme se pregătea Harlaşca să dea ochii cu Pintilii. Amâna însă. Acum n'a mai putut răbda. A alergat la vale să spele ruşinea brăzdată pe obrazul copilului.

Pe drum însă l-a oprit Catrina şi i-a căzut în genunchi rugându-l să se întoarcă.

— A înebunit tata, moş Harlaşca... Nu te duce, vă ucide pe toţi.

In bordeiul slab luminat de poponeţul cu muc de feştilă muiată în grăsime, Catrina le-a povestit că tată-său aflase ceva dela argaţi. Şi ea abia scăpase. O scosese mamă-sa de sub călcâiul ciubotei. Şi şi-a arătat umerii vineţi şi însângeraţi.

Harlaşca a privit cu alţi ochi la cei doi copii. Nu mai erau copii. Catrina crescuse mare. Fetiţa slăbuţă şi ruşinoasă de eri avea acum trupul bine închegat şi rotunjit. Ochii îi lăcrămau dar înfrunta privirea drept. In obraji îi răsăriseră bujori tineri şi învăpăiaţi.

●

Ce-i putea spune lui Mihail acum, când nu mai era nicio nădejde? Şi dealul era din ce în ce mai greu de urcat. Harlaşca îşi ştergea năduşala

Continuare în pag. 20

Răsărituri

Au bătut în geamuri zorii cu zambile şi narcise,
A deschis copilul ochii împăianjeniţi de vise.
Somnul i-a lăsat pe frunte mici mărgele de sudoare.
Zorii, picături de rouă au aprins pe orice floare.
Candela la capu-i încă îşi păstrează luminiţa,
Nici luceafărul din zare nu şi-a depănat cornita.
Ghiocei răsar pe faţă de copil surâzător,
Nouraşi de puf pe cerul rumenit ca un bujor.
Din ochi negri, spre lumină pleacă gândul cel dintăi,
Tiv de aur prima rază pune pletelor bălăi.
Astfel două răsărituri se 'ntâlnesc şi azi ca eri:
Unul doar putere oarbă, altul gând fără puteri.

ALICE SOARE

cu mâneca sumanului, dar căldura devenea înăbuşitoare.

Mihail nu era acasă. Mai avea deci vreme să cugete. Nişte vecini, care-şi făceau argăţia în ograda lui Mocanu, au venit să-l anunţe că starostele pusese pază aparte pentru Mihail şi Harlaşca. Şi vecinele se boceau, ştiind că din mânia starostelui lucru bun nu se va alege.

N'a trecut multă vreme şi într'o seară, strecurându-se pe sub garduri să nu fie văzută, Catrina le-a adus vestea să se păzească. Plângând cu hohote, se ruga la pieptul lui Harlaşca să nu se mai ducă la pescuit, măcar până se vor îmbuna lucrurile.

Harlaşca a bătut-o părinteşte pe umăr.

— Ştiu, Catrină, ştiu.... E mare dragostea dar nici foamea nu cunoaşte margini.

Postul mare se scurta. In vale se făceau pregătiri pentru sărbători. Numai Imputiţa rămânea în amorţire. Nicium strop din albeaţa varului nu se arăta pe aici să aducă ceva din atmosfera de sărbătoare a Invierii. Gospodinele din deal roboteau la cele din vale să capete făină, sau pâne.

In bordeiul lui Harlaşca domnea tristeţă adâncă. Pentru argăţie Mihail nu adusese nimic la casă în astă primăvară. Fusese alungat de Mocanu. Şi nici peşte măcar nu mai putea prinde în toată libertatea.

In săptămâna mare Harlaşca era văzut tot mai împovărat de gânduri, tot mai slăbit şi mai gârbovit. Parcă-şi plângea înfrângerea. Işi pregătea însă pe tăcute instrumentele ca pentru o mare bătălie.

Intr'o noapte, spre Vinerea mare, când s'a trezit Harlaşca după semnele cerului, căci era vreme de pornit la pescuit, nu şi-a mai găsit sculele la locul lor obişnuit. Să le fi furat cineva? Oamenii din Imputiţa, între ei, nu-şi făceau asemenea lucruri. Dar nici Mihail nu era la locul lui. Să fi întârziat pe undeva prin vale? Trecuse de miezul nopţii.

Harlaşca a alergat spre Zahorna, încercând locurile ascunse pe care le învăţase şi fiu-său. Mihail nicăeri. A mai alergat şi 'n celelalte părţi, a strigat ca înebunit. Nimic. Nici obişnuiţii paznici măcar.

Soarele se ridicase sus şi Harlaşca tot alerga prin păpurişul Zahornei, plin până la brâu de nămol înverzit şi sgâriat pe mâni şi picioare de scoici şi buruieni. Striga mereu cu palmele făcute pâlnic. De undeva, de departe i-a răspuns un concert întârziat de broaşte. Parcă să-şi astupe neliniştea din suflet, îşi repeta mereu că Mihail, lacom cum era, o fi uitat de toate şi pescuia înainte, prin cine ştie ce ungher dosit de păpuriş şi sălcii.

Intr'un târziu, l-a auzit un trecător.

— Nu-ţi mai rupe pieptul, moş Harlaşca.... Mihail e acasă.

Istovit de atâta oboseală şi încordare, Harlaşca s'a lăsat jos în nămol şi apa tulbure, acolo unde se găsea. Umezeala rece îi aducea uşurare.

Dar parcă trecătorul nu îndrăznise să-l privească în faţă. Plecase capul în pământ. De ce se ferea să aducă veste bună unui om nenorocit?...

Mihail era acasă, dar nu întreg. Se adunaseră vecinele să-i prindă răsuflarea, s'o vadă dacă e plină de însufleţire. Multe lucruri n'a mai putut spune Mihail.

●

Ca să ajungă la cealaltă margine de sat, unde se găsea cimitirul, cortegiul trebuia să ocolească pe uliţele din vale. Era trist cortegiul acesta în ajun de mare Inviere. Nici obişnuitul cor al satului nu primise să dee răspunsurile. Câteva glasuri tinere din Imputiţa, care încercaseră dela sine, fuseseră oprite de vocea aspră a dascălului.

— O lungim prea mult, părinte, şi nu face...

Aceasta ca să risipească nedumerirea preotului.

In urma sicriului, cu capul descoperit, păşea Harlaşca. Nu plângea. Nici nu putea plânge. Păşea la rând cu ceilalţi pentrucă se vedea împins din spate, din lături. Şi se simţea îmbătrânit, cu mult mai aproape de mormânt decât Mihail.

In dreptul casei lui Pintilii Mocanu, Harlaşca a ridicat capul. Ograda era păzită de porţi şi garduri înalte să nu poată trece nici pasărea. Dar parcă se auzise scârţâind o poartă. Nimeni din vale nu se prea obosea să privească cum e dus la mormânt un mort din deal. Cinstea asta mare tocmai din partea starostelui? Ochii lui Harlaşca sclipiră de prea multă viaţă adunată de undeva, dintr'odată. Se înălţase drept, ca în tinereţe şi pândea poarta. In jurul lui bocetele amuţiseră. Intrigat, se oprise şi preotul din slujbă.

Dar poarta s'a închis la loc cu acelaş scârţâit. Chipul lui Mocanu, ca o arătare înşelătoare, a apărut în poartă numai o clipă.

Cortegiul a pornit mai departe şi cu el şi Harlaşca. Din nou şi-a aplecat capul în pământ, în jurul lui bocetele continuară să jelească trist, sfâşietor de trist, plecarea morţilor dintre cei vii.

Harlaşca se simţea însă mult îndepărtat de mormânt. Rămăsese el să poarte pe umeri printre cei rămaşi în viaţă povara tinereţii lui Mihail.

Oamenii din deal n'au mai avut sărbători ca în ceilalţi ani. Prea era proaspăt mormântul săpat pentru viaţă tânără de om şi prea era închis numai cu gândurile lui Harlaşca pentruca să le mai poată turna cu meşteşug în suflet otrava amăgitoare a bucuriei de viaţă. O viaţă pe care numai mintea înţeleaptă a pescarului încercat şi-o putea închipui. Ei n'o gustaseră niciodată.

ALEXANDRU ANTOHI

Editori şi Edituri

Urmare din pag. 8

şi apoi al celei dela Câmpulung a lui Ştefan Ioanid.

Prin muncă cinstită şi energică I. V. Socec a ajuns unul dintre cei mai mari industriaşi din ţara noastră.

Pasiunea de predilecţie a lui Socec a fost însă Editura şi librăria. Şi după ce s'a despărţit de tovarăşii săi şi a devenit singur proprietar al imobilului, ce-l avea la început cu chirie, în Calea Mogoşoaei No. 7, a căutat prin toate mijloacele să-şi modernizeze atelierele, înzestrându-le cu maşinăriile cele mai perfecte, aduse din străinătate.

A dorit ca lucrările scoase de Editura sa să poată sta alături, din punct de vedere al technicei, cu cele similare din Apus şi a reuşit de minune.

In editura Socec au apărut şi reviste ca: „Revista Nouă", „Convorbiri literare", etc., iar Comisiunea istorică a României aici şi-a publicat lucrările sale la început.

In trecut ca şi azi editura Socec a editat şi biblioteci şi e deajuns să amintim de: „Istoricii români" în care s'au editat *Cronicarii*, apoi operele lui *I. Bogdan, S. Mehedinţi, D. Onciul, N. Iorga*, etc.".

In felul acesta şi cu astfel de activitate, s'au umplut cei peste 80 de ani de existenţă ai „Casei Editoare şi librărie Socec".

MIH. POPESCU

No. viitor exemplarul 5 lei.

Folclor de Paşti

Pentru ce roşesc oamenii ouă la Paşti

Prin munţii Apuseni circulă următoarea legendă:

Se zice că ar exista un om anume Ante-Crist. Acesta roade mereu un lanţ gros pe care, când l-o găta de ros, se va potopi lumea. Şi el dă zor tot anul până în ziua de Paşti, când e cât pe aci să dea gata lanţul. Dar copiii umblă atunci cu ouă roşii şi el uitându-se la ei, uită de muncă pentru o clipă şi atâta trebue ca lanţul să se 'ngroaşe la loc. Şi astfel lumea mai scapă un an de potop.

Când însă oamenii n'or mai înroşi ouă la Paşti, atunci şi lumea se va potopi.

Impărţirea oului roşu

In ziua de Paşti, după ce iese lumea dela biserică, tatăl familiei, întors acasă, ia un ou slujit, îl sparge, îl curăţă de coajă şi-l taie într'atâtea bucăţele câţi sunt cei ai casei, dând fiecăruia câte una.

Acest obicei vrea să însemne că dacă peste an careva dintr'ai casei se va rătăci pe undeva, pe căi necunoscute, să se gândească numaidecât la aceia cu cari a mâncat ou roşu în ziua de Paşti şi îndată i se vor deschide ochii şi va nimeri calea cea bună.

Prânzul popilor

De Paşti, există următoarea datină pe Valea Jiului, în Ţara Haţegului:

Credincioşii care au dat popile, adică pânile şi vinul la Popi, dau un prânz căruia i se zice Prânzul Popilor.

Aceştia aduc la biserică mai multe cuptoare de pâne, o vacă tăiată sau un bou şi mai mulţi miei, vinars şi vin cât cred ei că va fi de ajuns pentru tot satul.

Aici, în curtea bisericii, se pune la fiert carnea, în oale mari cu varză, bucatele fiind pregătite de femeile şi bărbaţii cei mai cinstiţi din sat.

După ieşirea din biserică, a doua zi de Paşti, iar în unele locuri în ziua întâia, se fac mese lungi de scânduri şi canapele tot de scânduri, unde să poată încăpea tot norodul: bărbaţi, femei, bătrâni, tineri şi copii. Li se serveşte vin, vinars, pâne, bucate din felurile ce s'au gătit şi la fiecare câte un colac.

Ospăţul nu începe înainte ca preotul să facă deslegarea praznicului. El stă în capul unei mese mai înalte, cu cântăreţii şi oamenii mai de frunte ai comunei. Apoi se înşiră pe rând toţi sătenii până la cel din urmă cerşetor. Cei cu popile nu stau la ospăţ. Ei îi servesc pe ceilalţi ca astfel să se împlinească Sf. Scriptură care zice că „Cel ce vrea să fie mai mare, să fie slugă tuturor."

Odată cu aducerea fripturilor pe mese şi după ce s'a gustat vinarsul, începe împărţirea vinului obicinuit.

După ce se termină prânzul, se adună resturile bucatelor şi se pune masa gazdelor care au dat Popile. In acest timp vinul continuă să curgă mereu, în timp ce cântăreţii cântă cântece deale Invierii, pe care mesenii le ascultă cu pietate. Copiii sburdă şi ei de veselie şi ciocnesc între ei ouă roşii, în refrenul de „Christos a înviat! Adevărat a înviat!"

Altele

Cine se naşte în ziua de Paşti e om norocos şi tot aşa şi cel ce moare în această zi, căci el merge deadreptul în rai, care se zice că e deschis din ziua de Paşti până la Rusalii.

. . . .

In ziua de Paşti se pot vedea şi ielele şi iată cum:

Se ia lingura cu care s'a amestecat în oala cu băcan pentru roşitul ouălor şi se pune la curea.

Apoi cel ce vrea să vadă ielele se suie într'un pom înalt şi datorită lingurii dela curea poate vedea ielele care altfel trec prin văzduh nevăzute. Acestea apar în cârd, ducându-se să ia laptele dela vaci şi având în frunte pe mama lor Strigoaica cea mare, care e călare pe taurul satului. Ele bagă de seamă că au fost zărite şi se grăbesc să s'apropie de cel care le-a zărit, rugându-l şi ameninţându-l ca nu cumva să le dea de gol.

Meditaţii filozofice asupra fericirii şi nenorocirii conjugale

de H. de Balzac

Tirania bărbatului este cea mai teribilă scuză pentru inconsecvenţele unei femei.

●

Un soţ ca şi un guvern, nu trebue să spue niciodată că a greşit. Dacă spui da, totul e pierdut; din acest moment ea va merge din concesie în concesie până te va alunga din patul ei.

●

In ziua când ea te va ridiculiza, va începe declinul fericirii tale. Puterea ta va expira. O femee care a râs de bărbatul ei nu poate să-l mai iubească. Un bărbat trebue să fie, pentru femeea care-l iubeşte, o fiinţă plină de forţă, de măreţie şi întotdeauna impunător. O familie nu ar putea trăi fără despotism.

●

Arta de a guverna o femee este şi mai puţin cunoscută ca arta de a alege bine o femee.

●

Conduita politicii maritale consistă în aplicarea a trei principii:

1) Să nu crezi niciodată ce spune o femee.

2) Să cauţi întotdeauna înţelesul faptelor ei fără să inzişti.

3) Să nu uiţi că o femee când tace atunci vorbeşte mai mult şi când stă liniştită lucrează mai energic.

●

Când un bărbat îşi bate amanta... e o rănire; dar când îşi bate nevasta!... e o sinucidere.

●

In general femeilor le place să trăiască repede, dar după vijelii de sensaţii, vin potoliri asigurătoare pentru fericirea unui bărbat.

●

Un amant învaţă pe o femee ceiace i-a ascuns soţul.

●

Un amant îşi trădează gradul de intimitate la care a ajuns cu o femee măritată numai prin modul de a se purta.

●

O fată iubeşte rar pe amantul mamei sale, o mamă are întotdeauna o slăbiciune pentru amantul fiicei ei.

●

Amanţii nu ştiu ce este pudoarea.

●

Căsătoria este un adevărat duel, în care, ca să învingi pe adversar, trebue să fii atent în orice clipă; căci, dacă ai nenorocirea să întorci capul, spada celibatului te străpunge complect.

●

Căsătoria nu este numai toată viaţa umană, ci sunt două vieţi umane.

●

O femee care are un amant devine indulgentă.

●

Să nu te încrezi în femeea care vorbeşte de virtutea ei.

●

Un bărbat va fi întotdeauna bine răsbunat de amantul soţiei lui.

●

Poţi să ai o femee fără s'o posezi.

●

Dela o femee înamorată te poţi aştepta la orice şi să-ţi închipui orice.

●

Faptele unei femei, care vrea să-şi înşele bărbatul, sunt aproape întotdeauna studiate, dar nu vor fi niciodată raţionate.

●

Natura a dat comori de cochetărie unei femei, iar societatea a înzecit-o cu moda, îmbrăcămintea, broderiile şi pelerinele.

Amintirile unui deportat

Siberia de odinioară şi cea de azi

In muzeul regional din Irkutsk, capitala Siberiei orientale, oraş la 5.911 kilometri de Moscova, se mai păstrează şi azi o fotografie, datată din 1904, pe care poliţia locală a pus adnotaţia: *„Vasile Visarianovici* (acesta e numele adevărat al lui Stalin!) *Surghiunit in Siberia. Numitul a evadat şi nu se ştie unde e"*.

Inainte de revoluţie, erau în acest centru de deportare, mulţi *decembrişti, naradnici* şi *bolşevici*.

Totuşi, în a doua jumătate a secolului trecut, adică acum vreo 60 de ani, deportaţii nu erau duşi aşa de departe.

Trecuţi dincolo de Urali, erau apoi lăsaţi liberi pe coastele răsăritene ale munţilor; de altfel, pe acea vreme, nu exista încă transsiberianul, iar emigranţii făceau uneori şi câte doi ani, calea pe mare, pentru a ajunge în Extremul Orient.

Casa morţii

Pentru cei mai mulţi, cuvântul „Siberie", face să apară şi azi imaginea neprecisă a unei imensităţi de climat glacial, aproape deşert, unde nu ar exista decât un fel de mijloace primitive de comunicaţie, sănluţe cu câni sau aşa ceva, o agricultură inapoiată, lupi, reni, urşi...

De fapt, ţara care se desfăşoară între Urali şi Oceanul Pacific, cu un sfert mai mare decât Europa şi de 40 de ori cât suprafaţa României întregite, are o vastă regiune joasă numai în partea occidentală, fiind muntoasă în partea orientală.

Râurile îngheaţă spre nord în direcţia scurgerii lor, pe când mai la sud este o fâşie de pământ fertil, între pădurile care acopăr partea sa septentrională şi munţii, care o limitează la sud.

Dostoewscki o descria astfel Siberia în *„Amintiri din casa morţilor"*:

„In mijlocul stepelor şi munţilor, al pădurilor impracticabile de prin meleagurile îndepărtate ale Rusiei, se întâlnesc, la mari depărtări, orăşele cu câte o mie sau două mii de locuitori, clădite în întregime din lemn, foarte urite. Aceste aşezări omeneşti au de obiceiu câte două bisericuţe, una în centrul orăşelului, cealaltă în cimitir.

„Cea mai mare parte din timp, sunt vizitate de poliţişti, de judecători şi alţi slujbaşi inferiori.

„Viaţa celor mai mizerabili vagabonzi, de prin oraşele civilizate, este o fericire de paradis faţă de traiul dus de nenorociţii surghiuniţi pe aceste meleaguri".

In „Invierea" de Tolstoi sunt descrise scene emoţionante despre „lungile şiruri de osândiţi, care se duc să moară prin pustii" cum scria poetul Alecsandri, în „Pohod na sibir":

Sub cer de plumb întunecos
Pe câmp plin de zăpadă
Se trăgănează 'n cet pe jos
O jalnică grămadă
De oameni trişti şi îngheţaţi
Cu lanţuri ferecaţi...

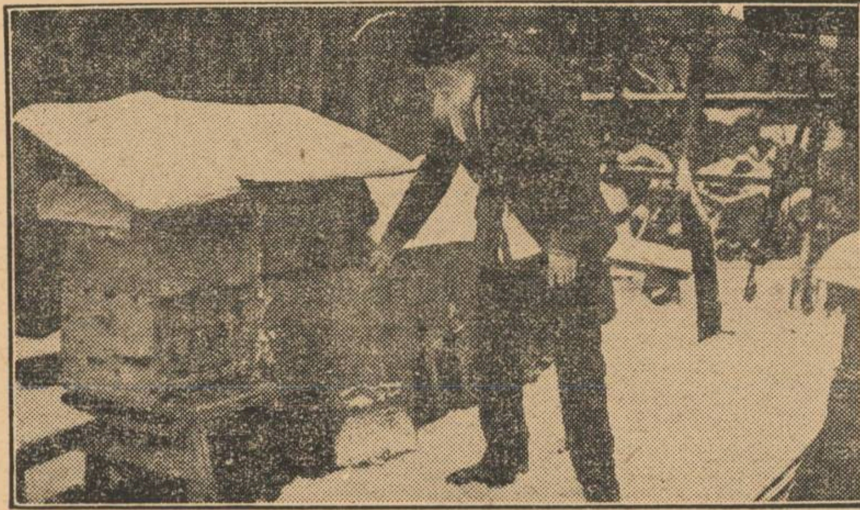
„Nihilistul"

— Totuşi eu n'am fost pus în lanţuri şi nici pe jos n'am fost dus, — ne spune d. inginer Alexandru B. Bullighin, singurul rămas în viaţă din generaţia lui.

L-am găsit pe vigurosul octogenar urcat pe o scară şi dând jos zăpada de pe casă.

Foarte amabil, m'a dus apoi în fundul curţii, spre a-mi arăta prisaca, care este principala sa ocupaţie în timpul verii.

Iarna, îşi scrie amintirile, iar printre picături se ocupă de gospodăria casei, spărgând ghiaţa prin curte, tăind lemne, sau desfundând vreun canal îngheţat.

Un colţ al stupăriei, din dosul Palatului Regal de la Şosea, îngrijită de fostul „nihilist".

Inginerul e într'o continuă activitate, pe care n'o întrerupe decât doar când vine câte cineva „în vizită".

D-sa păstrează preţioase amintiri din vremea surghiunului său.

Credem că vor interesa amintirile acestui fost exilat în Siberia, ajuns în urmă inginer apreciat la căile ferate române şi fiind azi directorul revistei „România agricolă".

D. ing. Alex. B. Bullighin, deşi în vrâstă de peste 80 de ani, ţine să dea el singur zăpada jos de pe casă.

In temniţele ruseşti

— In vechea Rusie, te puteai alege cu o condamnare la moarte pentru cine ştie ce fleac!... Cât pe ce era să fiu spânzurat şi eu... — ne spune d. ing. Bullighin. N'aveam nici douăzeci de ani. Eram pe acea vreme student la şcoala de agricultură şi silvicultură din Moscova; făcusem întâi patru ani la seminarul din Saratov, unde mă dăduse tata, preot bătrân, cu intenţia că-i voi fi urmaş la parohie. Am fost arestat în casa părintească, fiind acuzat că aş transporta cărţi, în mod clandestin.

De fapt, adusesem la Saratov un pachet, pe care mi-l încredinţaseră nişte colegi mai vrâstnici, la Academie, adepţi ai celebrului scriitor rus Cernişevski, care a scris şi romanul „Ce-i de făcut?".

Ispravnicul mi-a cerut să spun tot ce ştiu. In realitate nu ştiam nimic: nu aveam la activul meu nici o ispravă glorioasă.

„Incăpăţânarea" aceasta a înfuriat pe anchetatori.

Sub acuzarea că aş fi un primejdios „nihilist", am fost osândit la moarte. Bietul tata s'a sbătut, a alergat disperat în toate părţile, reuşind în cele din urmă să obţie o comutaţie a pedepsei: în loc să sfârşesc în ştreang, s'a decis să fiu trimis pe viaţă în Siberia.

Până să se hotărască de soarta mea, am stat doi ani într'o temniţă la Moscova, după ce mai făcusem câteva luni la Saratov.

Spre deosebire de ceiace li s'a întâmplat altora, pot spune că eu am petrecut foarte bine la închisoare! — povesteşte d. Bullighin.

Astfel, de plidă, mi s'a îngăduit să citesc o sumedenie de autori francezi de valoare, chiar pe Zola. Am învăţat limba germană şi stenografia".

In aşteptarea osândei, nu mi-am pierdut de loc curajul. Am fost însă contrariat când, după doi ani şi mai bine de studiere a limbei germane, fără profesor, întâlnindu-mă în fine cu un german, am constatat că el nu pricepea nimic din cele ce-i spuneam; iar eu nu-l înţelegeam pe dânsul. Pronunţarea noastră şi accentul pe anumite silabe ale cuvintelor erau atât de deosebite, încât mi se părea că neamţul nu ştie nemţeşte. La rândul lui, el a mărturisit sincer că în viaţa lui n'a auzit acest dialect al limbei sale materne.

Pohod na Sibir

Fui judecat şi osândit în anul războiului româno-ruso-turc, în 1877, la Petrograd. Apoi, păzit cu străşnicie de jandarmi, m'au pornit cu trenul, am parcurs câtva drumul şi cu vaporul, pe Volga, şi în urmă cu o sanie, până la Tiumen, orăşel situat la poalele Uralilor. N'am fost mânat pe jos, dela spate, de cazaci călări, mânuind cnutul, având sfârcuri de plumb, astfel cum descriu alţii acest drum spre exil.

Pe acea vreme, la Tiumen se opreau câtva timp exilaţii, înainte de a fi trecuţi peste munţi, în Asia. Aci am poposit mai bine de o lună, în care timp am fost echipat sub îngrijirea umanitară a unei societăţi, cu sediul principal în capitala împărăţiei, şi având de preşedintă pe soţia generalului Gerngross. Generalul era o personalitate importantă, cu mare autoritate la Petersburg. Foarte agreat de Ţar, acoperea, cu aripile sale, activitatea cam îndrăzneaţă a celor ce lucrau sub conducerea d-nei Gerngross.

Mie mi s'au dat, din belşug alimente, conserve şi îmbrăcăminte călduroasă. Au mers până acolo, încât mi-au cusut, în secret, 25 de ruble în căptuşala şepcii.

Apoi am fost trecut munţii, tot sub pază, şi în fine, ajuns la *Kurgan*, pe povârnişul asiatic al Uralilor, am fost lăsat „în libertate". Nu mai eram păzit, puteam face ce vroiam, dar nu aveam voe să părăsesc localitatea.

Dacă vrei să ştii cum am trăit în Siberia şi cum am scăpat de acolo, te rog să mai pofteşti pe la mine, să mai stăm de vorbă — şi-a încheiat d. ing. Bullighin, prima parte a povestirii sale.

ALEX. F. MIHAIL

Ce penibil, -
a fugit un ochiu!
Ciorapii spălaţi în mod raţional îşi prelungesc viaţa considerabil. Dacă ţineţi la conservarea intactă a ciorapilor Dv. spălaţi-i exclusiv cu
LUX
LUX se dizolva şi în apa rece

Isus

Te-am căutat prin vremi şi Te-am cântat
Ingenunchiat în cumpene de seară
Prin miez de gând inalt, crucificat,
Ţi-am ars făclii de sânge şi de ceară.
Ţi-am prins în jur de cer lumină vie
Din somnul risipit peste milenii,
Şi sufletul mi-a picurat la denii,
Tot aşteptând icoana Ta să vie.
. . . .
Mă plec peste durerea Ta, Isus,
In plâns amar de viscole 'necat,
Când pe tăcerea criptelor de sus,
Copilăria mea s'a 'njunghiat...

CONSTANTIN SALCIA

Pantelimon Romanov

O nouă belea

Noaptea îşi întinsese de mult zăbranicu-i negru, iar satul Macrov, cufundat în pacea adâncă, dormea. Nicio mişcare, niciun sgomot, nicio lumină. Totul părea mort. In văzduhul plin de taine adia un parfum gingaş de plopi. Poate din pricina lui ameţise cânii ce stăteau de pază prin curţi şi poate tot din pricina lui încremenise şi preşedintele sovietului la fereastră şi care în vremea ceea putea fi zărit din stradă cum îşi apucă barba în pumni, cum o răsuceşte sub bărbie şi cum îi dă dintr'odată drumul, iar ea prinde a se mişca — ca vie.

Preşedintele Carpov primise nu de mult un ordin urgent dela Vica. După ce ceti răvaşul începu a se tângui către straja Vruzmă de greutăţile ce le avea pe cap de când lipsea secretarul Petrovici, plecat în concediu pentru două săptămâni.

— Acum, poftim, de-ţi bate singur capul să descurci pârlita asta de hârtie, arz-o focul... scrâşni preşedintele printre dinţi. Iar ne cere să trimetem un sătean, dar de ce, cum şi în ce scop — nici o explicaţie. Şi nu mă pot drumeri la ce le-o fi trebuind lor ţăranul, cam cum ar trebui să fie el? De neînţeles...

— Dar în hârtie ce spune? — se interesă straja şi tuşi pentru a prinde curaj.

— Ce să spună! Ia nişte cuvinte încâlcite şi atâta tot. Nevastă-mea numaidecât i-ar da de rost, că e învăţată şi dibace ca Napoleon, dar eu nu prea ştiu carte.

Lui Kuzma i se rupea inima de milă pentru preşedinte şi cugetă chiar să-l povăţuiască să-şi cumpere nişte ochelari, pe urmă îşi dădu seama că nici ochelarii nu i-ar fi putut aduce în clipa aceea vreun folos şi asta îl mâhnea şi-l făcea să sufere ca un copil simţitor la lacrimile mamii.

— Ce să-i faci, Fomici, nu toată lumea poate fi dibace, — încercă el timid să împace pe preşedinte, — iată eu-s om prost, şi nu mă prăpădesc cu toate acestea, iar tu dacă ştii să citeşti şi fără ochelari...

Apoi, spre a-l mângâia oarecum, adăugă:

— Ce zici, n'ar fi bine să chemăm pe toţi membrii sovietului?

— Bună idee. Va trebui să le fac şi lor cunoscut ordinul — oftă amărât preşedintele. Adu-mi-i, târăşte-mi-i pe toţi încoace... Ştii că tare-i ciudată aventura.

După un ceas toată banda sovietică era aici în păr. Venise care cum apucase: care în valenchi găuriţi, care în şube. Buimăciţi încă de somn, toţi picoteau, se scărpinau şi căscau prelung formând o simfonie barbară.

Preşedintele Carpov deschise şedinţa:

— Tovarăşi, ne-a venit o altă belea pe cap... Un ordin... Zice să trimetem imediat un ţăran la vica.

Fierarul Macov îşi desfăcu braţele:

— Bucatele ni le-au luat, vitele ni le-au luat, asta a mai rămas să ne ia şi pe noi muritorii acum?! — grăi el râzând.

— Oare la ce le-o fi trebuind lor un ţăran? bufni posomorât unul din membrii sovietului.

— Vezi că aci şi stă toată taina! — răspunse preşedintele, căci dacă centrele muncii ar fi avut nevoe, bunăoară, de un om de muncă, ar fi specificat aci, dar aşa, fă-i rost numaidecât de un om viu, dar unde şi pentru ce — nici o lămurire...

— Poate ca să-l vâre la închisoare pentru vreo boroboaţă? — îşi dădu cu părerea fierarul, privind pe toţi.

— Ia mai citeşte-ne odată, dar ceva mai rar, — îndemnă posac Mişin, — poate că se va lămuri dela sine...

Carpov apropie lampa de barbă şi ţintindu-şi ochii pe hârtie, începu rar.

„Selsovietului din Varcom. Extra urgent. Ordonăm ca la primirea acesteia să puneţi imediat la dispoziţia vicei un sătean ales de selsoviect din satul de sub ordinele d-voastră, spre a fi trimes la cură pentru o lună în Crimeea".

— Oare ce-o mai fi şi Crimeea asta?! întrebă înspăimântat fierarul Macarăci, depărtându-se instinctiv de masă.

— Crimeea şi Crimeea! — isbucni tot atât de înfricoşat şi preşedintele şi înfigându-şi degetele în barbă o răsuci până sub bărbie, apoi o slobozi — iar ea prinse a se mişca.

Se lăsă o tăcere grea, doar oftatul strajei, care suferea, pe semne, mai mult decât toţi din pricina hârtiei, mai tulbura puţin tăcerea.

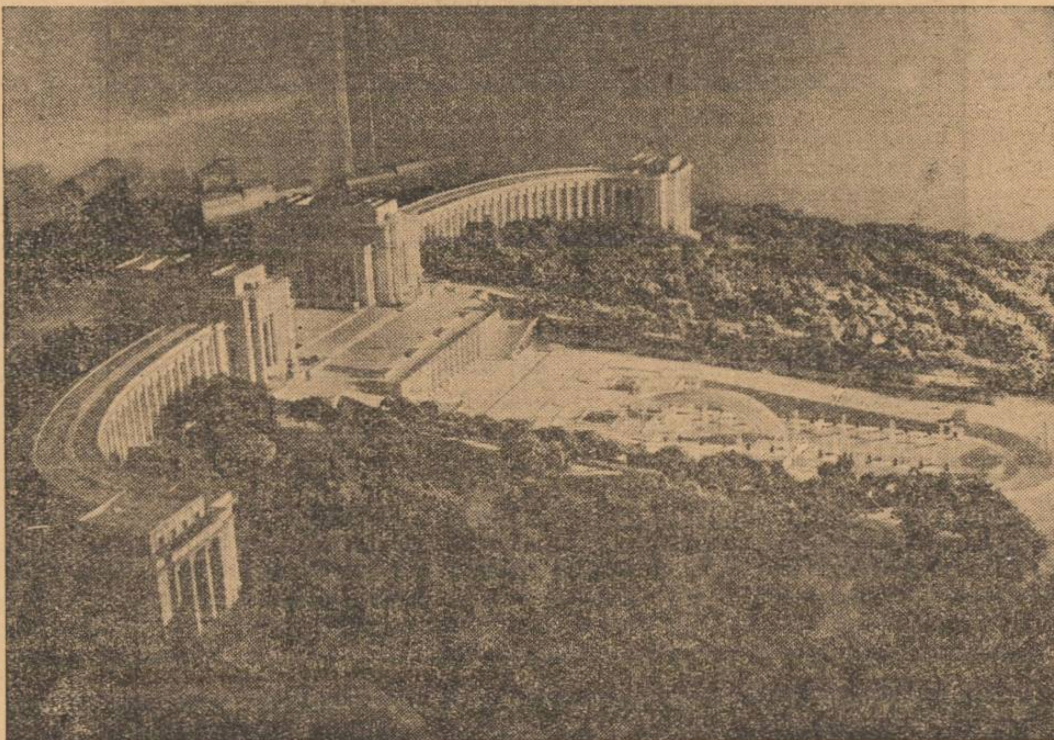
— De Crimeea am auzit şi eu ceva foarte urât, — glăsui Mişin, — îmi pare că acolo e o închisoare grozavă.

— O fi şi asta, — aprobă oftând preşedintele. De-ar fi fost Petru Petrovici aci, ar fi tălmăcit îndată ce şi cum, ce om le trebueşte... Acum, poftim, spargeţi capul până la ziuă...

— Da-a-a! — suspinară toţi.

Şi-o amarnică tristeţe şi desnădejde cuprinse întreaga bandă sovietică, asemănându-i cu acei călători, care, pornind undeva departe, li se prăpădeşte deodată la jumătatea drumului un cal.

Macarie fierarul tuşi, scuipă şi spuse:

Noul palat Trocadero

— Haide, mai citeşte odată. Dar dela sfârşit... Acolo la urmă e grozav de aspru... Ia mai zi odată.

— Pentru a fi trimes la cură, — ceti din nou Carpov hârtia şi-i privi pe toţi cu mânie.

— Ce-o fi aia: „cură"? — întrebă Mişin.

— Da' holera o mai ştie, — rânji preşedintele, — te trec fiorii numai când auzi cuvântul... Ia staţi, fraţilor, că am mai învăţat un cuvânt: „confistaţie", asta înseamnă că opreşti... dar ălălalt... Va trebui să trimetem un om din satul nostru şi basta...

— Să trimetem şi încă fără zăbavă! — cârâi fierarul.

— Da-a-a!

— Şi cu hrana lui sau cum? — întrebă timid Kuzma din întuneric.

Toate capetele se întoarseră spre el, iar preşedintele îl privi peste lampă şi spuse cu dispreţ:

— Pe vremea asta, Kuzma, tu trebuiai să fii în pat, iar — nu să te amesteci unde nu-ţi fierbe oala... Aci sunt interese de stat, iar tu spui de hrană.

— Nu pomeneşte de aşa ceva aici, — răspunse Macov.

Şi iarăşi se chibzuiră, ţinură sfat, tăcură. Straja îi urmărea ca o bufniţă din întuneric şi când toată lumea însfârşit, tăcu, el se smuci din loc şi rosti:

— Băteţi-mă, tăiaţi-mă în bucăţi, dacă vreţi, dar nu mă las până ce n'oi spune ce-mi stă pe limbă...

— Ce-e-e ? se holbară toţi la Kuzma. Acesta, zâmbind ca un inspirat şi netezindu-şi barba, spuse:

— Mi-a venit o idee... Să-l alegem pe bătrânul Egor Burţev... E şi viu şi nici n'are mult de trăit. De-ţi găsi un altul mai potrivit decât dânsul, să mă spânzuraţi atunci aci, pe loc...

Toţi schimbară priviri şi-şi plecară capetele. Apoi Mişin se întoarse brusc spre strajă:

— Cred că are vreo nouăzeci de ani?

Kuzma, caşicând s'ar fi aşteptat la această întrebare, răspunse glumind:

— Şi de s'o întâmpla să moară, mare pagubă n'o fi... Tot una trăeşte din mila oamenilor.

— Da, e drept! — căzu de acord fierarul şi isbi cu pumnul.

— Şi de s'o prăpădi, — spuse preşedintele gânditor privind pe toţi roată — s'o prăpădi... Să-i fie ţărâna uşoară.

Şedinţa s'a suspendat. Au trimes straja după Burţev. Toţi au ieşit pe cerdac şi au început să fumeze. Aceiaşi tăcere primăvăratecă cu parfum de plopi era pretutindeni. De după biserica ce părea o jucărie de carton se ivi rumenă, ca o felie de harbuz, luna nouă...

— Văzuşi ce coarne are? — înghionti fierarul Macarie pe Mişin în coastă şi rânji.

— Dar ce o fi cu petele acelea? întrebă curios Mişin pe preşedintele arătând spre lună.

— Naiba să ştie, — bombăni acela surd. Mie nu-mi mai iese din minte ciumata asta de Crimee... Toată noaptea n'o să dorm acum... Şi dacă s'o întâmpla ceva? Capul meu o să tragă... Cum să-l trimet acolo singur, pentru o lună.

— Iată-i că vin!

Două figuri ieşiră dintr'o curte şi se îndreptau spre selsoviet. Paznicul înalt îmbrăcat în negru, de abia îl puteai zări, iar moşneagul Burţev, prichindel, muiat de sus până jos în alb, părea de departe o gâscă... Purta pasul repede pe trotuarul negru de parcă ar fi sărit şi descria cu picioarele figuri.

— Il aduce, — îngână melancolic preşedintele şi, ridicându-se, se adresă întregei asistenţe.

— Vedeţi fraţilor să nu-l speriaţi... Te pomeneşti c'apoi se încăpăţânează bătrânul. Ne ducem pe copcă fără Petru Petrovici... secretarul.

Toţi intrară în selsoviet iar preşedintele a rămas să întâmpine pe bătrân în pragul cerdacului.

— Mai poţi, moş Egor? — îl întrebă el cu blândeţe.

— Mai pot, flăcăule. Dar cine eşti tu? A-a, Procop Fomici! Mai pot, frăţioare, mai pot... Mă cheamă ăi mari, mi-am zis, vrasăzică trebue să merg.

— Poftim înăuntru.

— De poftit, oi pofti eu, dar vezi că vederea, bat-o pardalnicu, m'a părăsit.

— Cum, nu mai vezi deloc?

— Deloc, frate... Cu auzul o duc slavă Domnului, deocamdată bine, dar cu ochii de acum — amin!... Nu, nu mai pot deosebi vaca de casă...

Kuzma şi preşedintele l'au luat pe braţe şi purtându-l ca pe un copil, l'au condus în soviet unde l-au aşezat pe o bancă lângă masă.

Bătrânul Burţev ca tăvălit de sus până jos în făină, numai într'o cămaşă, se lăsă pe bancă, cu ochii ţintă spre lumină. In fundul ochilor se zăreau în locul pupilelor două mici puncte plumburii şi clipea rar.

— O veste, unchiule Egor — spuse aşezându-se pe scaun preşedintele, — ţi-a venit o veste dela vica... Te chiamă la vica... Te cheamă... e ordin strict...

Moşneagul deschise gura, ascultă mirat, caşicând i-ar fi cetit sentinţa, iar membrii sovietului deasemeni priveau mâhniţi în ochii lui Carpov, fără a clipi. O bombă de-ar fi explodat între ei, cu siguranţă n'ar fi observat-o. Sub barba neagră a lui Macarie fierarul se zărea la gât un nod ascuţit, ce se ridica din când în când în sus, până sub bărbie, când înghiţea scuipatul.

— Ei, ce zici, unchiule? — întrebă după o tăcere generală preşedintele pe moşneag.

— Ce să zic, frate? Ce o să ziceţi voi, o să zic şi eu... Dacă mă cheamă, înseamnă că trebue... Numai atât că nu ştiu unde... Oare nu la vre-un azil de prin provincie?

— Cred că la vreun azil! — întări preşedintele şi înveselindu-se, grăi:

— Acolo, moşule, o s'o duci bine, — cât se poate de bine.

— Da-a! — întăriră toţi membrii sovietului în cor.

Unchiaşul suspină şi surâzând senin ca un copil, începu:

— Păi dacă-i vorba de azil, atunci fraţilor...

Vocea îi scăzu.

— La azil... nu vreau... Procop Fomici... Am auzit, frate, că toţi bătrânii sunt lăsaţi acolo să piară de foame... Se zice că îngroapă zilnic pe câte un bătrân... Prefer să-mi putrezească aci ciolanele... de cât...

Bătrânul nu sfârşi, se ridică în picioare. Sprijinit în cârjă, cu chipul înfricoşat, se ruga:

— Slobozeşte-mă, Procop Fomici! In numele lui Cristos, aibi milă... nu mă ucide!

Un fior de adâncă milă sgudui asistenţa. Preşedintele se sculă, îşi trase cămeşa şi bâlbâindu-se, spuse:

— Nu la azil... aci nu spune unde... Poate că vroesc să-ţi lecuiască ochii? Un singur lucru aminteşte aci: să-l trimeată pe săteanul Burţev... O fi poate pentru altceva... Aici nu pomeneşte...

Stăruiră deasemeni şi membrii sovietului, dar moşul repeta într'una, morţiş:

— Slobozeşte-mă Procop Fomici! Nu mă ucide!

Apoi deodată, cu un geamăt dureros, căzu în genunchi:

— Fie-ţi milă de nepoată-mea! Teme-te de Dumnezeu! O să rămână sărmana, orfană, singură, pe drumuri. De ce să sufere? Slobozeşte-mă, Procop Fomici! In numele sfintei dreptăţi... nu mă distruge...

Preşedintele ajută pe desnădăjduitul bătrân să se ridice şi, singur, abia ţinându-şi lacrimile, zise:

— Dar noi nu putem face nimic, moş Egor? Tu trebue să ai milă de noi! Dacă aşa cere! Ce putem face noi contra ordinului? Toţi o să mâncăm pedeapsă dacă nu te trimetem.

— De bună seamă c'o să mâncăm! — interveni fierarul Macov.

— Şi noi deasemeni te rugăm! — spuse cu vocea mişcată preşedintele. — De nepoată să nu duci grijă, o s'avem noi grijă... Numai tu să primeşti...

— Te rugăm! — isbucniră toţi în cor, făcând cerc în jurul bătrânului.

— In numele sfintei păci!

Bătrânul se trase înapoi, se aşeză iarăşi pe bancă şi sprijinindu-şi capul de cârjă, părea că doarme. Medita.

Toţi se împrăştiară. Nimeni nu sufla un cuvânt. Toţi aşteptau cu răbdare cuvântul bătrânului. Acesta rămase multă vreme în această uitare bătrânească, apoi ridicându-şi chipul uscat şi palid, cu ochii mari, miraţi şi luminaţi de un zâmbet, şopti:

— Dacă-i pentru sfânta pace... primesc... Voi merge... Pentru sfânta pace îmi dau şi viaţa!...

Şi plânse...

— Numai s'aveţi grijă de nepoata mea, — hohoti bătrânul fără lacrimi, — rămâne, săraca, orfană, singurică... Tatăl ei a murit pe frontul... german... mă-sa... ştiţi.. a plecat în lume... a părăsit-o... Ne-a lăsat... pe amândoi singuri...

Toţi erau trişti şi adânc mişcaţi de suferinţa bătrânului. Iar straja oftând din greu, se mustra în cuget: de ce am nenorocit oare pe acest bătrân neputincios, care n'a făcut nimănui vreun rău în viaţă?

El se apropie de bătrân şi înduioşat, începu să-l mângâe pe umăru-i sbârcit.

Preşedintele însă îl trase repede de pulpană şi-i spuse în şoaptă:

— Lasă-ţi lenea, Cuzma, hai pregăteşte repede căruţa... Dar cât mai degrabă... ca să pornim...

Şi apropiindu-se de masă, aruncă o privire şireată spre teribila hârtie, apoi prinzându-şi barba în mână, o răsuci până la durere şi iar îi dădu drumul. Ea prinse a se mişca ca vie...

Trad. de MARIA VAVILINA

„Aventura"

Romane de acţiune şi pasiune

A apărut zilele acestea o nouă colecţie eftină şi bună — cea mai eftină şi cea mai bună — sub acest titlu mult zicător, luminos şi ispititor.

„AVENTURA!" cuvânt fanfară care cheamă şi avântă. Vânt în aripile sufleteşti ale celor înlănţuiţi de munca zilnică. „AVENTURA", făgăduinţă de evadare din banal. „AVENTURA", miragiu de orizonturi feerice, tropicale sau polare, spre care înaintează Columbi sau Nanseni halucinaţi: „AVENTURA!..."

„AVENTURA", vrăjită uitare de sine, iluzie de tinereţe şi dragoste, de risc şi de şansă, — bici răscolitor de energii în sângele timizilor şi deprimaţilor. „AVENTURA" — romane de acţiune şi pasiune.

Răscolitorii văzduhului, pământului şi mării — în paradă vertiginoasă, dinaintea ochilor noştri!

Iată o colecţie menită într'adevăr unui succes imens, iată un dar magic spre care se vor întinde mii de mâni, — cu atât mai mult că preţul extrem de eftin — 8 lei volumul — ispiteşte pe oricine.

Primul roman lansat: „PRIZONIERA MONSTRULUI" de René Thévenin întrece într'adevăr toate aşteptările.

G ă t e j

Gătej era un mare ghinionist, dublat şi de un mare timid. Unii prieteni ai lui afirmau chiar, după o matură chibzuinţă, că toate ghinioanele şi ponoasele i se trăgeau din prea marea lui timiditate. Portretul său e foarte uşor de schiţat, chiar dacă-l vezi o singură dată în viaţă: mic, îndesat, cu plete şi cu lavalieră (Gătej e poet provincial) dar în ochi cu o sclipire ce trădează un sbucium interior.

Gătej visa să devie tenor, dar ghinionul îi provenea din statura-i pipernicită. După ce absolvise conservatorul, directorul Operei îi spuse:

— Dumneata te-ai uitat vreodată 'n oglindă?

Fapt pentru care Gătej, cu visurile spulberate, se afundă într'o neagră melancolie, într'un fund de provincie... Se ştie că melancolia duce sau la sinucidere sau la poezie. Gătej a ales cea de-a doua nenorocire. Incepu să ciupească harfa şi să chinuiască acerb cuvintele, spre disperarea giurgiuvenilor. Eşiră nişte poeme schiloade, cu abisuri, cu genune, cu tristeţi autumnale, cu îngeri şi cu alte bazaconii poetice. Literatura lui făcu ocolul redacţiilor bucureştene, dar numele său nu se putu vedea tipărit decât la rubrica „Poşta Redacţiei” şi acolo încă, însoţit de unele aprecieri foarte puţin măgulitoare. Sufletul lui Gătej era mâhnit foarte. I se părea lui că poartă în pipernicitu-i trup mari vocaţii de reformator şi se înscrise într'un partid politic. Se întâmplă ca acesta să fie un partid conservator iar Gătej, la prima întrunire publică în care i se dete cuvântul, s'o ia razna cerând „desfiinţarea proprietăţii” şi „ţintuirea la stâlpul infamiei a celor ce sug sângele poporului”.

De bună seamă, după întrunire fu chemat de preşedintele organizaţiei locale. Crezu că vroia să-l felicite. Dar acesta, cu voce blândă, îi ceru cartea de membru. I-o rupse în bucăţele şi puse oamenii dela club să-l zvârle pe scări.

Da, da, Gătej era un mare ghinionist...

Se pare că la naşterea lui, ursitoarele, torcând firul încâlcitei sale vieţi, îi hărăziseră numai belele, deoarece omul nostru călca numa'n străchini, dădea doar în gropi şi nimerea totdeauna ca Eremia, cu oiştea 'n gard. Sau vreo cucuvea vărgată şi-o fi desfăcut aripile deasupra bordeiului în care s'a născut...

Iată-l, cu pletele şi cu lavalieră 'n vânt, salutându-ne prietenos. Il oprirăm la masa noastră. Gătej era dezolat. Probabil, iarăş vreo şotie, sau altă ispravă ca nuca'n perete.

— Măi fraţilor, am un ghinion formidabil. Se ţine scai de capul meu...

Şi începu să-şi depene odiseia:

— Ştiţi cât o iubeam pe Mira... ca pe ochii din cap. In urbea noastră romantică, Giurgiu, la orele 9 seara nu mai vezi ţipenie de om pe stradă. Ei bine, de dragul Mirei mele, eu rămâneam nedeslipit sub balconul ei, până la 12 noaptea.

— Şi ce făceai acolo?...

— Compuneam cele mai nemuritoare versuri în cinstea ei, când ea, la miezul nopţii, la fel ca în Romeo şi Julietta, eşea superbă în balcon şi-mi spunea:

— Imi pare rău de dumneatale, 'domle Gătej, că eşti prea gras. Eu visez un poet slab, palid, romanţios.

Intr'adevăr, eram prea gras pentru un poet... Băeţi, iubirea nu cunoaşte margini: visul ei era ordin pentru mine! Timp de o lună de zile, mâncai lămâe şi băui lapte bătut. Acest regim strict şi feroce, numai un om care iubeşte înverşunat ca mine, putea să şi-l impuie. Ajunsesem slab ca un ţâr, pot zice chiar o momâie ambulantă. Astfel, abia ţinându-mă pe picioare, mă prezentai sub balconul ei. Tocmai începusem să declam cu voce tare ultima mea poemă, când, pe balcon se ivi o arătare...

G. Dupré — Pietà

— Ea... Mira?

— Ba pe dracu! Mama ei în persoană, care-mi spuse scurt:

— Marş d'acolo, că te opăresc cu apă fiartă!

Mai apoi, aflai că Mira, iubita pentru care ţinusem post negru patru săptămâni încheiate, se măritase cu băcanul din colţ. Se poate mai mare ghinion?

— Lasă, — îl compătimirăm noi, — nu trebue să-ţi faci inimă rea...

— Păi nici nu mi-am făcut-o, — replică el. — După trei săptămâni, am cunoscut-o pe Lola. O femee superbă! Când a aflat că sunt poet, a suspinat:

— Ah, eu mă'nebunesc după ziarişti.

— Păi, — i-am spus eu, — d-ră Lola, eu sunt şi poet şi ziarist.

— Da?, — zâmbi ea fericită, — îmi pare bine că eşti ziarist. O să am gratis la cinematografe... Mergem diseară la Splendid.

Intrasem în horă şi trebuia să joc mai departe. La început, mă gândii să cumpăr biletele dinainte, dar ce mă făceam la intrare? Controlorul mi le-ar fi cercetat, le-ar fi rupt, mi-ar fi dat contra-marca, astfel că Lola ar fi observat înşelăciunea. Meditând mai adânc, îmi amintii că deobicei, ziariştii când intră la cinematografe, spun scurt controlorului: Ziarist! Acela se înclină şi deschide larg portiera. Hotărâi să uzez de trucul acesta. De braţ cu Lola, — o păpuşică, nu altceva, — străbăturăm hall-ul. Cerberul de la intrare, ceru: Biletele, vă rog... Zâmbii superior şi-i spusei: Ziarist!... La care, măgarul, în loc să ne lase trecerea liberă, răspunse impertinent: Legitimaţia dvs., vă rog... Mă uitai chiorâş la el şi-l apostrofai: Am zis ziarist, nu înţelegi?

Nu părea a înţelege, căci ne pofti pe amândoi s'o ştergem, ba, auzeam în urma noastră: Lichele d'astea am mai văzut noi!

Pe scurt, Lola m'a părăsit... Ei spuneţi, nu înseamnă acesta un ghinion formidabil?

Tăcu puţin, sorbi însetat din pahar, pradă unor dulci aduceri aminte despre un paradis pierdut. Ii respectarăm durerea, înţelegători. Gătej, reconfortat puţin, ceru încă patru ţapi.

— Fac eu cinste, băeţi, — rosti el. Apoi, c'un aer de taină, ne împărtăşi vestea cea mare:

— Viu dela primul ministru...

Il lăsarăm să vorbească, pentru că un om care reuşeşte să stea de vorbă cu d. Prim-Ministru, e cineva. Gătej începu poetic, ca de obicei, cu o introducere:

— Marele, măreţul, incomparabilul şi magnificul meu vis, era să fiu primit de preşedintele Consiliului de miniştri. Eu, măi băeţi, capacitate politică n'am. Dar în schimb am ceia ce se spunea şi despre Gambetta că avea: fler. Miros lucrul cale de-o poştă şi am soluţia gata în buzunăraşul dela vestă. Observasem, după lungi studii, că la Giurgiu lipseşte un arc de triumf.

— Arc de triumf?!?

— Da, arc de triumf. Orişicât vorbisem cu primarul, cu prefectul şi cu moaşa comunală, nimic. Le lipsea iniţiativa. Plin de elan, am cerut audienţă primului-ministru. Mi-a acordat-o peste patru luni dela data cererei, dar, n'are importanţă... Cu zeii e greu să stai de vorbă.

— Mai bine mai târziu, decât niciodată, — spuse cineva din grupul nostru, privind admirativ spre Gătej. omul care a stat de vorbă cu primul ministru.

— Asta mi-am zis şi eu. Sorocul căzuse tocmai azi la ora 11 a. m., de aceia mă vedeţi cu lavalieră nouă. Vă închipuiţi, cred, că din cauza timidităţii mele, de trei nopţi n'am închis ochii. Sunt fapte mari în viaţă, care reclamă o supra-energie. Mă torturau amănuntele: cum să intru, cum să'ncep, cum să-i spun? Imi studiai la oglindă toate efectele şi-mi făurisem un vocabular select şi impetuos. Avea să mă asculte doară primul ministru! Ce, credeţi că-i uşor lucrul acesta? Trebuia să-i expun în fraze lapidare, doleanţele concetăţenilor mei şi-mi dădeam perfect de bine seamă că glasul meu, era însuşi glasul întregului ţinut giurgiuvean. Eram deci un fel de tribun al poporului dacă vreţi, dar... mă omora timiditatea. La un moment dat, mă gândeam dacă n'ar fi mai nimerit să trimit pe moaşa comunală 'n locul meu. Madam Popescu poate c'ar fi fost mai elocventă decât mine. Dar, ascunsul glas al conştiinţei mă mustră:

— Se poate, Gătej, să abandonezi arcul de triumf în voia valurilor?...

Intrai, sfios precum mă ştiţi. Portarul galonat, se înclină ca în faţa unui ministru plenipotenţiar:

— Poftiţi, — zise dânsul, — domnul prim-ministru vă aşteaptă în cabinet.

Păşii cu demnitate în culuarul îmbrăcat în covoare. Călcam în preşuri moi, parcă dinadins întinse pentru mine. Uşa capitonată a primului ministru mai era singurul obstacol. O deschisei, cu sufletul pe buze. Dar... cum dracu se făcu... deschizând-o, odată cu uşa plecă şi-o margine de covor. Uşa se încurcă în resorturi şi când voii să repar stângăcia mea, împingând şi retrăgând uşa, covorul se ridică şi mă învălui într'un nor de praf. Mă retrăsei, cerând ertare înaltului demnitar pentru neplăcerea făcută. Dar, să mă ia toţi dracii! In spatele meu venea un servitor c'o tabla. Pe tabla, dulceaţă şi apă. Praf le-am făcut. Zăpăcit de-această întâmplare, i-am spus primului ministru:

— Ertaţi-mă, vă rog, Excelenţă...

La care el îmi răspunse:

— Eşi afară, zevzecule!...

— Mare ghinion!, — spuserăm noi.

— Cum mare? Formidabil! Băete, încă patru ţapi!

●

Se poate mai mare ghinionist? Când plecarăm, veni chelnerul după noi, în stradă. Bulevardul foia tocmai de lume.

— Domnu' Gătej, — zise el, — nu-i frumos asta! Mi-aţi tras chiulul la socoteală cu 4 ţapi. Păi... ce-i pungăşia asta? Să-ţi fie ruşine!

Femeile râdeau de se prăpădeau. Eu mă gândeam că, în definitiv, cine nu pleacă încântat de a nu fi plătit chelnerului 4 ţapi? O facem aceasta, cotidian, şi eu şi d-ta; oricine. Ei bine, pe Gătej l-a prins chelnerul la socoteală şi l-a făcut de ruşine în plin Bulevard.

Mare ghinionist Gătej!

IULIU LAZAR

Jose Marie de Heredia

Rugăciunea mortului

Opreşte! Mă ascultă, drumeţule, milos.
De mergi în spre Cypsele şi-a Hebrului cascadă
Să-i spui să poarte doliul, bătrânului Hyllos
Timp lung ca pentru fiul ce n'o să-l mai revadă.

Fusei ucis iar carnea-mi la lupi lăsată pradă.
'Acest tufiş ascunde scheletul meu hidos.
Iar umbra mea prin noapte se tângue nomadă,
Căci nimeni nu-mi răzbună omorul ticălos.

Deci pleacă. Şi vre-odată, când ora e aproape
De zori, de întâlni-vei la capul unei groape
O umbră 'ngenuchiată sub negrul ei vestmânt,

Te-apropie, n'ai teamă de farmece, şi-o scoală...
E mama mea, străine, ce pe un van mormânt

Sărută, vai, şi umple cu lacrămi urna goală.

ION PAVELESCU

Cartea românească

Cronica literară

Hermetismul şi d. Moşandrei

Adesea, precum am mai spus, autorii recenzaţi, în deosebi poeţii, au obiceiul să riposteze, arătându-se nemulţumiţi ori rău „înţeleşi". Bunul simţ însuş ne spune că nu se cade să le răspundem, prefăcând o cronică într'o polemică, însă sunt imprejurări în care răspunsul poate sluji spre a clarifica unele chestiuni de principiu, contribuind astfel la promovarea adevărului. Aşa credem că este cazul cu articolul de azi, al cărui punct de plecare se află în nişte răspunsuri masive ale d-lui Moşandrei, în *Vremea* (din care cunoaştem numai o parte), la scurta recenzie pe care o acordam volumului său de poeme *Singurătăţi*. Şi d-sa, ca atâţia alţii, socoteşte că dacă a tipărit o culegere de versuri a devenit prin chiar acest fapt un poet. Incredinţat de valoarea sa, d. Moşandrei nu merge la critic ca să întrebe, ci ca să fie „recenzat", adică, fără eufemism, să fie lăudat. Când recenzentul nu-l laudă, atunci este la mijloc ori rea credinţă, ori neînţelegere. D. Moşandrei e un „neînţeles". Punctul acesta de vedere dă poetului o notă de suficienţă care se traduce, în ciuda unor convenţiuni onctuoase, într'o familiaritate pe care o respingem ca fiind incompatibilă cu spiritul academic.

După ce vorbeam de polilogism şi sentimentalism, analizam astfel două strofe ale d-lui Moşandrei: „Mai este de observat la d. Moşandrei un fel de snobism estetic care-l face să aleagă anume flori, anume fructe, anume animale distinse, anume ţesături, şi de a le împerechia în construcţii „delicate". De pildă (p. 32) bolta din grădină e în „scut" medieval, florile sânt „corimbe" adică în chip de umbrelă, ele au smalţuri „tropicale" şi atitudini „monacale". Pe „chilimuri" stă un motan de „eben" şi un „Eden" în „Malacov". Când va sbura „lebăda" floarea va deschide un cer de „paraclise" cu reci „ogive". In sfârşit cam aşa ceva, fiindcă poezia este hermetică. Totul e că în puţine rânduri a fost strâns ce e mai distins: scut, tropice, corimbe, mânăstire, broderii, chilimuri, motan, eben, Eden, malacov, lebădă, ogive, paraclis, de altfel într'un chip cu totul artificial. Să cităm o strofă:

Lângă chilimuri moi de aşternut,
Alături de motanul de eben,
Presură limpezi magicul Eden,
Din malacovul formelor de lut.

Hermetismul e mai mult gramatical. Cineva presură. Cine „presură?" Magicul Eden, raiul, raiul îmbrăcat în malacov? Să fie la mijloc vreo femee cu (vorba lui Alecsandri) „comori de tinereţe", ori, mai de grabă, strofa aceasta îşi are subiectul în cea precedentă şi e vorba de florile care presură, adică acoperă şi depăşesc formele de lut, în chip de malacof, adică ghivecele? Atunci obiectul poeziei este pueril şi pastelistic şi toată chinuitura asta verbală e nelalocul ei. Acest barbism, pus pe un fond de puternică sentimentalitate, constitue o falşitate ce strâmbă toată poezia d-lui Moşandrei, care, pe de altă parte, cred că e mai mult un amator stăruitor de cât un poet adevărat". Vasăzică este limpede. Noi analizam poeziile în fondul lor imagistic. Cât despre forma gramaticală în care sunt legate imaginile mărturiseam că nu înţelegem tocmai bine ceeace este tot una cu a spune, vorbirea fiind o convenţiune, că cititorul în genere va întâmpina dificultăţi. D. Moşandrei se agaţă de această cracă de scăpare şi cu regretabilă familiaritate zice: „Spre marele nostru regret, simpaticul critic, iar n'a înţeles prea mult, şi cum va fi oare posibil acest lucru când la noroc ciopârţeşte stanţele unei poezii ce formează tot, întocmai ca un templu". Fie şi „templu"! Dar mai întâiu să ne înţelegem într'o chestiune de principiu, aceea care justifică repetarea ocupării cu d. Moşandrei.

Hermetismul nu este formula numai a unei poezii, ci într'un înţeles larg definiţia oricărei poezii. Să ne îngădue d. Moşandrei să facem puţină estetică literară. Ce este poezia? Un sistem de reprezentări mai cu seamă concrete, foarte asemănătoare, dar numai asemănătoare nu şi înrudite, cu reprezentările aparent incoherente din vis şi cu halucinaţiile din anume boli mintale. Deosebirea între vis şi poezie (oricât de freudişti am fi) este că în poezie simţim un sens interior şi mai ales o intenţie. Am zis dinadinsul *simţim* şi puteam zice mai nimerit *intuim*, dar în orice caz rămâne stabilit că poezia nu e o simplă înşirare de reprezentări (în care imprejurare, cu oarecare ordine, am rămânea în pura descripţie) ci e un proces de sistematizare superioară. Distanţa între poezie şi proză poate fi acum cu uşurinţă înţeleasă. Proza exprimă un număr de raporturi, adică de judecăţi, în proporţii inteligibile mişcând gândirea raţională, discursivă; poezia înfăţişează un grup de reprezentări care n'au niciun fel de contiguitate logică, dar capătă un sens prin raportarea la un factor coagulator latent. Putem spune în termeni mai filosofici că proza exprimă *noţiuni*, iar poezia *Idei*, dacă nu transcendentale oricum deasupra oricărei experienţe, proza se desfăşură în propoziţiuni care arată raporturile dintre subiect şi predicat, poezia exprimă simbolic un sens superior oricărui concept, proza se întemeiază pe inteligibilitate, poezia pe un element intelectual intuibil. Intr'adevăr nu există poezie adevărată care să fie numai un şir de agreabile excitaţii pentru simţuri şi să n'aibă un miez capabil de a pune în mişcare, nemijlocit, spre deosebire de mecanismul logic imediat, centrii noştri cei mai inalţi. Dar nu numai atât. Proza exprimând numai copulaţia între subiect şi predicat nu propune odată decât un singur înţeles; poezia exprimând simbolic, imediat, o Idee cuprinde atâtea sensuri câte putem descoperi prin asociaţiune şi în limitele sensului interior. Nimeni n'a interpretat definitiv o mare poezie oricât de clară în aparenţă. Ideea ei latentă creşte mereu şi rămâne la infinit producătoare de sugestii. Iată, de pildă, *Diana* lui Eminescu:

Un arc de aur pe-al ei umăr,
Ea trece mândră la vânat
Şi peste frunze fără număr
Abia o urmă a lăsat.

Ce vrea aici poetul? Să evoce singurătatea pădurii? Să reînvie pe străvechea Diană? Să construiască un tablou lunar? Nicio interpretare de acestea plane nu epuizează sensul ascuns, Ideea, care s'ar putea figura sub numele: sălbăticiune. O poezie însă nu poate niciodată să fie pură. In poezia veche mai mult, în cea nouă mai puţin, Ideea este adulterată cu noţiuni. O strofă ca aceasta a lui Paul Valéry:

Servantes sans genoux,
Sourires sans figures,
La belle devant nous
Se sent les jambes pures,

poate fi desfăcută în câteva propoziţii înfăţişând judecăţi de analogie: Coloanele sunt ca nişte sclave fără genunchi, ca nişte figuri necrispate sugerând totuş zâmbetul, ca nişte picioare goale simplificate în faţa cărora femeea nudă îşi recâştigă încrederea. Noi simţim însă numaidecât că mai este ceva obscur peste totalul acestor analogii, care se pot lesne banaliza. Şi aci este o idee, care înoeşte mereu receptarea imaginilor, şi această idee s'ar putea simboliza cu vorbele: piciorul pur, pulpa absolută. Este evident că Valéry n'a voit să descrie nişte coloane, dar coloanele unui templu i-au sugerat deodată ideea unui suport divin, depăşind orice noţiune derivată din experienţă (coloană, picior, etc.). Toate imaginile nu sunt decât iniţieri imperfecte în puritatea viziunii poetului. Din faptul că orice poezie este necesar hermetică rezultă consecinţa inutilităţii obscurităţii. Iată altă strofă din aceeaşi poezie a lui Valéry:

Si froides et dorées
Nous fumes de nos lits
Par le ciseau tirées,
Pour devenir ces lys!

Nici nu se poate propoziţii mai clare: „Pentru a deveni crini (adică frumoase ca nişte crini) noi, coloane reci şi aurite, am fost trase de daltă din paturile noastre!" Şi totuş avem de a face cu un hermetism. In paturi dorm fecioarele (singurele cărora li se poate aplica însuşirea purităţii), coloanele sunt însă reci, ceeace anulează ideia vieţii biologice. In schimb se face o apropiere cu viaţa vegetală, unde lipsesc viscerele triviale, şi anume cu crinul care stă pe un picior. Prin urmare poetul continuă mereu desvăluirea treptată a aspectelor acelei obscure idei a unei coloane apriorice din care nu este înlăturat nici măcar gândul unei vieţi vegetative, al unui sens. Aşadar poetul gândeşte, bineînţeles în chip cu totul latent, nediscursiv, fără nici o claritate logică.

A apărut acum însă o poezie de imitatori ai hermetismului voit care negândind nimic, neavând idei poetice, îşi acoperă banalitatea în obscurităţi de ordin *gramatical*. Acesta e cazul d-lui Moşandrei. Cititorul simte numaidecât că în poezia acestora nu e nicio idee, ci numai o înşirare de propoziţii exprimând raporturi de analogie, că totul se reduce a înlătura descriptiv o notă unui obiect, adică de a copula două noţiuni prin introducerea subiectului în sfera predicatului. Cu toate acestea nu *înţelege*, fiindcă gramatica a fost intenţionat siluită. De pildă în:

Sub bolta florilor săpate în scut,
Cu smalţ de ceruri tropicale,
Corimbe în umbră monacale,
Privesc prin broderii, azurul mut.

noi am priceput numaidecât că nu e niciun spirit superior, ci numai un pastel şi am clarificat în treacăt şi fără nicio pretenţie de a ne adapta întocmai modului de alienare al autorului dela gramatica obştească: „..bolta din grădină e în „scut" medieval, florile sânt „corimbe", adică în chip de umbrelă, ele au smalţuri „tropicale" şi atitudini „monacale". D. Moşandrei recunoscând fundamentul pastelistic protestează: „greşit doară bănueşte recenzentul nostru" şi ne arată care e unicul înţeles: „Florile din această glastră vii, dar aşa de rigide încât par sculptate în bombasticitatea unui scut etc." Aşa dar bolta în scut nu e în grădină ci e chiar forma unor flori din ghivece. D. Moşandrei ne previne că odată poezia avea un titlu din care rezulta acest lucru. Avis foarte interesant! Trucul esenţial al falsilor hermetici e acela al eliminării titlului care indică punctul de vedere. Dacă eu zic: „CIUPERCA: biserică într'un picior", atunci fac o simplă imagine în stilul cuminte al lui Jules Renard. Dacă însă tai titlul, atunci am o ghicitoare: „Biserică 'ntr'un picior; ghici ce e?" E de prisos a spune că noi n'am dorit de loc să ghicim cu exactitate gramatica solitară a d-lui Moşandrei. La strofa următoare ne-am dat cu gândul că malacoful de lut trebue să fie ghiveciul. Speriat pentru templele sale (cum îşi numeşte poeziile) d. Moşandrei protestează: malacovul formelor de lut este chiar „buchetul floral ce şi-l închipuia veşnic precum un rai". Ce lipsă de perspicacitate poetică! Atunci când cineva îţi vorbeşte de graţioase flori în ghiveciu, prin asociaţiune antitetică „lutul" nu poate evoca decât vasul însuş în care stau florile sau pământul, fiindcă nota esenţială a florilor este fragilitatea, transparenţa, singura din care poate rezulta imaginea eterică a unui rai. Dacă însă prin „lut" înţelegi floarea însăşi, atunci faci o trivială judecată de origine: floarea se trage din lut, floarea şi lutul intră în sfera noţiunii de substanţă primară. Din atâtea reprezentări ale stării eterale nu s'a înfăţişat minţii poetului decât această banală convenţiune a gândirii genetice! In fond, iată dar ce ne spune d. Moşandrei: d-ta credeai că versurile mele cuprind înalte idei poetice, că se bizue pe cine ştie ce proces intelectual care are trebuinţă de intuiţia criticului, că imaginile mele sunt simbolurile unei viziuni interioare pe care n'o pot comunica decât parţial şi sintetic şi care din cauza asta creşte mereu în înţelesuri? Nu, domnule! Versurile mele sunt simple propoziţii inteligibile, care n'au decât un unic înţeles, unicul înţeles al prozei. Ele nu cer niciun efort spiritual ci numai unul mintal. „Ce grozăvie de hermetism"! Dar eu nu sunt hermetic, fiindcă n'am nimic de ascuns şi de revelat. Eu am numai o gramatică sucită prin care transform în ghicitoare banalele pasteluri cu ghivece de flori. Eu nu turbur ca misterele ci distrez ca cuvintele încrucişate. Cer criticului perspicacitate". Suntem perfect de acord! Nu vom putea însă trece cu vederea logica simplistă a d-lui Moşandrei. Aceste naive polemice precum şi o culegere de excursuri ideologice *(Prezenţa Pegasului sau plimbări lirice în jurul poeziei)* dovedesc desigur aceeaş iubire de artă poetică, dar o mare inaptitudine în speculaţia estetică.

G. CALINESCU

Cărţi primite la redacţie

Eugen Herovanu: Legea lui Tartuffe. Tip. „Lupta", Bucureşti, 1937. Preţul 10 lei.

Mihail T. Sâmbotin: Patima. Ed.: „Izvoraşul" Bistriţa, 1937. Preţul 8 lei.

Alfred Nicolau: Sbucium! Tip. „Lupta" Bucureşti, 1937. Preţul 40 lei.

Mihail T. Sâmbotin: La şezătoare. Ed. „Izvoraşul" Bistriţa, 1937. Preţul 8 lei.

Aurel Popovici: Nopţi albe, Bucureşti, 1937. Preţul 30 lei.

Ion Brezeanu: Povestitori Ardeleni şi Bănăţeni până la unire. Tip. „Cartea Românească", Bucureşti, 1937. Preţul 90 lei.

Eufrosina Semenescu: Gingăşii. Tip. „Dunărea" Brăila, 1937. Preţul 50 lei.

Tiviu Teodoru: Drum (Poezii). Ed. „Cartea Românească", Bucureşti, 1937. Preţul 40 lei.

Cartea străină

Autobiografii de intelectuali

„La Jeunesse d'un Clerc" de Julien Benda, este o carte care multora va părea odioasă. Ca şi Wells, Benda îşi întemeiază autobiografia pe fapte, cu deosebirea că nu este un povestitor fin şi încrezător în oameni, ca Wells. Faptele pe care le relatează sunt pentru el numai prilej de a se explica.

El e născut dintr'o familie de intelectuali izraeliţi, care nu sunt în relaţie cu ceilalţi oameni decât pe planul intelectual şi artistic. A păstrat şi el aceiaşi atitudine. In această familie el a primit educaţia şi instrucţiunea de care avea nevoie pentru a deveni ceia ce era prin natura sa „un clerc", un intelectual, căruia-i lipseşte cu totul spiritul practic. Ca intelectual, el are încredere în oameni, ori din ce pătură socială sau mediu ar fi. In viaţă, el s'a simţit adeseori alături de popor prin iubirea de democraţie şi pentru că în decursul Republicii a treia, poporul s'a arătat de mai multe ori campionul adevărului. Chiar în afacerea Dreyfus a luat iarăşi poziţie de intelectual. Ceia ce l-a făcut să scrie căci cu prilejul acestei afaceri şi-a început cariera de scriitor, a fost numai în scopul de a dovedi că acuzaţia a fost falsă. Nici un fel de compătimire pentru dureroasa aventură a lui Dreyfus, nici un interes pentru partea politică a afacerii. In iubirile sale, pe care le povesteşte, se arată drept omul cel mai cinic şi mai fără de inimă ce se poate închipui.

In scurt, o viaţă în care omul acesta nu a urmărit de cât să dovedească adevărul necontestat că 2 şi 2 fac 4.

●

„Histoire de mes pensées" de Alain (Galimard) ne arată un om nu atât de satisfăcut de el însuşi ca Benda, ci mai mult având încredere în el. Un om robust, care nu are nervi şi nici acea îngrijorare caracteristică timpului.

In spiritul său el urmăreşte mai ales efortul de a da prieteniei rolul ei socratic, adică înţelegerea. El nu urmăreşte descoperirea adevărului, ci ştiind că există vrea numai să se apropie din ce în ce mai mult de el.

Virginia Woolf: The Years

Noua carte apărută „The Years", pe care Virginia Woolf o preferă de mulţi ani, e sortită, prin calităţile sale excepţionale, să deţină locul întâi în opera sa.

Tema generală a romanului se apropie de subiectul operei „Les Vagues", dar e tratat cu mai multă amploare. E una din acele teme eterne sau mai bine zis, tema eternă a oricărei vieţi umane; fuga tragică a timpului, trecerea dela tinereţe la bătrâneţe şi apropierea morţii. De altfel, toate cărţile Virginiei Woolf se opresc în faţa aceleaşi probleme.

Cadrul e povestea unei familii, Pargiter.

Primul capitol începe cu o frumoasă zi de primăvară la Londra, către 1880. Cititorul va găsi apoi o zi de toamnă în 1891, apoi urmează mijlocul verii din 1907, Martie 1908, începutul verii din 1910, August 1911, Ianuarie 1913, Primăvara anului 1914, Iarna din 1917, ziua armistiţiului din 1918 pentru a ajunge la epilog în prezent, care reuneşte încă odată pe toţi membrii supravieţuitori ai familiei.

In momentul în care începe acţiunea, soţia colonelului Abel Pargiter e pe patul de moarte.

Ea lasă şapte copii dintre care cel mai mare e în vârstă de douăzeci de ani. Fratele colonelului Digby e însurat cu o străină şi are doi fii, care în 1891 erau copii încă.

In afară de marele război, după moartea soţiei colonelului, nu intervine nici un eveniment mai insemnat. Autoarea nu e preocupată decât de desvoltarea caracterelor şi de sentimentele care intervin pentru micile evenimente.

Principalele personagii însă sânt cele feminine. Viaţa de familie se petrece şi o urmărim cu atenţie prin Eleanor, fiica mai mare a căpitanului şi Sarah, a doua fiică a lui Digby. Eleanor e aceia care-şi dă seama de repezeala cu care se scurge timpul. Ea se vede îmbătrânită şi ia notă de tot ce gândesc cei din jurul său despre ea. In felul acesta, Eleanor joacă rolul corului în tragedia greacă.

Cartea e tragică, cu toată lipsa de dramatism şi extrema blândeţe de ton. Esenţa tragediei e lirică, fiindcă în fond, în dosul celor ce se petrec zilnic, în dosul destinului fiecărui erou în parte, în dosul frumoaselor descrieri de peisagii londoneze, atât de apreciate de autoare, nu e decât o preocupare esenţială: sentimentul anilor care trec.

Intregul volum e învăluit de o irezistibilă melancolie, impregnată de o netăgăduită poezie. Stilul Virginiei Woolf n'a ajuns niciodată la perfecţia acestor pagini, care sunt acelea ale unui mare scriitor ajuns la maturitate.

O romancieră păstoriţă

Marcelle Vioux are la activul său 24 de volume, scrise în şaisprezece ani. Din părinţi săraci, umili ţărani din Dauphinois, şi-a petrecut copilăria păscând oile, vacile şi caprele.... La şcoală mergea când putea, adică iarna după ce ducea laptele pela casele din sat. Dar a căpătat, nu-şi aminteşte de unde, o carte minunată, un dicţionar Larousse, în care citea păzindu-şi turmele.

N'a putut sta mult păstoriţă, căci la cincisprezece ani a intrat la fabrică, într'o uzină de tras firele pe bobine. Amintirile din epoca aceasta şi le-a scris în „Ephémère".

In vremea aceasta, fiind protestantă şi cunoscându-i-se patima de citit, a fost numită bibliotecară la Biblioteca Templului şi astfel şi-a putut mulţumi setea de a cunoaşte, citind tot ce a găsit în rafturi.

Prima ei „hârtie" a fost trimisă la un ziar din Avignon şi a fost publicată; era o povestire scurtă, iar autoarea avea abia şaptespreze ani. La Paris a debutat în 1919. Colette i-a publicat prima nuvelă scurtă în „Le Matin".

Intre timp, ca să aibă cu ce trăi, a apărut pe scenă la Concert Mayol. Fiind însă timidă, n'a putut eşi la lumină. Totuşi, modesta şi timida păstoriţă, dacă n'a putut deveni vedetă de music-hall, a debutat cu un roman de mare scandal. In 1920, apare în editura Fasquelle, care a rămas de atunci editorul Marcellei Vioux, romanul „L'Enlisée". Se poate închipui ce impresie a făcut în opinia publică un roman ca acesta, în care o tânără debutantă îşi alege ca eroină o fată de trotoar.... Pentru a dovedi că ştie să înţeleagă şi să redea toată gama sufletului feminin, scrie atunci: „Une sainte", care nu e altceva decât povestea Mariei Magdalenei.

Fiind prietenă cu Barbusse, face cunoştinţă cu deputatul comunist Vaillant-Couturier, care o introduce în mediul celor de extremă stângă. A scris atunci „Marie du Peuple" socotit de ea că cuprinde partea cea mai bună din sufletul său. Barbusse i-a reproşat însă misticismul tolstoian. „Nimic", — îi scrie el într'o scrisoare, — „nu a fost făcut în lume prin bunătate, dar nici prin răutate.... Cred că singurul fel în care se poate aprecia *violenţa,* este acela de a o privi după scopul pe care îl urmăreşte şi în serviciul căruia se află..."

Toate celelalte romane au fost trăite, în adevăratul înţeles al cuvântului, de către autoare. Astfel, în „Ma route" a trăit in „roulotte", în viaţa unor adevăraţi vagabonzi, cu care a mers din sat în sat, din târguşor în târguşor, să facă comerţ ambulant, uitând adesea să treacă pe la primărie, să capete viza şi expunâdu-se mereu să i se facă procese verbale....

Pentru a scrie „Belle Jeunesse" a străbătut Franţa cu bicicleta dela Paris la Biaritz, poposind la fiecare etapă, în aşa numitele „Auberges de la Jeunesse". Pentru a scrie romanele „Au Sahara", „La Dévoilée", „Le Désert victorieux" a călătorit în Palestina, în Belgia, în Africa şi în România.

Această dorinţă de a scrie adevărul şi a se folosi de experienţa sa personală, a condus-o acum la încercări istorice, în care caută să redea personagiile istorice cu aceiaşi putere de viaţă şi adevăr ca şi pe eroii romanelor sale. A scris „Henric al IV-lea", „Vie amoureuse d'Héloïse et Abélard", scoţând, în decursul lunii Martie, de sub tipar „Francois I-er", ultima sa operă.

Păstoriţa de altădată a rămas tot simplă, naturală, modestă şi timidă, deşi a ajuns o scriitoare admirată şi cunoscută. Hrăneşte păsărelele de la fereastra locuinţei care dă în grădina „Palais Royal", are vreo douăsprezece pisici. A avut şi un cocoş care a trăit unsprezece ani în apartamentul ei şi căruia la bătrâneţe îi făcea băi minerale, căci îi înţepeniseră cataligele!...

IS. SD.

Marea Taină

S'a tradus în limba franceză romanul „Richard Kurt" (ediţia N. R. F. Paris) de Stephen Hudson, care a produs în opinia literaţilor francezi o impresie deosebită. Marea taină a acestei reuşite şi a interesului covârşitor cu care scriitorul cucereşte cetitorul, stă în aceia că ştie să dea senzaţia vieţii şi a realităţii.

Personajul extraordinar al romanului este Virginia, care intră în acţiune fără să atragă atenţia la început. Incetul cu încetul însă ea se insinuiază în intrigă, o domină şi o conduce după voia sa. Femeia aceasta trăeşte cu atâta putere, încât cetitorul urmăreşte cu grijă şi emoţie cum se desfăşoară iubirea eroului romanului pentru ea. Aflăm apoi viclenia şi nesinceritatea din sufletul acestei tinere şi ne simţim atât de deziluzionaţi şi de îndureraţi, ca şi când faptele s'ar fi petrecând în realitate. Autorul se găseşte în faţa realităţii ca şi cititorul, o lasă să i se impună fără a interveni câtuşi de puţin. Stephen Hudson devine cu acest roman unul dintre cei mai mari scriitori ai lumii contemporane.

Aurora de Koenigsmark şi Racine

Cu prilejul comemorării marilor scriitori din epoca clasicismului, au apărut nenumărate informaţii şi notiţe necunoscute până în prezent, care descoperă nuanţe şi lumini noi şi vii în solemnitatea acestui mare secol.

In umbra marelui Rege şi a lui Racine apare drăgălaşa figură a Aurorei de Koenigsmark, străbunica scriitoarei George Sand.

Relaţiile între Franţa şi Suedia erau foarte încordate, de un sfert de veac, când sosi la curtea lui Ludovic al XIV-lea noul ambasador al Suediei. Era pe punctul de a fi expulzat şi nu se ştie ce ar fi urmat dacă tânăra contesă Aurora de Koenigsmark nu şi-ar fi pus în joc graţiile spre a împăca pe ambasador cu curtea regală.

In taină puse în repetiţie Ifigenia lui Racine şi o jucă în faţa curţii cu atâta dibăcie şi splendoare încât majestăţile lor fură foarte satisfăcute, iar curtea întreagă căpătă admiraţie pentru graţia şi talentul contesei. In această atmosferă, ambasadorul putu să-şi prezinte scrisorile de acreditare şi ruptura diplomatică a fost evitată mulţumită versurilor lui Racine şi conspiraţiei unei femei frumoase.

O carte asupra lui Mirabeau

Claude Ferval consacră tinereţii lui Mirabeau o carte plină de patetism. De fapt, Mirabeau n'a avut maturitate, nici bătrâneţe. A găsit mijlocul de a îngrămădi într'o singură viaţă foarte scurtă, neajunsurile şi energia a patru vieţi.

„L'Ami des hommes", tatăl său şi întreaga familie îl arată ca pe un monstru de perversitate. Aceasta se vede şi din poreclele pe care i le dădeau surorile şi fraţii. Boniface îi zicea ‚Mirabeau tonneau" căci „sugea ca o gaură" vinul. Rivarol spune: „Mirabeau este omul căruia i se potriveşte mai bine reputaţia pe care o are: e groaznic!" Tatăl său îl poreclise: furtună cu grindină şi-şi bate joc de „botul său" ciupit de vărsat. Acesta din urmă avea o antipatie nestăpânită faţă de fiul său pe care-l închide în castelul If, apoi în fortul de Joux şi la Vincennes.

In cartea sa, d-na Ferval a scos din corespondenţa lui Mirabeau cu Sofia Monier, multe amănunte cu care a înoit idila aceasta, partea cea mai sinceră şi mai umană a acestei fiare în cuşcă. Corespondenţa nu era destinată publicităţii. Ea a fost găsită în copie la Vincennes, la grefa închisorii în care a fost închis Mirabeau cu vărul său Sade şi a servit mai bine ca orice studiu la revelarea caracterului Tribunului Poporului. Multe pasagii sunt plagiate după Rousseau, Voltaire, La Harpe. Dar în excesul energiei lui care n'avea cum fi cheltuită, el devora biblioteca închisorii şi neavând posibilitatea să dea flori sau bijuterii celei pe care o făcuse mamă şi o iubea, îi compunea cel puţin scrisori literare. Ceiace l-a scăpat de perversiune şi stricăciune complectă a fost desigur dragostea duioasă a credincioasei sale Sofia, care a rămas în închisoare după ce a fost eliberat el şi s'a omorît când a crezut că e trădată.

Licăriri.
Revistă literară, artistică şi de cultură şcoară.

De câte ori tineretul vine să-şi dee contribuţia oricât de modestă la opera de clădire a unei culturi, iniţiativele trebue încurajate.

Elevii dela Liceul Marele Voevod Mihai scot o revistă lunară, *Licăriri*. Ascultaţi-i cât de grav discută cu cititorii:

„Colegi, nu vă cerem decât un singur lucru: daţi-ne sprijinul vostru ca să putem menţine această revistă".

Sau în rolul de sfătuitori:

„Poezia e foarte bună, micuţule; mai trimite".

Intre o teză la română şi alta la chimie, elevii se ocupă de literatură şi pun note pentru poezii. Foarte frumos!

N-rul 3—4 (Aprilie-Mai) din „Licăriri" cuprinde material variat: studii, proză şi versuri originale, traduceri, recenzii, cronici şi curiozităţi.

Fie ca apelul tinerilor să găsească răsunetul cuvenit.

Insemnări şi polemici

Față de succesul repurtat de „Adeverul Literar" in noul format, incepând cu numărul viitor, vom scădea prețul exemplarului dela 7 la 5 lei.

No. viitor al „Adeverului Literar" se va vinde cu 5 lei.

Comemorarea lui G. Ibrăileanu

La Iaşi a avut loc comemorarea criticului G. Ibrăileanu. De două ori, comemorarea s'a amânat din lipsă de public. A treia oară, ea s'a făcut — fiind de față douăzeci de persoane.

Comemorarea a fost prezidată de d. prof. O. Tafrali — un om din altă tabără ideologică decât Ibrăileanu.

In afară de câtiva prieteni devotați, n'au venit la solemnitate — după cum spune corespondentul ziarului „Dimineața" — nici măcar cei câțiva scriitori eşeni, îndrumați şi lansați de criticul „Vieții Româneşti".

N'au venit nici abselvenții cursurilor lui Ibrăileanu, caşi persoanele particulare — care asistau la aceste cursuri fără nici o obligație şcolară, ci numai din plăcerea de a asculta o expunere instructivă şi încântătoare.

N'au fost de față nici studentele şi studenții lui — acei care se înghesuiau în sălile de curs în picioare lângă părete sau suiți pe ferestre.

Cei ce au urmărit, ani întregi, ochii vioi ai fermecătorului conferențiar, savurând când ironii fine, când surprinzătoare analize psihologice şi estetice, — au fost în altă parte, în ora comemorării.

Dar nici cetitorii lui nu s'au deranjat.

El care şi-a închinat viața cărții, care a gândit şi a visat pentru întregul popor — a fost uitat, după un an...

Nu şi-au adus aminte de el nici femeile, ale căror drepturi au fost susținute de dânsul.

N'au comemorat nici democrații pe teoreticianul poporanismului — pe cel ce, alături de Const. Stere, a pregătit reformele şi a creat ideologia țărănistă. Aceştia n'au asistat la comemorare — ocupați desigur cu alegerile comunale şi cu preparativele în vederea puterii.

N'au venit nici cititorii „Adelei".

Acum vreo treisprezece ani, criticul Ibrăileanu m'a invitat să-mi citească romanul. M'am dus la el pe la şase dimineața. Şedea într'o casă în mijlocul grădinilor. Fluerau gangurii, şi miroseau florile de pe copacii ninşi.

Am ascultat romanul cu emoție. Când autorul a rostit ultimul cuvânt, ochii mei erau în lacrimi. Iar glasul mi se înăbuşise. Am plecat repede — fără să-i spun un cuvânt, cu această dovadă mută de adâncă emoție.

Am plecat când soarele era sus, pe cerul senin. Trecând pe lângă o florăreasă, am cumpărat un buchet mauve; şi l-am purtat în mână, toată dimineața... lucru ce nu făcusem până atunci, şi nici n'am făcut pe urmă...

Dimineața aceia a avut mai multă poezie decât toate dimineţile trăite...

Cetitorii „Adelei" n'au fost tot atât de impresionați? N'au umblat şi ei cu flori, după lectura acestei minunate cărți — jenați de privirile cu subînțeles ale cunoscuților?

Cum au uitat, atunci?

In Iaşi nu s'au găsit decât douăzeci de oameni care şi-au adus aminte de simbolul intelectualității româneşti.

Mintea aceia atât de vie şi de ascuțită parcă nu-i pentru vremurile noastre. Aparține trecutului, poate şi viitorului...

Astăzi cartea nu-i la modă. Cine mai visează acum la „o dulce strângere de mâni" sau la „un tremurat de gene"?

Criticul a murit la timp — înainte ca elevii să-i fi mutilat barba de patriarh.

A fost uitat repede de oamenii urii şi ai violenței — de pitecantropul reînviat, acel monstru care apare în multe din cugetările lui Ibrăileanu şi care şi-a pus laba, ca pe-o floare, pe splendida-i inteligență, străbătută de-o discretă poezie.

Ibrăileanu e uitat, şi-i stingher...

Iar noi — solitari caşi dânsul — simțim un fior de singurătate. — M. Sevastos.

Libertatea scrisului

In ultima vreme, în viața noastră culturală am asistat la o serie de manifestări, străine cu totul de această viață şi protivnice condițiiilor în care se poate desvolta o literatură națională.

Scriitorii erau târîți în fața justiției pentru a da socoteală de opera lor. Se poate imagina o primejdie mai mare?

Din partea celor direct amenințați nici o reacțiune însă. Societatea Scriitorilor Români dăduse un comunicat. Frumos pentru amintirea unui principiu scump scriitorilor: libertatea scrisului.

Ceiace se cerea însă era o atitudine de curaj în fața primejdiei. Această atitudine de demnitate din partea breslei scriitorilor a fost fixată în adunarea de Duminecă a Soc. Scriitorilor Români prin glasul competent al d-lui Liviu Rebreanu.

D-sa a pus problema pe un plan larg. Nu e vorba numai de arestarea unor scriitori. Este în joc însăşi libertatea de manifestare a scriitorilor şi aceasta e legată de regimul sub care trăim: cenzura.

„Cenzura a încălcat drepturi de mult câştigate. Scriitorul nu se reduce numai la activitatea lui scriitoricească. Dacă Mihail Eminescu ar fi fost oprit de cenzură să-şi scrie articolele sale de politică, cultura noastră ar fi fost lipsită de această parte a activității marelui poet, activitate a cărei semnificație este şi astăzi de aceeaşi putere ca şi în vremea când au fost scrise; fiindcă cenzura a depăşit domeniul menirii sale, împiedicând apariția gazetelor şi chiar a revistelor literare".

Nu e numai atât însă. D. Liviu Rebreanu a arătat cum un mare scriitor, Mihail Sadoveanu, „este de atâta timp punctul de atac al unor oameni pătimaşi, cum cărțile sale, pentru vederile sale politice, au fost arse".

Afară de aceasta au fost arestați scriitori. In legătură cu această problemă d. Liviu Rebreanu a spus cu foarte multă dreptate că „punctul nevralgic" nu este atins prin comunicatul dat de Societatea Scriitorilor Români.

După discuții vii, Societatea a amânat luarea unei hotărîri. După cum cu atâta dreptate a spus d. Mihail Sadoveanu în interview-ul acordat unui ziar ieşan socotim că „Societatea Scriitorilor Români şi de data aceasta a dat dovadă că este un organism amorf, întrucât nici până acum nu a luat atitudine în ceeace priveşte manifestarea profesională şi nici astăzi nu găseşte de cuviință să-şi spună cuvântul, când drepturile cele mai legitime ale scriitorilor sunt amenințate.

E necesar ca, cel puțin acum, Societatea să intre pe calea adevărată; altfel e amenințată însăşi existența ei",

Denunțătorul

Reproducem din Remy de Gourmont următoarea schiță:

„Denunțul, admis, înfloritor şi mănos a fost unul din lucrurile josnice ale admirabilei civilizații romane, sub regimul imperiului.

Impăratul, adică Statul, beneficia de averea nenorocitului vinovat de crima vagă de lèse-majestate; şi denunțătorul lua partea ce i se cuvenea. Nici acțiunea, nici câştigul, nu-l descalificau pe delator; căci, din fățărnicie, era admis că n'a vorbit decât pentru binele obştesc.

Nu ştiu ce câştig poate să dea azi, un denunț. Asta depinde, negreşit, de importanța serviciului adus poliției. Nimic mai natural! Căci, mulțumită unor anumite susceptibilități dobândite, delatorul modern riscă să fie jignit de dispreţul public. E neajunsul unei meserii, care oferă celor ce o exercită cu sânge rece anumite compensații.

Denunțătorul îşi conferă de fapt un fel de magistratură subită şi puternică. El e acela care pune în mişcare mecanismul crud al legilor penale. Prin fapta lui — el devine, în câteva clipe, acuzator, judecător şi călău.

Ar fi interesant, dacă l-am putea observa pe delator în momentul când, bucherisând frenetic cutare tipăritură suspectă, descoperă trăsătura ce-i permite să facă o plângere la parchet. Am vedea atunci în gesturile lui, am ceti pe fața lui ceva din bucuria unui golan care caută păduchi. Tocmai sub acest aspect mi-l înfățişez pe denunțător: căutător de păduchi.

Se pare că sânt oameni ce se adună pentru a păduchi în comun literatura şi arta. Asta complectează asemănarea cu moravurile cele mai decăzute, cu ceiace e mai cutremurător în această omenire.

Totuşi, delatorul pretinde uneori că nu ascultă decât de motive înalte; că ocroteşte morala.

Nu se vede tocmai bine ceiace ar putea să fie îndeosebi de înălțător într'o credință sau morală care încurajează delațiunea. Nimic nu-i mai relativ decât nobleța. Sufletele nobile şi sufletele josnice nu judecă la fel.

Să reținem totuşi aceste motive: credință, morală. Ele ne permit să-i separăm pe delatori în două categorii, să distingem între spionul ordinar şi denunțătorul pietist. Primul ascultă de nevoile lui, celălalt de conştiința sa.

Iată unde-i diferența. Ea va fi enormă sau minimă, după gradul de pudoare de care suntem capabili. Desinteresarea nu e deajuns pentru a legitima o faptă, iar interesul nu-i deajuns pentru a o reproba. Frumusețea nu se urâțeşte fiindcă a fost vândută şi urîțenia nu se face mai frumoasă pentrucă se expune fără scop comercial. Oricare ar fi motivul ei, delațiunea este o faptă urîtă.

Magistratul, proprio motu, urmăreşte pe autorul uneia din acele scrieri numite, atât de prosteşte, pornografice (când sânt zece cuvinte franceze pentru a spune acelaşi lucru). E o nenorocire de care victima n'are drept să se plângă. Victima a riscat de bunăvoie, iar magistratul şi-a făcut datoria. E vorba, aicea de raporturile dintre vânător şi vânat, raporturi normale ce nu cuprind decât două deslegări egal de riguroase. Nu pot dispreţui nici pe vânător, nici pe cânii pe care îi nutreşte şi-i dresează.

Dar ce să spunem despre un câne voluntar, depre un auxiliar benevol al poliției? Nimic mai mult decât ceiace ar spune un domn Monod, el însuşi din familiarii Sfântului Oficiu, despre auxiliarii Inchiziției".

Cronica mizantropului

Un scriitor moral

Să-mi dea voie cititorul să-i povestesc conținutul unei schițe de un mare prozator român „clasic" în viață care ține mult ca literatura să se bizue pe experiență, ceeace înseamnă că şi această schiță este ieşită din experiența autorului.

Un om în vârstă, cu nevastă şi copii, rămâne peste vară singur acasă, familia fiindu-i plecată în vilegiatură. In personalul d-lui Vasile Râureanu, aşa se chiamă eroul, se află şi o fată anume Lenuța, crescută în casă de mică. D. Râureanu nu pare a avea un ochiu special pentru ea, în schimb autorul ne-o descrie:

„Frumoasă fată! Ia uitați-vă la ochii ei alunii, la gurița ei ca o cireaşă, la armonia tuturor trăsăturilor; uitați-vă cât o prind de bine cozile părului ei castaniu, aduse cunună împrejurul capului; uitați-vă la trupul ei svelt şi mlădios, al cărui bust rău ascuns sub bluzulița cu râuri şi altițe cusute de mâna ei, lasă să se ghicească comori încântătoare!"

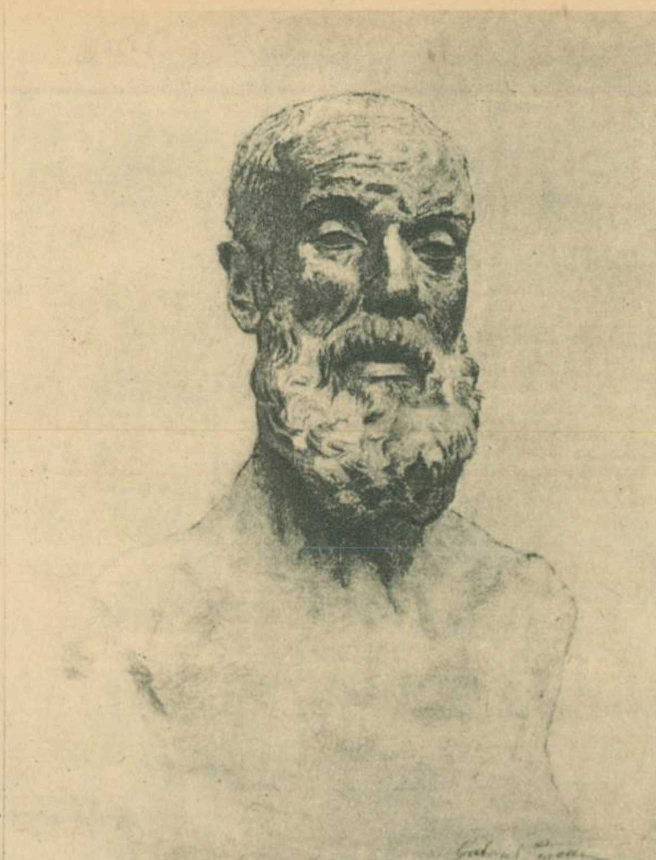
Ce ipocrizie de seminarist! — veți zice. La ce se gândeşte scriitorul când admiră misterele de sub bluzuliță? La acele părți ale trupului care îndeplinesc în chip mai propriu funcțiunea procreațiunii! Un altul ar fi fost mai deslegat la limbă şi ar fi folosit cuvinte mai lămurite. Scriitorul nostru, moral, zice: comori. Vasăzică nu atât faptul în sine e reprobabil ci expresia. Indulceşte puțin vorba şi zi nu „sân, coapse" şi celelalte ci „comori încântătoare" şi opera devine înalt educativă.

La Râureanu vine un prieten „craiu" care cum vede fata zice stăpânului casei: „Mare pehlivan eşti! Ți-ai trimis nevasta şi ai rămas singur cu Lenuța!" Râureanu protestează, se jură, dar când rămâne singur nu-şi mai găseşte locul. Incepuse să-i placă Lenuța. Cum s'o ispitească? Se face c'o întreabă de una de alta, pe urmă îi arată o scrisoare venită de la nevastă unde era vorba şi de fată. Şi aşa din vorbă 'n vorbă Râureanu se repede la fată şi... şi-i sărută mâna. Delicat slujnicar! Altul ar fi fost mai impetuos, el însă se mulțumeşte cu mai puțin. Fata strigă: Conaşule! (umilitoare scenă de slujnicărie, penibilă la un scriitor care trebue să aibă aerul că nu ştie că se pot întâmpla pe lume astfel de lucruri!), boerul prinde curaj şi bolboroseşte: „Lenuța mea, Lenuța mea". Asta înseamnă că în subconştientul lui mocnea de mult isprava. Mai şireată fata! Ea zice deodată, caşicând ar fi auzit ceva, „Ia" şi scapă astfel din mânile bătrânului satir. Apoi nu s'a mai întâmplat nimic grav, nu atât din scrupule morale, cât cred eu din faptul că fata avea şi un tată voinic, pe Manole, a cărui muşculatură nelinişte pe eroticul Râureanu.

E morală schița asta? Nu, se 'nțelege. Ea dă oamenilor în vârstă sugestia de a se ocupa de Lenuțele din casă. Dar de cine este schița? De un mare prozator moralist foc... Să vedem dacă ghiciți!

ARISTARC

GRAVORUL Gabriel Popescu

Abia părăsise catedra dela Academia de Arte-Frumoase, împlinind anii de profesorat, și bătrânul cumpănit, bun și modest, marele gravor Gabriel Popescu a închis ochii pentru totdeauna, în satul natal Vulcana-Pandele din județul Dâmbovița.

Cât a trăit a făcut atât de puțin sgomot în jurul lui, încât nu era cunoscut decât în cercurile artistice, care și acelea știau lucruri vagi despre unul din cei mai desăvârșiți artiști pe care i-am avut. Era în vârstă acum. Trecuse de 70 de ani; dar în zilele de vigoare el a scris cu acul în aramă singurele gravuri de măestrită tehnică ale artei românești.

Am avut prilejul să-l cunosc și să stau cu el de vorbă în mai multe rânduri. Odată mi-a arătat toată opera unei vieți de muncă migăloasă și fără răsplată: vreo douăzeci de planșe. I-am spus ce mare merit a avut luptând cu atâtea greutăți (a trebuit pe lângă altele să-și facă singur toate piesele meșteșugului său, dela arama de gravat până la presa de imprimat). M'a privit cu ochi mari, și n'a zis nimic. Venea dela țară, unde oamenii tac și nu li se pare mare lucru o izbândă.

Gabriel Popescu a fost sortit să umble cu firul delicat de oțel pe duritatea plăcii de aramă și să nu greșească o singură trăsătură.

Tăcut, modest și blând, a trecut prin viață cu chipul lui de răzeș, în care ochii aveau sclipiri repezi și adânci, umbrit de o pălărie cu margini largi și ca singură podoabă o lavalieră neagră. Nu s'a mirat de nimic, nu s'a revoltat în fața nedreptăților, nu s'a mai putut bucura de târzia și recea încununare care i-a adus-o premiul național.

Nu s'a plâns nimănui că avea la școală doi sau trei elevi, — nefiind popular și neizbutind să facă populară nici arta lui. Nu s'a plâns că n'a avut niciodată succes, nici bănesc nici de celălalt, și expunea în silă la Tinerimea și la Salonul Oficial.

Puțini se opreau în fața gravurilor lui. Niciodată n'a avut o satisfacție deplină pentru atât chin de lucru, pentru atâtea piedici de realizare.

L-au ajutat în viață doi oameni, dar de mult de tot: Gh. Duca și Spiru Haret. Cel dintâi l-a recomandat pentru o bursă la Paris, unde a stat cinci ani, studiind cu maeștrii vremii. Cel de al doilea l-a impus ca profesor la Școala de Arte-Frumoase.

A avut un singur prieten: pe sculptorul Paciurea, — un retras, un inactual. A rămas până la urmă cu convingerea că dacă n'ar fi fost acest prieten al lui în juriu, n'ar fi obținut niciodată premiul național.

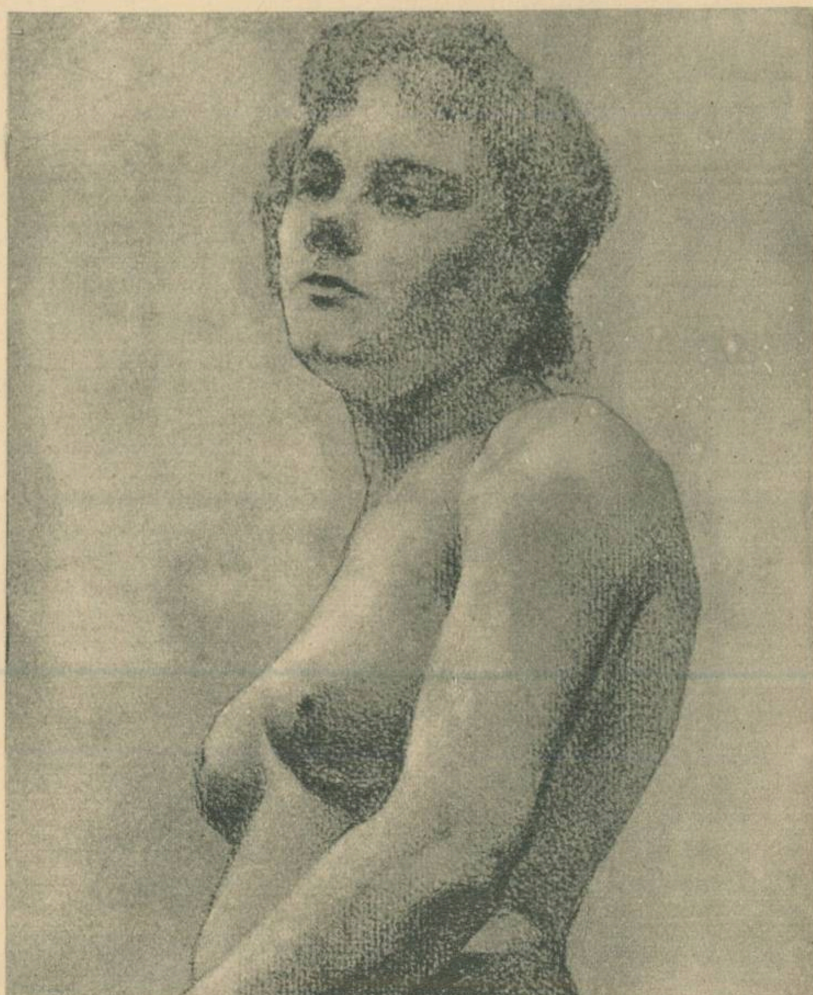
Dela moartea lui Paciurea, Gabriel Popescu a rămas singur. N'a cunoscut mai de aproape pe nici-un alt artist român. N'avea dealtfel nici-o legătură spirituală cu arta contemporană, prea departe de vederile și conștiința lui.

Deși gravura cere eforturi fizice deosebite, deși Gabriel Popescu era bolnav în ultimii ani, el a continuat totuși să lucreze schițe mici, liber tratate, dinamice, expresive, care pot sta alături de piesele celelalte de studiu desăvârșit.

Toate la un loc alcătuesc o operă unică în mișcarea noastră plastică.

Acum, când Gabriel Popescu nu mai este, a venit, credem, vremea ca această operă să fie cercetată și așezată, spre știința tuturora, la locul ce i se cuvine.

TACHE SOROCEANU

Adevĕrul literar
și artistic

Olga Greceanu: Compoziție

Anul XVIII, Seria a III-a, No. 856 — 2 Mai 1937 — 28 Pagini, Lei 7

Adevĕrul literar
și artistic

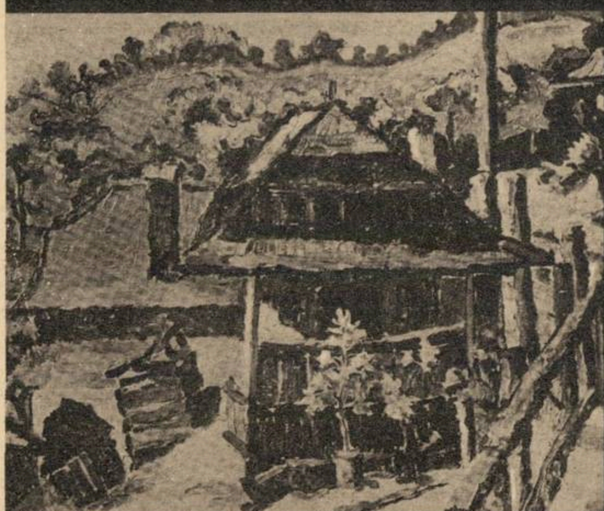

Constantin Baraschi: Sfântul Gheorghe

Pictura la Salonul Oficial

G. Naum: In portul Brăila

Elena Popea: Peisaj

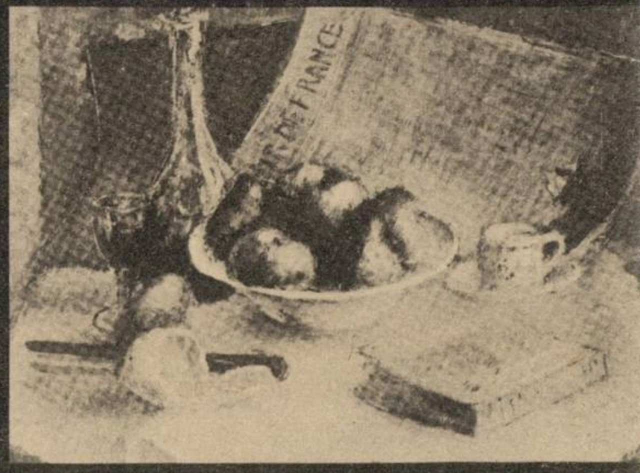

Paraschiva Popa-Frunză: La Brașov

Șt. Popescu-Ghimpați: Portret

O. Angheluță: După ceai

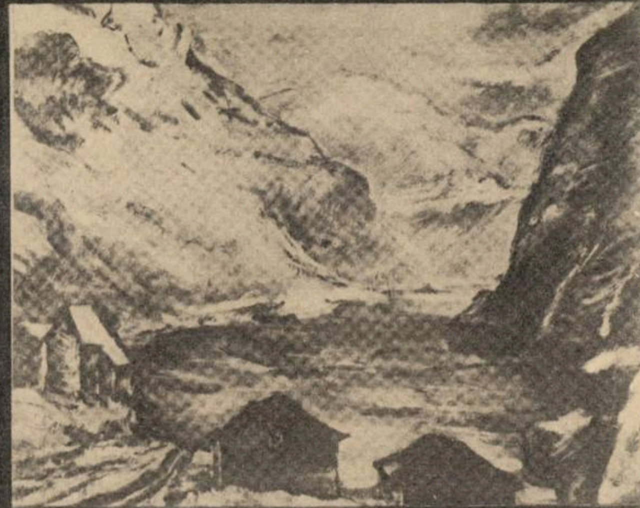

I. Teodorescu-Sion; Natură statică

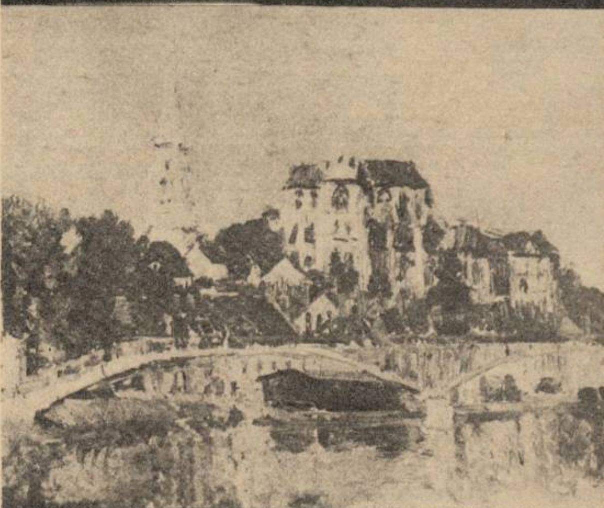

D. Sevastian: Nud

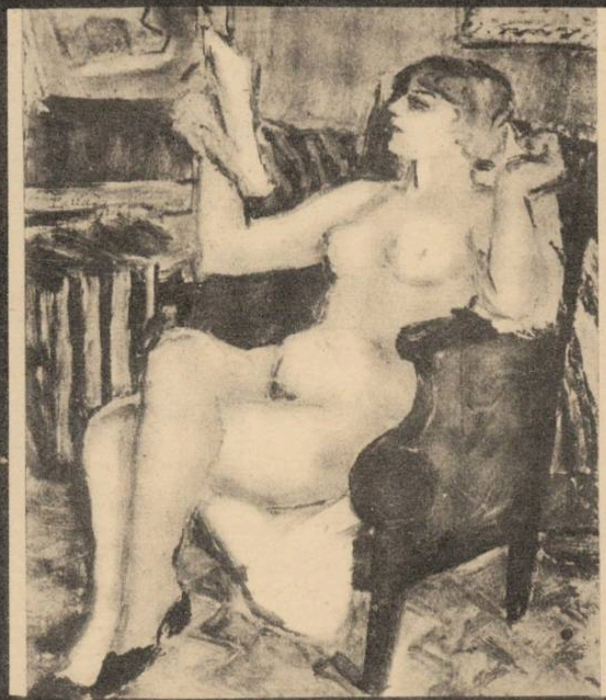

Ion Gherner: Natură moartă

W. Siegfried: La Chantilly

Marius Bunescu: In fiord

Jean Al. Steriadi: Peisaj

Th. Pallady: Lectură

A. Secoșanu: Valea Moldovei

Duminică 9 Mai 1937 — 5 LEI EXEMPLARUL — No. 857

Adevĕrul literar și artistic

Anul XVIII • Seria III-a
Lei 5 exemplarul în ţară

Lei 10 exemplarul în străinătate

Valoarea relativă a clasicilor noştri

Literatura noastră a intrat într'o fază de istoricism literar. Se înmulţesc mereu monografiile consacrate scriitorilor vechi. Trecutul literar este desmormântat şi supus unei minuţioase necropsii. Se anunţă publicarea câtorva nouă istorii ale literaturii române (printre care nădăjduim să aflăm însfârşit şi una de încredere adică tocmai aceia de care am dus lipsă până acum). Autorii noştri vechi sânt reeditaţi nu întotdeauna cu conştiinciozitate, dar de multe ori cu o îngrijire de care până acum la noi nu se prea pomenea. Putem însfârşit să citim poeziile lui Eminescu, schiţele şi nuvele lui Caragiale, într'un text curat şi definitiv. Se publică tot mai multe amintiri, jurnaluri, însemnări, memorii, scrisori ale scriitorilor de odinioară. Literatura noastră începe să-şi descopere trecutul, să-l măsoare şi să-l preţuiască. Aceasta este un semn de maturitate. Şi e o dovadă că s'a ajuns la o perioadă de reculegere, în care literatura îşi recunoaşte o tradiţie, îşi statorniceşte valorile îndrumătoare şi îşi afirmă conştiinţa de sine.

E bine când această reculegere şi această statornicire se săvârşesc cu luciditate şi cu discernământ. Tocmai în astfel de perioade ale unei literaturi trebue ca spiritul critic să nu lipsească. Un patriotism lesne de înţeles se amestecă de multe ori în clasarea valorilor literare autohtone. Tradiţia tinde să se fixeze după curentele clipei de faţă şi nu după valoarea reală a monumentelor trecutului. In lumina spiritului actual, scriitori neînsemnaţi ai trecutului pot fi astfel ridicaţi pe piedestaluri la care nu ar avea dreptul dacă meritele lor ar fi judecate cu răceală critică şi dacă ele n'ar fi măsurate cu măsurători vremelnice şi relative.

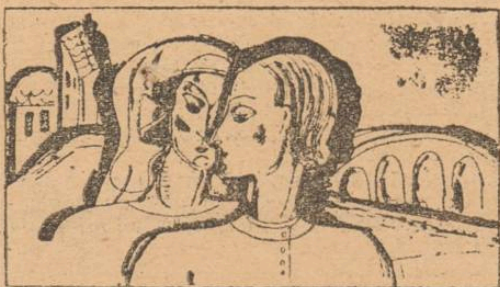
Un lucru de care este nevoie neapărată să ne dăm seama este relativitatea chiar a valorilor literare consacrate. Trebue să ne spunem că prea puţini dintre scriitorii noştri „clasici" ar putea suferi cu succes proba unei traduceri în altă limbă şi a unei transpuneri într'una din cele câteva mari literaturi ale lumii. Nu vorbesc aici de compararea lor cu alţi scriitori străini, operaţiune de critică comodă şi mijloc ieftin de caracterizări superficiale. Vreau să spun numai că, foarte puţini dintre clasicii noştri au altă valoare decât aceia de-a fi „ai noştri". Ei reprezintă valori naţionale, relative, mărginite.

Dar sînt ei oare, aceşti clasici ai noştri, chiar atât de naţionali în opera lor? Înfăţişează oare opera lor o valoare românească, o creaţiune puternic diferenţiată, deosebită de creaţiuni străine? Acei a căror operă corespunde acestor condiţii se pot număra pe degete. Iar dacă ei n'ar putea rezista la proba transpunerii, asta e din pricină tocmai că creaţiunea lor nu este diferenţiată puternic faţă de literatura străină contemporană lor şi din pricină că valoarea lor poate fi oricând confundată cu alte valori străine medii. Proba transpunerii scoate în evidenţă tocmai valoarea naţională, adevărata valoare literară naţională, aceia care e întemeiată pe originalitatea creaţiei, pe accentul românesc al acesteia şi nu pe exaltarea zădarnică a sentimentului patriotic. Care este valoarea literară românească a lui Odobescu? Care a lui Costache Negruzzi? Care a lui Heliade Rădulescu, a lui Grigore Alexandrescu, chiar a lui Alecsandri (dacă exceptăm câteva poezii şi transcrierile lui populare)? Toţi aceştia au creat, fără îndoială, limba literară, au făurit uneltele de exprimare, au urnit din adâncuri vocabularul străvechi, au descoperit poezia populară, au făcut operă de construcţie culturală, au fost mulţi dintre ei mai întâi oameni de acţiune naţională şi abia după aceia scriitori. Dar au creat ei un stil literar românesc? Opera lor literară se distinge oare printr'un stil specific românesc, aşa cum se distinge un covor, o poartă de lemn sculptat şi crestat, o oală smălţuită, o fotă sau un simplu ou înconderat? Dar, chiar lăsând la o parte acest specific naţional, au dat oare cei mai mulţi dintre clasicii noştri opere de un talent covârşitor, asimilând influenţele şi transpunând manierele străine în creaţiuni mai mult decât onorabile şi medii? Ca să găsim un accent specific, unic, băştinaş, trebue să ne întoarcem iarăş şi mereu la Creangă, la Eminescu, la Caragiale, la alţi doi sau trei, la doi sau trei contemporani...

Dar, rămânând cu vorba la clasicii noştri şi gândindu-ne la desmormântările literare ale epocii noastre, ne putem da seama, dacă cele indicate mai sus au norocul să fie măcar în parte exacte, că studierea trecutului nostru literar trebue făcută cu prudenţă şi sânge rece. Istoria literară nu pierde nimic (ba chiar câştigă în ce priveşte seriozitatea ei ştiinţifică) dacă, făcând abstracţie de orice naţionalism literar, judecă, clasează şi explică cu limpede simţ critic monumentele trecutului şi caută să desprindă elementele reale ale unei tradiţii iar nu pe acelea închipuite sub presiunea unei actualităţi pătimaşe.

Putem iubi trecutul nostru literar, aşa cum Creangă îşi iubea căsuţa simplă a copilăriei lui din Humuleşti. Dar justa preţuire a valorii literare ne împiedică să arătăm faţă de acest trecut o admiraţie excesivă. Respectul nu trebue să ne întunece simţul critic. *De mortuis nihil nisi bene* n'are ce căuta în istoria literară.

AL. PHILIPPIDE

Impuţinarea bucuriilor

Treceam deunăzi pe drum, când la un colţ de stradă văzui două fetiţe a căror faţă scotea scântei de bucurie. In mână aveau câte-un beţişor terminat cu o mică bombă sticloasă. Din felul cum ţineau fetiţele obiectul se vedea că voiau să arate şi altora situaţia privilegiată în care se aflau. Ce erau bombele minuscule? Nişte smochine muiate în zahăr şi înfipte în băţ, de care vând negustorii ambulanţi de acadele. M'am aşteptat ca fetele să mănânce smochinele. Insă ele nu le mâncau. Ca să le admire pura formă? Nu. Ca să guste la infinit dulcea lor posibilitate. Una din ele scotea o limbă de califea roşie şi lingea delicat un vârf al smochinei apoi o contempla, apoi iar o lingea. Abia târziu îndrăzni s'o vâre şi'n gură, dar repede o scoase, privind-o cu grije să vadă de nu s'a deteriorat. Tovarăşei i se păru, se vede, că smochina ei avea o aromă inedită şi ceru s'o guste cu vârful limbii, ceiace prietena îngădui cu mari precauţiuni.

Fireşte că e banal să spui că fericirea este relativă şi se poate căpăta cu puţine sforţări. Insă totul e îngrădit de anume legi şi nu poţi avea ceeace vârsta nu îngădue. Am cumpărat şi eu o acadea crezând că e formula fericirii gastrice şi mărturisesc că nu mi-a plăcut. Imi place însă cafeaua, îmi place berea. Am voit să fericesc un copil cu o ceaşcă de cafea şi el a respins-o îndărătnic. Şi ce cafea bună! A mânca lucruri rele la gust, a bea spirtoase bizare ni se pare azi un lucru agreabil. A mânca uşor, de pildă, vegetale, e o voluptate. Mi-aduc aminte ce chinuitor mi se părea postul Paştelui odată şi cum îmi închipuiam calvarul lui Isus sub chipul unui post cu linte şi urzici. Măslinele, azi delicioase în amărăciunea lor, mi se păreau bile de otravă.

De bună seamă că fiind în creştere copilul mănâncă avid ceiace convine organismului tânăr, de unde plăcerea intensă şi indiferenţa pentru alimentele amare. Dimpotrivă, omul în vârstă nemai având foame reală găseşte plăcere în ceiace excită sau în ceiace purifică organismul. Până aici totul e ştiinţific. Insă antinomia se prelungeşte şi în domeniul moral.

Copil, voiam să-mi cumpăr o vioară de 50 de lei pe care am şi luat-o. Dar plăcerea n'a fost în clipa cumpărării, ci într'un an întreg de aşteptări şi de popasuri lungi în faţa vitrinii. Azi nu ştiu ce să cumpăr! Târgul Moşilor mi se părea un oraş imens de minunăţii şi expediţia cu tramvaiul cu cai lua proporţiile unei expatrieri în Canada. Ce plictisitor e azi târgul şi ce mulţumit sânt să stau liniştit! Dar de ce aleargă domnul acela bătrân după tânăra domnişoară, mai mult o fetiţă care chicoteşte? Să existe o nouă smochină cu zahăr acordată acestei vârste socotite ca o reîntoarcere la copilărie?

ARISTARC

Din Eclesiast

VII 25 - 29

Şi am aflat, căutând al lucrurilor rost,
deosebind ce este cuminte de ce-i prost,
şi ce-i înţelepciune de ce e nebunie,
că toate sânt vânare de vânt, zădărnicie.
Femeia, decât moartea aflai că-i mai amară,
că este laţ şi inima-i reţea întinsă-afară;
că mânile-i cu care dorim să ne desmierde,
căluşe sunt cu care ne leagă şi ne pierde,
că omul bun, cu frică şi 'n suflet cu credinţă
nu va cădea vreodată să-i dee biruinţă
dar cel fără de vlagă şi cel plin de păcate
de dânsa va fi prins cu mânile legate.
Şi 'ndurerat şi jalnic căutând, eu am aflat
că dintr'o mie totuşi găsit-am un bărbat,
dar din acestea toate eu n'am găsit să-mi dee
(oricâtă trudă pus-am) o singură femeie,
şi cercetând aflat-am, cu jale şi mâhnire,
că oamenii aleargă mereu spre uneltire.

G. SPINA

Actualități științifice

Febra plantelor

Un botanist francez Blaringhem, cunoscut prin cercetările sale asupra patologiei plantelor, a făcut de curând interesanta descoperire că plantele, întocmai ca oamenii și animalele, pot suferi și ele de febră.

Astfel, primăvara temperatura narcisei și căltunașului crește cu 9 grade față de temperatura atmosferei înconjurătoare. Deasemenea, botanistul francez a stabilit, prin numeroase operațiuni de control, faptul că temperatura trandafirilor se ridică cu câteva grade, oridecâteori sunt retrași din terenul lor de cultură naturală și introduși în localuri cu.... multă lume, cum ar fi, de pildă, expozițiile de horticultură. S'a constatat astfel că anumite plante manifestă două feluri de stări febrile : febra de creștere care are loc în special primăvara și o febră datorită unei anumite „oboseli" și prilejuită de unele contacte.

Un nou procedeu de întinerire

Se știe că una din cauzele importante ale îmbătrânirii organismului este calcificarea progresivă a arterelor. Intr'adevăr, prin depunerea sărurilor calcaroase și a cholesterinei în vasele sanguine, pereții acestora își pierd încetul cu încetul elasticitatea lor normală, tensiunea arterială sporește și inima e nevoită să exercite o sforțare excesivă, care o istovește. Hipertensiunea devine astfel un simptom caracteristic al senilității, chiar când persoana care suferă de această anomalie organică, nu este prea înaintată în vârstă. Medicina n'a reușit până acum să înlăture un asemenea neajuns, care atinge o proporție covârșitoare din omenire.

Un medic american, dela clinica universității din Michigan, a realizat de curând o interesantă experiență menită să deschidă perspective din cele mai promițătoare persoanelor suferinde de hipertensiune. Raționamentul acestui specialist este următorul: Intrucât pereții arterelor sunt influențați de sistemul nervos simpatic, rezultă că orice turburare în acest sistem se traduce printr'o sensibilitate exagerată, ceeace determină o contracție anormală a arterelor. In acest caz, cantitatea de sânge transportată de artere nu mai este îndestulătoare pentru nevoile organelor ce le deservește. Tăind o parte din sistemul simpatic, vom fi în măsură să acționăm asupra pereților arterelor, activând astfel circulația sanguină. O asemenea operație nu perturbează în general echilibrul funcțional, întrucât sistemul simpatic este absolut independent de viața noastră conștientă și influențează numai câteva procese de contracție muschiulară, servind pentru a strâmta după voie arterele abdomenului și indirect a accelera astfel circulația sanguină în mușchii brațelor și picioarelor.

Chirurgul american, bazat pe aceste considerațiuni, a operat pe un bolnav suferind de o gravă hipertensiune, și i-a extras o porțiune din sistemul simpatic, în vecinătatea coloanei vertebrale și între plămâni. Succesul complet al acestei intervenții l-a încurajat să reînceapă aceeași operație, extirpând sistemul simpatic și în altă parte a corpului. După 15 zile, pacientul și-a recăpătat tensiunea arterială normală, a scăpat de turburările cardiace și renale, redobândindu-și totdeodată și vederea, care-i slăbise considerabil. Rămâne de văzut dacă procedeul de întinerire prin extirparea parțială a sistemului nervos simpatic poate fi aplicat în toate cazurile de hipertensiune.

Scufia fermecată

Vă amintiți desigur de faimoasa „scufie fermecată" din povești, care pusă pe capul unui Făt-Frumos îl face invizibil pentru tot restul lumii. O invențiune, nu chiar atât de minunată, dar până la un punct asemnătoare a realizat-o de curând un inginer cehoslovac. Acesta a reușit să pună la punct un procedeu, grație căruia se luminează suficient o încăpere, fără însă ca razele de lumină să poată fi văzute din exteriorul acestei încăperi. Alte amănunte lipsesc deocamdată. Este sigur însă că o asemenea realizare e destinată să aibă aplicațiuni senzaționale, mai ales în caz de războiu. Intr'adevăr, diferitele uzine și locuri ce constituie în general obiectivul unor atacuri aeriene nocturne, vor putea lucra tot timpul, fără a fi prin aceasta vizibile pentru aviatorii vrăjmași.

Luminarea automată a autorutelor

Luminarea autorutelor se face în general în două moduri: fie printr'o instalație fixă de lumină, montată pe aceste șosele, cum este de pildă cazul pe parcursul Colonia-Bonn, Roma-Ostia sau Atena-Phaleron; fie prin proectoarele automobilelor care trecând, își luminează ele înși-le calea.

Firește, automobilistul preferă, în general, primul sistem, mult mai comod pentru el. Neajunsul acestui procedeu constă însă în faptul că este neeconomic, întrucât noaptea luminatul trebue menținut, chiar și atunci când traficul de mașini este foarte redus și la intervale rare.

Pentru a remedia acest inconvenient s'a introdus o interesantă inovație care permite iluminatul automat al autorutelor.

Grație folosirei celulei fotoelectrice, lămpile de pe șosea se aprind numai în momentul când se apropie un vehicul și după o anumită durată de timp, reglementată de un contor, se sting tot automat.

In acest scop, parcursul este împărțit în mai multe secțiuni, fiecare din ele fiind prevăzute cu o instalație de aprindere și stingere automată.

Pavaj cu lână

O nouă invențiune, experimentată cu succes în America și Anglia, constă în utilizarea lânei pentru.. pavarea străzilor.

Procedeul este următorul: Pe fundamentul netezit cu valțurile se depune un strat gros de lână, acoperit la rândul lui cu o pătură de asfalt, peste care începe abia pavajul propriu zis.

Grație acestui procedeu de construcție se obține, după cât se afirmă, un pavaj extraordinar de rezistent și elastic, se evită trepidațiile vehiculelor și în acelaș timp se realizează o apărare împotriva primejdiei inundațiilor.

In Statele Unite ale Americii s'au pavat până acum după acest sistem, străzi în lungime totală de 1500 de km.

Ing. I. S.

„Fapt divers" este titlul unui interesant roman de analiză scris de Ioana Petrescu și editat de „Vremea". Va apărea de ziua cărții.

A aparut ROMANUL SPECIAL de PAȘTI

ALARMĂ PESTE OCEANE!

de maestrul M. LEVEL

„...Da, d-șoară port numele unui monstru, al unui criminal pe lângă care cei mai răi criminali ai Istoriei și ai Legendei ar fi niște inocenți; e numele unui pirat, al unui asasin hărțuit de umbrele a două sute de victime și blestemat de tot atâtea văduve și orfani... Și totuși, ascultă bine d-șoară, — e numele unui martir !...

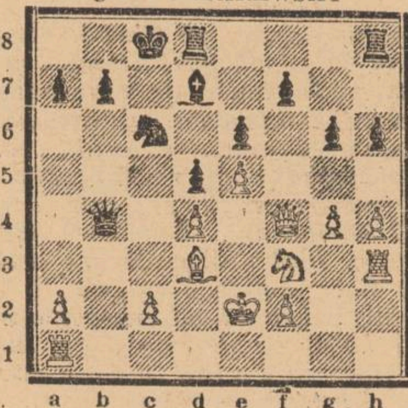
AZI în „Romanele Captivante"

— La chioșcari, librari și în gări —

Cronica șahului

La recentul turneu internațional din Moscova, jucat între 7—16 Martie s'a relevat un jucător necunoscut încă în Europa, care a dat dovadă în partidele jucate de o extraordinară aptitudine de a combina. Profunzimea unei combinații de câștig, într'o poziție egală, o redăm mai jos într'o partidă jucată cu maestrul ungur Lilienthal.

Negru: BONDAREWSKY

Alb: LILIENTHAL

Această poziție s'a prezentat după 17. Re1-e2. Analizând puțin mai profund situația din diagramă, vedem că Alb stă din punct de vedere pozițional destul de bine. Are linia b deschisă pentru atacul Turnurilor, Nebunul stăpânește două diagonale deschise, iar Turnul h3, va putea colabora rapid la atacul de pe linia b. E adevărat că Regele alb e cam expus însă, după cum se vede avantajele întrec dezavantajele.

E surprinzător cum Negru găsește mutarea decisivă de câștig. A jucat:

17. f6!!, O combinație profundă socotită departe. Amenință imediat 18..., f×e5: La 18. e×f6, amenință 18..., e5! 19. C×e5, C×e5; și câștigă căci nu se poate lua înapoi la e5 pierzându-se Dama. Dacă Alb joacă, de exemplu, în loc de 19. C×e5: 19. Dg3 atunci prin 19..., e4 pierde o piesă. Așa că varianta aceasta e defavorabilă pentru Alb.

Nici 18. D×f6 nu merge din cauză: 18..., Tdf8; 19. D×g6, C×d4+; 20. C×d4, D×d4; 21. Tf1 (forțat) Thg8; 22. Dh5 (la 22. D×h6 decide D×g4+) Ne8 și Negru câștigă.

Albul socotind toate acestea a jucat:

18. a3, Dc3; 19. Tb1, g5!

Din nou Negru a jucat foarte fin. Nici acum nu se poate juca 20. D×f6. Nu se poate nici 20. h×g5 din cauză 20..., h×g5 și Dama trebuie să apere Th3, de exemplu: 21. Dg3, T×h3; 22. D×h3, C×d4+ respectiv f×e5 cu avantaj decisiv pentru Negru.

20. Dd2.

La 20. De3, f5! cu amenințările: f×g4 cu câștig de figură sau f4 cu câștig de pion. Alb nu poate juca 21. g×f5 din cauza 21..., g4 cu pierdere de figură. Putea să joace însă 21. Tg1, f4; 22. Dd2, C×d4+ etc. In partidă s'a continuat cu:

20..., C×d4+; 21. C×d4, D×d4; 22. e×f6.

Combinația 22. Na6, D×d2+; 23. R×d2, b×a6; 24. Tc3+ n'ar fi reușit pentru simplul motiv că Negrul nu lua la d2 ci juca 22..., D×g4+; 23. Tf3, b×a6! și câștiga.

22..., D×g4+; 23. Tf3, d4 și Albele au cedat neputând împiedica 24..., Nc6!

„REVISTA ROMÂNĂ DE ȘAH"

15 Mai 1925—15 Mai 1937

Puțini știu că „Revista Română de Șah", această modestă publicație, împlinește luna aceasta 12 ani de existență. S'ar părea că nu e prea mult, însă dacă avem în vedere că e vorba de o revistă de „specialitate" care a avut de luptat cu mari greutăți, ne dăm seama totuși, că 12 ani constituie o etapă destul de lungă.

Cu toate că avem în țară foarte mulți jucători de șah, revista n'are totuși prea mulți abonați, căci nu trebue să uităm că și în șah există analfabeți. Aceștia joacă șah, mulți chiar destul de bine, nu știu însă să citiască o partidă sau un articol de teorie, căci nu vor să-și dea osteneala să învețe alfabetul șahului. Așa se explică de ce la noi o revistă de șah o duce greu. Dar să lăsăm deoparte aceste considerente, de care ne vom ocupa altă dată și să aruncăm o privire retrospectivă asupra modului cum a luat naștere această revistă.

„Revista Română de Șah" a văzut lumina zilei în orașul Soroca din nordul Basarabiei, nașul ei fiind d. Anatole F. Ianovcic care a botezat-o cu numele de „Revista de Șah" la 15 Mai 1925.

Inainte de a ajunge la scoaterea „Revistei de Șah", d. Ianovcic a făcut diferite încercări, a editat întâi revista „Șahmaty" în limba rusă, prin anii 1921—1922, care apărea într'un singur exemplar pentru uzul său și a prietenilor. Spre sfârșitul lui 1922, fiind „numeroase" cereri locale, revista ajunge la un tiraj de 4 exemplare (citiți patru exemplare!), bătute cu indigo la mașina de scris. Diagramele au marcat și ele un progres: pe când înainte erau făcute din diferite tăeturi din ziare, acum erau imprimate cu stampile de cauciuc!

Legând relații cu șahiștii din Chișinău și Noua Suliță, prietenul Ianovcic a simțit nevoia să mărească din nou tirajul, de astădată ajungând la 15 exemplare; trase la șapirograf. Pe lângă materialul indigen inedit, revista a început să reproducă și material străin, format din partide, articole și probleme scoase din schimbul cu revistele străine.

In 1924, editorul revistei „Șahmaty", văzând că în țară nu apar decât rubricele din „Adevěrul" și „Adevěrul Literar" s'a gândit că ar fi timpul de scos o revistă în limba română. Își asociază un prieten cu mijloace materiale, aduce material tipografic din străinătate și la 15 Mai 1925 scoate primul număr din „Revista de Șah".

Iată cum descrie d. Ianovcic această apariție:

„Cred că nici o revistă din lume n'a apărut în condițiuni technice atât de neobișnuite ca a noastră. Tipografia fiind mică, nu ajungeau litere decât pentru o singură pagină, deci revista a fost tipărită pagină cu pagină. Ba au avut loc lucruri și mai curioase (în 1926), când din lipsa unei cantități suficiente de „petit", am fost nevoiți să tipărim aceiași pagină în două reprize, adică câte o jumătate de pagină!...

Primul an al apariției „Revistei de șah" ne-a adus și o deziluzie neplăcută: prea puțini șahiști au răspuns apelurilor noastre abonându-se. Ca urmare d. Braguli s'a retras din postul de editor, dar spre norocul nostru am găsit un alt susținător în regretatul Gr. Stempel, care în momente critice a contribuit cu sumele necesare, ajutând apariția regulată a Revistei.

In Aprilie 1927 revista s'a mutat la Iași, unde fiind susținută de șahiștii ieșeni în frunte cu d. Mihail Sadoveanu și-a asigurat apariția în condițiuni normale".

La Iași direcțiunea revistei a fost luată de d. Mihail Sadoveanu, care pe vremea aceia, se ocupa în orele libere mai mult cu șahul, fiind și președintele cercului de șah, fondat de mine împreună cu câțiva prieteni în 1924.

Revista a apărut în mod normal și în bune condițiuni technice până în 1931. La 1930 și-a schimbat numele în „Revista Română de Șah". Eu fiind silit să părăsesc Iașul, am lăsat în redacție pe un elev al meu, Milu Augutstein care în 1931 n'a mai putut continua din cauza neachitării abonamentelor, încetând apariția în luna Septembrie.

Doi ani revista n'a mai apărut. In 1933, un grup de entuziaști din Brăila în frunte cu Const. Menciu, vechiu abonat, au făcut să apară revista în condițiuni normale, înbunătățind-o din ce în ce și ajungând azi o publicație care rivalizează cu cele similare din străinătate.

„Revista Română de Șah" a trecut deci până azi prin 3 etape, Soroca, Iași și Brăila. Nu mai rămâne decât puțin ca ea să fie adusă la București, unde să sperăm că va lua, odată cu mișcarea șahistă, un mai mare avânt.

AUREL LERNOVICI

Amintiri bizantine

Lâna de aur . Mărul de aur . Kasia și Teodora . Duminaca ortodoxiei . Apologeții

Lâna de aur — pe care Argonauții plecați din mările grecești o căutau la gurile Dunării sau mai departe, în fabuloasele Calcide, nu este decât prețioasa blană de samur, dulce la pipăit și rezistentă anilor. Impreună cu purpura — în veacuri europene ce nu cunoșteau încă, mătasa — samurul blond constituia suprema eleganță a arhonților. Byzanțul și mai târziu, Stambulul socoteau această lână de aur darul cel mai de preț venit din țărmul nord-vestic al Pontului-Euxin.

Nu numai pescheșurile trimise vizirilor și pașalelor, dar chiar prin birul datorat Sultanilor, Domnii principatelor românești numărau sute de blănuri de samur, ornament suprem în garderoba stăpânilor Bosforului. In lăzile de zestre boerească, figura, deasemeni, această „lână de aur".

●

Grațiosul simbol al mărului de aur — de fapt, o portocală — oferta unei virginități, jertfa unei vieți întregi — intrat în basmele românești odată cu caicele Dardanelelor și corăbiile Archipelagului constituia, acum un mileniu, o practică frecventă printre Porfirogeneții Byzanțului.

Când trebuia să se însoare Basileul nu se agitau vistierii, cancelarii și diplomații, căutând încuscriri favorabile politicei guvernelor imperiale sau finanțelor caselor domnitoare. Viitoarea împărăteasă trebuia să placă în primul rând, soțului ei. Origina și averea n'aveau mare importanță.

Porneau vestitori și soli în toate provinciile împărăției, căutând fetele cele mai frumoase, dintre care strălucirea sa urma să-și aleagă tovarășa de viață.

Bineînțeles că intrigile nu lipseau nici în acele epoci frumoase ca o legendă.

Intervențiile, eliminările, favorurile erau și atunci la loc de onoare și nu odată s'a întâmplat ca fecioara ce și-ar fi ales-o împăratul, să n'ajungă nici măcar în *Marele Iatac al Mărgăritarului* din palatul depe Marmara, unde se făcea alegerea. In mâna dreaptă cu mărul de aur, asemeni lui Paris, din mytologia elină, Bazileul pătrundea în feericul salon unde-l așteptau zeci de principese din Insule sau din Asia Mică, frumuseți din Helespont sau Caucaz, din Moreea sau din Macedonia..

De la Georgiana cu părul negru, pielea albă și ochii verzi, până la grecoaica dela Sud, blondă și cu ochii negri *(Xanthia ke mavromatia)* tot ce dăruia mai prețios ca frumusețe femeiască imensa monarhie, cu atâtea amestecuri de sânge, de climate și de culturi, era adăpostit, câteva zile, în palatul din o mie și una de nopți, care era reședința Basileilor.

Câte mii de fecioare venite acolo cu gândul tainic, cu dorul aprig de-a purta Coroana de basilisă — au trebuit să se întoarcă în trista lor provincie, menite să-și împartă viața cu vreun guvernator obscur sau vreun bogat și prozaic negustor!

Una din aceste pretendente și-a pierdut tronul fiindcă a găsit că trebuie să-și arate și inteligența, nu numai frumusețea.

Când *Theofil*, fiul și urmașul lui *Mihail II* a intrat în salonul *Perlei*, ochii i-au fost vrăjiți de frumusețea domnițelor adunate.

Mai strălucitoare decât toate îi păru *Kasia*, o fată de neam mare și bogat către care se duse, tulburat, în mână cu mărul de aur.

Autocratorul nu găsi să spună, frumoasei Kasia, drept omagiu al admirației și al iubirii sale, decât o sentință călugărească:

— *Tot răul ne vine dela femeie!*

Fecioara n'a lăsat ochii în jos, n'a roșit, nu și-a mușcat buza, ca să se arate soție proastă și supusă, primind cu resemnare osânda întregului ei sex, ci, privind în ochi pe tânărul și stângaciul împărat, îi spuse:

— *Da, dar și tot binele, dela femeie ne vine!*

Theofil lăsă el ochii în pământ, roșind, își mușcă buzele, surprins că îi poate răspunde cu atâta sprinteneală și curaj viitoarea mamă a copiilor săi, sclava de mâne.

Și n'a mai aruncat Kasiei mărul de aur. Se duse către altă domniță, din cele șase, alese cu o zi înainte. Fericita se numea *Theodora*.

●

Kasia și Theodora! Una mai frumoasă decât cealaltă.

Cea dintâi, de nobilă obârșie și foarte bogată. A doua, mai puțin norocoasă prin naștere — se trăgea dintr'un neam de funcționari din Paflagonia, în Asia — dar cu destin mult mai strălucitor.

●

De pe urma Kasiei, au rămas câteva poezii, pe care cei ce cunosc limba greacă le citesc și astăzi cu emoție. N'a putut suporta înfrângerea din Iatacul Mărgăritarului. Cum soț vrednic de dânsa — cea care era cât p-aci să primească din mânile Basileului, simbolicul măr de aur, — nu putea găsi a întemeiat o monastire, în care s'a călugărit și a trăit până la adânci bătrâneți, ascunzându-și frumusețea făpturei și înfrumusețând prin lecturi, meditații, poeme religioase, epigrame profane, — un spirit ales, pe care o femeie n'avea drept să-l aibă, în acele depărtate vremuri!

●

Peste o mie de ani au trecut de când fericita Theodora, împărăteasa Bizanțului, protectoarea sfinților Ciril și Metodiu, redând bisericii icoanele, a proclamat triumful acestei zile.

Intregul veac al optelea și începutul celui următor fusese plin de simbolica luptă pentru și împotriva imaginilor sfinte.

Guvernele imperiale scoteau din temple aceste chipuri zugrăvite, cărora poporul le închina un zel prea pământesc sărutându-le, adorându-le, asemeni păgânilor. Scânduri pictate, sau păpuși ce reprezentau pe Maica Domnului, pe sfinți și mucenici, umpleau paraclisele și însuși alcovul principeselor bizantine și chiar al împărăteselor.

Puterea episcopilor se întindea și 'n gospodăria profană. Luptând împotriva sfintelor imagini, Impărații Bizanțului cereau dreptul statului de a interveni și în trebile eclesiastice.

Mihail II și-a persecutat dușmanii din cler până la cruzime. Urmașul său Theofil urmă aceiași politică. Soția acestuia, Theodora, aleasă, dintr'un neam pios de funcționari asiatici tremura de frica Bazileului, ascunzând, cu teamă, icoanele și păpușile de lemn.

După moartea lui Theofil, devenind regenta fiului lor minor, Mihail III (Bețivul), Theodora convocă la Constantinopole un sinod favorabil vechiului cult, după ce, în prealabil, detronase pe patriarchul Ioan, credinciosul și inspiratorul lui Theofil.

Un nou patriarch, *Metodiu*, victimă a regimului precedent, fu urcat în scaun și prezidă simbolica reîntoarcere a icoanelor. Proscrișii, exilații, cei întemnițați pentru credința lor, treceau în triumf pe străzile Constantinopolei, în vreme ce învinșii, cu lumânări în mână erau nevoiți să figureze în cortegiul glorios al împărătesei Theodora, care se ducea la Sfânta Sofia s'aducă laude și mulțumiri Celui a tot puternic.

Pentru această izbândă, drept credincioasa Theodora a fost trecută printre sfinte, iar cea dintâi Duminică din postul Paștilor, e numită Duminica ortodoxiei.

●

Bizanțul e mai vechi decât creștinismul, iar semiluna înstelată se aprindea pe Bosfor cu o mie cinci sute de ani înaintea năvălirii turcești: colonie a vechii Elade, cetate închinată zeiței Arthemis — a cărei podoabă era un arc de lună și o stea — Bizanțul a dat înaintea lui Constantin, câțiva înțelepți păgâni, comentatori favorabili ai învățăturilor Nazarineanului.

După evangheliști, primele două secole ale erei creștine au răsunat de cuvântul propagatorilor nouei religiuni: *apologiștii*.

Cei mai mulți dintre dânșii erau filozofi greci, care, fără să fi trecut la creștinism, apărau această credință față de concetățenii lor înverșunați împotriva noului cult.

Urmași ai divinului Platon — care, cel dintâi proclamase Dumnezeul unic — cunoscători și comentatori ai lui Moise — blânzii filozofi *Athenagora, Tatian, Theofil din Antiochia*, ei înlăturau procedeele curente ale technicei religioase, ca să prindă și să evidențieze esența divină, legătura morală, unitatea de gândire a marilor inspirați, a celor ce se ridică, la secole depărtare — peste ceilalți muritori proclamând adevărurile eterne, luminătoare și înălțătoare.

Din sursele religiilor predecesoare ei indicau revărsările și fecundările de mai târziu și, privitori obiectivi, inimi bune, minți limpezi, încercau să potolească mânia, revolta contemporanilor, care tolerau toate culturile, admiteau orice zeu nou peste sutele de zei existenți, dar nu puteau să se împace cu monotheismul revoluționar, intransigent, al creștinilor.

Un singur Dumnezeu însemna o revoluție împotriva cultului polytheist al imperiului, deci un atentat la imperiu însuși.

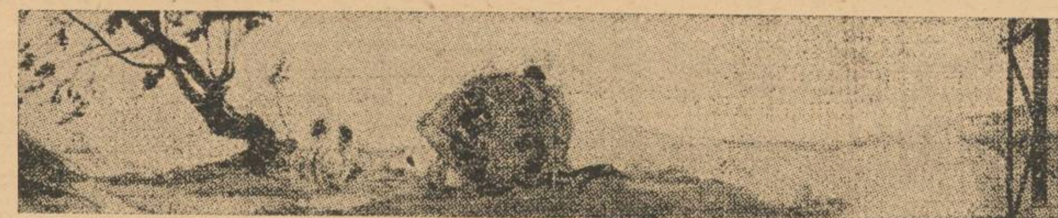
Persecuțiile împotriva creștinilor au fost mai mult politice decât religioase.

Apologiștii primelor secole au prins nuanța. Ea nu trebue să scape niciodată celor ce privesc frământările vieții contemporane cu ochiul ager, lipsit de pasiune. E de datoria lor să noteze cât element politic intră în manifestațiunile actualității, cât calcul de materialism imediat se ascunde sub etichetele idealiste ale religiei sau naționalismului.

Vor trebui, deasemeni, să mediteze la cuvintele larg cuprinzătoare ale Sultanului deacum o sută de ani, Murad II, care a spus:

„Eu domnesc peste popoare nu peste secte religioase".

VICTOR EFTIMIU

Ludovic Dauș: O jumătate de om

Editura „Adeverul"

Partea întâia a romanului d-lui Ludovic Dauș tratează epoca dinaintea războiului, o epocă închisă și trecută în rândul epocilor istorice. Intre lucrarea romancierului și eveniment s'a produs o perioadă de despărțire și deaccia e mai favorabilă operei scriitorului, căci îngăduie așezarea în perspectiva cerută de technica operei de artă. Mult mai greu de prins și de redat este tratarea unui subiect care prin natura sa, mai mult decât prin clipa în care există, ține de actualitate. In prezent totul e confuz, amestecat, evenimentele, tipurile omenești, personalitățile și, cu atât mai mult, „jumătățile de oameni", personalitățile neînchegate, ca aceia a eroului d-lui Dauș. Totuși în tratarea actualului, autorul are avantajul de a cunoaște încheerea haosului războiului din 1914, deși din acest haos omenirea și mai ales mediul nostru românesc a trecut în alt haos. Altă greutate care a fost preîntâmpinată și anume aceia de a fi încercat să ne intereseze cu viața particulară a unui om, și chiar a unei jumătăți de om, în epoca de după războiu, în care precumpănește interesul pentru mulțime, pentru comunitate. Lumea de azi un mai îngăduie să fie măsurată cu măsura unui singur om. Nu mai interesează azi legăturile dela om la om. In răsturnările actuale, în frământările vulcanice ale popoarelor și neamurilor răscolite de cataclismul din 1914, interesul se centrează numai în jurul luptei omului cu destinul său, condițiunea umană.

Trebuia în adevăr multă artă și meșteșug ca autorul să izbutească a ne da, cu toate aceste piedici și greutăți, un roman atât de interesant și de viu. De altfel d. L. Dauș s'a dovedit a fi un foarte bun istoric de moravuri din romanul său anterior și a știut să se mențină la acelaș nivel în zugrăvirea descompunerii sufletești a lumii, în care a fost cu putință existența unui erou ca al său. Momentele sale de succes trecător, ca și alunecările veșnice, sânt scene și urmări din lupta sa cu destinul, căruia „jumătatea de om" din personalitatea sa încearcă să-i zică nu!, după ce, de atâtea ori, „jumătatea de neom" i-a zis da!... Calități de observație, subtilități psihologice și un puternic realism, sânt puse la contribuție de autor, pentru ca în vâltoarea vieții și mai ales în tempesta războiului, să pună în evidență rolul subconștientului, care se dovedește în acțiunile bune și rele ale acestei jumătăți de om. Numai moartea însă izbutește, pentru o clipă, să-l închege într'un om de o bucată.

Oră de Apologetică

(Fragment din romanul „Clasa VII-a B")

Nici că putea fi zi mai fericită pentru noi(elevii clasei a VII-a B.) decât Marțea în care, la ora de religie, în locul „titularului", părintele Scântee — Dumnezeu să-l odihnească, dacă-o fi murit — venea sfinția sa părintele Simion, poreclit Inimă-lungă.

Ar trebui poate să spun că înainte de a-și face apariția la ora de apologetică (pe care sfinția sa „suplinitorul" o definea: „unde, când și cum să cunoaștem pe Dumnezeu) se încingea o adevărată bătae între noi „meritoșii elevi" ai ultimei clase (a celui mai bun liceu din țară) și dacă nu se spărgea un geam sau nu se sfărâma pe alocuri tencuiala (de atâta bucurie) era mare lucru.

Logic nu s'ar putea explica defel această copilăroasă exuberanță, fiindcă părintele Simion — deși poreclit, așa cum era poreclit, arăta tare ursuz și hapsân și mai ales ținea morțiș (aceasta o ghiceam din toate actele lui) să se poarte față de noi ca un „titular".

Dacă te gândești însă că cele 4 ore anterioare (religie era în fiecare Marți ora 5-a) ne făceau cu totul inapți spre a pricepe revelațiile divine, dacă te gândești că „titularul" părintele Scântee ținea cu tot dinadinsul „să intrăm cât mai adânc în miezul sfintei dogme dreptcredincioase" (deși la tot pasul ne făcea citațiuni din știința ereticilor) și dacă te mai gândești că sfinția sa părintele Simion era mai altfel decât părintele Scântee, explicația inexplicabilă a veseliei noastre vine dela sine.

Mai întâi părintele Simion avea obiceiul să asculte numai pe acela dintre noi care voia să-și îndrepte nota sau care (aici intru fără vrerea mea în „încrengătura trilarilor") țineau — cu riscul ilarității — să aibă o notă mai mare.

După ce răsfoia prin catalog — totdeauna de-a'ndaratelea, ca și când n'ar fi citit toată vremea decât cărți evreești—spunea, de fiecare dată, doar atât:

— Cine vrea să iasă la lecție? și aștepta încruntat răspunsul vre-unei „victime" a părintelui titular, sau a vreunei „caiafe": „eu părinte".

Asculta sfinția sa, doi, trei băeți pe care îi răsplătea totdeauna cu note mari (mai ales când individul îi pomenea de filozoful francez Charles Renouvier, slăbiciunea părintelui Simion), apoi începea să vorbească de cele sfinte, întocmai ca Duminica, la biserica dela cimitir...

Cum astăzi era Marți și cum veni svon că sfinția sa părintele Scântee plecase la București cu acceleratul de amiaz, bucuria evenimentului, produs prin surprindere, avu efecte îndoite.

Poate și vremea era de vină, fiindcă afară era soare, cald, era primăvară...

Părintele Simion își făcu apariția ca de obicei: îmbufnat și grav.

— Cine lipsește? întrebă el mohorît.

Nu lipsea nimeni.

In clasă însă era un sgomot de iad, ca de obicei când venea părintele Simion și încruntarea sfinției sale — dinadins întocmită — nu-i era de mare folos. Se făcea însă că nu observă nimic sau... Doamne ferește!

De unde până aci (adică până azi) părintele Simion ne suporta cu o indulgență de martir toate mocofăniile, își luă de-odată o înfățișare de om atins în amorul propriu și împungând cu arătătorul în aer, îi strigă amicului meu Timofte, care tocmai își compusese o mutră de heruvim bătut.

— Eși la lecție... Unde te trezești! Tu... tu...

Rumoare.

Privirile noastre se încrucișau speriate și nimeni nu găsea rostul schimbării subite a părintelui Simion.

— Să-mi spui, băete, ce-avem azi?

— Argumente cosmologice pentru susținerea ideii de Dumnezeu, răspunse clar și cu convingere Timofte.

— Bine! Vorbește.

După ce își deschise copcile de la gâtul tunicii, după ce tuși discret (spunând parcă „stați numai o clipă") și după ce își umplu bojocii până la fund, cu aer, Timofte începu pe o voce joasă, pripită, falsă:

— „Dumnezeu, acea ființă superioară și nețărui'ă, pe care o simțim în noi și pe lângă noi se poate găsi ușor și în geometria cerească...

Nu există elipsă sau hiperbolă, după cum nu există a, feliu sau tangentă care să nu presupună o inteligență divină, oarecum perpendiculară și cu aspect de paralaxă"...

Eram ferm convins că bunul meu prieten Timofte înebunise subit, însă vocea lui pripită, de bas, îmi opri înlănțuirea oricărui raționament.

— „...așa că, acele descoperiri pe care le-au făcut Kepler și Newton, că pătratul timpului este egal cu cubul vitezelor, gravitațiunea universală, inelul lui Saturn și mișcarea diurnă sunt opere perfect și adevărat dumnezeești...

Părintele Simion ridică încet capul și aruncă împrejur o privire halucinată, parcă să vadă pe ce lume se găsește. Când crezu că își stabilise o perfectă poziție spațială strigă deodată, ca apucat, bunului meu prieten Timofte.

— Ce? ești nebun măgariule! Ești nebun! Marș la loc, măgariule.

Bunul meu amic compunându-și cea mai nevinovată mutră se așeză în bancă, iar părintele Simion începu să răsfoiască prin catalog ca un apucat. Aducându-și însă aminte că nu știa numele adevărat al „magariului" îi zise din nou răstit:

— Cun te cheamă magariule?

— Mândruț, părinte.

— Mândruț, așa, Mândruț! Bine, Mândruț! Uite îți pun și eu un 3 ca să fii și mai mândruț. Stai jos, ce mai aștepți! Magariule!...

Auzi, domnule, să compare pe Kepler cu Dumnezeu! Asta-i grozav! Bătu-te-ar Dumnezeu, să te bată! Cum ai ajuns tu, mă, în clasa șaptea? Hai!

Timofte (alias Mândruț) tăcea chitic, într'o totală absență spirituală.

Mă surprindea însă lașitatea lui. Iși făcuse de cap și ponoasele lui cădeau în spinarea altuia. Era prea mult. Aveam remușcări fiindcă nu puteam spune o vorbă împotriva lui Timofte, de m'ar fi spânzurat de limbă, dar nu puteam să-l las la nevoe pe celălalt bun prietin al meu, năpăstuitul Mândruț.

Mândruț însă era impasibil ca un rege asirian, ca și când nimic nu s'ar fi întâmplat.

Tocmai însă când taica popa Simion se potolise de-abinelea numai că ne pomenim că „fratele" Mândruț se scoală docil în picioare și înainte ca cineva să-i fi ghicit gândul, trânti capacul de la bancă cu atâta putere că părintele Simion se făcu livid ca ceara. Se credea poate îngăurit de un glonte meschin, trimis cu siguranță de elevul Mândruț.

Și totuș primul care își reveni fu tot sfinția sa.

— Ce mă, magariule, și tu ai căpiat? Și tu, mă? Și tu?

— Eu, părinte! făcu Mândruț nevinovat. dar cine v'a spus chestia asta?

Părintele Simion se făcu roșu ca focul.

— Cum cine, mă? Cum, cine? Păi ce, eu sunt chior, mă?

— Vai de mine, părințele, nu zic eu asta, făcu Mândruț plângăreț. Vai de mine! Dar așa-mi vine mie câte-odată. Ce să fac!

— Așa-ți vine! hai! Eși afară, magariule! Eși când îți spun... Auzi, domnule, cică așa-i vine! Auzi domnule!... Cum te cheamă, măi băete, să vedem dacă-ți mai vine! Spune, măi, cum te cheamă?

— Timofte părinte.

— Așa, Timofte! Bine, Timofte! Bravo Timofte! Uite — începu calm taica popa Simion — îți dau un 2 ca să mă ții minte, Iți scad conduita ca să nu uiți că ai fost măgar cu mine și te dau și în conferință ca să nu-ți mai vină altă dată... Auzi, Timofte?

— Aud, părinte.

— Acum eși afară, magariule! Eși...

Timofte se îndreptă spre ușe, dar un râs copilăresc, pe care nu-l mai putu învinge, îl năpădi și sbucni într'o cascadă cristalină.

— Și râde, domnule, râde nesimțitul, bătu-l-ar Dumnezeu de neghiob! Parcă l-aș fi felicitat, nu altceva. Și poimâne dă bacalaureatul...

Doamne ferește! Asta n'o mai pricep! Generație de măgari!...

N. PAPADOPOL

Ultima farsă

Pentru Madgy

Când am desfăcut telegrama care ne aducea vestea morții ei, ne-am privit zâmbind întâi, bănuitori. Prea eram deprinși cu farsele mătușii noastre ca să nu fim dispuși a crede că și această telegramă e o nouă ghidușie de a ei.....

Femeia aceasta, adorată de toți care o cunoșteau, făcuse toată viața farse rudelor, prietenilor, cunoscuților și necunoscuților....

Până și bătrânețea ei era o glumă. Avea o siluetă de fetiță, gesturi vioae, ochi care râdeau înaintea buzelor... Sbârciturile adunate în jurul ochilor, păreau mai mult crețuri provocate de râs decât de bătrânețe și dintele de jos care-i lipsea, tot așteptai să-l vezi înlocuit cu altul, zimțat...

Nu era nepot sau nepoțică să n'o asocieze la jocuri — cine era mai inventiv ca ea în domeniul acesta! — sau să nu-i facă confidențe. Ea ne-a mângâiat toate necazurile din copilărie și tinerețe. Nici mai târziu nu admitea să ne vadă copleșiți de griji și necazuri.

— Viața e așa cum ți-o faci, — spunea ea — și râsul e mai sănătos decât plânsul...

Bună până la slăbiciune — din care cauză era de multe ori acuzată de mame! — nu cruța nimic când știa că poate face un bine.

Inteligentă, îndemânatecă, viața lângă ea avea un farmec nespus. Neîntrecută gospodină, excelentă sfătuitoare, dar mai ales meșteră la farse, asta era Tante Fifi. O chema Profirița, însă din cauza firii ei i se păstrase numele de răsfăț care și el părea o glumă pentru o femee de vârsta ei...

Mi-aduc aminte că o nepoată de-a ei fixase nunta la o dată când ea nu putea fi în București. Tante Fifi expediase în ziua nunții o telegramă, ca din partea ginerelui:

„Mută-ți gândul de la mine".

după ce avertizase cu o zi înainte pe ginere:

„Imposibil nunta. Preparative neterminate, amânăm". Și iscălise pe mireasă.

Leșinuri, plânsete, explicații... Lucrurile s'au descurcat repede, spre satisfacția tuturor și Tante Fifi apăruse cu cadouri aducând cu ea voia bună și veselia care-i erau obișnuite...

Altă dată, o cumnată a ei — divorțată și recăsătorită cu un bărbat mult mai tânăr decât ea, — venea de la Brăila la Bacău să-și vadă familia. Inaintea lor ajunge o telegramă:

„Sosesc cu peștele, Iulia".

In gară prezentări, efuziuni, sărutări. De odată, cineva întrebă:

— „Dar peștele unde e?..."

Priviri ascuțite, tăcere jenată...

Acasă, lucrurile se lămuresc. Telegrama...

— „Dar noi n'am dat nici o telegramă".

Cei de aci se bucurau că le aduce pește de la Brăila. Musafirii fuseseră ofuscați de aluzia răutăcioasă....

— „Ași putea să pariez că aici și-a băgat coada Fifița". Incidentul se închee cu râsete.

•

Și acum, Tante Fifi care stârnise râsul a patru generații, să fi închis ochii pentru totdeauna? Să fie ea în stare să stea „cuminte" în sicriu? Nu ne venea a crede...

Ajunși la conacul ei din munți, ne-am dat seama că de data asta nu mai glumise. Toți erau triști ca și când deodată soarele apusese pentru totdeauna.

Tante Fifi se făcuse mititică în sicriu și un zâmbet ștrengăresc îi flutura pe buzele puțin întredeschise, ca și când o fetiță nebunatecă s'ar fi jucat de-a bunica moartă...

— „Să vedeți că tot ne mai face vreo farsă Tante Fifi" — spuse încet Dinu, cel mai tânăr dintre nepoți. Am întors toți privirile încărcate de mustrări către tinerețea aceasta care nu mai respecta nici moartea.

După amiază, Tante Fifi făcea ultima călătorie, într'un car împodobit cu scoarțe, după dorința ei. Cimitirul e sus, pe creasta unui deal, așezat acolo, parcă tot în glumă...

Bisericuța din vârf își agită jalnic clopotele. Drum de munte, mâncat de ploi, urcă în serpentină. Când a început urcușul, copiii satului au întrecut carul, dornici să se ia la întrecere. Mai sus, babele și moșnegii au „tăiat-o" mai de-a dreptul. Rămăsesem noi singuri în urma carului. Moșul urca molcom pe lângă boi și la o cotitură opri să-i odihnească. Puțin distrați pornirăm înainte, încet, apoi o discuție ușoară se înfiripă cu preotul. Ajunși sus, ne odihnim puțin în pridvorul bisericii, de unde ochiul cuprinde peisajul până departe în zare... In brazii din jurul bisericuții, adierea vântului înfiripă un foșnet răcoros și parfumat. O senzație de pace și bine ne cuprinde. Privim visători în jur, ca și când am fi uitat de ce venisem acolo...

In fine, convoiul se apropie. Intâi copiii, care se adună în jurul gropii, moșnegii se țin mai la o parte în preajma bisericii, babele întârzie aprinzând lumânări la mormintele ce se ghicesc doar după câte o cruce mică, înegrită și strâmbată de vreme...

De odată, în capătul drumului, chiar lângă biserică, apare întâi capul cu plete de mătase al moșului, apoi boii și în fine carul cu scoarțele înflorate vesel.... Dar când ne-am apropiat — un țipăt scurt... Carul era gol. Moșul s'a uitat uluit. Privirea lui e senină ca a boilor.. De-odată și-a scuturat pletele dumirit:

— De asta mânau boii așa.... Porni la vale în grabă, urmat de alți oameni.

— Că tare-o mai fost „șugubață" Duduca, Dumnezeu s'o ierte... iaca și amu își râde de noi...

La primul cot, coșciugul rămăsese în mijlocul drumului, ca un bagaj pierdut în drum. Cu toată spaima, nu ne-am putut opri un zâmbet...

La masă, seara, în mijlocul tăcerii care ne apăsă, răsună limpede glasul lui Dinu:

— Nu vă spuneam eu azi dimineață că Tante Fifi ne mai joacă o farsă?

Ochii umeziți zâmbesc și ca o adiere trece prin odae amintirea râsului cristalin al aceleia ce reușise să ne descrețească frunțile până și la propria-i înmormântare...

DOINA BUCUR

Din „Les jeunes filles"

de H. de Montherlant

Dumnezeu a creat pe bărbat pentru gloria Lui, iar pe femee pentru gloria bărbatului.

O faptă bună, făcută unei femei, este întotdeauna o imprudență.

Dragostea femeii nu poate fi o îngăduire, pentrucă în actul cărnii, ea este învinsă.

Un bărbat căsătorit poate să se izoleze de mediul lui. Dar o femee măritată? Ea nu poate nici să se izoleze de bărbatul ei, de mediul bărbatului ei, nici măcar să riște de a le turbura.

Fericirea de a nu iubi pe mediocri, se plătește și a iubi pe mediocri o plătești prin mediocritatea fericirii pe care o guști cu ei.

Orice scrisoare de femee trebue să sufere o mică carantină, după care ai șansa ca să nu mai fie contagioasă.

N'ar trebui niciodată să spui cuiva că-l iubești, fără să-i ceri ertare.

Iubind pierzi o parte din libertate; iubit, o pierzi toată.

Chiar în dragoste, chiar fiind doi, nu vrei să fie doi, vrei să rămâi singur.

Dragostea e un sentiment pentru care nu trebue să ai nici un pic de stimă. De altminteri, nu există în natură: e inventată de femei.

Un bărbat care este iubit este prizonier.

Ceiace se petrece în jurul unei căsătorii, este, fără nicio contestare, tot ce poate fi mai neghiob în viața unui om.

Atâta atenție, conștiință, seriozitate pentru o naștere, și atâta ușurință, orbire și prostie pentru o educație.

Pe planul prieteniei, sau pe planul senzualității, lucrurile sunt sănătoase, rana, dacă se formează, e curată. Dacă vine inima și atinge rana, totul se infectează.

Te lași iubit, ai și început să iubești.

Să nu legi prietenie cu fete. Pentrucă fiecare dintre ele va crede că e preferată. Și pentrucă tu, inconștient, dai fiecăreia impresia că o preferi.

Dacă ar ști femeile cât pierd cu sclifoselile lor! Un bărbat trebue să fie un sfânt pentruca văzându-le jignite să nu aibă dorința de a le jigni mai mult.

Trad. de Dr. J. K.

Monumentul

Intâmplarea s'a petrecut în orăşelul M., din provincia de peste Dunăre, aşezare omenească „à la turca" pe pantele dinspre Crivăţ ale unui deal ce-şi scaldă poalele într'o baltă cu ţânţari cât armăsarii.

Oricât de urît ar vrea să-l înfăţişeze rândurile de mai sus, orăşelul M. există, are oamenii lui, două regimente din arme diferite, cincisprezece felinare la mahala, patru becuri la centru, o biserică, o geamie, un gimnaziu, şaizeci de cârciumi, zece magazine, optsprezece cafenele şi cinci mii de locuitori de naţii diferite. Exact cinci mii în cap. Dacă i-ar trăzni prin minte vr'unui turc să emigreze, ar deveni comună rurală.

Dar, am uitat monumentul. Un monument cu care nu se poate făli nici un alt oraş din ţară.

Şi chiar despre el este vorba.

S'o iau, însă, dela început. Adică, nu chiar dela început, pentrucă ar trebui să înşir prea multe: ar trebui să amintesc de vremea de dinaintea războiului când toată lumea se lăfăia în bani, dela gară până în cele mai uitate colţuri ale oraşului, când aproape toate grânele Dobrogei se descărcau aici iar banii de pe ele se împărţeau frăţeşte cârciumarilor şi lăutarilor, fără a mă mai gândi la tanti Lily cu „fetele" ei.

Intr'adevăr, un trecut cum rar s'a mai văzut undeva. Prima lovitură pe care a primit-o orăşelul M. a fost dată de căile ferate, prin sporirea reţelei de comunicaţii — şi a doua, de războí.

De sub ocupaţie n'au mai scăpat de cât câteva case în bună stare şi nici un rost gospodăresc.

Incet, încet, însă, viaţa a prins să se înfiripe şi începutul povestirii mele găseşte orăşelul gata să încapă un eveniment de talia „monumentului".

Dar, uite că m'am cam pripit şi trebuie să mă întorc, din nou puţin înapoi.

O fi început viaţa să se 'nfiripe, dar faima de altădată nu putea să mai revie.

Grânele îşi luau drumul direct la Constanţa şi puţinele ce veneau aici, nu erau în stare să producă banii necesari pentru viaţa oraşului.

Rând, pe rând, magazinele îşi închideau uşile şi le-ar fi închis toate dacă nu veneau cele două regimente.

Cât de cât, tot însemna şi aceasta ceva.

Insemna ceva pentru un om cumpătat, obişnuit cu sărăcia, dar pentru cetăţenii oraşului — cari cunoscuseră vremurile cele mai fericite — nu însemna aproape nimic.

„Sărac să fii, dar bani să ai" — vorba Bulgarului. Discuţii şi certuri, în fiecare zi.

Cel puţin cei din consiliul comunal nici nu mai îndrăzneau să iasă pe stradă, iar alegerile comunale dădeau prilej cetăţenilor să-şi verse tot focul:

— Ce-ai făcut pentru noi?

— Murim de foame.

— O să-l faci pe dracul ghem!

— Să-i ziceţi „cuţu" ăluia care v'o mai vota.

Şi câte şi mai câte! Noroc că ultimul argument îl aducea vinul lui Duţu. Dar tot acelaş vin oţelea vorbele mai târziu.

Şi aşa au mers lucrurile până într'o bună zi când a apărut „evenimentul": o ţară vecină şi tovarăşă de luptă în timpul războiului, a hotărât ridicarea unui monument în amintirea eroilor ei, chiar în M.

Consiliul comunal, sub care s'a anunţat aceasta, prinse curaj şi — după consfătuirea cu primarul — începu propaganda „monumentului":

— Ştiţi dumneavoastră ce 'nseamnă asta pentru noi?

Inseamnă cea mai mare lovitură pe care am dat-o.

Un asemenea monument o să aducă lume din toate părţile ca să-l vadă şi o să facem afaceri ca'n timpurile normale.

Cetăţenii nu-şi mai puteau încăpea de bucurie. Nădejdea vremurilor mai bune se urzea dela un capăt la altul al oraşului şi nu era dialog, pe stradă sau în casă, în care să nu se pomenească de monument.

Monument şi iar monument!

Ajunsese un leit-motiv pentru orice.

In restaurant:

— Dă-mi o friptură monumentală.

In piaţă:

— Cât costă monumentul acesta de morcovi?

In flirturi:

— Ce crezi, domnişoară, că eu sunt monument... de piatră?

Şi aşa mai departe.

Era un fel de nebunie plăcută care stăpânea toată urbea.

Şi această nebunie atinse ultima margine când ziarele anunţară că la solemnitatea desvelirii vor asista şi cei doi regi.

Auzi, dumneata? Doi regi, nu unul.

După „triumful" verbal — ca să zic aşa — pentru consiliul comunal se punea acum problema locului unde va fi aşezat monumentul. Să-l pună în piaţă se supărau negustorii din partea opusă gării; să-l pună în centru, trebuia să se dărâme două case.

Rezolvarea o găsi Tănase Niculescu, secretarul primăriei, om bătrân, cu câteva clase de liceu:

— Să-l punem afară din oraş, în vârful dealului; să fie ca sfinxul lui Tutancamon din Abisinia.

— Bravo! Aşa e! — exclamă Drăgăneanu, institutor pensionar şi om de încredere al primarului (cel ce trăgea sforile, cum s'ar zice). Are dreptate Tănăsică! Să stea în deal ca sfinxul, spre a arăta drumeţilor calea mântuirii.

— Şi răsăritul soarelui! — îndrăsni să adauge primarul, fost negustor, care avea acum singura fabrică de sifoane şi un copil într'a întâia gimnazială.

Nici nu trecu o săptămână şi monumentul fu pus în lucru, pe locul dat de primărie, cu maiştri şi marmoră din ţara vecină.

Pe măsură ce sporea ridicarea lui, sporea şi plăcuta nerăbdare a orăşenilor.

Mai ales cucoanele nu-şi mai găseau astâmpăr. Rochii pentru inaugurare făcute la Constanţa, pantofi de atlas pentru recepţia dela primărie, recepţie urmată de dans bineînţeles.

Şi bărbaţii sau părinţii cheltuiau de zor. Ce 'nsemnau câteva mii de lei faţă de cele ce vor veni?!

In sfârşit, monumentul era gata. Din zi în zi se aştepta inaugurarea lui.

Primăria primise o sută mii de lei dela prefectură, pentru repararea străzilor ce duceau la monument şi pentru ornarea cât mai frumoasă a oraşului.

Inaugurarea!...

Peronul gării plin de cetăţenii oraşului, cu primarul în cap şi cucoanele cu flori în rândul întâi.

Ura! Ura! Ura!

Din trenul regal coborîră cei doi regi, o mulţime de ofiţeri şi din celelalte trenuri, o avalanşă de lume. După urarea de bun-sosit a primarului, convoiul se îndreptă în maşini şi trăsuri, spre monument.

După desvelirea monumentului, o oră de discursuri şi-apoi... înapoierea — fără nici o oprire — la gară, unde trenurile aşteptau sub presiune.

Singura vânzare o făcuse un bragagiu, ce se furişase contrar ordonanţei primăriei, printre copiii de şcoală.

Plecarea trenului... decepţie unanimă.

Numai atât? Pentruce şi-au făcut cucoanele rochii? Unde-i recepţia dela primărie? Unde sunt „afacerile" de care le-a vorbit primarul?

Vinul lui Duţu începu iar să oţelească limbile şi — poate — le-ar fi oţelit mai tare dacă Drăgăneanu, trimis de primar nu le-ar fi adus o fărâmă de linişte.

— Cum să stea regii aici? Ei au destule treburi.

— Regii ca regii, dar puteau să mai rămână ceilalţi.

— Vorbiţi prostii! Au venit toţi odată şi trebuiau să plece odată. De-acum în colo, se schimbă chestia, or să vină fel de fel de grupuri izolate şi atunci... slavă Domnului, o să ne vină apa la moară.

De-atunci... au venit, într'adevăr, fel de fel de grupuri, dar apa la moara cetăţenilor din M. nu le-a venit niciodată. Ba, din contră: monumentul rămăsese în seama oraşului şi trebuia întreţinut.

De câte ori venea vre-o delegaţie din ţara vecină, trebuiau curăţite străzile, deci sarcină grea pe bugetul primăriei. Cu câteva zile înainte de sosirea acestor delegaţii (şi veneau de patru-cinci ori pe an) sbârnâia telefonul primăriei spre a se auzi vocea prefectului.

— Vă fac direct răspunzători... îngrijiţi de curăţenie... să fie zece maşini în gară...

Colac peste pupăză, cu alte cuvinte. Asta-i trebuia acum oraşului!

Şi aşa s'a întâmplat că, după doi ani dela „fericitul eveniment", timp în care s'au schimbat şapte primari, monumentul deveni cea mai mare pacoste ce căzuse pe capul cetăţenilor.

Ca şi la început, se vorbea numai de el, dar se schimbase calimera.

Pe stradă:

— Dracu' să vă ia cu monumentul vostru!

In piaţă

— S'o spui lui mutu' dela monument că asta-i fleică!

In restaurant:

— Monumentu' mă-tii de chelner! Deceţi bagi ghiarele 'n ciorbă?

In flirturi:

— Pardon, domnule, eu nu sunt d'alea ce se 'ntind la monument.

O nenorocire 'ntreagă, ce mai încoace'ncolo!

Dar, dacă pentru oraş chestia cu monumentul ajunsese de ocară, pentru fostul primar din timpul „evenimentului" fusese cel mai urît vis din viaţa lui.

Cum s'o dreagă?

Era încă tânăr şi nu se putea împăca cu gândul că n'o să mai urce odată în capul comunei.

Abia de mai cuteza să iasă în oraş şi să se abată pe la Ţigănaş, cu Drăgăneanu, la un pahar de vorbă. Cum să facă? Se apropiau alegerile comunale şi nu găsise încă nici o soluţie, când într'o seară, după câteva ocale de vin, îi fu sugerată una de către tovarăşul de masă.

— Am găsit-o, nene primarule! isbucni din senin Drăgăneanu.

— Ce-ai găsit, măi?

— Soluţia.

— Ei, nu mai spune! Care-i?

— Iat-o: monumentul nu-i al nostru.

— Sigur că nu-i al nostru: e al statului.

— Nu, bre, lasă mă să vorbesc. Monumentul nu-i ridicat pe teritoriul comunei noastre.

— ?

— Da. Hotarul nostru trece pe lângă movilă, adică cu vre-o douăzeci de stânjini mai încoace. Acolo unde-i ridicat monumentul este pământul Satului Nou.

— Ei — şi ce-i de făcut?

— Foarte simplu. Facem petiţie la minister ca să se rectifice eroarea şi să-l treacă la comuna Satul Nou. Ne prezentăm la alegeri cu chestia asta şi sigur câştigăm.

Ce s'a mai întâmplat la Ţigănaş după „soluţia" ceea, nu ştiu, dar ştiu că, peste o săptămână, fostul primar s'a ales din nou.

După el or mai fi urmat şi alţii. Nu mai ştiu nimic. Am plecat de mult de-acolo şi totuşi mă întreb câte-odată.

O fi mutat vreunul monumentul?

MIRCEA MARC.

Bătrânul căpitan

Corabia străveche s'a scufundat treptat:
O năvălise apa prin larga ei spărtură
Vedeai pe 'ncet adâncul, din valuri, cum o fură,
Deşi întreg prisosul fusese aruncat.

In bărci, toţi marinarii, spre ţărm s'au îndreptat.
Rămâne Căpitanul, bătrân cu barba sură.
Corabia iubită, s'o lase nu se 'ndură:
Pe ea, din tinereţe, mări multe-a colindat

Depe catarg, la oameni cum au scăpat priveşte.
Din cei salvaţi niciunul o clipă nu gândeşte
Că va pieri în valuri cel ce le-a fost stăpân.

Vâslesc către limanuri, din greu, cu frica 'n sân
Pe când, privind la moarte, cel ce-a rămas zâmbeşte...
Şi-aşa muri odată un căpitan bătrân.

MIHAI D. STURDZA

Decernarea premiului de poezie la A. P. R.

„Asociaţia Publiciştilor Români", de sub preşidenţia activă a d-lui general Ion Manolescu, secretarul general al O.E.T.R.-ului a instituit un premiu anual de 2500 lei pentru cea mai isbutită poezie prezentată la concurs.

S'au primit 133 poezii în manuscris.

Juriul alcătuit din d-nii general C. Manolache, Victor Bilciurescu sub preşidenţia d-lui *N. Mihăescu-Nigrim,* a decernat premiul I lei 2000 d-lui Vasile Dobrescu pentru poezia: *Cântec pentru o pădure bătrână,* iar premiul de lei 500 cu menţiune a fost înmânat d-lui Paul Dimitriu — promiţător talent — elev al Colegiului Naţional „Sf. Sava" pentru poezia *„Resemnare"*.

Publicăm mai jos cele două poezii premiate.

Cântec pentru o pădure bătrână...

Pădure bătrână,
Cu crengi aplecate;
Cetate
In care se 'ngână
Poveştile vremii uitate!
Incerc să te cânt
Pe-o strună de vânt
Ce n'are cuvânt,
Dece nu răsuni
C'altă dată
De buciume seara,
De cântec, de chiot, de larmă
S'audă vitejii străbuni
Că ţara
E'ntreagă,
Mai mare, mai bună, mai dragă
Şi doina străveche ş'acuma se'nchiagă
Cu mâna pe plug şi pe armă!?

Dece nu se 'ntramă
S'acum ca pe vremuri
Pe pajişti, pe plaiuri, pe creste,
Vârtejul de horă-al flăcăilor,
Cu fete
Şi cete
De bătrâni şi neveste?
Dece nu-şi toarce viaţa aceiaşi poveste
Statornică,
Dornică?
Căci poate,
Prin văile-ţi largi, răcoroase,
Cu case
Răsleţe şi mici,
Mai fi-vor ş'acum suflete mari de voinici
Cu plete
Şi piepturi de zale,
Rapsozi ai cărărilor tale
Rămaşi din bătrânele cete!
Şi ei înţelege-vor cântul,
Să pună într'însul cuvântul
Durerei şi jalei şi chinul
Prin care se scurge veninul
Şi glasul stăpânilor gliei!...

Pădure uitată
Pe 'ntinderea-atât de bogată
Şi largă
Şi plină de gloată
A României!
Şi plină de gânduri curate?

Pădure, bătrână cetate,
S'au dus cântăreţii cărărilor tale
Să-şi plângă durerea
In cântec de jale,
Departe
Pe-o cale
Pustie, străină,
Spre-o vreme ce s'adastă să vină
Cu visul între viaţă şi moarte!
Şi ramurile tale
Se 'nclină
Şi frunzele tale suspină
Cu vremea ce-şi duce veleatul!...

Pădure, cântarea mea nouă
Stropeşte-o cu lacrămi de rouă
Să cadă 'n pârae şi lacuri,
S'o 'ngâne cu tine tot natul,
Că'n ţara aceasta bogată
Tu trebui slăvită, cântată!
Nu plânsă.
Nu pradă,
Nu 'nvinsă,
Ci pururi stăpână pe noi şi pe veacuri!

VASILE DOBRESCU

Resemnare

Sunt obosit de gânduri, ca un sfârşit de veac
Şi mă retrag în mine cu dorurile frânte.
Aştept doar amintirea tristeţile să-mi cânte,
Pe alăuta vieţii amare ca un leac.

Am luat durerea caldă ce mă frigea amar
Şi-am îngropat-o 'n prundul noianului de stele,
Cu tainica poveste a visurilor mele,
Sfidând din zări destinul pe-o punte de cleştar.

Mi-am asvârlit departe şi ultimul suspin
Infipt în toba vieţii — săgeată 'nveninată.
Şi, din tăceri, zidit-am cetate ferecată,
Iar nepăsarea tristă mi-e simbolul divin.

Cine-ar pătrunde 'n noaptea misterelor de vis?
Ce umbre diafane s'ar pogorî din haos
Să 'nvălue viaţa-mi închisă în repaos,
Când m'am retras în mine ca într'un paraclis?

PAUL DIMITRIU

La poker

In salonul doamnei Mița Constantinescu se făcuse prea cald. Cucoanele s'au depărtat de sobă iar domnul colonel în retragere, Mișu Iepureanu, crezu că e nimerită ocazia ca să strecoare una din vechile sale anecdote.

— Apropos de căldură, — începu el cu vocea-i subțirică și râse anticipat ca să producă atmosferă favorabilă.

Dar doamna Popescu, o brunetă nostimă, cu obraji de păpușă, îl întrerupse fără multe menajamente

— Ia mai lasă anecdotele, colonele, și fă mai bine pe al patrulea la poker, căci văd că nu mai vine M-me Petcu.

Bătrânul își trecu, emoționat, palma peste creștetul pleșuv și răspunse cu un zâmbet încurcat:

— Sărut mânușițele, coniță dragă, dar mătăluță știi că nu mă prea pricep la jocul acesta. Prefer să chibițez dacă îmi veți da voe.

— Pe cine vrei să chibițezi? — întrebă speriată gazda, care-și plimba de colo până colo cu o surprinzătoare ușurință, cele nouăzeci și ceva de kilograme.

Colonelul Iepureanu se înroși până în vârful urechilor și răspunse cu jumătate de voce:

— Pe... doamna Popescu, dacă are să-mi permită.

— De sigur, de sigur, — încuviință aceasta și aruncând prin „lorgnon"-ul de aur, o privire plină de superioritate, adăugă:

— Eu nu sunt superstițioasă ca... alții.

Să mă ertați, dar, după mine, superstiția e vecina prostiei. Cum ar putea oare să-ți aducă cineva ghinion numai pentru faptul că s'a așezat lângă tine?! E posibil așa ceva? In primul rând trebue să știți că pokerul nu e numai un joc de noroc ci e și un joc de inteligență. N'am dreptate, colonele?

— Ba da, ba da, toată dreptatea, M-me Popescu.

— Pokerul, dragii mei, — continuă cucoana înfierbântată, — nu e simplu ca rișca. E un joc plin de finețe, în care intervine o complexitate de atribuțiuni ale spiritului: putere de observație, memorie, pătrundere psihologică...

Dar doamna Popescu nu putu termina fraza bine meșteșugită, pe care o pregătise de acasă ca să facă „praf" auditoriul, căci în momentul acela intră pe ușe doamna Petcu. Era o ființă slabă și deșirată, cu un gât lung și subțire ce eșea ca o sârmă din gulerul înalt al rochiei.

— Haide, soro dragă, că ești așteptată, — o întâmpină doamna Mița Constantinescu, cuprinzând-o în brațele-i puternice și sărutând-o cu dragoste, pe amândoi obrajii.

Doamna Petcu păru un moment că va sucomba. La o așa probă de prietenie din partea gazdei nu se așteptase. Işi reveni însă repede și răspunse zâmbind ascuțit:

— Eu, dragele mele, nu mă prăpădesc după jocul de cărți ca... alții.

Doamna Constantinescu izbucni în râs.

— Lasă, soro, lasă, că doar te cunoaștem noi.

Când râdea, gazda părea o păpușă mare de gelatină. Ii tremura toată carnea și tanspira atât de tare încât părea că are să se lichefieze dintr'o clipă într'alta.

— Când e o partidă, joc, nu zic ba. Nu-mi place să stric cheful la ceilalți, — spuse d-na Petcu, strângând buzele într'un surâs silit.

Conversația deveni din ce în ce mai anevoioasă. Fiecare din cucoane ardea de nerăbdare să înceapă mai repede jocul însă nici una nu voia să-și trădeze nerăbdarea. D-na Popescu își reîncepu fraza de efect de-adineaori:

— Tocmai spuneam, dragă M-me Petcu, cât de absurd găsesc ca cineva să atribue ghinionul pe care-l are la joc, persoanei care, întâmplător, șade alături. Spune, te rog, și d-ta dacă n'am dreptate.

— Hm, da... depinde, — bolborosi doamna Petcu, care nu admisese în viața ei chibiți.

In schimb colonelul Iepureanu se ridică depe scaun și spuse plin de entuziasm:

— Eu totdeauna am avut o profundă admirație pentru femeile inteligente. Dă-mi voe, M-me Popescu, să-ți prezint felicitările mele și totodată să-mi permiteți, doamnelor, — să vă povestesc o anecdotă foarte nostimă apropos de superstiție...

— Lasă că ne-o spui altădată, colonele. Acum cucoanele să poftească că le-am pregătit masa de cărți.

Mișu Iepureanu își trecu din nou mâna peste chelie și ca să-și dea oarecare stăpânire de sine după recentul insucces se prefăcu că tușește.

— Tragem locurile? — întrebă doamna Petcu.

— Mi-e indiferent, — răspunse cu o afectată nepăsare doamna Popescu.

In cele din urmă se așezară și jocul începu. Bătrânul colonel își trase un scaun lângă M-me Popescu și scoțându-și ochelarii din tocul lor de piele și-i încălecă pe nas și începu să urmărească jocul, cu interes.

Câteva minute fu o tăcere desăvârșită, întreruptă doar de cuvintele sacramentale:

— Deschid.

— Merg.

— Plus...

D-na Popescu trase o cacialma și câștigă un pot mare.

— Qui eram demonstrandum, — spuse ea pe un ton doctoral și aruncă o privire malițioasă împrejur.

— Quas eras demonstratus, — o corijă apăsat d-na Petcu și surîse ironic.

Bruneta cu obraji de păpușă își mușcă buzele și de ciudă mai câștigă un pot.

— Tiii! Ce noroc! — se miră naiv colonelul Iepureanu.

— Noroc? Care noroc, colonele? Asta e noroc? Eu o numesc precizie datorită ascendentului psihologic.

— Ei, c'o mai fi și o lecuță de baftă, spuse, râzînd galben, doamna Mița Constantinescu.

— Baftă?! Ha, ha, ha! Quelle drôle d'expression!

Imi pare rău, dragii mei. Credeam că vorbesc cu oameni serioși. V'am spus doar de atâtea ori că pokerul e un joc de inteligență. Dacă ai darul de a ceti în ochii adversarului, dacă ai darul de a stăpâni pe adversar, dacă...

— Mai lasă vorba, soro dragă, și împarte cărțile, că pierdem vremea — o întrerupse gazda, agitându-se cu nervozitate pe scaunul ce scârțâia jalnic subt greutatea ei.

— Păi, zău așa, sări și doamna Petcu. Ce facem aici, jucăm sau stăm de vorbă?

Din nou se produse o tăcere încordată.

— Deschid, declară doamna Constantinescu.

— De trei ori, spuse doamna Petcu.

D-na Popescu filă încet cărțile și apoi cu un zâmbet diabolic, relansă:

— De nouă ori.

Cu gesturi enervate, celelalte cucoane aruncară cărțile și doamna Popescu câștigă din nou.

— Ei, dar asta ce mai fu? — se miră admirativ colonelul Iepureanu.

— Asta? — râse câștigătoarea, — asta, colonele dragă, e prezență de spirit, intuiție asupra psihologiei celorlalți jucători, și curaj.

— Ei, mai dă-o 'n colo de psihologie, — exclamă colonelul care se temea să nu se necăjească prea rău celelalte cucoane.

— Domnule colonel, dacă mai continuați cu vorba, eu mă ridic, — amenință cu ascuțimi de trompetă în voce, d-na Petcu. Mișu Iepureanu se roși ca un copil vinovat și-și trecu de mai multe ori mâna peste creștet. După aceia, jocul continuă din ce în ce mai febril. Se făcuse foarte cald în cameră. Pe fața grăsulie și rotundă a doamnei Constantinescu, sudoarea se prelingea în râulețe subțiri ce alunecau încet, pe lângă rădăcina nasului și picurau, una după alta ca niște lacrimi. Doamna Petcu devenise și mai lividă și un tremur nervos îi agita buza inferioară. Deodată declară cu glas răgușit de emoție:

— Cer potul.

Cu mâni tremurătoare numără o sută douăzeci și cinci de lei și îi împinse în mijlocul mesei.

— Plus cinci sute, — replică doamna Popescu, fără o clipă de șovăire. Obrajii ei de piersică arătau o perfectă stăpânire de sine; doar în colțul gurii îi înflorise un zâmbet, pe care nu l-ai fi putut defini ușor, poate ironic sau compătimitor.

Toată lumea amuțise. Doamna Petcu respiră de câteva ori profund, ca și cum ar fi fost pe punctul de a se sufoca; apoi spuse cu o voce pe care ar fi voit-o calmă dar care țâșni neobișnuit de stridentă și suerătoare:

— Cinci sute ai dumitale și plus o mie.

Colonelul Iepureanu se simțea grozav de emoționat. Işi scoase ochelarii, îi șterse cu batista și-i încălecă din nou pe nas și așteptă cu sufletul la gură rezultatul acestei palpitante lupte.

— Am achitat, spuse doamna Popescu. Dar de data aceasta vocea ei parcă nu mai era atât de sigură.

— Quintă regală, anunță doamna Petcu și înșiră cele cinci cărți pe masă.

— Am pierdut, — șopti cu un nod în gât doamna Popescu. Fața ei liniștită și drăguță de păpușă se înroșise ca o sfeclă și parcă sta gata să izbucnească în lacrimi ca un copil ce a primit o pedeapsă. In tăcerea consternantă ce se produsese în cameră se auzi deodată vocea subțirică a colonelului:

— Apăi vezi? Nu ți-am spus eu bine? Mai dă-o 'n colo de psihologie, că tot norocul e mai tare și la jocul ăsta.

La auzul acestora, doamna Popescu păru că-și iese din fire.

— Ce tot mă amețești de cap, 'dom'le, — țipă ea atât de tare încât bietul colonel sări cu scaun cu tot câțiva centimetri mai înapoi.

Mai lasă-mă în pace și pleacă odată de lângă mine. Te-ai așezat acilea ca o piază rea și-mi tot cânți la cap, ca o cucuvae. D'aia pierd...

PETRU ȘERBANESCU

Vizionarii

Adevărații vizionari sânt rari și chiar cei mai autentici nu sânt vizionari decât în anumite epoci ale vieții lor. La noi în țară și în genere în țările latine tipurile lor sunt rare, aproape neexistente. De aceia găsim că nu trebue să scăpăm prilejul de a atrage atenția cititorilor „Adevĕrului Literar", asupra a doi dintre cei mai mari vizionari ai artei engleze Blake *și* Turner, *ale căror opere au fost de curând expuse la Bibliotéque Nationale, la Paris.*

Blake a fost poet, iluminat, scriitor, desenator și gravor, manifestându-se ca un vizionar permanent și de o artă desăvârșită în toate direcțiile acestea. Opera lui nu a manifestat niciodată însă viața normală. Toate creațiile lui sunt viziuni profetice, demoni, îngeri, monștri serafici, osândiții infernului. Ele par o carte deschisă asupra regiunilor de dincolo de viață, o viziune, prin substanță, în geneză, moarte și neant.

Sori arzători din zorile lumii, flacările gheenei, vârtejurile haosului erau vedeniile obișnuite ale acestui om liniștit în aparență și corect în îmbrăcăminte, care era în fond un om în afară de lumea reală și socială a vremii sale (1757—1827).

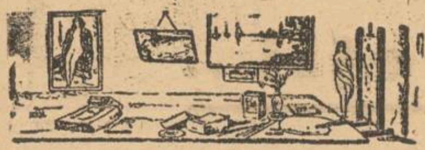
A dus o viață grea de artist, dar n'a fost niciodată un deznădăjduit și până la urmă personalitatea sa, plină de atâtea daruri, a biruit. Copiind mormintele din Westminster, s'a îndrăgostit de arta gotică. Inima lui, numai har viu și dragoste, s'a insuflat din arta gotică pentru a împodobi miracolele reînvierii și evangheliile, îndărătul cărora se desfășura drumul veșnic: Puterea Bibliei. Poemele sale fremătau de suferință pentru ce era mizer, inocent și prigonit, copilul, puiul de negru, mielul, coșarul, noul născut, scatiul, etc. și pentru ce era slăbiciune pe care apăsa, mâna de fier a tiraniei și a intoleranței. Neajunsurile și lipsurile semnalate în arta sa, nu au nicio importanță față de focul mistuitor al mesianismului și de puterea sa de înțelegere a neînțelesului, de puterea viziunii sade cosmice. Ceiace farmecă sunt culorile sale: straniu roșu, înecat in ape ca vinul pentru sacrificiu, albastrul denaturat al unor ceruri de dincolo, verdele înecurilor potopului milenar. Un farmec scăldat în durere metafizică, arcuri încrucișate în toate felurile, labirinturi aeriane, oglindite în apele unor lacuri moarte, țărmuri pustiite în care pietrele oglindesc chipurile celor osândiți. Iar dragostile vinovate sunt scrise în întorsăturile fără de sfârșit ale inelelor unor cicloni nemăsurați în desvoltarea lor transparentă.

Pentru ca să-și exprime aceste viziuni halucinante a utilizat procedee de imprimat și de gravură pe care le-a învățat dela prietenii înstelați misterioși care l-au inspirat.

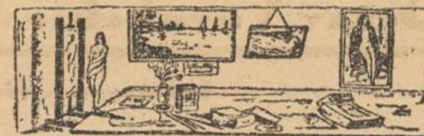
Turner nu este un revelator ca Blake, ci un fermecător. Lumea sa e scăldată în bruma prunelor, liliachie și albastră, irizată în neguri, în evaporarea de rouă, aburul de pe râuri, ce învăluesc castele misterioase, romantic cățărate pe stânci, turnuri fortificate ce se pierd în orizont, în susul apelor. Dar mai ales de neuitat e viziunea Veneției plutind sub pulberea de aur a soarelui marin, toată mirobolanta vedenie a luminii răsfrântă într'o bășică de săpun.

Blake dă viață viselor celor mai halucinante, reprezentând o realitate de dincolo de viață, Turner ne arată realitatea în aburii visurilor. — Iz. Sd.

Fraţi de cruce

In primăvara în care micul Adrian veni la moşia bunicilor, prima fiinţă pe care o văzu, când ieşi în cerdac, fu Iliuţă — băiatul lui Voicu vizitiul — care, desculţ şi numai în cămăşuţă, încremenise pe scară cu ochii la jucăriile lui.

— Iţi plac jucăriile mele?, — îl iscodi Adrian.

— Ihîîi... făcu Iliuţă, neputându-şi desprinde privirea de pe ele.

— Atunci vino de te joacă cu mine. Haide, — Haide, îl îndemnă din nou Adrian, văzând că nu cuteza.

Lui Iliuţă i se părea că visează: el să se joace cu nepotul boerului!?

Dar Adrian îl puse repede la îndămână.

— Uite, stai aici... şi-i arătă scaunul de lângă dânsul.

— Aştia ce sunt? se interesă Iliuţă, care, dintr'odată îndrăzneţ, se şi înălţase pe scaun cu picioarele-i goale, pline de noroi, ca să-şi întindă mâna — la fel de murdară, dar grasă şi roşie — spre jucăriile de pe masă.

— Aştia sunt soldaţi, s'apucă să-i explice Adrian — pe când, expert, îi aşeza pe două rânduri cu toboşari şi drapele în frunte. Vezi?... Acum pleacă la răsboi.

— La răsboi? se miră Iliuţă, neîncrezător.

Dar cum era isteţ din fire, pricepu că totul se reducea la o glumă; că doar nu erau soldaţi adevăraţi... Şi 'ncepu să râdă: un râs scurt, sgomotos şi repezit care-l sălta pe scaun şi-i accentua culorile din obraji.

„Ce roşu este!" gândi Adrian. „Şi cum râde!" (El era aşa de palid şi n'avea mai niciodată poftă de râs). Şi mângâind uşor mâna pe care ţărănaşul încerca să şi-o retragă, îl întrebă prietenos:

— Cum te cheamă?

— Iliuţă. Şi pe dumneata, conaşule?

— Să nu te-aud aşa! Adrian mă cheamă.

— A-dri-an... pronunţă cu dificultate, Iliuţă. Frumos nume, numa... cam anevoie de zis.

— Ei! replică Adrian. Dacă ţi se pare prea greu, spune-mi Ad; aşa îmi spun şi-acasă.

— Da... soldaţii noştri nu mai merg la resbel, conaşule... asta.. Ad? cercetă şiret, Iliuţă, văzând că jocul lor stătea pe loc.

— Cum să nu... Cum să nu... răspunse, îngroşându-şi glasul, Adrian. Şi stimulat de Iliuţă, se porni şi el pe-un râs cu hohote, cu lacrimi...

Prietenia era închegată.

●

Anii următori îi aduseră alături aproape cinci din cele douăsprezece luni ale anului: Adrian, căruia nu i se refuza nimic, obţinu permisiunea de a-şi petrece toate vacanţele la moşie. E drept că şi şederea acolo îi era folositoare: se întorcea mai rumen, mai voios. Numai că, din contactul cu Iliuţă, căpătă dela acesta „oarecari" expresii şi gesturi, de care — în loc să se desbere, cum îi cereau cu toţii — făcea uz cu un fel de mândrie; fiindcă avea pentru Iliuţă nu invidia, ci admiraţia copilului slab faţă de cel puternic.

— Să vedeţi ce muşchi are! îl lăuda prietenilor săi dela oraş, care-şi băteau joc de dânsul pe tema „ţărănoiului". Şi cum încalecă; şi cum; şi cum...

Când terminară şcoala primară, Adrian îşi exprimă dorinţa ca şi Iliuţă să fie dat la liceu — pe cheltuiala părinţilor săi, bine înţeles; dorinţă pe care aceştia i-ar fi îndeplinit-o — deşi se temeau de influenţa băiatului de ţăran de care Adrian prinsese atâta simpatie — dacă nu le-ar fi făcut chiar Iliuţă voia. Ce să caute la liceu, când nu se împăca cu cartea? Şi apoi, nu era pentru el viaţa dela oraş; lui îi plăceau satul, copacii, florile, libertatea... Aşa că-şi continuară viaţa: fiecare în mediul său, fiecare în felul său.

Insă cu ce nestăpânită bucurie se revedeau de fiecare dată! Pe cât de mândru se simţea Iliuţă în tovărăşia lui Adrian, pe care îl credea a toate ştiutor, pe atât de reconfortat se simţea Adrian în tovărăşia băiatului simplu, spontan şi sincer care era Iliuţă. Mai ales că între ei nu exista ceia ce se chiamă „deosebirea de clasă socială". Boer? Ţăran? Ce însemnau toate aceea?... Adrian cu o delicateţă rară, căuta totdeauna să-l pună pe Iliuţă pe picior de egalitate cu dânsul; ba, datorită însuşirilor fizice ale acestuia, să-l considere superior; deci să-i cedeze şi să i se supună. Şi poate că de nimeni sensul cuvântul „prietenie" nu fu mai cu adevărat şi mai bine înţeles ca de ei.

...Intr'o seară de August, seară frumoasă cu lună plină, se legară fraţi de cruce. Atunci Adrian dărui lui Iliuţă o puşcă. Căci Iliuţă, încă de mic, avea o pasiune pe care Adrian i-o cunoştea prea bine.

— Iliuţă, ce vrei să-ţi aduc când oi veni? îl întreba de câte ori pleca de la moşie.

Iar acesta îi răspundea invariabil:

— O puşcă... un pistol...

La câteva zile, după ce primi dela Adrian „puşca adevărată" — cum îi spunea el — Iliuţă doborî, din sbor o rândunică. Cu ce strigăt de triumf se repezi s'o ridice! Dar când îi luă în palme trupul mic, cald încă şi înroşit de sânge şi văzu cum i se închideau ochişorii, fu cuprins de atâta milă, încât —deşi era flăcăiandru de cincisprezece ani — plânse; şi se jură să nu mai împuşte niciodată... Totuş, nu-şi putu ţine prea mult jurământul, fiindcă între pasiunea lui şi mila pentru victime prima ieşi învingătoare. Şi ochea ca nimeni altul; drept la ţintă; totdeauna fără greş...

La încorporare, Iliuţă se desprinse cu greu de ţarină şi plug. O singură consolare îi rămânea: acolo avea să împuşte mereu. Şi-aşa ajunse cel mai bun ţintaş al regimentului.

Mai avea numai câteva luni până la liberare când se declară răsboiul. Şi cum, în acelaş timp îşi făcea şi Adrian stagiul, plecară amândoi: unul ca sergent, celălalt ca plutonier cu termen redus. Peste puţin împrejurările îi aduseră în acelaş regiment. Iar în timpul unui bombardament groaznic, Iliuţă — ca în paginile de istorie — se târî prin ploaia de obuze cu Adrian în spate: rănit cu'n alt rănit. Apoi se încheie pacea. Ca deşteptaţi dintr'un vis urît, îşi reluară ocupaţiile de mai înainte: Adrian studiile; Iliuţă munca câmpului: era acum şi administrator al moşiei pe care — între timp — Adrian o moştenise dela bunicii săi.

Insă cine era mai fericit dintre amândoi? Adrian, care — după nenumărate examene şi diplome —era pe cale să devină „savantul" promis de mic sau Iliuţă care rămăsese un ignorant? De sigur Iliuţă. Pentru că, pe când primul studia şi aprofunda totul, al doilea lua lucrurile aşa cum se prezentau. Iar în dragoste — ca şi în toate celelalte felul lor de a vedea era diferit. Adrian trecea pe lângă femei ca un cumpărător indecis printr'o sală cu picturi frumoase: le privea pe toate; se oprea mai îndelung în faţa uneia; nu reţinea nimic. Aşa că, tot cercetând şi neaflând, căutând şi negăsind — deşi tânăr, frumos, bogat şi cult — rămânea un izolat. Unele femei îl credeau mândru şi înfumurat; altele rece; şi niciuna nu-l iubea. Pe când Iliuţă era departe de asemenea complicaţii. El era om dintr'o bucată şi ca atare înţelegea să se bucure din plin de toate plăcerile pe care i le oferea viaţa. De aceia, azi îi plăcea o femeie mâne alta. Râzând îi făcea confidenţe lui Adrian. Acesta îl asculta şi-i părea rău că nu putea fi şi el aşa. Cu atât mai mult că, dela un timp — dat fiind oroarea ce-i inspira dragostea plătită — suferea îngrozitor. Căci refugiul în citire pe care-l găsea înainte, nu-l mai putea găsi acum: îşi pierduse liniştea, stăpânirea de sine.

●

Şi iată că Iliuţă voi să se însoare. Găsise într'un sat vecin o fată pe care o iubea îndestul ca să fie sigur c'avea să-i rămână credincios. Fiindcă aşa înţelegea el căsnicia: bazată pe credinţă.

— Dar ea te iubeşte? îl întrebă Adrian, curios.

— Ba bine că nu... răspunse Iliuţă, sigur de sine.

— Bravo! Şi pe când nunta?

— Păi... Când îi vrea să ne cununi.

— Numai de asta-i vorba? Atunci, cât mai curând...

Şi peste puţin, nunta avu loc la conacul moşiei.

Dar pe când toţi petreceau, singur Adrian nu părea în apele lui. Iliuţă îl privea mirat: Ce putea să aibă? Pentru ce el, care altădată se bucura de-o cât de mică a lui bucurie, acum se arăta străin şi nemulţumit de bucuria lui cea mare? Ar fi vrut să-l întrebe, însă avea intuiţia clară că, în acest caz, ceva neplăcut s'ar fi putut întâmpla. Şi tăcu.

Da, Adrian avea ceva. Cu câteva luni înainte, pe când se plimba pe moşie, surprinsese la scăldat pe-o fată — ţărancă, judecând după vestmintele împrăştiate pe iarbă. Frumoasă? Urâtă?... Nu dăduse nici o atenţie chipului. Doar trupului; un trup de-o incomparabilă frumuseţe, care se înălţa triumfător în lumina roşietică a asfinţitului. Şi-atât fusese răpit de tabloul pe care-l avea înainte, încât încremenise locului. Iar fata nu ţipase, nu se ascunsese; ci râdea. Rârea, săltându-şi trupul perfect cu: bust semeţ, mijloc subţire, şolduri rotunde, coapse înalte; şi râsul ei părea că complecta frumuseţea trupului, a decorului, a zilei.. Intâi o privise uluit, pe urmă îndârjit. Pentru ce râdea? Pentru ce?... Aşa că, în loc să întindă braţele şi să cuprindă trupul care i se oferea — da, i se oferea — o luase la goană. Şi fugise urmărit de râsul ei: râs de om sănătos şi vesel, ca al lui Iliuţă.

Oricum, nu fusese în întâmplarea asta nimic extraordinar. Extraordinară însă era importanţa pe care i-o dădea Adrian. Cum ajunsese să fie urmărit până şi 'n visuri de scena dela scăldat, considera obsesia ţărăncei ca pe o lege firească împotriva căreia n'avea dreptul să lupte. Din cauza asta — şi cu 'n scop pe care nu căutase să şi-l explice — făcuse tot posibilul ca s'o identifice; însă nu reuşise. Iar acum jocul capricios al soartei îşi bătea joc de dânsul aducându-i-o în faţă ca mireasă a lui Iliuţă!?...

Şi Smaranda îl recunoscuse — aşa aflase c'o chema; nu mai încăpea îndoială. Dar în loc să se fi simţit ruşinată, după ce-l privi câtva timp drept şi fără zâmbet cu ochii mari, focoşi, de sub cununa părului negru— şi-abia în acel moment Adrian observă că era şi frumoasă — îşi lăsă capul pe spate şi — ca atunci, la scăldat, — începu să râdă.

Cutremurat o ascultă. Ştia că avea să fie cumplit de nefericit de aci înainte.

●

Acum Adrian se ducea din ce în ce mai rar pe la moşie. Pretexta ba una, ba alta; şi când era ceva de regulat îl chema pe Iliuţă la dânsul. Acesta vedea că Adrian se schimbase, dar nu ştia care putea fi cauza. Departe de a bănui adevărul, îşi închipuia fel de fel de lucruri... Şi de aceia, de câte ori se întâlneau, se simţeau stingheriţi şi unul şi altul...

Cu toate astea, pe vară, fiind de făcut la conac nişte construcţii care necesitau prezenţa lui acolo, Adrian se duse.

Când o văzu pe Smaranda ieşindu-i înainte, simţi învârtindu-se pământul cu el. De-abia o putu întreba ceva şi-i întinse mâna, aşa, în fugă. Smaranda, însă, rămase cu 'n zâmbet de învingătoare în urma lui: ştia ea ce ştia...

Câteva zile mai târziu, pe când Adrian se odihnea, Smaranda bătu la uşa lui —Iliuţă era dus după treburi. Ii deschise tremurând. De frică? De bucurie?... Nu ştia. Nu mai ştia nimic. De la un timp viaţa pe care o ducea era aşa de turbure! Se văzu cuprins de două braţe, care ardeau parcă. (Ah! Trupul acela pe care atâta dorise să-l aibă!) Dar ca un fulger gândul la Iliuţă îi spintecă creierul; şi 'ncercă să scape. O clipă numai, căci pe urmă se lăsă purtat de patimă ca într'o vâltoare...

Era o noapte cu lună plină; noapte care semăna aşa de bine cu aceia în care doi copilandri se legaseră fraţi de cruce. De ea îşi amintea Adrian pe când se plimba cu Smaranda prin parcul conacului — Iliuţă, ca de obicei, era trimis undeva — mai ales că tot prin acel loc făcuseră legământul.

„Da, chiar aici!" gândi Adrian, când ajunse sub teii din fund. Şi 'nfiorat, se strânse şi mai mult lângă Smaranda.

Dar Smaranda era veselă; cânta. Ea n'avea ca dânsul remuşcări, căci n'avea de ce să-şi aducă aminte. De-un singur lucru se temea: să nu afle Iliuţă. Şi el era departe. Nu însă aşa departe cum credea. Căci, în acelaş timp, o umbră se furişa printre copaci; era Iliuţă care, dela o vreme, avea bănueli.

Păşea trudit, cu puşca pe umăr, şi se ruga în gând să nu fie adevărat. Când deodată îi zări, înlănţuiţi, la câţiva paşi de dânsul....

„Sub tei! Ah! De ce tocmai acolo?.."

Nici nu ştiu cum smulse puşca de pe umăr; cum o puse la ochi; cum trase.... Şi cele două trupuri desprinse din îmbrăţişare, alunecară jos, pe iarbă....

Crengile teiului se sbătură câtva neliniştite; o pasăre speriată trecu ţipând pe deasupra; un câne prinse să urle undeva. Desmeticit, Iliuţă se repezi, răcnind, înainte.

Insă când ajunse sub tei, fără o privire măcar către femeia pe care o iubise, se aruncă peste Adrian. Nădăjduind încă, îi cercetă rănile, căutând a-l smulge morţii pe care el i-o dăruise; şi când înţelese că totul era în zadar, îl boci cu vorbe, cu cântec.... Apoi, închizându-i ochii, se întinse alături de dânsul şi-şi trase ultimul glonte în gură....

...In zori, când lumina îi descoperi, chipul Smarandei apăru înegrit şi torturat. Dar pe chipurile lui Adrian şi Iliuţă plutea atâta pace, că păreau nevinovate ca în copilăria lor.

Cine ştie?.... Poate că se regăsiseră în curata lor prietenie de atunci.

EUGENIA PETRESCU

Octav Vorobchievici: „La noi în Bucovina”

Editura „Bucovina” 350 pag.

Citind volumul nou-apărut al d-lui Octav Vorobchievici, am avut ca un răspuns la o veche îndoială: dacă se va hotărî vreodată un scriitor să ne dea cartea unei Românii privită nu numai prin latura istorică, nici numai socială, nici o simplă Românie pitorească înseilată din priveliști, ci o lucrare care să cuprindă toate aceste lumi ce se complectează reciproc?

D. Octav Vorobchievici a întreprins această operă și munca nefiind ușoară, izbânda îi este cu atât mai frumoasă.

A început cu Bucovina, — țara fagilor — „acest capăt al Moldovei care niciodată până la anexarea de către Austria n'a purtat un nume aparte de al restului țării.”

Spre drumurile Bucovinei și sfintele ei lăcașuri vechi, pornim astfel împreună cu autorul, dar poposim întâi la mormântul domnitorului jertfit Grigore Ghica, aflat în Iași, în vechea cetate „cu triste ziduri ale trecutului, cu nesămuită muzică de clopote”, orașul „cu cer limpede și tăcere în adâncul văilor, care a chemat necontenit gânditorii Moldovei și le-a dat acel ceva asemănător ultimelor lovituri de penel ce imprimă unui tablou înțelesul unic...”

Ajungem apoi în Suceava, măreața de altădată Sucidavă, încă înfiorați de toate turpitudinile, de vicleniile unse cu aur și sânge care au prezidat vânzarea pământului scump numit în urmă Bucovina. Suceava „cetate chivot a credinței și vitejiei strămoșești, cetate de legendă care singură ar putea îndreptăți voința de viață liberă a unui norod”, mai trăește în câteva ruini ciuntite de vreme sau de nelegiuirea oamenilor, în câteva biserici „care au rămas peste veacuri să pomenească de morminte știute și neștiute, de fapte înecate dincolo de timpuri, de năzuinți și lacrimi topite în uitare și desvelite de pelerini, pe căile de povești ale istoriei”.

Pe aceste căi de povești ne poartă autorul, evocând în pagini vii strălucirea vechilor curți domnești, vitejiile moldovenilor, figurile predominante ale trecutului .Pătrundem pe rând în tainele, gloriile și comorile istorice ale Dragomirnei, Rădăuților, Suceviței și Mânăstirii Putna „locul de veghe al Marelui Ștefan-Vodă”, uimiți de însemnătatea odoarelor rămase, fermecați tot atât de adevărul istoric, senzațional pe alocuri — ca și de legenda ce-l întovărășește.

Paralel cu evocările trecutului, autorul ne ține ochii trezi asupra prezentului ,asupra frumuseților naturii, unele eterne, altele din nefericire la discreția omului.

„Toate văile Bucovinei sunt pline de plânsetul brazilor ce mor sub fierăstraie. Prin toate gările Bucovinei trec lungi trenuri ce duc stive gălbui de scânduri...” Și, lucru mai dureros, toate cuțitele ce despică brazii și rad pădurile Bucovinei noastre, sunt străine.

In fiecare ținut, facem cunoștință cu locuitorii, — țărani moldoveni în straie acoperite de bogate cusături, singurii care te salută în drum, „dovada simțului adânc de stăpânire asupra acestor locuri, simț ce îngădue oficierea cu atâta farmec a îndătinatei ospitalități românești”.

In regiunile mai înalte întâlnim pe Huțuli, — daci neromanizați, după părerile cele mai întemeiate, — popor care nu cântă și nu joacă și care ține la singurătatea lui și la încă trei lucruri: la rachiu, la tutun și la procese, — toate pregătind ruina lor și invazia străinilor: ruteni, ucrainieni, nemți, evrei, cu procent de populație mereu în creștere.

Volumul conține și multe pagini de pură literatură, pline de sentimentul amintirilor copleșitoare, — autorul este el însuși de origine bucovineană, — altele agrementate de humor, totul într'un stil personal, de o eleganță clasică, de o bogăție de culori care par extrase din farmecul ținutului descris.

Viziunea locurilor ce le străbatem citind, ne urmărește multă vreme după ce am închis cartea și ne îndeamnă mai mult decât o expoziție turistică, să luăm calea spre ținutul de vrajă din nordul țării.

Bogatul material documentar — pot risca și calificativul complect — care alcătuește volumul „La noi în Bucovina”, îl face nu numai extrem de interesant, dar absolut necesar oricărui intelectual și oricărui tânăr care luptă să se cultive serios și să-și cunoască țara temeinic. Cei care au vizitat în treacăt Bucovina vor înțelege, după citirea acestei cărți, cât de superficială le-a fost călătoria, oricâte priveliști vor fi admirat, și vor porni din nou, cu mintea și ochii adânciți deastădată și în sufletul lucrurilor, nu alunecând pe deasupra lor.

Nu ne rămâne decât să dorim ca după „La noi în Bucovina”, d-l Octav Vorobchievici să ne dea și cartea Moldovei, a Munteniei și a tuturor ținuturilor noastre, îmbogățind literatura și umplând o însemnată lacună a scrisului românesc.

Adăugăm un cuvânt elogios pentru inspiratele gravuri ce împodobesc cartea și care sunt datorite talentatei pictorițe Mariana Crețu Medeleni.

ALICE GABRIELESCU

In zorii vieții...

Universitatea veche... am fost pe sălile care erau odată Universitatea noastră. Universitatea cu adevărat veche, cu podele roase și negre, cu scările scofâlcite, cu sălile înegrite de praf, cu înghesuiala unui tineret zgomotos și vioiu, printre care erau rar sămănate câteva studente... Nici un ecou din această Universitate veche. Imi făceam impresia unui strigoiu revenit după un veac...

Grupul nostru de „prieteni ai poporului” în care erau nu numai socialiști, ci și simpatizanții mișcării, își avea sediul în strada Scaune, la Ileana și Ghiță Proca... Unde e strada Scaune azi?

In țara amintirilor, în orașul iluziilor îndepărtatei tinereți... Totuși, acolo a fost adevărata noastră Universitate. Acolo am ridicat ochii spre cer și am dat piept cu lumea, ne-am privit în ochi unii pe alții și am cunoscut „adevăratul om” din fiecare din noi, pe care oricât l-a deformat viața și l-a strâmbat condiția umană, mai târziu, îl mai recunoaștem în cei dintre noi ce au rămas întârziind pe cărările vremii. Ce convorbiri pline de vigoare și patimă...

Aveam o nevoie aprinsă de a-mi confirma o licărire, o descoperire ce mi se păruse că o făcusem în ajun și care mă umplea de nădejde. Trebuia neapărat să găsesc confidentul sau confidenta căreia să i-o împărtășesc. Dar când ne întâlneam fiecare-și avea confidența lui de împărtășit și era în căutarea sufletului care să i-o primească. Cei șapte opt câți ne găseam în jurul samovarului, ne simțeam, fiecare în parte, plini de neastâmpărul de a ne revărsa plinul din suflet și de aceia conversația în șapte, opt, era ațâțată. Eram toți nerăbdători, severi nedrepți unul cu altul și fiecare se simțea neînțeles, închis în adevărul său propriu, neînțelegător pentru adevărul celorlalți... Nu ne-am dat socoteală de bogăția sufletească ce era pe atunci în noi, de cât mult mai târziu când ne-a împrăștiat timpul și ne-a cuprins vâltoarea vieții.

Eram în zorii vieții. Câte ar fi putut fi și n'au fost?! Destinul ne aștepta în poarta vieții cu degetul pe buze! Pe unii dintre noi îi așteptau jertfe și încercări grozave. Erau dintre cei ce râdeau mai mult, acei ce prindeau mai repede și mai hazliu comicul și ridicolul, acei de a căror tachinărie ne temeam mai mult, aceia erau în fond mai sortiți durerii, căci de fapt ei o căutau pentru a-și afirma sufletul. Nu înțelegeau că se dădeau astfel pradă rugului care-i va mistui...

Dar toți cei ce ședeam în jurul samovarului eram încă în așteptare, chiar dacă pe unii dintre noi și poate dintre cei mai puri îi atinsese îndoiala și li se năruiseră nădejdile. Așteptarea și teama ne chinuiau, dar ne erau scumpe. De aceia tristeță adâncă, tristeța tinereții, se așternea în pale printre cântecele triumfătoare ale sufletelor noastre abia înmugurite. Timpul nostru era așteptare... confidențele noastre se învârteau însă în jurul tainei așteptării din fiecare fără ca să o atingă...

Ceiace nu spuneam era adevărata taină păstrată de fiecare pentru sine... Destinul, viața punea pentru toți și toate aceiași mare problemă: Iubirea...

Când dezlegarea acestei mari taine s'a impus limpede și definitiv, ultimele raze ale tinereții se stâng... De aci înainte destinul și-a lăsat degetul de pe buze și omul nu mai așteaptă altă aventură decât moartea. Visurile și-au luat zborul ca un stol de paseri spăimântate. — Zadarnic mai încercasem să le regăsesc în Universitatea veche...

Acolo nu sunt decât ecourile sufletelor celor ce sunt acum în zorii zilei. Pentru mine nu mai poate fi decât trecutul pe care-l împărtășesc doar cu morții și cu cei câțiva care am mai rămas...

IZABELA SADOVEANU

Departe în spre vest...

Atrasă în spre Vestul îndepărtat, ca odinioară Jacques Cartier, Marie Le Franc a fost furată de vraja Canadei și s'a îndreptat în spre Mont Real.

Opera ei este asemenea acțiunii vechilor marinari Bretoni, care plecau de la brazdă, se încărcau de bogății, călătorind pe valuri și se reîntorceau apoi în sărăcia granitului din țara lor.

Ultima sa carte „La Randonnée Passionnée” este poema ce exprimă mai ales pătimașa dorință a omului înfierbântat al orașului, de a se scufunda trup și suflet, în răcoarea reîmprospătării din străfundul codrilor.

„Jarl”, eroul lui Marie Le Franc, nimerind rău în căsnicie, pleacă pentru a scăpa de cicăleala unei neveste cu care nu se înțelege. La reîntoarcere absența i-a schimbat pe amândoi și o înțelegere pare cu putință. Adevăratul subiect însă nu este această banală anecdotă.

Interesul cărții stă în puterea cu care Marie Le Franc pătrunde și resimte viața obscură a copacilor și a apelor. Natura se însuflețește, pădurea se mișcă pe dibuite, râul cotește printre malurile sale de mâl spre a se elibera de ele, iar „lacul ierburilor, prizonier sălbatec, privește umil în spre oameni”.

Ceiace este Marie Le Franc, mai presus de orice, este o scriitoare care posedă viziunea cosmică a lumii.

Oamenii din cărțile sale, care simt și ghicesc atât de bine natura, par a se rezorbi în ea și îi iau forma, ca oamenii din Impărăția apelor a lui Mihail Sadoveanu. „Ea aparținea”, zice Marie le Franc, despre o femeie pe care o întâlnise prin meleaguri sălbatice, „locurilor acelora prin culoarea și forma ei, prin acea picătură de umbră în privire, prin lipsa ei de greutate trupească, prin dezlipirea de lucruri”. Asemenea imagini prinse și redate admirabil în scrierea sa „Visages de Montréal” dau impresia veridică a orașelor Canadei, în care se înfruntă rasele diverse, create pentru bătălie și vărsare de sânge, vagabonzii chinuiți de dorul drumurilor nesfârșite, acești frați care dorm în sufletul omului de pretutindeni.

Autoarea, o bretonă măruntă și subțirică a cutreerat, fără răgaz, țările aceste virgine redând Franței, Canada în vastele ei regiuni, bucată cu bucată, dar sub formă literară.

„AVENTURA“

— ROMANE DE ACȚIUNE ȘI PASIUNE —

este titlul mult-zicător și luminos al noii colecții ultraeftine și bune, apărută astăzi.

„AVENTURA“, vrăjită uitare de sine, iluzie de tinerețe și dragoste, de risc și de șansă!

Răscolitorii văzduhului, pământului și mării — în paradă vertiginoasă dinaintea ochilor noștri!

Iată o colecție menită într'adevăr unui succes imens, iată un dar magic spre care se vor întinde mii de mâini. Mai ales că —

„AVENTURA“

costă numai — 8 LEI — volumul!

Cereți No. 1:

„PRIZONIERA MONSTRULUI“

de René Thévenin

La toți chioșcarii și librarii

Paul Valéry, funcționar

„Asociația literaților funcționari francezi”, de sub direcțiunea lui Maurice Leblond, a invitat pe Paul Valéry să prezideze un dejun, în calitatea sa de fost director în ministerul de Războiu.

Marele poet a ținut un toast foarte spiritual, amintind că la eșirea sa din Universitate, a fost sfătuit de Huysmans și de alt prieten al său să-și găsească un mijloc de existență într'un birou și i-au și găsit acest loc. „Cum terminasem facultatea de drept luându-mi licența și neștiind nimic, m'am prezentat la concurs”, a spus poetul. A trecut strălucit mulțumită unei compoziții franceze la care jumătate din membrii juriului i-au dat nota 0, iar jumătate 20!

Numit la direcțiunea materialului de artilerie, viitorul autor al volumului „Jeune Parque” a înzestrat Franța cu tunuri de 75. A trăit orele tragice ale „Fașodei” și cele treizeci de luni ale Afacerii Dreyfus, în timpul cărora s'au succedat opt miniștri!...

Telefonul

Colonelul Nandris, comandantul regimentului 198 infanterie, merge grăbit spre cazarmă. E Luni de dimineaţă şi după o noapte agitată în care a pierdut la poker aproape cinci mii de lei îşi simte gura amară şi cu toate cele trei ore de somn nu şi-a revenit încă din enervarea care l-a chinuit toată noaptea. Calcă apăsat şi cuta pronunţată dintre ochi, care face spaima regimentului dela copilul de trupă până la ajutorul de comandant, nu-l părăseşte nici o clipă. Se vesteşte o zi cu totul neagră pentru subordonaţii săi.

Cinci mii de lei! Să piardă cinci mii de lei şi încă în ce condiţii! Neşansă la carte? Da' de unde! Altfel de neşansă. Una mai rea, mai sâcâitoare, mai constantă. Nevasta lui, Eva! Nu-l lăsase o clipă din ochi, nu se ridicase de lângă el, nici pentru a-şi face buzele sau a... Ce femee, Doamne, ce femee! Să se încăpăţâneze o noapte întreagă în a-i strica jocul şi a-i da pe faţă intenţiile lui atât de strategice. — „De ce deschizi cu cartea asta, nu ştii că pierzi întotdeauna?"... — „Ah! Ai zis passe cu asemenea carte? Dar eşti îngrozitor, habar n'ai de joc".

Aşa îl sâcâise tot timpul, aşa îl făcuse să-şi piardă calmul şi să nu mai ştie cum trebue să joace şi cum să răspundă atacurilor perfide ale avocatului Florescu Floru. Desigur acela nu avea decât să se uite la nevasta lui, Eva, ca să ştie ce carte are şi cum poate să-l întoarcă. Eva, Eva!

De ce cu ea n'avea puterea să-i înfigă mâna în gât şi să o trântească de perete? I-a trebuit însurătoare bogată? Poftim, avea însurătoare bogată! Strânge furios din pumni şi calcă tot mai apăsat pe zăpada curată, ninsă de curând... Şi cel puţin dacă ar fi frumoasă sau dacă s'ar purta cum trebue cu ceilalţi! Dar câte nu trebuise să sufere şi decâte ori nu-i râseseră camarazii în spate! Va fi cel din urmă la înaintare din promoţia lui şi trebue să stea neputincios în faţa acestui fapt, căci poate să ceară el cuiva protecţie sau poate măcar să-şi poftească un superior în casa lui, când Eva cu purtările, cu gafele ei îngrozitoare strică atât de iremediabil totul?

Insuşi generalul Nădejde nu va putea să uite vre-odată figura pe care i-a făcut-o Eva, în plină lume la Cercul... Ah! Dar ce-a fost asta? Cine l-a izbit atât de puternic? In faţa lui stă un omuleţ de care s'a lovit trecând colţul. E o piedică care îl înfurie, mai mult decât în timpul războiului apariţia inamicului. Se roşeşte la faţă şi-l priveşte pe cetăţeanul încremenit numai în fulgere.

— De ce nu te uiţi, domnule, unde calci?

— Vă rog să mă iertaţi, dar...

— Ce, dar? Poate vrei să spui că eu sunt de vină?

— Vai de mine...

— Nici un vai de mine. Altă dată să-ţi deschizi ochii.

După aceasta pleacă mai departe, furios, dar şi răcorit de teama pe care a citit-o atât de limpede în ochii bietului om îngheţat în respectul galoanelor nenumărate şi massei duble cât a lui...

Cazarma e la doi paşi. Turnuleţul albastru al corpului de gardă se ridică printre salcâmii piperniciţi de lângă poartă, mai falnic ca oricând... Ah! Cum va sbârnâi astăzi cazarma reg. 198 infanterie, cum vor tremura cu toţii, soldaţi şi ofiţeri, în faţa vajnicului, severului Colonel Nandris. El e stăpânul, el tună şi fulgeră. Din o mie şi mai bine de oameni câţi comandă, îndrăzneşte vre-unul să respire în faţa lui?

Soldatul dela poartă a dat onorul. Stă încremenit cu mâna pe puşcă şi inima oprită de odată. Il aşteaptă şi astăzi cataclismul de urlete şi pumnii din săptămâna trecută, se va repeta scena care i s'a gravat pe retină pe vecie?... Nu, de data aceasta a scăpat. Colonelul a trecut fără a-i arunca cea mai neînsemnată privire. Cei cinci mii de lei, cu nevasta grasă şi sâcâitoare, cer astăzi după cât se pare, alte victime decât o sentinelă degerată pe jumătate. De altfel prima apare numaidecât. Colonelul a încremenit cu ochii pe o grămăjoară de gunoi uitată lângă sala popotei.

— Cine e ofiţer de serviciu? — urlă el cu o voce care trece prin curte ca tunetele Apocalipsului.

Răspunsul verbal întârzie, — nu se vede de altfel nimeni prin apropiere, — dar ca prin farmec cel strigat apare. E un ofiţer tânăr, răspunzând chemării în trap grăbit, ca un căţel cuminte.

— Să trăiţi, domnule Colonel, sunt...

— Cinci zile închisoare, cine eşti cine nu eşti. In cazarmă nu acasă şi dacă nu ştii pentru ce, încă 15, ai înţeles?

— Să trăiţi, domnule Colonel, am înţeles şi ştiu pentru ce.

A minţit desigur, dar altă scăpare nu are. Oricum, colonelul reduce tunetele la jumătate.

— Ei, du-te acum înapoi la datorie... Marş!

Până în cabinet, lada de victime se umple cu vârf. Răzătoarea e plină de noroiu îngheţat, coridoarele sunt murdare, cismele n'au lustru. Nimic nu scăpă ochiului exercitat al comandantului. Singură sentinela a avut noroc, ceilalţi stau cu toţii sub spaimă. Nu respiră nimeni, nu face nimeni un pas. Măturile au încremenit în aer; găleţile cu apă sunt stane de piatră, ofiţerii dela Mobilizare au amuţit. Frumoasele lor poveşti de Duminică au rămas ciunte, râsul le-a îngheţat pe buze. Totul e acum disciplină, ordine, silinţă. A sosit colonelul.

In mijlocul unei tăceri de piatră, el intră în cabinet. E o cameră întinsă, spaţioasă, cu pereţii împodobiţi de tablouri istorice, cu un birou de stejar, cu fotolii largi, elegante,... dar într'unul din ele stă într'o poză neglijentă un civil. Colonelul se opreşte şi-l priveşte uimit. Prima mişcare îi este să cheme pe sergentul dela uşă, dar în ultimul moment, — impresionat poate de înfăţişarea demnă, bătrânească, a vizitatorului, — renunţă.

— Ce doriţi d-stră? întreabă el cu o voce pe care numai cu mare greutate o face mai blândă.

— Imi daţi voe să mă prezint. Sunt...

— Vă rog, fără nume. La noi contează faptele, nu cine le prezintă.

— Domnule Colonel, deşi ştiu câtă severitate domneşte în regimentul d-stră, fiind vorba de un caz excepţional, sper că veţi avea bună-voinţa să mă ascultaţi şi să mă satisfaceţi. Dealtel şi cumnatul meu, generalul...

— Vă rog, fără nume. V'am spus doar să treceţi la fapte.

— Nu vă supăraţi, trec şi la fapte.

Stau amândoi în picioare, faţă în faţă. Colonelul înalt, gras, cu un cap de taur, civilul mărunt, respectabil, elegant, dar vizibil emoţionat de acest om pe care-l priveşte de jos în sus, ca pe o statue.

— Iată despre ce e vorba. Repet, cunosc severitatea d-stră şi o admir, dar acest caz este excepţional. Băiatul meu îşi face stagiul la d-stră. Se numeşte Ionescu Stelian şi e student în ultimul an la Drept. Astăzi la 11 dimineaţa are un examen la care dacă nu se prezintă le pierde şi pe cele pe care le-a dat până acum. Aşa dar un an întreg pierdut. Cumnatul meu genera... nu, pardon, nevasta mea mi-a spus că numai d-stră...

Colonelul face un salt spre el.

— Nu cumva ai venit să iei băiatul dela instrucţie?

Fiecare cuvânt a fost scandat într'o ameninţare surdă care-l face pe bătrân să se tragă înapoi.

— Ne-am închipuit că...

— Ce v-aţi închipuit, domnule, ce v'aţi închipuit? Credeţi că milităria e un joc? Credeţi că e o distracţie pentru când n'ai ce face? Cu ce drept vii d-ta aci să-ţi iei copilul dela instrucţie? Cu ce drept ai dat buzna în biroul meu, cu ce drept te-ai aşezat în fotoliile mele? Spune, domnule, spune!

Câte întrebări, atâtea junghiuri pentru domnul cel bătrân care se tot retrage spre perete.

— Am crezut că...

— Să nu mai crezi nimic, domnule. Aici se face militărie nu păpuşerie. Vrea să dea băiatul examene? Mă rog, n'are decât. Atât că şi una şi alta nu se poate. Ori cu carne ori cu brânză, s'o ştii dela mine. Cum ai spus că-l chiamă?

— Io... Io... Ionescu Stelian.

— Aşa? Stai puţin să-l notez, ca să-l învăţ minte să mai dea examene în timpul serviciului militar.

Colonelul se repede la birou, dar n'are timp să însemne nimic, căci tocmai începe să sune telefonul. Ridică aparatul din furcă şi răspunde cu un allo care ar trebui să descurajeze pe oricine ar fi la celălalt capăt al firului. Peste o clipă însă, figura i se schimbă, corpul ia poziţie de drepţi, vocea capătă inflexiuni nebănuit de dulci şi de supuse. Domnul cel bătrân priveşte la această schimbare cu o uimire, care face ca micuţii săi ochi să ia proporţii catastrofale.

— Allo, allo! Domnul General Nădejde? Să trăiţi, domnule General. Da, aici este colonelul Nandriş. Cu ce vă pot servi, domnule General?

— ...

— Cum aţi spus? Are un examen astăzi? Fireşte, domnule General, că se poate, cum să nu se poată? Vă rog numai să-mi repetaţi numele ca să-l notez.

— ...

— Io-nes-cu Ste-li-an. S'a făcut, domnule General, cu mare plăcere...

— ...

— Vai de mine, domnule General. Se poate să spuneţi una ca asta? Pentru d-stră nimic nu e prea mult.

— ...

— Ştiu, domnule General, şi am toată încrederea. Din moment ce memoriul meu se află în mâinile d-stră, nu mai am nici o grijă. Sunteţi ca să zic aşa, îngerul meu bun".

In acest timp figura vizitatorului s'a schimbat cu totul şi ea. In obraji sângele i-a revenit cu totul, priveşte spre colonel cu oarecare mândrie. Acesta, cât îi permite situaţia, îi zâmbeşte prietenos şi-i arată stăruitor fotoliul să ia loc. E o scenă mută care face cât un roman. Bine înţeles convorbirea îşi urmează cursul.

— ...

— Da, domnule General, este aici. Tocmai eram pe cale, — cum să zic — să cădem la un acord.

— ...

— Da, e foarte simpatic, o adevărată plăcere să stai de vorbă cu dânsul.

— ...

— Cum spuneţi?... Nu, eu sunt de altă părere dacă-mi permiteţi. Mai bine îl trimetem cu un taxi. Cu cât va fi mai de vreme la Universitate cu atât mai bine.

— ...

— Am înţeles, domnule General. Voiu proceda întocmai. Cât priveşte chestiunea mea, ce să vă mai spun? Nu veţi avea un om mai recunoscător. Să trăiţi, domnule General, să trăiţi...

Colonelul Nandriş trânteşte telefonul în furcă şi se repede spre domnul cel bătrân, cu braţele ridicate.

— Bine domnule Ionescu, să-mi faci d-ta una ca asta? Bată-te să te bată! Auzi d-ta cumnat cu domnul general Nădejde şi taci ca un peşte. Cum se poate, frate, una ca asta?

Domnul Ionescu e foarte mulţumit. Respiră în voe, zâmbeşte.

— Ba eu am vrut să vă spun, dar nu mi-aţi dat voe.

— Cine, eu? (Zâmbeşte drăgăstos)... adică,... ei, dar ce să mai vorbim? Bine că s'a sfârşit aşa!

Il ia pe domnul Ionescu de braţ şi aproape cu forţa îl aşează în fotoliu. După aceia cu vocea schimbată, tună spre uşă după sergent. Apare o namilă, care după trei paşi se transformă în stană de piatră.

— Să trăiţi, domnule Colonel...

— Dă fuga la câmpul de instrucţie şi spune-i domnului Căpitan Nicolau să trimeată la mine pe elevul teterist Ionescu Stelian. Să-şi ia şi mantaua cu el. Pe urmă te repezi în colţ, la Caragea şi vii încoa cu un taxi. Ai înţeles ce ţi-am spus? Repetă.

Sergentul execută. Scurt, exact, fără nici o nuanţare. Ca o maşină. Colonelul Nandriş e mulţumit.

— Bine, pleacă!

Pe urmă revine la domnul cel bătrân, care în ultimul timp zâmbeşte într'una.

— Auzi d-ta, cumnat cu d-l General Nădejde şi mie să nu mi-o spue. Asta n'am să ţi-o ert niciodată, să ştii. Vorba e, iei o ţuică cu mine?

— Ţuică? Dar vroiam să mă duc cu băiatul...

— Ei, fugi d'acolo, frate! Ce, e copil? Fă-mi şi mie plăcerea asta. Mai luăm o ţuicuţă, mai vorbim de una, de alta... Eşti musafirul meu, ce naiba!... (se duce spre birou să sune). Auzi d-ta, cumnat cu d-l General Nădejde şi să tacă ca un peşte...

BARBU B.

Evoluţia poetică a lui John Keats

Opera critică asupra lui Keats devine din zi în zi mai formidabilă, dar scrierile cele mai bune sunt ale Americanilor. Intre acestea se pot număra şi cele două volume ale lui Claude Lee Fimmey (Heard University Press. London: Belford).

John Keats, care a trăit între anii 1795—1821, a fost foarte mult influenţat de superficialul şi optimistul naturalism al poetului medieval italin Leigh Hunt. Această influenţă se simte mai ales în compoziţia lui John Keats „Sleep and Poetry".

Influenţa neoplatonismului şi a concepţiunii sale filosofice despre frumos, i-a fost transmisă prin versul duios al lui Spenser, prin Shakespeare şi Drayton. Mai puţin a fost influenţat de Shelley şi Wordsworth contimporanii săi. Dar toate aceste influenţe nu au contribuit de cât la formarea geniului său original, care l-a situat de timpuriu în fruntea celor mai ilustre nume din generaţia sa, iar în unele direcţii mai presus de aceştia.

Naturalismul şcolii lui Wordsworth este la el de o calitate superioară prin delicateţa observaţiei, care dă scenelor redate de el un farmec deosebit. La începutul carierei bogăţia vieţii sale perceptive părea a-l covîrşi. Dar filosofia pe care a scos-o din opera lui Shakespeare lărgită apoi prin caldul umanitarism al lui Benjamin Bailey şi Wordsworth şi stabilită pe baza solidă a empirismului, satisfăcând, în fine, toate aspiraţiile sale, în toate direcţiile, i-a îngăduit să realizeze marea perioadă creatoare din opera sa. Imperfect exprimată încă în „Hyperion", „The Eve of St. Agnes", în „Eve of St. Marc", ea se depăşeşte desăvârşindu-se în „Odă unei Privighetori", „Odă melancoliei" şi „Odă unei urne greceşti". Odele în special sunt printre frumuseţile nemuritoare ale literaturii engleze prin calităţile de claritate elenică şi cizelarea desăvârşită a versului. Principiul care l-a călăuzit în lunga sa sforţare de a-şi construi atitudinea sufletească definitivă în etapele din urmă, a fost: „Ce prinde imaginaţia ca frumos trebuie cu necesitate să fie şi adevărat".

Beauty is truth, truth beauty, — that is all
Ye know on earth, and all ye need to know...

Evoluţia sufletească a acestui fermecător poet este procesul descris de Goethe, explorarea simultană a subiectului şi a obiectului, ceia ce este creştere, evoluare mintală, iar din această explorare poezia creşte în mod firesc, cum cresc frunzele de pe trunchiul şi crăcile copacilor. E straniu că un poet ca Keats care a trăit atât de departe de luptele şi frământările lumii în viaţa de toate zilele este acel care a atins mai just şi mai adânc legătura dintre viaţă şi literatură, în ceiace are ca mai etern, principiul spiritual care a tras după el „idealurile democratice", la care probabil că Keats nici nu s'a gândit.

Is. Sd.

Nicolae Beldiceanu

Preotul Lateş, un adevărat patriarh al Rădăşenilor, socrul lui Nicolae Beldiceanu a notat acum patruzeci şi şapte de ani pe prima pagină a unui Liturghier, naşterea primului copil al poetului, nepotul său care spre desnădejdea părinţilor muri firav. Iată mărturia de duioasă bucurie a părinţilor, din pana fericitului întru amintire, popa Gheorghe Lateş din Rădăşeni:

„Romeu şi din botez Armandin Beldiceanu sau născut la 1890 luna Mart în 20 zile în localul Şcoalei din comuna Redesenii la moşul lui Gh. Lateş şi buna lui Ecaterina Latişu ambe în viaţă şi etate. Ecaterina Latişu de 54 ani iar Gh. Latişu de 61 având serviciul ca învăţătoriu mencional (Sic) şcoale dela 1858 August 23 neîntrerupt".

Notat de subsemnatul astăz 8 April 1890
G. Lateşu Iconom

In cadrul acela, subt blândele priviri ale madonelor de argint cu salbe la gât, mi-a trecut ca un fulger prin minte viziunea nefericitului învăţat şi poet, preţioasă verigă din lanţul greu al gânditorilor ţinutului Folticenilor.

Patruzeci şi doi de ani s'au împlinit anul acesta dela moartea lui N. Beldiceanu şi trista aniversare n'a putut trece decât nebăgată în seamă.

Neculai Beldiceanu s'a născut la 1845 în Preuteşti, satul cu parfum mânăstiresc şi atât de îmbietoare privelişti, din coasta Folticenilor. In oraş, se mai poate vedea şi astăzi, la drumul mare, casa unde a trăit fiinţa care l-a iubit atât de mult pe poet: mama.

Beldiceanu a fost un intelectual de rasă, un om pentru care viaţa se împărţea armonic între bibliotecă şi meditaţii. Studiile liceale şi universitare le-a făcut la Iaşi, apoi s'a întors la locul de baştină, primind funcţiuni administrative, care nu puteau să-l mulţumească. Viaţa spirituală a cărturarului nu se putea împăca de loc cu monotonia proceselor verbale sau cu dependenţa de nişte şefi inferiori lui subt toate raporturile.

A intrat în învăţământul secundar, fiind profesor de română şi latină la gimnaziul Folticenilor între 1870 şi 1874.

Dornic de un cerc mai larg de activitate şi un mediu intelectual mai favorabil, se stabili la Iaşi, unde se stinse după o rodnică muncă, în plină ascensiune intelectuală, fără să fi dat culturii româneşti tot ce era în măsură să dea.

Activitatea lui Beldiceanu a fost împărţită între poezie şi ştiinţă. Visător, profesionist al contemplării, fanatic iubitor de natură, pururea nefericit şi agitat de conştiinţa tragediei omului superior în mijlocul plebei, a fost un mare izolat şi s'a îndreptat către poezie ca spre un ţărm mântuitor, atras de cel mai fascinant miraj.

Iubitor pătimaş al pământului natal, al Moldovei cronicăreşti, s'a îndreptat cu generozitate spre trecut, voind parcă să arate indolenţilor contimporani, o lume nouă românească, o lume care ţişnea sacerdotală ca subt o baghetă magică, din vechile hrisoave sau din măreţia zidurilor voevodale împrăştiate peste peisagiile evocatoare ale ţării Moldovei.

Beldiceanu este, fără îndoială, primul arheolog moldovean, cel dintâi specialist în materie de preistorie din Moldova. A colindat de prin 1880 drumurile mânăstireşti, adunând un bogat material: copii după manuscrise, inscripţii, cărţi rare. A fost unul din cei mai pasionaţi paleografi şi epigrafişti români, o autoritate în materie; a descifrat un enorm material de inscripţii de pe morminte, din biserici, de pe clopote sau de pe cărţile bisericeşti. Numeroasele săpături executate de el l-au pus în posesiunea unor exemplare de nepreţuită valoare. Plănuia o vastă lucrare, un fel de „Corp al inscripţiunilor moldoveneşti" care, începând cu Iaşul, trebuia să cuprindă toate bisericile din Moldova şi Bucovina. Pentru această muncă era nevoie nu de o singură viaţă de om, astfel că nu ne mirăm că n'a putut-o duce la capăt. Numismat erudit, el îşi înjghebase o frumoasă colecţie. Impozantă a fost mai ales recolta de hrisoave domneşti, pentru care avea o predilecţie de colecţionar occidental.

Din proprie iniţiativă, nesprijinit de nimeni Beldiceanu începu săpăturile la Cucuteni, descoperind astfel una din cele mai importante staţiuni preistorice din ţară. Cutreeră nordul Moldovei şi Bucovinei, risipindu-şi puţina sa avere, dar munca îi fu răsplătită cu succes deplin. Trebuie remarcat faptul că Beldiceanu n'avea studii speciale de preistorie; el şi-a creat singur metodele de investigaţie; înzestrat cu o extraordinară putere de pătrundere a lucrurilor a căpătat un adevărat instinct călăuzitor spre importantele sale descoperiri.

O vie imaginaţie, împreună cu o sensibilitate dintre cele mai rare, au făcut din Beldiceanu, atât de aplecat spre meditaţie, un poet revoltat, şi delicat în acelaşi timp, adânc pătruns de suflul popular. Şi-a cântat propriile nefericiri de om inadaptabil, dar a ştiut să vadă şi mai sus, plângând relele stări obşteşti, mai ales mizeria poporului.

Beldiceanu şi-a publicat versurile la „Convorbiri Literare" şi la „Arhiva" din Iaşi, afară de alte publicaţii mai puţin răspândite, apoi le-a adunat în volum. In 1893 a publicat la Iaşi volumaşul „Poezii", însoţit de o prefaţă a cărei lectură nu rămâne nefolositoare pentru studiul operei şi-şi poate găsi oricând locul când este vorba despre poet:

„Această prefaţă este mai mult o simplă lămurire asupra timpului când am scris versurile de faţă şi cu osebire asupra motivelor ce m'au făcut să le dau la lumină. Incep a publica aşa cum am scris: cele întâi dintre anii 1865 şi 1870, iar după acestea „Pastelurile" scrise între 1870 şi 1880, afară de nişte poeme ce vor ieşi în volum separat. Stăruinţele ce de obiceiu le pun prietenii chiar şi pe lângă cei mai slabi versificatori, de a-şi fotografia creerii, m'au silit şi pe mine a publica. Vor fi unii şi poate mulţi, cari vor zice, că iera de prisos, a spori colbul mediocrului cu aceste începuturi, — din potrivă, eu am găsit instructiv aceasta, ca studiu ştiinţific asupra evoluţiei psihologice, după mediile prin care trece cugetarea. Dacă întâmplarea nefericită pentru părinţi m'a făcut şi pe mine, ca să pierd pe cel întâi născut, tot întâmplarea a hotărît, ca să păstrez cel întâi vers ce l-am scris: „Luna" cu care începe volumul..... Iaşi, 1893, Iulie 16.

N. BELDICEANU

Izolat, neînţeles, dezamăgit, revoltat contra nedreptăţilor din jur, poetul dela Preuteşti şi-a destăinuit durerea prin ciclul *„Amor şi lacrimi"* din volumul atât de simplu intitulat, „Poezii".

Iluzia şi zădărnicia dragostei i-au inspirat iambi dureroşi contra femeii:

. . . .

„Tristă amintire! — poveste-ai fost, ce zboară,
Statornică la minte ca patima uşoară...
Şi dacă-aşa de bine ştiut-ai să iubeşti,
La urmă ca femeie, ai vrut să fii ce ieşti...
(Amintire)

Poetul a iubit cu patimă, scrie A. Gorovei în *„Amintiri literare"*, pe cea mai frumoasă fată a timpului, din Moldova. Era desigur acea „Minune culeasă din flori de amor", care l-a făcut curând să scrie în „Femeia" versuri disperate de felul acesta:

. . . .

Durerea închiagă o lume de ghiaţă...
Iubirea dispare ca floarea lui Mai, —
Femeie, femeie! tu inimă — n'ai...

Nenorocita dragoste a contribuit desigur mult la veşnica depresiune morală de care a suferit toată viaţa. Câteva versuri din „Sânt vinovat"... ne arată grozavul zdruncin sufletesc al poetului neînţeles:

De nebunia-mi tristă, îţi vine pân's'a râde ;
Nici chinul meu, de tine iertat nu poate fi"...

Poetul a iubit ca şi atâţia alţii „pământeasca frumuseţă", statornic căutând în fiinţa preferată idealul perfecţiunii terestre, dar patima nu i-a putut aduce decât pustiu în suflet, cu bogate ecouri de indignare şi durere:

Dar ce linişte, ce bine află sufletu 'n iubire ?
Tot femeie a fost şi stânca ce-a zdrobit a mea simţire
Tot o Evă, moştenirea suferinţii pe pământ;
Iar cuvântul iei tot pleavă, pe aripile de vânt.....
(Dragoste pierdută)

Poetul n'a descoperit nimic nou, n'a făcut decât o dureroasă experienţă, de care nu sunt scutiţi nici poeţii.

A trebuit să vie fatal singurătatea, care la urma urmii este o formă superioară a existenţii, un adevărat paradis al ideilor şi pentru gânditor un prilej de a-şi surprinde rezonanţe necunoscute în propriul său eu.

Intuneric, întuneric, — între mine şi'ntre tine,
Ieste mare potrivire: suntem singuri amândoi...
(Intuneric)

Mult dispreţuitul întuneric ajunge pentru gânditor să fie suprema rezistenţă, un element providenţial care maschează hidosul şi odiosul din lume.

Intuneric, tu verşi balzam pe o dragoste rănită.
Tu alini oftarea noastră, mângâi fără de cuvânt...
(Intuneric)

Ciclul *„Gânduri Negre"* cuprinde energice versuri de revoltă contra urâtului şi a nedreptăţilor sociale sau o surdă împotrivire soartei. Pesimismul lui Beldiceanu este curent, rezultatul celor mai omeneşti contrarietăţi care l-au făcut la un moment dat să nu se mai simtă un izolat între cei obidiţi, deşi ştia bine că vulgul tot odios rămâne, nepăsător de suferinţede cugetătorilor.

Poetul nu-şi poate găsi rostul într'o lume unde domneşte voluptatea de a face rău, în care deţinătorul puterii de a lovi mai sălbatec în aproapele este mai considerat. Iată justificarea mizantropiei sale:

Mizantrop zic unii, — sunt rău, cunosc bine;
Sunt rău pentru lume, cări răul urăsc...
(Lumei)

Invectivele care termină „Lumea", parcă ar fi consolare pentru cei mici şi slabi, dar superiori sufleteşte şi intelectualiceşte celor cărora hazardul şi ignoranţa le-au dat puteri asupra oamenilor:

Zgripţori fără cuget, larve otrăvite,
Şopârle scârboase, vermi ca mâni uitaţi,
Rămâneţi în noapte de moarte 'nghiţite
La lumina lunei, cânilor lătraţi!
(Lumei)

„Vermi ca mâni uitaţi" în adevăr au fost uitaţi; acel „Esprit pur" pe care-l apoteozează un Alfred de Vigny, se răzbună simbolic prin tăcere de mastabă funebră în care ştie să cufunde mediocritatea după scadenţa supremă.

Sensibilitatea şi compătimirea universală cu care era înzestrat din belşug Beldiceanu, au fost cauza întregii sale restrişti sufleteşti. A crezut chiar că s'ar putea evada din lumea durerilor, devenind rece, nepăsător, un plebeian în mijlocul atâtor alţii. Suferinţa se uzează şi ea, de aceia:

La masa nebuniei să dăm mâna cu toţii,
Să sugrumăm durerea, otrava să 'ndulcim;
In cântecele noastre să deşteptăm şi morţii;
Garafa cea cu lacrimi de pietre s'o zdrobim..
(Sfârşească-se)

Revolta poetului contra durerii anihilatoare de forţe productive şi acaparatoare, l-a împins la sabatul acelei mese a nebuniei, în jurul căreia totuş n'a reuşit să sfarme amfora lacrimilor, după cum n'au reuşit nici alţii.

„Pastelurile", al treilea ciclu din volumul „Poezii', ne arată un alt Beldiceanu, preocupat de frumuseţea plaiurilor natale, a vieţii liniştite, idilice şi lipsite de durerile inerente analizei. O boare din beatitudinea seninului şi optimistului boier dela Mirceşti, poetul Alecsandri, suflă printre versurile pastelurilor, un fel de apel către viaţa integrală:

Pe un ogor o fată seceră şi cântă,
Vântul o sărută, şi în cer s'avântă,
Grâul în mănunche se aşterne jos,
Un fluture la soare salintă voios.
(Ţarina)

Această strofă plină de lumină şi mişcare, parcă ar avea ceva din preciziunea şi incomparabilul efect de artă dintr'o introducere a lui La Fontaine. Versurile plastice abundă, în faţa spectacolelor naturii ca şi în cadrul idilelor rustice. Iată preludiul unei furtuni:

Cerul e negru şi orb de soare,
Precum e ochiul celui ce moare;
Seamănă râul a plumb topit:
Norul suflet posomorât...

Pretutindeni natura cântată de Beldiceanu mai cu admiraţie este cea animată, fiinţa omenească înobilând peisagiul. Accentele erotice sunt discrete, delicate, dar nu mai puţin impetuoase:

In purpură şi aur, apune sfântul soare,
El săruturi trimete la fiecare floare;

. . . .

Dar ce s'aud, ce glasuri, ce şoapte ies din baltă ?
Prin razele de soare de odată se arată
Doi faguri de viaţă, doi muguri iubitori,
Două copile albe, cu sân de albe flori.

Copilele frumoase, voioase, râzătoare,
Volocul cel cu peşte îl trag pe mal la soare,
Şi apa oglindeşte albastre bucurii,
Ş'albastrul, forme albe, copile serafii,

Cămeşele lor ude, de sânuri stau lipite;
Sub alba ţesătură se află tăinuite
Dulci forme de iubire, rotunde tăinuiri,
Comori de frumuseţă, de albe fericiri.

. . . .

Iar soarele pătrunde prin inul cel subţire...
(Apusul soarelui)

Democrat convins, iubitor de progres, poetul a iubit cu sinceritate ţărănimea pe care a dorit-o cât mai fericită şi mai la adăpost de toate nedreptăţile vremurilor. Pătruns de iubire pentru popor, în mijlocul căruia i-a plăcut să trăiască, în singurătatea atât de prielnică ideilor din Preuteştii natali, Beldiceanu a fost un talentat interpret al versului popular cu care s'a identificat sufleteşte Cântul popular, necazul unui neam, a ieşi aievea de subt pana lui:

— Frunză verde alior
Cântă cucul în pripor,
Să mă vindece de dor;
Frunză verde ş'o răsură,
Cântă cucu 'n tăietură,
Dela scârbe de mă fură;
Frunză verde oţetar,
Cântă cucul în stejar,
Să pui grijilor hotar.

. . . . .

(Doina mângâierii)

Nicolae Beldiceanu a priceput de minune veşnica şi nemărginita frumuseţe a firii, frumuseţă durabilă, în timp ce noi călătorim rătăcitor într'o lume nepăsătoare...

Lungile sale meditaţiuni au ajuns la rezultatul de a-şi dărâma coloanele propriului său templu. Ajunse să fie complect nemulţumit de poezia timpurilor, ca fond şi formă. Poezia nu-şi îndeplineşte menirea creind o viaţă artificială, fantastă, trâmbiţând în dealungul veacurilor nesfârşitele istorii de iubire şi necazurile inspiraţilor. In poemul „Pământul", poetul îşi propunea să cânte geneza până la ivirea omului; nu lipsesc versuri frumoase cu reminiscenţe din Delille şi Lucretius.

— Sfânt adevăr ! comoară, străină pe pământ,
Ce nobilă podoabă eşti tu pe un mormânt!
Cum tace calomnia, cum limba ei muteşte,
Când, prin durere moartea pe geniu îl sfinţeşte....
Pământule, de crieri târzie întrupare,
Ia Galileu sădit-ai înaltă cugetare....

. . . .

(Pământul: Intruparea gazurilor, „Arhiva" Iaşi)

Poemul n'a putut fi terminat, au fost publicate în vechea revistă ieşeană *„Arhiva"* doar câteva capitole. D-l Gorovei citează cu drept cuvânt versuri admirabile de felul acestora:

Când vezi, în raza minţii, acest moluz de timpuri,
Frumoasă epopee cu valuri drept Olimpuri,
Cu adâncimi de ape ce-s tulburi ca Infernul,
Cu secoli ce-s o clipă alături cu Eternul,
Te prinde atunci mâhnire, te 'ntrebi de unde vii
De ce sunt umbre'n raze, de ce sunt morţi şi vii?
Şi-ţi pare rău de umbra ce pe nisip o laşi.
Când ştii că vine vântul de-ţi şterge ai tăi paşi....

. . . .

„Pământul", unicul în literatura română este fructul nu numai al obsesiei poetului pentru o nouă poezie, dar şi puternic reflex al unor studii favorite din tinereţe.

Beldiceanu a scris un libret de operă „Dorman", care s'a reprezentat cu succes la Viena, muzica fiind compusă de Eduard Caudella şi dr. Otremba. Subiectul evoluiază în jurul unei iubiri neîmpărtăşite şi acţiunea are loc într'o provincie din Dacia, pe la 138 după Cristos. Versificaţia liberă este demnă de interes. Valeria, fiica proconsulului imperial, iubeşte pe Dorman, fiul unui şef dac, crescut de proconsul. Curând ea află că iubitul ei e îndrăgostit de alta, de Menia. Valeria se lamentează astfel:

Menia, Menia, crudă rivală,
Când sărutări îţi va da, o sfială,
O frică te prindă! Iar umbra mustrării
Ca negura serii
In ceasul cel rău
Coboare pe sufletul tău.
Zgomot de luptă ucigaşă!
Moarte, nu fii laşă...
Cruţă-l !
Alege-ţi alt ţăl !
Moară toţi Dacii, cadă ca spicele de grâu pe lan....

Cerul să se risipească,
Numai el, Dorman,
Trăiască !

Viaţa lui N. Beldiceanu a fost orânduită de un necruţător destin tragic, cu care s'au dovedit solidari şi urmaşii săi. A fost o pustnicie de vedenii chinuite, statui şi tomuri o eternă pribegie peste ţărmuri colorate acoperite cu ruine sufleteşti, o complectă neputinţă de adaptare. Din când în când un cântec tulburător parfumat cu fânul cosit din liniştea Preuteştilor, venea să aducă un crâmpei de linişte acestui suflet sbuciumat, înzestrat de fire cu prea multă luciditate.

In vremurile noastre de preocupări meschine, caracterizate prin reuşitele ofensive ale mediocrităţii, nesocotirea memoriei lui Nicolae Beldiceanu pare ultimul capitol din existenţa tragică a unui poet căruia viaţa i-precupeţit surâsurile.

AUREL GEORGE STINO—

Pentru ochii care nu mă vor ceti

Stau de vorbă cu mine însumi și pentrucă vorbesc de tine, aş vrea sămi cetești aceste gânduri.

In sufletul meu nu-i nici ură, nici dragoste, nici regret, nici speranţă.

Liniștită și lucidă, privesc în trecut, la drumul ce-am străbătut împreună, și mă opresc la locurile unde durerea sau bucuria mi-au încetinit pașii.

Și tot ce văd mă 'ndeamnă să iau o hotărîre: trebue să ne despărţim. Nu mă iubești. Pentru tine, care ești al alteia, e prea mult pericol; pentru mine, care te iubesc, e prea multă suferință și umilinţă să 'nţeleg că nu mă chemi în braţele tale, decât pentru voluptatea ce-ţi aduc.

Sunt 7 ani de când te iubesc. Și te-am iubit nemărginit de mult. Cum vei putea, oare, înţelege vreodată? Te-am iubit cu tot ce-am avut mai bun în mine! La început am avut pentru tine o caldă admiraţie. Apoi te-am cunoscut mai de aproape și farmecul ființei tale m'a învăluit.

Dragostea aceasta m'a scăldat deodată în lumină, la o cotitură a vieții mele, când mă găseam în întunerec fără sprijin.

M'am încordat din toate puterile să rămân pe drumul pe care morala seculară a scris: Virtute.

Incordare inutilă care a durat, totuși, doi ani.

Tinereţea și dorul meu de viaţă, complicii primului sărut de dragoste pe care-l simţeam în viaţa mea au topit tradiţii, convenţii... şi m'au făcut fericită.

Avusesem atât de puţin bucurie până atunci, încât mi-am adunat curajul și am lovit cu putere în ușa destinului.

Imi era teamă gândindu-mă la legenda lui Prometeu, că zeii nu lasă nepedepsiţi pe muritorii care îndrăznesc să fure bucurii neîngăduite.

Și apoi, pentru felul cum am așteptat, pentru intensitatea cu care-am trăit iubirea, voi fi meritat desigur puţinele clipe de fericire pe care voința mea le-a smuls avariției destinului. Mi-am mărit bucuria prin așteptare exasperată, și dorinţă mistuitoare, care timp de doi ani mi-au transformat toată ființa într'o torţă arzătoare. Fericirea nespusă de a te vedea... Cum mă pricepeam s'o păstrez și s'o prelungesc prin amintire! Inchideam ochii după ce plecai și vibraţia caldă din mine mi te dădea cu o intensitate uluitoare!

Dac'ai ști cu câtă recunoştinţă am primit cea mai mică fărâmă de iubire ce mi-ai dăruit.

Amintirea cea mai scumpă pe care o am dela tine, este și cea mai curată: primul sărut!

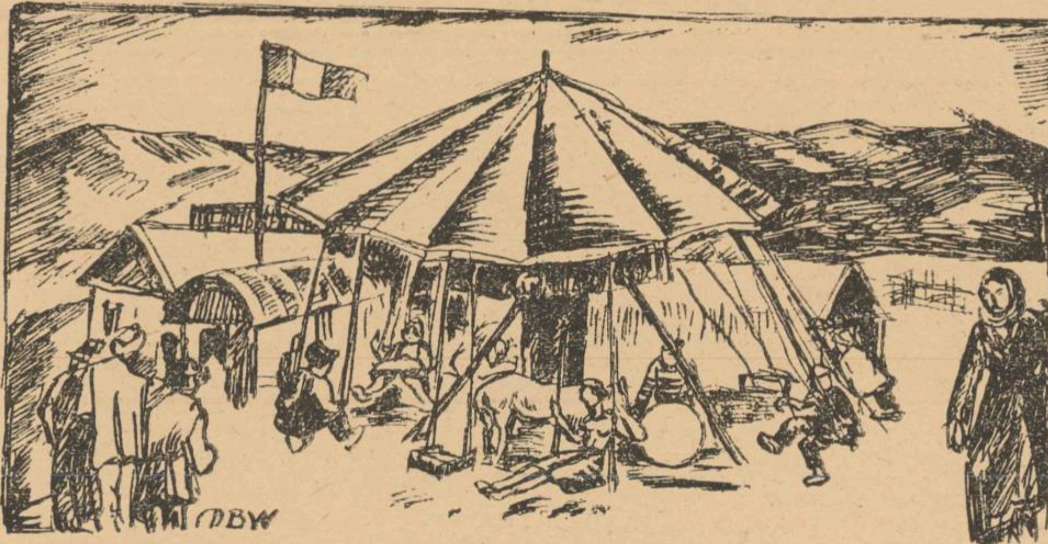
Imi erai drag ca lumina: pentru mine erai palid, blond și îndepărtat ca o stea.

Toată ființa mea mă îndemna spre tine, dar braţele se sfiau să te cuprindă. Și dintr'o dată, m'ai cuprins tu, cel mult dorit și nesperat.

Și gura ta a 'ntârziat dulce pe a mea: odată și încă odată... Ţii minte cum stam cu ochii închiși și nu puteam rosti o vorbă. Mi-era teamă că dacă-i deschid nu mai e adevărat; vroiam să țin pe loc clipa aceasta de neomenească fericire, așa cum ai vrea să nu te mai trezești din vraja unui vis frumos.

Tu nu poţi înţelege starea aceasta de exaltare divină. Trei zile am fost bolnavă în pat de fericire: un trup care zăcea părăsit de suflet, care plutea în albastru și pulbere de soare. Trecutul și viitorul nu aveau sens pentru mine: prezentul era infinit.

De ce m'am trezit după trei zile? Indoiala mi-a scuturat umerii. Indată ce mintea a 'nceput s'analizeze simțirea, adio fericire. Sfânta înțelepciune, reîntorcându-se, mi-a ucis inima.

Am venit la tine, așa cum te duci la chemarea destinului, dar am urcat scara casei tale, cu inima cuprinsă de îndoială.

Deschizând ușa, te-am întrebat: „Spune-mi drept: n'a fost un moment de slăbiciune? Fii sincer! Inţeleg tot ce-i omenesc; chiar lucrurile care mă lovesc.

Mi-ai cuprins mânile, te-ai uitat în ochii mei și m'ai întrebat: „Ochii mei nu spun nimic?"

Și ochii tăi reflectau iubirea mea.

Doamne, cum am putut îndura atâta umilinţă? Fără să-mi știu vreo vină fără să-mi dai vreo explicaţie, n'ai mai venit să mă vezi.

Te-am așteptat zi după zi, multe la şir, uneori beată de speranţă, alteori înebunită de 'ndoială, și n'ai venit!

Toate ușile care se deschideau, toate trăsurile care treceau pe stradă, trebuiau să mi te-aducă.

Speranța mea învia și murea odată cu sgomotul roţilor, care treceau peste inima mea. Și nu se opreau. Intr'o zi, nemai putând răbda, am venit la tine. Vroiam să știu, vroiam să-mi spui, ca și cum cel ce iubește ar putea înţelege vreodată de ce nu-i iubit.

Am venit la tine zdrobită de suferinţă, mută de indignare. Și totuși mi-a fost milă de tine. Cât de încurcat și umilit te-ai simţit de prezenţa mea neașteptată.

N'am putut s'adun nici cele două sărmane cuvinte, cu care să te 'ntreb! De ce?

Ai cetit totul în ochii mei, grei de lacrimi. Ai încercat o apărare, o explicare:

— Mi-e teamă să nu mă prind prea mult de tine; nu sunt liber.

Mi-e teamă să nu te compromit. Ai un nume frumos, l-ai purtat fără pată!

Vai! Te gândeai la lucrurile acestea prea târziu, ca să te cred sincer.

In mintea mea stăruia chinuitor o întrebare: De ce m'a chemat la el, dacă nu mă iubea? Și un răspuns mai dureros: pentru el n'am fost decât un capriciu al simţurilor.

Ca cea din urmă femee! Minus plata. Te-ai gândit la numele meu, sau la liniștea casei tale? Dar la inima mea te-ai gândit? N'ai simţit că nici odată n'ai avut în brațele tale femei tremurând de mai mare emoție?

M'ai lăsat să cad din mânile tale frumoase, ca pe-o jucărie zdrobită. Se poate călca deasupra: nu ţipă. Nu meritam, nu meritam asta.

Mi-am spus apoi: poate-l înţeleg greșit, poate nici el nu mă înţelege.

Și-o fi 'nchipuit, că dragostea mea adâncă și unică, e o fantezie...

Și-mi mai spuneam: pentru clipele de fericire intensă pe care mi le-a dăruit, trebue să-i iert suferința aceasta imensă.

Viaţa însă nu se înduioșează, nici nu se oprește din mersul ei, așa că tu, care ești cel mai bun prieten al fratelui meu, trebuia să continui a veni la noi și eu trebuia să te primesc zâmbitoare ca și mai 'nainte.

Nu se putea să lipsești dela ziua tatălui meu. M'am urcat la tine să te rog să nu lipsești.

Ţi s'a părut că sunt veselă, pentru că buzele-mi râdeau de teamă să nu plângă; m'ai sărutat lacom și m'ai luat în braţe, nebun de dorinţă.

Pe urmă a venit primăvara, cu năvala ei de tinereţe și de flori. Ai venit la ţară, să prepari doctoratul împreună cu fratele meu.

Ai fost drăguţ, ai fost afectuos; poate pentrucă nu era altă femee în preajma ta, poate pentrucă erau prea mulţi muguri proaspeţi.

Sau poate pentrucă deschideai ochii cu uimire la ceva ne mai întâlnit încă: o dragoste adevărată, o inimă caldă în care nu trăiai decât tu. Am simţit atunci că mă iubești și tu și ţi-am revenit cu toată fibrele ființei mele, sorbind cu lăcomie din cupa neașteptată ce-mi întindeai.

Dar îndoiala, teama, mă făceau deja să tremur. Ne-am despărţit după puţin timp, pentru a ne regăsi la Paris.

Paris. Freamăt de dragoste exaltată și de primăvară.

Și din nou ai lovit în plin inima mea, atunci când te iubeam mai mult!

Adu-ţi aminte de seara aceia liniștită și înstelată, când m'ai lăsat singură, suferind pentrucă purtam copilul nostru și te-ai dus cu altă tovarășe, a cărei prezenţă mă înebunea de gelozie.

Și acum port în urechi scrâșnetul batjocoritor al cheii, care se întorcea în broască. Cât a trebuit să te iubesc, pentruca să te mai pot iubi și după această umilinţă!

De ce m'am mai întors iar în braţele tale?

Te iubea mîncă. Și simţeam această iubire ca un cuțit înfipt în inimă: mă durea în fiecare clipă, dar dacă l-aș fi smuls din rană, muream. Și apoi, ce speranţe nu clădește disperarea?

„Il iubesc atât de mult, încât mă va iubi și el", — era una din mângâeri.

Am venit în timpul verii în locul unde stăteai cu ai tăi.

Am venit bolnavă. Copilul nostru nu trebuia să se nască. Am venit numai ca să te văd, să respir acelaș aer cu tine. N'ai înţeles ce mă rodea, pentrucă nu ţi-am spus-o. Eram cu ochii grei de febră și credeai că's rău dispusă.

Am fost la doi pași de mormânt și n'am vrut să-ţi spun pricina: n'am vrut să-ţi las ca amintire o remușcare.

Muream sub ochii tăi, din pricina ta și tu mă analizai cu ochi reci de doctor ca pe un cobai de experienţă!

Dar la urma urmei, ce vină pot să-ţi găsesc că trăești potrivit cu firea ta?

Cum ai putea înţelege ceiace n'ai putut simţi?

Iarăși e primăvară, dragul meu — și tu ești departe, departe de mine.

Departe în trecut, unde a trebuit să te caut cu atâţia ani în urmă, departe în spaţiu, în alt oraș, în alte braţe, care nu te iubesc, dar cu care te-ai deprins și pe care le cauţi.

RUXANDRA BALȘ

La tabloul d-nei Pauline V

In cadrul lat, de aur învechit
Profilul doamnei vaporos și fin
Iși despletește visul său senin
Sub ochii timpului încremenit.

Se conturează nasul aquilin,
Pe fruntea 'naltă părul e 'nălbit
Dar colţul gurii parcă a zâmbit
La razele ce joacă pe cămin.

O, doamnă, tu, ce stăpânești aci
'A casei liniștită bucurie
Noi nu ne săturăm a te privi.

Și inimile noastre bat mai tare
Când chipul tău, ca într'o feerie
Privind tabloul, lângă noi apare.

ALEXANDRINA CRACIUN FOSTINI

Cronica modei

Primăvara anului 1937 este nu numai primăvara unui „April rece şi cu toanc", cum l-a poreclit poetul, ci mai ales un April al călătoriilor, căci două mari centre de atracţiune lucrează asupra omenirii de pretutindeni: expoziţia din Paris şi sărbătorile Incoronării dela Londra. S'au şi închiriat locurile pe scaunele dela Londra, care s'au rânduit pe parcursul cortegiului: un scaun trei guinee ora. De luni de zile se anunţă că s'au vândut bilete pentru scaune pe trotuare şi scaune la ferestre, în număr de 600.000 pentru cele dintâi şi 400.000 pentru cele de la ferestre. Iar cei care vor căuta bilete după sosirea în Londra, le vor plăti desigur cu un preţ de o sută de ori mai mare. Scaunele de pe lângă Westminster Abbey s'au cumpărat încă din Decembrie cu 60 de lire sterline. Balcoa-

nele de pe Piccadilly s'au vândut cu cinci sute lire locul. In interiorul lui Westminster Abbey arhitecţii amenajează locuri pentru 9000 de privilegiaţi care au dreptul să figureze la încoronare. Biserica e închisă pentru public de luni de zile.

S'au pregătit 300.000 camere în hoteluri, dar pe lângă aceasta mulţi londonezi au părăsit Londra pentru timpul acesta, închiriindu-şi locuinţele pe preţuri fantastice. E cu neputinţă de fixat suma la care se va ridica industria engleză a încoronării. Se vorbeşte de două milioane lire sterline! Industria florilor, care de obicei se ridica la 12 milioane lire pe an pentru flori tăiate, e probabil că va creşte cu încă două milioane...

Casele cu uşile şi ferestrele colorate în albastru şi gri spre sud, oranj şi roşu spre nord vor da pâne la cel puţin 20—30 mii de şomeri. Ce vor câştiga croitorii, industria textilă, uniformele şi celelalte este de necalculat.

Cabinele marilor transatlantice sunt reţinute de luni de zile. Restaurantele şi localurile de noapte vor fi invadate de vizitatori. In balcoane, pretutindeni vor fi rochii elegante şi femei frumoase.

Bijuterii potrivite vor întovărăşi aceste rochii. Pe satenul de mătase şiraguri de mărgăritare, diamante, smaragde, rubine şi safire; pe muselină şi organdi nu se vor purta pietre mai puţin preţioase. Un colier greu sau un inel scump îşi vor însuţi focurile pe rochiile aeriene şi se vor pune şi mai strălucitor în valoare. Brăţări de aur verde, roz şi galben, vor pune nota lor preţioasă în vaporoasele rochii de organdi şi vor sublinia transparenţa lor graţioasă.

Vor fi în profuziune rochii de catifea mare vor costa venitul pe un an doi al unei familii modeste.

Dăm aci o coafură lansată de o casă mare de coafură din Londra anume pentru încoronare. Dar atragem atenţia cititoarelor noastre că ea a fost copiată după chipul uneia din cele mai frumoase femei din fresca Pantheonului, deci să se consulte cu atenţie oglinda înainte de a o adopta.

BITRIX.

Cronica cinematografului

Testamentul

Nimic nu mă indignează mai mult în chestiunea „Laurel-Hardy" ca această idee fixă a publicului românesc de a considera „Fra Diavolo" cel mai bun film al lor. Desigur, ce fac ei acolo este de o remarcabilă calitate comică; dar gânditu-s'a oare spectatorul că „Fra-Diavolo" a fost poate unul din cele mai proaste filme din câte au existat vreodată, şi că plăcerea enormă pe care am simţit-o în timpul rarelor şi scurtelor „numere" ale celor doi humorişti se datoreşte, în parte, plictiselii exact tot atât de enormă a pasagiilor operetoide, lungi şi anoste, la care amicii noştri nu participau? Este la mijloc un fel de mic şantaj, în acest procedeu de a ne demoraliza, ţapăn, prin reprezentare interminabilă de nesărate lucruri, pentru a ne sensibiliza hiperestezic la orice intervenţie „Stan-şi-Bran".

Cu mult mai mare valoare artistică au filmele unde — ca în „Scoţienii" sau „Gemenii", cei doi excelenţi comedieni ţin, fără întrerupere, rampa. Asta îi obligă la variaţii şi la compoziţie, la aranjamente mai elaborate, la combinaţii de efecte mai complexe decât o pură înşirare de „gag"-uri. Deşi este poate bine ca bucăţile lor să rămână nişte liste de gaguri stil-vechiu, stil Chaplin, Max Linder, Harold Lloyd, etc.

Filmul „Testamentul" este o fericită demonstraţie de fidelitate faţă de antica şi sănătoasa manieră a comediei pe bază de gaguri. Cei doi comici joacă tot timpul, şi tot timpul invenţiile humoristice se succed. Au ajuns acum, cei doi parteneri, la o astfel de perfecţie a „genului Stan şi Bran", încât cel mai mic gest făcut de dânşii devine o valoare estetică în sine. Graţie înoirei materialului brut de gag-uri, permanenţa atmosferii Stan-şi-Bran departe de a supăra ca o repetiţie, farmecă şi atrage ca o revenire dorită la ceva cunoscut şi plăcut-cunoscut.

De altfel, pentru reimprospătarea stocului de gag-uri, producer-ii lui Laurel şi Hardy nu cruţă nici-un sacrificiu bănesc. Astfel, unul din gag-uri a fost cumpărat cu 7.000 de dolari (adică un milion şi jumătate de lei!) (acela cu degetul care ia foc).

Mânile lui Orlac

Peter Lore, interpretul din „M" şi din „Raskolnikof", încearcă acum a întrece pe Conrad Veidt într'un fost rol de mare succes al acestuia: „Mânile lui Orlac". Este o veche şi celebră poveste de groază şi oroare, unde nu lipseşte nimic: doctor nebun, execuţii la ghilotină, case bizare păzite de babe beţive cu papagal pe umăr, păpuşi de ceară, scene de tortură, grefe hirurgicale cu transmisiune de apucături morale, toate aceste înfricoşătoare şi lugubre chestiuni fiind înseninate în chip strident de mitocănia jovială şi comercială a unui reporter american.

Cine gustă genul sinistru şi poveştirile de demenţă, va găsi în acest film tot ce cu gândul poate gândi, şi încă câteva lucruri pe deasupra.

Gentleman dedectiv

Incă o apariţie a cuplului William Powell Mirna Loy. Aceasta din urmă este pusă aci să facă personagiul „încurcă-lume", iar lui Powell i se încredinţează un stil-detectiv cu totul inedit, anume genul detectivului care are aerul că nu se ocupă de „caz", care nu are altă preocupare decât să doarmă şi să nu fie deranjat de reporteri, socotind că veştile aduse de ei sau de poliţie tot vor răzbi până la el, şi tot nu vor sluji la nimic dacă nu va şti să aştepte, cu răbdare, ca una din multiplele persoane suspectate să se trădeze cu un cuvânt scăpat şi definitiv revelator.

In fond, cum se repetă Istoria! Vă aduceţi aminte de generalul Cutusov, învingătorul lui Napoleon din „Războiu şi pace"? La teoriile strategice ale generalilor celorlalţi, el răspundea cu tampoane de vată în urechi, şi conta, ştiinţific, pe greşelile adversarului, pe care le aştepta aproape fără emoţie şi

le constata, pe urmă, aproape fără mirare. Acest altfel de general de bătălie care e detectivul poate şi el aplica planul Cutusov. Este exact ce face Powell. Rareori condescinde el să cerceteze direct şi activ. Iar toate descoperirile lui se dovedesc a fi negative, adică a indica nişte infracţiuni laterale, altele şi mult mai neînsemnate decât crima sau crimele de care este vorba. La urmă de tot, cineva a scăpat însă un cuvânt revelator, care arată şi pe adevăratul vinovat, şi că toate descoperirile anterioare n'au nimic comun cu crima. Şi spectatorul e, la sfârşitul poveştii, totodată deconcertat şi încântat. Demoralizat, pentru că a constatat că tot timpul fusese dus pe căi care nu puteau mâna la nimic; încântat, pentru că „metoda" William Powell a reuşit în chip strălucit şi verosimil; şi încântat deasemeni, pentru că vinovatul este exact, dar exact acea persoană la care nici-un moment nu ne-am fi gândit să ne gândim.

Alături de Powell şi Mirna Loy apare şi Elissa Landi, pe care am dori s'o vedem jucând mai des, această actriţă nefiind încă pusă în rolul care în adevăr să-i convină.

D. I. SUCHIANU

Primim:

Pr. Gh. N. Dumitrescu-Bistriţa: Pentru Sate. Ed. „Izvoraşul" Bistriţa. Preţul 18 lei.

I. I. Buligan Delagorj: La Clacă. Ed. „Izvoraşul" Bistriţa, Preţul 7 lei.

Societatea Naţională de Cruce Roşie a României: Dare de seamă asupra populaţiei înfometate. Tip. „Ion C. Văcărescu", Bucureşti, 1937.

Const. Gherasimescu: Viaţa logică. Tip. „C. Lăzărescu", Bucureşti, 1937. Preţul 56 lei.

Viaţa teatrală

„Fiul cel pierdut" de Nicolae Iorga, la Teatrul Ligii Culturale

Teatrul Ligii Culturale, creiat de d-l Nicolae Iorga, al cărui aport în literatura dramatică românească este considerabil, îşi închee stagiunea — o stagiune rodnică în realizări artistice — cu „Fiul cel pierdut", noua piesă a marelui nostru om de litere.

D-l Nicolae Iorga, în afară de activitatea sa ştiinţifică şi literară, a fost întotdeauna preocupat de problemele teatrului, în slujba căruia a consacrat în nenumărate rânduri, munca şi priceperea d-sale. Astfel Teatrul Ligii Culturale a luat fiinţă sub directa îngrijire şi oblăduire a d-lui Nicolae Iorga, ajungând astăzi, după mai mulţi ani de eforturi, un fel de a doua scenă naţională din capitala ţării. Repertoriul, interpretarea şi realizarea de ansamblu a spectacolelor, au făcut din teatrul Ligii Culturale, un focar de cultură clasică şi sănătoasă.

Era firesc, ca ultima lucrare a d-lui Nicolae Iorga să vadă luminile rampei, pe scena acestui teatru, întreaga operă dramatică a ilustrului profesor, fiind impregnată de acel suflu clasic şi de acea forţă lăuntrică de care o adevărată piesă de teatru nu poate să fie lipsită.

Nu ştim dacă publicul apreciază la justa lui valoare teatrul d-lui Nicolae Iorga. Din parte-ne, trebue să mărturisim, că nici o lucrare dramatică de a d-sale nu ne-a desamăgit, ci din potrivă, la fiece nouă piesă, am găsit comori inedite de inspiraţie dramatică, din care izvorau cu prisosinţă acele sclipiri geniale de creaţiune artistică ce trezeau în sufletul spectatorului dornic de frumuseţe, emoţii curate şi de neuitat.

Teatrul d-lui Nicolae Iorga este înainte de toate un teatru de idei, iar ideile d-sale îmbrăţişează întotdeauna o problemă, fie socială, fie sufletească, de mare întindere.

Tot astfel şi „Fiul cel pierdut", a cărui tendinţă spirituală se integrează de minune în totalitatea operei dramatice a d-lui Nicolae Iorga.

Noua temă, teatrală în „Fiul cel pierdut" este ingratitudinea filială. Problemă cu un caracter perpetuu, şi conţinând într'însa acel conflict dramatic, fără de care o piesă de teatru piere. Contrastul dintre cele două atitudini (de o parte fiul, care deşi înzestrat de natură cu cele mai preţioase daruri, nu înţelege să continue opera tatălui său, şi de cealaltă, tatăl, un meşter iconar, un bătrân curat la suflet, cu frica lui Dumnezeu, şi care vrea să vadă în fiul său un demn urmaş al muncii sale cinstite şi închinată artei), dă naştere la o acţiune dramatică vie, puternică, şi care conţine în ea toate elementele trebuincioase pentru alcătuirea unui adevărat spectacol de teatru.

Intreaga piesă este scrisă cu o limbă românească pură, sonoră, bogată, care nu-şi găseşte asemănare în literatura noastră. Tiradele abundă în piesa d-lui Nicolae Iorga. Acestea însă nu sunt de natură a încetini desfăşurarea normală a conflictului dramatic, atâta poezie, şi atâtea adevăruri se găsesc într'însele.

Pusă în scenă cu multă pricepere de d. I. Sahighian, „Fiul cel pierdut" a găsit în d-nii I. Manolescu (o impunătoare figură a bătrânului meşter iconar), N. Dimitriu (care a jucat cu multă convingere rolul fiului pierdut), Cezar Teodoru, Damian, I. Focşeneanu şi d-na Iliada Munteanu, un ansamblu plin de omogenitate şi care a asigurat unitatea artistică a acestui spectacol desăvârşit.

GH. NENIŞIOR

Din literatura romă

Poveste ţigănească

De mult, pe când se desrobiseră ţiganii, trăia într'un sat de munte un biet ţigan împovărat de cinci dănciuci, trăind într'o coşmelie şi muncind din greu la scosul buturugilor din pădure. Numai Dumnezeu ştie cum putea câştiga bani pentru mămăligă şi ciorbă de lobodă.

De aceia era tare mânios pe el singur şi blestema viaţa amărâtă, bombănind cât e ziua de mare. Nimeni nu-i mai intra în voe, gata mereu de ceartă şi de harţă.

Intr'o zi, plecă din nou la pădure cu toporul şi traista la spinare. Inainte de a începe munca, se rezemă de un copac şi îndreptându-şi ochii către cer, începu să spună:

— Doamne, dacă te-aş avea în faţa mea, ţi-aş croi una în moalele capului ca să ştii ce însemnează a chinui un om. Căci n'am furat nimic, n'am jinduit la bunul altuia, mă duc şi eu la biserică cum merg toţi creştinii, muncesc din zi până în noapte şi tot pârlit rămân. De ce mă chinuieşti, Dumnezeule?

Şi ca să-şi răcorească sufletul, bău din ţivgă puţină apă, apucându-se apoi de muncă, boşcorodind însă mereu.

Dar, iată, că răsări în spatele lui un moşneag cu barba lungă şi albă, care-l întrebă:

— Dar ce tot blestemi aşa, măi creştine?

— Pleacă, moşule, de-aci, că n'o să-ţi dau socoteală de ce sunt mânios.

— Ba, nu aşa, omule, un sfat bun dela un om bătrân foloseşte...

— Ei, ce mă doare pe mine, nu poţi tu să tămăduieşti. Vezi-ţi de drum, că în dracii în care mă găsesc acum şi lui Dumnezeu i-aş da una în cap...

— Taică, spune-mi şi mie care ţi-e păsul?

— Uite, moşule, muncesc ca un câne, nu beau, nu fumez, nu fac risipă şi totuşi praful se alege din munca mea. Mor cu copiii şi nevasta de foame.

— Aşa? Atunci îţi dau un sfat: Nu mai tăia rădăcina aia ci tai-o pe asta..

— Moşule, ai venit aici să-ţi baţi joc de mine?

— Dacă-mi bat joc de tine să mă loveşti cu toporul în cap.

— Bine, stai lângă mine că chiar aşa am să fac.

Şi începu ţiganul să taie la rădăcina unui copac uscat, lovind cu putere şi scrâşnind din dinţi. Când..., minune! La rădăcina copacului o căldare plină numai cu galbeni ruseşti şi turceşti.

Ţiganul se întoarse repede către moşneag, dar moşneagul dispăruse ca înghiţit de pământ. Inspăimântat, cu ochii holbaţi, ţiganul rămase pironit locului, apoi căzu în genunchi şi iluminat la faţă, spuse:

— Doamne, Tu ai fost! Eşti bun şi mare, Doamne, căci în loc să mă pedepseşti pe mine, păcătosul, m'ai miluit. Slăvit să fii în vecii-vecilor, Amin!

Işi întinse sumanul şi deşertă în el toţi galbenii din căldarea găsită la rădăcina copacului. Plecă apoi voios cu povara la spinare. La o răscruce de drum îi eşi un cerşetor în cale:

— Ajută-mă şi mă miluieşte, om bun, că mor de foame...

— Moşule, bagă mâna în deschizătura sumanului din spinare şi ia un pumn de galbeni, căci Dumnezeu mi-a dat mie şi eu dau la alţi săraci, cum am fost şi eu.

— Dumnezeu să te binecuvânteze, că bun om eşti!

Moşul băgă mâna şi luă un pumn de galbeni. Mai departe, trecând pe o punte, un alt cerşetor, ceru şi el milă.

— Moşule, bagă mâna în sumanul dela spinare şi ia un pumn de galbeni, căci Dumnezeu mi-a dat mie şi eu trebue să dau la alţi săraci; cum am fost şi eu.

— Dumnezeu să te binecuvânteze, omule, că bun creştin eşti!

Aproape de sat, ţiganul zăreşte pe moşul din pădure care şi el cu mâna întinsă cerea milă, dar ţiganul trânti sumanul jos, căzu în genunchi şi spuse:

— Doamne, nu mă mai încerca... Acum ştiu că eşti Dumnezeu. Iartă-mă, Doamne, că am fost un păcătos suduindu-te.

— Nu-i nimic, omule. Văd că eşti un suflet bun. Stăpâneşte sănătos galbenii ce ţi-am dat şi nu uita un lucru: — să nu spui nici nevestei tale despre norocul ce a căzut pe capul tău...

Şi moşul dispăru. Pe locul unde stătuse au rămas numai galbenii pe care El, Dumnezeu, îi ceruse ţiganului sub chipul a doi cerşetori.

Ţiganul ridică galbenii şi plecă acasă prin dosul curţei, unde a îngropat aurul sub un nuc. Acum era vesel, fluera şi săruta dănciucii, glumea cu nevasta-sa şi mâncă cu poftă mămăliga rece cu ciorbă de lobodă.

— Dar de ce aşa vesel, bărbăţele?

— Ei, dacă eram trist ce câştigam?

Timp de două săptămâni ţiganul trăi ca şi mai înainte. Dela un timp însă s'a pus pe gânduri. Cum? Să am atâţia galbeni şi să mănânc tot mămăligă, fasole şi păpădie? Cum să nu-i spun eu nevestei mele de norocul ce m'a găsit? De ce m'a îndrumat Dumnezeu să nu spun nimic chiar nevestei-mi?

Se gândi ţiganul, se socoti şi în cele din urmă se hotărî să pună la încercare pe nevastă-sa.

Intr'o seară veni acasă văitându-se şi pipăindu-şi şalele.

— Nevastă, mor!

— Ce-ai, bărbate?

— Ce am eu să nu mai aibe nici duşmanii mei... Mi-e ruşine să-ţi spun chiar ţie, femeia mea.

— Se poate?

— Iaca se poate!

Şi ţiganul se trânti în pat zvârcolindu-se, gemând şi strecurând pe furiş un ou de gâscă sub pernă, iar la miezul nopţii, după ce nevastă-sa l-a tras şi l-a descântat de „ducă-se necuratul", omul nostru dădu un ţipăt şi strigă apoi uşurat:

— Am fătat!

— Ce-ai fătat, bărbate?

— Un ou!

Scoţând oul de gâscă de sub plapomă, ţiganul spuse:

— Zamfiro, să nu te pună naiba ca să destăinueşti la cineva despre întâmplarea asta, că râd şi curcile de mine.

Ţiganca îşi făcu cruce, pipăi oul şi răspunse:

— Se poate, bărbate, să fac eu prostia asta?

Dar de-abea plecă bărbatul a doua zi că ea o şi şterse la o cumătră, unde după ce sporovăi un ceas, mâncăriciul dela limbă n'o lăsă să nu spună ce-a păţit bărbatu-său. Şi rugă pe cumătră să jure că n'are să dea în vileag nimănui.

— Se poate, cumătră? Noi multe secrete ne ştim, fără ca să ni le afle cineva.

Dar de-abea plecă Zamfira, căci cumătra fugi şi ea la o vecină căreia îi povesti tot sub jurământ păţania ţiganului. Vecina la rândul ei spuse unei alte vecine şi ast(...) în timp de două săptămâni, ajunse zvonul până la cucoana Marelui Logofăt. Acum nu mai era vorba de un ou ci de nouăzeci şi nouă de ouă.

Marele Logofăt, om înţelept, porunci ispravnicului de plasă ca să-i aducă fedeleş pe ţiganul cu pricina.

Când se pomeni ţiganul cu oamenii stăpânirii în curtea sa, începu să tremure, ca lovit de dambla, zicând în gând:

— Să ştii că s'a aflat că am găsit comoara şi are să mă bage la beci pentrucă am dosit-o...

Călăreţii îl legară şi porniră cu el la Marele Logofăt, căruia îi prezentară pe ţigan.

— Ţigane, să-mi spui ce-i cu cele nouăzeci şi nouă de ouă?

— Care ouă. Luminăţia Ta?

— Ouăle pe care le-ai fătat!

Ţiganul rămase trăsnit. I-auzi! El întrebuinţase o şiretenie cu un ou faţă de nevastă-sa şi acum, iată că a ajuns vestea de nouăzeci şi nouă de ouă până la Marele Logofăt! Se hotărî deci să spună întregul adevăr. Şi povesti din fir în păr necazurile întâmpinate, chestia cu comoara, sfatul dat de Dumnezeu şi tărăşenia cu oul de gâscă pentru a pune la încercare discreţia ţigăncii lui.

Logofătul râse. Chemă pe logofeteasă şi-i zise:

— Dragă, câte ouă zici tu că a ouat acest om?

— Păi, după cum mi s'a spus de Vorniceasa nouăzeci şi nouă de ouă...

— Atunci să mai treacă dela mine încă unul ca să fie o sută în cap. Eşti mulţumită?

Tu, ţigane, du-te sănătos acasă şi ţine minte sfatul meu: — trage-i muerii tale un toc de bătae ca să ştie altădată a păstra secretele bărbatului său, dă-i să mănânce tot fasole şi borş cu mămăligă, iar tu benchetueşte cu lăutari şi mănâncă tot ce este mai bun. Ai înţeles?

— Am înţeles, Măria Ta!

Ţiganul bucuros că a scăpat cu bine din încurcătură, dar şi furios pe nevasta-sa, plecă grăbit acasă.

— Ai scăpat bărbate? Pentruce te luase la logofeţie?

— Pentruca să mă înveţe cum să pedepsesc pe nevastă-mea care m'a făcut de ruşine cu fătatul oului...

Şi ţiganul înfipse mâna în părul ţigăncii, o tărnui zdravăn, ţinând-o nemâncată şi nebăută două zile. Apoi se puse pe chefuri. Mânca acum ce jinduise de mult: varză cu carne de porc, saramură de peşte ardeiată, pastramă friptă şi pilaf, cu ceva acritură şi vin, mult vin. Şi-a îmbrăcat dănciucii în strae noi, şi-a clădit o casă cu iatac, cumpărând doi porci pentru îngrăşat şi doi armăsari bidivii, pe care să-i înhame la o căruţă vopsită în verde. El şi-a lepădat opincile şi zdrenţele, îmbrăcându-se în costum nemţesc şi cu cisme de iuft în picioare. Pe ţigancă a lăsat-o tot în vechile ei bulendre şi-i dădea să mănânce tot borş de ştir, mămăligă cu ceapă şi salată de ştevie culeasă de pe câmp.

Seara, înainte de a se culca, ţiganul se ruga:

— Doamne, mare este înţelepciunea Ta. Nu degeaba m'ai învăţat să nu spun nimic nevestei mele despre comoară...

G. A. LAZURICA

Canibalii

Acest cuvânt provoacă desigur fiori pe epiderma unui om alb, mândru pe civilizaţia rasei sale. Mâncătorii de oameni trebue să fie, crede el, pe ultima treaptă antropologică, acolo unde distanţa dela om la animal aproape se şterge. Şi-i închipue desigur preocupaţi mereu de un singur gând principal: vânatul omenesc pentru festinele lor „canibalice". Ii vede necontenit înfometaţi după friptura de om.

Existenţa unor obiceiuri, unor rituri şi tradiţii ce denotă o atitudine faţă de viaţă şi de semeni, un grad oarecare de civilizaţie, este incompatibilă cu canibalismul, aşa crede onorabilul cetăţean, care a auzit că aceşti sălbateci mănâncă oameni. Aşa de departe nu se gândeşte simpaticul şi demnul semidoct că oamenii din rasa lui, albii, cei din rasa lui „homo sapiens" sunt şi ei mâncători de oameni. Nu-i consumă direct, aşa ceva fac canibali din continentele rămase în urmă cu milenii, îi consumă însă indirect, îi consumă ştiinţific şi de preferinţă colectiv. Gurile de tunuri mănâncă oameni, răsboaiele se nutresc din carne de om, festinele de carne şi sânge ale superioarei rase albe sunt mai mari, mai lungi decât ospăţurile bieţilor canibali la care se consumă doar câteva costiţe ale unui duşman răpus, o fiertură sau un grătar dintr'o pulpă, un braţ sau un picior preparat după reţetele gastronomice ale antropofagilor. Dar... canibalii sunt canibali, iar noi care avem radio, universităţi, spitale, şcoli, războae, gaze şi masacre, suntem ultima şi cea mai înaltă expresie a civilizaţiei!

Antropologii însă, care au cercetat pe canibali mai de aproape, nu sunt tocmai de aceiaş părere. In regiunile Congoului şi Nilului trăesc triburi de canibali, care se deosebesc de ceilalţi negri prin faptul că le sunt superiori. Ei se uită cu dispreţ la alte triburi, iar orgoliul lor nu-i cu totul neîndreptăţit. Instituţiunile lor sociale sunt cele mai vechi din acele ţinuturi; ospitalitatea lor e renumită. Un oaspe nu-i niciodată ucis. Hoţii sunt aspru pedepsiţi; deasemeni femeia adulteră, caşi seducătorii de fete.

Pedeapsa constă din tăerea unuia sau mai multor vârfuri de degete. Astfel de pedepse, întâlnite în Orient la popoare mult mai avansate, nu reprezintă decât o penalitate barbară.

Canibalii sunt foarte buni vânători (de animale sălbatece bineînţeles) şi sunt pricepuţi la prepararea mâncărilor. Animalele domestice sunt respectate, consumarea lor fiind interzisă. Unele triburi cred într'o anumită migraţie a sufletelor care, părăsind trupul omenesc, intră în animalele domestice. Deaceia, vita ce trăeşte lângă om, nu-i ucisă.

Canibalii manifestă mult interes pentru Europa, ţinuta lor dovedeşte demnitate şi sinceritate. Toaleta lor, care constă în zugrăvirea trupurilor cu ornamente de flori şi stele, denotă simţ estetic şi e zilnic reînoită.

Mâncare din carne de om pregătesc numai cu ocazia uciderii unui individ condamnat de un oracol sau a unui prizonier de răsboi. Noi, albii, manifestăm încă atâtea instincte ancestrale neînvinse, încât înrudirea cu fraţii noştri antropofagi e de prea multe ori evidentă. Cu ajutorul ştiinţei, am dat acestor instincte o putere distrugătoare faţă de care praznicul unui antropofag apare minuscul.

In „Faust", Mefisto spune:

Ii zice raţiune, o foloseşte însă numai pentru a fi mai animal decât toate dihaniile.

L. SEREANU

Cartea românească

Cronica literară

Ion Biberi, Oameni în ceaţă

Opinia pe care şi-o exprimă undeva, cu prea multă familiaritate, d. Ion Biberi, cum că pentru înţelegerea operei d-sale se cere din partea noastră un efort de obiectivitate, este din acele fixaţiuni ale autorilor nemulţumiţi care îşi închipue că primirea nefavorabilă a scrierilor lor trebue explicată nu prin calitatea însăşi a scrierilor, ci printr'o specială proastă dispoziţiune a criticului. Il asigurăm pe d. Biberi pe care, precum ştie, nu-l cunoaştem personal, că noi nu urmărim decât adevărul. A urmări numai adevărul şi a-l dovedi, aceasta e toată obiectivitatea. Cât despre putinţa ca noi să tăcem „strategic", asta într'adevăr se practică de către unii, dar noi socotim procedeul neonest. Este totuş o distincţie. E neonest să taci din gură când e vorba de o producţie valoroasă, refuzând acel puţin prestigiu pe care critica îl poate da unei cărţi. Dar a vorbi despre toate fleacurile care se tipăresc înseamnă a mări confuzia valorilor. Cea mai bună dovadă de părtinire pentru d. Biberi este că ne ocupăm de scrierile sale, că le socotim, dacă nu de un merit excepţional, cel puţin discutabile. Va veni o vreme când mulţi autori care azi se socotesc geniali, nu vor fi nici măcar discutabili, iar cronicele noastre, chiar şi cele mai aspre, vor părea de o vinovată îngăduinţă.

Inainte de a intra în analiza schiţelor d-lui Biberi (căci e vorba de nişte schiţe) trebue să remarcăm supărătoarele ciudăţenii gramaticale, care fireşte nu ating fondul dar pe lângă că plictisesc, sânt de mirare la un om cultivat. D. Biberi scrie: *gâlgăitoare, ţăraituri, a mângăia, hărcă, scârţăit, a pâlpăi, a vâjăi, a sbârnăi, a scrăşni, a gâfăi, a obărşui, păcle, a sfărteca, a zgâlţăi, a cocărja, a văsli, măini, a fâlfăi, etc.*. Am crezut că poate fi o simplă nesupraveghiere a corecturii, încredinţată altuia, dar iată că şi în volumul *Proces* regăsim aceste fonetisme (de pildă *a gâfăi*, p. 169).

Grupul de compuneri întrunit sub titlul general *Penumbra vieţii* cuprinde schiţe psihologice. Psihologia, în deosebi introspectivă şi cu pronunţat caracter patologic, este nota esenţială a d-lui Biberi. In linii generale se observă o aplecare spre stările delirante, către depresiunile crunte. In unele din scrierile lui Thomas Mann (mutatis mutandis) găsim acest aer negru, încât putinţa înrâuririi unui anume fel de literatură nu este exclusă. Dacă întrebăm acum care sunt marginile prozei psihologice, putem să afirmăm că ea nu trebue în orice caz să fie transcripţiunea în stil mai colorat a unor observaţiuni cu caracter ştiinţific. Mai ales stilul acela de introspecţiune prin care eroul comunică la persoana autorului ce se petrece în sufletul lui duce la lirismul cel mai fad. Privitorul, deci şi cititorul, pricepe mai bine mişcările sufleteşti prin conduita eroului. El e behaviorist. In *Febră* bunăoară facem cunoştinţă cu un tânăr de 16 ani, timid din fire şi cu o sensibilitate exacerbată a nouei lui personalităţi. Tânărul voeşte să ceară voie tatălui său să iasă în oraş cu nişte prieteni. Analiza voliţiunii împiedicate de prea multă conştiinţă nu e lipsită de oareşicare adevăr:

„Copilul înghiţi în gol, privi încă odată pendula, făcu o mişcare vagă, dar rămase tăcut. Fruntea-i înfierbântată de adolescent neliniştit, se încreţi şi faţa-i luă o expresie chinuită. Ar fi vrut să spună totul într'un cuvânt, să se lămurească fără ocoluri şi nu ştia cum să înceapă. In nemişcarea corpului, tensiunea lui era aşa de dureroasă, încât chemă prin apropieri nelămurite luarea aminte a Colonelului. Etc."

Colonelul refuză într'un chip violent şi cu tendinţa de a-şi bate odrasla. Iată o atitudine cam artificială. Un tată şi un fiu, în ciuda tuturor conflictelor familiale, se înţeleg şi se'nşeală unul pe altul. Când inimiciţia a devenit gravă, atunci înseamnă că ceva neprevăzut, discrepanţa de cultură de pildă, a săpat prăpastia. Acest element neprevăzut trebue relevat. In cazul de faţă, pentruca firea banal morocănoasă şi grobiană a tatălui să facă vreo impresie deosebită asupra copilului, aşa cum se întâmplă, trebue ca acest copil să fie un bolnav. Şi de fapt teroarea inexplicabilă, nelatină, pe care o deşteaptă în sufletul băiatului exercitarea cam brutală din partea colonelului a meseriei de tată ne desvălue un psihopat precoce. Dar în chiar domeniul acesta al psihologiei patologice eroul trebue explicat printr'o îndelungă observaţie obiectivă, care să arate felul imperceptibil în care el se scindează în cadrul activităţii zilnice. D. Biberi intră brusc în materie şi cu acel metod de introspecţie lirică în care e foarte puţin miez: „Ar fi vrut parcă să cutreere în linişte întunecimile ascunse ale grădinei, să se împrieteneească cu plantele mute şi cu ţărăiturile firave ale gânganiilor, etc." Băiatul o ia razna pe malul unei ape şi, după toate semnele, se'neacă. Numai fiindcă tată-său nu i-a dat voie în oraş! Lucruri de acestea se'ntâmplă, dar ele au substratul lor şi era datoria artistului de a scoate la iveală viaţa mintală şi afectivă a tânărului erou, spre a-i analiza complexele. In schiţa *In noapte*, în care e ceva din culoarea sinistră a scrisului lui Gib Mihăescu, un bătrân chiamă pe doctor la o oră nepotrivită. N'avea nimic altceva decât „o groază fără motiv". Desigur că patologia recunoaşte astfel de întâmplări, dar scriitorul trebue să le dea forma experienţei obiective. Istorismul introspectiv al d-lui Biberi e un curat lirism inconcludent: „Continuam să trăesc. M'am retras aci, părăsind locurile unde-mi vieţuisem inutil dar agreabil, întreaga existenţă. M'am retras aci şi continuam să mă suport. Dar în noaptea asta nu m'am mai putut îndura. Chinul era aşa de mare, groaza aşa de scormonitoare şi singurătatea atât de largă, încât am început să plâng şi să tremur. Etc." E dela sine înţeles că patologia nu interesează în literatură decât în măsura în care scoate în evidenţă mai bine, prin îngroşare, o anume latură psihică normală. In obsesiile de îndoială metafizică scriitorul găseşte la o potenţă remarcabilă o dispoziţiune generală a sufletului uman. Eroul d-lui Biberi este un monofob. Chestiunea trebuia astfel prezentată încât încetul cu încetul punctul de plecare să se uite şi înfrăţit cu bolnavul cititorul să rămână chinuit de problema lui, ca de o problemă metafizică. E adevărat că o încercare de transcendere a patologicului se vede. Bătrânul zice: „... Cine ştie, poate că e vreo... nu ştiu... poate că vreun Dumnezeu... dar nu se poate, vezi dumneata, e prea chinuitor, e prea crud, prea drăcesc." Insă e prea puţin şi eroul rămâne numai un monofob şi un psihopat atins de nebunia îndoielii, insuficient descrisă. *Lunecare* tratează o temă psihologică artificială, cel puţin pentru ţara noastră. Un individ bogat îşi duce lacheul la mari restaurante, îl prezintă drept prinţ rus, îl obligă să bea alcoluri fără să mănânce şi petrece apoi pe socoteala lui, când acest fel de regim îşi produce efectele. Pentru ca un lacheu să strălucească în societate, cum e cazul ca acesta de aici, trebue să fie o fire excepţională, un intelectual, şi atunci ori stima societăţii se îndreaptă spre el şi se îndepărtează dela stăpân ori individul însuşi va găsi în umilinţa lui trecătoare mijloace de satisfacţiuni morale pregustând inevitabila lui reabilitare de mai târziu. Un lacheu care să uimească prin spiritul lui şi care să nu găsească altă soluţie de scăpare decât asasinatul n'a existat nicicând, nici în societăţile cele mai feudale. In fond şi aici d. Biberi a voit să experimenteze literar un caz de clinică. Alcoolul consumat pe stomacul gol produce turburări psihice mai puternice. *Scena zilnică* ne prezintă un dement care într'un monolog îşi face el însuşi tabloul clinic, un paranoic după toate aparenţele: „Şi doctorul şi-a bătut joc de mine. Imi făcea o injecţie ca să fiu vesel, şi începeam să râd şi să râd toată ziua, de-mi pierdeam răsuflarea. Şi-mi făcea apoi alta, ca să plâng, de nu-mi puteam opri lacrimile... Imi făcea câteo injecţie de nu mai ştiam de mine cu ceasurile, că mă deşteptam alergând pe străzi ca un smintit, fără să ştiu unde eram şi încotro mă duceam. Şi după altă injecţie... Până când am prins de veste. Acum nu mai cred în nimeni, în cine să mai cred când mama mea şi fratele meu s'au unit cu ăia ca să mă piardă? Etc." Este adevăr aici, dar insuficient. Date fiind injecţiile, se pare că avem de aface cu o toxofrenie. Insă în orice caz factorul hereditar joacă un mare rol şi n'ar fi fost de prisos ca scriitorul să fi evocat şi figurile mamei şi fratelui ca să avem puntea insensibilă dela normal la anormal. Trecerea bruscă dela expansiune la stări depresive e de altfel prea complicată. Şi tratarea evolutivă a boalei este cam sumară. E indicată hiperprosexia, este desfăşurat şi delirul de interpretare însă pentru noi logica strâmbă şi totuş sistematică a nebunului trebuia desfăcută în silogisme riguroase pentruca să intuim mai bine marginea între logic şi absurd şi să avem acea plăcere a descoperirii lucrurilor imfinitesimale. *Ţipătul* aduce analiza psihicului unui epileptic în faza de pregătire a atacului, numită aură. Cine îşi aduce aminte de *Idiotul* lui Dostoiewski poate să-şi dea seama de ce s'ar putea scoate din această temă, în care trebue să predomine problema morală, sentimentul crunt al inferiorităţii în societate. D. Biberi a dat bolnavului său un debut euforic, analizându-l în acelaş chip introspectiv şi vag, cunoscut nouă din *Thanatos*: „Apoi dilatarea se mări în cercuri largi, cuprinzând nesfârşirile, şi sufletul o urmăria absorbit în extaz". Tot la spital rămânem şi în ciclul *Robia corpului* în care autorul încearcă a analiza turburările psihice halucinatorii pe care izbirea de un vehicul, accidentul traumatic într'un cuvânt, o are asupra unui individ. In două cicluri *Puterea mitului* şi *Lumea visului* d. Biberi părăseşte cu totul observaţia şi se cufundă în basm. Aşa de pildă în *Pe o insulă, cândva* inventând o lume preistorică de fantezie se străduește de a simboliza naşterea miturilor, luând ca puncte de plecare formarea unei insule vulcanice, o eclipsă, instinctul sexual. Autorul alcătueşte un fel de reprezentaţie cu cântece, ce-i dreptul, foarte nefericită. Un cântăreţ, imitând pe d. Barbu zice:

Mut în pribegiri
Luat de nesfârşiri
Ingânări adulmec,
Când supt moi luciri
In line rotiri
Gândul meu e cântec.

„Şi mulţimea, ecou destrămat:

Cerurile-adulmec."

Totul se sfârşeşte cu o enormă împerechiere. In treacăt fie zis credinţa primitivilor că „tot ce există a izvorît fie din noapte, fie din apă, fie din pământ" nu se potriveşte spiritului niciunei mitologii. Substanţa primordială poate fi apa, chaosul, nu însă pământul care e un moment al creaţiunii.

Oamenii, zice d. Biberi, se lăsară cuprinşi de un „fatalism orb". Adică de o „fatalitate". Fatalitatea nefiind voluntară e de prisos a o orbi, fiindcă aici nu-i nici măcar vorba de o Soartă ci de o impulsiune. D. Biberi nu e omul abstracţiunilor şi asta explică rătăcirile din al său *Thanatos*. Scenariul de film care înfăţişează un sfârşit al lumii este cel mai interesant moment din aceste pagini şi dovedeşte, în lipsa pregătirii de a specula, o repulsie pentru realitate. Şi d. Aderca ne-a dat un astfel de cataclism, de altfel în curent cu literatura universală căci un scriitor francez Jacques Spitz a publicat de curând ceva asemănător sub titlul *Les Evadés de l'an 4000*. Schiţa d-lui Biberi este plină de fantezie şi de un anume dar de a figura dinamic procesele lente. Nu e adevărat, cum crede autorul, că pentru a ne coborî la condiţia de percepţie a insectei trebue să pierdem deprinderea de a „raporta universul la coordonatele logicei". Logica începe cu raţionamentul. şi e un mod al cunoaşterii generale. Percepea spaţială nu e un proces „logic".

Fiindcă d. Biberi, medic ni se pare, îşi scoate eroii din clinice, trebue să-i facem următoarea observaţie: Nu e de ajuns, spre a fi scriitor, de a fi psihiatru; trebue să fii şi psiholog şi, mai lămurit, să fii scriitor.

G. CALINESCU

Liliana Delescu-Stanimir: Bob cu bob, basme din bătrâni Ed. Cartea Românească 1937

Literatura pentru copii este un gen extrem de dificil, pentrucă psihologia lumii celor mici se deosebeşte de a celor vârstnici, rămânând în bună parte până acum chiar ceva greu de pătruns.

Afară de aceasta temele basmelor populare au fost atât de mult exploatate în cât cu greu mai poţi găsi o notă originală în literatura care se scrie pentru copii.

Şi d-ra L. Delescu-Stanimir a luat teme cunoscute cu Feţi frumoşi, cu Ilene Cosânzene şi alte elemente cunoscute din literatura populară. Aceste elemente însă au fost îmbinate în aşa fel în cât povestirea d-sale nu merge pe căi bătute şi de alţii. Reuşeşte să fie originală. Şi e foarte mult.

Pe lângă aceasta stilul d-sale de povestitoare este perfect adecvat fondului basmelor şi deşi se adresează copiilor reuşeşte să se menţie la un nivel înalt.

„Bob cu bob" este o carte bună nu numai pentru copii, ci şi pentru copiii mai bătrâni, pentru că imaginaţia, atât la unii cât şi la alţii este trezită cu multă intensitate, iar fondul moral al basmelor este valabil pentru ambele categorii de cititori.

„Bob cu bob" este o carte care se citeşte cu plăcere şi interes. Chiar când nu eşti copil.

Cartea străină

Jules Romains şi poezia modernă

Jules Romains nu a fost niciodată departe de poezie. Primele etape ale carierei sale artistice se desfăşoară sub semnele poeziei. Intemeietorul grupului dela „Abaţie", grup din care făceau parte: Jules Romains, George Duhamel, Charles Vildrac şi Chennevière, a început prin a fi poetul vieţii citadine, al vieţii unanime. Albert Thibaudet a caracterizat cu multă preciziune poziţia grupului acestuia în „Istoria literaturii franceze". Iată ce spune el: „Romains et Duhamel sont des esprits déversés vers le dehors, et, comme on l'a vu ensuite au théâtre et dans le roman, de vocation oratoire, d'éducation rhétoricienne. Mais en même temps, intelligents, avisés, aimant leurs temps, et qui sont soucieux de s'accorder pleinement avec lui. D'où l'intérêt du contraste entre la première manière poétique de Romains, celle de la Vie Unanime (1908) et celle qui commence, dès l'année suivante de lui succéder avec Prières". (Albert Thibaudet: Histoire de la littérature française de 1789 à nos jours pag. 548—549).

Aşa dar, un mare dispreţ pentru acea retragere în interior, pentru acest crescând „autism" profesat de majoritatea scriitorilor contemporani, multă grije pentru o continuă acordare cu realităţile contemporane, vocaţie oratorică, explicabilă la nişte scriitori care stimează atât de mult pe Walt Whitmann poet atins şi el de morbul elocinţei, — acestea sunt caracterele poeziei lui Romains, acestea sunt atitudinile pentru care o artă el în artă şi în cultură. Ele se regăsesc — unele augmentate, altele diminuate — dealungul operei sale.

Punctul de plecare al unanimismului, care s'a exprimat apoi atât de epic, fără ca prin aceasta să fie lipsit de o tinctură poetică, se află desigur în poezie. Jules Romains şi-a continuat poezia, scriind epopeea „Oamenilor de bună voinţă", dar nefiind conştient de aceasta.

Problema romanului care caută să strângă în el viaţa unanimă, viaţa unei capitale sau a altei aglomeraţii umane rămâne să fie rezolvată plecând dela poezie. Căci poezia va arăta poetului că nu este nevoie pentru a reda toate acestea să scrii mii de pagini, dându-se pe sine însuşi ca exemplu, ea care înseamnă esenţă sintetică, sugerare, creaţie de atmosfere.

Aceleaşi atitudini se întâlnesc în sfârşit şi în critica sa poetică.

Jules Romains şi-a precizat de curând poziţia sa în faţa poeziei moderne, în Prefaţa la „Omul alb" care a apărut în revista „Nouvelle revue française", numărul pe Aprilie. Este o prefaţă la un poem de „longue haleine" al cărui preludiu a apărut în 1925.

Ea debutează printr'o descriere amănunţită a crizei poeziei pe care autorul o defineşte nu ca pe o criză de creatori de poezie, ci ca pe o criză de consumatori de poezie.

Este un lucru foarte adevărat, care se poate controla în multe ţări, dar care în ţara noastră se petrece cu totul altfel, fiindcă la noi poziţiile poetice adoptate de scriitorii noştri au adus mai repede ca aiurea o sterilitate poetică.

După ce a stabilit aceasta Romains caută să explice această criză de consumatori de poezie. După el epoca noastră nu poate fi acuzată de uscăciune emoţională şi deci nu poate fi încadrată printre epocile „seci", de vizibilă dispariţie a sentimentului poetic, aşa cum a fost secolul al XVIII-lea francez. Dimpotrivă „secolul nostru este foarte sensibil pentru tot ceeace este emoţie, chiar pentru tot ce este transă şi revelaţie misterioasă la origina operei de poezie". Vedeţi dar către cine, către care aspecte ale poeziei contemporane se îndreaptă acuzaţia lui Romains. Este drept că cititorul modern evită, nu e dispus să depună efortul pe care îl cere poezia modernă, mulţumindu-şi nevoile sale de poezie, prin citirea unei proze lirice destul de curentă în literatura contemporană şi dintre ai cărei reprezentanţi glorioşi face parte un Henry de Montherlant, dar este tot atât de adevărat că poezia modernă, optând sau mai bine zis devenind poezie ermetică, poezie a absconsului, a obscurităţii intenţionate, s'a depărtat de om şi de preocupările lui, a devenit din ce în ce mai rece, mai lipsită de emoţie, de spontaneitate. Acest proces care a îmbrăcat nenumărate aspecte, care a avut rezonanţe şi aprobări în critica literară contemporană (teoria poeziei ca joc, a gratuităţii, a poeziei ca alt tărâm cu totul lipsit de contingenţe cu realitatea imediată, etc.), are ca punct terminus această rarefiare, această sterilitate, această uscăciune crescândă ce se poate observa dealungul producţiei poetice contemporane, dealungul unei poezii care până în cele din urmă se va interesa în mod exclusiv de frumuseţea urmăririi procesului de creaţie, a transei sau a plecărilor iraţionale.

Jules Romains a descris pe larg aceste caractere ale poeziei contemporane. Reproducem pe cât ne permite spaţiul: „Această impresiune de obscuritate pare că are două cauze principale, care se întâlnesc când separate când asociate în opera unui aceluiaş om, printr'o legătură deloc necesară, deloc logică: deoparte o concentrare a sensului, servită şi totdeodată agravată de procedee sintetice de expresie pentru care tradiţia şi turnura obişnuită a limbii noastre nu preparau pe lector, pe de altă parte, refuzul crescând de a supune produsele spontane ale spiritului unei elaborări care să le facă, să le redea, comunicabile". Puţin importă că una din aceste metode implică o creştere a efortului de compunere, în timp ce cealaltă, dimpotrivă, o slăbire. Ele au apărut aproape în acelaş timp şi e probabil că îşi au origina în oboseala pe care o lasă romantismul în urma lui; oboseală care provenea în prezentul caz nu din surmenajul impus tehnicii tradiţionale, ci dintr'un lung proces de efuziune, atât sentimentală cât şi verbală, şi din infinita plăcere a poeţilor de a se comunica.

Jules Romains judecă mai departe poezia pură ale cărei rezultate frumoase nu le uită, nu le nesocoteşte, dar pe care o socoteşte până în cele din urmă — presupunând că procesul acestei purificări, acestei detaşări, continuă, nocivă, plină de consecinţi poate chiar mortale pentru artă. Căci „căutând să se purifice, poezia se retrage". Ea părăseşte, rând pe rând, „conţinătoarele", încăperile pe care le ocupase, transfigurase şi sfinţise până atunci. La capătul acestei operaţii ea ne expune să descoperim că nu o mai putem nici sezisa, nici concepe ca esenţă separată şi că a o izola înesamnă a o distruge".

In consecinţă Romains nu vede posibilă o reînoire poetică decât prin revenirea la „subiecte umane prezentate sub aspectul lor cel mai actual, adică aşa cum se construiesc şi se imaginează în capul unui om de azi, deci cu toate şansele de a se auzi acuzat de o decădere în proză". Căci, spune Romains, toate reînoirile poetice ale trecutului au fost, s'au produs prin ocuparea bruscă, insolentă, a unor enorme grămezi de proză, a unor pachete de proză ţinute până mai înainte drept vulgare şi inatingibile". Asemenea reacţiuni care urmau epocilor de mare pudoare academică, de extremă distincţie, când exigenţele poetului înaintea operei nu încetau să se rafineze, când el devenea din ce în ce mai mult sclavul păstrării curăţeniei propriilor sale mâni, au fost ilustrate de poeţi ca Victor Hugo sau Baudelaire.

Caracterizată prin această dorinţă de reintoarcere la uman, poziţia lui Jules Romains faţă de poezia modernă, întâlneşte şi întăreşte atitudinile luate de Romains în roman — sau în viaţa publică. Poate că odată îl vom numi aşa cum îl numim azi pe Gide — „contemporanul capital".

E. S.

Un istoric al mişcării muncitoreşti

A apărut o carte „L'Histoire du Mouvement des Ouvriers" de Eduard Dolléans, operă concepută cu îndrăzneală în tinereţa plină de vioiciune a autorului, dar scrisă în plină maturitate şi care pare destinată să aibă o mare importanţă în vremurile noastre.

Lucrarea aceasta nu numai că umple un gol în erudiţia politică, dar este în acelaş timp un mesagiu de credinţă şi de bună credinţă adresat publicului. Fără a fi o carte de vulgarizare, este totuşi o carte care mişcă şi emoţionează, fiind scrisă cu inima, nu numai cu mintea.

Profesor la Universitatea din Dijon, autorul ţine un curs în care se dovedeşte un camarad între camarazi, dorind „să ajute" — cum se exprimă într'un interview, visând *o societate ideală în care să domine spiritul de echipă şi de prietenie.*

In acest spirit, Dolléans n'a consimţit să fie teoreticianul nici unui partid politic revoluţionar ci a rămas legat de sindicalism. Din această cauză opera sa a păstrat un accent profund uman, căci este expresia personalităţii lui, iar stilul pare a fi după ritmul şi intonaţiile vocii sale.

Sociolog erudit, el a scris un studiu foarte bun asupra „Chartism-ului" în Anglia şi altul asupra lui Robert Owen. Fiind şi economist, s'a remarcat printr'o teză de doctorat „l'Accaparement" şi volumele „Les Monnaies et Les Prix" şi „La Loi sur l'intégration du travail". A scris şi nuvele.

Din toate lucrările şi încercările literare un volum „Victoires des Obscures", eşit de sub tipar în toamna anului 1936, este parafrazarea literară şi comentarea emoţionantă a teoriilor filosofice şi istorice ale acestei eminente personalităţi. El crede în forţele profunde ale masselor de lucrători şi lucrătoare. Adresându-se tineretului intelectual, camarazilor săi studenţi, le spune: „Tineretul intelectual nu va putea realiza niciodată ceva nou decât dacă se îmbogăţeşte cu energie din contactul cu cei umili şi obscuri".

Ultimul capitol din cartea sa „Victoires des humbles", „Mystique du Travail", poate servi de prefaţă ultimei sale opere, grandioasa „Istorie a mişcării lucrătorilor". Aceasta începe din 1830, timpul Comunei şi va fi urmată de al doilea volum, în curs de tipărire, cuprinzând mişcarea dela 1871, până la Revoluţia lui Lenin.

Dolléans este şef de cabinet la subsecretariatul de Stat al organizării Sportului şi Recreaţiei Muncitorilor.

Cartea sa pune imediat stăpânire asupra interesului cetitorului, deşi e scrisă simplu şi fără efect de stil. Este expunerea patetică a dramei unei clase noi care capătă conştiinţă în faţa unei capitalism anonim şi caută a contrabalansa maşinismul prin eforturi de fraternitate şi organizare. Luptele adeseori sunt zădarnice, căci atât la uzină cât şi la atelier, clasa muncitoare nu mai are de a face cu patronul, ci cu o companie.

IS. SD.

O atracţie a Expoziţiei dela Paris

Atracţiunea cinematografică dela Expoziţia din 1937 nu va fi desigur în pavilionul rezervat cinematografului, ci în cel care va reprezenta provincia Franche-Comté.

In adevăr, vizitatorii vor avea posibilitatea să asiste la proectarea unui film inedit, care va reuni — pentru prima dată — cele trei technici mari ale cinematografului: sunetul, culoarea şi relieful.

Acest film e opera cunoscutului savant Louis Lumière şi a lui Pierre Cuvier, fiul marelui naturalist, amândoi originari din Franche-Comté şi reprezintă o minunată documentare asupra frumoasei provincii franceze, cu tot ce are caracteristic în tradiţii, obiceiuri şi folklor. Datorită reliefului şi culorii, spectatorul va avea iluzia perfectă a unei plimbări în mijlocul pădurilor şi cascadelor sale.

Louis Lumière, care dăduse expoziţiei din 1900 o atracţie senzaţională, anume: un ecran de douăzeci şi şase metri pe treizeci, va procura expoziţiei de astăzi, una nu mai puţin atrăgătoare.

Pavilionul provinciei Franche-Comté va fi ridicat aproape de podul Alexandru al III-lea şi va fi vizitat, de sigur, de o mare mulţime, dornică de a vedea o nouă realizare a părintelui cinematografului.

Scurta viaţă a Argentinei

Biografia vioaie schiţată de Suzanne F. Cordelier (Plon) evocă personalitatea unei mari artiste a dansului şi a unei încântătoare personalităţi, dănţuitoarea Argentina, moartă subit şi prematur în decursul anului trecut. Ea apare, aci, ca personificarea însăşi a rasei sale, cu chipul ca o floare, trupul de o graţie, mlădiere neîntrecută, iar sufletul plin de elan sublim, deşi în viaţa ei particulară rămâne simplă, naturală şi bună. Fiică a unui dansator dela teatrul municipal din Cordova şi a unei nobile din societatea Cordovei care s'a îndrăgostit de el, ea pare a fi încarnarea însăşi a pasiunii pentru dans, căci şi mama ei după ce s'a căsătorit a început să înveţe dansul la treizeci de ani, întrecând prin talentul ei natural pe soţul şi maestrul său.

Analiza dansului şi a principiilor, care inspirau pe această unică artistă, a fost făcută în mod magistral de André Levinson, cu deosebita lui competinţă. Cartea Suzanei Cordelier dă totuşi o schiţare a acestei arte care poate să dea oricui o ideie de ce a fost talentul şi vraja Argentinei, fără a se angaja în consideraţii asupra technicei dansului său.

Minunea vie nu mai există; Suzanne Cordelier a vrut să păstreze măcar o imagine a miracolului dispărut. Cartea conţine şi una din fotografii, din care putem să ne facem o ideie de „frumuseţea caprină" a Argentinei şi numai o slabă imagine de graţia mândră a gesturilor sale, din nefericire imobilizate.

Insemnări și polemici

Ernst Glaeser în exil voluntar

Cine dintre noi a uitat romanul lui Glaeser „Clasa 22", chiar tradus în oribila românească în care a fost redat la noi. In limba germană stilul său e unul din cele mai mlădioase, mai limpezi și mai agreabile, ce se pot întâlni în literatura de azi, în fraze scurte și concise, cu inversiuni cât se poate de puține.

A plecat din Germania de bună voie, după ce repurtase succesul cel mai răsunător cu „Clasa 22" la 27 ani și era îndreptățit să nădăjduiască o soartă fericită. Cartea sa „Clasa 22" fusese arsă de naziști și numele său ca autor fusese pus la index. Totuși a continuat colaborarea, sub un pseudonim, la „Frankfurter Zeitung" unde fusese angajat ca reporter în timpul războiului. Era o situație de nesuferit pentru tânărul scriitor, mai ales că își pierduse și averea personală într'un crah bancar. Și astfel în 1933, Decembrie, adică 10 luni după instaurarea regimului nazist, a plecat la Zürich, cu nevasta și copilul și lucrează de atunci în ziaristică.

Glaeser este german de sud, dintr'un orășel mic din ținutul Hessa, unde tatăl său era judecător. La Universitate a făcut dreptul, apoi istoria și literele. O parte din copilărie și-a petrecut-o într'un oraș de pe malul Rinului, ceiace a avut o mare înrâurire asupra formațiunii sale de scriitor.

După „Clasa 22" a urmat romanul „Pacca", tradus în limba franceză. S'a reproșat autorului că ar fi făcut pe hitleriști prea simpatici, făcând astfel propagandă pentru nazism. Dar imputarea nu e justă, căci toate aprecierile, atât cele simpatizante cât neîndurata condamnare a unor aspecte ale regimului, nu sunt opiniile unui om politic, ci ale unui romancier și ele izvorăsc din înseși faptele observate și relatate. Ceiace se resfrânge din acest roman este dragostea pură și arzătoare, plină de un patetism străpungător, a scriitorului pentru țara sa.

Ultima carte eșită de curând „Le Dernier Civil" (édition Grasset), e un roman voluminos, plin de sevă, de peripeții, cu numeroase personagii și evenimente. Romanul este istoria stărilor sufletești prin care a trecut poporul german și mai ales tineretul, de la războiu până ce a ajuns la starea politico-socială de azi. Operă de prim plan, amplă, punând probleme grave, dar fiind nu numai un roman psihologic și de istorie contimporană, ci și un roman de dragoste, scris de un romancier stăpân pe arta și technica romanului și care nu urmărește decât un lucru: Contactul strâns cu realitatea.

Marchiza de Coigny și Lauzun

In ultimii ani de domnie ai Regelui Ludovic al XVI-lea, — spune Jules Bertaut în „Le Temps", — Marchiza de Coigny ocupă locul de cinste în mijlocul cele mai distinse societăți.

Ca frumusețe, ea putea rivaliza cu orice femee, ca spirit și inteligență rămânând unică.

Tatăl său, Marchizul de Conflaus, dela care Marchiza de Coigny moștenise multe din calitățile sale excepționale, era un părinte pe care atât soția cât și fiica îl vedeau foarte rar.

Louise-Marthe de Conflaus s'a măritat, fără dragoste, cu marchizul de Coigny, încât i-a suportat, cu cea mai mare indiferență, numeroasele sale infidelități. Spiritul și frumusețea sa excepțională i-au deschis toate saloanele epocii, iar cuvintele sale pline de duh au rămas nemuritoare.

Inteligența vie a marchizei de Coigny a găsit un desăvârșit partener în persoana lui Armand-Louis de Gontaut, duce de Lauzun. Pe atunci, ducele avea vârsta de treizeci de ani și o întreagă listă de succese feminine.

In fața marchizei de Coigny însă el se schimbă, deoarece nici una dintre femeile trecutului său nu-i semăna.

Nețărmurita mândrie de care dispunea marchiza, o făcuse să-și ia ca emblemă un trandafir, înconjurat de fluturi și albine, încadrat de următoarea deviză: „Iată ce înseamnă să fii o roză".

Inarmată cu această deviză, marchiza de Coigny trecea mândră și surâzătoare printre săgețile miilor de ochi îndrăgostiți.

Lupta nepregetată a îndrăgostitului conte de Lauzun, care a durat treisprezece ani, îi schimbă viața cu totul. Pasiunea sa era atât de puternică, încât nu găsea curajul să-și mărturisească sentimentele.

Impovărat de această mare dragoste nemărturisită, Lauzun pleacă în America, unde luptă ca soldat și se reîntoarce în Franța în Octombrie 1871, unde o regăsește pe marchiza de Coigny, mai frumoasă și mai drăgălașe ca oricând. Curtea marchizului nici de astă dată n'are mai mult succes. Disperat, încearcă o mică aventură, cu o artistă celebră a timpului. Nici în acest fel însă nu-și găsește liniștea.

In 1782 e nevoit să se îmbarce pentru America. Marchiza de Coigny e viu impresionată de plecarea sa.

La plecare, cei doi prieteni îndrăgostiți schimbă între ei câte o șuviță din părul iubit, iar Lauzun își leagă de gât scrisorile de dragoste ale iubitei și cere să fie aruncat cu ele în mare, în caz de nenorocire în timpul călătoriei.

In timpul campaniei din America, Lauzun e veșnic cu gândul la idolul rămas la Paris, ca un adolescent îndrăgostit, gelos și torturat de absența iubitei sale.

In acest timp ea-i scrie cele mai frumoase scrisori de dragoste. Lauzun revine în Franța cu gradul de mareșal, însă nemulțumit în suflet.

Marchiza de Coigny ia parte activă la primele începuturi revoluționare, din care cauză se vede nevoită să plece în Anglia. Nu mult după plecarea ei, Lauzun cade victima revoluției. Cu toată purtarea sa eroică, în cele din urmă e prins și condamnat la moarte.

Marchiza de Coigny încearcă totul spre a întârzia execuția, ca să poată evada Lauzun.

Intervenția sa însă rămâne fără efect și la 1 Ianuarie 1794, Lauzun, în vârstă de patruzeci și șase de ani, e dus la eșafod.

Marchiza de Coigny a mai trăit până la 1832. Ea era tot atât de spirituală, dar râsul nu-i mai era vesel — ca altădată.

Portretul unei femei: Lucreția Borgia

„Ce mai bandă de tăetori de gâturi omenești, Borgia aceștia! Ce soartă m'a făcut să cad între ei"! exclamă Giovanio Pesaro, al doilea soț al Lucreției Borgia, când află că fratele ei, Cezar, a pus de gând să-l omoare.

Citind viața zguduitoare și veșnic plină de groază a celor din Casa Borgia, în care se auzea din când în când „urletul" Lucreției Borgia, după unele scene a căror oroare se bănuește, rămânem foarte nedumeriți cum de a putut această femee să întipărească pe fața ei tristul surâs al Monei Lisei?

Din unele mărturisiri reiese că ar fi fost numai un instrument pasiv al patimilor și ambițiilor familiei sale. Totuși pentru a juca un asemenea rol trebuie să bănuim la ea și destul sadism, mai ales că gusta cu o plăcere deosebită prostituția, după ce fusese, dacă nu părtașe, cel puțin spectatoare la atâta sălbatecă cruzime și se adaptase cu o îndemânare respingătoare la atâtea situații echivoce.

Iat-o aci de profil, după un portret de Tiziano, reprodus dintr'o carte scrisă despre ea de un german, Alfred Schirokaner. Marele și liberul spirit al Renașterii a deslănțuit pe lângă elanul creator al unei civilizații strălucite și multe instincte feroce, ținute în frâu până atunci. Cea mai cinică generație tânără, oricât de liberată de prejudecăți, nu se poate să nu găsească groaznic amestecul de farsă și burlesc cu cele mai mari orori dezvăluite în viața acestei ființe cu chip de femee.

Concursurile Adevărului Literar

20.000 Lei premii în numerar și în volume

„Adevărul Literar" institue trei concursuri cu premii:

1) Un concurs de probleme, care urmează a fi deslegate de cetitorii noștri.

PREMII:
5.000 lei numerar.
5.000 lei în volume.

2) Un concurs de teze de limba română ale elevelor și elevilor din ultima clasă de școală secundară — teze recomandate de profesorul respectiv. Lucrările vor fi înaintate la redacție până la 15 Iunie 1937.

PREMII:
2.000 lei numerar.
3.000 lei în volume.

3) Un concurs de pasagii din literatura română. Cine e autorul și despre ce se vorbește în cartea de unde-i extras pasajul.

PREMII:
5.000 lei în volume.

Concursul de probleme al revistei noastre

Premiile acordate deslegătorilor

Pentru a stimula spiritul de perspicacitate și ingeniozitate, revista noastră a organizat începând cu numărul 852, — un concurs de probleme ingenioase, ale căror soluții urmează să le găsească cititorii noștri.

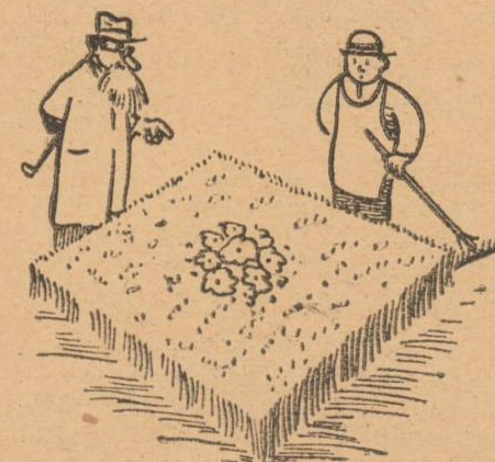
In zece numere succesive ale revistei vom publica câte-o problemă din domeniul matematicei și fizicei elementare, chestiuni din viața practică, etc., fiecare problemă fiind însoțită de un clișeu. Soluțiunile, împreună cu seria celor zece bonuri de premii, care vor apărea în acest timp în revistă, vor fi trimise redacției, la o dată pe care o vom anunța la timp. Cele mai bune deslegări vor fi premiate, iar fotografiile deslegătorilor vor apărea în revistă. Se vor acorda următoarele premii:

5.000 lei numerar și 5.000 lei în volume din editura „Adevărul", alese de câștigător după o listă ce vom publica ulterior. Total 10.000 lei.

In cazul unor răspunsuri egal de bune, premiul se va acorda prin tragere la sor".

Problema răzorului

Intr'o grădină cu flori există un răzor în formă pătrată. Cum putem să-l

transformăm în modul cel mai simplu într'un alt răzor cu 12 laturi egale și perpendiculare două câte două?

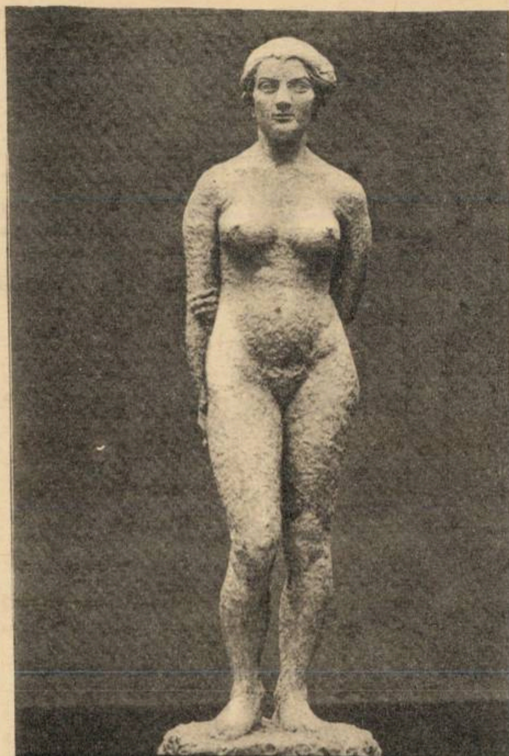
Erata

Din cauza unei erori de tipar, care a deformat textul „Problemei rezervorului", reproducem aci enunțul exact al acestei probleme.

Un rezervor de apă, cu o capacitate de 40 de metri cubi, poate fi umplut, de două conducte funcționând împreună, prima trei minute, și a doua numai un minut. Dacă prima conductă lucrează însă un minut și a doua 7 minute, se revarsă afară din rezervor 20 de metri cubi de apă. Se întreabă cât debitează pe minut fiecare din cele două conducte.

Pentru tot ce privește redacția „Adevărului literar": manuscrise, reviste, cărți, etc., a se adresa la redacția revistei numai Joi, Vineri și Sâmbătă între orele 6—7.

Concurs de probleme
Bon de premii Nr. 6
D. . . . .
Adresa . . . .

Corneliu Themeli: Nud

Ion Irimescu: Cap

Boris Caragea: D-ra L. S.

Ion Tureatcă: Compoziție

Sculptura la Salonul Oficial

Nici sculptura nu se prezintă în condiții excepționale la actualul Salon. E totuș mult superioară picturii. Tineretul în deosebi a adus opere de realizare finită, încercări grele și preocupări serioase de înfăptuire originală.

Materialul e înfrânt, transformat, însuflețit în busturi, compoziții, studii de nud, punând adesea în evidență însușiri vrednice de relevat.

D. Cornel Medrea expune portretul viguros cizelat al pictorului Vasile Popescu.

D-nii R. Hette, Iacob Andrei, I. Irimescu, I. Negrulea, I. Gr. Popovici, I. Tureatcă, Vasiliu-Falti, I. Zsiga și G. Dimitriu, dintre cei deplin formați, d-nele Claudia Cobizeva, Elena Tălășescu, Mariana Coltzu-Medeleni, d-nii I. L. Murnu, I. Pantazi, Em. W. Becher, N. Chercioiu, C. Kudelas, dintre cei ce făgăduesc, — complectează ansamblul oficial dela Șosea.

Sculptura noastră nu este însă numai aceasta. N'ar fi trebuit să lipsească, de pildă, d-nii O. Han, Fr. Storck, Mihai Onofrei, d-nele Militza Petrașcu, Margareta Cossăceanu, Irina Codreanu.

Mișcarea plastică românească se poate mândri totuș cu ceiace vestește în sculptură Salonul din 1937.

D. I. Jalea apare cu un tors studiat și un portret de bătrân, ținut pe construcție masivă.

Mai vioi, d. Mac Constantinescu incrustează decorativ o „Pasăre măiastră".

Rod al unei temeinice adânciri de meșteșug, d. Constantin Baraschi-Mușat aduce un Cap în bronz și un Tors în granit artificial.

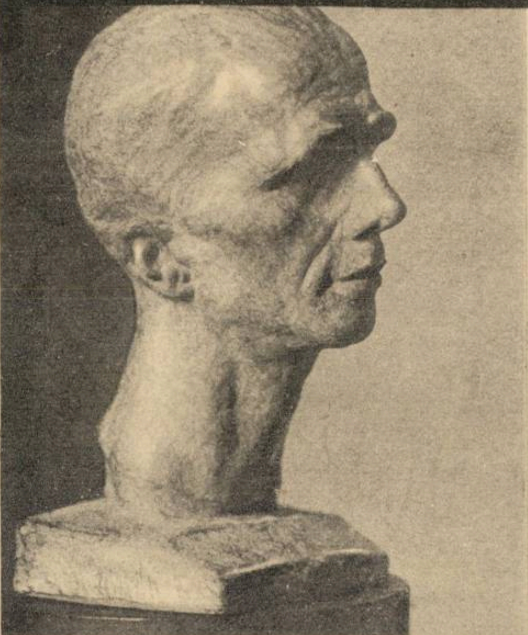
Nedesmințită pe linia evoluției sale, d-na Céline Emilian se afirmă și cu acest prilej în marmoră (Nud) și'n teracotă (Adolescență).

D. Corneliu Themeli dă o ciudată epidermă de zgronțuri unui nud de fată, — echilibrat ca linie și volum.

D-na Serova-Medrea prezintă în pământ, un familiar „Joc ardelenese".

Intr'o ceramică sugestivă, d. Borgo Prund evidențiază frumoasele-i calități de portretist.

D. Boris Caragea înfățișează compoziții stilizate cu îndemânare.

C. Medrea: Portret

I. Gr. Popovici: Tors

•

Prilejul pe care ni-l dă apropiata inaugurare a monumentului executat de d. Constantin Baraschi-Mușat pentru piața Sfântul Gheorghe din Capitală, ne îndreptățește să revenim asupra tehnicei avansate de care dă dovadă artistul.

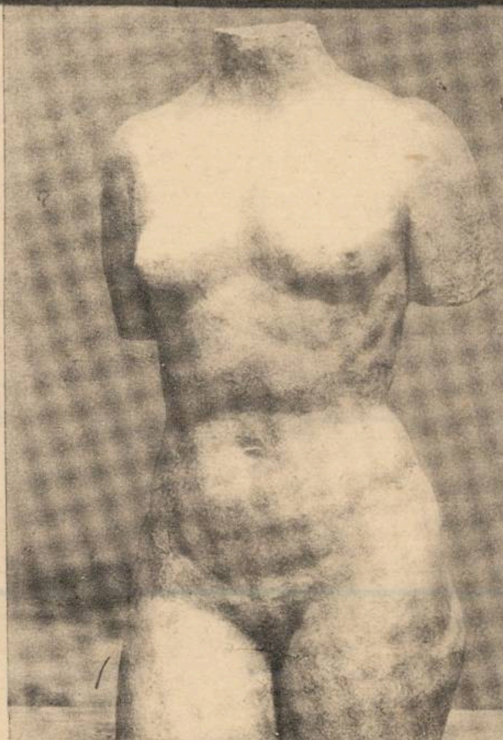
Torsul dela Salon, ca și monumentul de cutezătoare inspirație reprodus de noi pe coperta numărului de față, dau măsura posibilităților strălucite ale unui talent dintre cele mai generos înzestrate.

D. Constantin Baraschi-Mușat ocupă astăzi unul din primele locuri ale generației plastice de după războI.

H. BLAZIAN

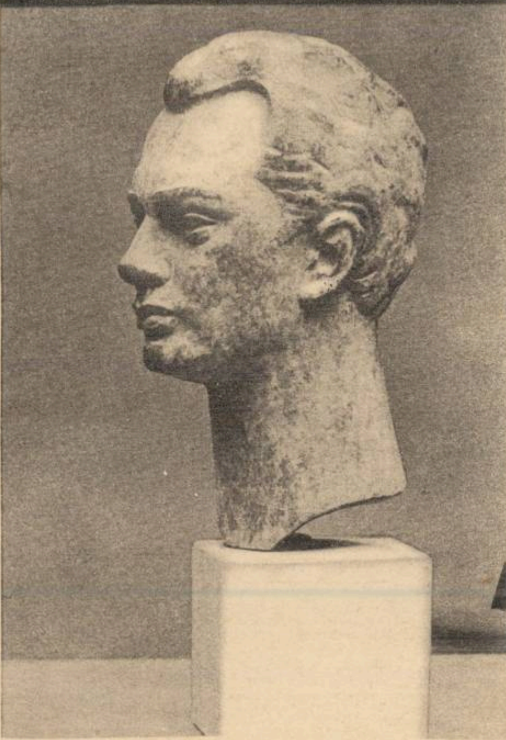
Iacob Andrei: Maternito

I. Jalea: Tors

E. Serova-Medrea: Joc

Claudia Cobizeva: Cap

Adevĕrul literar și artistic

Ștefan Dimitrescu: Compoziție

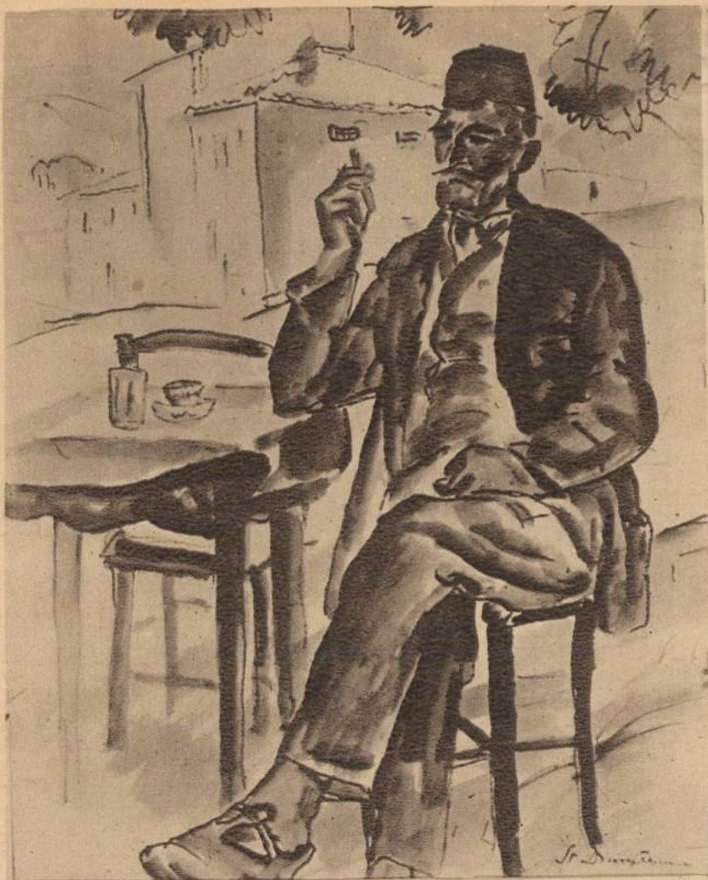
Anul XVIII, Seria a III-a, No. 857 9 Mai 1937 20 Pagini, Lei 5

Adevĕrul literar și artistic

858

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Dudu Alexandrescu: Portret

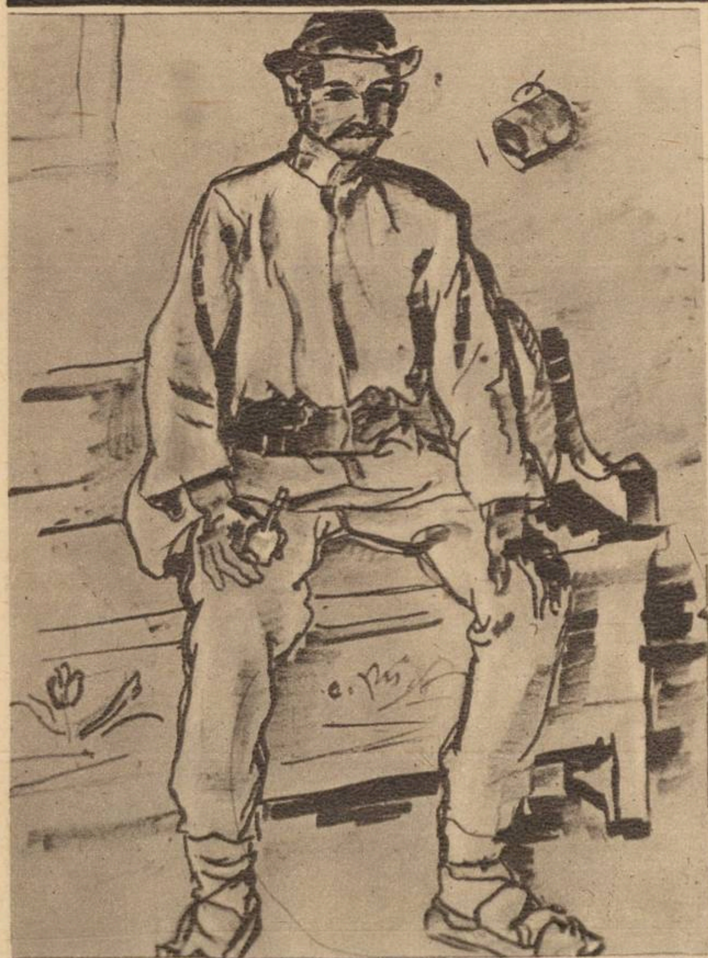

La cafenea

I. Bătrân

La plajă

Desene de Stefan Dumitrescu

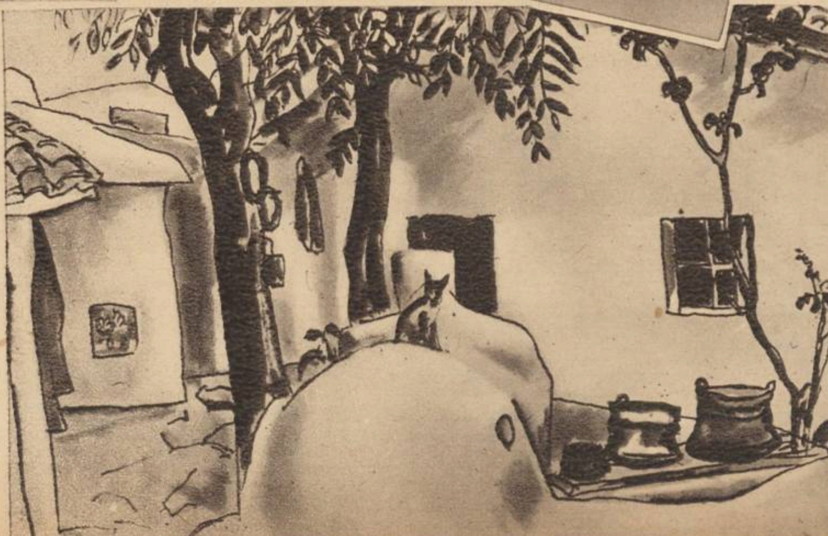

Țăran — La Balcic

Odihnă — Căruță

Peisaj — In curte

Nud

Duminică 16 Mai 1937 — 5 LEI EXEMPLARUL — No. 858

Adevěrul literar și artistic

Anul XVIII • Seria III-a
Lei 5 exemplarul în țară

Lei 10 exemplarul în străinătate

La înmormântarea lui G. Topîrceanu

GH. TOPÎRCEANU

După ce m'am despărțit într'o măsură oarecare de prieteniile primei tinereți și am intrat cu totul într'o disciplină nouă intelectuală și artistică, am avut parte de câteva legături delicate și fermecătoare cu unii dintre contimporanii mei care trăiau subt lumina aceluiași har.

Am găsit între cărturarii ieșeni ai ultimului pătrar de veac — ași putea zice singurul argument al existenței; căci fără asemenea legături, lumea mi s'ar fi părut prea înveninată și zilele prea sarbede.

Dumnezeu ne-a ocrotit în tristeța acestei epoci, îngăduindu-ne să ne salvăm în limanul prietiniei fără de prihană.

Dragostea aceasta care ne-a unit a fost poate rodnică pentru prestigiul Ieșilor și a servit interese mai înalte, după buna tradiție a unor înaintași venerabili; a servit manifestările culturale ale neamului, de care ne simțeam legați prin toate fibrele ființei noastre; dar mai-cu-samă pentru noi a fost forța de care am avut nevoie.

Căci fără dragoste, cum spune propovăduitorul legii, nimic nu-i bun. Fără dragoste, totu-i aramă sunătoare și chimval gălăgios.

Am avut foarte aproape de sufletul meu, între acești prietini intelectuali, pe G. Topîrceanu. Existențele noastre, deasupra celor materiale, s'au împletit vreme de un sfert de secol. Ne-am văzut des; ne-am cunoscut lucrările și proectele literare; am comunicat întru același crez al tradiției; am fost tovarăși de rătăciri și de vânătoare; popasurile și taifasurile noastre ne-au îndulcit existența.

Iată-mă la un alt popas, când rămân fără el. Deși toate ale noastre din trecut sânt încă în mine, deși el-însuși continuă să trăiască în ceiace a fost legătura noastră fără de stricăciune și fără de scădere, sânt mai împuținat și mă simțesc mai singur.

Știu că ne vom revedea, dar acel veac de revedere va fi al fericiților, când prietini și vrăjmași se vor înfrăți întru marea iertare. Prietinii ca ale lui sânt necesare în această vale impură.

In noaptea care a precedat zilei supreme, bradul dela fereastra lui s'a zbătut, s'a plecat adânc și a suspinat. Eliberarea lui din suferința materiei a avut loc Vineri, în săptămâna luminată, zi bună, după credința părinților noștri. Depunerea în pământ se face în cea mai strălucită zi a acestei primăveri. Vecinii lui, în grădina de la „Eternitate", sânt Vasile Conta și Ana Conta. Și alți ieșeni, băștinași ori adoptivi ca și el, odihnesc aproape: poetul Tăutu, Mihai Kogălniceanu, Ion Creangă, Nicu Gane, Delavrancea, Dimitrie Anghel și alții.

Nu vom întârzia mult. Ne pregătim și noi pentru vama sfântă.

MIHAIL SADOVEANU

Topîrceanu și cititorii lui

Topîrceanu a fost scriitorul cel mai iubit de către cititori.

Dacă, undeva, într'o casă vorbeai de literatură și pomeneai numele lui Topîrceanu, fețele se luminau, ochii căpătau o expresie de vioiciune, și se simțea imediat acel fluid mistic de simpatie pe care i-l trimeteau.

Dacă la vre-o șezătoare literară apărea pe scenă Topîrceanu, sala izbucnea spontan în aplauze. Dar nu în aplauzele reci care manifestă o admirație cerebrală, ci un joc sglobiu al mânilor, mărturie de mulțumire și plăcere, și o schimbare totală în fizionomia și atmosfera sălii.

Topîrceanu nu era numai admirat, era iubit. Era chiar alintat.

Cititorii lui, mulți și buni, vroiau să-i restitue astfel, datoria spirituală pentru tot ce primiseră ca desfătare din versurile lui fără egal.

Și cu toate acestea Topîrceanu nu a făcut nici o concesie artistică, publicului cititor. Nu a căutat să-i flateze nici una din inclinațiunile lui minore. S'a menținut strict în cadrul artei pure, și de aceia a izbutit să o impue ca pe cea mai mare bucurie a sufletului.

Și poate mulțimea de cititori a fost inconștient mulțumită și de această prețuire.

Poezia lui Topîrceanu a corespuns exact resonanțelor sufletului românesc. A pus la olaltă cu o rară bogăție de mijloace, spirit, inteligență, umor, sentiment și discretă tristeță, făcând să răsune sensibilități variate.

Poezia lui Topîrceanu e plină de dragoste de viață, de un interes, de o curiozitate amuzată pentru cel mai mic sâmbure de viață, pe care l-a umanizat, l-a ridicat, l-a așezat cu destinul lui în univers.

Desigur că și pentru asta, instinctiv, Topîrceanu a fost atât de iubit.

Fiecare vers al lui Topîrceanu este așa de bogat încât din el, fiecare cititor a avut ce lua pe măsura cerințelor lui sufletești. Nici un cititor nu a rămas strein de versul lui Topîrceanu. Nici cei mai pretențioși. Unii au crezut că au de-aface cu un scriitor „umorist" în sensul pejorativ al cuvântului și au vroit să găsească o distracție ușoară, ca după „cererea" lor. Au găsit-o. S'au mulțumit cu o fărâmă din ceiace oferea Topîrceanu. Aceștia sunt modeștii cu voe sau fără voe, a tuturor distracțiilor artistice.

Alții au simțit că în adâncul operei lui Topîrceanu se poate găsi toată gama de satisfacții spirituale și sufletești pe care o poate da cea mai desăvârșită operă de artă, au căutat-o, au găsit-o, și au avut față de Topîrceanu o gratitudine entuziastă și acea bucurie sănătoasă, spontană și sinceră pe care o simți atunci când descoperi ceva minunat.

Mărturie despre iubirea de care se bucura Topîrceanu, dau mai jos scrisoarea unei cititoare care a vroit să rămâe anonimă, care prin sensibilitatea ei și darul scrisului ei nu va putea rămâne astfel pentru totdeauna, și pe care o rog să-mi ierte această indiscreție tot anonimă.

Brăila, 8 Mai 1937

Stimate Domnule Botez,

Este poate o faptă nesocotită și lipsită de tact această scrisoare a mea, dar de dimineață, de când deschizând ziarul, am aflat vestea de necrezut, că Gh. Topîrceanu nu mai este, simt nevoia de a spune cuiva toată durerea, revolta și în acelaș timp nedumerirea că poți resimți atâta părere de rău la moartea unui om pe care nu l-ai cunoscut decât din scris.

Din obsesia gândului că acel care prin iubirea lui pentru ele a însuflețit gâze și flori nu le va mai vedea, și că nici odată deacum înainte nu voiu mai căuta prin reviste iscălitura, care era promisiunea unei bucurii, pot cunoaște suferința prietenilor lui.

Mă adresez d-tale, domnule Botez, fiindcă într'o zi de primăvară a anului 1931 v'am văzut împreună pe scena teatrului Comunal din Brăila, și dintr'un simplu gest prin care lăsați unul altuia întâietatea de a reciti din opera sa, am înțeles prețuirea și afecțiunea ce vă lega.

Aș vrea să știi că durerea d-tale este împărtășită de acei necunoscuți prieteni pe cari, cei ce își pun sufletul în scrisul lor îi au ori unde scrisul lor străbate.

O cititoare a tuturor celor
ce au alcătuit odată
„Viața Romînească"

DEMOSTENE BOTEZ

Jose Maria de Heredia

Mormântul cuceritorului

Nu-l adumbresc nici bolte de flori de Catalpa,
Nici palmierii negri stelați de o petală,
Căci nu repauzează în glia sa fatală;
Sub pașii săi Florida s'a prăbușit cândva.

Un biet mormânt un astfel de mort nu merita.
Drept giulgiu peste dânsul cuceritor cu fală,
Meschacebeu se 'ntinde cu unda-i triumfală.
Indienii-acum și urșii nu-l vor mai turbura.

El doarme 'n patul tainic săpat adânc de-o apă.
Ce 'nseamnă monumentul de marmură pe groapă,
Capela luminată și psalmi și ex-voto?

Când nordicele vânturi prin chiparoși s'avântă,
Și plâng în veci, cu ruga ce murmură și cântă,
Pe fluviul unde zace Hernaldo de Soto.

ION PAVELESCU

Actualități științifice

Progrese în televiziune

De curând, inventatorul englez John L. Baird, unul din pionierii televiziunii, a experimentat cu succes la Londra noul său receptor super heterodynă de televiziune. Inovația senzațională a acestui sistem este că permite recepționarea unor imagini cu dimensiuni de 2,40×2 m.

Se știe că una din marile dificultăți în realizare a televiziunii se datorește faptului că imaginile recepționate au, în general, dimensiuni mult prea reduse. Până în anul trecut ecranul imaginilor transmise prin radio nu depășea suprafața unui manual de buzunar. La începutul anului acesta, technicienii germani au reușit să extindă aceste dimensiuni la circa 1×1 m. Iată dece știrea relativă la recenta experiență a lui Baird e de natură să stârnească un deosebit entuziasm în rândurile amatorilor de televiziune.

Martorii oculari la această experiență susțin că imaginile obținute prin aparatul lui Baird sunt destul de precise, deși nu posedă o claritate tot atât de perfectă ca aceea a unei bune proecțiuni cinematografice.

La rândul său, inventatorul ne asigură că în curând vom putea admira pe ecranul de televiziune scene reprezentând adunări populare și spectacole de orice natură.

Cel mai mic motor din lume

La recenta expoziție a inventatorilor din New-York a fost prezentat, între alte atracțiuni, un motor în doi timpi, construit în dimensiuni derizorii. Intr'adevăr, înălțimea acestei mașini liliputane nu depășește câțiva centimetri — adică aceea a unei simple țigarete — și totuș, mecanismul este atât de desăvârșit, încât motorul lucrează cu o preciziune impecabilă. S'a putut obține chiar o viteză de 5000 de rotațiuni pe minut.

Radium E.

Dela descoperirea radioactivității artificiale de către soții Jolliot-Curie — realizare recompensată prin dobândirea premiului Nobel pentru fizică — vreo 40 de substanțe, între care sarea și cuprul, au putut fi transformate în materii radioactive, prin bombardarea particulelor atomice.

Totuși, spre deosebire de radium, aceste corpuri în stare naturală nu sunt înzestrate cu proprietăți radioactive. De curând, știința a străbătut o nouă etapă în domeniul transmutării atomilor. Intr'adevăr, în laboratoarele universității din California, specialiștii au reușit să creeze câțiva atomi dintr'o anumită substanță specială, pe care au denumit-o „Radium E".

„Radium E" este al șaptelea și ultimul stadiu din procesul dezintegrării radium-ului, înaintea transformării lui în polonium. Greutatea atomică a acestui element este 210, adică foarte apropiată de aceea a bismutului, care este 209.

Fizicianul american, doctorul John Jacob Livingood, a stabilit, pe baza unor calcule precise, că proectând asupra bismutului, miliarde de particule cu greutatea atomică 1, unele dintre ele s'ar putea introduce definitiv în nucleul central, transformând bismutul în „radium E".

Particulele cele mai potrivite pentru această experiență sunt deuteronii, a căror greutate atomică este 2. In atingere cu bismutul, acești deuteroni se desfac în protoni și neutroni. Protonii se retrag, iar neutronii — a căror greutate atomică este 1 — pătrund în masa bismutului.

Doctorul Livingood a identificat elementele obținute prin liberarea rapidă a electronilor, reduși la jumătate în timp de cinci zile. Acest mod de a se comporta caracterizează radium-ul E.

Anotimpurile și desvoltarea microbilor

Examenul bacteriologic al aerului atmosferic a stabilit că iarna atmosfera este mai puțin încărcată de microbi decât vara. S'a constatat astfel că numărul de bacterii pe metru cub de aer este în timpul sezonului cald, de două ori mai mare decât în anotimpul rece. Și totuși, fiecare știe, din experiență, că lumea se îmbolnăvește mai mult iarna decât vara. Explicația acestei aparente contraziceri este foarte simplă. Frigul violent micșorează în general rezistența organismului în lupta sa cu agenții patogeni provocând o oboseală generală și o amorțeală, care ne face mult mai vulnerabili. Iată dece boalele, în genere — și gripa în special — sunt mai răspândite iarna decât vara.

Vitaminele contra arsurilor

Trei medici francezi, profesori la facultatea de medicină din Marsilia, doctorii Chevalier, Carcassonne și Luccioni, au pus la punct un nou tratament împotriva rănilor provocate de arsuri grave și extinse pe o mare suprafață. In acest scop, ei aplică asupra rănilor un strat de ulei din ficat de morun — cunoscut sub denumirea populară de „untură de pește" — și obțin o vindecare destul de rapidă.

Acest efect binefăcător este atribuit vitaminelor A din untura de pește. Intr'adevăr, vitaminele menționate accelerează procesul de cicatrizare al arsurilor, influențează în bine calitatea cicatricei și exercită o acțiune favorabilă asupra stării generale și temperaturii pacientului. Cercetările în acest domeniu sunt în curs, și promit rezultate interesante pentru terapeutica medicală.

ING. I. S.

De cea mai Palpitantă Actualitate:
A apărut
SPIOANĂ IN SPANIA
- ROMANUL VIEȚII MELE -
de Martha Richer
Cavaler al Leg. de Onoare
In episoade dramatice, aduce cele mai senzaționale și instructive revelații asupra celui mai arzător subiect: SPANIA!
AZI în
„ROMANELE CAPTIVANTE"
15 Lei. — La chioșcari și librari

Romanul social din viața țărănimii ardelene, Vârtejul, al cunoscutului scriitor Romulus Cioflec, a fost primit de Editura „Adevĕrul" și va apare în librării de Ziua Cărții.

Atât prin noutatea problemelor pe care le ridică, cât și prin modul în care acest încercat scriitor le privește, cartea va reține atenția iubitorilor de literatură.

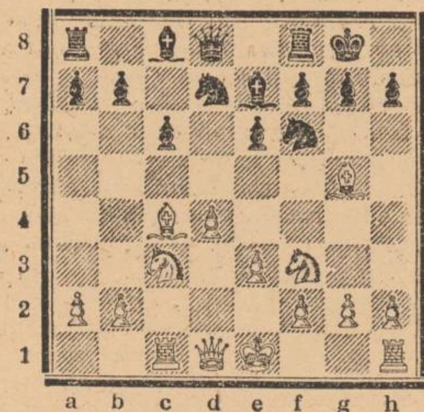
Cronica șahului

NOUTĂȚI TEORETICE DESPRE APĂRAREA ORTODOXĂ

Cu toate încercările de a se combate apărarea ortodoxă (variantă principală a Gambitului Damei), ea se menține și figurează în mod obișnuit în repertoriul turneurilor internaționale.

In revista „Șahmatâi" din Decembrie 1936, maestrul sovietic Loewenfisch se ocupă de mijloacele noui de a întări jocul atât pentru Alb cât și pentru Negru.

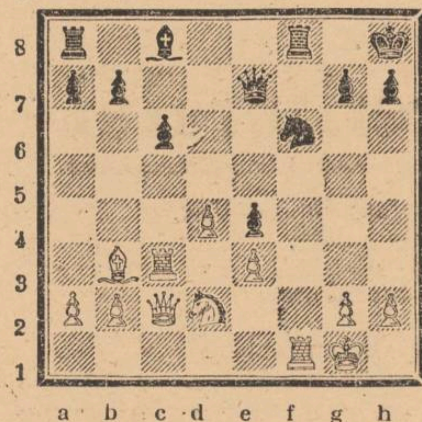
„După mutările: 1. d4, d5; 2. c4, e6; 3. Cc3, Cf6; 4. Ng5, Ne7; 5. e3, 0—0; 6. Cf3, Cbd7; 7. Tc1, c6; 8. Nd3, d×c4; 9. N×c4 Negrele dispun de două mijloace principale de apărare: *9..., Cd5* și *9..., b5*.

După *9..., Cd5;* 10. N×e7, D×e7 mutarea lui Alehin 11. Ce4 duce numai la egalare cum s'a arătat din nou în partidele dela Nottingham: Euwe-Fine și Euwe-Flohr. Și de asta se joacă 11. 0—0, C×c3; 12. T×c3, e5.

Albele sunt din nou în dilemă. Odată a fost la modă atacul lui Rubinștein; 13. d×e5, C×e5; 14. C×e5, D×e5; 15. f4, Df6! ceea ce s'a jucat pentru ultima oară în cel de al 3-lea turneu dela Moscova, în partida Capablanca-Lasker. Negrele au obținut ușor egalarea. Deaceia sunt socotite ca mai tari continuările: *13. Dc2* și *13. Nb3*. Prima s'a întâlnit în partida Winter-Vidmar (Nottingham 1936): *13. Dc2,* e4 (continuarea 13..., e×d4; 14. e×d4, Cf6; 15. Te1, Dd6; 16. Cg5 după partidele Loewenfisch-Rjumin și Alehin-Kaolson s'a terminat cu zdrobirea Negrelor și mai mult nu s'a întâlnit în practica turneurilor) 14. Cd2, Cf6; 15. a3, Nf5; 16. Tc1, Tad8; 17. b4, h5; 18. f4, g6; 19. Db3, Td7; 20. b5??, c5! și Negrele au câștigat. 20. Cf1 cu amenințarea 21. b5 (în loc de 20. b5?) ar fi dat Albelor un joc superior. Cu toate acestea planul ales de Winter nu este cel mai tare. Pentru a aprecia varianta este necesan a controla practic continuarea: 15. Nb3 (cu amenințarea Tc3—c5—e5) Nf5; 16. f4, Tad8; 17. Tc5. Credem că șansele Albelor sunt mai bune.

A doua continuare *13. Nb3* am întâlnit-o în partida Stahlberg-Grob dela turneul din Ostenda. Negrele au continuat cu: 13..., e4 și după 14. Cd2, Rh8; 15. Dc2 f5; 16. f3 (și aici e mai bine 16. f4), Cf6; 17. f×e4, f×e4 s'a ajuns la poziția din diagrama Nr. 2.

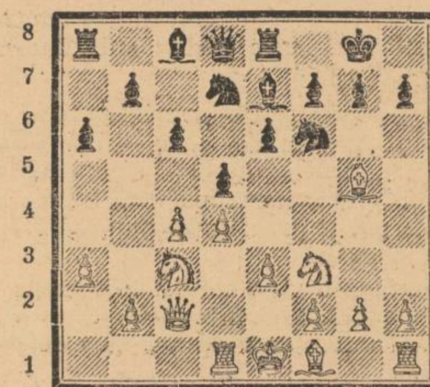
Stahlberg a luat naiv la e4, presupunând că adversarul n'a observat legarea Calului dela f6: 18. C×e4? (socotind la 18..., C×e4; 19. T×f8+, D×f8; 20. D×e4) și căzu într'o frumoasă cursă cu efect, probabil o pregătire de acasă: 18..., Nf5!!,; 19. T×f5, C×e4; și Albele pierd forțat: 20. Te5 (sau 20. T×f8+, T×f8; 21. Td3, Dg5! — cu amenințarea Tf2 — 22. Dc4, Df6; 23. Td1, Df2+; 24. Rh1, D×e3), Df6; (bine e și 20..., Dh4); 21. h3, C×c3, etc.

Al doilea sistem de apărare cu *9..., b5* (vezi diagrama Nr. 1) a devenit foarte popular după a 28-a partidă din matchul Alehin-Euwe. Această partidă a arătat că Negrele, după acest sistem, au avantajul să joace mai întâi h7—h6, alungând Nebunul la h4. Și astfel: 9..., h6 (Deobicei se aplică această ordine de mutări) 10. Nh4, b5; 11. Nd3, a6; In a 28-a partidă Albele au continuat cu 12. e4, după care a urmat 12..., C×e4!; 13. N×e4, N×h4; 14. N×c6, Ta7; cu joc splendid pentru Negru. Continuarea 12. a4 a fost stabilită deja ca proastă din cauza răspunsului: 12..., b×a4; 13. D×a4, Cc5 sau 13. C×a4, Da5+; 14. Cc3, c5. Cu toate acestea în partida Stahlberg-Foltys, München 1936 a urmat totuși: 12. a4, b×a4; 13. C×a4, Da5+; 14. Cd2!, Nb4; 15. Cc3, după care încercarea Negrelor de a câștiga pionul cu Cd5 s'a terminat după 16. 0—0!, N×c3; 17. Cc4, Db4; 18. b×c3, C×c3; 19. Dc2, Cb5; 20. Tb1, Dc3; 21. Dd1 cu pierderea Damei sau figurei.

Dacă în loc de 12. a4, Albele ar fi jucat liniștit 12. 0—0, atunci după 12..., c5; 13. De2, Nb7; 14. Tfd1, Db6; se capătă poziția din partida Kan-Lasker (Moscova 1936), însă fără mutările h6 și Nh4. Kan a jucat: 14. Ce5 și Negrele fără a se gândi mult au răspuns: 14..., Nd8 cu un joc destul de îndoelnic. Significația mutărilor h6 și Nh4 se vede din aceia că Negrele au renunțat la răspunsul natural 14..., Te8, având în vedere continuarea posibilă 15. d×c5, C×c5; 16. N×f6, N×f6; 17. N×h7+, R×h7; 18. Dh5+, etc.

Flohr în apărarea ortodoxă alege întotdeauna cu Albele continuarea 7. Dc2 (în loc de Tc1). In adevăr după 7..., c5; 8. c×d5, C×d5; 9. N×e7, D×e7; 10. C×d5, e×d5; 11. Nd3, g6; 12. d×c5, C×c5, lucrul devine greu pentru Negru în final, în care Calul central d4 blochează pionul izolat d5. Numai printr'o bună apărare Negrele pot ajunge, cu greu, la remiză.

Fine s'a ocupat în detaliu cu studierea acestei variante principale și a ajuns la concluzia, că 7..., c6, nu e mai prost, probabil încă mai tare decât 7..., c5. Contra lui Flohr la Hastings 1935 a ajuns într'o poziție de câștig și în partida cu Landau la turneul de la Amsterdam a făcut deja mai tare apărarea. A urmat 7..., c6; 8. Td1, Te8; (o mutare importantă care împiedică c4—c5, la care Negrele răspund e6—e5) 9. a3, a6! (vezi diagrama Nr. 3).

Ceiace diferă de celelalte variante ale Gambitului Damei, așa numita luptă pentru tempo, are aici mare importanță. In partida cu Flohr, Fine a jucat imediat 9..., d×c4 și după 10. N×c4, Cd5; 11. N×e7, D×e7; 12. 0—0, C×c3; 13. D×c3, c5; 14. d5, e×d5; 15. T×d5! și a intrat într'o poziție foarte grea.

Dacă în poziția din diagrama Nr. 3, Albele joacă 10. Nd3, atunci după 10..., d×c4, Negrele introduc acelaș sistem de apărare ca în partida Flohr-Fine. Dar acum pionul stă deja la a6 și ca răspuns la 16. T×d5, Negrele continuă cu 16..., b5; și 17..., Nb7 cu joc splendid.

Sunt posibile și alte planuri de apărare legate cu mutarea c7—c6. In partida dela Podebrady 1936 Flohr-Eliskases s'a prezentat poziția din diagrama Nr. 3, numai că s'au făcut mutările suplimentare h6 și Nh4. A urmat 11. Nd3, b5! Această manevră s'a întâlnit și în a 12-a partidă din matchul Alehin-Capablanca.

După 12. c×d5, c×d5!; 13. 0—0, Nb7 și mai departe Tac8 și Ce4 și Negrele au joc de inițiativă. Flohr a jucat 12. c5, după care a urmat desigur 12..., e5!; 13. d×e5, Cg4; 14. Ng3, N×c5; 15. Ce2?, Db6; 16. 0—0, C×e5; 17. C×e5, C×e5; 18. N×e5, T×e5; 19. Tc1, N×e3!; 20. f×e3, D×e3+; 21. Rh1, Ng4 cu avantaj pentru Negru.

In varianta Karlsbad 1. d4, d5; 2. c4, e6; 3. Cc3, Cf6; 4. Ng5, Ne7; 5. e3, 0—0; 6. Cf3, Cbd7; 7. Tc1, a6; 8. c×d5, e×d5; 9. Nd3, c6; 10. O—O, Te8; 11. De2, Cf8 merită să fie relevată noua manevră a lui Stoltz: 12. Ca4, Ch5; 13. N×e7, T×e7; 14. b4, g6; 15. Cc5, Cg7; 16. a4, Nf5. Negrele reușesc în acest mod să schimbe Nebunul d3, ceeace le ușurează mult apărarea."

AUREL LERNOVICI

Pentru tot ce privește redacția „Adevĕrului literar": manuscrise, reviste, cărți, etc., a se adresa la redacția revistei numai *Joi, Vineri* și *Sâmbătă* între orele 6—7.

Nopți cu Topîrceanu

Cu Topîrceanu dispare un om care avea în cel mai înalt grad conștiința scrisului, respectul muncii literare și subtila știință a formei. Scria rar și nu scria ușor. Un instinct sigur îl obliga să cioplească și să rotunjească mereu vorba scrisă, convins fiind că poezia este o artă grea și migăloasă în care meșteșugul trebue să ocupe cel puțin tot atâta loc cât și inspirația. Il îndemna la aceasta o inteligență scormonitoare și neliniștită și un spirit critic îndreptat deopotrivă asupra lui însuș și asupra altora. A fost desigur unul dintre puținii noștri poeți care au știut să lucreze un vers, să compună o strofă, să struncască o rimă. Spontaneitatea celor mai multe din versurile sprintene ale lui Topîrceanu a fost câștigată cu aspre sârguinți și cu chibzuită potriveală. Dar tocmai din pricina asta ea apare atât de proaspătă și de definitivă, dând mereu impresia că nu poate fi înlocuită. Dealtfel, impresia aceasta o dă poezia lui Topîrceanu în totalitatea ei. Ea este de pe acum clasică. Și trebue socotită astfel nu numai din cauza locului de frunte pe care îl ocupă în literatura noastră ci și din cauza calităților ei de simțire limpede și general omenească, exprimată în forme măsurate și meditate, și controlată mereu de inteligență.

Istoria literară viitoare va avea să așeze poezia lui Topârceanu în adevărata ei lumină, înregistrând-o ca o poezie de sentiment și nu ca o poezie humoristică, așa cum sună, sumar și superficial, judecata criticei contemporane. Criticul nepărtinitor al viitorului va desluși desigur în „Baladele vesele și triste” mai multă mâhnire decât veselie, mai multă amărăciune decât voie bună și mai mult sarcasm decât râs vesel. Va vedea apoi că tristețea aceasta nu se ia prea mult în serios pe ea însăși și știe cu nesfârșită măestrie să părăsească la timp tonul duios al elegiei și să restabilească echilibrul cu autoironie și humor.

Toate aceste lucruri vor fi mai pe larg spuse cândva în viitor așa cum nu se poate însemna acum, cu un condei ocazional și trist, în ziua morții unui om pe care l-ai cunoscut și despre care, în clipa aceasta, se cuvine să vorbești doar simplu omenește.

Alții care l-au cunoscut mai de multă vreme și mai bine vor fi păstrând desigur despre Topîrceanu imaginea unui om vesel și hazliu. Il voiu fi cunoscut și eu poate în astfel de ipostase. Dar din destul de multele mele întâlniri cu el, mi-au rămas doar câteva, legate de amintirea unor nopți ciudate în Iașii de acum vreo șaptesprezece ani. Il întâlneam, uscățiv și mărunțel, într'un veston închis milităreşte până la gât, cu veșnicul baston atârnat de braț, siluetă ștearsă și subțiratică, fără vârstă, cu înfățișarea lui de boemie cumpătată și corectă, vagabondând nocturn pe ulițele pustii ale Iașilor din 1920. Vorba cu el se lega ușor, dar se continua pe apucate, cu pauze și șovăeli, cu întoarceri și stări pe loc. Bănuiam în el neliniști și întortocheri, un amestec de pasiuni simple și gusturi bizare, ceva delaolaltă otova și ciudat. Nu-mi dădea deloc impresia unui om vesel. In ciuda versurilor lui atât de luminoase, Topîrceanu mi se părea un om al nopții.

Și tot într'o noapte moartea lui de acum mi-l așează în amintire. Ne întâlnisem în sala teatrului din Iași, unde, cuprins de urît provincial, intrasem ca să văd o feerie veche, jucată de niște actori plictisiți, în decoruri uzate. Se arăta și o furtună pe mare. Era o caricatură de vijelie, cu trăsnete dogite, fulgere sfârâite și un biet vânt ridicul țâșnit dintr'o mașinărie primitivă. Spectacolul se poticnea icnind în fața unei săli goale pe trei sferturi. In rariştea de spectatori nu ne-a fost greu să ne vedem, lui Topîrceanu și mie. Am întors spatele scenei și am ieșit amândoi. O vijelie adevărată ne aștepta afară. Era o furtună uscată, cu valuri de vânt prăfuit, cu cer senin și lună plină, verzue prin negura subțire. Caricaturala dezolare sinistră de pe scenă se preschimba în noaptea verde de afară într'o desnădăjduită poezie. Sgâlțâite de vânt, lampioanele rari de pe străzile mărginite de copaci mișcau pe trotuar umbre de frunze. Topîrceanu povestea despre venirea lui la Iași, înainte de război, despre puterea vrăjitorească a orașului acestuia din care nu se mai dăduse plecat. Evoca oameni ciudați, întâmplări stranii, peregrinările lui pe la nenumăratele gazde pe unde locuise și de unde îl alungase mereu nestatornicia lui boemă.

Trec anii, trec lunile'n goană,
Și 'n zbor săptămânile trec.
Rămâi sănătoasă, cucoană,
Că-mi iau geamantanul și plec!...

Erau aceleași lucruri ca în vestita lui poezie, dar spuse acum cu alt ton, cu seriozitate mucalită, fără humor romantic, cu neliniște și cu întorsături fantastice. Și în toate povestirile lui dominau mereu amintiri de nopți. Aș vrea să-mi chem din nou în minte tonul cu care îmi spunea despre o întâmplare cu niște glasuri de păsări. într'o noapte de nesomn, pe vremea când locuia într'o chilie din ograda unei biserici. Nu mai putea să adoarmă și, târziu după miezul nopții, ieșise afară să se plimbe printre lespezile de morminte din jurul bisericii. In liniștea nopții de toamnă sus de tot, parcă de dincolo de stele, auzise deodată un chiuit prelung și subțire, abia simțit, dar persistent și trainic, un zvon de pasări, ca o chemare tristă, ca un plânset pământean surghiunit în imperiul astrelor nopții. Vânător pătimaș, ar fi vrut să deslușească ce fel de păsări erau dar nu putea, atât erau de îndepărtate și de stranii sunetele coborîte din înaltul văzduhului. Așa vor fi auzit cei vechi muzica sferelor. Glasurile tainice nu conteneau iar el le asculta mereu, cu sufletul înălțat spre ele, în nemărginire și în inaccesibil.

Era un ton adânc și grav în vorbele simple cu care Topîrceanu povestea despre glasurile tainice. Un ton pe care în versurile lui nu-l cunoscusem sau care nu apărea decât învăluit în ironie și în haz.

Am mai colindat încă multă vreme cu Topîrceanu în noaptea aceia de furtună prăfuită pe ulițele pustii ale Iașilor, vorbind despre lucruri singuratice și lugubre și trăgând cu urechea, în pauzele vântului, cu nădejdea că se vor auzi din nou glasurile de dincolo de stele.

7 Mai 1937.

AL. PHILIPPIDE

A apărut No. 332 din CINEMA: Sunteți fotogenică Dudue? Sunteți fotogenic Domnule? Revista CINEMA vă publică gratuit fotografia.

Din bogatul sumar desprindem: Clark Gable, eroul unui proces senzațional; O dragoste veche „Mae West” și rolul ei în acest proces — William Powell, Spencer Tracy, Robert Young, Sylvia Sidney despre vedetele produse de teatrul de amatori — Elisabeth Bergner se stabilește în Palestina — Necunoscutul Hollywood, 3 pagini cu aspecte inedite din citadela filmului — Din toată lumea: Actualitatea în imagini; Cronica filmelor de D. I. Suchianu — Bilete cu mari reduceri la cinematografele: Capitol și Roxy, Trianon, Regal, Palas Boulevard, City, Forum, Omnia, Paris, etc.

Prețul 5 lei.

G. Topîrceanu

Intâi a venit veste de la el: versuri de o sprintenă și tinerească fantezie: „Răspunsul micilor funcționari”, replică la Caleidoscopul lui A. Mirea. Apoi a apărut el însuși în orizontul Iașilor și în atmosfera dela „Viața Romînească”.

Era un tânăr oacheș și mărunt, partner fără de pereche în aruncarea și înapoiarea săgeților de spirit, dar închis și tainic în ceeace-l privea personal, în ceeace privea viața lui. Sociabilitatea lui era sociabilitatea tovarășului de echipă, a camaradului leal și fără nici un fel de prihană. L-am privit în totdeauna, nu numai cu admirașie,, dar și cu o oarecare mirare. Era ca o pasere minunată sosită în Iașul nostru de pe alte meleaguri.

Mi-l amintesc cu o haină închisă în nasturi aproape până sus la gât. Ochii îi erau străpungători, cu privirea precisă și sigură, pe fața-i era întipărit un freamăt ușor de om sensibil și duios, pe când gura, tăiată franc și desemnată sigur, era anume făcută pentru a da drumul fără nici o sforțare, glumei, vorbei de spirit unice și inimitabile care lovea drept, descărcând râsul, veselia, bună voia înțelegerii, bucuria plină care trebue să fi domnit numai în împărăția lui Joe.

Ascuțit în observație, lucid și de o logică incisivă, stăpân pe sine și pe mijloacele sale de luptă și exprimare, Topîrceanu avea o putere vertiginoasă de invenție, era un izvor de nesecată fantezie, dar și un artist desăvârșit al formei.

Mihail Sadoveanu ni-l arată închis în chilioara sa citind, adâncind probleme de psihologie și scriind... puțin. Lucrul se înțelege ușor. Numai o astfel de personalitate putea să dăruiască, din bogăția sa, acel fermecător amestec de filosofie, imaginație, glumă și tăinuit sentiment, care să deszlănțue un râs atât de sincer, de o bucurie atât de deplină și atât de lipsită de orice răutate meschină.

Râsul este privit de Kant ca una din binefacerile care compensează marile mizerii ale vieții, pe lângă nădejde și somn. Dar cât spirit și originalitate trebue să se găsească într'o individualitate, ce complex și particular trebue să fie un exemplar de humorist ca să-l poată provoca într'o ființă rezonabilă. De aceea exemplarele de humorist, care să fie și artiști tot atât de desăvârșiți sunt atât de rare.

Cum se poate ca feeria aceasta atât de strălucitoare care a fost sufletul lui Topîrceanu să dispară, întocmai cum dispare feeria de pe ecran când se întrerupe circuitul ?... Totuși e singura imagine a morții poetului pe care o putem suporta. Nu vrem, nu putem, nu trebue să ne gândim la distrugere, la hidoasa distrugere fizică a unei ființe atât de desăvârșit făurită pentru viață, la acel tovarăș de vânătoare „sprinten și tare ca un oțel”, — cum ni-l înfățișează marele său prieten.

IZABELA SADOVEANU

Topîrceanu

Prietenia lui Topîrceanu pentru mine izvorîse din plăcerea ce avea văzându-mă cum mă indignez împotriva proștilor care îi înțelegeau greșit opera. Acum, când prietenul meu nu mai este, simt că nu pot vorbi de el decât tot așa ca altă dată, punând la punct această incomprehensiune care il necăjise atât de tare pe poet.

Topîrceanu era foarte deștept. I se întâmpla uneori să găsească, absolut singur, teorii de psihologie care făcuseră, cu cincizeci de ani înainte, celebru pe cutare mare filozof. Asemenea eșecuri sânt, după umila mea părere, cel mai nobil fel de victorie a spiritului.

Topîrceanu era,— cum zic — foarte deștept. De aceea își dădea seama precis de adevăratele dimensiuni ale talentului său. Și nu era vina lui dacă acest talent se întâmpla să fie de o mare calitate poetică. Amestec de lirism și ironie, elanuri romantice temperate cu vulgaritate artistic aleasă, poezia lui Topîrceanu avea și grație de suprafață și rezonanțe de adâncime. Și autorul știa, cu luciditate, ce comoară rară poartă puținele — dar atât de plinele — lui volume de versuri. Această conștiință perfectă a valorii lui îl făcea să sufere cumplit când era înțeles pe dos — nenorocire care i se întâmpla, vai, destul de des.

— Ceeace mă supără mai ales este nesinceritatea publicului față de poeziile mele (îmi spunea odată Topîrceanu). Il văd cum te văd pe d-ta. Il văd pe cetitor cum, după lectura unei bucăți, este încântat; bucata îl și amuză și-l și emoționează. Dar, numaidecât, se reculege. Nu șade frumos să fii prea admirativ față de un ghiduș. Un om grav n'are dreptul să se entusiasmeze decât de lucruri grave. De aceea, va exclama el, cu un mic aer indulgent-pejorativ: „M'da... un bun humorist...”

Nu-i vorbă, Topîrceanu știa că toți poeții încep prin a fi înțeleși greșit. Eminescu a fost acuzat de obscuritate, și Arghezi de vulgaritate. Dar toate acestea trec. Și publicul sfârșește prin a vedea lucrurile cum sânt. Topîrceanu știa și asta. Dar mai știa că, în perioada de incomprehensiune, nu există pentru poet plăcere mai mare decât de a vedea cum cetitorul, plin de gratitudine pentru el și indignare pentru ceilalți, ia apărarea poetului în numele dreptății și frumuseții.

Imi amintesc cât de tare i-a plăcut lui Topîrceanu o poveste cu astronomi pe care i-am spus-o acum zece ani. Se construise, în Statele-Unite un observatoriu ultra-modern, despre care toată presa mondială vorbea. Un mic observatoriu de provincie francez, prevăzut cu aparate vetuste și domni cu cioc, a aflat și el vestea și imediat a scris colegilor americani, întrebându-i ce cred ei despre canalele din Marte. Domnii cu barbișon nu știau că pretinsele dungi regulate de pe planeta Marte erau niște simple păreri optice, și că de multă vreme, la o lunetă normală, suprafața astrului redevenea amorf granuloasă ca oricare alta. Observatoriul cel nou din America, a răspuns atunci domnilor cu barbișon printr'o telegramă redactată astfel: „Aparatele noastre prea puternice pentru canalele din Marte”.

Povestea se potrivește perfect aceleia a lui Topîrceanu. Poeziile lui sânt prea tari pentru canalele înguste ale inteligenții estetice române.

D. I. SUCHIANU

Intâlnirea cu Visul

La fereastra vagonului, Mircea şi cu mine moţăiam cu ţigările aprinse. Ne aflam de câteva zile într'o excursie. Un tren întreg, şcolari şi şcolăriţe, studenţi, profesori, adunaţi de prin toate unghiurile ţării...

Era o noapte înstelată şi calmă. Trenul aluneca vertiginos, sfâşiind întunericul cu lumini slabe, care aruncau pete aurii peste covoarele de verdeaţă care străjuiau calea ferată, pierzându-se undeva în noapte, departe, acolo unde stelele luceau mai palide şi mai mari deasupra unor păduri de negură şi de fum pe care le ghiceam numai...

— Mai avem până la Baia-Mare?

— Câteva ceasuri. După cât ştiu ar trebui să ajungem pe la şapte dimineaţa, — răspunse somnoros Mircea.

— Hai pe coridor... nu pot dormi. Fereastra deschisă, dar simt că mă sufoc aici.

— Nici mie nu-mi vine somnul, — hotărî Mircea, întinzându-se alene şi căutând să-şi învingă toropeala din oase...

Ieşirăm pe coridorul pustiu. In compartimente, scăldată în lumina verde şi mov a becurilor de noapte, dormea toată lumea un somn greu, fără vise. Am deschis apoi amândouă uşile laterale şi curentul care ne biciui feţele cu şaluri reci şi umede de răcoare ne trezi deplin pe amândoi din toropeala somnului chinuit de până atunci.

— Al, — începu Mircea aprinzându-şi altă ţigară, — trebue să-ţi vorbesc mai precis, sau în orice caz, să-ţi povestesc mai multe lucruri despre Dorina. Programul supra-încărcat de eri m'a împiedicat s'o fac, oricât aş fi vrut, dar mi-a fost imposibli să găsesc o jumătate de oră liberă...

— Să lăsăm, Mircea. Mai bine altădată. Sântem amândoi prea obosiţi acum. Apoi noaptea aceasta e aşa de frumoasă...

Se oprea trenul din când în când, în staţii mici, fără nume, în plin câmp, unde un singur felinar arunca o lumină slabă şi decolorată. Şi atunci pătrundea în vagoane, ca o năvală, tot parfumul salcâmilor înfloriţi, iar undeva departe, în câmpie, ţârâiau greeri prin iarba umedă şi uneori păsări mari de noapte fâlfâiau greoi cu obosite aripi prin marea înstelată a văzduhului...

— Trebue neapărat să-ţi vorbesc acum, — începu din nou Mircea. Deşi se află cu noi în excursie, în acelaşi tren cu noi, n'o cunoşti până acum. Dar e imposibil să n'o fi văzut şi — lucru care mă miră şi mai mult — că n'ai schimbat nici o vorbă cu ea până acum că, în fine, n'ai remarcat-o.

— De ce?

— Pentrucă, atunci la concursuri, a stat lângă tine. A lucrat după indicaţiunile care i le-ai dat tu... a reuşit cu aceiaşi notă caşi tine. Ea mi-a spus-o. Eu am cunoscut-o mai pe urmă. De atunci....

Mircea făcu un gest evasiv cu mâna, apoi îşi pironi ochii pe fereastră, trăgând lacom din ţigară.

— O iubeşti mult?

— Vezi, Al, nu ştiu dacă aceasta e iubire. Dar poate să fie.., tot aşa de bine cum poate să fie şi altceva mai mare, mai luminos... ceva căruia nu i-am găsit cuvântul adevărat prin care să-l exprim, să-l materializez. Nu ştiu dacă înţelegi...

— Dimpotrivă, îmi dau seama foarte bine. Uneori cuvântul moare, dincolo de efortul de a-l rosti, în regiuni îngheţate şi sterpe... simţim numai în toată fiinţa agonia lui rece ca un blestem.

— Sânt sigur, — schimbă Mircea vorba, — că dacă ai vedea-o, ai iubi-o şi tu.

— Cine ştie? — am răspuns zâmbind unui chip vag de fată blondă, pe care mi-l făurisem în lungile nopţi de veghe, aplecat deasupra cursurilor masive şi care singur îmi da puterea să citesc mai departe.... Un chip pe care nu-l văzusem niciodată, dar care nu ştiu de unde se săpase acolo în adâncul minţii, luminându-mi toată truda nopţilor de studiu...

La Baia-Mare, ziua trecu repede, la fel caşi celelalte zile ale excursiei cu acelaşi program de vizite pe la şcoli, instituţii şi prin împrejurimile oraşului. Apoi veni seara, prevestind aceiaşi noapte limpede, plină de licăritul blând al stelelor şi de tăcerea care se legăna pe crengi, ca nişte fructe coapte.

Sus pe terasa restaurantului, ultimul pahar cu bere sorbit repede — din cauza nopţii aceleia, molcumă şi unică, m'a făcut să cobor în stradă, să merg prin noapte, aşa fără ţintă, fără un punct precis, aşa cum făceam în toate nopţile de primăvară, ca o sărbătoare a întregii fiinţe. Jos în stradă, o privire pe străzile drepte care plecau în toate părţile şi pe care curgea noaptea, ca un fluviu mare.

Dar primul avânt al pasului mi-a fost stăvilit brusc. Cineva, pe la spate, mi-a cuprins braţul. Când m'am întors, mi-a zâmbit în umbră un chip luminos, blond, chipul care îmi zâmbea în acele nesfârşite nopţi de veghe dintre rândurile mărunte ale cărţilor, din aburii cafelelor, din fumul ţigărilor consumate intens, ca să-mi alunge obositoarea perdea a somnului...

— Am întârziat prea mult în oraş. Celelalte tovarăşe de excursie au plecat de mult.

Vorbea încet, ca pentru o desvinovăţire... dar cuvintele răsunau limpezi, ca nişte zurgălăi mici.

— Unde stai?

— La un internat catolic, acolo sus, unde sclipeşte lumina pe munte. Drumul trece prin pădure.

Am pornit alături pe strada de umbră, apoi am pătruns pe poteca şerpuitoare a pădurii, gravă şi solemnă, ca o catedrală. Ne-am aşezat pe o bancă.

— Nu ţi-am spus cine sânt, dar am bănuit că mă cunoşti...

— Da şi nu.

— Nu înţeleg...

— Ca fiinţă, abia acum te văd. Te ştiu însă de mult ca o plăsmuire de fum şi de ceaţă, îţi ştiu de mult părul blond, ochii verzi ca un reflex marin într'o dimineaţă însorită. Nici nu ştii cât de bine te cunosc!...

M'a privit surprinsă... Apoi ochii i s'au fixat acolo sus în împletitura de crengi şi de frunze, punctată pe alocuri de lumina timidă a stelelor:

— Totuşi, atunci la concurs când am stat alături...

Mi-a trecut un fulger lung prin minte. Noaptea trecută cu clipele ei de coşmar, de oboseală... Apoi vorbele lui Mircea. La fel îmi vorbise şi el. Acum numele mi se închega acolo în suflet, sunând clar, literă cu literă. Am vrut să mi-l şoptesc cald, numai pentru mine.

— Dorina.

A tresărit din nou, cuprinzându-mi braţul:

— Al...

Apoi, ca o scuză:

— Aşa îţi spunea Mircea când vorbea despre tine...

— Dorina — am început din nou,— când ţi-am spus ceiace ţi-am spus adineauri, nu ştiam cine eşti. Nu ştiam că Mircea şi cu tine...

Răsuflam greu şi n'am mai putut continua...

— Sânteţi prieteni buni?

— De ani de zile... Locuim împreună, învăţăm pe aceleaşi cursuri, ne prezentăm la aceleaşi examene...

— Vezi... nu ştiu cum să spun. Mircea mi-e numai prieten. M'am înţeles mult mai bine cu el decât cu alţii... prieten, înţelegi? Am văzut totdeauna în Mircea cel mai perfect camarad...

A trecut printre brazi un vânt uşor, rece ca o undă, foşnind frunzele ca o mângâiere. S'a strâns lângă mine, mică şi înfiorată de murmurul pădurilor după liniştea aceia care căzuse până atunci. Dar mărturisirea aceia, a lui Mircea din seara trecută îmi ardea cugetul ca un fier înroşit. Totuşi n'am putut să opresc vorbele:

— Să ştii, Dorina, că tot ceiace ţi-am spus mai înainte, n'a fost deloc o glumă. Trebue să ţi-o spun. Iţi port chipul în mine de mult, n'aş putea preciza de când, poate din copilărie, l-am văzut mereu, luminos ca o icoană, lângă toată truda şi elanurile mele...

N'a răspuns nimic, dar s'a strâns şi mai mult alături de mine, cu ochii închişi şi capul plecat pe umărul meu. Ii ascultam în liniştea nopţii sub mugurii de lumină ai stelelor, respiraţia repede... Nu ştiu când i-am sărutat buzele, prelung, cu patimă, vroind să-i beau respiraţia, care-mi mângâia obrazul, să răsbun toate nopţile lungi de iarnă, când alergam cu ochi tulburi după acelaş chip al ei, nici când braţele ei m'au cuprins, mângâindu-mi părul...

A spus numai, într'un târziu, cu acelaş glas, în care râdeau mici clopoţei de argint.

— E târziu acum. Mâne...

S'a depărtat cu paşi repezi, pe cărarea care ducea la institutul catolic, care odihnea uriaş în noapte, păzit de o singură lumină, mică, peste care cădea toată noaptea dinprejur, ca o năvală...

B ALEXANDRU

Viaţa teatrală

„Topaze" de Marcel Pagnol la Teatrul Regina Maria

Fiindcă toate marile succese din actuala stagiune s'au epuizat, şi fiindcă „Lupul şi sania", a căzut, după cum de altfel prevăzuserăm, Teatrul Regina Maria a reluat în acest sfârşit de stagiune, piesa lui Marcel Pagnol „Topaze".

Creată acum vre-o zece ani la Paris, jucată acum vre-o opt ani la Bucureşti de aceeaşi companie, „Topaze" s'a bucurat pe toate scenele din lume de cel mai mare şi categoric succes. Astăzi după ce au trecut primele momente de entuziasm, şi după ce am aşteptat ca timpul să-şi aşterne povara anilor, am putut judeca cu sânge rece exacta valoare a lui „Topaze".

Ei bine, piesa lui Marcel Pagnol este într'adevăr minunată. Creată în plină criză a teatrului, atunci când la Paris, una după alta cele mai multe săli de spectacole se transformau în cinematografe, „Topaze" a recâştigat pentru teatru un numeros public care începuse să-l ocolească. Jucată la Bucureşti cam în aceleaşi momente de şovăială, „Topaze" a făcut o lungă serie de spectacole. Reluată Sâmbăta trecută, pentrucă Teatrul Regina Maria nu mai avea ce să reprezinte, „Topaze" a umplut golul lăsat de „Lupul şi sania".

Ori de câte ori directorii de teatru au făcut apel la „Topaze" lucrurile s'au îndreptat. Este aci o admirabilă dovadă că adevărata artă dramatică nu poate pieri, oricâte piedici i s'ar pune şi că dacă teatrul a trecut prin momente penibile, aceasta nu se datorează publicului, nici cinematografului, nici crizei economice, ci pur şi simplu autorilor dramatici, care nu au fost în stare să scrie piese bune, şi regisorilor care nu au creat spectacole reuşite. De câte ori însă o adevărată piesă de teatru vine să înfrunte luminile rampei, şi criticele publicului, arta dramatică învinge de la sine. Şi aceasta ne consolează de multe.

„Topaze" este o piesă tare. Pagnol pare să fi împins lucrurile la extrem. Tranziţia personajului principal care timp de trei acte caută zadarnic să se sprijine pe o noţiune falsă pentru toţi şi adevărată doar pentru el, este pur şi simplu uimitoare. Piesa a trebuit să fie condusă cu un meşteşug desăvârşit pentruca să acceptăm „Topazul" din ultimul act, transformat cu totul, înţelegând în sfârşit ceeace nu putea să înţeleagă până atunci.

Când un autor dramatic are o idee conducătoare cu un embrion de adevăr într'însa, şi când reuşeşte să adapteze această idee generală unei acţiuni dramatice care să conţină toate elementele teatrului, piesa se crează singură, fără nici un efort. Personagiile nu mai au nevoe să fie caracterizate, dialogul nu mai trebue să fie căutat. Totul se realizează prin forţa lucrurilor, prin regularitatea mecanismului pus în mişcare. „Topaze" face parte din categoria acestor piese perfecte, care se scriu singure, care se joacă singure.

Cât material pus la îndemâna actorului chemat să joace o astfel de piesă. D. Maximilian, trebue să recunoaştem, a ştiut să profite de acest material dramatic atât de vast, creând unul din cele mai desăvârşite roluri din bogata-i carieră artistică. De o vervă care-ţi făcea plăcere, care te umplea de bucurie, d. I. Talianu în rolul capitalistului veros. Destul de ştearsă apariţiunea d-lui Eterle în rolul lui Tamise, apariţiune de la care ne-am fi aşteptat mai mult. Corectă d-na Nelly Sterian, ca şi d-nii P. Nove, Marcel Enescu, I. Constantinescu şi d-nele Tantzi Cocea şi Elvira Petreanu ce au întregit ansamblul cu omogenitate.

Actul întâi ni s'a părut jucat cam lent, fără ritmul necesar. In schimb celelalte trei s'au bucurat de cea mai desăvârşită interpretare.

GH. NENIŞIOR

Primim la redacţie

Ştiinţe

G. G. Longinescu: *Ştiinţă şi credinţă.* Tip. I. N. Copuzeanu, Bucureşti, 1937, 223 pagini, 80 lei.

Reviste

România Militară Nr. 4 (Aprilie).
Satul Nr. 78 (Mai).
Pământul Nr. 160—162 (Mai).
Ţara de mâine Nr. 3 (Martie).
Revista funcţionarilor publici Nr. 3—4 (Martie—Aprilie).
Intelectualul Nr. 3—4 (Aprilie—Mai).
Şantier Nr. 5 (Mai).
Glasul Romilor Nr. 4 (Mai).
Bugeacul Nr. 8—9 (Aprilie—Mai).
Luceafărul Nr. 3—4 (Martie—Aprilie).
Farul căminului Nr. 9—10 (Aprilie—Mai).
Insemnări ieşene Nr. 9 (Mai).
Munca Nr. 5 (Mai).

G. Topîrceanu

Evocare

Cobora pe Topolog
Dintre munți în vale
Și la umbra unui stog
A căzut din cale.

Fără voie îmi sună în minte începutul acesta din capodopera lui G. Topîrceanu „Balada morții". Poezia aceasta de o grandioasă și adâncă simpleţe, cu vers lin și scurt, cu rime nesimțite ca să nu întunece ideia și sentimentul, o știu de mult pe-de-rost și-am rostit-o ades celor care n'avuseseseră bucuria s'o cunoască. Deși pe atunci tânăr și plin de expansiunea vieții, G. Topîrceanu, poet considerat eminamente humorist, a avut sentimentul profund al înțelegerii cosmice și l-a fixat într'o formă desăvârșită de artă, de-o finețǎ și eleganță care i-au fost toldeauna caracteristice, atât în scris cât și în viață. Nimeni nu putea presimți însă că așa de curând, cași eroul lui — „drumeț sărman muncitor cu sapa" — din „Balada Morții" va cădea dintr'odată, fără să se mai scoale. Pe-o zi plină de soare, strălucind în liliacul înflorit care îi era atât de drag, ochii lui ageri au orbit pentru lumea aceasta a noastră în care am rămas numai cu poeziile sufletului său pe care le rostim fără voie acum, ca o rugăciune.

Prietenul copiilor

Pe „domnu' Topîrceanu" îl cunosc de mult, de când eram abia o fetiță cu cozi blonde pe spate și cu ochii plini de curiozitate să descopăr toate din jur. Venea în livada dela Fălticeni, la tatăl meu cu care era legat printr'o strânsă prietenie.

Imi amintesc de străinul subțirel, cu trăsături fine și păr negru lucios, cu ochi de o agerime rară și mișcări legănate și elegante, pe care îl priveam cu neîncredere, când l-am văzut pentru întâia oară apărând în grădina noastră dragă, în care trăiam ca niște pui de sălbăticiune ce-și scot din când în când capul în lume și-apoi iute se pun la adăpost în sihla deasă. Dar, spre marea noastră uimire și plăcere, noul mosafir nu semăna cu ceilalți care ședeau la taifas cu tata în cerdac și nu ne băgau pe noi în seamă. „Domnu' Topîrceanu" s'a arătat numaidecât prieten cu noi copiii, vorbind limba noastră și câștigându-ne încrederea.

— Hai să ne luăm la întrecere, domnu' Topîrceanu! strigam noi plini de avânt, pregătindu-ne de fugă, c'un picior înainte, gata de plecare.

— Bine, răspundea prietenul nostru, cu voce clară și răspicată. — Să ne luăm. Dar până unde alergăm?

— Până la brazi...

Porneam cu cozile fluturând în vânt, ca un epuraș fără să mai văd nimic decât crengile verde-negriu ale brazilor ce se apropiau și fără să mai simt decât inima bătându-se nebunește și aerul plesnindu-mă peste urechile asurzite.

Bine înțeles, noi câștigam, spre marea uimire și admirație a domnului Topîrceanu care nu pricepea cum de puteam alerga așa de repede și cum de l-am putut întrece. Ii văd și-acum ochii-i zâmbind blând, în vreme ce râdea cu noi de-a-valma. Aveam o vagă bănuială că s'a prefăcut, lăsându-ne pe noi să ajungem întâi, totuși, îi eram recunoscători și-l iubeam mai mult pentru asta.

Mai târziu, la Iași, când începusem —noi cei dela Folticeni—să nu mai fim copii, o nouă generație s'a ridicat, trecând la rându-i prin jocurile acelea ale copilăriei. Domnul Topîrceanu devenit camaradul nostru de discuții și tras la țintă, a început a fabrica jucării și jocuri pentru frații mai mici ce prindeau acuma a cunoaște viața.

— A venit domnu' Topîrceanu! — strigau glasurile lor argintii, dând busna în casă, să aducă știrea.

Domnu' Topîrceanu venea totdeauna pe negândite, neanunțat, într'o după amiază frumoasă și însorită, când cerul e senin ca ochii copiilor și lumina aurește totul, ca 'ntr'un raiu.

— Ce mai faci, Kinder-garten ? *— întreba prietenul, cu voce veselă.*

Noi îl înconjuram cu toții, mici și mari, cu tot felul de întrebări, cerându-i socoteală că n'a mai venit de-atâta vreme, năcăjindu-l să ne spue versuri noui, cercetând să vedem ce ne-a adus.

— Am aici ceva frumos...

Și scotea din învelitoare o jucărie pentru cei mititei ori o jucărie pentru cei mari.

Intr'o zi a adus un bumerang, *armă australiană, un fel de unghiu din lemn îndoit la fiert, care asvârlit la distanță, se duce și se întoarce înapoi, — ca acele buzdugane din poveste — după ce-a descris un cerc mare. L-am cercat cu toții, pe câmpul din fața casei și atâta l-am tot asvârlit prin copaci și prin stâlpii de telegraf până s'a făcut praf.*

Deobiceiu venea însă cu carabina ori cu pistolul, spre nebuneasca fericire a prepelicarului Cezar, care sărea și se zbătea în jurul mosafirului, lingându-i picioarele de recunoștință.

Scoboram în pădurice, alegeam ținta. Venea și patriarhul acelor ținuturi, deschizând focul. Trăgeam și noi copii mari și mai mici, pe rând. Damnu' Topîrceanu era un trăgaciu foarte iscusit; după ce se isprăvea cu jocul, îl rugam să ne facă câteva demonstrații: să ia gămălia de chibrit dela distanță ori să lovească un măr aruncat în aer.

Când se lăsa înserarea, înainte de-a ne despărți, îl rugam să ne spue versuri.

Bucuria de a trăi

Câteodată, toamna, când ne strângeam cu toții afară, în seara răcoroasă de Octombrie, la un foc durat afară în curte și strânși cu toții în jurul Patriarhului dela Copou făceam clacă la desfăcatul păpușoiului, domnu' Topîrceanu era printre noi. Cu vocea-i dulce și puțintel voalată, cânta pe-o melodie găsită de el, versuri de-ale lui:

Frumoasă ești, pădurea mea,
Când umbra-i încă rară
Și printre crengi adie-abia
Un vânt de primăvară.

Era atâta bucurie de-a trăi în ochii și'n glasul lui, în liniștea cu care se mișca domol și elegant că te simțeai bine lână el, împăcat cu viața.

— Ce urâtă vreme! — am spus odată, întâlnindu-l pe stradă, într'o după amiază ploioasă.

— Urâtă ? Eu o găsesc frumoasă — mi-a răspuns. — Sunt frumoase și zilele cu soare și cele cu nor și cele cu zăpadă și cele ploioase. Mie toate mi-s dragi și nu mă plictisesc niciodată.

Ii era dragă viața și-i plăcea să trăiască.

Cum lucra

Mulți îi reproșau că scrie prea puțin. Cum să nu scrie puțin, când era artistul cel mai conștiincios cu putință. Când dădea la tipar o poezie ori o bucată de proză, fiecare cuvânt, fiecare virgulă, fiecare punct era definitiv hotărît și nu s'ar mai fi putut schimba nimic din ce cioplise el în marmoră.

Lucra multă vreme un vers, îl scria, îl refăcea și când credeai că-i gata, el spunea:

— Nu. Nu-i încă pus la punct.

Ii mai trebuia un cuvânt, ori o rimă mai bogată.

Și până nu le găsea, până nu mai avea ce să-și reproșeze, nu dădea la tipar.

De multe ori, munca asta chinuită a artistului se simte în opera de artă; lucru minunat, la el din contra, cu cât lucra mai mult un vers, cu atât acel vers devenea mai curgător, mai limpede, de parcă se jucase și-l așternuse pe hârtie așa dintr'odată, fără multă gândire :

O! E-atât de bine când pe drumuri ninse
Intâlnești o casă cu lumini aprinse
Un hogeag din care se ridică fum
Când te prinde noaptea călător la drum.

(Pastel sentimental)

Am pe-un caet vechiu, primul meu caet cu notații, câteva pagini scrise de mâna lui G. Topîrceanu pe care îl rugasem să-mi deie câteva sfaturi literare. Aceste pagini, scrise cu creionul, trasate neted și precis cum îi era obiceiul, mi-au fost și mi-au rămas îndreptar în drumul pe care l-am apucat. Deși poate n'am urmat totdeauna sfaturile atât de pătrunzătoare și înțelepte ale prietinului dispărut, totuși am cercat să mă apropii cât mai mult de credința lui pe care a practicat-o toată viața.

„Când scrii, să nu te gândești la nimic altceva decât LA CEIACE AI DE SPUS, — *mă sfătuește.*

„Un cocoș, care în momentul când cântă s'ar gândi : cum trebue să cânte ? — n'ar mai putea cânta. O fată la piano, de asemenea: dacă și-ar analiza mișcările degetelor în momentul când „execută" o bucată — ar eși o harababură. După *ce ai scris, controlează bine tot, corijează unde trebue, complectează, șterge,* concentrează *pe cât posibil.*

Cuvântul artă *înseamnă și meșteșug (vezi Larousse) — iar meșteșugul —oricâtă dispoziție ai avea pentru el — are părți care* se *învață, prin exercițiu, experiență și observație".*

Sfaturile, pe care le-a dat atâtor începători pe care i-a călăuzit și i-a format uneori, au fost crezul lui de o viață întreagă. Arta trebue să fie ceva sfânt, care nu e accesibilă de concesii, care trebue respectată și iubită, curățită de orice impuritate, de orice balast inutil, de orice lucru ieftin.

Arta să fie o credință către care să mergi cu sufletul curat, sincer, ca 'ntr'o spovedanie sfântă.

Nedreptate

— Dacă vrai să-mi faci cea mai mare nedreptate cu putință, atunci scrie un reportaj despre mine — mi-a spus, când i-am propus acum un an să alcătuiesc un articol în care să-l prezint oarecum publicului așa cum îl cunosc.

— De ce nedreptate ? — l-am întrebat nedumerită.

M'a privit cu ochii lui scăpărători de inteligență în care se juca o ușoară umbră de zâmbet.

— Nedreptate, pentrucă mi-ai face o mare neplăcere cu asta. Şi cred că n'am meritat să te porți rău cu mine.

Am mărturisit că tot nu înțelegeam.

— Imi face cea mai mare neplăcere să se vorbească de mine. Am urât și urăsc reclama. Dacă sunt unii care mă apreciază și-mi iubesc poeziile, cu atât mai bine. N'am nevoie însă să atrag atenția acelora care nu mă cunosc. Prin faptul că n'au avut curiozitatea până acum să mă cetească, pentru mine nu există. Mă mulțămesc cu cetitorii mei de până acum.

— Bine, dar întru cât ar strica un articol care ar vorbi despre poetul Topîrceanu ? Lumea e curioasă să afle cum ești, cum vorbești, cum lucrezi, cum gândești. Asta te-ar face mai popular și-ai deveni mai apropiat publicului cetitor.

— Nu, — mi-a răspuns poetul cu hotărîre. — Nu-mi face deloc plăcere să se vorbească despre mine. Mai mult, eu cred că e o greșeală a se da în vileag amănunte despre un artist, despre viața lui, mai ales cât mai este în viață. E o indiscreție.

— Bine, dar când această indiscreție vorbește despre lucruri frumoase, interesante...

— Nu. Scrie dacă vrai despre opera mea; spune orice, înjură-mă chiar, dar nu fă reportaj, ori interview. Ar fi păcat să stricăm prietenia care durează de-atâta vreme. Ai uitat pe când ne luam la întrecere din fugă, până la brazi?

Nu uitasem, n'am uitat și nu puteam să fac o neplăcere prietenului din copilărie. N'am scris reportajul.

De unde să-mi închipui că după un an, voi face această nedreptate, dând în vileag, câteva crâmpee din viața așa de scurtă a poetului atât de discret ?

Cer iertare pentru rândurile de mai sus. Deși nu mă simt deloc vinovată, căci au isvorît din cel mai frumos sentiment: admirație pentru un mare poet și pentru un om de-o inteligență excepțională.

Și de-atunci lângă mormânt
Plopi cu frunză rară
S'au zbătut ușor în vânt
Zile lungi de vară...

Cași drumețul năcăjit din „Balada Morții", domnu' Topîrceanu a adormit după sbucium, lăsându-mi copilăria sfâșiată și distramată în amintirile-i însorite și pe prietenii lui cu inimile însângerate.

PROFIRA SADOVEANU

Camaradele

In gara mică și pustie, copleșită de lumina vânătă a dimineții, trenul intrase încet, tușind ca un moșneag ostenit de drum.

Dintr'un vagon, cobori sprinten Adina, o fată cam de vreo șaptesprezece ani și privi mirată în toate părțile. Pașii ei ușori ca de ciută răsunau melodic pe asfaltul peronului. Un telegrafist cu ochii cârpiți de somn îi ieși în cale, bolborosind o scuză:

— Vă rog să mă iertați, domnișoară, dar chiar în clipa asta ni s'a transmis telegrama dumneavoastră...

— Nu-i nimic, — răspunse fata zâmbind. E atât de frumoasă dimineața asta încât binecuvântez întâmplarea. Voi face drumul pe jos. Te-aș ruga numai să-mi păstrezi valiza, pardesiul și pălăria până îți trimit mașina să le ia.

— Prea onorat, domnișoară, că vă pot fi de folos.

Și funcționarul se aplecă adânc, ca în fața unei suverane.

— Vă sărut mânile, — mai bâigui el, și se retrase.

Trupul mlădios al Adinei, strâns într'o rochie subțire de stofă neagră, se topi ca o scăpărare de fulger în violetul dimineții potopite de flori și rouă. Sufletul îi tremura alintat de amintiri năvalnice. Iată liceul pe care a trebuit să-l părăsească din pricina iubirii de oameni, semănată între zidurile școlii de părintele Pârvan. Leagănul atâtor visuri și prietenii...

Se 'ntorcea în țară după vreme multă și parcă nu plecase niciodată. Nu aducea niciuna din imaginile depărtatului surghiun cu cer fără soare și brazdă fără rod. Colibele înșirate dealungul drumului de fier de dincoace de graniță, câmpurile înverzite, troițele, scârțâitul prelung și trist, sfâșietor de trist, al cumpenelor de fântâni doinele... Toate îi spulberaseră amintirea zidurilor cenușii, cu porți înalte de fier, cu turle subțiri și oameni în care trufia omorîse iubirea.

Adina intră sfioasă în curtea cu vișini mulți ce-și scuturau floarea în părul ei fluturat de răsuflarea pură a primăverii. Liliacul i se prinse prietenos de umeri, oprind-o să asculte ciripitul păsărilor cu aripi muiate în polen scânteietor. Se cățără pe soclul zidului proaspăt văruit, lăsând să i se vadă piciorul de marmură strâns în ciorapul de voal negru, și privi în clasa a șasea prin geamul împurpurat de răsărit.

Iși aminti de Ileana, orfana cu ochii albaștri și genele roase de lacrimi, camarada de clasă dela care aflase ce înseamnă suferința, o taină în care nimeni n'o inițiase până atunci.

— Cine ar putea bănui ce se va alege mâne din visurile care frământă sufletele acestor bănci posomorîte, — se întrebă o clipă Adina și desfăcându-se din brațele liliacului ieși din curtea școalei.

Turla clopotniței, plopii fântânii din vale și — mai departe — hornul minei se proiectau ca niște fantome pe cupola de sticlă albastră. Prin ușa bisericii deschisă larg, valul de lumină al lumânărilor se revărsa peste treptele de piatră din tinda unde apostolul ieșise în odăjdii să dea norodului vestea cea mare: învierea nădejdilor răstignite.

Adina își făcu în ascuns o cruce și trecu înainte cu sufletul plin de primăvară, ducând pe buze ultimul vers al cântului de slavă: „Viață dăruindu-le".

In fața spitalului societății, un grup de mineri discutau cu înflăcărare.

— Noi murim jos, iar copiii noștri sus, — scrâșni unul cu glasul sugrumat.

— Nu trece vreme dela Dumnezeu, să nu arunce gazul doliu asupra caselor noastre.

— Toate țevile sunt măcinate de rugină. Cârpești într'o parte, răsuflă în alta.

— Să treacă Paștile și aranjăm noi și chestia asta, — îl liniști un altul, a cărui autoritate împrăștie grupul.

In calea Adinei ieșiseră câteva fete de mineri, cu ochi înlăcrămați.

— Bine ați venit, domnișoară!

— Dar ce-i cu voi? De ce plângeți?

— Ileana... Ileana lui Dragotă... — răspunseră fetele în cor. Stă să moară.

— Unde?

— La spital. Ne-a chemat doctorul ăl nou să-i dăm din sângele nostru, că cică așa ar scăpa, dar nu ne e sângele bun. Acuma... o să moară.

— Dar ce i s'a întâmplat?

— A otrăvit-o peste noapte gazul dintr'o țeavă spartă. Și poate că ar fi scăpat că a deșteptat-o Dumnezeu la vreme, dar când fu să deschidă fereastra s'a năruit peste geam și ciobur̦ile i-au tăiat vinele dela mână...

Adina abia prinse din fugă ultimele cuvinte ale fetelor și năvăli furtună în odaia cu ferestrele date la o parte, unde Ileana, camarada ei de odinioară, abia mai respira culcată pe un pat îngust de cretă. Unul din cei doi medici tineri, comunica mecanic, aplecat peste spectroscop:

— Nici sulfhidratul de amoniac nu reduce benzile de absorbție. Abstențiune totală între D și E. Cred că hematoza nu mai este posibilă.

Adina asculta ținându-și răsuflarea.

— Dacă nici al meu nu corespunde grupei,—răspunse celălalt, ocupat cu analiza propriului său sânge picurat pe o lamă de sticlă, — nu mai putem face nimic.

— Vă rog, — izbucni Adina, — cercetați-l și pe al meu. E prietena mea cea mai bună, am fost colege de bancă.

Cei doi o priviră cu bucurie.

— Câți ani ai?

— Douăzeci și unu.... împliniți — minți ea îmbujorându-se, în timp ce ochii îi lăcrămau sub clipătul genelor umede.

— Părinți ai? — își urmă medicul interogatorul, urmărind atent grupurile de pe lamă.

— Da.

— Mineri?

— Da, — căzu răspunsul ei hotărît.

— Cum te chiamă?

Adina spuse la întâmplare un nume.

— Negativ! — exclamă secundul, trântind lama cât colo. Și adresându-se Adinei:

— Poftim aici!

O picătură din sângele fetei trecu repede în capilarul pipetei și de acolo pe lama cu serul sanguin al Ilenei.

— Deși e suficientă numai culoarea carminală a sângelui ca să mă convingă că avem de a face cu o intoxicație gravă cu gaz de cărbune totuși, este surprinzător cum oxigenul injectat n'a putut disocia cât de puțin hemoglobina oxicarbonată.

— Dacă am încerca, după spusa profesorului, oxigenul saturat ca vapori de apă?

— O dezintoxicație completă n'am putea obține nici într'un caz. In plus, convingerea mea este că starea generală rea a bolnavei nu se datorează atâta oxidului de carbon cât — mai ales — marei cantități de sânge pierdut. Trebue să fi intervenit o emoragie violentă. Transfuzia e absolut necesară.

— Judecând după rana dela mână...

— Bravo! „Universal", — îl întrerupse colegul, privind cu satisfacție lama. După atâtea încercări zadarnice asta-i curată minune. Repede seringa, și nu uita citratul de sodiu.

Adina, culcată pe o canapea trasă în grabă de cei doi tineri lângă patul Ilenei, privea tremurând la fosta ei camaradă a cărei prietenie îi atrăsese supărarea părinților și surghinul. Ileana părea o păpușă de ceară cu obrajii carminați. Două înțepături adânci și repezi, una în brațul Adinei, cealaltă în brațul Ilenei și cilindrul seringii de transfuzie începu a se înroși ca sub puterea unei vrăji. Adina închise ochii. O răsucire scurtă a pistonului și sângele supt alunecă pe cel de al doilea tub. Trupul Ilenei tresări la primele picături injectate. ca un nerv în contact cu un curent galvanic. La a doua absorbție a pistonului din licoarea roșie, chipul Ilenei își pierdu încetul cu încetul carminul, căpătând o paloare de cadavru pentru ca în clipa următoare să ia aspectul unei vișine putrede.

Fruntea concentrată a medicului se lumină ca fulgerată de o voluptate pe care numai el singur putea s'o guste.

Natura în generozitatea ei nu s'a opus la contopirea celor două lumi, așa cum Dumnezeu în înțelepciunea lui, nu s'a sfiit să-și recunoască Fiul în pruncul din esle.

Adina deschise ochii, privind pieptul gol al Ilenei în răsufletul căruia se regenera scânteia de viață. Lacrimile i se uscaseră și în locul lor trăia bucuria. Curând ochii Ilenei întâlniră pe-ai Adinei și obrajii îi simțiră răsuflarea. In lumea amintirilor din sufletul lor învia copilăria. Se priviră mult, mult de tot, într'o tăcere înreruptă doar de cântecul clopotelor împletit cu razele unui soare nou. Mânile lor cu reflexe de ceară se căutară o clipă, se regăsiră, și într'o strângere duioasă ca un cântec de leagăn, cele două lumi își lăsară sufletul să alunece printre florile albe de vișini pe aripile veșnicei lumini a vieții: Iubirea.

LEONARD DIVARIUS

D. Mircea Eliade și pornografia

De curând, scriitorii români, fără deosebire de vârstă, crezuri politice și talent, s'au adunat la sediul societății lor, animați nu atât de gospodăreasca intenție a rânduielilor contabilicești, cât de certitudinea unor imediate și necesare clarificări.

Instinctul de conservare al breslei, crezul ferm în vocația scriitorului și în imperativul libertății scrisului — toate aceste fraze cu rezonanțe sărbătorești, pe nedrept înghesuite în coloana „chestiunilor diverse" au reușit, în sfârșit, să revoluționeze blânda și liniștita colectivitate scriitoricească.

A vorbit, frumos și convingător, cu o decență și o hotărîre care-l caracterizează, domnul *Liviu Rebreanu*. Acest mare scriitor, nevizat de atacurile detectivilor literari — și deci neinteresat în luptă decât ca simplu și virtuos soldat al condeiului — a cerut S. S. R.-ului să reacționeze de îndată și cu toată energia, împotriva defăimării celui mai mare prozator român — d. Mihail Sadoveanu — împotriva arestării scriitorilor și împotriva cenzurii literare — această penibilă imixtiune a oficialității în preocupările de artă.

In acelaș sens și cu acelaș curaj a vorbit d. Zaharia Stancu, un neobosit luptător pentru libertatea scrisului și a cărui frrază, pe cât de impetuoasă, pe atât de logică, nu cunoaște reticența și menajamentul.

Indemnat, probabil de aceleași vechi și tainice rațiuni mistice, s'a ridicat și d. Mircea Eliade... Cu abilitatea-i notorie, autorul Huliganilor a încercat să țeasă, în jurul problemei atât de clar înfățișată de vorbitorii anteriori, vălul viclean al delimitărilor și concesiilor.

Nici chiar în fața unei acțiuni de defensiune profesională, sectarismul și frazeologia n'au putut fi stăpânite...

Nu vom reproduce rechizitoriul aspru și competent al d-lui Șerban Cioculescu — urmare a nesocotitei atitudini luate de d. Eliade. Vom aminti numai că în multe din cărțile sale eroii — tineri, unii monstruos construiți, sufletește — desprețuesc prejudecățile, ironizează sentimentele, și-și bat joc de convenționalisme. Băeții și fetele d-lui Mircea Eliade se iubesc cum știu, cât pot și unde nimeresc. E o frenezie a actului sexual, o dragoste pe apucate, pe care agenții „siguranței morale" au descoperit-o și denunțat-o la vreme. Pe nedrept, desigur, în măsura în care multe din paginile așa zise „erotice", erau scrise cu talent.

Un talent care scuză multe, fără îndoială, dar care nu justifică zigzagurile de conduită, atât de frecvente la d. Eliade.

La S. S. R., d. Mircea Eliade a vorbit pentru îngrădirea scrisului. A refuzat, cu alte cuvinte, să adere la o acțiune comună, în cadrul singurei organizații care-l mai poate feri de rigorile zăbrelelor...

Era o dezerțiune așteptată...

Domnilor scriitori, nu vă alarmați. Dacă, din mijlocul d-voastră, câțiva au trecut *dincolo*, aceasta nu înseamnă că inchizitorii au de partea lor dreptatea... Ci numai că, în împrejurările de azi, trecerea la adversar poate însemna o... pază bună.

Vindicta publică va judeca, nu peste mult timp, pe acei care trafichează cu libertatea voastră!...

GEORGE ADRIAN

Amintiri din redacţia „Vieţii Romîneşti"

G. Topîrceanu

G. Topîrceanu a fost adus în redacţia „Vieţii Romîneşti" de criticul G. Ibrăileanu prin toamna anului 1911. Poetul care se remarcase prin „Cronicile vesele", publicate în această revistă — era pe atunci funcţionar la „Casa Şcoalelor".

La „Viaţa Romînească", Topîrceanu, — pe lângă poezii şi cronici vesele (pe care autorul lor le cam desconsidera), — scria articole polemice, pline de bun gust şi de spirit, la rubrica „Miscellaneea". Scria de-asemeni recenzii de reviste româneşti. Nota polemică predomina şi 'n ele.

Topîrceanu citea parte din manuscrisele sosite la redacţie. Alegea lucrurile bune ale scriitorilor. Multe bucăţi mediocre au fost aruncate la coş, chiar de autori, mulţumită criticilor lui.

S'a spus că redacţia „Vieţii Romîneşti" a fost un cerc de laudă mutuală. Nimic mai inexact! Nicăeri un scriitor nu găsea critici mai aspre şi aprecieri mai dezagreabile decât în redacţia acestei reviste. Fiecare colaborator era mulţumit să i se arate părţile slabe ale lucrărilor, pe care le corecta cu grabă. Arunca chiar manuscrisul la coş, dacă corectarea era imposibilă. Şi nimeni nici nu şovăia, nici n'avea regrete... Numai prin această critică şi prin această dorinţă de perfecţionare s'au putut forma atâtea talente. Era atâta încredere în gustul colegilor — încât chiar când unul din cei mai tineri formula vre-o obiecţie, chiar Ibrăileanu ţinea seama de dânsa. Tinerii erau adesea consultaţi — pentruca cei mai bătrâni să prindă gustul nou şi să înţeleagă înclinările generaţiei care se ridica.

In această muncă de selecţionare a manuscriselor. Topîrceanu a fost un preţios colaborator al criticului Ibrăileanu. A fost pentru colegi un bun sfătuitor — prin simţu-i artistic de-o mare fineţă şi prin incomparabilul său dar de stilist. Dela venirea lui Topîrceanu în redacţia „Vieţii Romîneşti", conducătorul revistei: G. Ibrăileanu dădea mai multă atenţie articolelor sale de critică. Acest critic de-o neîntrecută subtilitate spunea că scrisul are menirea să redea ideia exactă. Forma nu trebue să stânjenească fondul. El se ridica chiar contra celor ce declaraseră războiu cacofoniei. Şi totuşi chiar Ibrăileanu, — când Topîrceanu îi arăta neeleganţa unei fraze, lipsa ei de lapidaritate, — făcea în corectura articolului îndreptări de stil, tunând şi fulgerând contra „stiliştilor" care, „neavând idei, nu preţuesc ideile altora"... ci vor să-şi impună „farafastâcurile" de formă.

In desbaterile redacţionale, Topîrceanu — causeur fermecător — a revărsat un tezaur de inteligenţă şi de spirit. Numai criticul Ibrăileanu îi putea ţine piept.

Pe lângă această contribuţie la literatura românească prin desbaterile din redacţie — fiecare seară terminându-se cu acceptarea, amendarea sau respingerea unor manuscrise — Topîrceanu, în calitate de secretar de redacţie înainte de războiu şi de prim-redactor al „Vieţii Romîneşti" după încheerea păcii, a descoperit multe talente. A stilizat manuscrise după manuscrise. Numai mulţumită lui câţiva scriitori şi câteva scriitoare ocupă astăzi primele locuri în literatura noastră.

Sânt scriitori care — graţie lui Topîrceanu — au intrat în literatură numai prin volumul în care sânt adunate bucăţile stilizate de dânsul. Celelalte volume publicate în urmă nu servesc decât să-şi compromită autorii.

Unii scriitori care n'aveau autocritică şi nici nu manifestau o cât de uşoară tendinţă de perfecţionare, nu profitau nimic din îndreptările lui Topîrceanu — şi din observaţiile lui verbale sau scrise. Alţii însă foloseau fiecare corectură de limbă şi de stil. Progresau, bucată cu bucată; şi, în câţiva ani, erau de nerecunoscut. Publicişti lipsiţi complect de stil, deveneau în câţiva ani — sub influenţa lui — buni stilişti.

Dar talentul lui Topîrceanu nu se mărginea numai la stil. El avea un ochiu ager care pătrundea până în inima lucrurilor. Poseda un simţ de arhitect al proporţiilor. După cum suprima la dânsul orice balast — Topîrceanu scotea dintr'o bucată literară orice parte, oricât de frumoasă, dar care strica echilibrul construcţiei.

Prin această activitate de corectare şi de îndrumare a scriitorilor, prin stilizarea multor opere de artă — care fac gloria autorilor numai mulţumită acestor îndreptări redacţionale — G. Topîrceanu intră în istoria literaturii româneşti aşezându-se în primele rânduri nu numai ca poet al duioşiei şi al umorului, şi ca prozator de-o perfecţie clasică... ci şi ca dascăl al unei întregi generaţii de scriitori, cărora el le-a insuflat — pe lângă respectul meşteşugului — simţul proporţiilor, al echilibrului şi al ornamentului lapidar, sobru, impresionant prin linia severă şi graţioasă în acelaşi timp.

M. SEVASTOS

Frunze şi frunzuliţe

Frunză, frunză,
Şi iar frunză,
Multă vreme mă gândii,
Frunză, cum te-oiu mai numi?
Te-oiu numi frunză de fag,
Pusă 'n pălării cu drag;
Te numesc frunză de nuc,
După badea mult dor duc;
Te numesc frunză de tei,
După badea stau să piei.

Bade, bade, crengi mărunte,
Ascult'a mele cuvinte:
De când pe tin' te cunosc,
Vara, iarna, verde-ai fost.
Fă să fie şi-al meu bade
Ca şi tine în veci verde;
Frumuşel şi tinerel
Să-mi fie tot drag de el.

Vine dorul lin pe vale
Şi-mi aduce multă jale;
Vine trist şi suspinând
Şi de dragoşti povestind,
Că pe unde a umblat
Tot de drag fu întrebat;
Şi pe unde a călcat,
Dor în inimi a lăsat.

Pe drumul Banatului,
La fântâna satului,
Multe părechi se 'ntâlnesc,
Dragostile-şi povestesc;
Mărturiile le sunt
Apa şi dulcele vânt,
In apă se oglindesc,
In vânt şoapte răspândesc.

Seacă, Doamne, Dunărea
Din toată Ungaria;
Vreau pe drumul Dunării
Să-mi caut calea vieţii,
Căci prin câte ţări umblai
Ce-am pierdut nu mai aflai,
Am pierdut mândruţa mea
Ce mi-a mâncat inima;
Inima s'a vindecat,
Dar pe mândră n'am aflat.

— Strugure din vie-ales,
De cine îmi eşti trimes?
— De bădiţa ce păzeşte
Şi la tine se gândeşte.

(Din „Gazeta Transilvaniei" Nr. 1892)

Topîrceanu, poet social

Amplă şi variată e opera poetică a celui care — printr'o greşită interpretare dată ei de unii critici prea superficiali—a fost caracterizat doar ca un liric cu înclinaţii de umorist, apăsându-se şi în această caracterizare mai mult asupra părţii umoristice din scrierile lui.

Şi aşa se făcea că peste atâtea tristeţi, peste atâtea amărăciuni închise în poeziile lui Topîrceanu se trecea cu uşurinţă, pentru a se da deosebită atenţie jocurilor de duh cu care îşi acoperea el însuşi fondul amar al sufletului, acest fel de a acţiona fiindu-i propriu în toate acţiunile sale: o cochetărie curioasă îl făcea să-şi ascundă de pildă — ca o femee — vârsta, după cum aceeaşi cochetărie îl făcea să scoată pe furiş pudriera din buzunar şi să se „aranjeze".

Dacă însă critici superficiali şi cititori aşişderea n'au ştiut să-i pătrundă nici opera nici fondul sufletesc, au fost însă mulţi, foarte mulţi şi dintre acei care au ştiut să-i dea partea de gravă admiraţie ce i se cuvenea şi să-l aşeze dela început în alte rânduri decât ale autorilor de cronici rimate şi de cuplete pentru reviste.

Fie-ne îngăduit acum, când Topîrceanu a trecut prea timpuriu în lumea umbrelor deapururea dragi, să evocăm aici o întâmplare de demult şi repetată pe urmă fără întrerupere, pentru a dovedi că în lumea cititorilor lui a fost o categorie — vastă — care şi l-a însuşit şi l-a aclamat cu frenezie considerându-l unul dintre ai ei, o categorie în genere neîncrezătoare în ceiace vine de dincolo de baricade, din lumea pusă puţin sub bănuială, a intelectualilor.

Clubul socialist din Iaşi, instalat în două modeste odăiţe din Podul Vechiu, devenit mai târziu strada Costache Negri, îşi ţinea şedinţele la lumina unor gazorniţe care aruncau umbre sinistre pe pereţi şi învăluiau într'o atmosferă de mister pe participanţi. Era sărăcie în odăiţele acelea sumbre, dar sufletele membrilor erau bogate în sentimente şi în idealuri mai cu seamă. Intr'o seară, era anunţată o şezătoare literară. După cuvântul introductiv al „doctorului" care se adresa patetic celor patruzecicincizeci de ascultători cu formula largă „tu, clasă muncitoare" imaginându-şi că vorbea cel puţin într'o piaţă publică în faţa a zeci de mii de oameni, s'a urcat la tribună S., un tânăr funcţionar comercial care făcuse vreo câteva luni de conservatordeă..a cuse vreo câteva luni de Conservator şi îşi asuma întotdeauna rolul declamatorului de versuri.

Avea glasul cald „tov"-ul. Pletele îi cădeau pe frunte, lavaliera îi zbura ca o flamură. Şi în seara aceea, glasul lui declamă „Noapte de Mai".

Imi amintesc, par'că ar fi eri, deşi sânt poate aproape douăzeci şi cinci de ani de atunci, când au răsunt versurile:

O, mâna ta rudimentară
Cu pielea aspră de toval,

mânile aspre, cu piele de toval ale asistenţei, au ropotit într'un val nesfârşit de aplauze care au întrerupt patetica declamaţie. Şi „tov"-ul a continuat, într'o atmosferă infierbântată, visul cizmarului adormit într'o noapte de Mai pe trepiedul său:

Acum în pieptul tău coboară
Revolta caldă, ca un val.
Alungi vedeniile triste
Din lumea celor fericiţi
Şi mii de gânduri anarhiste
S'aprind în ochii tăi trudiţi.
O, cum ai răscula norodul
„Sărmana plebe care-asudă" —
Ai da nebun cu calapodul
In rânduiala asta crudă!...

— Cu calapodul şi cu ciocanul! îi bucni din fund un glas sălbatic

Va trebui să vie-odată
Acel feeric viitor...
Şi'n mintea ta înfierbântată,
Te vezi deodată orator,
Inflăcărat rosteşti tirade,
Porneşti mulţimea după tine,
Se'nalţă mii de baricade
Şi cad palatele'n ruine.

— Jos oligarhia! Pe baricade! urlă acelaş glas înflăcărat.

Tu vezi în noapte mii de torţii,
„Femei cu părul despletit",
Prin aer trece duhul morţii
Şi-al răzbunării vânt cumplit!...

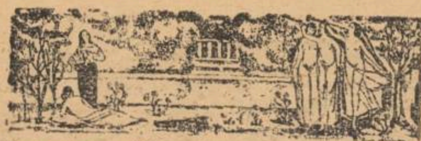
Sala, în picioare, aclama, aplauda; vântul cumplit al răzbunării, duhul morţii, trecea prin aerul îmbâcsit de fumul gazorniţelor şi sfârşitul poeziei se pierdu în tumultul glasurilor care nu se puteau stăpâni. In zadar se agita clopoţelul preşedintelui, în zadar se cerea linişte: „clasa muncitoare" îşi găsise exprimate gândurile şi le ţinea cu pasiune aşa cum fuseseră formulate de Topîrceanu.

De atunci, în programul tuturor şezătorilor, „Noapte de Mai" figura alături de poeziile lui Păun-Pincio şi ale cizmarului Neculuţă. Topîrceanu fusese „înscris" în mişcarea socialistă, fusese consacrat cântăreţ al plebei care-asudă.

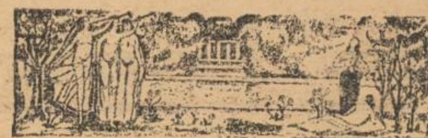
Pentru istoricul literar care va scrie într'o zi despre viaţa şi opera lui Topîrceanu, această evocare credem că nu poate fi lipsită de interes.

I. SPINA

Rasa pură

Noul Decameron

Odată cu instaurarea regimului purist integral în Briantzia, s'a hotărît de către conducătorii acestui regim luarea unor măsuri severe și eficace pentru ca postulatul rasei pure să fie adus la îndeplinire. Astfel, s'au alcătuit comisiuni compuse din specialiști în antropologie și etnologie, recrutați dintre doctrinarii noului curent al purismului integral ca singurul mijloc pentru salvarea morală a nației, specialiști care să iscodească tot felul de posibilități pentru a se obține puritatea rasei briantzieze.

Intreaga populație din Briantzia, bărbați, femei, copii, a fost nevoită să defileze goală înaintea acestor comisiuni și să se supună diferitelor examene radicale, care mergeau până la numărătoarea firelor de păr.

In cele din urmă s'a ajuns la următoarea concluzie: nu femeia, ci bărbatul întruchipează desăvârșirea fizică a rasei. Pentru femei nu se cereau condiții speciale de a produce elemente purisime, ci numai o sănătate perfectă. In ce privește bărbații, s'au fixat trei categorii: I) tipul pur masculin, declarat etalon-rasă; II) tipul mijlociu și în sfârșit III) tipul complet impur.

Pentruca impuritatea să nu se propage, masculii aparținând categoriei a treia, adică tipului impur, au fost castrați. Bărbații de categoria a doua, tipul mijlociu, au fost numai sterilizați, iar pentru etalonul-rasă s'a creiat un regim cu totul special. O ordonanță scrisă manu-proprio de Neroy, fruntașul statului briantziez și reprodusă în fac-simil pe afișe, pentru a avea un efect normal și mai puternic, fixa cadrul acestui regim și normele de funcționare.

Ordonanța glăsuia astfel: „Cetățeni ai regimului purist integral din Briantzia, comisiunile formate pentru a aviza asupra măsurilor necesare ca postulatul rasei pure să poată fi adus la îndeplinire și-au terminat lucrările. Conștienți că numai puritatea rasei poate creia o sănătoasă viață morală în Briantzia, savanții competenți ai acestor comisiuni au fixat un tip masculin de etalon-rasă. Acești etaloni-rasă vor avea drept la întreținerea gratuită din partea comunelor. In ceiace privește alimentația, se va observa să li se servească cu deosebire alimentele care întreţin și regenerează energia fizică.

Acestor etaloni-rasă li se permite a fecunda orice femelă briantzeză, măritată sau nemăritată, indiferent categoriei sociale căreia aparține, pentruca în felul acesta să se mărească la maximum randamentul de procreație al etalonilor-rasă.

Orice tentativă de împotrivire de avort asupra rezultatului raportului fizic dintre etalon-rasă și o femelă, se va pedepsi cu moartea. Pentru prevenirea abuzurilor, etalonii-rasă vor purta uniforme speciale, având bandulière cu stema țării și vor avea legitimații eliberate de comisiunile care funcționează în orice comună. Numai purismul integral va însănătoși morala briantzieză. Sus rasa pură!

Semnat

Fruntaș al statului Briantzia

Neroy"

In scurtă vreme această ordonanță avea să-și producă efectul. Pentru însănătoșirea vieții morale în Briantzia s'a legiferat adulterul.

Etalonii-rasă, prevăzuți cu bandulière cu stema țării și cu legitimații în regulă, dădură iama prin familii. Bărbații, unii castrați, alții numai sterilizați, ce să facă. Asistau neputincioși la destrămarea căminului lor. Iar femeile, sărmanele, de teama pedepsei cu moartea, se lăsau fecundate pentru binele patriei. Puteau să se opună?

„Dura lex, Sed lex", glăsuiește un vechi adagiu latin. Așa și aici, legea e lege, ordonanța, ordonanță. Se execută nu se discută, și femeile brizantzieze executau această ordonanță cu un excepțional zel patriotic. Un lucru însă era cert: familia, nucleul societății, se destrăma, se desființa pur și simplu. Desigur nu efectul acesta l-au urmărit puriștii, în frunte cu Neroy, șeful statului, când au hotărît aplicarea acestei măsuri. Lucrurile luau o întorsătură cu totul neașteptată.

In loc să înflorească morala, înfloreau adulterul și desmățul.

In fața acestei situații, puriștii au recurs atunci la alte măsuri. Neroy, fruntașul statului, a dat o nouă ordonanță scrisă de mâna lui și reprodusă întocmai pe afișe, care glăsuia astfel:

„Cetățeni ai regimului purist integral din Briantzia! Conștienți că numai puritatea rasei poate asigura o viață morală sănătoasă, am hotărît următoarele:

In fiecare oraș va funcționa un centru de reproducere, în care vor trăi încazarmați etalonii-rasă, sub supravegherea strictă a unei comisiuni științifice. Toate femeile din Briantzia, de la vârsta de 16 ani în sus sânt obligate a frecventa cel puțin odată pe lună aceste centre. Aceste vizite vor fi însemnate în carnetele speciale eliberate de comisiunile care supraveghează aplicarea acestei dispoziții. Sabotarea din partea etalonilor-rasă, împotrivirea sau avortul se pedepsesc cu moartea. Sus rasa pură!

Fruntaș al statului Briantzia

semnat *Neroy*"

Iată însă că nici această măsură n'avu efect. Viața de cazarmă, munca obligatorie, frica de a nu fi interpretată epuizarea fizică, normală în aceste condițiuni, ca acte de sabotaj și de a fi sancționate cu moartea, avură consecințe dezastroase asupra etalonului-rasă. Progeniturile rezultate din împerecherea cu acești etaloni arătau jalnic. Nici copiii alcoolicilor, ai sifiliticilor nu prezentau stigmate mai precise de degenerescență.

Hotărît lucru, postulatul rasei pure părea că nu poate fi atins.

Iată un lucru care indispunea serios pe conducătorii statului purist Briantzia, cu atât mai mult cu cât situația lor în fața acestor eșecuri deveni șubredă.

Atunci ajunse la urechile lui Neroy, că un pârlit de medic care aparținea tipului impur și care bineînțeles că fusese castrat, făcuse interesante experiențe înainte de instaurarea regimului purist cu grefe provenite din țesuturi de maimuțe, care regenerează masculii epuizați. Această veste îl înveseli grozav. In sfârșit va avea să rezolve problema purității rasei. Un important capitol din bugetul țării fu alocat crescătoriilor de maimuțe care începură să funcționeze pe lângă fiecare centru de reproducere. Numeroase transporturi fură aduse din Africa, astfel că în scurtă vreme în Briantzia se aflau tot atâtea maimuțe cât și etaloni-rasă.

De data aceasta conducătorii erau fericiți. Nu mai încăpea îndoială că această soluție era cea mai indicată. Grefele însă nu dădeau întotdeauna rezultate. De cele mai multe ori nu prindeau. Apoi chiar dacă prindeau, după o foarte scurtă perioadă de eflorescență, urma o epuizare definitivă, vecină cu castrarea.

Inaintea acestei piedici consiliul suprem purist se întruni din nou. Fel de fel de propuneri și soluții fură vânturate. Toate însă aveau consistența scrumului: se spulberau. In cele din urmă se opriră la una care fu adusă la cunoștința cetățenilor printr'o nouă ordonanță scrisă manu proprio de Fruntașul statului și reprodusă astfel pe afișe și care glăsuia precum urmează:

„Cetățeni ai regimului purist integral din Briantzia. Conștienți că numai puritatea rasei poate asigura desfășurarea normală a unei vieți morale sănătoase, hotărîm următoarele:

Avându-se în vedere că etalonii-rasă pentru a-și regenera forțele sânt supuși unor operații de grefă, avându-se în vedere că aceste grefe se fac cu ajutorul maimuțelor, avându-se în vedere că grefele nu dau rezultatele așteptate, avându-se în vedere că, pe scara genealogică a rasei umane, maimuța reprezintă cel mai pur tip, s'a hotărît de către înaltul consiliu purist ca etalonii-rasă de la centrele de reproducere să fie înlocuiți direct prin maimuțele, aduse special în acest scop din Africa. Controlul se exercită de comisiile de supraveghere iar sancțiunile rămân aceleași din ordonanțele No. 1 și No. 2. Sus rasa pură!

Fruntaș al statului Briantzia

semnat *Neroy*"

Astfel, sub grava amenințare a pedepsei prevăzute în ordonanțe, toate femeile din Briantzia fură nevoite să suporte contactul fizic cu strămoșii oamenilor.

După nouă luni se văzură roadele: noua generație a Briantziei era acoperită cu păr, avea fruntea teșită, maxilarele inferioare enorme, trupul diform și labele uriașe. Era o generație de maimuțe, dar nu avea nici o importanță. Principiul rasei pure fusese salvat.

ȘTEFAN TITA

Mary Wollstonecraft - Godwin

Un studiu de o vie și justă psihologie feminină, readuce publicului cititor englez amintirea unei strălucite personalități feminine și a uneia dintre cele dintâi feministe militante celebre, Mary Wollstonecraft, autoarea „Revendicării drepturilor Femeii", (1791). In epoca credințelor revoluționare ea a formulat cu o sută de ani înaintea lui Millicent-Garret-Fawcett, revendicările feminismului, în cuvinte care au devenit apoi o axiomă: „femeia nu trebuie privită nici ca o zeitate, nici ca o sclavă și în nici un caz ca un obiect al capriciului bărbătesc".

In amintirea urmașilor ea nu este privită azi de cât ca mama nevestei lui Shelley. Se uită că în ultimii ani ai vieții sale ea a fost o celebritate atât prin strălucirea spiritului, cât și prin pasiunea cu care și-a susținut credințele feministe.

Fanatismul credințelor lui Mary Wollstonecraft se explică prin tragedia vieții sale și suferințele primilor ani ai vieții. Tatăl ei a fost un bețiv brutal, care și-a risipit averea și și-a adus familia la cea mai neagră mizerie. De copil s'a deprins a fugi din calea bețivului, spre a se feri de loviturile sale. Fiind sora cea mai mare, ea fu silită să se sacrifice grijilor casei și să se supue muncii celei mai grosolane, spre a ajuta pe mamă-sa, care, înebunită de griji și necazuri, nu găsea decât ocări și vorbe grele pentru tânăra Mary.

Disperată din cauza vieții de amară sărăcie din casa părintească, la douăzeci de ani plecă și se angajă ca gospodină în casa unui om bătrân, care se nimeri a fi și el un grosolan.

In casa acestuia fu tratată ca o servitoare ceva mai sus între ceilalți servitori. Aceasta contribui încă și mai mult la răzvrătirea și amărăciunea experiențelor vieții.

Rând pe rând, croitoreasă, învățătoare și guvernantă, își câștigă greu o existență de mizerie și lipsuri, până ce fu primită ca cititoare și traducătoare la o mare librărie din Londra.

Toate aceste dureroase experiențe din copilărie și tinerețe, îi aduc o adevărată ură pentru sexul advers. Dar îndată ce un bărbat îi inspiră admirație, toate instinctele naturii sale feminine se deșteptară. Iși dădu seama că era frumoasă și fermecătoare și se îndrăgosti de pictorul Henri Fuselli. Sentimentele ei fiind prea romantice și ne vorbind decât de platonism pur intelectual, pictorul temându-se de încurcături, s'a retras discret.

Jignită adânc de această dureroasă aventură intră în dragoste cu un emigrat frumos, Gilbert Imlay, care, folosindu-se de părerile ei asupra uniunii libere, o părăsi îndată ce avură un copil. Ea făcu marea greșală de a-l urmări cu o dragoste cam zgomotoasă. Scrisorile adunate de autoarea engleză, care semnează cu pseudonimul George Preedy, sunt dintre cele mai patetice ce se cunosc în istoria literaturii.

A încercat să se sinucidă de două ori, înainte de a fi luată de soție de filosoful Godwin. Muri de inimă la nașterea celui de al doilea copil, care fu soția lui Shelley. Cartea intitulată „This Shinning Woman. Mary Wollstonecraft Godwin (1759-1797 edit. Collins) este scrisă cu pătrundere, finețe și înțelegere pentru viața interioară, care confirmă credința că sub pseudonimul ales, se ascunde o binecunoscută romancieră engleză. — Is. Sd.

„Aventura"

Romane de acțiune și pasiune

A apărut zilele acestea o nouă colecție eftină și bună — cea mai eftină și cea mai bună — sub acest titlu mult zicător, luminos și ispititor.

„AVENTURA!" cuvânt fanfară care cheamă și avântă. Vânt în aripile sufletești ale celor înlănțuiți de munca zilnică. „AVENTURA", făgăduință de evadare din banal. „AVENTURA", miragiu de orizonturi feerice, tropicale sau polare, spre care înaintează Columbi sau Nanseni halucinați: „AVENTURA!..."

„AVENTURA", vrăjită uitare de sine, iluzie de tinerețe și dragoste, de risc și de șansă, — bici răscolitor de energii în sângele timizilor și deprimaților. „AVENTURA" — romane de acțiune și pasiune.

Răscolitorii văzduhului, pământului și mării — în paradă vertiginoasă, dinaintea ochilor noștri!

Iată o colecție menită într'adevăr unui succes imens, iată un dar magic spre care se vor întinde mii de mâni, — cu atât mai mult că prețul extrem de eftin — 8 lei volumul — ispitește pe oricine.

Primul roman lansat: „PRIZONIERA MONSTRULUI" de René Thévenin întrece într'adevăr toate așteptările

Scrisoare unui sinucis

Vestea sinuciderii tale, prietene drag de dincolo de viața noastră mărginită în timp și spațiu, mi-a venit într'un moment potrivit: sergentul de zi pe companie își punea în regulă îmbrăcămintea după cele cincizeci de culcări pe locul viran din dosul bucătăriei, unde se depozitau și alte resturi decât oasele dela cazan.

Mi-am pipăit precaut coastele, care „luaseră contact" cu inamicul lor: oasele și cioburile aruncate. In veston și în pantaloni trebuia să port multă vreme mirosul furat scursorilor din dosul bucătăriei.

— Ce? Vrei să te arunci și tu înaintea trenului ca teteristul dela corp?

In cancelarie am aflat că tu erai teteristul dela corp. Ziarul lăsat pe masă de majorul companiei a fost prea ademenitor.

— Aha, va-să-zică de asta nu merge serviciul de companie ? Citești ziare ? Sergent! Scoate-i șireturile și cureaua, și — la carceră! Să rumege puțin regulamentul.

Să-ți descriu carcera? Inainte de a ne părăsi, cred că i-ai făcut cunoștință. Afară de asta, aud că la granița care ne desparte e un control prea sever și scrisoarea mea, ca să ajungă—și țin la lucrul acesta nespus de mult — trebue să fie o scrisoare care să împace pe păzitorii dela graniță. Pela noi se spune că lumea în care ai pătruns e guvernată în pace și cum nu vreau să te știu decât mulțumit, cred că nu e bine să amintesc de lucruri care și acolo poate sânt considerate dăunătoare armonioasei și întru totul veșnicei conviețuiri.

Am să-ți scriu, așa dar, numai ceam gândit. (Nu cumva și acolo gândirea este îngrădită?).

La ce poate gândi un teterist închis în carceră, în poziție de drepți? Oasele mi-au intrat unul în altul, e întunerec și sufletul îmi stă aninat de gaura mică din peretele carcerii, prin care mă căznesc să mă țin legat de viață. In corpul de gardă e fum mult, lumea a fumat țigări proaste. Acum dorm toți și când dorm, ostașii nu prea se controlează. Numai plantonul stă de veghe și fumează și el. Să-i amintesc eu că în post nu se fumează?

Comandantul de gardă s'a întors de la cârciuma de peste drum prea amețit, a înjurat mai mult decât altădată și acum doarme. Se scoală însă ceilalți și înjură pe bucătar că pune prea multă varză în ciorbă.

Să rumeg regulamentul.., Să treacă ziua fără nicio culcare... Ar fi bine. Dar e posibil lucrul acesta? Să încerc să-mi amintesc unde și cum am călcat litera regulamentului.

Dar cât timp poate gândi un teterist numai la regulament? Ordinul a fost strict, pereții carcerii strâmți, dar poate avea limite gândul?

Plantonul a aprins iar o țigară. Mi-l închipui fericit. Să stai întins pe pat, să știi că-ți poți întinde picioarele cât vrei și că dacă încerci să miști mâna cotul nu-ți sângerează! Pe de asupra să și fumezi. Poți tu visa la o fericire mai adâncă?

Dar nu pentru asta am pomenit despre țigară. Lumina chibritului a pătruns prin gaura din fața ochilor mei și mi-a arătat pe pereții de scândură câteva rânduri stângace, scrise cu creionul, care exprimau despre regulament păreri opuse acelora pe care le învățam în fiecare zi.

Mi-a venit în minte sinuciderea ta. M'a mișcat. Nici n'am terminat măcar de citit reportajul în care se descria amănunțit ce-a rămas din trupul tău. Erau și fotografii. Nu te mai putea recunoaște nimeni însă.

Mâne voi eși din carceră și va trebui să iau dela capăt sarcina de sergent de zi pe companie. După asta, iar carceră. Cât timp? Tu ești străin de toate astea. N'ar fi o cale?...

●

Ne-am cunoscut de mici, pe sălile liceului unde venisem să dăm examen. Amàndoi cu picioarele goale, amândoi străini și dezorientați în lumea copiilor zvăpăiați. Ne conduceau din urmă mamele noastre și mai străine de lumea asta, în care totuși luptau cu îndărătnicie să ne arunce. Iți mai aminteşti cum ne-am cunoscut?

— He-he-he! Fleacuri!

Râsul tău... Nu era râs de copil nevinovat, ci pumnal împlântat în inimă. (Știi că nu l-am uitat. Uneori îl mai simt rătăcit undeva printre coaste, ca o lovitură în rană sângerândă).

Toate erau fleacuri la tine. Numai râsul — o realitate serioasă.

Răutatea celor din jur nu ne-a solidarizat. Simțeam că mă urăști, căci râsul tău nu mă cruța nici pe mine. Iți răspundeam cu aceiași măsură?... Poate. Dar ura mea era clădită din carton, să se năruiască la cea dintâi boare de vânt. Mi-aș fi scos sufletul să ți-l dăruesc întreg, dacă m'ai fi lăsat să te privesc adânc în ochi, fără să știu că mă așteaptă pălmuirea râsului, așa de setos eram de o inimă înțelegătoare.

Și nu m'ai lăsat. Cred că amândoi am suferit în izolare.

Abia după patru ani, atitudinea comună în fața unui vânt de răzvrătire, ce începuse să se abată asupra clasei noastre, ne-a apropiat. Nu mai aveam un dușman in tine. Iar când dârzenia cu care-ți apărai convingerile amenința să zdruncine anumite adevăruri servite colegilor, iți amintești că ai fost izolat la secția de boli nervoase a spitalului, sub motiv că în creerul tău se petrecuseră anumite deranjamente. Referatul de competință l-a dat preotul școlii.

Fugit din internat, am alergat să te văd și să-ți transmit solidaritatea dinafară. Erai îmbrăcat în halat alb și te plimbai printre bolnavi.

— Solidaritate?

Și ai râs. Dar nu pentru mine. Din acea clipă prietenia noastră a cunoscut noi pretexte de apropiere.

Nici mai târziu râsul tău n'a dispărut. Pentru mine însă, se umanizase parcă. Până și colții, de care se agăța acest râs, erau schimbați. Deveniseră și ei un accesoriu indispensabil al prieteniei noastre.

Și acum retrăesc înfrigurarea care ne conducea pașii de animale speriate de urmărire spre dărâmăturile castelului din vale, cu hrube întunecoase și miros de epoci înmormântate, unde ne adăposteam să mușcăm nesățios din fructul oprit al lecturilor din cărți cu file ruginite. Ochii noștri purtau febră când ne întorceam la masă în mijlocul colegilor gălăgioși.

Prietenia ta mi-a fost îndreptar sigur în viață până la terminarea școlii. Chiar dacă uneori suferearn de răutatea oamenilor, treceam cu nepăsare știind că dincolo de toate mă aștepta înțelegrea ta. Posibilitatea unei rătăciri era exclusă.

Apoi ne-am despărțit. Mai bine zis, m'ai părăsit tu. Am știut de soarta ta numai când a trebuit să ne vedem din nou, eu urmând să-ți calc pe urme spre capitala țării. Mi-ai scris să dau pela mama ta, să-i cer niște bani.

De aproape nu-ți cunoșteam mama, dar o iubeam așa cum îmi iubeam propria-mi mamă. Eram sigur că un prieten ca tine nu poate avea o mamă care să nu fie prețuită. Și nu m'am înșelat, dar verificarea aceasta mi-a dovedit cât de mult mă înșelasem asupra ta. (Sau te schimbaseși tu între timp?) E dureros să afli chiar din gura unei mame îndoelile pe care i le provoacă propriu-i fiu. Am trecut și încercarea asta, dar odată cu ea s'au năruit și nădejdile pe care mi le puneam în tine.

— Numai pentru dânsul trăesc, dar tare mă canonește... Ca pe-o mucenică.

Mama ta plângea cu ochii duși. De după icoană mi-a scos toate scrisorile tale prin care cereai bani și numai bani. Dar cum cereai și cât cereai? Asta numai mama ta o simțea. Pentru sufletul ei de mamă îndurerată n'aveai niciun cuvânt.

Am căutat acest cuvânt răscolind întreg teancul de scrisori, l-am căutat să mă conving că m'am înșelat, că mama nu-și cunoștea fiul. Și nu l-am găsit.

Bani, bani...

— Când vine hârtie dela el, măi dragul mamei, în casa noastră-i bocet, ca în casă de mort. Rupem dela gură, vindem și ne mărim sărăcia... Și iaca mai am unul...

Și mi-l arăta pe fratele tău cu lacrămi în ochi, desculț și cu o cămașă ruptă în toamna târzie năpădită de frig și brumă.

Pereții casei erau goi.

— Nu mai avem nici așternuturi...

Cât de bine spusese: o canoneai ca pe o mucenică.

Și eu venisem trimis de tine să-i cer bani... Am vrut să fug să nu fiu martor și complice la o nouă ticăloșie de a ta. Dar ea m'a înțeles. In locul lacrămilor a răsărit zâmbetul.

— Nu, maică, mai rămâi!... Ți-am spus numai ca să te gândești că poate și tu ai o mamă cu inima rănită și e păcat, că tare mult mai îndură mamele...

M'a găzduit o noapte, iar a doua zi, petrecându-mă până la margine de sat, mi-a strecurat banii ceruți de tine și m'a rugat să mă închin de multă sănătate la feciorul îndepărtat, că hârtie nu poate trimete, neavând cine scrie. De unde a scos banii, numai ea a știut...

N'am așteptat să treacă nici cele câteva clipe destinate revederii noastre, Ți-am spus adevărul în față, așa cum eram învățat, cum ne deprinsese prietenia noastră.

Ai râs. Ce puteai face tu decât să râzi? Ai râs și mi-ai arătat scrisoarea pe care o pregătiseși pentru cazul când mai întârziam o zi.

— Ai fi văzut cum se executa mama!

De unde împrumutaseși limbajul ăsta? Era inutil să mai încerc. Am lăsat să lucreze timpul. Și timpul a lucrat și ne-a îndepărtat și mai mult. Te vedeam din ce în ce mai înstrăinat. Vobeai o limbă pe care n'o mai înțelegeam. Invățați împreună până atunci să iubim omul și să luptăm pentru ridicarea lui, acum îmi demonstrai ne-

Continuare in pagina a [illegible]-a

Cântece poporale din Crisana

Căința nevestei

Frunză verde de secară!
Cât fu dragul de-astă vară,
Io nimica n'am lucrat,
Numai mândră m'am gătat:
Cu spăcel de atlas verde
Să fiu dragă cui mă vede;
Cu rochie de mătasă,
Ca să fiu cea mai aleasă:
Cu păpuci mici de jagrin,
Cu curcauă pe sub sân,
Iar pe față m'am spălat
Tot cu lapte de'l curat,
Ca să nu fie ca mine
Așa mândră alta nime;
Iar când toamna a sosit,
Mulți pețitori mi-au venit.
Maica grăbi de mă dete
Și-mi lăsai grădina verde.

●

Luna nu o împlinii
Pân' iar la maica venii.
In casă când mă băgai
Și în grădină intrai,
Apucai a suspina,
Florile-a le blestema:
Creșteți, flori, dar nu 'nfloriți,
Căci mai mult nu-mi trebuiți:
Nici fiți verzi, nici vestejiți,
Și-așa pe min' mă jeliți.
Creșteți cât is gardurile
Să vă mânce-amarurile,
Că de el și io-s mâncată,
De când biata-s măritată.
Bată-vă-apoi vânturile
Ca pe mine gândurile;
Bate-v'ar tot vânturi reci,
Ca pe mine gânduri seci.

●

Câți drumari pe drum mergeau,
Toți din graiuri își grăiau,
Când la grădină cătau:
Unde-i gazda grădinii?
Doar a mers a pribegi,
De grădina-i negrigită,
Casa ca și pustiită,
Iar ocolul păjestos,
Oalele-s cu gura 'n jos,
Și te uiți la cea cămară,
Cum te-ai uita chiar afară?.

●

— Bună ziua, măiculiță!
— Noroc bun, dragă fetiță!
— Norocu-i noroc așa,
Că nici l-am, nici l-oiu avea,
Că viața mi-i tare-amară
Din zori dalbe până 'n seară,
Iar din seară până 'n zori,
Lacremi, chinuri și fiori.
— Du-te-acas' fetița mea
Că tu ai fire prea rea.
Omenește-ți bărbatu,
Nu te gândi la altu
Și-apoi vei avea trai bun.
Mergi! că altă n'am să-ți spun.

●

E vremea pe secerare,
Voia-i bună, voia-i mare,
Numai eu n'am pace'n casă,
Nici în casă, nici la masă.
De-o soacră, ce-mi șede'n unghiu
Și se umflă ca un junghiu;
Șede 'n unghiu, șede pe vatră,
Ia vătraiul să mă bată;
Io văzând că-i treabă rea,
Iau în mână secera,
Și cu secera la brâu
Mă duc colo'n lan de grâu;
Secer cât pot secera,
Dar n'am cine mi-l lega.
Dau cu secera 'n pământ
Și-apoi merg la deal, la vânt
Iar de-acolo fac așa
Să mă fac o păsărea
Și sbor pân' la maică-mea;
Iar tocmai când ea pânzea,
Eu îi sbor pe ferestrea;
Ea vrea a mă hâșii:
„Hâșșș! pasere rea de-aci!
— Maică, nu mă hâșii
Până ce nu m'oi căi,
Că pân' soacra-mea-i la cină
Io is feșnic și lumină,
Iar când, maică, ea se culcă,
Io îi țin lumina 'n brâncă
Și așa mă tot hulește
Și tot de rău mă vorbește
Să ferească Dumnezeu
De-o viață cum am eu
Și pe vrăjmașul cel rău.
De cât așa măritată-
Mai bine moartă ca fată.

(Din Sătmar).

cesitatea urii faţă de om. Identificaţi până atunci cu durerile şi aspiraţiile celor mulţi, din sânul cărora ne ridicasem, îmi vorbeai acum cu dispreţ despre turmele necuvântătoare, care merită numai biciul. Cine te învăţase limba asta străină, prietene drag?

Ce ne mai putea lega? O prietenie defunctă? Idealuri comune înmormântate de tine cu atâta nepăsare, sau florile otrăvitoare ale urii, care răsăriseră pe acest mormânt? Căutam despărţirea. O aşteptam pentrucă se arăta inevitabilă. Şi a venit.

Te mai interesează împrejurările? Locuiam împreună o cameră — îţi mai aminteşti de strada Despot-Vodă? — pentru care ne vândusem aşternutul lucrat de mamele noastre, de dormeam pe scândurile goale. Tu erai totdeauna bine hrănit, căci ura de oameni îţi adusese în jur prieteni care te apreciau pentru inteligenţa-ţi de semănător al vrăjbii şi făceau să nu-ţi lipsească hrana bună şi băutura mult îndrăgită. Dragostea de omenire nu rodea prietenii, aşa că eu stăteam flămând. Dar niciodată nu m'am plâns ţie. Mă oprea mândria. Mândria la un loc cu prietenia? Cât de depărtaţi eram!

Intr'o noapte, pe jumătate leşinat, m'au adus acasă nişte trecători. (Trecusem pe lângă o brutărie cu miros de pâne caldă). Tu nu m'ai primit în casă. Trecătorilor străini, care au bătut în geam, tu le-ai răspuns că nu mă cunoşti. (Devenisem de nerecunoscut? Sau sufletul meu încălzit de idealurile pe care împreună le-am cultivat îţi era străin?). M'ai lăsat să plec prin ploaia de toamnă în noaptea întunecoasă, să mă culeagă de pe străzi alţi trecători.

Un timp n'am mai auzit nimic despre tine. Apoi ţi-am urmărit activitatea în provincia noastră de baştină, unde te întorseseşi să semeni ura. Auzisem că lucrai cot la cot cu un profesor care susţinuse verdictul de izolare în spital.

După aceia iar s'a aşternut uitarea între noi.

In vara premergătoare milităriei am revăzut-o pe mama ta. Era mult mai îmbătrânită decât o arătau anii şi decât o cunoscusem eu. A plâns din nou. De astădată însă de bucurie: îşi regăsise fiul aşa cum îl dorea. Fratele tău umbla tot cu cămaşa ruptă, dar în ochi îi citeam mândria. Cine avea un frate ca el?

Oamenii din sat vorbeau cu adâncă închinăciune despre feciorul lor care suferă pe undeva şi luptă pentru cei mulţi. Da, erai feciorul lor, al tuturor.

Nu auzisem despre o minune atât de mare. Acum văd că toate erau adevărate şi sufletul meu creşte.

Am făcut o parte din militărie în acelaşi oraş fără să ştiu ceva despre tine. Tu ai făcut doar milităria şi ştii că serviciul de zi pe companie te răpeşte dela alte preocupări.

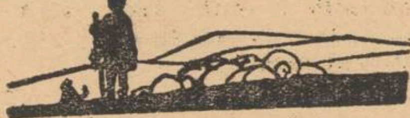
Şi acum aflu că te-ai sinucis. Nu ştiu din ce cauză ţi-ai aruncat trupul tânăr roţilor de tren. E şi greu de descifrat asemenea enigme în viaţa omului. Printre rândurile scrisorii lăsate, am întrevăzut că sinuciderea ta n'a fost o sinucidere obişnuită. Se vedea acolo că ai fost martorul multor nedreptăţi şi că tu însuţi ai fost victimă a nedreptăţii. Şi ai protestat. Din partea ta m'a mişcat adânc gestul acesta. Un prieten, o clipă rătăcit pe căi străine, este capabil de revoltă pentru adevăr şi merge cu revolta până la moarte.

Pentru mucenicia în care ai aruncat-o pe mama ta, pentru ura pe care ai semănat-o atâta vreme, pentru toate, gestul acesta constitue o înălţare. Eşti reabilitat. Te ert şi eu pentru toate câte mi-ai făcut în viaţă. Dar nu te pot erta şi nu te voi erta pentru trădare.

Erai un luptător cu scrisul, un luptător ales şi luptătorii nu se aruncă singuri în mormânt. Sfidează moartea, dar nu-i cheamă singuri îmbrăţişarea. In satul tău înmuguriseră nădejdi care erau legate de tine. De ce le-ai ucis? Să mă erte şi să nu mă noteze rău la condică actualii tăi stăpâni, care au poate altă părere despre lumea noastră, dar plecarea ta, în clipa când puterile-ţi fuseseră îndreptate pe adevărata cale de luptă, este o trădare.

In carceră e întunerec. Prin carne îmi aleargă roiuri de furnici. Şi capul mi-e greu... Un camarad din camera de gardă a mai aprins o ţigară şi un moment prin faţa mea au defilat din nou inscripţiile de pe pereţii carcerii. De ce-ai plecat, prietene drag? Te-ai simţit singur? In jurul tău, în sufletul „turmelor necuvântătoare" n'ai simţit că pulsează aceleaşi năzuinţi spre lumină? N'aveai decât să întinzi o mână. De ce n'ai făcut-o?

ALEXANDRU ANTOHI

Poezii poporale ardelene

Arde, Doamne, dealurile,
Să rămână şesurile,
Să s'adune dorurile,
Să s'adune doi cu doi,
Eu cu badea amândoi.

●

Pe din jos de sat la vale,
Trece dorul meu călare,
Şi cum trece nu mă 'ntreabă.
Fostu-i-am sau nu eu dragă?
Trece badea pe cal alb,
Blăstăma-l-aş şi mi-i drag.
Trece badea pe cal sur,
Blăstăma-l-aş nu mă 'ndur,
Că i-au fost buzele muri,
Gura miere de faguri.

●

Frunză de iederă verde,
Om de om trage nădejde;
Numai eu nu trag nădejde,
Că cu badea nu-s de-o lege.
El e Ungur, io-s Română,
Dragostea nu ni-i deplină;
Io-s Română, el e Ungur,
De-a lui dor eu nu mă bucur.
De! De-ai fi bade, Român,
Ţi-aş purta dorinţa 'n sân;
Dar nu eşti de legea mea.
L-oi purta şi nice prea.

●

Frunze verzi dintre girezi,
Drăguţ ca al meu nu vezi;
Pe el e cămaşă dalbă,
La grumazi năframă neagră;
Pe din sus de gurişoară
Cunună de mustăcioară:
Pe de-asupra ochilor
Cărare c'a domnilor,
Cărare de rogoz verde;
Rău mă tem că mi l-oi pierde,
Că l-am mai pierdut odată
Şi l-am găsit la o fată,
Stare-ar ea nemăritată:
Ca mărgeaua ne 'nşirată;
L-am aflat dat gândului
La curţile dorului,
Unde-s porţile deschise,
Mândrile pe table scrise.
Dară dorul m'a 'ntrebat
Că la ei eu ce-am cătat?
Caut p'ăl cu cureaua lată,
Sus e Dumnezeu să-l bată
Că m'a 'nvăţat sărutată
Şi-acum mă lasă uitată.
Caut p'ăl cu cea peană verde
Sus e Dumnezeu şi-l vede.
Că m'a 'nvăţat a iubi
Şi-amú mă lasă-a dori.
Bate, Doamne, p'acela
Care 'nşeală drăguţa;
O 'nşeală şi nu o ié;
Bate-l, Doamne, cu ce-i vré:
Să n'aibă pită pe masă
Nici sănătate în oasă,
Nici sare în sălăriţă,
Nice pită pe poliţă.

Din „Gazeta Transilvaniei", No. 14, din 1892.

Impăraţi şi împărătese abisiniene

Regina din Saba, numită în legendele mistice arabe şi iudaice Biltis sau Sybille, a fost fondatoarea unei dinastii ce a domnit peste un mileniu şi jumătate în Abisinia. Acestei femei frumoase şi iscusite i se datorează inspiraţia uneia dintre cele mai frumoase poeme antice: Cântarea cântărilor. Poemul a luat naştere, astfel spune tradiţia, dintr'o aventură galantă (dacă ne-am exprima în limbaj modern) a Regelui Solomon. Faima acestuia, de înţelept, mare om de stat şi mare amorez străbătând ţări şi mări ajunsese până la suavele urechi ale Reginei ce domnea peste Etiopia şi Arabia. Curioasă, atrasă de mirajul acestui bărbat şi probabil mânată de calcule politice secrete, Regina din Saba porni înspre Jerusalem, oraşul în care Solomon înălţă spre prea mărirea lui Iehova un templu strălucitor şi unde trona înconjurat de o curte fascinantă prin bogăţie, eleganţă şi gust artistic. Ca fină diplomată şi cunoscătoare a firii masculine, Regina din Saba îl ţinu pe regele poet mai mult timp la distanţă, ceiace cu timpul produse un efect enervant asupra acestuia.

Solomon era gentlemen, iar femeia care ajunsese să-i stăpânească simţurile era regină. Deci, n'avea decât să sufere şi să se stăpânească.

Caravana reginei era gata de plecare, încărcată cu darurile regeşti ale îndrăgostitului decepţionat. In ajunul plecării, Regina din Saba declară spre surprinderea şi încântarea regelui că ultima noapte o va petrece în palatul său, *cu condiţia să fie respectată*. Regele, care înţelese jocul, prestă jurământul ce-i fu cerut. Dar la cina ce avu loc şi care — după porunca regală — era încărcată cu mâncăruri excitante, regina îl deslegă de jurământ. Visul regelui i se îndeplini tocmai când aproape încetase a mai spera. Idila dură câteva luni, iar fericirea lui Solomon îşi găsi expresie exaltată în poemul biblic „Cântarea Cântărilor", — fructul abstract al iubirii lor. Insă legătura avu şi urmări pozitive. Copilul care se născu în timpul călătoriei spre casă a fost întemeetorul dinastiei care a domnit în Abisinia dela 800 înainte de Iisus până la 800 după.

Pe la jumătatea secolului trecut era domnitor în Abisinia Theodorus. Făcuse o carieră strălucită, ajungând din vânzător ambulant mai întâi căpitan de bandiţi apoi „Negus Negesti", regele regilor.

Theodorus simpatiza dintre europeni numai pe Englezi, fiindcă spera că aceştia să-i ajute contra Egipţienilor cu care Abisinia avusese mai multe răsboaie. Când Regina Victoria rămase văduvă, împăratul Theodorus avu o idee fatală. Ii trimise o cerere în căsătorie. Curtea britanică n'a răspuns la această propunere. Impăratul abisinian, profund ofensat, încarceră, ca expresie a indignării sale furioase, pe ambasadorul englez şi-l puse în lanţuri la un loc cu criminalii ordinari. O expediţie militară engleză restabili lucrurile în scurt timp. Regele regilor fu asediat şi nevoind să se predea, îşi puse capăt zilelor.

Menelik II, învingătorul dela Adua, s'a numit astfel spre a sublinia că-şi trage origina dela primul Menelik, care fusese cu trei mii de ani înainte fructul dragostei dintre Regina din Saba şi Solomon. Menelik II a fost un monarh original şi n'a preluat dela albi decât armata. Celelalte instituţii ale ţării le voise nesupuse influenţei albilor. Astfel, el nu toleră să existe închisori. După spusele lui, răufăcătorul nu trebuia să fie păzit şi hrănit de oameni cinstiţi, ci să poarte pedeapsa în văzul tuturor. De aceia, criminalii erau mutilaţi, în timpul domniei sale, apoi lăsaţi liberi.

Când i s'au arătat mine explosive, împăratul s'a înfuriat. La ce mai serveşte — spunea el, — curajul soldatului, dacă un laş poate nimici sute şi mii dela distanţă.

In cercurile nobile abisiniene otrava era un mijloc preferat pentru fel de fel de combinaţii. Ultima nevastă a lui Menelik, Taitu (firicel de soare) sveltă, cu pieliţa albă şi perfidă, voi ca fratele ei să fie urmaş la tron. Cum însă Menelik desemnase ca moştenitor, neavând fiu, pe un nepot al său, s'a recurs la otravă. Fire robustă, împăratul rezistă, deşi trecuse de şaizeci de ani. Ultimii lui ani de viaţă i-au fost întunecaţi de paralizie, efect al otrăvii şi de intrigile pentru succesiune.

ier.

Const. Argeşanu: Drumuri albastre (Insemnările unui Pilot)

Editura „Adeverul" 1937

D. Const. Argeşanu şi-a folosit talentul de povestitor spre a ne transmite marea sa dragoste pentru înălţimile ce ascund frumuseţi nebănuite de muritorii de rând. Muritori de rând pentrucă abia după citirea paginilor acestei cărţi, îţi dai seama cât de mic şi neînsemnat este omul în faţa imensităţilor de albastru pe care totuşi puterea lui creatoare a reuşit să le subjuge în parte.

„Drumuri albastre" conţine un mănunchi de povestiri din viaţa sburătorilor mecanici. Toate însă ni se par simple pretexte. Fondul tuturor este acelaşi: dragostea de a domina văzduhurile, setea de a gusta senzaţiile zborului întovărăşit numai de albastru imens.

D. Const. Argeşanu nu uită însă nici de pământ şi ne descrie cu aceiaşi măestrie oamenii şi natura. Iată un zbor care-i dă prilejul să guste de sus frumuseţile de jos şi să ni le transmită şi nouă *(Inscripţii vechi)*, iată povestea pilotului nenorocos, *(Pilot fără noroc)* mecanicul Gheorghe Costache, un tip simplu, fără complicaţii sufleteşti, dar fiind un adevărat posedat al zborului, simpatia noastră faţă de acest „erou neglijat al aerului" este fără rezerve.

Pe lângă mici întâmplări şi episoade tragice din timpul marelui război am găsit în cartea d-lui Argeşanu o povestire care mişcă până la lacrimi. Este povestea vieţii tragice a unui vultur cu aripile de oţel (Povestea unui Nieuport) o povestire pe care autorul o pune în însăşi gura avionului. Deşi nu este adevărat, totuşi autorul reuşeşte să ne facă să credem şi asistăm la desfăşurarea dramatică a episoadelor mai principale din viaţa avionului. Vedem cum capătă viaţă, cum încalecă înălţimile şi sboară, cum luptă cu alte păsări duşmane şi cum moare doborît la pământ.

Ştiam că aviaţia este necesară nu numai în vremuri normale dar mai ales pentru vremuri de război. Expuneri de motive savant întocmite ne demonstau această necesitate. Nu ştiam, nu bănuiam atâta frumuseţă, atâta farmec. Abia cetind cartea d-lui Argeşanu îţi explici goana nestăpânită după înălţimile albastrului nemărginit, goană care duce pe mulţi chiar, până la moarte. Cum să nu sfideze omul moartea dacă zborul îl învaţă „poezia zborului, farmecul zării, taina nestăpânită a drumurilor albastre"?

Al. An.

Un serviciu prietenesc

Nu era greu să constaţi că Eracle era amorezat. Era deajuns să te uiţi la el. Avea o vânătae sub ochiul drept iar pe frunte umflătura unui cucui. Semn că iubea... Eracle, oridecâte ori e amorezat, mănâncă bătae.

— Trebue să-mi faci un serviciu, — mă rugă el, — un serviciu prietenesc.

N'o lua în nume de rău, dar... iarăşi sânt amorezat.

— Sânt oricând gata să-mi servesc prietenii, — exclamai eu. — Prietenia, pentru mine, e sfântă.

— Iată despre ce e vorba. Tu ţii la mine, nu-i aşa?

— Mai e vorbă, Eracle! Ca la ochii din cap.

— Ei bine, Lucia Branteş este dulcineea visurilor mele.

— Pardon, — spusei, — nu uita că Lucia e măritată şi s'ar putea ca...

— Nimic! Sânt hotărît. Lucia e a mea şi tu trebue să-ţi ţii gura.

Mi-o ţinui cât putui şi aşteptai ca să ia el cuvântul. El nu mă lăsă prea mult să aştept.

— Dragă Andronescule, Lucia mi-e dragă şi pentru ea sânt în stare să fac crimă.

— Crimă?!? Să n'o faci, Eracle!

— N'o fac, — spuse el, — decât dacă-mi promiţi c'o să taci.

— Tac!

— Dar nu numai atât. Am nevoe de alt lucru. Trebue să mergi cu mine la Şosea, s'o intâlnim.

— Merg oriunde! Eracle, eu... prieten ca mine mai rar...

— Ei, bravo, vin să te pup! Ascultă ici, Andronescule: Lucia nu este numai Lucia visurilor mele de-o clipă, ci Lucia este amanta mea.

— Am...?

— Ssst, nu fii idiot! Amanta mea.

Tăcui din nou, pentru că Eracle îmi ţinea gura strânsă. Dacă aş fi încercat să spun ceva, m'ar fi sufocat.

— Vreau un serviciu prietenesc dela tine.

— Sânt gata să ţi-l fac.

— Iată ce-ţi cer. Vei merge cu mine la rondul al doilea. Cunosc eu p'acolo un şir de alei neştiute de nimeni.

— Bine... dar nevastă-ta?

— Taci, sau iar te pocnesc!

Tăcui din nou. El m'ar fi pocnit cu siguranţă. Era hotărît la orice. Şi-apoi, prietenia pentru mine era un lucru sacru. Pentru un prieten, sânt gata să-mi vâr mâna 'n foc.

— Inţelegi? — mă lămuri el. Vreau să mă 'nţelegi din ochi. Adică: lumea care mă ştie 'nsurat, văzându-mă c'o femee la Şosea, ar putea crede că-mi înşel nevasta. Or, fiind şi cu tine, oricând voi putea spune că femeea era cu tine, nu cu mine. Asta e tot ce-ţi cer, să mă serveşti prieteneşte, căci simt că mor de dorul Luciei!...

Eu sânt un om sensibil la orice durere omenească şi mă pusei cu totul la dispoziţia prietenului meu. La ora 7 seara, îl voi însoţi la rondul al doilea pentru ca el, la adăpostul persoanei mele, să se poată plimba în voe cu iubita dorurilor sale. Partea proastă era că... nu prea aveam pantofi — cum să zic — prezentabili pentru o astfel de expediţie. Singura mea pereche, la care Eracle se uită luând un aer lamentabil, se prezenta prost. Tocurile erau puţin cam tocite, pingelele aşijderea, iar pielea... puţin cam crăpată şi ea pe ici, pe colo.

— Nu poţi merge cu pantofii aceştia. M'ai face de râs...

— Păi, — zic, — cu tot regretul, dar alţii n'am.

— Pentru ca să mă poţi însoţi demn, îţi voi aduce o pereche de pantofi de-ai mei. Trebue să salvăm aparenţele.

Intr'adevăr, la ora 7 făr' un sfert, Eracle îmi aduse la domiciliu o splendidă pereche de pantofi de lac şi, ca să-mi dovedească gratitudinea sa, îmi spuse:

— Incalţă-i, dragă, şi poartă-i sănătos. Ţi-i fac ţie cadou.

Era o pereche admirabilă de pantofi, aşa cum de multă vreme nu purtasem. De lac, cu boturi ascuţite şi cu bizeţ de căprioară.

Mă 'ncălţai în pripă şi la orele 7 fix, doamna visurilor sale îşi făcu apariţia, vaporoasă, pe aleea centrală. Mă prezintă cu o curtoazie princiară:

— Iată, iubito... acesta e prietenul meu Andronescu, câştigătorul cupei la Marathon şi unul dintre aşii sportivi ai Capitalei.

Practică tennisul, canotajul şi sky-ul la perfecţie.

— Incântată, — îmi spuse ea, minunându-se de calităţile mele sportive, — şi eu sânt sportivă.

Il luă pe Eracle de braţ şi parcurserăm câteva alei cu toată religiozitatea, în tăcere. In amurgul care se lăsa, observai că însoţitorii mei se sărutau de mama focului. Mă rog, tinereţea îşi cerea tributul său... După două tururi prin aleele laterale, în care timp servisem drept personagiu mut sau — dacă vreţi — drept decor unei idile, mă simţii destul de obosit şi parcă... pantofii de lac mă cam strângeau puţintel. Aveau boturile ascuţite şi-apoi, pare-mi-se, erau şi c'un număr mai mic. Ne aşezarăm pe-o bancă tăinuită. Eu mulţumii în gând lui Dumnezeu când ea, simţind nevoia de joacă, mă invită graţios cu voce cristalină şi ciripitoare:

— Hai să ne fugărim toţi trei prin alei... Tot e întuneric, nu ne vede nimeni...

— Bucuros, — primi Eracle, — repezindu-se după ea. Vrând-nevrând, trebuii să-i urmez, mai ales că juna Lucie era sportivă din cale afară. Alerga ca o căprioară şi la fiecare cotitură, îmi striga:

— Ia hai să ne luăm la întrecere! Să vedem, care pe care...

Fugeam după ea, de-mi eşeau ochii din cap, iar drăcoaica nu obosea de fel. Aşi fi vrut să se oprească, ca să-i spun lui Eracle că-mi ese sufletul şi că pantofii mă strâng de mama focului.

— După mine, domnule Andronescu... Doar ai câştigat cupa la Marathon.

Câştigasem pe dracu!!... Cine-l pusese pe Eracle să-mi atribue virtuţi ce nu erau ale mele? Eu nu ştiam nici tennisul, nici canotajul, nici sky-ul. Ştiam doar atât, că-mi luase părul foc în goana asta desmetică şi că Lucia, bruna Lucia, n'avea astâmpăr:

— Hai, hopa!... inc'un tur. Mi se pare că-ţi fur titlul şi cupa...

Fir'ar al ciorilor de titlu cu cupă cu tot!.. Şi iar ne porneam dealungul aleilor, să-mi iasă sufletul, nu altceva! Pantofii de lac îmi strânseseră picioarele, ca 'ntr'un corset de foc. Aveam impresia că pluteam într'o bae de jeratec. In fugă, aş fi vrut să-i strig lui Eracle că nu mai pot şi că o astfel de bătae de joc nu pot suporta la infinit! Dar... pas de-i vorbeşte! Dumnealui se zbenguia în ţopăituri şi eu abia mă mai ţineam după ei!... Intr'un târziu, oboseala o cuprinse pe drăgălaşa şi sportiva făptură, astfel că ne aşezarăm tustrei. Bogdaproste...

Eracle era intr'al nouălea cer. O giugiulea şi-i adresa complimente dintre cele mai graţioase. El, îi spunea:

— Mânca-te-ar tata de sportivă...

Iar ea, lui:

— M'am inscris pentru cupă, la alergări... Deaceia am nevoe de antrenament serios.

I-am şoptit printre dinţi, uşor:

— Eracle, pantofii...

Dar el n'avea timp de mine. Imi făcu doar un semn, să tac.

Nu trecuseră nici zece secunde şi Lucia ne ordonă:

— Acum, hai fuga retour. Să vedem cine ajunge 'ntâiul!...

Asta era prea-prea! Şi prietenia are o margine. Le spusei doar atât: — Halt! Mă ridicai demn de pe bancă şi trecui pe cea alăturată. Acolo mă descălţai uşurat de pantofi, răsuflai în voe şi-i zisei lui Eracle:

— Să-ţi fie ruşine obrazului. Ia-ţi pantofii înapoi. Şi altă dată să mai pofteşti să-ţi fac un serviciu prietenesc, măgarule! După ce că eşti însurat, faci pe sportivul la Şosea, pe spinarea altora... mi-ze-ra-bile!

De atunci, dela această întâmplare, Eracle e supărat pe mine şi susţine că nu sânt în stare să fac cuiva un serviciu prietenesc...

IULIU LAZAR

Ghicitori sinonime despre ac.

Dumitrică mititel
Cu buricul după el.

Sferendache mititel
Cu codiţa după el.

Aleuţă mititel
C'un măţişor după el.

Ce e mic, mititel,
Şi 'ngrădeşte frumuşel?

Ce fuge mereu la vale
Şi-şi lasă maţele 'n cale?

Am o capră albă,
Inhămată de coadă.

Am un moş târicel
Dară ii mic, mititel
Şi face gard frumuşel.

Am un bou: cu coada sparge
Şi cu capul drege.

Iliuţă trece'n cale
Vărsându-şi maţele 'n vale.

Am o păsărică:
Cu ciocul ciupeşte
Cu coada cârpeşte.

Am un cocoş:
Cu ciocul urzeşte
Cu coada 'mpleteşte.

Am un par şi o nuia
Şi 'ngrădeşte cât oi vrea.

(Culese din „Gazeta Transilvaniei" No. 244—1891).

Patruzeci de ani dela moartea lui Ion Ghica

La pomenirea lui Ion Ghica, — dela a cărui moarte s'au împlinit patru decenii — iată cum, din răsfoirea proaspătă a paginilor lui literare, ni se prezintă prozatorul acesta, care nu încetează şi nu va înceta a fi interesant.

Ion Ghica face parte din acea categorie de scriitori ai spiritului comandat, într'ale cărora opere nu se simte marele fior al creaţiei. Personagiile sale răspund la chemare, înaintează cu destulă băgare de seamă, fără să calce regulele de circulaţie a ideilor şi de împletire a faptelor. Şi totuşi manualele — cele de poetică — şi antologiile îl folosesc cu multă precauţiune, pentrucă nu poate fi dat ca model de stil, decât în chip fragmentar, şi numai în partea rezervată memorialisticei, unde-şi are locul de frunte în sub-genul: anecdota. In literatură contează mai mult prin ceeace a fost în stare să sugereze decât prin ceeace a dat.

Incăput pe mâna unuia dintre scriitorii care ştiu să filtreze realitatea şi s'o transforme în artă însufleţită, imensul material conţinut în scrisorile sale ar fi putut da opere adevărate. Atât de mare este puterea în sine, puterea „absolută" a acestui material, încât chiar trecute prin scrisul prea îndelung povestitor al lui N. D. Popescu, capitolele ce tratează despre Ianu şi despre Zavera au inspirat Bucurei Dumbravă viile ei romane: „Haiducul" şi „Pandurul".

Valoarea documentară a scrisorilor lui Ion Ghica este imensă.

S'ar putea obiecta — şi s'a obiectat — că ele se apropie mai mult de cronică şi că faptele nu corespund nici adevărului aceluia imaginat (prin care fantezia epică a literatului te face să le primeşti drept întâmplări pretrecute), necum adevărului istoric şi că a prelungit viaţa unora din personagiile lui, plimbându-le prin locuri unde n'au fost nici odată, numai ca să poată avea cu ele convorbiri postume. (Precum altui personagiu i-a atribuit păreri pe care el, în viaţă le combătuse ori de cari a fost străin).

Dintre cercetătorii de mai târziu, unii au scos la iveală şi îndreptat asemenea erori.

Am avut astfel, acum zece ani la „Universitatea populară a Căminului cultural" din Bucureşti o conferinţă a d-lui Const. Graur despre: „O şi mai veche mişcare", adică despre o mişcare mult mai veche decât vechea mişcare socialistă română. Intemeindu-se pe o scrisoare a lui Ion Ghica adresată lui V. Alecsandri şi publicată în „Convorbiri literare" din 1883 sub titlul „Mehtupciu", conferenţiarul a comentat, cu rectificările cuvenite, povestea despre încercarea de falanster a lui Teodor Diamant, ca un capitol vrednic de amintit pentru cine face preistoria sau de protoistoria socialismului românesc.

Au urmat, în „Mişcarea Socială" a d-lui Ilie Moscovici, cercetările făcute în această privinţă, de Nicolae Deleanu pe baza unor acte găsite la Arhivele Statului.

Iar în ultima vreme, d. profesor D. Popovici dela Universitatea din Cluj, în documentata lucrare „Santa Cetate", ocupându-se de autorul moral al falansterului dela Scăeni, a făcut îndreptări importante afirmaţiilor nedovedite — sau dovedite neconforme cu realitatea — din a XVI-a scrisoare a lui Ion Ghica.

Numai pagini cari au izbutit să se impună şi să stârnească o adevărată mişcare, în lumea ce se ocupă cu literatura şi cu interpretarea socială şi psihologică a faptelor istorice, — numai ele pot avea parte de atâtea completări şi critici. Dar faţă de un om de bună credinţă, care însă când şi-a aşternut scrisorile n'a avut la îndemână documentele prin cari să-şi controleze amintirile — înseşi criticile şi îndreptările pomenite sânt omagii indirecte. Ele dovedesc că scrierile lui Ion Ghica, chiar dacă nu au fost în întregime un exemplu, rămân cu toate acestea un admirabil imbold.

BARBU LAZAREANU

Cronica modei

Marele eveniment monden în Londra în primăvara aceasta a fost stagiunea de Operă la Covent-Garden. Principesele Helena-Victoria şi Luiza-Maria au asistat la reprezentaţia lui Otello şi apoi la reprezentaţia trupei de Operă din Paris, cu piesa Ariane şi Barbe-Bleu.

La această reprezentaţie a fost prezent şi scriitorul André Maurois. Principesele regale purtau una o rochie galbenă şi alta o rochie de catifea culoarea prune.

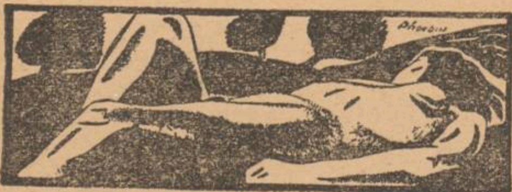
Seratele dansante la Derby House sânt dintre cele mai selecte şi se dau rar. Printre cele mai strălucite a fost aceia dată, prin mijlocul lui Aprilie, de Earl şi Contesa of Derby. La dans au luat parte trei generaţii. Lady Derby purta o rochie de lame de argint, garnită cu vulpe argintie. Toaletele mamelor care însoţeau pe tinerele debutante în viaţa mondenă erau de o mare bogăţie şi de un gust neîntrecut. Intre altele o rochie de velour chiffon galbenă cu profuziune de bijuterii cu pietre preţioase aigue-marine. Apoi o rochie albastru palid perlată cu ţechini de aur şi reflecte roşii, dar mai ales rochii de dantelă colorată, albe şi negre.

Blănurile la modă au fost expuse mai ales la reprezentaţiile dela Operă. Vulpea argintie este cea mai preferată, deşi nici ermina şi samurul nu sânt despreţuite. Chinchilla este mai ales blana doamnelor în vârstă şi e foarte rară. Blana se poartă mai mult în formă de cape sau în haine scurte, dar în această formă se potrivesc mai ales femeilor tinere, înalte şi subţiri.

Capele purtate ziua au o aparenţă mai tânără decât cele purtate seara. Poate pentrucă cele pentru stradă au umerii drepţi, şi apoi coboară brusc dela umeri. Aceiaşi linie se observă şi la hainele scurte. Pe când capele şi hainele lungi au linia umerilor curbată în jos spre braţe. Dar haina cea mai la modă este fără îndoială boleroul. Boleroul de ermină elegant, acel de vulpe amuzant. Tipic ca formă este boleroul până în talie cu umerii pătraţi, gulerul mic în rulou în jurul gâtului, încheiat sub bărbie, cu mâneca lungă trei sferturi şi largă între umăr şi cot. Femeile în vârstă poartă la boleroul de tipul acesta mâneca lungă până peste degete, cu acelaş efect de umeri pătraţi.

Cu prilejul încoronării toate familiile mari şi-au dat bijuteriile la reparat şi la refăcut. Influenţa trecerii prinţilor indieni prin Londra pentru încoronare se resimte în nouile forme ce se dau actualmente bijuteriilor. Ele se fac în piese mari. Nu se mai fac bijuterii în linii geometrice ca în timpul din urmă. E ceva sentimental acum în desemnul lor, amintind forma de petală sau frunză în broşe şi clipsuri şi suflul primăverii înflorite. Dar mai dominantă decât această uşoară amintire a epocei victoriane, este influenţa orientală care impune bijuteriilor formele simple, austere şi mai mult masive. Pietrele preţioase, rubinele, safirele, diamantele nu se mai montează în aur briliant, ci pe cristal, agate, lapis. Americanii au căutat să imite chiar forma vitraliurilor din Westminster Albay în bijuteriile lor.

BITRIX.

Cronica cinematografului

Stan şi Bran

—Ar trebui să-şi mai înoiască repertoriul. Tot mereu acelaş şi acelaş lucru. Aceleaşi clovnării pe care, de cincisprezece ani,... etc., etc...

Aşa vorbeşte domnul imbecil superior despre ultimul film al trupei Laurel-Hardy. Şi ne întrebăm ce lucruri nouă ar dori d-sa?

Dublul personaj Stan-Olie nu poate fi alt decât o păreche de vagabonzi, de o mare bunătate de inimă şi de o remarcabilă imbecilitate personală, imbecilitate cu atât mai înduioşătoare cu cât este mai întreprinzătoare.

Principalul contrast comic în poveştile lor se găseşte în buna-voinţă de a fi activi, în pretenţia lor perpetuă de a se afla în treabă, de a cuceri rezultate, pentru ei sau pentru alţii, şi totala lor inaptitudine de a se descurca în viaţă. Contrastul dintre ambiţiile lor de oameni de acţiune şi dezadaptarea lor utopică este nu numai izvor de efecte humoristice, dar şi de duioşie. Căci acest contrast reaminteşte şi evocă „aura" sufletească a copilăriei. La copii găsim tovărăşii de acestea, amici nedespărţiţi, „în ruptură de societate", plecaţi de acasă, atraşi de prestigioasele promisiuni ale vieţii de vagabond, cu poezia ei misterioasă şi libertăţile sale infinite. Cei doi pelerini (fugarii sunt mai întotdeauna doi; rareori mai mulţi şi niciodată unul singur) cutreeră, mânăn mână, sate şi oraşe, îşi închipuie că învaţă a cunoaşte lumea şi, mai ales, se cred obligaţi să sară oridecâteori cineva are nevoie de ajutor. Săritori şi îndatoritori, iată cum sunt în mod normal vagabonzii din convingere, vagabonzii din vocaţie, totdeauna naiv, copilăros de „cavaleri". Donchişotismul este caracteristica adolescenţei, mai ales a adolescentului cu imaginaţie, avid de viaţă liberă cum este tocmai acela care, împreună cu băiatul de peste drum, a plănuit să fugă de acasă şi să meargă în lumea largă.

Toate aceste lucruri sunt intim legate de psihologia copilăriei. Când le găsim la adulţi (căci copilăria poate întârzia, prelungindu-se oricât) ele apar încă mai înduioşătoare, căci se complică cu grotescul unor mutre care nu mai au nimic din gentileţa delicată a adolescenţei. Şi această nepotrivire, precum şi stângăciile de mişcări care rezultă, pimentează cu comic tonalitatea general înduişătoare a situaţiunilor.

Aceste situaţii alcătuesc obiectul poveştilor Laurel-Hardy. Totdeauna. Ele şi nu altele. Niciodată altele. Dacă, pretenţioşi ca domnul imbecil superior cultural român, vom cere celor doi actori să mai ne dea şi „altceva", să renunţe la sempiternele roluri de vagabonzi şi tonţi şi să ne dea un Napoleon sau o Traviată, binomul Stan şi Bran va refuza, explicând că tocmai făcând aşa ar cădea în monotonie. Şi ar adăoga poate:

— Colegul nostru Harry Baur a păţit exact ceeace ne propuneţi să păţim noi. Ascultând de exigenţele unui anumit public care vrea variaţie-cu-orice-preţ, Baur — acest atât de bun actor — şi-a propus vitejeşte să fie, rând pe rând: negustor rus, amiral francez, rege judeu, chelner, şofeur de taxi, Beethoven, convict, gardian de far, etc. etc. Se zice chiar că, în urma succesului „Damei cu Camelii" (filmul Metro-Goldwin), Francezii — invidioşi şi răzbunători cum sunt ei — au hotărît să facă şi ei o „Damă cu camelii" unde rolul Marguerittei Gautier să fie încredinţat lui Harry Baur, panaceul cinematografic francez universal. Rezultatul acestei multiplicări a lui Harry Baur a fost — lucru curios — monotonia. Tocmai diversitatea însărcinărilor făcea să reiasă mai izbitoare monotonia interpretării. Simţeam limpede că, în locul personagiului poveştii, nu aveam înaintea noastră decât pe interminabilul şi pretutindinele Harry Baur... Nu! (vor conchide atunci amicii noştri Stan şi Bran) nu vrem să ne variăm rolul. Păstrându-l indefinit acelaş vom putea cu atât mai bine să fim „variaţi".

Căci, în artă, diversitatea aparţine nu „subiectelor" ci detaliilor de realizare. Comediile noastre sunt pe bază de gag-uri. Pe ele căutăm noi să le înnoim. Psihologia pe care ele-s altoite o păstrăm, din contra, cu îngrijire, intactă.

Detaliile

— Dar tocmai (va răspunde atunci domnul imbecil cultural superior român) tocmai aceste detalii sunt mereu aceleaşi. Mereu tumbe, mereu accese de râs incoercibil, mereu acea „înţelegere cu întârziere", etc., etc.... Iată un exemplu: scena gâdilatului din „Testamentul" reproduce pe aceea a râsului din Fra Diavolo. N'avem oare atunci dreptate să ne plângem de repetiţie?

Am citat toate aceste argumente căci nu există animal mai primejdios decât prostul cu păreri.

In „Testamentul" avem o lungă scenă în care Laurel, Hardy, Tutorele şi Tutoarea se fugăresc prin odăi ca să-şi smulgă un testament. Cele două echipe fac pase ca la rugby. La un moment dat, cocoana rămâne în duel singular cu Stan. Acesta băgase testamentul în sân. Vrând să i-l ia, cocoana constată că eroul se gâdila şi profită de acest „călcâi al lui Achile". Ii smulge testamentul şi vine cu el în odaia de alături fluturându-l triumfător şi strigând, războinic: Ha-hàaa! La care Bran înşfacă brusc testamentul din mâna doamnei, strigă şi el Hi-hìiii, şi goana reîncepe. La un turnant, Bran trece pe lângă Stan care tot mai râde de pe urma gâdilatului. Bran îi „pasează", testamentul. Stan, îl strecoară maşinal, în sân. Cocoana se repede. Stan, atunci, la perspectiva de a fi iar gâdilat şi deranjat în lichidarea restului de râs care îi mai rămăsese, bagă frumuşel mâna în sân şi, de bună voie, cu resemnare, dă cocoanii testamentul, se scuză (tot râzând) că „îi pare rău, dar nu poate face altfel", şi se aşează, confortabil, într'un loc mai retras unde îşi vede în tihnă de râs asistând ca un străin la apriga luptă a celorlalţi. Este aci un amestec de utopie şi boierie, de imbecilitate şi de aristocratică nevoie de a degusta tabietele în linişte, chiar cu sacrificarea intereselor mai grave, — care face ca scena cu râsul să fie cu totul altceva decât aceea din „Fra Diavolo". Analogia este numai materială, în sensul că în ambele cazuri eroul râde cu gura. In asemenea condiţii de ce n'am strâmba din nas constatând, superiori, că şi umbletul lor se execută mereu, şi mereu, şi tot mereu cu picioarele...

D. I. SUCHIANU

Cronica mizantropului

Gusturi feminine

Priveam mai deunăzi într'un magazin de mode felul cum nişte doamne foarte serioase îşi probau pălăriile pe care voiau să le cumpere. Am o deosebită atracţiune, deşi de sex masculin, pentru problemele modistice şi aş putea zice că sunt chiar informat. In definitiv socotesc îmbrăcămintea ca o artă şi ca atare chestiunea intră pentru mine în sfera mai largă a esteticului. Mai e fireşte şi o latură de psihologie şi de sociologie.

Pornind-o dela principii, să vedem pe scurt care sunt elementele artistice dintr'o pălărie, abstrăgând dela utilitatea obiectului, în cazul femeii, nulă. O pălărie, fiind un element artificial, ordonat, adăogat capului, poate să placă pentru motivul pentru care place în genere arta publicului: pentru stil. Şi cum stilurile sunt schimbătoare, atunci şi valorile aderente sunt, vorba d-lui Lovinescu, mutabile. Modista crează o pălărie, adică inventează un stil nou, sau bizuindu-se pe plăcerea care rezultă din restauraţie, reintroduce un stil vechiu adaptându-l nouei linii. Cine urmăreşte bunele jurnale franţuzeşti, făcute de artişti, recunoaşte acolo o mulţime de reabilitări. Se poartă basca, canotiera marinărească, pălăria împărătesei Eugenia, turbanul secolului al XVIII-lea, tricornul, pălăria curierului din Lion, etc. Pentruca o pălărie să fie într'adevăr un produs artistic, e de trebuinţă însă a descoperi în ea un nou factor coordonator: personalitatea. Aşa cum opera de artă plastică este romantică sau impresionistă, dar este mai întâi de toate produsul unui artist, pălăria, vezi unde ne duce o pălărie!) trebue să aibă un autor. De bună seamă autorul unei pălării are o personalitate ascunsă, cu totul supusă convenţiilor, fiindcă altfel cădem în excentritate. In moda bărbătească ea e infinitesimală, în cea feminină însă mult mai accentuată. Aşa dar o pălărie artistică este „semnată". Pălăria neavând o existenţă independentă şi fiind destinată a fi un apendice al capului trebue să se adapteze. Aci intervine gustul modistei sau al clientei care îşi alege din lucrurile originale, când nu se crează anume pentru ea, ceeace convine. O femee poate şti odată pentru totdeauna, adică aproape aprioric ceeace convine şi ceeace nu. O femee corpolentă nu va purta mâneci bufante, basce la rochii, linii orizontale. Fizionomiile iregulare şi infantile se vor proecta pe colerete şi plastroane, oricare ar fi moda. O „pleuresă", o „tocă" dă aer de „damă", canotierele sau beretele cu moţ puse pe vârful capului întineresc, etc. Există deasemeni o toleranţă la culori.

O femee inteligentă, socotindu-se materia primă a operei de artă care va rezulta în urma îmbrăcării, este conştientă de efectele de complimentare.

Ce făceau cucoanele din magazinul meu de mode? Cereau pălării peste pălării fără să indice dinainte vreun principiu sau vreun stil. Odată gătite cu ele rămâneau indecise, aşteptând un criteriu din altă parte. Femeile vin de obicei însoţite de prietene sau de soţi. Când criteriul factorului stilistic şi al factorului personal nu este găsit atunci se recurge la încurajări extrinseci. Modista zice: Vai, doamnă, cum vă întinereşte. Şi apoi e un lucru seyant care se poartă, a luat şi madam cutare. Bărbatul zice: ia-o dragă şi isprăveşte că m'ai plictisit. Şi celelalte. Totul este foarte amuzant şi odată o să mă mai ocup cu asta.

ARISTARC

Tumult

— Imi pare rău! Te-aş ruga să mă erţi! Vezi, când te-am întâlnit... după cinsprezece ani... am uitat cu totul de mine. Alături de dumneata, m'am regăsit copilul de atunci, cu sufletul de atunci, cu îndrăznelile şi timidităţile inerente vârstei... După ce m'am întors dela banchet, m'am analizat, am adunat şi cernut fiecare cuvânt, fiecare gest. Poate au fost unele cam îndrăzneţe... Adică nu, nu m'am exprimat exact, îndrăzneţe, judecate în raport cu mine, cu firea mea, venite dela o altă femee, cred că n'ar fi însemnat nimic. Pentru toate acestea te rog să mă erţi... şi pentru scrisoarea aceia pe care, după ce am expediat-o aş fi dorit să se piardă pe drum. A fost o copilărie, ţi-am explicat, aveam sufletul fetiţei de cincisprezece ani.

A tăcut. La celălalt capăt al firului, Savin aştepta cu receptorul la ureche, ascultând sfârşitul ultimelor cuvinte. Ştia că n'a închis telefonul, era sigur că nu va mai continua dacă nu i-o va cere el şi totuşi nu a spus nici o vorbă. Privi fără voe imaginea din oglindă, aidoma lui, ca şi el ascultând tăcerea îndepărtărilor, apoi duse mâna liberă prin părul care începuse să încărunţească şi îl mângâe, cu milă, cu părere de rău, cu infinită bunătate. Intr'un târziu, ajunse până la el zgomotul atingerii receptorului de furca metalică. Va-săzică, convorbirea aceasta, atât de mult încălzită în târziul atâtor nopţi singuratice, se sfârşise. Repetă şi el gestul bănuit cu o mişcare obosită, scoase apoi din buzunar port-ţigaretul, îl desfăcu, alese o ţigare, dibui în alt buzunar bricheta minusculă, o privi cu tristeţe şi o aprinse. In semi-întunericul din cameră zvâcnirea de lumină îi făcu rău. Era prea puternică. O stinse imediat şi rămase pe gânduri cu ţigara ne aprinsă între buze.

O pendulă din camera alăturată anunţă ora 8, un claxon al unei maşini oarecare îl făcu să tresară. Avea o întâlnire în seara aceia, la 8 jum. în hall-ul Teatrului Naţional. Era premieră. El insistase să vină. Cum îl va califica dacă nu s'ar ţine de cuvânt? Şi cu toate astea poate că s'ar găsi modalitatea să anunţe. Nu, nu merge! Insfârşit ceva trebuia să găsească pentru că nu mai avea nici un rost să se ducă. Aci sau acolo, ar fi fost tot atât de absent pentru restul lumii. La ce bun efortul de a se mai deplasa?

Cineva bătu în uşă. „Intră"! In livrea de gândac de Mai, băiatul dela ascensor îi întinse o carte de vizită, apoi se retrase lângă perete şi aşteptă.

— Nu vreţi să vă aprind lumina? — i se adresă puştiul după câteva minute, rupând tăcerea care îi ţintuise pe amândoi, în două lumi diferite.

— N'ai plecat?

— Domnul a spus că aşteaptă răspuns.

— N'am nici unul.

Livreaua de gândac de Mai se înclină şi eşi. Savin respiră plictisit, se afundă şi mai mult în fotoliu şi aprinse o ţigare. Lumina ce-i pătrundea în birou din stradă îi era suficientă; zgomotul de afară, în schimb, îl enerva. Ii alunga gândurile, îi fugărea imagini pe care abia începuse să le desprindă din trecut. Prin minte îi străbătu ideia să se ducă să tragă obloanele ferestrelor şi uşii dela balcon. Renuntă. Căută cu ochii înprejurul lui... fum... ba da, era şi ea, o regăsise.

Avea ca şi atunci cincisprezece ani... o cârnă mică cu nasul cât un bumb şi gura la fel, cu ochii sfredel în toate părţile, cu părul neorânduit, nici odată aşezat cum se cuvine. A zărit-o întâi dela fereastra cancelariei. Alerga după vânt, după soare, după copilărie. Au remarcat-o şi ochii Norei, nevastă-sa. Le-a plăcut la amândoi.

Altă dată a auzit-o râzând, râs de mărgele mici de cristal risipite dela gâtul unei femei cochete, adunate în pumnii ei mici. Curând după aceia a fost chemat martor într'un proces „de calomnie". Acuzată de obrăznicie: eleva Liliana Minu; acuzator, profesorul de vioară, un om urât, irascibil, răzbunător. Cazul era destul de grav: lipsă totală de disciplină, dovadă de rea creştere, lipsă de respect faţă de profesori, cu repercusiune de dezordine. Lucrurile stăteau aşa: eleva Liliana Minu găsise cu cale să izbucnească în râs în timpul lecţiei. Intrebată dece, a răspuns pur şi simplu că discutase cu o colegă — a doua vinovăţie —despre frumuseţe, „subiect care nu vă poate interesa pe dumneavoastră".

A urmat o clipă de consternare generală, toate arcuşurile întrerupând scârţâiala nesuferită a solfegiilor, iar în secunda următoare toate perechile de ochi prezente s'au aţintit asupra lui, suprinse poate de figura neobişnuit de urâtă acum. In urmă, întreaga clasă a izbucnit într'un râs înfundat. Profesorul a trântit uşa de s'a auzit până în cancelaria directorului şi a eşit. Cea mai surprinsă de toată scena a rămas Liliana.

— Nu trebuia, dragă, să-i spui aşa! Să vezi, negru în cerul gurii cum îl ştim, are să te dea în consiliu şi...

— Ce i-am spus?

— Nu-i destul? Te-ai legat tocmai de frumuseţea lui.

— Dar nici nu m'am gândit, vorbeam cu Maia despre coafură. Ştiţi, Domnişoara Bon, — (prescurtare de la balon, poreclă inatacabilă, provenită depe urma siluetei ei) — a oprit-o pe sală şi i-a promis că „o laie" dacă mai îndrăzneşte să-şi lase cârlionţii afară din file.

In râsul —, de data aceasta în toată libertatea — uşa se deschise şi în prag apărură directorul şi profesorul ultragiat.

Atunci i-a privit el pentru prima oară, de aproape ochii minunaţi de albaştri şi de calzi. Un interogator serios n'a fost chip să-i ia pentru că a refuzat cu încăpăţânare să vorbească. Işi adâncise doar dunga dintre sprincenele ridicate, scoborâse un pic buza de sus peste cea de jos şi în ochi reţinea lacrămi cărora nu vroia cu nici un chip să le dea voe să se risipească. Au trebuit să se mulţumească cu ceiace au putut afla dela celelalte colege ale ei.

— Să mergem — i-a spus tot el profesorului, luându-l de braţ. — Am să iau măsuri să fie aspru pedepsită. Ai toată dreptatea!

Dar simţea bine că toate cuvintele pe care le rostea erau venite numai depe buze; din adânc, i se năzărise un chef nemaipomenit să se ducă să o ia de urechi, ca pe un copil rău ce era şi pe urmă, să scoată din buzunarul dela piept batista şi să-i şteargă lacrimile.

Seara, la masa profesorilor, a fost singurul care a putut da o interpretare mai bună, scuzabilă, prin copilăria ei, „obrăzniciei nemai pomenite" întâmplată tocmai în clasa celor mari, iar în consiliul profesoral a uzat de toată abilitatea şi inteligenţa ca să poată salva nota la purtare, de altfel a celei mai bune eleve din clasă. Dar a fost răsplătit. Fiecare întâlnire întâmplătoare, pe culuar, ori în pragul uşei clasei lor, atunci când o deschidea şi o închidea fără să spue un cuvânt, inspectând doar cu ochii şi fiecare început de lecţie, era dăruit cu un zâmbet. Dela o vreme, ochii începuseră să se caute pretutindeni, singuri, neîndemnaţi de nimeni şi în clasa în care ai ei lipseau, ora de curs era mai puţin animată, mai puţin încălzită; era numai o lecţie bine ţinută.

Intr'o după amiază, a chemat-o în cancelarie. Era pela 4, Sâmbăta. N'o văzuse în ziua aceia. Deschizând mai devreme uşa clasei lor, n'o zărise la locul obişnuit. A aflat-o Maia în sala de desen:

— Te chiamă Domnul Director!

A pălit la început; pe urmă şi-a strâns zorită blocul, pensulele, acuarelele şi a plecat.

— M'aţi chemat?

— Da, dacă nu te deranjez!

— Pe mine?

— Azi aveaţi liber.

N'a răspuns. L-a privit doar adânc în ochi, cum nu mai îndrăznise să o facă până atunci. Tot Savin a început:

— Vreau să instalez în sala festivă aparatul acesta de proecţiuni. Ai puţin timp să mă ajuţi, să lucrăm înpreună?

— Timp? Poate priceperea necesară vreţi să-mi spuneţi!

— Cu câte mai ştiu eu, cred că o să izbutim!

I-a dat să ţină într'o mână două sârme electrice, în cealaltă un bec imens şi i-a luat amândouă mânile în ale lui încercând becul dacă se aprinde. Când i le-a lăsat, mâinile tremurau.

— Te temi să nu te curenteze?

— Nuuuuu!

A lăsat capul în jos ca să nu-i mai poată vedea ochii, cum se întâmpla mereu de câte ori se întâlneau.

— Liano...

— Spuneţi-mi, mai sunteţi supărat pe mine?

— Numai atâta vroiai să afli?

Şi iar au tăcut amândoi. Se înoptase. De departe, pătrundea până la ei murmur de ape ce se duc şi tictacul monoton al pendulei. La ce se gândeau? Aparent la nimic, în adânc amândoi la acelaşi lucru, la ceia ce nici unul nu îndrăznea să formuleze. Oare victoriile nu sunt uneori înfrângeri?

De sărutat?... da!... o singură dată în cei doi ani de viaţă comună. A găsit-o într'o zi singură, în camera de pian, cu capul pe pervazul ferestrei. Plângea. Afară era primăvară şi crengile înflorite ale unui cireş se înălţaseră până la geam ca să râdă de ea.

— Dece plângi?

— ...

— Ce s'a întâmplat?

— Nimic!

— Te-a supărat cineva?

— Nu!

— Vreo notă proastă la teză?

— Nuuuuu!

— O bucată de muzică pe care nu o poţi descifra? Ia să văd ce studiezi?

Aşezat la pian a frunzărit mai întâi caetul de note, pe urmă l-a închis şi l-a dat deoparte pentrucă degetele îşi amintiseră singure de o melodie pe care poate n'au mai cântat-o nici o dată. Când a terminat şi a întors iar ochii către ea, a găsit-o tot acolo, imagine ireal de primăvăratecă, fixată în rama feerstrei, pe fondul cerului albastru.

S'a ridicat şi apropiindu-se de ea, i-a prins capul în mâni să i-l sărute aproape şi a privit-o adânc. Avea ochii mai albaştri decât viorelele pădurii şi mai de nepătruns decât iezerele din vârfuri de munţi. Poate de aceia i-a şi sărutat. Trupul mlădiu a zvâcnit, tresărire de arc ce azvârle săgeată, dar buzele li s'au adunat în popasul unei clipe de durata unei vecinicii.

S'a desprins cu repeziciune de animal sălbatic surprins de primejdie şi a fugit.

In urma ei, ramura de cireş s'a scuturat şi în miriştea razelor de soare, gândurile lui, ca nişte culegătoare de spice, au adunat firele de aur ale părului ei răvăşit.

S'au regăsit după cincisprezece ani. Atât de mulţi? Nu, poate că nu trecuse de atunci decât o iarnă, desigur nu aceia în care îşi azvârliseră bulgări de zăpadă în alaiul săniuţelor. Era o excursie albă, cu lumină şi soare polar... In risipa fulgilor de zăpadă, ea nu era decât jucăria de preţ a unui imens pom de crăciun. Acum? Atât de mult alta, încât nici nu şi-a dat seama în prima clipă de ce au tresărit şi au rămas locului amândoi, când li s'au întâlnit privirile. Nici n'a cutezat să o salute de teamă de a nu făptui o greşală. A fost şi mai surprins când a văzut-o ocupând un loc, marcat de o carte de vizită, la aceiaşi masă cu a lui. Grăbit a cercetat lista tuturor invitaţilor la această selectă reuniune a oamenilor de litere, i-a indentificat, dar pe ea n'a găsit-o nicăeri. Ce căuta aici? Cine o chemase? A aflat-o mai târziu, descoperind lipsa „Yuky ei Ju-utsu" pseudonimul despre care nimeni afară de revista la care scria, nu ştia nimic. Descoperirea l-a făcut să zâmbească fericit, cum nu o mai făcuse de mult.

— Yuky Ju-utsu?

— Mi se pare.

— Yuki în limba japoneză înseamnă fulguşor de zăpadă şi ţi se potriveşte.

— Ju-utsu, însemnează melancolie, nostalgie.

Era după un vals. Ameţită, ocupase primul scaun liber care îl găsise în cale, locul de lângă el.

— Mi-o închipuiam altfel pe autoarea finelor siluete în versuri...

— O decepţie?

— Dimpotrivă, o bucurie!

— Imi place să cred că e aşa!

— Te-ai făcut mare, Liana, gata să nu te mai recunosc şi... aproape frumoasă!

— Aproape!

— Eu... am îmbătrânit!

— Nuuuuu!

Un nou vals le-a întrerupt discuţia, spre bucuria ei. Alături de un străin îşi putea amesteca ameţeala unei atât de mari fericiri în ameţeala dansului, a muzicii, a risipei de lumină. Nici nu l-a privit măcar, de teama să nu-i întâlnească iar ochii de care îi era atât de dor, dor crescut o dată cu ea, din ea, de totdeauna.

— Dece ai rămas pe gânduri, Liana?

— Nici n'am observat când aţi venit lângă mine.

— Aşa sunt copiii. Au foarte puţin desvoltat spiritul de observaţie.

— Dar profesorii?

— Ce mai faceţi?...

— Pentru astă seară, sunt fericit!

— Şi eu!

— Din tot sufletul?

— Şi în afară de astă-seară?

— In afară de astă-seară... muncă... cuceriri şi înfrângeri...

— Tocmai dumneavoastră?

— Dar tu ce faci?... Am auzit că te-ai măritat...

— Numai de vreo zece ani.

— Eşti fericită?

— Pentru astă-seară, da!

Au râs amândoi, cu dinţii, cu ochii, cu sufletul întreg.

— Liliana, ştii tu de câte ori m'am gândit la tine în aceşti cincisprezece ani?

— Adevărat?

— Altfel dece ţi-aş spune?

— Atuncea eraţi căsătorit cu o femee admirabilă... Ce face Doamna?

— Acum eşti numai tu.

— Şi Dumneavoastră?

— Nu mai sunt!

— Imi pare rău!

— Pentru amândoi?

— Şi pentru pustiul ce vi-l ghicesc în suflet.

— Numai mie?

Au tăcut din nou. Chelnerul a venit şi i-a comunicat ceva în şoaptă

— Vă rog să mă scuzaţi. Trebue să plec. Mă aşteaptă maşina. La ora 2 am un tren.

A privit-o îndepărtându-se, siluetă în negru şi alb ca a rândunelelor, abia schiţată de o mână dibace pe o placă de cristal. In lumina candelabrului, părul îi căpătase strălucire de văpae. In urma ei şi în mijlocul adunării aceleia de oameni veseli şi spirituali, în care el era considerat întâiul invitat, a simţit singurătatea mai intens decât oricând.

●

Savin a aprins o nouă ţigară, având aerul că meditează la ceva foarte grav, apoi s'a ridicat trudnic, a învârtit butonul electric, a descuiat un saltar al biroului şi a scotocit printre hârtii. A ales una.

„Ceia ce fac acuma, o puteam face şi aseară după ce am plecat dela banchet (tot n'am putut să mă odihnesc după cum proectasem) adică, bine şi rău în aceiaşi măsură. De aceia, încep prin a te ruga să mă erţi că scriu pe o hârtie oarecare, din tren, fără titlu (nu-l găsesc pe acela care să se potrivească şi cu convenienţele şi cu gândurile mele).

Ingădue-mi să-ţi spun că plecând, am adunat şi duc cu mine fărâme din sufletul dumitale. Poate nici nu ştii când le-ai risipit, poate nici eu nu înţeleg prea bine dece le-am adunat. Voi ascunde preţioasa povară în cutia comorilor, numai pentru mine, ştiută numai de mine.

Aş mai vrea să te rog, citind aceste rânduri, să nu zâmbeşti ironic, — (recunosc că ar cam fi cazul). Primeşte-le doar ca pe o imagine luminoasă, strălucire numai de o clipă.

Liana"

După ce împături cu grijă scrisoarea şi o puse la loc, Savin începu să se plimbe prin casă, măsurând încăperea. Era prea strâmtă, nu-i mai ajungea. Se duse şi deschise fereastra, aspiră adânc aerul proaspăt, reveni şi se uită la ceas. Nouă! Dacă ar încerca să... Ar fi o nebunie... Şi totuşi, poate că nu exista o altă soluţie.

— Halo! Liana?

— In persoană. Acolo cine e?

— Eşti singură?

— Cine întreabă şi dece?

— Eu, Savin. Vreau să-ţi spun ceva de mare importanţă pentru mine. Mă asculţi?

— Cu plăcere, ca întotdeauna.

— Te iubesc Liana nebuneşte, cum nu crezusem că aş fi capabil vreodată, de mult, de când te-am cunoscut şi am păstrat aceastǎ taină în mine, cu o zgârcenie de avar. Acuma nu mai pot. Mă înăbuşe, ţi-o dăruesc ţie, cu tot sufletul meu, cu tot ce mi-a mai rămas din el, cu tot ce am mai bun.

A tăcut. In oglinda din faţa lui, figura pe care a zărit-o întâmplător, purta în ochi o strălucire şi lumină nouă! De undeva, de departe, pătrundea până la el, risipa unui cântec de dragoste.

— Te iubesc, Savin! — a auzit însfârşit, după atâţia ani, un glas tremurat şi receptorul a căzut pe furca metalică cu rezonanţă de clinchet de clopoţel.

MOHORA PRIGOR

Cartea românească

Cronica literară

Dem. Bassarabeanu, Poezia lui Al. T. Stamatiad; Ovid Caledoniu, Endymion

Deşi generaţiile mai noui arată pentru d. Stamatiad sentimentele de neglijenţă pe care le nutreşte pentru orice nu este actual, iar critica, încă prudentă, îşi face pe tăcute socotelile, d. Stamatiad poate totuş să se laude că este dintre acei poeţi faţă de care toţi uzează de cea mai mare cordialitate, ba uneori de o afecţiune remarcabilă. Studiul pe care d. Dem. Bassarabeanu i-l consacră în această broşură e o dovadă de duioasă părtinire şi nu voim de loc să aburim cu dificultăţile noastre critice satisfacţia pe care în chip legitim d. Stamatiad e autorizat s'o scoată dintr'o aşa desăvârşită manifestaţie de preţuire. Recenzăm în chipul cel mai obiectiv critica d-lui Bassarabeanu ca s'o împărtăşim în cercuri de cititori cât mai largi.

D. Dem. Bassarabeanu socoteşte că numele d-lui Al. T. Stamatiad este definitiv încetăţenit în poezia noastră contimporană. D-sa remarcă marea circulaţie a operei poetului care se multiplică în numeroase ediţii ceeace este „mai ales apanajul romanelor". Cum se explică renumele d-lui Stamatiad? Prin aceea că d. Stamatiad „este unul dintre puţinii noştri poeţi autentici, a cărui creaţie nu este nici capricioasă, nici convenţională, ci strict temperamentală, aş putea spune chiar, instinctuală". Prin instinctul poetic d. Stamatiad se aseamănă cu „Petrarca, Shelley, Puşkin, Heine, Poë, Hugo, Musset, Baudelaire, Petöfi, Eminescu, pentru a nu-i aminti decât pe cei mai mari lirici". „Trâmbiţele de aur" au făcut, precum ne comunică criticul, o adevărată revoluţie poetică, prin noutatea lor formală, prin muzicalitatea desăvârşită a versului, prin tema lor atât de subiectivă, etc. D. Bassarabeanu dă şi specimene din această poezie, într'adevăr corectă, sonoră, sgomotos sentimentală, dar în care nu e nici o pată de prost gust:

De săptămâni de zile —
De când tu eşti departe —
Mă amăgesc cu vorbe,
Mă sbat ca într'o cursă,
Mă lupt cu'nverşunare şi sufăr în tăcere
Sperând că poate astăzi, sperând că poate mâne,
Voi isbuti odată să'ngenunchez destinul.
Dar astăzi văd că totul a fost o nebunie,
Că zilnic îndoiala în sufletu-mi pătrunde, —
Pătrunde ca o apă ce-a sfărâmat zăgazul,
Pătrunde zi şi noapte şi murmură întruna:
Că niciodată nu voi putea învinge,
C'ar fi să-mi sap mormântul luptându-mă'nainte,

„Douăzeci şi cinci de ani, epiloghează criticul, au trecut dela prima ediţie a volumului prin care poetul Al. T. Stamatiad a debutat în literatură. Două ediţii au apărut într'o bibliotecă de popularizare, ceeace indică un tiraj mare pe un preţ modic, şi ceeace indică în plus că lectorii poetului au fost numeroşi şi succesivi, cu alte cuvinte, cartea a fost preţuită şi de generaţia sa şi de cele următoare. Din acest punct de vedere, — deşi în momentul debutului poezia lui Al. T. Stamatiad a marcat o epocă revoluţionară, — astăzi, se poate afirma, cu drept cuvânt, că „Trâmbiţele de aur" au devenit o carte clasică".

Din „Mărgăritare negre" ni se citează versuri cam tenui, ca

Nopţi fără stele, vise sfărâmate,
Picături de sânge, frig, singurătate,—
Toamnă!

cu observarea binevoitoare că „nu s'au scris în poezia noastră modernă versuri de o aşa nudă simplitate, dar şi de o artă aşa de rafinată şi de o rezonanţă aşa de profundă, ca în aceste poeme".

„Peste sufletul poetului au trecut apoi anii de cumplită tragedie, dar şi de avânt, ai răsboiului nostru de întregire. Poetul de temperament, Stamatiad, nu putea să urmeze dictonul *Inter arma silent musae*. Şi, din tot sbuciumul, jertfele, calvarul, dar şi reînvierea neamului nostru; din întreaga epopee a răsboiului unităţii naţionale, Stamatiad ne-a dăruit cel de-al treilea volum al său de poeme: „Pe drumul Damascului", carte care va rămâne cât va exista o conştiinţă românească, şi care îl aşează în Pantheonul poeziei noastre naţionale".

In timpurile acelea de groază şi apocaliptică încercare a românismului, urmează criticul, „Stamatiad se ruga Providenţei pentru neamul său":

O, ţara mea, cea mai frumoasă'n lume,
Cu cerul 'nalt şi pururea albastru,
Cu păsări cântătoare, —
Cu câmpuri nesfârşite de mătase,
Cu braţe oţelite pentru luptă,
Cu fructe-aromitoare, —
O, ţara mea, cea mai frumoasă 'n lume,
Cu zâmbete de marmură şi aur
Etc., Etc.

Cu psalmul

Fii lăudat,
O, Doamne,
Că mi-ai întins şi mie paharul cu venin,
Căci rătăciam de-o vreme — stingher şi fără vise —
Pe-mare fără ţărmuri,
Intr'un pustiu de ghiaţă,
In funduri de abise

literatura românească se va mândri „în veci" (dacă pământul va dura în veci, bine înţeles!)

D. Stamatiad are afinităţi sufleteşti cu cei doi mari virtuoşi ai poeziei, Baudelaire şi Maeterlinck. Opera sa e demnă „de a intra în clasicitate, cum de altminteri a şi intrat cu volumul „Trâmbiţe de aur". „Timpul nu o va putea doborî". „Stamatiad este unul dintre cei aleşi!"

Acestea sunt excepţionalele opinii ale d-lui Dem. Bassarabeanu asupra d-lui Stamatiad, după care urmează o bibliografie în care sânt colectate părerile favorabile ale criticilor Sergiu Dan, Ion I. Cantacuzino, Şerban Başcovici, Al. Bogdan, Const. Şăineanu, Simplex, C. Orăscu, Const. Stelian, Romulus Demetrescu, V. Stoe etc. Iată semne că activitatea d-lui Stamatiad găseşte înţelegere printre mulţi inşi, ceeace credem că trebue să fie pentru poet un izvor de îndreptăţite mulţumiri.

●

D. Ovidiu Caledoniu (ce nume insolit!) ne înfăţişează un număr de poezii de debutant în care se văd toate caracterele unui anume grup de poeţi format din d-nii Baltazar, Ilarie Voronca şi alţii. E şi oarecare pastoralism bizantinizant şi de o tristă metafizicitate de soiul poeziei d-lui Lucian Blaga. Insă apropierea cea mai mare se poate face cu d. Al. Robot. Versificaţia este facilă, metafora harnică, extomparea legăturilor logice, îndemjnatecă. Totul rămâne însă cam vag, fără centru:

Ecoul pădurilor Naiadele îl vor,
Acum mai limpede, mai melancolic,
Iarba în igrasii o roade un ierbivor,
Şi-o clatină vântul cu suflu de alcoolic.

Poposim,
Prin marea trecere, alături de cerbi şi caverne,
Scuturând de pe noi picurii zărilor eterne,
Pietrele au argint prin unghiuri, pomii în cercuri anii
De-asupra noastră au foşnit mai rar castanii...

Ierbivorul care roade iarba igrasioasă, pomii cu multe cercuri, acestea sânt imagini foarte nimerite pentru a sugera o durată ilimitată.

Cu grupul de care vorbeam mai sus îl leagă pe d. Caledoniu şi exprimarea afecţiunii pentru tată şi mamă într'un chip prea mişcător.

O moală fără leac, mi-e azi poemul tată,
Zi şi noapte-l port în inimă şi'n gând,
In strune a rămas copilăria uitată,
Când dealuri ochii mai frământau plângând.

Să sperăm că experienţa literară va da d-lui Caledoniu o conştiinţă estetică mai temeinică, cu atât mai mult cu cât nimic din producţiile sale de acum nu se împotriveşte categoric unei schimbări la faţă.

G. CALINESCU

Periodice basarabene

După unire, timp de un deceniu şi mai bine, în viaţa spirituală a Moldovei de peste Prut, a fost o perioadă de stagnare, care e explicabilă.

Evenimentele s'au succedat vertiginos şi au produs uluială. A trebuit să treacă un răstimp pentru ca viaţa, sub toate formele, în toate domeniile, să revină la normal, realizându-se astfel o continuitate a celor începute cu atâta elan în preajma renaşterii naţionale dinainte de unire.

Actualmente, viaţa culturală dintre Prut şi Nistru prezintă aspecte mulţumitoare, faţă de trecut. Basarabia a intrat într'o perioadă cu perspective luminoase.

Această fericită întorsătură în rosturile basarabene s'a produs odată cu apariţia a două publicaţiuni periodice: *Viaţa Basarabiei*, la Chişinău şi *Cuget Moldovenesc*, la Bălţi.

Dela aparaţie, ambele periodice — pe baza unor programe de înfăptuiri potrivite realităţilor locale — au fost puse la îndemâna mânuitorilor de condei încercaţi, cunoscuţi, precum şi multora care pentru întâia oară păşeau în arena literară.

Mulţumită acestei înfrăţiri dintre militanţii scrisului, viaţa culturală dintre Prut şi Nistru a început să se desvolte mai intens şi mai rodnic.

Din primii ani de existenţă, atât *Viaţa Basarabiei* cât şi *Cuget Moldovenesc* caută să înfăţişeze, pe lângă viaţa culturală actuală, opere şi autori originari din Basarabia, spre a desgropa un trecut cultural nu atât de sărac pe cât se crede. Astfel, *Viaţa Basarabiei* aduce, aproape cu fiecare număr apărut, câte un crâmpei din evoluţia culturii moldoveneşti.

Paralel cu această prezentare a vechilor militanţi, publicaţiunile stau deschise pentru înfăţişarea ritmului de viaţă din zilele noastre.

Posibilităţile de relevare şi de cultivare a gândului, s'au multiplicat. Afară de *Viaţa Basarabiei* şi *Cuget Moldovenesc* au luat fiinţă încă o seamă de reviste, dintre care cele mai însemnate: *Pagini Basarabene* şi *Bugeacul*.

Deşi sunt nuanţe care le deosebesc, în atitudini, aceasta nu poate să înrâurească nefavorabil asupra evoluţiei culturale din ţinutul dintre Prut şi Nistru.

De pildă, revista *Viaţa Basarabiei* accentuiază, în deosebi, nota regionalistă, întrucât — cum o arată şi numele — caută să înfăţişeze cât mai ampiu sbuciumul Moldovei din stânga Prutului.

Cugetul Moldovenesc însă apare cu un program scurt, dar elocvent şi caută să militeze pentru renaşterea regiunii pe meleagurile căreia apare, prin colaborări din întreaga Moldovă.

Cu aceiaş nuanţă apar şi recentele *Pagini Basarabene*, cu colaborări nelocale, mai numeroase, care totuşi aduc adeseori subiecte cu aderenţă la realităţile dintre Prut şi Nistru. Mult mai autohtonă este revista *Bugeacul*, din partea sudică a regiunii.

Este neîndoios că fiecare dintre aceste periodice în parte şi toate laolaltă vor însemna ceva în evoluţia culturii basarabene. Pentru aceasta însă trebue asigurată condiţia de continuitate.

ALEXANDRU VICOL

Bibliografie

Poezii

Liviu Deleanu: *Ceasul de veghe*.
Editura „Şantier", Bucureşti, 1937, 100 pagini, 60 lei.

Ovid Caledoniu: *Endymion*.
Editura Librăriei Pavel Suru, Bucureşti, 1937, 102 pagini, 50 lei.

Alexandru Călinescu : *Mări moarte* (poeme).
74 pagini, 60 lei.

Romane

Cezar Petrescu: *1907*.
Editura „Cugetarea", Buc., 1937, 437 pag., 100 lei.

Mircea Damian: *Gheorghe I. Marin*.
Editura „Naţionala Ciornei", Bucureşti, 1937, 253 pagini, 70 lei.

C. Constante: *Haiducii Pindului*.
Tip. „Olimpul", Bucureşti, 1937, 334 pagini, 70 lei.

Sociologie Politică

Viocira Pintilescu: *Aspecte din viaţa studentelor*.
Editura „Cartea Românească", Cluj, 1937, 208 pagini, 90 lei.

Petre I. Ghiaţă: *Democraţia creiatoare*.
Editura „Ideia", Bucureşti, 1937, 95 pagini, 50 lei.

Radu Cernea: *Neo-păgânismul în Germania* (Hitler şi biserica).
Bucureşti, 1937, 64 pagini, 30 lei.

Dumitru Corbea: *Acuz*.
Bucureşti, 1937, 127 pagini, 50 lei.

Drept

Anton C. Ionescu: *Eficacitatea internaţională a drepturilor câştigate*.
Bucureşti, 1937, 218 pagini, 138 lei.

Cartea străină

Romanul autobiografic al lui Hauptmann

„Im Wirbel des Berufung", publicat la Berlin de S. Fischer, deși nu este propriu zis o biografie a marelui Gerhardt Hauptmann, este totuși un document de istorie socială a secolului trecut și o răsfrângere a multor momente din viața scriitorului. Aceasta dă un element de intimitate romanului și s'ar putea intitula mai nimerit „nașterea unei vocațiuni dramatice".

In adevăr, în această carte este vârtejul irezistibil pentru cel ce, apropiindu-se de teatru, se simte atras, absorbit de pasiune. Experiențele eroului lui Gerhardt Hauptmann, legătura sa cu actrița Irma, scurta aventură cu prințesa Ditta, chiar felul în care este salvat de o boală grea venită la timp, atmosfera teatrală care învăluie totul, romanticul micilor teatre din orașele de rezidență, toate sunt reale, culese din viața trăită a autorului și totuși par nereale cași visele... Aceiași bucurie dulce și melancolică învăluie clipele trăite, amintite ca și acele inventate.

Teatrul e considerat de Hauptmann ca o eliberare a individului din formele sociale și morale, fiind în acelaș timp real și fantastic.

Destinul său se limpezește și personalitatea se împlinește, se complectează, trecând pe rând prin scene de pătimire simulată pe scenă și dramele reale din viață. Fiecare din capitolele din roman au fost scrise cu atâta adevăr și emoție încât ar fi putut foarte bine fi pagini din memoriile autorului.

Apoi se regăsește aci frumuseța și nobleța în stil mare a lui Hauptmann, emoția intensă și subtilă, poezia care învăluie totul și acea visare ușoară care atinge marginile fantasticului și chiar le depășește pe unele locuri.

Experiențele eroului său Gotter nu sunt însă nici ale sale în special, nici chiar ale marelui scriitor, ci acelea ale unui om care e în curs de formație și atinge o stare în care forțele esențiale ale ființei sale se polarizează în jurul unui centru de activitate și se sintetizează după o anumită dispoziție a senzibilității. De aci vine formidabilul lor interes pentru cititor.

Scriitorul și radiofonia

„Mercure de France" publică un articol, în care Georges Duhamel spune că radiofonia va ruina publicațiile și întrevede perspectiva unei complete dispariții a scriitorilor.

In adevăr, toate împrejurările conlucrează pentru îndreptățirea acestei constatări. Marile reviste nu se mențin decât din expediente economice sau politice, străine de literatură. „Comerțul exterior" — cum spun specialiștii, — e aproape închis, iar cel interior se menține cu greu. Comerțul de librărie stagnează. Noile condiții de lucru și fiscul ridică probleme, pe care scriitorul nu e capabil să le rezolve. „Scriitorul de eri va deveni un simplu „vorbitor". El nu va dispare totuși, ci va continua să trăiască într'o nouă societate, desbrăcat însă de vechile sale privilegii.

Radiofonia de Stat, pe care o luăm de exemplu, face apel la inedit. Ea are marele avantaj de-a procura auditorilor lucruri cu totul noi, având în acelș timp și cinstita scuză de a face cunoscute texte înmormântate pentru totdeauna.

Radiofonia e fără seamăn de lacomă. Ea absoarbe și vaporizează: teatru, povestiri, reportagii și versuri.

Scriitorii sunt în mare pericol. Radiofonia, care reprezintă pentru ei o carieră suplimentară sau mai curând complimentară, promite — în felul cum se defășoară evenimentele — ca în cincisprezece sau douăzeci de ani să devie principalul mijloc de exprimare.

E posibil ca în cel mai scurt timp, majoritatea scriitorilor să întâmpine cele mai mari neajunsuri la publicarea scrierilor lor. Ei se vor mulțumi să le „vorbească" în fața microfonului.

Scriitorul de mâne va redeveni astfel truperul evului mediu dinainte de apariția tiparului.

Marcel Prevost: La mort des ormeaux

Marcel Prèvost situează în Armagnac, pe care-l cunoaște în cele mai mici amănunte, povestea a doi tineri uniți printr'un ansamblu de împrejurări.

Ulmii, care dau titlul acestui roman, capătă o valoare de simbol.

In jurul lor se desfășoară întreaga acțiune și tot aici se cristalizează cele două tinere pasiuni, care cresc în singurătate, aceia a unei fetițe de cincisprezece ani și a unui tânăr de douăzeci.

Aceiași ulmi, după tragica moarte a tânărului și efemerului amant, vor da supraviețuitoarei acea misterioasă și reconfortantă putere de așteptare. In adevăr, ulmii, care păreau morți pentru totdeauna, trăesc încă și lucrează cu toată seva ce le mai rămâne ca să dea naștere — la câțiva metri — la alți ulmi, la altă verdeață, la altă viață...

J. Kessel: Hollyvood ville mirage

In noul său volum, Kessel încearcă să ne prezinte orașul minune, care a fascinat omenirea întreagă.

In primul rând, el a ținut să ne arate — povestirea sa e o adevărată revelație — cum a luat ființă această stranie cetate în inima celei mai sălbatice regiuni. Kessel arată cum s'a născut acest microcosm artificial, cum își continuă viața la un loc cu poporul între vis și realitate, în ce ritm și după care legi s'a pus în mișcare și continuă să meargă această mașină enormă și fantastică, cum trăesc bărbații, femeile și copiii care fascinează lumea și ce soare „universal și rece" luminează acest imperiu al frumuseții.

Autorul a reușit să ne înfățișeze toate acestea într'o serie de tablouri de o valoare artistică neîntrecută în puterea cu care desvălue ochilor noștri destinul unui oraș, care nu poate fi comparat cu nici unul din cele cunoscute de noi.

Literatura engleză din preajma războiului și după războiu

Cea mai veche generație este aceia a lui Wells, Arnold Bennett, Galsworsthy și Conrad, iar cei mai iubiți dintre cei tineri au fost apoi Hugh Walpole, Compton Mackenzie, Gilbert Channan și D. H. Lawrence.

In cartea lui Fr. Swinnerton, „The Georgian Litterary Scene", se răsfrânge strălucirea acestor vremuri în care culmea gloriei era a lui Wells, Bernar Shaw, Galvorthy și Chesterton, pe când Samuel Buttler era în deplinătatea puterilor sale de creație cu „The Way of All Flesh". Publicul admira frenetic odată cu această eshipă de scriitori tineri și pe scriitoarele Mai Sinclair, Violet Hunt, Rose Macauley, Sheila Kay Smith, și altele care au debutat odată cu ei. A fost o eră înfloritoare de talente tinere, o generație fericită de scriitori lipsiți de chinurile îndoelii și liberi în creațiunea lor.

Războiul părea că a tras o cortină de fier nepătrunsă, între această generație și cele ridicate după război. E adevărat că nici una din aceste personalități nu a mai pătruns în vremurile acestea întunecate, totuși unele din operele lor au găsit admiratori și cititori. „Lord Jim" (Conrad), Mr. Polly (Wells), Kipps (Kipling), The Old Wives Tale" (A. Bennett) și alții. Apoi E. M. Forster, care a fermecat publicul în 1910 cu „Howards End", dar mai ales traducerile din rusește ale lui Garnett, începând cu Turghenief și continuând cu Dostoiewski, Tolostoi și Cehov, care au apărut în timpul războiului și după acesta. Aceste traduceri au avut o influență neînchipuită asupra spiritului englez. Data apariției traducerii „Fraților Karamazof" 1912 este subliniată ca o dată remarcabilă în literatura engleză, căci a introdus în această literatură procesul de adâncire a sufletului omenesc nebănuit până atuci de scriitorii săi.

Imediat după război se părea că s'a făcut o liniște în producția literară engleză. Loviturile sufletești, suferințele pe care le-a provocat, au rămas de fapt ireductibile în sufletul celor ce au trecut prin el și răsunetul lor pare a fi din ce în ce mai dureros. Fără amărăciunea războiului n'ar fi putut înflori un geniu ca acel al Katerinei Mansfield, „Ulysse" al lui Joyce n'ar fi fost posibil, nici flacăra neegală a talentului lui D. H. Lawrence n'ar fi putut făuri o scriere ca „Death of a Hero", „This England" și toată imensa recoltă de romane și opere, care se revarsă pe piața literară din ce în ce mai abondentă. Nici chiar în vremea succesului european al operelor lui Richardson și Walter Scott literatura engleză nu a cunoscut glorie mai strălucită.

E adevărat că literatura engleză actuală nu mai e nici pudică la exces, nici provincială. Și-a lepădat vălurile unul câte unul ca Salomea, nu și-a mai căutat inspirația numai în sufletul său. Exotismul lui Kippling a fost cea dintâi manifestare a tendințelor noi. Apoi au urmat călătoriile lui Lawrence în Mexico, ale Stelei Benson și ale d-nei Pearl Buck în China, ale lui Evelyn Waugh în Africa, Miss Rose Macauley în Spania, Aldous Huxley în America de Sud. N'a rămas loc pe pământ neexplorat de talentele literare engleze, după cum n'au rămas neexplorate nici adâncimile sufletului, în care se frământă fiarele înlănțuite ale inconștientului, sau în păturile sociale în care se dospesc luptele proletarilor și revoluțiile viitorului.

Tendința care se accentuează, din zi în zi, în romanele celor mai tineri, este aceia de a pătrunde cât mai adânc destinele omului în societate. Această constantă preocupare se desprinde din romanul lui Stephen Spender „The Destructive Element", considerat odinioară de Henri James ca un maestru al epocei prerevoluționare și mai ales din romanele lui Philip Henderson și Ralph Fox, în care arta romanului este revitalizată prin această pasionată cercetare a vieții politice de către scriitori și a căror serie se închee, în mod evolutiv și simbolic cu romanul Virginiei Woolf „The Years".

IZ. SD.

Emily Brontë: La răscruce de drumuri

Roman tradus: de Mary Polihroniade

Edit. Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II."

Emily Brontë e una dintre cunoscutele surori Brontë: Emily (Ellis), Ann (Acton) și Charlotte (Currer).

In 1847 Currer Bell (Charlotte Brontë) face să apară: „Jane Eyre". Mai târziu se tipăresc: „Wuthering Heights", de: Ellis Bell (Emilly Brontë) și „Agnes Grey" de Acton Bell (Ann Brontë).

„Wuthering Heights" este titlul romanului apărut în românește sub denumirea: *„La răscruce de drumuri"*.

Esența romanului este aceiași cași în toate romanele și istorisirile scrise de aceste autoare: atmosferă grea, încărcată.

Dela primele rânduri, eroii se contureazà precis, deplin. Faptele lor se înlănțuesc în mod desăvârșit.

Cartea Emily-ei Brontë închide între filele ei o dramă întunecată, între eroi și eroine cu suflete înăsprite.

Heathcliff e un copil găsit pe străzile Liverpool-ului de către d. Earnshaw, tatăl celor doi copii: Hindley și Cathy. El crește în umbra casei, ca o plantă rea, în ceartă cu Hindley, dar iubit de d. Earnshaw. Doar Cathy ține la Heathcliff, cu dragoste de soră. Mai târziu, când d. Earnshaw se stinge iar Hindley se întoarce căsătorit de la Londra, cearta între cei doi frați nu se stinge.

Intr'o împrejurare copilărească, Cathy cunoaște pe cei doi Linton: Isabella și Edgar. Viața va hotărî pe Cathy ca soție a lui Edgar, deși Heathcliff suferă și o iubește pe Cathy. Intr'o zi, el dispare. Căsnicia lui Edgar cu Caterina nu va fi tulburată. Dar, mai târziu, Heathcliff reapare și, în ciuda lui Edgar, caută s'o revadă pe Caterina. Isabella Linton se îndrăgostește de Heathcliff, fuge cu omul acesta rău, care o atrage și se căsătorește. Are un copil, departe de Wuthering Heights, căci s'a despărțit de Heathcliff.

In casa Linton, viața a ajuns imposibilă de când s'a reîntors Heathcliff. Intr'o zi, Caterina moare, spre disperarea lui Edgar.

Heathcliff duce la disperare pe Hindley, care după ce-și pierduse soția, ducea o viață desfrânată. Unica țintă a lui Heathcliff este să unească pe micul Linton, copilul său din căsătoria sa cu Isabella, cu Caterina, fetița Caterinei — aceea care l-a iubit. Izbutește prin brutalitate. Dar Linton moare puțin după căsătorie.

Romanul se închee cu moartea lui Heathcliff.

Traducerea e corectă. *N. P.*

Insemnări și polemici

Pilda Samariteanului

Intr'o comună rurală din sudul Moldovei, comună locuită jumătate de creștini și jumătate de mozaici, — Românii au făcut de Paști o colectă pentru săraci. Listele de subscripție au circulat și printre Evrei, care și-au dat obolul pentru săracii creștini.

Predându-se preotului sumele strânse împreună cu listele respective, acesta a restituit Evreilor contribuția lor — subt cuvânt că, întrucât nici Evreii nu adună milă dela Români, nici Românii nu trebue să primească nimic dela Evrei.

La auzul acestei întâmplări, ne-am adus aminte de Evanghelia lui Luca, unde — în cap. 10, vers. 25—37 — găsim pilda Samariteanului.

Cineva l-a întrebat pe Isus: cine-i aproapele nostru?

Isus i-a răspuns printr'o parabolă: Un om cobora din Ierusalim spre Ierihon. Au căzut peste dânsul niște tâlhari, care l-au desbrăcat, l-au jefuit, l-au bătut și au plecat — lăsându-l aproape mort.

Trecea pe același drum un preot. Il văzu pe cel trântit la pământ — dar nu se opri.

Veni din urmă un levit — deci tot un slujitor al altarului. Iși căută de drum, și acesta...

Un călător samaritean, trecând prin același loc, se înduioșă. Și doar Samaritenii n'au legături cu Judeii (vezi Ioan Cap. 4, vers. 9).

Samariteanul se apropie, legă rănile Judeului. Turnă peste ele untdelemn și vin. Il sui pe asinul său, îl duse la hanul lui și-l îngriji.

A doua zi, pornind la drum, Samariteanul dădu hangiului doi dinari de argint — și făgădui că-i va plăti, la întoarcere, toată cheltuiala.

Care este din acești trei aproapele nostru?

Nu cel ce a avut milă de omul în nenorocire?

„Du-te de fă și tu la fel" — zise Isus drept răspuns.

In ajunul Paștilor, preotul care a înapoiat cu scârbă mila dată din toată inima — a dat dovadă că n'a cunoscut pilda Samariteanului... arătându-se departe de creștinism ca cerul de pământ. — M. Sv.

Timbrul „Anatole France"

Pentru a veni în ajutorul lucrătorilor intelectuali șomeuri, se va edita un timbru Anatole France. Editorul a avut o idee fericită din toate punctele de vedere. S'a adus un omagiu lui Anatole France, s'a făcut publicitate cărților reeditate și s'a făcut și o faptă bună. Anatole France considera drept cele mai bune cărți pe cele care sunt taxate ca opere de mare valoare odată pentru totdeauna, ca să nu mai fie apoi deschise și răsfoite de nimeni. Cât despre oamenii mari, orice națiune poate să și-i făurească după voe. Fiecare, — zicea el, — nu caută în cărțile pe care le citește decât propria lui concepție. Ce nu vor găsi urmașii în cărțile mele, dacă le va fi dat să-mi supraviețuiască?! Dar ceea ce-l îngrozea mai mult era perspective gloriei de după moarte, monumentele și cercetările medicilor asupra creerului său.

Totuși creerul i-a fost cântărit ca și cum ar fi fost de oaie sau de vacă și-a fost găsit inferior mediei mijlocii ca greutate! Cât despre monumente nu i s'a ridicat până în prezent unul în Jardin de Luxembourg, nici nu a fost adus în Panthéon să doarmă pentru vecie alături de „ce vociférateur de Victor Hugo!"

Iată însă că s'a descoperit un nou fel de a-l chema în amintirea posterității și trebue să mărturisim că un omagiu de felul acesta nu a putut fi prevăzut de marele sceptic: timbrul poștal! După cum ne mărturisește însă Jean-Jacques Brousson, deși era mare colecționar de antichități, el disprețuia cu exagerare colecțiile de mărci poștale. Posteritatea l-a condamnat totuși să figureze tocmai în albumurile de mărci poștale și să fie pentru vecie o efigie de timbru poștal.

Publicațiile în România

După rapoartele date de Academia română, în România s'au publicat în cursul anului 1935, 5924 lucrări. Această cifră indică o progresiune de 1305 față de anul 1934.

In 1930, numărul publicațiilor s'a ridicat până la 4.377.

Dacă ținem seama de cifrele diferitelor categorii, se constată o creștere a numărului lucrărilor privitoare la științele sociale și o ușoară diminuare pentru muzică, filozofie și filologie.

In categoria lucrărilor publicate în limbi străine, cele franceze primează. Cifrele au crescut dela 180 la 205. Lucrările în limba germană, din contră, în 1934 erau în număr de 192 iar în anul următor n'au atins decât 156.

Printre traducerile din opere străine, tot cele franceze sânt în primul rând, cu o creștere simțitoare dela 56 la 70. Din limba germană se menționează 56 de traduceri față de cele 44 din anul 1934. Traducerile din englezește s'au menținut la 29, cași în anii precedenți.

Periodicele românești au fost deasemenea mai numeroase decât în anii trecuți. Ele au atins cifra de 2478, dintre care 139 cotidiane, față de 2379 din 1934 și 1837 din 1930.

Căsătoria lui Swift cu Stella

„Impelițatul Decan", cum a fost poreclit Ionathan Swft" (1667—1745) de contimporanii săi, a fost un singuratic și un om nu numai de mare talent, dar și de cea mai neînchipuită ciudățenie. Cel mai mare satiric al literaturii engleze s'a dovedit a fi de un humor cosmic, sălbatic în felul său de a se cufunda în adâncimile sufletelor pentru a-l prinde și a-l reda. Totuși spiritul său era mai mult amar decât veninos, și de o putere incontestabilă. Viața sa a fost însă tragică și de aci vine poate îndrăzneala intelectului său. Mai ales că tragedia venea din cauza alcătuirii sale sufletești. In adevăr, ce carieră putea aștepta pe un cleric, care ridiculizase cu atâta necruțare teologia în „The Tale of a Tub"? Urma să fie nefericit și în dragoste, căci după cum se dovedește în ultimele cercetări ale lui Maxwell Gold, deși a fost căsătorit cu Stella, marea lui iubire, n'a trăit niciodată sub acelaș acoperământ cu ea și nu s'au întâlnit niciodată decât în prezența unei a treia persoane, căci după un document găsit acum în urmă se dovedește că era inapt pentru căsătorie din cauze patologice.

Totuși problema acestei căsătorii și taine rămâne încă nedezlegată. Căci dacă Maxwell Gold crede că adevărata cauză a fost de natură fizică, sânt alte dovezi că ea ar fi fost de natură psihică. Pe lângă Stella a fost în viața lui Swift miss Vanessa, pe care a iubit-o cu patimă și din a cărei scurtă dar violentă corespondență se vede că nu a putut fi adevărat că Swift ar fi suferit de anesthezie sexuală, cum pretinde M. Gold. Mai ales că din confidențele Stellei către dr. Sheridan, care a asistat-o în timpul ultimelor sale zile, după o lungă suferință, se vede că Swift n'a voit să recunoască în fața lumii căsătoria sa decât cu câteva luni înaintea morții. Atunci Stella i-a trimis răspuns că este prea târziu pentru ea ca să se mai poată bucura de singura onoare pe care a dorit-o. Problema se discută de vreo două sute de ani în literatura engleză, iar cărțile scrise pe acest subiect au contribuit mai mult la scoaterea în relief a ciudatei personalități a lui Swift.

Poșta redacției

Manuscrisele de mai jos — notate prin inițialele autorului — nu se pot publica, neîndeplinind condițiile:

Iași: *C. L.; I. T.; T. C.*
Slatina: *N.*
Cacica: *P. P.*
Chilia Nouă: *T. B.*
Bologna-Italia: *A. M. O*
Sighișoara: *C. A.*
Tecuci: *M. I.*
Jimbolia: *L. I. M.*
T.-Măgurele: *C. T. A.*
Bălți: *V. C.; I. F.*
Ploești: *B. R.; N. V.*
Hârlău: *R. S.*
Galați: *M.; M. B.*
Bairamcea: *Dan Bugeacu*
Câmpina: *I. U.*
Tătărești: *V. V.*
Brăila: *S. A.*
Buzău: *A. M.*
Chișinău: *V. C.*
Cluj: *P. B.*
Constanța: *G. R.*
Șerbănești: *C. P.*
Palanca: *M. R.*
București: *I. T.; S. P.; I. A.; E. P.; S. B.; M. L.; I. B.; Y. A.; C. O.; D. S.; N. N.; A. C.; E. M.; N. P.; V. E. V.; V.; G. B.; I. M. M.; N. T.; W. V.; I. D.; L. R.; A. C.; P. N.; S. V.; M. S.; M. T.; M. O. S.; I. P.; D.; G. T.; S. M.; L. T.; I. G.; O. I.; D. V. și G. D. D.*
Basarabia: *A. B.*

Concursurile Adevĕrului Literar

20.000 Lei premii în numerar și în volume

„Adevărul Literar" institue trei concursuri cu premii:

1) Un concurs de probleme, care urmează a fi deslegate de cetitorii noștri.
PREMII:
5.000 lei numerar.
5.000 lei în volume.

2) Un concurs de teze de limba română ale elevelor și elevilor din ultima clasă de școală secundară — teze recomandate de profesorul respectiv. Lucrările vor fi înaintate la redacție până la 15 Iunie 1937.
PREMII:
2.000 lei numerar.
3.000 lei în volume.

3) Un concurs de pasagii din literatura română. Cine e autorul și despre ce se vorbește în cartea de unde-i extras pasajul.
PREMII:
5.000 lei în volume.

Concursul de probleme al revistei noastre

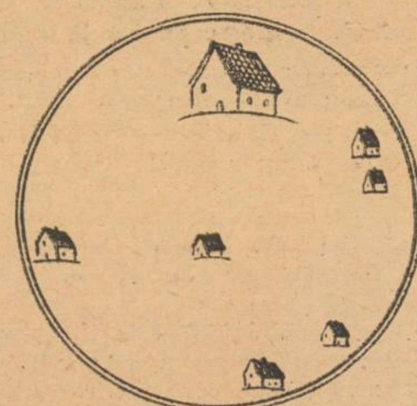
Premiile acordate deslegătorilor

Pentru a stimula spiritul de perspicacitate și ingeniozitate, revista noastră a organizat începând cu numărul 852, — un concurs de probleme ingenioase, ale căror soluții urmează să le găsească cititorii noștri.

In zece numere succesive ale revistei vom publica câte-o problemă din domeniul matematicei și fizicei elementare, chestiuni din viața practică, etc., fiecare problemă fiind însoțită de un clișeu. Soluțiunile, împreună cu seria celor zece bonuri de premii, care vor apărea în acest timp în revistă, vor fi trimise redacției, la o dată pe care o vom anunța la timp. Cele mai bune deslegări vor fi premiate, iar fotografiile deslegătorilor vor apărea în revistă. Se vor acorda următoarele premii:

5.000 lei numerar și 5.000 lei în volume din editura „Adevărul", alese de câștigător după o listă ce vom publica ulterior. Total 10.000 lei.

In cazul unor răspunsuri egal de bune, premiul se va acorda prin tragere la sorți.

Problema gardurilor

Domeniul din figura alăturată cuprinde șapte căsuțe împrejmuite de un gard circular. Se cere ca, prin instalarea a trei garduri, — fiecare în linie dreaptă, — să se despartă domeniul în așa fel, încât fiecare căsuță să fie situată într'o curte proprie.

Concurs de probleme
Bon de premii Nr. 7
D . . . .
Adresa . . . .

I. Mândru: Portret ■ Dudu Alexandrescu: Portret ■ I. Mândru: Autoportret

PLASTICA

Orice bunăvoință se spulberă în fața zidului de granit al platitudinii și incapacității.

Artiștii, sau, mai exact, cei care se intitulează astfel și expun în momentul de față în sălile Mozart, nu au nici măcar scuza tinereții.

Sezonul plastic agonizează aci cu eternele hore ale d-lui Pan Ioanid, cu o stridentă colecție de flori ale d-nei Burdulescu și cu marinele d-lui I. Mândru, adesea mai naive decât icoanele pe sticlă adunate cu pasiune de d. Borgo Prund.

Dintre toți, d. Mândru pare mai înzestrat. Ii lipsește însă disciplina tehnică, puterea de-a se realiza deplin.

Portretul e un gen pretențios și deprinderea singură nu e în stare să ducă la desăvârșire o caracterizare psihologică.

In pictură, dificultatea aceasta e cu atât mai anevoe de trecut cu cât artistul o înfruntă cu mai multă superficialitate.

O figură e un suflet, o mentalitate, un complex de gânduri și de impulsiuni. Fixarea ei în pânză nu trebue limitată la redarea aparenței fizionomice. Personajul portretat trebue adâncit structural și explicat prin propriile-i exteriorizări spirituale.

Marii meșteri de odinioară lucrau zile în șir la un portret; se familiarizau cu preocupările modelului; îl studiau necontenit.

Fără întrerupere aproape, pictorul păstra contact cu opera și cu modelul său.

Pictura ieșea finită, limpede, expresivă și evocatoare.

Dudu Alexandrescu: Autoportret

La Dalles, încearcă oarecare adâncire d-na Dudu Alexandrescu. Portretele sale — mai puțin dinamice, mai puțin spontane decât celelalte lucrări, — dovedesc în chip neîndoelnic că artista își caută un stil propriu.

Fiecare portret e o mică compoziție.

Variația de poză, de atitudine, de tratare a fondului, de așezare în pânză, sunt tot atâtea indicii ale posibilităților multiple de interpretare pe care le stăpânește astăzi paleta d-nei Dudu Alexandrescu.

In aceiași sală, d. Ion Tureatcă prezintă incrustări și statuete în bronz, teracotă, lemn și piatră, fiecare amintind altă viziune.

In celelalte saloane ale Fundației, vrednic urmaș al „Tinerimii Artistice", asupra căreia niciun îndemn artistic nu ne-a îndreptățit să ne oprim, — expune, expune, expune d. Mogoș. Tablouri colorate.

In sala din Str. Brezoianu 25, după d-na Elisa Ghioculescu, au venit d-nii Grigore Manea și V. Rudeanu.

D. Manea, cu Balcicuri luminoase, vederi convenționale din Grecia, flori și chipuri de țărănci, e de rândul acesta accesibil deopotrivă publicului mare și amatorilor mai exigenți.

Forma e mult îngrijită, iar cromatica s'a îmbogățit cu armonii delicate.

D. Rudeanu, izbutit în peisaj, ratează câteva nuduri și portrete.

La Hasefer, d. Marcel Iancu desvoltă în puține panouri gamelc-i prețioase.

E o manifestare de artă nouă care a depășit stadiul experienței și asupra căreia se cuvine să revenim.

H. BLAZIAN

Dudu Alexandrescu: D-ra Cristina

Dudu Alexandrescu: Portret

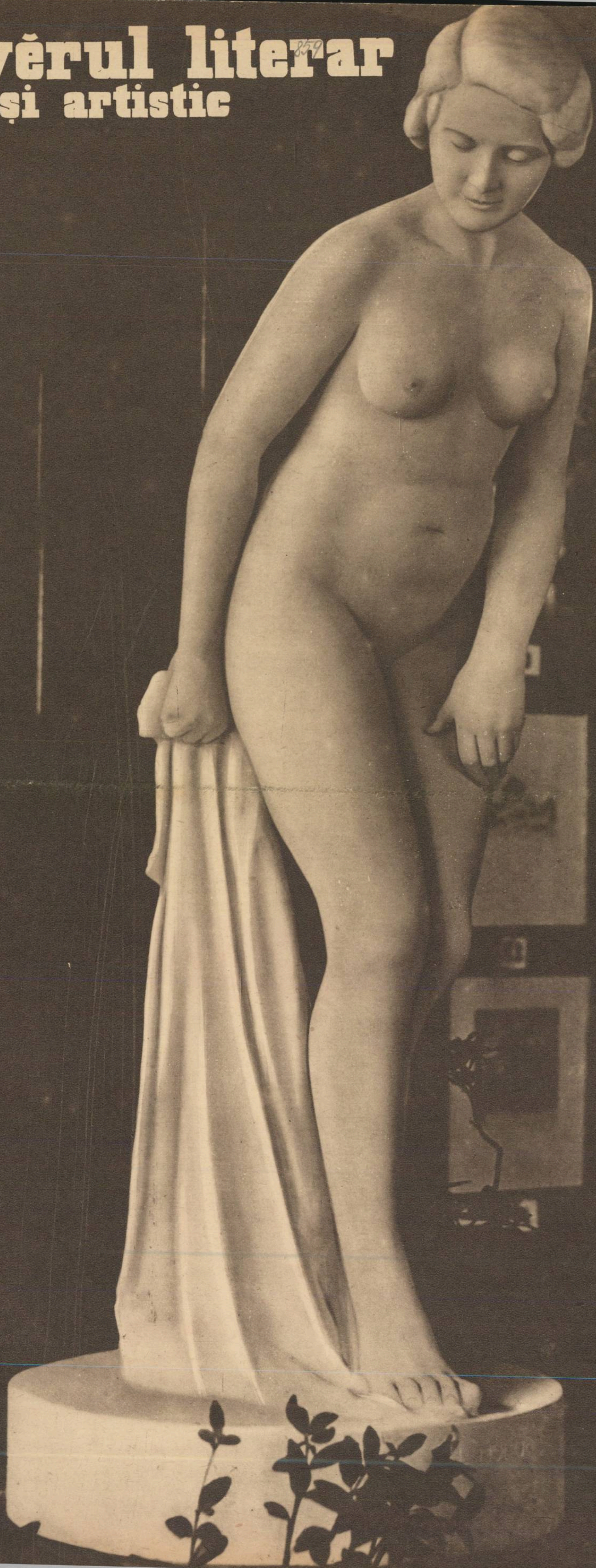
Adevĕrul literar și artistic

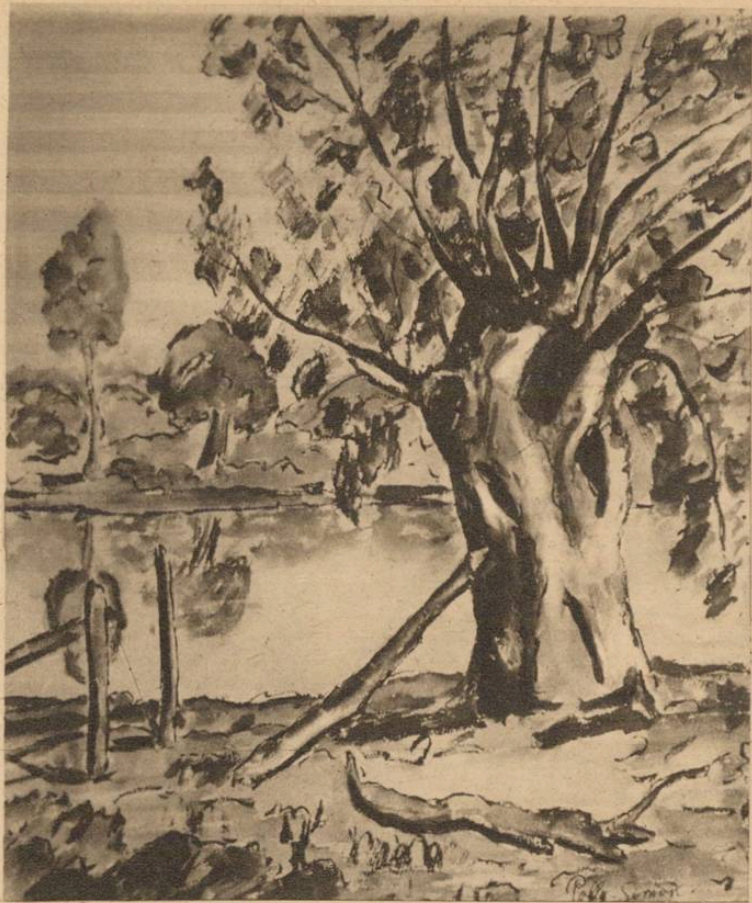
Nicolae Vermont: Țigancă

Atelierele „Adevĕrul" S. A.

Adevĕrul literar
și artistic

Alois Holub: Compoziție

Polly Simion: Salcie bătrână

G. Lazăr: Nud

Prin Expoziţii

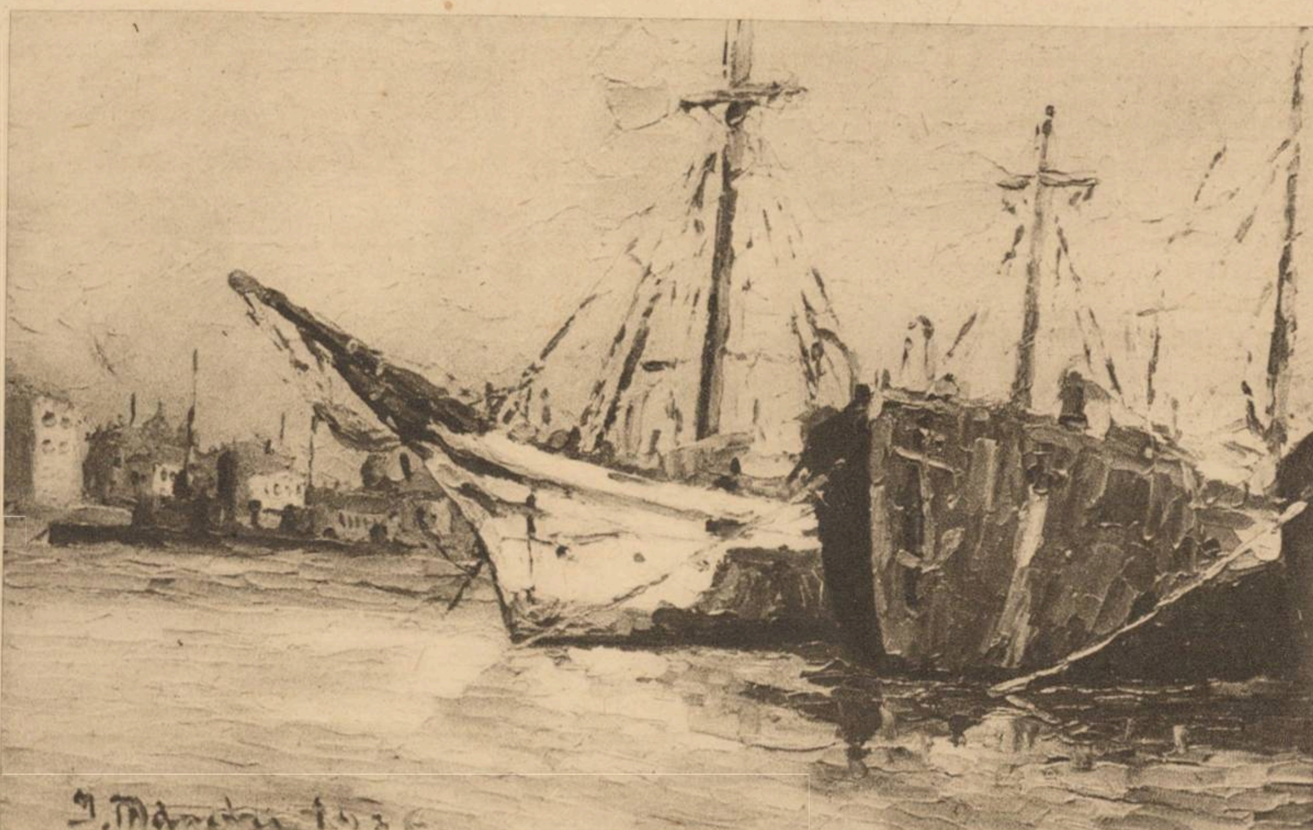
Vera Veslovschi-Niţescu: Compoziţie

Elena P. Altangiu: Interior

C. Vlădescu: Portret

I. Mândru: In port

Duminică 23 Mai 1937 | 5 LEI EXEMPLARUL | No. 859

Adevĕrul literar și artistic

Anul XVIII • Seria III-a
Lei 5 exemplarul în țară

Lei 10 exemplarul în străinătate

Ultimul cuvânt al lui G. Topîrceanu

Publicăm alături un articol al lui G. Topîrceanu despre d. M. Sadoveanu, însoțit de-o scrisoare către redacție — ultimul contact al poetului cu publicul cetitor.

Articolul și scrisoarea au fost încredințate d-rei Otilia Cazimir, în a cărei păstrare se află — cu dispoziția de a fi publicate numai după dispariția omului.

Fire de-o rară delicatețǎ și de-o discreție fără pǎreche, — Topîrceanu n'a vrut să facă gestul acesta în timpul vieții.

A trecut dincolo, cu ochii plini de recunoștință, îndreptați spre marele său prieten — căruia i-a arătat cea din urmă dovadă de admirație.

A schițat de pe pragul veșniciei — unde nimeni nu poate bănui considerente oportuniste — un protest contra acelora, care (în numele rominismului) s'au ridicat împotriva interpretului specificului nostru național.

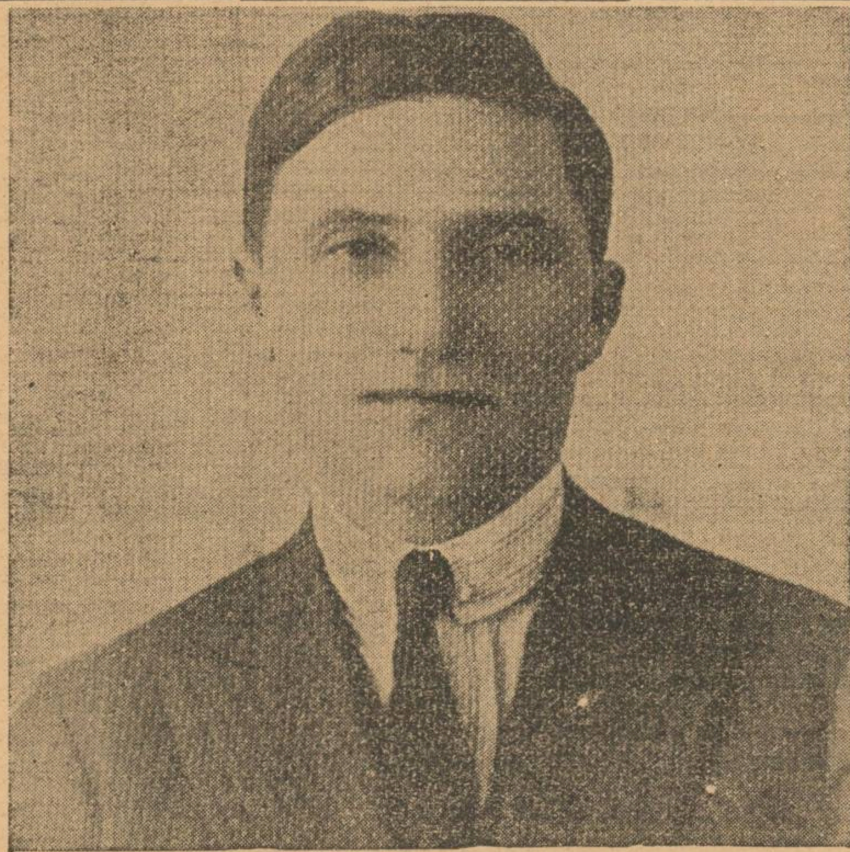
D. Mihail Sadoveanu este poetul trecutului românesc, poetul naturii din aceste ținuturi (C. Stere spunea că, în descripții de natură, d. Sadoveanu îl întrece chiar pe Korolenko, care — în ce privește poezia naturii — n'avea rival în toată literatura rusească).

Intreaga presă literară și politică — dela extrema stângă la extrema dreaptă — aduce omagii pe mormântul lui Topîrceanu.

Toți trebue să știe că ultima manifestare a acestui scriitor unanim omagiat, a fost actul de solidaritate cu d. M. Sadoveanu.

Emoționanta pagină pe care o publicăm, este epilogul vieții unui caracter.

M. SEVASTOS

Trecând ultima oară prin București, grav bolnav, am înțeles că s'a pornit în favoarea Domnului Mihail Sadoveanu un curent de simpatie și de protestare, față de campania violentă pe care presa de dreapta o susține împotriva D-sale.

De prisos să spun că, în calitate de scriitor, mă asociez la acțiunea amintită mai sus, în favoarea marelui meu confrate. E un gest firesc, la care cel puțin solidaritatea de breaslă, dacă nu simțul de justă admirație față de cel mai mare și mai reprezentativ prozator al neamului nostru din punct de vedere etnic, ar trebui să-i oblige pe toți scriitorii țării, fiind vorba de unul de-ai lor.

Cât mă privește personal, mai am încă ceva de adăogat.

Departe de țară, în clinica unui spital din Viena, unde mă sbat între viață și moarte în mijlocul străinilor, țin să las compatrioților mei o mărturisire.

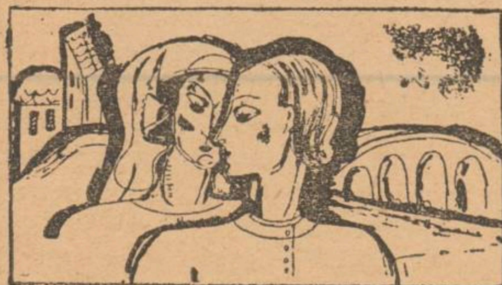
Am trăit multă vreme în apropierea Domnului Sadoveanu și-l cunosc bine nu numai pe scriitorul, dar și pe omul care poartă acest nume. Fără să-mi fie frate, fără să-mi fie măcar neam de departe, acest om mi-a făcut întotdeauna tot binele pe care mi-l putea face. Iar acum, dacă respir încă, numai lui îi datorez viața.

Această mărturisire să nu-mi fie luată în nume de rău. Asemenea mărturisiri, făcute pe marginea abisului care ne va înghiți pe toți până la urmă, nu pot să mintă.

Fie că această mărturie din partea unui om discret și rezervat în scrisul lui, care și-a delectat atâta vreme cititorii cu stihurile sale, — să apese barem cât bobul unei semințe de mac în balanța judecății tinerilor mei compatrioți. Să nu mă socotească și pe mine vândut, nici să spună că mi-am pierdut în ceasul din urmă onoarea; ci înainte de a lovi în cel mai mare scriitor al neamului nostru, amărându-i sufletul; — să aibă grijă să nu și-o piardă pe-a lor, în conștiința nenumăratelor generații viitoare.

G. TOPIRCEANU
Viena, Martie 1937.

Stimate și iubite prieten,
Iți trimit alăturat câteva rânduri, relativ la d. Sadoveanu.
Te rog să le publici în „Adevărul Literar" sau în cel politic.
Fiindcă mă găsesc la un pas de moarte, vreau să-mi împlinesc această ultimă datorie față de omul care mi-a făcut atâta bine în viață. E poate ultimul meu contact cu publicul cetitor.
Cu speranța că-mi vei satisface dorința, te rog să primești o cordială strângere de mână dela
al D-tale
G. Topirceanu

Stimate și iubite prieten, *)

Iți trimit alăturat câteva rânduri, relativ la d. Sadoveanu.

Te rog să le publici în „Adevărul Literar" sau în cel politic.

Fiindcă mă găsesc la un pas de moarte, vreau să-mi împlinesc această ultimă datorie față de omul care mi-a făcut atâta bine în viață. E poate ultimul meu contact cu publicul cetitor.

Cu speranța că-mi vei satisface dorința, te rog să primești o cordială strângere de mână dela

al D-tale

G. TOPIRCEANU

*) Scrisoare adresată d-lui M. Sevastos.

Congresul general al cărții

Sub Inalul Patronaj al M. S. Regelui va avea loc în ziua de 26 Mai, ora 3 d. a., la Fundația Carol I, Congresul General al Cărții organizat de Asociația Editorilor Români.

Din comitetul de onoare fac parte: I.P.S. Patriarhul Dr. Miron Cristea, d. ministru al cultelor și artelor, d. ministru al finanțelor, d. ministru al industriei și comerțului, d. președinte al Academiei Române, d. primar general al Municipiului.

Congresul va fi deschis de d. prof. dr. C. Angelescu, ministru al educației naționale și președinte al acestui congres, printr'o cuvântare în legătură cu problemele de actualitate ale cărților românești.

Programul detailat al desbaterilor care vor urma, va fi anunțat la timp.

Actualităţi ştiinţifice

Substanţe luminoase

Există substanţe care luminează sub influenţa razelor de lumină. Această proprietate este cunoscută în fizică sub denumirea de „fluorescenţă". Alte materii se bucură de însuşirea de a îngrămădi energia radiantă — aşa cum, de pildă, un acumulator înmagazinează electricitatea — redând-o apoi sub formă de energie luminoasă. Fenomenul este cunoscut sub numele de „fosforescenţă".

Efectul de fluorescenţă este actualmente folosit într'o mare măsură la ecranul lămpii cu raze catodice, organul esenţial al televiziunii.

Pe de altă parte, în technica razelor Roentgen, filmele pentru radiografie sunt preparate cu un strat fluorescent, în scopul de a se obţine o înregistrare mai bună la o durată mai mică de iluminare.

Reclamele luminoase, precum şi iluminarea scenelor folosesc deasemenea pe o scară întinsă aceste substanţe luminiscente. Cel mai interesant rol îl au aceste corpuri în sporirea randamentului luminos la lămpile cu incandescenţă. Intr'adevăr, până acum razele ultraviolete din spectrul luminos al lămpilor cu incandescenţă erau pierdute. Cu ajutorul nouilor materii luminiscente, avem posibilitatea să transformăm în lumină vizibilă chiar şi aceste raze invizibile, sporind astfel randamentul lămpilor.

In cazul lămpilor cu vapori de mercur, care, după cum se ştie, dau o lumină lipsită de razele roşii, putem înlătura această lacună, prin adăugarea unor asemenea substanţe, realizând astfel o iluminare mult mai naturală.

„AVENTURA"
— ROMANE DE ACŢIUNE ŞI PA IUNE —
este titlul mult-zicător şi luminos al noii colecţii ultraeftine şi bune, apărută astăzi.
„AVENTURA", vrăjită uitare de sine, iluzie de tinereţe şi dragoste, de risc şi de şansă!
Răscolitorii văzduhului, pământului şi mării — în paradă vertiginoasă dinaintea ochilor noştri!
Iată o colecţie menită într'adevăr unui succes imens, iată un dar magic spre care se vor întinde mii de mâini. Mai ales că —
„AVENTURA"
costă numai — 8 LEI — volumul!
Cereţi No. 2:
„AMIRALUL NISIPURILOR"
de Hervé Peslouan

Mărimea picăturilor de ploaie

Picăturile de ploaie, în căderea lor liberă, îşi sporesc greutatea, prin captarea altor picături şi ajung astfel până la o greutate de 0,13 gr., corespunzătoare unui strop sferic cu o rază de 3,18 mm. In condiţiuni normale, o picătură de ploaie nu depăşeşte aceste dimensiuni. Intr'adevăr, sub influenţa aerului târît odată cu picătura ce cade, se produc în interiorul stropului de apă anumite vârtejuri, care îl segmentează imediat ce dimensiunile lui cresc dincolo de limita menţionată. Prin această segmentare iau naştere picături de ploaie mai mici.

Fenomenul menţionat nu e lipsit de interes, întrucât joacă un rol important în teoria declanşării furtunilor.

Odinioară se admitea că, odată cu descompunerea picăturii de ploaie, se produce şi o încărcare electrică a ei. In timpul din urmă însă, această ipoteză a fost combătută. S'a constatat că segmentarea automată a stropului ce cade nu e însoţită de producerea de alectricitate. Numai în cazul când această segmentare se face prin influenţa curenţilor aerieni, se creiază sarcini electrice.

Urechile fluturilor

Abia în timpul din urmă cercetătorii au descoperit că anumite specii de fluturi posedă organul auzului. „Urechile fluturilor" nu sunt situate însă în dreptul capului,—ca la animalele superioare, — ci în partea posterioară a corpului, mai exact în regiunea „taliei". In această regiune interiorul corpului este adaptat în mod special în formă de trompe pentru a adăposti două organe desvoltate ale auzului.

Spre deosebire însă de lăcustă şi greer care posedă şi ele „urechi analoage" în formă de trompă, fluturii nu comunică între ei prin sunete, ci sunt mai degrabă muţi. Totuşi, urechile fluturilor reprezintă cele mai desăvârşite organe auditive, pe care le întâlnim în domeniul insectelor.

S'a constatat în timpul din urmă că aceste organe — în aparenţă inutile — sunt de fapt extem de preţioase, întrucât vestesc apropierea vrăjmaşului. Fluturii reacţionează la anumite sgomote, într'un mod cu totul caracteristic. Unii îşi iau sborul, alţii se abat pe pământ, luând anumite poziţii de apărare, prin care se fac aproape nevăzuţi pentru lumea din afară.

Dacă printr'o mică inciziune îi extirpăm aceste „urechi", fluturele devine insensibil la excitaţiunile sonore, iar distrugând ambele trompe, el rămâne complect indiferent la orice fel de sgomot.

ING. I. S.

De cea mai Palpitantă Actualitate:
A apărut
SPIOANĂ IN SPANIA
- ROMANUL VIEŢII MELE -
de Martha Richer
Cavaler al Leg. de Onoare
In episoade dramatice, aduce cele mai senzaţionale şi instructive revelaţii asupra celui mai arzător subiect: SPANIA!

AZI în
„ROMANELE CAPTIVANTE"
15 Lei. — La chioşcari şi librari

Pentru tot ce priveşte redacţia „Adevĕrului literar": manuscrise, reviste, cărţi, etc., a se adresa la redacţia revistei numai *Joi, Vineri* şi *Sâmbătă* între orele 6—7.

Romanul social din viaţa ţărănimii ardelene, Vârtejul, *al cunoscutului scriitor Romulus Cioflec, a fost primit de Editura „Adevĕrul" şi va apare în librării de Ziua Cărţii.*

Atât prin noutatea problemelor pe care le ridică, cât şi prin modul în care acest încercat scriitor le priveşte, cartea va reţine atenţia iubitorilor de literatură.

A apărut *„Revista de Studii sociologice şi muncitoreşti"* an. III, Nr. 14, de sub direcţiunea d-lui N. N. Matheescu, cu următorul interesant sumar:

M. Ghelmegeanu: „Organizarea muncii ţărăneşti"; *Lotar Rădăceanu:* „Proletariatul şi clasa mijlocie"; *Marco I. Barasch:* „Noi orientări în politica socială contemporană" (I); *N. N. Matheescu:* „Informaţia, ca material de documentare sociologică"; *Ioan Zurescu:* „Convertirea d-lui Traian Herseni". Practica socială. Recenzii. Exemplarul de 40 de pag. lei 10. Redacţia şi Ad-ţia: Bucureşti, Calea Victoriei Nr. 150.

FRONTUL ŢARANESC

Printre puţinele publicaţii de atitudine demnă şi curajoasă se găseşte şi „Frontul ţărănesc", organ de luptă al tineretului, care apare la Bârlad.

Din cuprinsul ultimului număr, desprindem inimoasa chemare către tineret a d-lui St. C. Dumbravă, *Distrugerea creştinismului sub dictatură* de Mircea Iosif, *Apel către tânăra generaţie* de Dimitrie G. Olaru, etc.

Numărul mai cuprinde bogate cronici interne şi externe, cu fapte şi evenimente bine prezentate şi cu multă justeţă interpretate.

Ca un mic supliment la revistă mai găsim un vibrant apel din care aflăm: „ne zbatem cu fel de fel de greutăţi... am dori o apariţie regulată a gazetei însă neajunsurile materiale constituesc o piedică capitală".

Apelul admirabilei reviste bârlădene trebue să găsească ecou.

Cronica şahului

Despre câţiva jucători celebri din sec. al XVI-lea şi al XVII-lea

In a doua jumătate a secolului al XVI-lea, trăia la Roma, sub pontificatul lui Grigorie al XIII-lea, un tânăr student, supranumit „Il Putino", din cauza taliei sale mici şi al cărui adevărat nume era *Leonardo da Cutri.* Acest tânăr, neglijându-şi studiile sale de drept, s'a dedat cu totul practicei jocului de jah şi cu toate că era încă foarte tânăr, deveni curând primul jucător din Roma. In acel timp, s'a întâmplat ca celebrul *Ruy Lopez* vizită Roma, în speranţa de a obţine dela papa un loc de episcop, care era vacant. Auzind vorbindu-se de talentul tânărului Leonardo, îşi exprimă dorinţa de a se întâlni cu el şi aşa se făcu că aceste două talente jucară incontinuu două zile şi două nopţi; experienţa preotului spaniol învinse îndrăzneala imprudentă a tânărului calabrez. Leonardo fu complect bătut.

Umilit de pierderea suferită, Il Putino părăsi Roma şi se retrase la Neapoli, unde se puse să studieze serios şahul timp de doi ani. Convins acum că se va putea răzbuna pe Lopez, se decise să plece în căutarea lui. Cu toate acestea, înainte de a părăsi Italia, jucă o serie de partide cu un jucător de o mare forţă, care venise la Neapole, cu scopul de a juca contra lui: era *Paolo Boi* (Siracuzanul). Intâlnirea lor avu loc la un nobil napolitan, unde Leonardo juca deobicei; ei nu se cunoşteau şi asta dădu loc la o scenă foarte interesantă Când Boi intră, Leonardo juca cu gazda şi partida care părea să fie forţat câştigată de Leonardo, trebui să fie în realitate remizată. După ce a câştigat, Leonardo zise prinţului că numai un jucător de o mare forţă ar fi fost capabil să anuleze partida, pentrucă mutările de apărare erau foarte grele. Boi, care privea tabla, spuse atunci că el va încerca să facă aceasta: se refăcu poziţia şi Leonardo se aşeză convins dinainte de succes; dar Boi, care a analizat mutările, jucă corect şi anulă partida, spre marea mirare a adversarului.

Aflând cu cine are deaface, siracuzanul spuse lui Leonardo că auzise despre renumele său şi a venit special la Neapole pentru a juca cu el. Leonardo încântat începu imediat un match. Paolo Boi, care avea mutarea, jucă gambitul Regelui, Leonardo îl acceptă şi apără pionul... După ce au jucat mult împreună, s'au despărţit, fiecare având acelaş număr de partide câştigate.

Părăsind Neapole, Leonardo plecă la Cutri, locul său de naştere, unde află că fratele său şi mai mulţi compatrioţi au fost făcuţi prizonieri de un pirat. Indată începură negocieri pentru răscumpărarea fratelui său; corsarul conveni pentru o sumă de 200 de ducaţi. Pe vasul piratului, Leonardo văzu un şah splendid. Căpitanul observându-l îl întrebă dacă cunoaşte jocul şi la răspunsul său afirmativ, fu invitat la joc, pe 50 de scuzi partida.

Leonardo câştigă nu numai libertatea fratelui său, dar încă 200 de ducaţi în plus. Căpitanul, care era jucător corect, plăti cinstit şi propuse chiar învingătorului să-l însoţească la Constantinopole, unde nu va întârzia să se îmbogăţească de pe urma forţei sale; Leonardo însă refuză.

Un lucru curios; o aventură aproape la fel i se întâmplă şi lui Paolo Boi, care fiind făcut prizonier de către un Algerian şi vândut ca sclav unui turc care era mare amator al jocului de şah, câştigă o avere dela stăpânul său, care i-a redat libertatea, cu un dar de 2000 de sechini.

Graţie banilor corsarului i-a fost uşor lui Leonardo să plece în Spania. Plecă întovărăşit de *Giulio Cesare de Lanciano* care, mai târziu, ocupă primul rang printre jucătorii de şah din Roma. Pe drum a bătut pe toţi adversarii. La Lisabona a bătut un jucător de mare reputaţie numit *Il Moro,* în prezenţa regelui Sebastian, care îl decoră cu titlul de cavaler rătăcitor şi îl acoperi cu daruri. Ajuns la Madrid, se duse în localul unde se întâlneau jucătorii de şah şi găsi pe Lopez jucând cu un jucător căruia îi dădea un pion şi mutarea. Cineva i-a propus să joace cu Lopez. El răspunse că va juca, însă la 50 de scuzi partida: obişnuiţii localului au fost surprinşi de o aşa îndrăzneală. O primă partidă a fost jucată şi s'a terminat cu remiză. Leonardo nu vroia să câştige la prima întâlnire, se separară deci fără alt rezultat. A doua zi Leonardo avu avans de o partidă.

Această întâlnire făcu mare zarvă prin oraş şi a treia zi asista la luptă un numeros public. Il Putino nu vroi nici de această dată să-şi arate toată forţa şi câştigă numai o partidă în plus. După aceia jucă cu *Girone,* care era de aceiaşi forţă cu Lopez, şi îl bătu în acelaş mod; dar când Lopez şi Girone se consultau îl întreceau pe Leonardo.

Zgomotul acestei lupte neobişnuite ajunse până la palat; Filip al II-lea nu vroia să creadă că Lopez a fost bătut şi a fixat o zi când lupta urma să aibă loc în faţa lui, promiţând un premiu de 100 scuzi învingătorului.

Leonardo pierdu intenţionat primele două partide; ceiace făcu pe Rege să presupue că Leonardo e mai slab şi se pregătea să se retragă, dar Leonardo rugă pe Majestatea Sa să rămână explicând că a pierdut de bună voe primele partide, cu scopul ca prin câştigul celorlalte 3 ce urmau să scoată în evidenţă superioritatea lui. Şi în adevăr câştigă trei partide la şir, iar Regele fu atât de încântat, încât nu numai că-i dădu cei 1000 de scuzi, dar îi mai dărui giuvaeruri şi blănuri preţioase.

După ce cucerise marea faimă de cel mai puternic jucător, fericitul Leonardo îşi continuă viaţa sa rătăcitoare, culegând peste tot glorie, până în ziua când vizitând palatul prinţului Bisignano, în Calabria, a fost otrăvit de mâna unui rival invidios: avea 46 de ani.

Paolo Boi a făcut şi el voiajul în Spania. In Italia şi-a atras afecţiunea multor mari personaje, şi Piu V i-a oferit un beneficiu eclesiastic cu condiţia să intre în biserică, ceiace Boi a refuzat. Filip al II-lea i-a dat veniturile câtorva oficii ale oraşului Syracuza reprezentând o valoare de 500 scuzi pe an. A avut onoarea să joace contra Regelui Portugaliei, Sebastian şi se citează, ca un semn al favoarei regale, că odată siracuzanul care juca cu un genunchi îndoit pe o pernă, fiind foarte obosit, vroi să schimbe piciorul, regele îl ajută să se ridice pentru a se sprijini pe celălalt genunghi. Astfel, în onoare, în apropierea regilor, Boi era stimat de nobilii Siciliei, Romei şi Neapolului.

A călătorit mult, vizitând Ungaria şi Turcia, revenind peste 20 de ani în Sicilia. A murit şi el otrăvit de către un servitor al său, la vârsta de 70 de ani; înmormântarea sa avu loc cu mare pompă în prezenţa prinţului de Stigliano şi altor mari seniori napolitani.

Leonardo şi Paolo Boi erau de aceiaşi forţă la şah, cu toate că jocul lor strălucea prin calităţi diferite. Era poate mai multă profunzime şi soliditate în jocul lui Leonardo, dar el juca mai încet, în timp ce Paolo Boi era numai eleganţă şi iuţeală. Salvio povesteşte că după prima întâlnire despre care am vorbit mai sus, cei doi italieni celebri au jucat la Madrid timp de trei zile, fără întrerupere. Primele două şedinţe au fost fără niciun rezultat; dar Leonardo câştigă a treia zi pentrucă Boi era suferind. Jucară apoi la Neapole, fără a putea să câştige unul sau altul. Totul face să se creadă că erau exact de aceiaşi forţă şi superiori tuturor jucătorilor de pe timpul acela, între care se numărau: Salvator Albino, Thomas Caputa, don Horatio Paterna, don Blasco Isfar, Zerone şi Medrano (doi spanioli celebri pentru partidele lor à l'aveugle), don Girolamo, signor Mauro, don Marino, Gianutio, don Alessandro Salvio şi don Pietro Carrera!...

Salvio şi amicul său Gio Demenico de Leonardis, căruia Filip al III-lea i-a făcut o pensie de 200 scuzi, ca şi Giovan Demenico di Arminio, la Roma, au fost demnii succesori ai lui Boi, ai lui Leonardo şi al lui Cesare, într'un secol care a văzut sră̆lucind la Paris un alt italian, faimosul Calabrez, mort înainte de 1634. Acesta din urmă, după spusele lui Calvio, câştigă la Paris 5000 de scuzi. El jucă contra ducelui de Nemours, Arnoud, Chaumont şi la Salle; după aceia plecă în Anglia, unde fu jefuit şi îşi pierdu şi viaţa.

AUREL LERNOVICI

Ochii*

Mama mi-a spus că stelele sunt ochii lui Dumnezeu. Şi ochii ei aveau lumini stelare. In jurul pupilelor ei erau aureole de flăcări luminoase, ca aureolele în jurul soarelui de pe icoană. Mama a trebuit să mă înveţe despre soare, căci eu spuneam că Dumnezeu se uită la noi numai noaptea. Ea spunea că Dumnezeu se uită la noi mereu, numai că soarele, care este şi el un ochi a lui Dumnezeu, ne copleşeşte ochii cu atâta lumină încât nu mai putem vedea stelele în timpul zilei.

Când i-am spus Menei că o iubesc ochii ei s'au preschimbat în stele şi atunci am ştiut că Dumnezeu mă privea. Mena era de doisprezece ani, eu de paisprezece.

Eram în holde şi culegeam măzăriche roşie. Mireasma măzărichei e caldă şi dulce ca şi coaja pâinei calde din grâu nou.

Grâul era copt, dar noi îl puteam măcina în dinţi. Desfăceam grăunţele depe spic şi suflând asupra lor, le vânturam de pleavă, lăsându-le să curgă dintr'o palmă într'alta. Când Mena sufla, buzele ei păreau o cireaşă coaptă, care plesneşte de prea mult suc. Mâinile ei mici şi grăsuţe aveau palmele atât de netede încât grăunţele alunecau când sufla în ele.

Mena s'a aplecat să culeagă o floare. Spicele foşneau împrejuru-i. Părul ei, mai lucitor în lumini aurii decât paiul copt, îi scăpa de sub pălărie şi-i învăluia faţa. Pălăria era prinsă sub bărbie cu o panglică albastră, căci altfel vântul i-ar fi smuls-o când alerga spre mine sau de lângă mine.

Ridicându-se, Mena mi-a spus:

— Uite, asta-i cea mai frumoasă.

Cum o ţinea, floarea îi ascundea faţa, dar pe deasupra steblei, ochii ei luceau cu flăcări albastre. Strălucirea florii era întunecată de ochii ei.

— Ce frumoşi sânt, Mena, — am zis.

Sprâncenele i s'au arcuit, iar ochii i s'au făcut mai mari.

— Şi ţie ţi-s dragi? — a întrebat ea.

— Da, Mena, mi-s foarte dragi.

Vorbeam despre ochii Menei şi ochii ei au priceput. I-am luat mâna care ţinea floarea şi am pornit amândoi pe potecă. Holda coaptă foşnea dealungul potecii şi poteca era ea şi cărarea din părul Menei. Pe deasupra holdei, arşiţa scânteia ca o pânză de apă ce se prelinge pe un geam. Poteca era arsă de soare. Solzi de pământ crăpaţi de căldură se ridicau. Picioarele noastre, goale căutau locurile netede, ocolind zgronţurile. Locurile netede erau lăsate de umblet de picioare goale, pe pământul muiat de ploile de primăvară.

Poteca de câmp e frumoasă ca nervura pe o frunză. Pare că-i vie şi caută o ţintă. Şi cum merge înainte cântând, ocoleşte o piatră, o tufă, ferindu-se de gropi.

Ţărăncile, când merg în satele vecine, apucă poteca depe câmp pentrucă scurtează depărtarea. Nu aevea ci în inimile lor. Li-s dragi câmpurile, iar potecile li-s prietene.

Femeile poartă cismele subţioară şi merg desculţ. Uneori, câte o faţă îşi lasă urma piciorului în lutul moale şi urma e ca o floare căzută 'n drum.

Degetele picioarelor Menei erau lungi, trandafirii şi netede. Când îşi ridica piciorul în mers, degetele i se deschideau ca urechile peştilor şi se închideau când călca.

Ne bălăceam în pârâul dela marginea holdei. Cu degetele picioarelor prindeam pietricele dela fund. Ridicând piciorul, lăsam să cadă pietricica în băltoacele depe mal. Acolo apa era foarte caldă.

Mena plescăia cu limba imitând sgomotul pietricelei căzând în apă. Ea luă o floare de măzăriche. O privi cu băgare de seamă şi îşi întinse buzele ca pentru a o săruta. Deodată strigă:

Marius Bunescu — Peisaj

— Dar au ochi! Uite, Dan. Florile au ochi.

Rupse o floare din ciorchină şi o aşeză binişor pe luciul apei. Apa o duse mai departe, o pată rubinie pe lumina tremurândă.

— E ca ochiul unui epuraş alb, — spunea Mena.

Pe câmp am văzut un şarpe încolăcit lângă cărare. Şarpele îşi înălţă capul şi ne privi cu ochi de diamant.

Când am ajuns la casa Menei, mama sa tocmai întindea rufele pe gard. Ii râdeau ochii când ne-a spus:

— Sunteţi amândoi nişte hoinari.

Mena s'a înroşit şi eu simţeam că-mi ard obrajii. Ne-am grăbit să-i ajutăm la întinsul rufelor. Cămăşile albe atârnau grele de umezeală şi căldura zilei le făcea să aburească ozon. Un vântuleţ a abătut poala unei cămăşi peste faţa mea. Şi mi-a răcorit obrajii aprinşi.

Ne-am aşezat apoi tustrei subt agud şi am mâncat dude. Dupăce am scuturat agudul, a trebuit să culegem repede fructele, pentrucă au venit două raţe care au început să le înfulice cu ciocurile lor late. Se legănau pe lopăţelele lor, târându-şi ciocurile pe pământ, ciugulind dude. Raţele au furat atâtea dude încât guşele lor atârnau şi le făceau să schioapete. S'au culcat la umbra gardului şi cu capetele într'o parte se uitau la noi cu ochii pe jumătate acoperiţi de o peliţă opală. Apoi şi-au ascuns capetele în aripi, aţipind cu ciocurile către coadă.

Mena spuse:

— Tot ce-i pe lume are ochi. Chiar iarba are ochi.

Mama ei a râs, iar sânii îi tremurau subt iia încreţită.

Mena şi-a dus mâna să-şi deslege panglica de sub bărbie. Când şi-a lăsat-o în jos, mâna i-a alunecat peste piept. M'am uitat la ea. Ochii ei s'au deschis peste ai mei. Erau ca două flacări pe altarul unei biserici întunecoase.

Când am plecat, Mena se rezemase de poartă. Poarta era de stejar, împodobită de cue cu capete lăţăreţe.

M'am întors spre ea zicând:

— Mena, eu plec acasă, dar n'aş vrea să plec. Aş vrea să fiu mereu cu tine.

— Da, Dan, — zise ea, — trebue să fim mereu împreună, pentruca să vedem aceleaşi lucruri.

I-am luat mâna şi i-am dus-o la buze. Şi apoi am fugit acasă, încercând să-mi ţin închişi ochii, pentruca să nu văd nimic fără Mena.

In acest fel i-am mărturisit Menei iubirea mea. Şi acum nu mai văd ochii Menei pentrucă lumina multor ani a crescut între noi. Ea e departe, departe. Dar noaptea, când răsar celelalte stele, eu pot vedea două stele împreună. Trebuie să fie ochii Menei. Nădăjduesc că şi ea îmi poate vedea ochii.

Ochii aruncă punţi între oameni. Peste ele simţurile trec dela om la om. Ochii ce se întorc rup punţile şi le trag înapoi. Simţurile nu pot trece prin gol.

O gloată de oameni are ochi mulţi. In mulţime îmi întorc ochii dela ochii din preajma mea şi astfel rămân singur cu simţurile mele. Atunci mulţimea trece pe lângă mine ca apa peste o piatră înfiptă în ţărmul râului, deasupra undelor.

Am privit în ochii unui om care murea lovit de un glonţ. Durerea lui a trecut în mine. Omul care mergea la spânzurătoare mi-a săgetat în ochi osânda lui de moarte. Viaţa mi s'a veştejit în ger.

Genoveva, întorcându-se dela altar, m'a privit în ochi. Vălul ei de mireasă a fost dat de pe faţă şi m'a putut privi nestingherită. Şi am simţit deodată că florile ei de lămâiţă ar fi pe pieptul meu.

Profesorul Williams a spus:

— Viaţa e măsurată în timp fiziologic, iar nu în timp spaţial.

Ochii lui cenuşii au privit într'ai mei şi am devenit ceasornic al vieţii.

„Naşterea este: să dai o limită formei".

Ochii schimbă limitele formelor. Ei sparg coaja şi eliberează eul.

Ochii mi-s scumpi, dar când singurătatea îmi este şi mai scumpă, îmi întorc ochii dela lume. Şi atunci sunt singur.

PETER NEAGOE

* Din volumul „Furtună".

Din Flautul de Jad

Traducere din poezia chineză

Scrisoare unui prieten

Păianjenii grădinii îşi adăpostesc pânzele sub ferestrele mele,
Iar cântecul greerilor se-aude pe treptele scării dela intrare.
Vântul rece vesteşte sfârşitul anului.
Mi-e inima sfâşiată de tristeţe.
Dar tu, prietene scump, cum iţi duci zilele?
'Adeseori mă uit lung la casa rămasă acum pustie.
Iubirea de singurătate
I-a făcut pe cel care-o locuise, s'o părăsească.
Zadarnic cercetez cu privirea uşa tăcută.
Singur, soarele pătrunde înăuntru,
Mângâind florile de toamnă cu razele lui obosite.
Intr'adevăr, mi-ai scris, dar ca să mă veşteşti
Că astăzi sântem despărţiţi prin o mie de ei.
După ce-ai rătăcit îndelung,
Pe drumuri necunoscute, te-ai retras în munţi.
Sântem prieteni de douăzeci de ani,
Şi nu găsim o singură zi să ne'mpletim sufletele.
Dacă-ai suferit crâncen de boală şi de oboseală,
Să ştii că nici eu n'am fost mai fericit.
Cu toate că toamna înaintează şi nu te-ai întors încă,
Nădăjduesc totuşi că nu se va sfârşi anul fără să ne revedem.
Dar dacă gândul meu se va 'mplini, cât timp vom fi împreună!
Mi-e scris oare ca veşnic să mă gândesc la prietenul depărtat?

AL. T. STAMATIAD

Prima schiţă literară a scriitorului Peter Neagoe, tradusă în româneşte

Tineretul intelectual român din Deva a sărbătorit printr'o şezătoare literară pe scriitorul Peter Neagoe.

A fost o sărbătoare bine meritată pentru poetul american, originar — după cum se ştie — dintr'o comună de lângă Sibiu.

Cu acest prilej, scriitorul a cetit schiţa sa „Ochii" din volumul „Furtună", scris în limba engleză, care a plăcut publicului numeros care a luat parte la serbare.

Intrucât până în prezent nu s'a publicat nicio lucrare de a lui Neagoe în româneşte, am rugat pe scriitor să ne dea această schiţă spre a o oferi cetitorilor români, mai cu seamă că traducerea din limba engleză este făcută de însuşi autorul.

I. POPESCU-COSTEŞTI

Dela „Cuvente den bătrâni„ la Marele Etimologic al Romaniei *)

Opera lui Hasdeu determină să subliniăm un fapt. Pe cât este de evident faptul acesta, pe atâta-i de anevoe de prezentat, din pricina multiplelor probleme compartimentate și direct legate de natura şi substanţa lui.

„Hasdeu a fost un cap enciclopedic". Judecata aceasta bănuim că trebuie să fi fost emisă de nenumărate ori. Spiritul lui B. P. Hasdeu, atins de binecuvântarea sau de blestemul nerăbdării, s'a aruncat năvalnic plutind pe toate mările creaţiei din nevoia de-a consuma, liber şi în cuprinsul unei vieţi omeneşti, eternităţi. Cei cari mai întrebuinţează şi astăzi limbajul spiritualiştilor şi al „idealismului" ar adăoga că aceste veşnicii consumate trebuiau să-l mântuie pe Hasdeu de tristeţile şi înfrângerile *cărnii* sau ale *materiei*. Iar în sprijinul *acestei* afirmări ar aduce, din activitatea poetică a marelui scriitor, lucruri cu câteva decenii mai vechi decât cele din epoca lui *Sic cogito* și a poemei „Dumnezeu". Şi ar cita strofele cu titlul de firmă înscrisă dar bătută de toate vânturile („Adevăratul poet"):

Doi dùşmani făr'astâmpăr în urgie
In inima poetului se bat:
A ţărnii din aproape tiranie,
Şi al cerului un ècho depărtat.

In jos atârnă'n greutate lutul;
In sus se'nalţă-al însuflării foc...
Se rupe inima la tot minutul:
Vrăjmaşii şi-au ales acelaş loc!

Cumplită-i lupta! ea se poate simte!
Dar n'o depinge-al graiului penel:
El, *zugrăveşte plastice morminte,* —
Mormântul inimei i-ascuns de el!

Sunt clipe când văpaia cea sublimă
Se urcă strălucind ca meteor:
Se pare că splendoarea se dărîmă
Pe elementul ce-o popreşte'n zbor!

Sânt clipe când povara târîtoare
Intinde falnic orizontul său,
S'ascunde'n adâncimi măreţul soare
Al cugetărilor lui Dumnezeu!

Căzut din sfere de lumini nestinse,
Trîntit în glodul patimei lumeşti,
Poetul râde'n amărâte plânse
Sau geme el în hohote drăceşti!

Idei contrare, cerul și pământul,
Din inima sărmanului detun' —
S'adună gloate spre-a'sculta cuvântul
Ş'apoi rostesc osânda: „îi nebun!"

Oare aceste contraziceri să-l fi dus spre enciclopedism? Lucrul n'ar fi cu neputinţă. Dar ceea ce *se poate* spune este că: pentru fiecare contrast al acestui spirit, pentru toate viile lui inconsecvenţe răspunde enciclopedismul său.

Noi ne vom mărgini acum să-l gândim cu deosebire înlăuntrul meditatiilor și sondărilor pline de neliniște, precum şi'n eforturile îndeplinite pentru descifrarea misterelor limbajului privit ca vehicul al esenţelor.

Nu este pentru întâia oară când îl privim pe Bogdan Petriceicu-Hasdeu din mijlocul acestei preocupări centrale întregii sale vieţi.

Despre culegerea imensă *Cuvente den bătrâni*, operă premergătoare și izvor crescut cu timpul pentru realizarea acelui Mare Etimologic al României, noi, spunând câtu-i de gigantic construită, arătam că:

Incepe cu transcrierea unui text biblic românesc mai bătrân decât Paliea dela Orăştie care e dela 1582 şi aproape contemporan sau ceva mai în vârstă decât psaltirea diaconului Coresi.

Sunt versetele cu binecuvântări de belşug (dar şi cu imprecaţii prăbuşitoare) din capitolul 26 al Leviticului:

„... *da-voiu voaă ploae în vrémea destoinică și pământul va da hasna sa și leamnele vor fi roditoare și mlătişul va ajunge storsura și storsura semănătura și veți avé până la saţiu, şi veţi lăcui cu tărie în ţara voastră*".

Hasnei pe care avea s'o dea pământul i s'a zis mai târziu *roadă* și *rod*; „leamnul" a devenit „*copaciu*", în aşteptarea „vremii destoinice" ca să i se spue: pom; „mlătişul" de atuncea e treerişul nostru de astăzi, iar *storsura* e stoarcerea strugurilor; cât despre „lăcuinţa cu *tărie*" prin ea se înţelege: deplina *întemeiere* (în limbajul nosstru de acum: punerea pe baze solide) a unei gospodării.

Pe atunci prin mijlocul veacului al 16-lea *altă* românească vorbea Dumnezeu și când, pentru ameninţări şi anateme, se slujea de limba dela 1560, el grăia:

„*eu încă aceasta voiu face cu voi: vedea-voiu pe voi cu cutremuri și cu fughicei cu friguri*".

Hasdeu pătrunsese taina fiecărui cuvânt, și o cunoştea pe aceea a capriciilor sintactice dintr'acele vremi şi ale secolelor următoare. Ţi-o desluşea zăbovind cumva în traduceri insistente? Da' de unde! Cheia vorbei vechi-testamentare ţi-o oferea prin alăturări de texte, bătrâne și ele, dar cu un veac mai aproape de noi. Şi dădea minţii tale prilejul *să afle,* ca să nu mucegăiască. Ciudăţeniile fonetice — şi pe cele dialectologice — doar pe acestea dacă ţi le amănunţea pitoresc şi delicios.

Astfel că, la recitirea prefeţei pe care Hasdeu a scris-o pentru „făscioara" I a Etimologicului său, când am dat de întrebarea dacă prin unele locuri se pronunţă: *mente* (în loc de minte), *mormente* (pentru: morminte), *vene* (pentru: vine), *mene* (pentru: mine) — voiam să răspund:

Noi fermecaţi de sonorităţi devenite organice, pronunţăm: *Cuvente den bătrâni.*

Dar când dela *Cuventele* acestea, am trecut la „*Etymologicum magnum Romaniae,* dicţionarul limbei istorice şi poporane a Românilor" şi am văzut cum după ani de muncă, opera aceasta n'a putut fi urnită mai departe de o cincime din litera *b* — mângâierea mea, plină de admiraţie pentru autorul ei, am aflat-o în spusele lui din şedinţa Academiei Române dela 19 Martie 1893:

„*Nu mă pot stăpâni de a nu încheia această dare de seamă printr'o notă veselă. Un X. într'o bună dimineaţă, își închipuește că mă va sdrobi dându-mi epitetul de* om-fragment. *Ei bine, eu primesc epitetul. Orice porţiune a infinitului este un fragment. Un fragment este și o rază a soarelui, un fragment și soarele însuși, un fragment este întreaga sistemă sotară. De ce să nu fiu și eu un biet fragment?*

„*Fiecare fragment, însă, are o misiune pe care o împlineşte în sfera totalităţii*".

BARBU LAZAREANU

*) Săntem în anul studiilor despre Bogdan Petriceicu-Hasdeu, şi al paginilor alese din opera marelui filolog și istoric.

După „*Inceputurile literare ale lui B. P. Hasdeu*" de d-na E. Dvoicenko, carte apărută în editura „Fundaţiilor Regele Carol II", am avut texte alese din „Cuvente den bătrâni" ale lui Hasdeu, cu o introducere și note de J. Byck scoase de Cultura Naţională.

Iar acum, în seria intitulată „*Cu privire la...*" editată de „Cultura Românească" ni se dau 9 capitole despre B. P. Hasdeu scrise de Barbu Lăzăreanu.

Din noua lucrare, — care începe cu eseul intitulat „Miracolul" şi se închee cu „Testamentul lui B. P. Hasdeu — detaşăm paginile de mai sus care îi privesc pe poetul caşi pe lingvistul Hasdeu.

AD. LIT.

Modernismul și tradiția

Furia modernismului, care stăpânea acum câţiva ani peste o bună parte din literatura europeană, pare să se fi potolit în ultima vreme. In orice caz fenomenele acute au trecut. Simpla denumire de modernism nu mai este suficientă astăzi ca să slujească de deviză literară unui grup de scriitori. Cuvântul de modernism începe să-şi piardă chiar semnificaţia lui generală (dacă într'adevăr a avut vreodată această semnificaţie și dacă modernism nu înseamnă cumva decât numai o poreclă comodă pentru a defini în chip vag şi superficial orice mişcare literară care dispreţueşte tradiţia).

Caracteristica principală a oricărui modernism este, într'adevăr, acest dispreţ pentru tradiţie. (Vorbesc de *oricare* modernism, pentrucă orice mişcare literară inovatoare a fost modernistă la vremea ei. Dela romantism încoace toate școlile literare, în clipa apariţiei lor revoluţionare, au fost moderniste și dispreţuitoare de tradiţie). Indiferent de programul mişcărei, ceiace distinge orice curent modernist este ruperea sistematică a legăturilor cu trecutul, nesocotirea inaintașilor şi goana după noutate.

Dar noutatea, la o mişcare modernistă, nu implică numaidecât ideia de progres și de evoluţie. Modernismul dispreţueşte tradiţia recentă, nu tradiţia cea mai veche; dispreţueşte tradiţia care de-abia s'a format, adică tradiţia înaintaşilor imediaţi, aceia a generaţiei imediat anterioare. Pentru tradiţia mai veche, pentru mişcări literare demult trecute, modernismul, aproape întotdeauna, dacă nu chiar în toate cazurile, arată simpatie, demulteori chiar admiraţie imitatoare. Un fapt caracteristic pentru toate curentele literare moderne, care au apărut după perioada clasică, a fost găsirea de precursori. Romantismul german îşi găsia înaintaşi în lirica germană a veacului al doisprezecelea şi al treisprezecelea şi dispreţuiau tradiţia clasică recentă. Romanticii francezi, sărind peste Racine, proslăveau pe Ronsard. Şi toţi, Germani şi Francezi, adorau în Shakespeare pe marele ctitor al literaturii moderne. Prerafaeliţii englezi de pe la mijlocul veacului trecut admirau pe Giotto şi medivalizau cu înfrigurare. Simboliştii francezi urau pe parnasieni, înaintașii lor imediaţi, şi îşi căutau precursori în Wagner, în Ibsen, în romanticii germani, fiind exotici, cosmopoliţi şi antitradiţionalişti. Chiar cel mai nou modernism, surrealismul, mișcare de avant-gardă și care se pretinde progresistă și evoluţionistă, nu scapă de această nevoie a precursorilor. Intr'un articol din „Nouvelle revue française" din Februarie al acestui an. André Breton, teoreticianul surrealismului, vorbeşte cu admiraţie frenetică despre romanele tenebroase care au înflorit în Anglia între 1790 și 1820 și ale căror autori, Anne Radcliffe, Lewis, Maturin, sânt astăzi cu desăvârşire uitaţi. Intre fiorul pe care îl dau romane cum sânt „Călugărul" lui Lewis, „Melmoth rătăcitorul" al lui Maturin sau „Misterele din Udolpho" ale Annei Radcliffe și fiorul pe care îl dă poezia surrealistă, Breton găseşte înrudiri adânci. Exemplul acesta ilustrează, dealtfel, altă caracteristică a modernismelor: aceia de a-și căuta precursorii printre scriitori obscuri și uitaţi, pe care nimeni nu-i mai citește, pe care trebue să-i găseşti prin unghere cele mai necercetate ale istoriei literare. (Breton, dealtfel, a nimerit-o bine. Romanele tenebroase despre care vorbeşte el au fost pe vremuri, în epoca romantică, foarte la modă şi unele din ele au influenţat scriitori de geniu ca Balzac sau ca Hoffmann care în „Elixirul Diavolului" şi-a adus bine aminte de „Călugărul" lui Lewis).

Toate aceste exemple ar putea să slujească şi pentru a arăta că între modernism şi actualitate nu există nici o egalitate de termeni. Sânt două noţiuni care, în literatură, nu se confundă deloc. Este drept că modernismul apărut după ultimul război (e de remarcat că modernismele apar mai cu putere în deosebi după mari prefaceri sau catastrofe politice şi sociale), este drept că acest modernism s'a caracterizat mai mult decât altele printr'o preţuire furioasă a prezentului, printr'o accentuare a avant-gardismului artistic și printr'o nesocotire absolută şi nemiloasă a trecutului. Aceasta i-a dat, într'adevăr, o alură foarte tinerească, anarhică și revoluţionară, care a putut o clipă să impresioneze. Păcat numai că, în ce priveşte conţinutul, modernismul vremii noastre a provocat decepţie. N'au rămas (de pe acum trebue să vorbim la trecut despre el), n'au rămas dela acest modernism decât exasperate încercări de înoire a expresiei. „Fiorul nou", pe care, după vorba lui Victor Hugo, îl adusese în poezie Baudelaire odinioară, n'a fost nici înoit nici înlocuit de modernismul contemporan.

Nu i-a fost dat acestui modernism nici măcar să descopere poezia uzinei, pe care în chip neîntrecut o exprimase Verhaeren mai de mult. Iar încercările de-a exprima, după metoda surrealistă, felii complete de viaţă sufletească, adică de-a transcrie fără frâu și fără control „monoloage interioare", s'au scufundat în mediocritate și în totală ratare. Greşala modernismului, aici, a fost aceiaşi ca şi a simbolismului: s'a cerut poeziei să exprime ceiace numai muzica poate exprima.

Nevoia de-a găsi o tradiţie modernismului este ciudată dar explicabilă. In literatură noutatea absolută nu există, — sau nu mai există de foarte multă vreme. Pentru a dăinui, orice mişcare literară are nevoie să-şi împlânte rădăcinile în pământul durabil şi statornicit al trecutului. Am văzut că chiar cei mai avant-gardişti dintre modernişti simt nevoia aceasta, fără satisfacerea căreia nu mai pot merge înainte.

AL. PHILIPPIDE

Premiile Naţionale de Literatură

Ministerul Cultelor şi Artelor a dat publicităţii noul regulament pentru decernarea Premiilor Naţionale de Literatură.

Potrivit acestui regulament se institue anual două premii Naţionale de câte 100.000 (una sută mii) lei pentru literatura de creaţie artistică, unul pentru nuvelă și roman și altul pentru versuri.

Aceste premii se vor acorda scriitorilor români de o valoare îndeobște recunoscută, ca o îndreptăţită încununare a activităţii lor literare.

Un scriitor nu va putea fi premiat decât o singură dată.

Premiile Naţionale vor fi acordate de către o comisiune specială compusă din: 1) ministrul Cultelor și Artelor 2) preşedintele Secţiei literare a Academiei Române sau un delegat, 3) președintele societăţii Scriitorilor români sau un delegat al său și 4) laureaţii Premiilor Naţionale.

Premiile Naţionale se vor acorda în fiecare an la 1 Iunie în urma avizului comisiunii care se va întruni într'o singură şedinţă în a doua jumătate a lunii Mai şi va lucra sub preşidenţia Ministrului Cultelor.

Primăvara la țară

Primăvara în oraș e o noțiune abstractă, e un anotimp învățat din școală și care respectă fidel și ciclic ceiace e scris în carte.

Primăvara în oraș însamnă doar: să poți deschide geamurile, să ieși în fine fără palton și fără ororile de galoși, să vezi servitoarea din față scuturând covoarele afară. Altceva ce-ar mai însemna?

Ar mai însămna câteva mostre de copaci înverziți sau de flori de probă, în câte-o curte: câteva crenguțe de liliac, câteva pansele artificiale și pretențios stilizate, un cais înflorit într'o grădiniță de maniac.

Și-ar mai însemna, praf, negustori ambulanți și, în ascuns, o neurastenie stăpânită care vine din nostalgia unei vieți normale în mijlocul naturei.

Primăvara la țară înseamnă însă, mereu, în fiecare an, creiarea lumii. Da. In fiecare primăvară, lumea toată, cu ființe și vegetație, cu tot ce-i viu pe ea, se preface, se complectează de lipsurile unui an, se înmulțește, crește, cucerește suprafața pământului.

Fenomenul începe ca la facerea lumii, numai că trezirea nu începe din ape, ci, mai impresionant și mai neașteptat, din înghețuri și zăpezi.

Sate și câmpii stau acoperite de zăpadă, cât vezi cu ochii. Și totul e pustiu și amorțit. Parcă a venit sfârșitul lumii și, încetul cu încetul tot ce a fost viu a înghețat și s'a uscat.

Și, deodată, minunea începe a se desăvârși. Parcă s'ar trezi un gigant și pământul întreg ca o namilă ar începe să se miște, tulburat din adâncurile lui, și parcă universul întreg cu soare cu tot s'ar deștepta și ar începe să vadă.

Se curăță și se luminează zările.

In zorii zilei se deschid pe zări luminișuri limpezi, ca și cum ar fi începuturile despre care vorbește credința, când a apărut lumina, care a fost cea dintâi. Universul deschide ochii!

La țară,răsăritul soarelui nu seamănă ca la oraș cu un fenomen electric și cu un sistem municipal de luminat pe durata zilei. Soarele nu-i dela început pe ziduri și pe acoperișuri.

La țară, răsăritul e ca o naștere a lumii. E ca o deșteptare a unor puteri pe care nimeni nu le poate cuprinde cu gândul. Soarele răsare ca și cum l-ar naște azurul. E o taină mare, minunată și plină de gigantică delicatețǎ. Anticii care erau mai în contact și mai impresionați de fenomenele naturei, spuneau: Aurora cea cu degete de roze.

La început cerul e palid, dar limpede. Apoi, treptat, treptat, lumina lui sporește, se clarifică, crește în înălțime, cuprinde bolta, de parcă un zeu pe care nu-l cunoaștem ar veni din depărtări cu soarele în mână, și s-ar apropia încet, încet, urcând curba pământului ca să-l aducă deasupra.

Zarea devine apoi roză, apoi roșie, și soarele străbate din pământ, cu aceiași neînfrânată și imperativă putere cu care străbat mugurul când încolțește iarba.

Atunci încep dezghețurile. Asudă zăpezile și troenele încep să plângă. Zăpada se refugiază în văgăuni, subt garduri și câmpul devine bălțat, cărpit: alb cu negru.

Regiuni polare se desmorțesc și verdeața vine crudă, pe urmele zăpezii, din chiar mustul ei. Din lumina nouă, din soare, din căldură și din udeala zăpezilor, pământul plămădește tainic o viață înmiită. Tot ce este viu pe el, ființă și plantă se grăbește să se înoiască, să se înmulțească, să acapareze, să strângă viață.

A! E o nemăsurată muncă de creație.

Menajeria satului

La început nu se vede nimic. Este parcă o zi sau două de așteptare, de ezitare, de neîncredere în ceiace vine. Dar, în adânc, de desupt pământul lucrează ca un miner încercat, peste tot. Deasupra nu poți observa ce se întâmplă și ce se pregătește. Se lucrează în subsol, ca 'n temelii de case.

Și deodată ,ca la un semn, într'o zi mai caldă când s'au risipit negurile somnului de-o iarnă, totul iesă la suprafață, într'o întrecere tinerească și feroce. Muguri de copaci, colț de iarbă, flori îndrăznețe și grăbite ca niște copii minune ai gliei, totul se grăbește, sparge zăgazuri și iesă la lumină.

Pământul și-a dospit plămada de noroi negru; și-acum el însuși parcă ar crește.

Toate ființele pământului nasc, se înmulțesc, umplu pământul, grăbite și ele, ca și cum, de la un timp încoace n'ar mai fi loc.

Imașul de lângă sat e verde crud. Iată pe el, alături de oile pe care le-am văzut astă iarnă, îmbătrânite la adăpostul plășilor de stuf, miei cu picioare țapene ca de lemn, cu părul încrețit cu drotul, cu botișorul umed, cu codița învârtită, încercând salturi și acrobații cu o puerilă bucurie. Iată, seara la stână cățeii câinilor ciobănești. Sunt unii mici, cu ploapele trase, orbi încă, târându-se cu burta pe pământ, ca niște cârtițe ieșite deasupra. Sunt alții, cu o miime de generație înainte, care merg, care sunt grăbiți, care cunosc toate compartimentele stânei, și care se joacă trântindu-se, mârâind, când unul când celălalt deasupra, mimând subt ochii cânelui sceptic care o face pe arbitru, niște lupte greco-romane în miniatură.

Și măgărița care umblă cu oile are un măgăruș. E mic de tot, și-i deja trist și gânditor ca un savant octogenar. Seamănă cu un iepure fenomen bun de prezentat ca mostru de iepure la un circ pentru copii și animale.

Căruța care vine dimineața să ridice cașii, avea până eri doui cai care, astă iarnă, când era frig și umed și când era prinsă promoroacă peste tot, păreau și ei de ghiață.

Acum au alături un cal miniatură, un căluț, care merge grăbit și serios lângă ei, ca și cum s'ar găsi și el în treabă. E un mânz negru cu o steluță albă în frunte și pintenog la piciorul stâng. Merge grăbit de tot, deplasând picioruşele fără să le îndoae, unul înaintea celuilalt, de parcă i-ar fi anchilozate. Are un botișor negru pe care-l poartă înainte, și o codiță parcă ar fi artificială, parcă ar fi de dat muștele afară.

E un mânz năzarnic. Cât stă la stână, miroasă curios cățeii înspăimântați care se retrag cu coada între picioare sau care-l sfidează curajos. Apoi deodată pornește să sburde, într'un vârtej întortochiat, fluturând din cap la dreapta și la stânga, și svârlind deodată cu picioarele de dinapoi, ca și cum ar fi un ducipal legendar și l-ar urmări un balaur nevăzut pe care trebue să-l facă praf. Mânzul trebue să fi citit poveștile noastre, și se joacă întocmai ca un copil. El își închipue singur o lume grozavă, epopeică; singur se sperie de ea, singur se luptă și desigur totdeauna învinge,... pentru ca apoi să vie la mama lui și să înceapă a suge, dând cu capul vârtos subt coastele mamei.

In șura de devale, cu un gărduț de abia îngăimat, s'a improvizat un fel de curte mică tare, ca o jucărie. Are gard, are și o portiță legată cu o sfoară. Inlăuntru este și puțin fân, și o căldare cu apă, — ca pentru un bou mare. Dar înlăuntru nu este decât un vițel. Stă singur ca în penitență. N'are voie să-și vadă mama-vacă decât de două ori pe zi. Restul timpului e ca și un orfan, și se plictisește. Vițelul stă la carceră, și n'a făcut nimic altceva decât că s'a născut și vrea lapte, așa cum era odinioară înainte de specularea mamei. Miroasă cu botul mic și umed, scândurile îngrădirei care-l ține prizonier; mișcă din urechi, și clipește melancolic și meditativ din ochii negri. Are părul de culoarea cafelei cu lapte, și numai pe burtă și subt gât, alb.

Sara, când e ora întrevederei devine nervos și bate cu capul în scânduri. Are în frunte doui muguri de cornițe, ca doui sâmburi de măsline, ascunși printre păr creț și aspru.

Când îi deschide portița se aruncă într'o fugă pripită și săltată, ca să bată ca un berbece cu capul înainte în ugerul vacii. Atunci e lacom și vesel. Schimbă trepidant țâțele, cu gura plină. Coada îi stă întinsă de satisfacție, și o sucește în jurul ei însăși foarte ciudat, cum ar fi să învețe un braț păros, mișcările din dansul șerpelui.

In bucătărie, subt pat, clocesc două gâște. Cum te apropii, auzi de desupt fâsâind și un cioc țeapăn ca un cleşte de întins mănușile de cucoană, îți trage un bobârnac și te strânge de pulpa piciorului.

Subt ele stau calde, câteva ouă mari, exagerate, ca văzute prin lupă.

Mai târziu, pe iarba din grădină, umblă aferați câțiva bobocei, verzigălbui, care se deprind cu viața și cu soarele. Ar vroi să pască și ei iarbă, dar când trag de-un fir și când firul se rupe, se poticnesc înapoi, în coadă. Gâsca nu știe ce să mai facă. Ii păzește, îi îndeamnă, se uită în toate părțile, în căutarea unei primejdii pe care s'o preîntâmpine.

Gânsacul e belicos și vesel. Joacă singur într'o tigae cu apă, de parcă ar da o reprezentație și ar fi dresat. Se leagănă grotesc și ridică pe rând, când o labă când pe cealaltă, și le pleostește în apă stropind iarba dimprejur. Face impresia că săvârșește un ritual strămoșesc, și că oficiază o rugăciune.

Când s'a apropiat un cățel care mergea pe cărare să treacă pe subt gard la vecini, gânsacul sare asupra lui cu aripile scorțoase desfăcute, și-l urmărește, bătându-l cu picioarele, cu evantaiul crohmolit al aripilor și cu ciocul. Cățelul scheaună și fuge înspăimântat. Atacul acesta îl pățesc și copiii, dar mai rău, fiindcă ei cad jos, și gânsacul se sue pe ei și-i bate. O bătae de gânsac are ceva motorizat. Nici nu știi cum să-l oprești. Chiar dacă-l apuci de aripi și-l ridici în sus, el tot se agită și învârte gâtul ca un braț ca să te atace.

Bobocеii, încă ignorând răsboiul, stau de vorbă între ei, încet, cu nasul în iarbă, de parcă ar avea mereu să-și spue câte ceva de care părinții nu trebue să audă. O fi fiind — cine știe, — vreun conflict între generații cu complot de minori.

In fața casei a sosit cloșca cu pui, la mâncare. In jurul ei se învârt parcă rostogoliți niște mingi pufoase și moi, pe picioruşe subțiri și transparente ca paiul de secară. Unii sunt negri, alții culoarea mierei de albine, prin care soarele trece străveziu, alții cu câte o pată albă în jurul unui ochi. Sunt foarte agitați. Mobilitatea lor de sfere mici contrastează flagrant cu gravitatea cloștei care calcă rar, apăsat, conștient, ca acei cai de circ care pășesc după muzică. Fiecare pas și-l punctează cu un cloncănit, de parcă pasul ar fi legat cu un resort care-i vine în gât.

Și puii de găină își vorbesc între ei. Ba chiar unii se ceartă, se bat și se fugăresc.

Câte unul a rămas dincolo de gard, în drum și nu nimerește scurmătura de pământ pe unde să se furișeze tupilat înăuntru. Dar aude dincoace cloncănitul cloștei. E disperat. Se agită bătând din aripioare de-alungul gardului. Aleargă într'o parte și se întoarce înapoi, țipând crescendo și stacato de parcă l-ar târă cineva. Il auzi de cine știe unde. Țiu, țiu,... și deodată, ca prin farmec nu mai auzi nimic. Atunci să știi că a găsit pe unde să intre și a dat de familie pe care a găsit-o bine.

Altul s'a născut slab de constituție și e bolnav. Are ochii pe jumătate închiși. Pleoapele îi cad ca două cojițe de sămânțe; și-i melancolic. Aripile îi spânzură pe de lături ca niște mânecі prea lungi dela o haină care nu-i a lui. E gânditor. Simți că-l doare capul. Leagănă din cap ca un pesimist care-i sigur că nu-i reușește un plan. Rămâne în urmă, mereu, mereu, până ce odată nu se mai poate scula ca să urmeze excursia familiară. Puii de găină mai sufăr și alte accidente; cum ar fi cele de „tracțiune". Ii calcă un cal sau o căruță. Și, ca într'un adevărat răsboi cu viața și cu riscurile ei, mai în fiecare zi e câte unul mai puțin. Cei care rezistă.... mor decapitați la oraș, ca niște revoluționari ratați, sau ca niște foști aristocrați.

Trecând așa peste tot, la țară, ai impresia că lumea de-abia acum se creiază, că până în primăvara asta n'au fost de cât rari exemplare de vietăți, parcă salvate pe arca lui Noe de probă, și că de-abia de-acum pământul ne va fi cu adevărat populat și viu.

Această impresie se reînoiește în fiecare primăvară, copleșitoare. Asiști la o reînoire de energie, la o întinerire a cadrelor vieții. La o tendință generală a pământului, a nimicului de a deveni ființă, de a trăi; — căci toate exemplarele acestea mici, toată lumea aceasta de miniatură iesă parcă din pământ și începe să umble.

In fața lor, printre ele, te simți împins înainte, și dacă nu te integrezi în lumea lor, te simți strein, izolat, uscat parcă.

Primăvara la țară e viața cu aceste miniaturi multiple care răsar puzderie, care te înconjoară, care fac un fel de familie.

Primăvara la țară înseamnă identificarea cu aceste vietăți, înseamnă înțelegerea simplității lor, și priceperea minunei cea fără de seamăn a creației.

Pe când, pentru foarte mulți, primăvara la oraș e tot aceste vietăți, dar în cadavrele lor; căci la oraș primăvara venită de la țară și ajunsă la bodegă e miel la tavă, e șnițel de vițel, e boboc pe varză, e pui pané...

Primăvara nu există decât la țară. La oraș ea se rezumă numai la căldură, soare și miros încins.

De-aceia, pentru mine primăvara e să stau pe prispă și să observ ca o vietate căzută din altă planetă de guliveri, forfota această pitică în care mișună toată viața simplă de pe pământ.

Și de-atâtea ori, unui om care poate fi rău sau prost, prefer un pui mic de vaca-domnului, mic și roș ca o petală de floare delicată, sau ca o aripă de fluturaș de tropice, care merge ignorându-mă pe prispă, lângă mine.

DEMOSTENE BOTEZ

A f r o d i t a

Hai una!... Hei două!...
Iacă trii!... Uite nouă!... Talia!

Schela tremură sub picioarele vânjoase ale herculilor goi și asudați, alergând pe blana îngustă, cu sacii plini pe umeri.

Zgomotul boabelor aurii, ce se rostogolesc de pe spinarea harfei în adâncimea hambarului, te asurzește.

Fluturași ruginii de coji, opriți de sita deasă, se urcă în nori groși pe sus, îți intră în ochi, te lovesc peste gură și se lipesc de obrazul transpirat, acoperindu-l cu o crustă de aramă.

Lanțul cărătorilor — șarpe viu și mlădios ce-și ondulează inelele în mișcări regulate — se 'ntinde dela ușa vagonului peste cheiul de piatră și puntea legănată de tălpile repezi, până la hambarul numărul 1. Deacolo, pe la prora vasului, iarăși la vagonul nesecat.

Cărătorii vin pe partea dreaptă cu sacii doldora de grăunțe, săr de pe puntea de stejar pe coverta de fier a vasului, asvârl cu o mșișcare îndemânatecă conținutul sacului în pâlnia harfei, îl scutură bine să nu mai rămână nimic, și se reîntorc să reia cursa dela început.

„Afrodita" încarcă o sută douăzeci de vagoane porumb și măzăriche pentru Brăila. Vagoanele stau înșirate cuminți la mal, așteptând să fie descărcate.

In capul schelei, domnul Nicu magazinerul, cu carnetul în mână, notează numărul sacilor și, din când în când, mai strigă la oameni ca să-i zorească.

Hai, hai... că intrăm în locație...

Un nou vagon este împins să ocupe locul celui deșertat. Plumburile se rup repede și doi oameni sar înăuntru. Ridică apărătoarea de brad și goana spinărilor începe.

Primul la rând, aruncă sacul gol înăuntru. Incărcătorii îl umplu cu dublele și îl împing cu genunchii în ușă. Cărătorul apucă zdravăn gura sacului, o strânge boț în pumni și, icnind odată, îl așează pe umăr.

Mușchii tremură de încordare, vinele gâtului se umflă ca odgoanele, respirația devine găfâită, dar el, cu pașii elastici de balerină, se avântă pe punte și, deacolo, spre hambar, grăbit să scape cât mai curând de povara ce-l sufocă.

A ajuns. O zmucitură scurtă și, din sacul repezit cu gura în jos, boabele alunecă zornăind. A scăpat. In răstimpul parcursului până ce revine la vagon, are timp să-și tragă sufletul. Respiră adânc și se 'ndreaptă din șale. Apoi, din nou, la rând.

Soarele aruncă, fără milă, torente ucigătoare de lavă. Nădușala curge gârlă de pe ei și uneori ai impresia că ese fum din ceafa și pieptul lor.

Din când în când, câte unul, cu buzele și limba arse, fuge din rând repezindu-se, ca un hultan flămând, la donița cu apă. O duce cu amândouă mânile la gură. Cu fața pârlită de arșiță, și părul năclăit pe fruntea înstelată de gazul ce plutește în aer, pare un sălbatec african tatuat, ars de sete și năpustit la izvorul rece al unei oaze din deșert. Prin gura larg deschisă apa gâlgâe ca într'un butoi fără fund. Pe fața împietrită nici un mușchiu nu mișcă.

Cineva îi smulge brutal donița dela gură. O șuviță umedă îi curge pe piept. Rămâne nemișcat, cu ochii holbați, găfâind. A băut. E dreptul altui tovarăș acum să-și potolească jarul.

Cu băutul apei se 'ntâmplă un lucru ciudat la muncitorii din porturi. E deajuns ca unul să iasă din șir, să soarbă o gură cu apă, că subit toți ceilalți simt o sete nebună trebuind să-l imite.

Dar magazinerul pentru ce-i acolo? Hai, hai, că intrăm în locație. Mai avem douăzeci de vagoane până'n seară. Dați-i drumul. Hai, hai... — veșnicul leit motiv — provenit din frica cerealiștilor de a nu rămâne pe a doua zi cu vagoanele nedescărcate, trebuind, în acest caz, să plătească locație C. F. R.-ului — atârnă ca o nouă sabie a lui Damocles deasupra bietelor spinări ale muncitorilor...

Hai, hai...

Lanțul cărătorilor, refăcut după o întrerupere de câteva minute, sub biciuirea privirii domnului Nicu și iluzia înviorării cu apă rece, aleargă mai repede și saltă mai sigur pe schelă. Câteva tururi doar. Apoi piciorul, obosit, slăbește din nou, încetenindu-și pasul.

Un șuerat ascuțit sfâșie văzduhul. arsenalul maritim anunță orele douăsprezece. Incărcarea s'a oprit. Cărătorii se spală pe față de gazul care cu nici un chip nu vrea să se desprindă de pe pielea asudată și, fiecare cu câte un codru de pâne sau mămăligă și o bucată de brânză, strânse cu grije în ștergarul de acasă, se vârî sub vagoane, să mănânce la umbră.

Donița face ocolul, fără a putea potoli setea din ce în ce mai aprigă și chinuitoare. Valul de foc moleșește trupurile istovite care zac între șine. Dogoarea revărsată neîncetat de sus, paralizează orice mișcare, topește orice efort.

De după Cotul Turbatului, fumul subțirel ce urcă 'n sus ca lumânarea, trădează remorcherul bondoc, ascuns între sălcii. Câte o mreană neastâmpărată sau roșioară, curioasă, sparge, cu un clipocit ușor, luciul nemișcat al apei, scoțând botișorul, îl retrage repede însă, speriată de lumina orbitoare.

Nimeni nu mai mișcă, ațipiți cu toții cu privirea obosită de contrastul argintului sclipitor de afară, reflectat în albul cheiului de piatră și fundul negru, tăcut, al vagonului.

Undeva, departe, un car bivolăresc, prea încărcat, scârțâe în surdină.

Braga reciiii!

Ismail, cu donița într'o mână și coșul cu rahat în cealaltă, îi smulge din toropeală cu vocea-i puternică și nazală.

— E cu ghiață, Turcule?
— Este ghiaț'.
— Dă-mi una, rasă.
— Si mie.
— Mai toarnă.
— Umple o cană.
— Turcule, n'auzi? Mie când îmi dai?...
— Incă...

Intr'un sfert de oră poșta a treia de cărători, a golit o vadră de bragă, în ciuda celorlalte echipe care fac semne disperate și amenință cu pumnul pe Ismail care întârzie.

Dar licoarea dulce-gălbue, mai rău le-a încins setea, decât le-a potolit-o. Parcă le-ar fi turnat benzină pe gât.

— Afurisit arde, frati-miu, — face unul.

— Las' că nici brânza mea n'a avut cusur. Sărată potroacă.

— Cât o fi ceasul?

— Uite că vine și domn' Nicu. Trebue să începem.

Domnul Nicu, magazinerul, s'a oprit în fața lor. Pălăria moale de panama, care-i face umbră până sub nas, își bate joc de soarele-călău. Răsucește tacticos o țigare, caută alene prin buzunare după chibrit, aprinde, și, după ce pufăe de câteva ori, începe:

— Hai, hai, echipa a treia, că intrăm în locație. Hai, hai...

Oamenii se ridică greoi, îndreptându-se spre maldărul de saci goi.

O voce întârziată întreabă timid de sub vagon

— E două?

Dar nimeni nu-i răspunde.

Năvala boabelor zurue obsedantă. In fundul șlepului, în praful înecăcios și căldura groaznică, sporită de plăcile încinse de fontă, patru ființe nivelează cu lopețile de lemn, avalanșa de boabe ce cade de sus, stabilind echilibrul vasului. Sunt lopătarii care îndeplinesc una din cele mai grozave munci. Din sfert în sfert de oră, urcă scăricica de fier în spirală, ca să mai tragă o dușcă de aer în plămânii prăjiți.

Hai una... Uite două... Iacă triii...

Schela scrâșnește din încheeturi, frânele vagoanelor se tângue în limba lor, spinările se apleacă tot mai obosite și, sac după sac, este înghițit de gura de balaur nesătulă a hambarului.

Domn' Nicu, cu nasu 'n carnet, ridică brațul drept, oprind lanțul cărătorilor. Trage o linie și adună încruntat.

— Mai aduceți zece saci și dați lopătarilor paioanele. Incepem la măzăriche.

Rogojinile sunt așezate simetric peste muntele de porumb din burta „Afroditei" ca să-l separe de ploaia bobițelor negre ce încep să curgă.

Neghinei dacă-i trebue mai multă atenție la cărat, — fiind foarte mică și sticloasă, scapă prin te miri ce ochi nevăzut din sac, — în schimb are avantajul că nu ridică praf, fiind lipsită de coji. Avantajul plămânului tescuit în detrimentul spinării teșite, căci e mai grea decât porumbul...

Primele două vagoane s'au descărcat, lanțul fiind în plină activitate, când un răcnet neomenesc, sugrumat de o mână nevăzută, acoperă o clipă zgomotul. Inc'odată răcnetul fioros înghiață inimile, stingându-se într'un gâlgâit ciudat. Ce este?... Al cui a fost strigătul acesta?

Nu știe nimeni de pe covertă. Dar ecoul îl fură repede și-l duce în larg.

Oamenii aflați pe punte mai duc câțiva saci și lanțul se rupe, se distramă, într'o învălmășeală de țipete și înjurături.

De jos nu se poate vedea decât o îngrămădire de picioare goale înapoia vagonului părăsit. Cărătorii dela dana a doua privesc mirați, din fugă, la schela unde harfa a amuțit. Chir Iani, căpitanul, speriat de tăcere, iese din cabina de comandă cu ibricul de cafea sfârâind...

Dar încărcarea nu poate fi întreruptă orice s'ar întâmpla. E pericol de locație, pericol de moarte...

Cu palmele cornet la gură, magazinerul cheamă muncitorii:

— Hai, hai, că intrăm... Hai, hai, că am și intrat...

Vestea sosită călare pe primul sac s'a răspândit destul de repede din schelă 'n schelă, din om în om.

Lui Stancu Preda, locomotiva de manevră i-a tăiat picioarele.

Pe șoseluța cu pietriș ce duce spre oraș, într'o pătură ținută la colțuri de patru camarazi, un mototol de carne însângerată se zbate și urlă.

Hai una... Uite două... Iacă triiii...

Soarele vrăjmaș, detronat din vârful piramidei, coboară potolit pe arcul boltei. Norii pufoși încep să-și întunece marginile dantelate. Un suflu răcoros, abea simțit, se strecoară hoțește dinspre stăvilar.

„Afrodita" saltă grațios și face temeneli cu fanionul la jumătate.

Răpăitul de mitralieră al harfei, a amuțit. Sunt ceasurile șapte. Drapelul Căpităniei s'a coborît. Pentru azi, munca s'a sfârșit.

Echipele se reped în unda răcoroasă și, cu trupurile nesvântate încă de apa ce curge șiroae după ei, o iau spre Piață unde vor umple cârciumele până la refuz, în așteptarea delegațiilor cu banii.

In praful șoselei amprenta tălpilor ude ca o palmă diformă cu degetele răschirate, se amestecă cu urma cirezelor de bivoli întorși dela păscut.

Ziua de azi a mers bine. Niciun vagon n'a rămas nedescărcat, locația a fost evitată, așa că domnul magazinier își poate aprinde mulțumit o nouă țigare.

Totul este în perfectă regulă. Doar la poșta a treia, mâne dimineață, trebue înlocuit un om. Incolo...

S'a înoptat. Deasupra cheiului pustiu, printr'o fereastră din cer, luna mângâe catargul *„Afroditei"*, bate în geamul cabinei lui Chir Iani ca să-l deștepte, se strâmbă la umbra uriașă a grănicerului încremenit lângă gheretă și trage răzând o perdea de nor.

Tăcere. Nu se aude nici un zgomot. Doar dintr'o șalupă pescărească, ancorată la bazin, o șoaptă dulce, tremolată de mandolină, se târâște lin pe valuri.

In fund, silueta înaltă a elevatorului pare un vultur uriaș, cu aripile întinse, gata de zbor.

Dunga vânăt-estompată a dealului bulgăresc pierdut înspre Balcani, se puncteată de luminițe roșii care țintuesc cu s[illegible] tremurătoare pânza îndoliată a bălții.

Mandolina a tăcut. Iarăși liniște. Fluviul obosit s'a oprit în loc, strângând la sân, cu brațe îndrăgostite, piciorul mort al podului cu capul rezemat de chei să se odihnească.

Sst! Doarme Dunărea....

Și greerii îi respectă somnul.

Dar ce 'nseamnă asta? Cine încearcă s'o turbure?

Din adâncul ei neștiut, un zvon ușor urcă 'n sus, se lovește de digul betonat, care-l amplifică, scade o clipă, ca să revină din nou.

Ascultați...

Hai una... Uite două... Iacă triii...

In tufărișul de papură, un broscoi borțos, cu gușa umflată și ochii țintă la felia de aur ce-l privește batjocoritor de sus, îi răspunde țâfnos:

Hai, hai... Hai, hai...

MARIA ARSENE

Din Eclesiast

III 1 - 8

Sub cer, Părinte, toate îşi află timpul lor:
e timp pentru a-te naşte şi pentru cei ce mor;
e timp să prinzi în brazde sămânţă şi răsad
şi timp să vezi cum roade prin mâni păgâne cad;
e timp pentru zidire cu trudă, îndelung,
şi timpuri să se surpe zidirile, ajung;
e timp să plângi cu sânge şi lacrime, amar,
şi timp să râzi în hohot bând veselul pahar;
timp să jeleşti toţi morţii şi tot ce ţi-a fost drag,
şi timp să joci sălbatec în horă prins şirag;
e timp în ori şi cine ca să arunci o piatră
şi timp să culegi pietre şi urlet ce te latră;
e timp ca trupuri calde să 'mbrăţişezi destul
şi timp apoi de ele să te desparţi sătul;
e timp comori de aur ca să aduni câştig
şi timp să-ţi pierzi avutul şi-apoi să mori in frig;
e timp sub cer de toate puternic să te legi
şi timp să lepezi toate când prinzi să le 'nţelegi
e timp să-ţi coşi veşmântul şi să aduni în stupi
şi timp, ca şi veşmântul, pe toate să le rupi;
e timp destul sub ceruri tăcerea s'o întinzi
şi timp ca vorba plină de minte s'o aprinzi;
e timp să crească 'n tine iubirea ca un crin
şi timp ca ura neagră să-ţi toarne 'n hoit venin;
e timp pentru războaie cu sânge şi risipă
şi timp ca pacea albă să bată din aripă.

G. SPINA

Primim la redacţie

Cărţi

Alex. Călinescu: *Mări moarte* (poeme).
Maximilian Glasberg: *Coarde* (versuri).
G. Ghelman: *Figuri din obştea evreiască a Iaşului.*
N. F. Costenco: *Poezii.*
I. C. Filiti: *P. P. Carp de Constantin Gane* (recenzie).
I. Adămoiu: *Povestea technocraţiei.*

Reviste

Familia, No. 3-4 (Martie-Aprilie).
Adam, No. 100 (Mai).
Ecoul, No. 37 (2 Mai).
Şantier social-literar.

Admirabila revistă de curajoasă şi cinstită atitudine se menţine la acelaşi ridicat nivel de gândire.

Din cuprinsul bogat al ultimului număr din 1 Mai, semnalăm articolul d-lui Alexandru Claudian, *Destinul Europei*, în care eminentul gânditor scoate în evidenţă punctele luminoase menite să atragă omenirea pe drumul păcii şi dreptăţii sociale, apoi Cazul Brătescu-Voineşti de Ion Pas, *Moralitate* şi *Delaţiune* de F. Aderca, *Spre Inchiziţie* de P. P. Stănescu, etc.

PROLOG La inaugurarea Teatrului Liber

Publicăm aici acest prolog inedit al lui G. Topîrceanu, prolog care a fost cetit la deschiderea Teatrului Liber — dar care n'a fost tipărit până acum. In el găsim umorul şi verva lui G. Topîrceanu din cele mai spirituale pagini ale sale.

G. TOPÎRCEANU

(Cortina se ridică repede după cele trei lovituri. Surprins în scenă, Regisorul strigă:)

REGISORUL

Nu-i gata... Jos cortina!

(In acest moment apare Dracul şi face un semn cu mâna spre culise:)

DRACUL

Lăsaţi-o ridicată!
E foarte greu s'acoperi ce-ai desvelit odată...

(Pe scenă se face întuneric. Regisorul fuge. Scăldat în lumină purpurie, Dracul înaintează la rampă).

DRACUL

De obicei, prologul e spus de-un domn în frac.
Ce-aţi zice de l'ar spune, incidental, un drac?
Un drac adus pe lume de spiritul feeric
Al năzuinţii care sondează 'n întuneric
Să scoată la lumină imagini din infern, —
Un drac urât dar tânăr, arhaic dar modern ?...
Asemeni lui Mefisto — cu Belzebut identic,
De şi apar pe scenă sunt foarte autentic.
Au nu vedeţi văpaia ce'n juru-mi se revarsă
Şi nu simţiţi în aer miros de piatră arsă, —
Magnetica prezenţă a marelui damnat?
Să nu vă pară glumă: sunt drac adevărat.

La începutul lumii — atunci când Creatorul
Inchis în Veşnicie şi 'n Haos cu zăvorul,
Visa să făurească Pământul din nimic, —
Eram un fel de înger, iscoditor şi mic.
Şi-amestecat în roiul de îngeri mititei,
Se vede că, odată, m'am răzleţit de ei.
Şi pipăindu-mi trupul din spirit de iscoadă,
Am observat că-mi creşte un început de coadă!
Intâi, un fel de sâmbur, cât vârful unui cui
Abia răzbit prin piele... apoi cât un cucui,
Se face expresivă şi mică cât un ciucur
Şi căpătând viaţă, s'agită când mă bucur.
Deci Creatorul lumii, acel ce toate ştie,
Văzând la mine — această ciudată — anomalie,
Din gloata lui de îngeri uşor m'a remarcat
Ş m'a privit de-aproape, grozav de intrigat...
Iar eu simţind la rându-mi că spiritul cucernic
Nimic nu-mi mai ajută; că cel Atotputernic
A pus pe mine ochii şi nu mă mai slăbeşte;
Că coada nu dispare ci — dimpotrivă, creşte;
Că felurite rele pe cap încep să-mi pice
Din cauza acestui sinistru apendice, —
Am devenit cu 'ncetul mai trist, mai iritat:
Progresul cozii mele m'a demoralizat...
Ei da! Ideia asta aş vrea să se propage:
Nenorocirea toată din coadă mi se trage!...
Fiindcă, deşi înger, eu nu eram naiv,
Fiindcă toată ziua urlam — şi pe motiv
Că mi-aş putea conrupe cândva vre-un camarad:
Stăpânitorul lumii m'a prăbuşit în iad.

De-atunci, în întuneric, disgraţiat pe veci,
Trăind doar printre bufniţi şi printre lilieci,
Am născocit pe vremuri o mie de tertipuri
Ca să apar în lume sub diferite chipuri:
Când şarpe, când femee, când pasăre, când ţap
Cu barbă de călugăr şi piele de harap...
Dând răului ispită, păcatului savoare,
Inteligenţei aripi şi visului splendoare, —
Am învăţat pe oameni cum să trăiască bine,
Am zis: „Lăsaţi să vie puternicii la mine",
Am instigat savanţii să caute-adevărul
Şi-am îndemnat pe Eva să savureze mărul.
De-atunci există 'n lume atâtea lucruri bune:
Războaie, sărăcie, hoţii, înşelăciune,
Otrava, dinamita, revolverul şi tunul.
De-atunci există 'n lume alcoolul şi tutunul,
Tramvaiul, simboliştii, fasolele cu aţă,
Noroiul de pe uliţi, trăsurile de piaţă...
Păcatele 'n tot locul şi-au înmulţit răsadul.
Cei mici — mă trag de coadă, cei mari — umplură Iadul,
Din adevăr savanţii au făurit minciuna.
Excrocii sunt mai siguri decât întotdeauna,
Iar ale Evei fiice dau buzna în livadă
Din merele oprite să facă marmeladă!

Revoltele şi greva prin mine se propagă...
(către sufleur:)
Mai tare! Nu s'aude... Deschide gura, dragă!
(spre public:)
Prin mine-Adam şi Eva pierdură paradisul...
(către sufleur:)
Mai tare! Urmăreşte cu ochii manuscrisul!
(spre public:)
Prin mine se propagă revoltele şi greva...
(trăgând zădarnic cu urechea la sufleur, înghite 'n sec şi se încurcă).
Ziceam... mai adineaori... cum că Adam şi Eva
Pierdură manuscrisul....
(se opreşte, exasperat.)
La dracu! Ce-am făcut?
O gafă!
(se apleacă şi se uită în cuşca sufleurului:)
Ah! Sufleurul din cuşcă-a dispărut!
(după o clipă de consternare:)
Tu, cârtiţă urbană! Sobol cu ochelari!
Tu care 'n faţa scenei, de subt pământ răsari
C'un muşuroi în spate ca fratele tău rustic!
Tu, voce fără timbru! Surdină! Tub acustic
Prin care autorul vorbeşte cu actorii!
Tu care vii, ca hoţii şi ca conspiratorii,
Cu-alura ta suspectă în fiecare noapte
Să stai ascuns de lume şi să vorbeşti în şoapte!
Au nu ştii tu că Omul, pe care-l duc de nas,
Cu Dracu se 'ntâlneşte la fiecare pas?
Că's deghizat adesea în haine de cucoană, —
Că mulţi bărbaţi se 'nsoară cu dracul în persoană?
Ai dispărut? Adio! Putea-i să-ţi ei şi cuşca
Netrebnică... Pe mine mă 'nveţi să dau cu puşca?
(spre public:)
De-acum îmi voi întinde urechea în văzduh.
Imi voi şopti eu singur cuvintele de duh
Pe care autorul le-a părăsit în cale
Dispreţuind prisosul invenţiilor sale...

Din orice 'ncurcătură eu ştiu să ies uşor.
Pe scena mare-a lumii sunt cel mai bun actor,
Căci joc în mii de piese, de cum s'aprinde lampa.
In lunga-mi carieră eu m'am deprins cu rampa, —
Cunosc atâtea trucuri şi trag atâtea sfori!
Am apărut şi 'n teatru de nu ştiu câte ori.
In Faust, bunăoară, am obţinut succese
Cu mult mai preţioase decât în alte piese;
In Lermontov îmi place un rol de bariton.
Joc comedie bufă şi-adesea — de salon.
Am fost şi'n teatrul nostru cu feerii nefaste
Banalizat, pe vremuri, în şase acte proaste,
In care este vorba, ici-colo, de-un cocoş...
Dar mai cu osebire eu nu-mi găsesc reproş
Când jos în redingotă, pe-o scenă fără trapă,
In piesa unui Ungur — al cărui nume 'mi scapă.

Da,, între drac şi teatru sunt legături subtile
Ce nu datează numai de trei sau patru zile.
Căci el îmi dă costume, eu la nevoe — joc.

Continuare în pagina a 10-a

Ne 'mprumutăm în taină un sprijin reciproc.
Terenul îmi convine; fac intrigi în culise,
Mă furişez prin toate cabinele închise.
Apoi cobor în sală, şi'n lungile antracte
Joc farse inocenţei cu penele intacte.
Apar la stal în negru, la lojă 'n „travesti",
Cucoanele adesea mă binoclează, şi
Bărbaţii 'mi fac cu ochiul... Uşor-uşor străbat
Prin atmosfera caldă un vis de voluptate...
Şi fi'ndcă pentru mine momentul e propice
Să joc în adultere pe-al treilea complice,
Bătrânii şi geloşii mi-aruncă anatema!

De-aceia sper că Dracul va deveni emblema
Acestui Teatru liber la care, nechemat,
Am apărut pe scenă — dar nu m'am deghizat...

Deci, onorate public, să faci pe dracu 'n patru
Ca 'n fiecare seară să te prezinţi la teatru,
Decât s'adormi la 9, acasă 'ntre pisici,
Mai bine ia-ţi o lojă şi culcă-te aici!
Decât la berărie să-ţi prăpădeşti stomacul,
Mai bine ia-ţi nevasta ca să-i arăţi... pe Dracul!
Şi când o zi întreagă te 'nvârţi ca un şurub,
De ce să-ţi pierzi şi banii şi nopţile la Club?
Avem şi noi, la teatru, farsori ce joacă drame, —
Şi 'n fiecare lojă câte-un „brelan de dame".
E plin de fanţi parterul şi, după cum vedeţi,
Avem la galerie... exofle şi valeţi.
Balcoanele sunt pline de cărţi amestecate...
Avem în fundul sălii o 'ntreagă Facultate
De inimi mititele ca nişte aşi de cupă.
Am instalat afară un casier la crupă, —
Şi-avem şi noi un CHIBIŢ ce nu pricepe jocul:
Acela e pompierul venit să stângă focul!
La noi e mult mai bine decât la masa verde.
Aici un om de treabă cel mult îşi poate pierde
Bastonul sau galoşii, umbrela sau nevasta...
Dar câţi, la urma-urmei, n'o pierd şi fără asta!

In teatrul nostru liber, e liber fiecare
Să intre — când arată biletul de intrare.
Iar dacă nuditatea artistică nu-i place,
E liber să se ducă şi să ne lese 'n pace!
Pe câte alte nuduri ce cad orizontal
Ipocrizia pune perdele de cristal!
Chiar tu, frumoasă doamnă cu zâmbetul frivol,
Tu ziua eşti un înger, dar noaptea... dracu gol!
— Nu căutaţi în teatru virtuţi familiare,
Nu cereţi Artei ţeluri pe care nu le are,
Lăsaţi să sboare 'n voe divina Poezie.
Mai multă libertate! Mai multă fantezie!...
Căci e o profanare şi o stupiditate
S'arunci un văl impudic pe casta nuditate, —
Să 'mbraci în cămeşuţă un înger de Murillo
Şi 'n rochie la modă pe Venera din Milo!...
Statuile n'au haine şi îngerii n'au scufă,
Iar viaţa nu-i nici dramă, nici comedie bufă.
Din teatrul nou dispare pe nesimţite-abisul:
Realitatea vie s'amestecă cu visul
Şi lacrima sfioasă cu zâmbetul fugar...
Dispare dintre genuri hotarul arbitrar
Şi lasă liber câmpul de subiecte vaste, —
Căci viaţa e diversă şi plină de contraste.

(apare Tragedia şi defilează încet prin fundul scenei.)

Priviţi-o!... Innecată de-al vremurilor tumult,
Bătrâna Tragedie a amuţit de mult...
Născută pe pământul eroicei Helade
Subt cerul ei cel palid şi printre colonade
De marmură, — Sofocle, Eschyl, Euripid
I-au făurit pe vremuri un colier splendid, —
La care i-au adaos, târziu, câte-un rubin
Corneille, nemuritorul, şi gingaşul Racine...
Dar astăzi, doar savanţii îi mai inchină-o odă.
Regret, stimată doamnă că nu mai eşti la modă!

(odată cu ultimul vers, Tragedia a dispărut. Din dreapta apare Drama, îmbrăcată în negru. Acelaş joc.)

Mai simplă, mai umană în haine ei de doliu, —
In gesturi şi 'n cuvinte cu mai puţin orgoliu,
Dar aducând pe scenă un spor de viaţă nouă,
Apare 'n urmă „Drama"...

(din dreapta a apărut şi Melodrama, cu un văl negru tras peste ochi şi cu un pumnal în mână.)

Iar între amândouă,
Ca un tablou patetic, mai eftin decât rama,
Banală şi plângoace prosperă Melodrama, —
Silită-acum în urmă de-al Criticei perdaf
Să se refugieze... la Cinematograf.

(Melodrama a eşit în momentul când apare din dreapta Feeria şi traversează graţios scena în jocuri de lumină.)

Această baiaderă se chiamă Feerie...
Ii plac poeţii tineri...

(o urmăreşte cu ochii până ce dispare. Comedia s'apropie pe nesimţite. Dracul, surprins:)

Şi doamna?

COMEDIA

Comedie.

DRACUL *(curtenitor:)*

De caracter?... Moravuri?... Sau poate de salon?

COMEDIA

Sunt comedia bufă. Nu mă cunoşti?...

(il apucă de coadă)

DRACUL, *(îi dă peste mână)*

Pardon!

COMEDIA

Dă-mi voe. Ah, ce coadă... ce coadă colosală!

DRACUL, *(apărându-se)*

Mă doare!

COMEDIA

Imposibil. E artificială.

DRACUL

Nu trage, că se rupe!

COMEDIA

Şi ce-ar fi să rămână
Un diavol fără coadă...

(smucind)

...şi eu cu coada 'n mână?...
Era cusută bine... Te doare? Je m'en moque!

(după ce boţeşte bine coada, i-o oferă solemn:)

Şi-acum, te rog ia-ţi coada să ţi-o lipeşti la loc.

DRACUL, *(după ce şi-a ataşat repede coada la loc)*

Mă rog, ce 'nseamnă aceste apucături?

COMEDIA, *(aproape de ieşire:)*

Ştiu eu?
Sunt Comedia bufă: aşa e genul meu...

(Dispare)

DRACUL, *(o apostrofează din urmă:)*

Eşti Comedia bufă? Oricine-ai fi, madam,
Să nu m'apuci de coadă căci numai una am!
Prin aripi ţin de ceruri şi de divinitate;
Prin coadă mă apropii de animalitate...
Când mă 'ntâlneşti vre-odată, mai bine fă trei cruci
Şi scuipă 'n sân... De coadă te rog să nu m'apuci!
Căci coada e simbolul puterniciei mele:
Cu ea înfiptă 'n ţărnă, cu coarnele spre stele,
Sfidez eternitatea şi universul tot,
Sunt Lucifer, sublimul, sunt marele-Astarot, —
Pe creştetul Naturii m'aşez triumfător.
Ah, coada-i pentru mine al treilea picior, —
Rigidă ca un schiptru de rege detronat!...
De vrei să scapi din ghiara eternului damnat,
Mai bine chiamă popa, ori dă-mi cu crucea 'n tâmplă, —
Să nu m'apuci de coadă că... nu ştiu ce se'ntâmplă!

(spre figuranţii care au apărut după ultimele cuvinte:)

Dar voi?... Ce 'mi staţi acolo ca nişte papagali?
Voi... cine dracu sunteţi?

FARSA

Copiii naturali
Ai celor ce trecură pe-aici mai înainte:

(se înclină:)

Eu, — Farsa...

DRACUL

Prea nebună!

PROVERBUL, *(inclinându-se:)*

Proverbul....

DRACUL

Prea cuminte!

PROLOGUL

Eu iau cel mai de grabă cu publicul contact:

(se înclină:)

Prologul clasic...

DRACUL

Doamna ?

PROLOGUL, *(prezentând pe rând:)*

E „piesa într'un act"
Sau mai pe româneşte „Leve-ul de ridou"...

DRACUL

Şi doamna?

(Continuare în pag. 11-a)

Varia

S'a desbătut îndelung chestiunea dacă eliminarea usturoiului se face pe cale pulmonară şi au fost foarte multe păreri contrarii.

Doi specialişti Louis Goodman şi Phillip Berg au reuşit să demonstreze că mirosul caracteristic al respiraţiei se datoreşte numai eliminării usturoiului pe cale pulmonară. Ei au expus în „The Journal of the American Medical Association" rezultatele experienţelor datorită cărora au ajuns la confirmarea părerii lor. Pentru aceasta au avut nevoe de douăsprezece persoane, cărora le-au dat să ingereze capsule de gelatină conţinând 0,5 până la 1,5 miligrame de rădăcină de usturoi proaspăt. Mirosul caracteristic al respiraţiei a fost neschimbat la toate cele douăsprezece persoane. O altă serie de elemente de experienţă au mestecat fără să înghită usturoiul. Apoi şi-au spălat cu multă îngrijire dinţii şi gura, reuşind pentru moment să înlăture cu desăvârşire mirosul de usturoi. După câteva momente însă, el a reapărut cu aceleaşi fenomene, ceiace arăta precis că nu putea proveni decât din aerul expirat.

Săpături arheologice

Daniel Schlumberger, inspectorul serviciului de antichităţi din Siria, a publicat o dare de seamă asupra săpăturilor pe care le-a făcut în 1936 la Kasr-el-Heir-el-Gharbi, în Palmira.

In această regiune, ocupată în epoca romană de o oază palminană, s'a regăsit ruina unei vaste instalaţiuni, care servea de reşedinţă califului Hisham, ale cărui trupe fuseseră înfrânte în apropiere de Poitiers de către Charles Martel.

Reşedinţa era prevăzută cu instalaţiuni hidraulice importante, dintre care şi un baraj datând din epoca romană şi refăcut apoi de musulmani.

Reşedinţa mai cuprinde o grădină vastă şi diverse edificii, dintre care cea mai de seamă era palatul califului.

Ruinele palatului, care n'au fost încă desgropate complect prezintă o ornamentaţie foarte bogată, precum şi numeroase fresce şi sculpturi în stuc. In acest decor se recunosc numeroase influenţe artistice care s'au exercitat asupra artei musulmane în formaţie: elemente greco-romane, palmiriene, sasanide şi în sfârşit bizantine. Printre acestea din urmă se disting elementele siriene şi altele atribuite influnţei Constantinopolului.

●

Arheologii italieni sânt profund impresionaţi de rezultatul ultimelor săpături, care au dat la iveală un important fragment din altarul Păcii.

Acesta a fost ridicat de împăratul August în anul XIII înainte de Christos.

După descrierile ce ne-au rămas ca şi după cele confirmate de monedele lui Nerone şi Domiţian, monumentul consistă dintr'o incintă pătrată de marmură, care înconjoară altarul propriu-zis şi care era prevăzută cu două intrări.

In interor erau sculptate ghirlande de frunze şi flori suspendate de capete de boi.

Relieful exterior avea de jur împrejurul monumentului un decor de frunziş sculptat, iar deasupra o friză.

O minunată excursie la VIENA (14—25 Iunie. Lei 9.740) în timpul grandioaselor festivaluri muzicale. Intoarcerea pe Dunăre. (11 zile de desfătare).

Informaţii, prospecte: „Mercur", secţia Turism şi Voiaj, Calea Victoriei 39, mezanin

●

(Palatul Adriatica). Telef. 3.22.27.

Peste câteva zile apare TURISM şi SPORT, revistă de informaţie şi propagandă turistică, — tipărită la heliogravură, cu numeroase ilustraţii şi având colaborarea celor mai mari scriitori români.

Cronica mizantropului

Lucruri eterne

Când văd cum se 'nverşunează unii profeţi împotriva stricării limbii şi a pângăririi artei, desconsiderând cu astfel de măsuri neghioabe cele mai solide valori ale vremii de azi, eu nu mă sperii. Sunt unele lucruri eterne şi printre acestea şi prostia. Ar fi dureros dacă ar exista numai la noi, dar ea există intens acolo unde ai aştepta-o mai puţin. Campania analfabeţilor împotriva stricării limbii n'are niciun rost. Croce a pus problema foarte bine şi definitiv. Vorbirea unui individ nu e compusă din cuvinte izolate valabile în sine, ci este expresia organică a unui gând. Limba începe cu stilul. Un neologism poate să fie rău pus la unul şi necesar la altul. Fă cât pofteşti critica limbii cuiva, dar critica limbii ca expresie nu ca o realitate nemişcată de sine stătătoare. Noi putem presupune că puriştii noştri sunt nişte autodidacţi. Insă în Franţa sunt atâţia profesori secundari şi chiar universitari care mai susţin teoria unei purităţi autonome a limbii şi-şi îngădue să distrugă cu ea tot ceeace formează gloria Franţei.

Dar teoria sănătăţii în artă? Ce român ar îndrăzni să bagatelizeze pe Baudelaire? Ei bine în Franţa lumea didactică îl priveşte cu dispreţ. Este în deosebi unul, autor de manuale cu mari tiraje, care emite asupra marelui poet cele mai suficiente şi stupide opinii: „Nu respiraţi, recomandă el, prea mult Florile Răului! Ele turbură sufletul; ele îl adorm cu un somn funest; numai snobismul te poate împiedica să vezi ce se ascunde sub aceste tuberose cu parfum violent. In dosul tufelor înflorite, este desfrâul întristător; este „hoitul" pe care ni-l descrie un medicinist cu imaginaţia sadică, într'un stil adesea brutal, adesea preţios. Anume predispoziţie naturală împingea pe Baudelaire la zugrăvirea decadenţei fizice şi morale, şi poezia sa exală prea adesea mirosuri de spital şi de mlaştină. Am avea deci datoria să neglijăm pe acest mistificator sau nevrozat, care se punea sub protecţia „Muzei bolnave" etc.".

Ce tristeţe! Ce cretinism! Toţi mediocrii sunt mândri de „sănătatea" lor, care însă foarte adesea este foarte precară şi sunt exponenţii rigizi ai moralei pe care în particular o respectă prea puţin. De altfel instinctul moral presupune un teren de complexitate intelectuală, şi un prost nu poate fi niciodată nici sănătos, nici moral.

Acest interesant bărbat care vîră astfel de prostii în capul şcolarilor francezi are şi în critică păreri demne. Cine credeţi că este cel mai mare critic francez? Ridiculul Doumic, mediocrul Doumic, care însă poate introduce la Revue des deux-mondes şi premia la Academie. Sub părerile înguste se ascund de cele mai multe ori intenţii de parvenire prin mijlocul cel mai sigur: conformismul în stupiditate.

ARISTARC

Concursurile Adeverului Literar

20.000 Lei premii în numerar şi în volume

„Adevărul Literar" institue trei concursuri cu premii:

1) Un concurs de probleme, care urmează a fi deslegate de cetitorii noştri.

PREMII:
5.000 lei numerar.
5.000 lei în volume.

2) Un concurs de teze de limba română ale elevelor şi elevilor din ultima clasă de şcoală secundară — teze recomandate de profesorul respectiv. Lucrările vor fi înaintate la redacţie până la 15 Iunie 1937.

PREMII:
2.000 lei numerar.
3.000 lei în volume.

3) Un concurs de pasagii din literatura română. Cine e autorul şi despre ce se vorbeşte în cartea de unde-i extras pasajul.

PREMII:
5.000 lei în volume.

Concursul de probleme al revistei noastre

Premiile acordate deslegătorilor

Pentru a stimula spiritul de perspicacitate şi ingeniozitate, revista noastră a organizat începând cu numărul 852, — un concurs de probleme ingenioase, ale căror soluţii urmează să le găsească cititorii noştri.

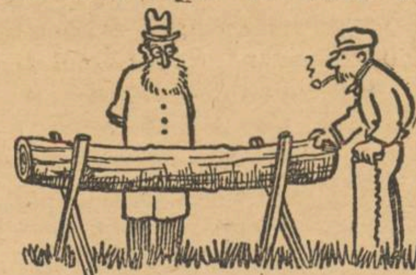
In zece numere succesive ale revistei vom publica câte-o problemă din domeniul matematicei şi fizicei elementare, chestiuni din viaţa practică, etc., fiecare problemă fiind însoţită de un clişeu. Soluţiunile, împreună cu seria celor zece bonuri de premii, care vor apărea în acest timp în revistă, vor fi trimise redacţiei, la o dată pe care o vom anunţa la timp. Cele mai bune deslegări vor fi premiate, iar fotografiile deslegătorilor vor apărea în revistă. Se vor acorda următoarele premii:

5.000 lei numerar şi 5.000 lei în volume din editura „Adevărul", alese de câştigător după o listă ce vom publica ulterior. Total 10.000 lei.

In cazul unor răspunsuri egal de bune, premiul se va acorda prin tragere la sorţi.

Problema trunchiului

Un tăietor de lemne are de tăiat un trunchiu de copac în cinci bucăţi.

Pentru fiecare bucată taie cu ferăstrăul timp de patru minute. In cât timp obţine cele cinci bucăţi?

Procedee noi în artă şi literatură

Se anunţă din Nuremberg, că şase ziarişti au fost arestaţi, îmbrăcaţi în maillot roz şi siliţi să execute nişte acrobaţii pe care le-au criticat... Iar din Berlin se comunică punerea la stâlpul infamiei a unei noi ediţii a Conversaţiilor lui Goethe. „Autorul" îşi arată acolo admiraţia pentru trei ovrei: Spinozza, Oppenheim şi Mendelsohn..

La Roma, sindicatele autorilor dramatici italieni atacă pe criticii apăraţi de însuşi sindicatul lor. Din ordin înalt însă, autorii şi criticii, se împacă.

La Berlin, oficiul politicii rasiale interzice sub pedeapsă, pictorilor de a reprezenta familii cu mai puţin *de patru copii.*

La Paris s'a constituit un oficiu de „literatură dirijată", încredinţat unui consorţiu din care fac parte Tristan Bernard, Chiarles Vildrac, Maurice Rostand, Romain Rolland, Jean Richard Block.

Ei se ocupă în prezent cu scrierea unei piese din Istoria Frantei cu titlul „La Liberté".

(Urmare din pagina 10-a)

PROLOGUL
O Scenetă...
DRACUL
Şi domnul?
PROLOGUL
Un „Tablou".
DRACUL
Imi pare foarte bine... Mai sunt pe după uşi?
PROLOGUL, *(prezintă pe rând:)*
Revista... Canţoneta... Şi „Teatrul de păpuşi",
Menit să amuzeze pe orice copilaş.
DRACUL
Şi domnul care şade cu spatele?
PROLOGUL
„Relache".
Cetit pe limba noastră e poreclit Relake...
DRACUL
Pe tine cum te chiamă?
VASILACHE
Pe mine? Vasilache.
Mă ştie toată lumea: sunt tot un gen teatral...
DRACUL
Autohton, arhaic şi miniatural.
VASILACHE
Adevărat! La bâlciuri m'aţi întâlnit adese.
Pe-o scenă de trei şchioape joc fel de fel de piese,
Măscări improvizate şi farse naturale
Ce se sfârşesc adesea prin drame conjugale...
Eu când apar pe scenă cu nasul meu cel hid,
Prostimea cască gura şi toţi golanii râd!
(Figuraţia iese).
DRACUL, *(singur:)*
Aşa e, Vasilache! De nasul tău naiv
Golanii de pe vremuri râdeau inofensiv.
Dar azi, de când golanii sunt peste tot EN VOGUE,
La fiece răspânte răsare-un demagog
Şi 'n el un Vasilache prepară cataclismul...
Ah, unde ni-s boerii şi patriarhalismul,
Cerdacul dela ţară, cafeaua şi ciubucu,
Şi robii... şi zapciii.. şi pârcălabii...
TEATRUL LIBER
(vârând capul dintre culise)
Cucu!...
DRACUL
Cine-i acolo?... Intră!
(Teatrul liber intră pe scenă.)
Cu cine-avem onoarea ?
TEATRUL LIBER
Noi suntem Teatrul liber...
(se înclină graţios, — apoi:)
...şi ne-am pierdut răbdarea
De când, afară, neaua în straturi moi s'aşterne,
Iar tu îndrugi pe scenă atâtea baliverne!
De-aceia, înainte de cele trei semnale,
Rugămu-ne fierbinte Intunecimii Tale
Să termine povestea cu robii şi zapciii
Şi să se ducă unde...
(reverenţă)
... şi-a înţărcat copiii!
(la ureche:)
E zece fără zece!
DRACUL, *(scoţând ceasul)*
E nouă jumătate.
TEATRUL LIBER
Ascultă! 'n depărtare un orologiu bate...
Vrei să rămâi tu singur aici, ca o momâe,
Ori poate vrei s'aprindem o boabă de tămâe?...
Nu te-am adus pe scenă să spui Mahabarata!
Decorurile-aşteaptă, artiştii toţi sunt gata,
Actriţele, nervoase, şi-au părăsit cabina.
E timp să se ridice definitiv cortina,
C'a stat destul lăsată ca un panou... E ora
Când nerăbdarea creşte în pieptul tuturora:
Balcoanele fac sgomot, — se alarmează stalul
Şi lojile s'agită...
(sonerie între culise)
Ai auzit?... Semnalul!
(îl împinge treptat spre ieşire, până când il scoate)
Piei drace !
DRACUL
Imposibil...
TEATRUL LIBER
Piei drace!
DRACUL
N'am finit...
TEATRUL LIBER, *(exasperat:)*
Piei drace, că se lasă cortina...
(spre public, zâmbind:)
In sfârşit !
(CORTINA)

G. TOPIRCEANU

Venerabilul-Mare-Ales*

Dincolo de poarta aceia ca o boltă de chindie, locul este descoperit, dar de toate părțile laterale închis și se povârnește cale de câteva sute de stânjeni. Lipit de zid, în dreptul intrării de șarpe și a crăpăturii de recunoaștere, este un bordeiu, în fața căruia, pe un scăunaș în trei picioare, stă un moșneag înalt, uscățiv, cu barba albă, firavă și lungă până spre brâul său roșu încins peste caftanul negru. Acesta fusese odată falnicul călugăr Tofan, poreclit în tinerețe cu spăimântătorul nume de „Acva Tofana"; mai târziu, pocăindu-se fusese Verhovnicul unei loji de Iluminați, „Junimea"; iar dela o vreme, întors de la toate cele lumești, și bune și rele, trăia schimnic prin păduri. Acuma se aciuase aici, să moară paznicul peșterii aceleia, de când era în stăpânirea Cărvunarilor.

In față, în zidul de stâncă, se vede o deschizătură mare, ca o gură de pivniță și care repede se lărgește într'o grotă, de mai bine de o falce pătrată, înaltă de vreo douăzeci de coți, cu înguste crăpături în tavanul ei de munte, ce se arată a fi gros tare, astfel că, nici ploaia nu s'ar putea prelinge înăuntru, da de cum raze de soare; totuși noaptea, cel osândit acolo, căutând bine și cu răbdare, ar găsi mângâerea unei stele.

Grota este împărțită de mâna omului într'un fel de încăperi, prin ziduri de piatră, ori de butuci. O despărțitură îi din lespezi îmbucate cu arta măiastră și uitată a ziditorilor de catedrale din evul mediu.

In această zidire este ușă de stejar ferecat. Cam în fața acestei intrări zac răspândite, parcă de mult și pentru totdeauna, coșuri de nuele, de papură, mai mari și mai mici, pline cu mangal. Este simbolicul „târg de mangal", după vorbirea aprigilor răzeși conspiratori, care nu știu limbi străine și nici se pleacă a grăire „păsărește", adică nu primesc să strice voroava strămoșească, nici chiar pentru noțiunile cu totul nouă. Damaschin Bojincă, Ardelean, zice chiar, în loc de „mădulare" ale Tovărășiei, „târgași". Cărvunarii mai cărturari, boierii, zic însă „târgului de mangal" cu numele lui de origină, carbonala, din care mai fac și cărbuneală, ori îl numesc vendita di carbone, prescurtat: vendita; sau din franțuzește, vanta (vente).

Printre acele panere, subt lumini tremurătoare de făclii și de ceaune cu rășină aprinsă, ca negustorii în așteptarea mușteriilor, se mișcă umbre, ce ieșă de prin diferite încăperi, unde își îmbracară costumul simbolic: turban roșu, sandale albastre, tunică de aceiași culoare, dar care se vede numai puțin, la piept și la poale, de subt un caftan negru strâns la mijloc cu un brâu lat roș, de care atârnă o secure ca acelea de pădurar însă mai mică și un pumnal cu teacă neobișnuit de lată, căci lama, deși subțire, are forma unduioasă a unei flăcări.

De laturile ușii de stejar ferecat, întredeschisă, stau Flăcările-de-strajă. Chipurile lor, rase, cum îndrăzneau să se poarte chiar și unii cărvunari boieri mari, arse de soare, sânt luminate de priviri aprige. Imbrăcați și înarmați la fel cu ceilalți, dar mai având la brâu și câte două pistoale, precum și cartușiere; iar în mână, spada cu lama tot în formă de flacără ca și pumnalele, și grozav de lungă, pe măsura înălțimii lor. Spadele încrucișate închid intrarea, dar se ridică și se lasă ritmic pentru fiecare cărvunar în parte, care, dând parola, intră în templu:

CĂRVUNARUL:

Totul pentru țară!

ȘTEFAN ARCANU și ION INJUGĂ-URS, într'un glas:

Totul pentru țară!

CĂRVUNARUL:

Și pentru Voevod!

Ceremonia se repetă până nu mai rămâne afară de cât unul, care se codește; apoi hotărându-se vine repede lângă flăcările încrucișate și zice amical:

CĂRVUNARUL:

Hai, prietini, lasați-mă și fără parolă; sântem singuri; să intrăm.

ȘTEFAN ARCARU și ION INJUGĂ-URS:

Totul pentru țară!

CĂRVUNARUL:

Ei bine, nu! N'are să-mi iasă din gură o minciună! Totul pentru țară, da; dară nemica pentru Voevodul care ne-a vândut... Hainul!... Știți și voi aiasta fraților... Să intrăm...

Dar vârfurile celor două flăcări de oțel ating pieptul.

ION INJUGĂ-URS:

Cel care pătrunde în Târgul-de-Mangal fără să știe parola, este un străin, nu-l cunosc, și moare!

Vârful înțeapă ușor; tunica albastră sângerează.

CĂRVUNARUL, sare înapoi, strigând:

Ați înnebunit!... Doară mă cunoașteți bine, răzeși îndrăciți!... Sânt marele-sărdar Codreanu.

La strigătul acestuia năvălesc afară vreo zece cărvunari, cu pumnalele-flacără rădicate, gata să lovească. Intr'o clipă Codreanu este înconjurat.

ȘTEFAN ARCARU:

Bunilor veri, iată un străin care s'a furișat pân'aici.

Cărvunarii, uimiți, căci toți recunosc pe Codreanu, nu știu ce să creadă. Unii, închipuindu-și că boierul a uitat parola, i-o șoptesc binevoitor.

ION INJUGĂ-URS:

Patru să rămâe să-l păzească; ceilalți duceți-vă să-i aduceți osânda de moarte. Toți ne vom căli flăcările de oțel în sângele iscoadei.

UN CĂRVUNAR:

Ba nu. Noi nu sântem ucigători de frați. Moldovanul pune omenia înaintea oricării legi. Il vom închide aici; pe urmă om vedea cu binișorul ce are'n inimă. Ii doară un prietin vrednic. Nu, nu; n'om hi cât hăul ucigași...

ION INJUGĂ-URS:

Dară nici călcători de giurământ... Va pieri!

ȘTEFAN ARCARU:

Venerabilul-Mare-Ales, are să hotărască.

CODREANU:

Bine, fie!... Totul pentru țară!...

Flăcările de strajă, luându-și repede locul:

Totul pentru țară!

CODREANU!

Și pentru Voevod!

Sala este triunghiulară, cu vârfurile trunchiate. Din înălțime, în aceste trei colțuri, atârnă trei lampioane ce închipuesc, soarele, luna și luceafărul. In colțul de răsărit, cel cu soarele deasupra, se înalță un tron îmbrăcat în urșenic roșu. In perete, sus, la spatele tronului, un Crist pe cruce. Durerea, smerenia, bunătatea, iertarea, minunat scrise pe chipul Mântuitorului, dovedesc mâna unui mare artist. Crucea se razemă pe o eșitură de stâncă, în care ard înfipte douăsprezece lumânări de ceară. Dealungul celor trei pereți, se înșiră câte două rânduri de bănci, deasemenea îmbrăcate în urșenic roșu. In fața tronului, deci în mijlocul peretelui de la apus, ușa de intrare. In celelalte două colțuri trunchiate, podeaua de piatră a sălii este rădicată de două trepte și numai în suprafața necesară ca să poată sta un om în picioare. Acestea sunt locurile celor două „Flăcări de veghe", demnități ocupate de Ionică Tăutu și Vasile Movilaschi, care însă n'au venit la „ținută". De cele două părți ale ușei, dar acuma pe dinăuntru, stau, stană de piatră, cele două „Flăcări de strajă". Sânt aproape cât ușa. Turbanele lor roșii de mătasă scânteiază, ca și flăcările de oțel, ca adevărat izbucnite din mâinile lor, se ridică parcă spre a susține aureola ce îi încunună. Iar tot acest măreț decor, ușa neagră cu piroane ruginite, statuele vii cari o încadrează simbolizând forța, vitejia, focul și idealismul prin nimbul de lumină roșie al frunților, face piedestal unui portret: Spartacus.

In ramă groasă de argint, sclavul roman își rupe lanțurile și le calcă în picioare. Privirea lui, ca de vulturi fixează, drept înainte, deasupra tronului, spre gleznele însângerate ale Mântuitorului.

Pe partea de jos a desenului se vede scris, mare, o iscălitură energică: „Weishaupt-Spartacus" și o dată simbolică: „1789". Mai jos, săpată în rama de argint, următoarea inscripție:

„Venerabilul Iluminat Filon, Marele-Cercetaș al lojilor de Iluminați den toată Evropa, ne-a cercetat și pe noi în ziua de 13 ale lunii Septemvrie anul 1804 și ne-a dăruit chipul aista, în sămn de prețuire a inimilor noastre curate, și a grăit către noi: Marele Iluminat Alesul Domnului Dumnezeu, Weishaupt-Spartacus, vă trimete vouă, Fericiți Iluminați den Moldova, chipul rumpătorului de lanțuri și cuvintele pentru care trebue să murim. Patria și Libertatea!"

Gheorghe Cuza

Verhovnicul marei-loji a Iluminaților Moldovei, „Sft. Mihail"

Pe pereți mai sunt tablouri: Lupoaica alăptând pe Romulus și Remus, Columna lui Traian, Dragoș cu zimbrul, Ștefan-cel-Mare primind binecuvântarea sihastrului. Precum și mai multe portrete de foști venerabili de loji de „Farmazoni" și de „Iluminați", contopite de câțiva ani în acțiunea Cărvunarilor. La locurile cele mai de cinste stau chipurile celor mai vrednici: Gh. Guza, călugărul Tofan, Alecu Coriatovici și chiar al unei femei: măicuța Irina. Iar pretutindeni, de zeci de ori repetată, în toate chipurile scrisă și săpată, deviza carbonarismului din toată Europa: Speranță și credință.

Cărvunarii se așează în tăcere. Cei patru, din capetele băncilor dinspre tronul Venerabilului-Mare-Ales, sânt: In față, cele două „Stele", adică oratorii „Inaltului târg de mangal". In spatele lor, cei doi „Mari-Cercetași", demnitarii care au importanta misiune de a face legăturile necesare cu lumea profană și de a pregăti primirea noilor membri, noilor „târgași".

Ușa se deschide.

Flăcările de strajă fac boltă din flăcările lor de oțel. Intră Venerabilul-Mare-Ales, care prin înfățișarea sa nobilă, ascetică, inspirată și senină totodată, pare într'adevăr un venerabil patriarh și profet. El poartă același costum, cu următoarele deosebiri: Nici o armă, ca semn că el niciodată nu ar avea a lupta, căci toți cărvunarii, până la cel din urmă, au a muri apărându-l; iar rămânând singur supraviețuitor în fața dușmanului, el ar primi moartea fără împotrivire, ca Isus Cristos. Deacurmezișul pieptului are o lentă tricoloră, roș, galben și albastru, de care atârnă trei bijuterii: un triunghiu de azur, semn al cerului, lăcașul Dumnezeirii, un soare de aur și un glob verde.

Cărvunarii, la locurile lor, când Venerabilul-Mare-Ales apare în prag, se ridică drepți, își smulg pumnalele-flacără, și cu gest larg, rotund, energic, își izbesc pumnul întors deasupra inimii: lama de oțel pare flacăra vieții svâcnită din suflet. Rămân așa, nemișcați; numai cu ochii urmăresc chipul Venerabilului, ceiace au făcut din clipa apariției lui în prag, căci este datorie sfântă și implacabilă pentru cărvunar, că oricând, ori unde și ori cât timp se află în fața marelui șef să-l fixeze în semn de zeloasă ascultare. Odată cu luarea ținutei de cinstire, din piepturi le-a izbucnit o melodie scandată, gravă, profundă, stăpânită și arzătoare „Imnul izbăvirii".

„Ni s'arată la vedere un frumos liman vecin;
„Insă cursul cela ieste de mii stânce încă plin.
„Priinciosul zefir suflă și lucesc senine stele,
„Dar se cer trezvii și drepte și 'ndoite opintele.
„Căci o luntre zdruncinată, ce-a scăpat din ocean,
„Dacă uită privegherea, va peri și în liman.
„Legea, Patria, Unirea și un cuget bun și drept,
„Să ne fiți temeiu și cârmă subt acest Duce înțelept".

. . . .

Venerabilul-Mare-Ales pășește încet, apoi urcă treptele tronului; stă o lungă clipă, în rugăciune mută, cu privirea la gleznele însângerate ale Mântuitorului; își face o cruce evlavioasă, se întoarce cu fața spre sală, și rămâne nemișcat. Toți ochii și toate pumnalele îl fixează. Privirea lui se încrucișează, în linie dreaptă, cu privirea sclavului care-și rumpe lanțurile.

Această încrucișare e un semnal.

Imnul, ajuns spre sfârșitul a două strofe, se întrerupe brusc.

Venerabilul-Mare-Ales ridică de pe mesuța din fața sa o mică sculă de argint, care de o parte e ciocan, iar de cealaltă securice, și face cu ea salutul roman, spre Spartacus; în aceiași clipă, același salut îl fac, și pumnalele, și cele două spade; dar către șeful lor, nu către simbolicul portret. Venerabilul lovește scurt și tare un bloc de piatră necioplită din fața lui și pronunță: Spartacus!... Toți repetă laolaltă: Spartacus!.. Venerabilul lasă securea din mână și se așează; Cărvunarii izbesc pumnalele în teacă; după câteva clipe, la un semn al tronului, se așează și ei. „Flăcările de strajă" rămân încremenite la rostul lor.

VENERABILUL-MARE-ALES:

Este cineva vrednic a hire „Flacără de veghe?"

STEAUA DIN DREAPTA:

Nimenea, Venerabile-Mare-Ales, nu ieste vrednic să ție locul bunilor veri Tăutu și Movilaschi.

VENERABILUL-MARE-ALES:

Pentru că Marele-Svat nu poate lucra fără ființa măcar a uneia den Flacările-de-veghe, bunele văr Stelea, te fac vrednic de a ținere noaptea aiasta locul lui Movilaschi.

Cel ales iesă din rânduri, se închină și urcă cele două trepte a colțului din stânga; rămâne drept și cu pumnalul ca pentru salutul Venerabilului.

VENERABILUL-MARE-ALES:

Sântem adunați ca să primim den mânile bunilor veri care au să vie îndată, „sculele izbăvirii". Scule de care rog pe Atot-Puternicul să nu aveți a vă slugire. Izbăvirea mai poate să hie încă adusă tot numa de îndemnurile noastre și de înțelepciunea cea de pe urmă a celor stăpânitori. Trebue să mai vă spun că acele arme n'au să hie sfințite după cum a fost hotărît, căci Prea Cucernicul Vlădică Gherasim, bunul nostru văr și frate, n'a putut a venire. Știți că bolește greu de câtăva vreme; iară în ceasul aista sufere și în inima lui că nu iaste cu noi. Dumnezeu să-l aibă în pază...

Mai sântem adunați ca să cinstim venirea acelui bun văr pe care-l așteptăm de cinci ani, după ce în darn l-a așteptat zece ani Fericita lojă a Iluminaților Sfântului Iacint

Venerabilul face semn către o cutiuță dintre lumânările de la picioarele lui Crist.

— Bunilor veri Mari-Cercetași, lăsați să intre cel așteptat.

Aceștia se duc la ușă, o deschid; apare în prag un cărvunar cu fața sfârticată urît de lovituri de sabie, cu un picior de lemn, iar în piept cu „Legiunea de onoare". Străinul se oprește în fața tronului și rămâne încadrat de cei doi Mari-Cercetași.

— Străine, cum te numești, cine ești și ce îndreptățire ai să porți haina noastră?

. . . .

D. V. BARNOSCHI

[1] Fragment din romanul *„Cărvunarii"*, apărut zilele acestea într'o nouă ediție, cu importante schimbări și adăugiri. Editura „Cartea Românească".

[2] Versuri adaptate după oda cea vestită pe atunci a cărvunarului Asachi: *„Către Moldoveni: 1822"*.

Meditații filozofice asupra fericirii și nenorocirii conjugale

de H. de Balzac

Femeia este o proprietate, care se capătă prin contract; ea este mobiliară, deci cu titlu de posesiune. In sfârșit, femeia nu este, propriu vorbind, decât o anexă a bărbatului; or, tai-o în mai multe bucăți, îți aparține cu toate titlurile. Nu te nelinișți dacă murmură, strigă, o doare; natura a făcut-o ca să ne folosim de ea și ca să suporte tot: copil, supărări, loviturile și necazurile bărbatului.

●

In toate codurile popoarelor asa zise civilizate, bărbatul a scris legile care rânduesc soarta femeilor sub acest epigraf cumplit: Vae Victis! *Vai de cei slabi!*

●

In momentul când începe, în menajul tău lupta între virtute și inconsecvență, toată chestiunea rezidă într'o paralelă perpetuă și involuntară, făcută de soția ta între tine și amantul ei.

●

Patul este întreaga căsătorie.

●

Să nu uiți, înainte de a te căsători, să socolești printre științele ce trebue să le posezi și arta de a dormi cu eleganță.

●

Ceiace înfrumusețează situația nenorocită a doi amanți este: pericolul, timpul scurt, ocazia, totul.

●

O femee, fie că cedează sau nu cedează, cele două paturi alăturate pun în căsătorie ceva brusc și limpede, încât femeea cea mai castă și bărbatul cel mai spiritual devin lipsiți de rușine.

●

Numai în pat, în timpul nopții, poți ști dacă dragostea femeii crește sau descrește. Aici este barometrul conjugal.

●

Un amant are întotdeauna dreptate.

Femeea pentru bărbat este așa cum a făcut-o bărbatul.

●

In căsătorie, ca și în literatură, toată arta stă în grația transițiilor.

●

Ce cere o femee? Să simți totul, să ghicești, să previi totul; să faci reproșuri fără să mâhnești iubirea; să desbraci un dar de orice orgoliu; să dublezi prețul unui procedeu prin forme ingenioase; să pui flateria în fapte și nu în vorbe; să atingi fără să lovești; să pui mângâere în privire și în voce; să nu îmbrățișezi niciodată; să distrezi fără să ofensezi gustul; să măgulești inima; să vorbești sufletului.

●

Pentru un bărbat nu costă nimic, puțină atenție.

●

Un bărbat este obligat să doarmă cu eleganță, să-și păstreze demnitatea sub cuvertură, să fie politicos, să doarmă ușor, să nu tușească prea mult, și să imite pe autorii moderni, care fac mai mult prefețe decât cărți.

●

Femeile posedă mai bine ca noi arta de a analiza cele două sentimente omenești, cu care se înarmează contra noastră, sau ale cărei victime sunt. Au instinctul dragostei, pentrucă e toată viața lor, și al geloziei, pentrucă e aproape singurul mijloc cu care ne stăpânesc.

●

Un amant zice mereu acelaș cuvânt: „te iubesc". Un amant este un crainic care proclamă sau meritul, sau frumusețea, sau spiritul unei femei. Ce proclamă un soț?

Trad. de Dr. J. K., R.-Sărat

La Paris, acum un sfert de veac

Dela Bleriot la Lindberg. — Viaţa teatrală. — Le Bargy. — Edmond Rostand şi Bataille. — O păţanie a lui Jean Moreas...

Zece ani se împlinesc dela sborul triumfal al lui Lindberg, peste Ocean

Intr'o scrisoare trimisă din Paris „Dimineţii" acum mai bine de un sfert de veac, oglindeam palid emoţia şi entuziasmul parizienilor la vestea că Blériot a trecut în zbor canalul Mânecii. Era o splendidă zi de vară pe bulevardul St. Michel, în Cartierul Latin, unde tinereţea studenţilor şi entuziasmul intelectualilor măresc proporţiile oricărui eveniment. Forfoteala mai intensă ca oricând. Nu ne venea să credem. Parcă se produsese o ruptă cosmică: desprinderea unui continent,sborul unei sfere noui din planeta mumă. Ni se părea că progresele civilizaţiei vor schimba faţa pământului, că surse noui de fericire vor ţâşni pentru bieţii muritori, că multe taine nepătrunse ale pământului şi ale văzduhului vor fi deslegate.

Mi-a fost dat să fiu la Paris în noaptea când Lindberg a ajuns la Le Bourget, după ce trecuse Atlanticul.

Doliul Franţei pentru aviatorii Coli şi Nungesser, plecaţi spre noul continent şi pierduţi fără urmă, strângea încă inimile parizienilor

Bietul Coli, înainte de a pleca, spusese unui prieten, în puţina românească pe care o cunoştea:

— Sunt curăţat....

Plecarea lui Coli şi a lui Nungesser mai avea ca motiv şi precara lor situaţie bănească. Un zbor cu succes le-ar fi adus nu numai o glorie universală. I-ar fi şi îmbogăţit.

Lindberg s'a coborît la Paris în această atmosferă de doliu. Primele ore ale aterizării sale pe pământ francez, n'au fost marcate de un prea mare entuziasm. Dar a doua zi, întreaga presa i-a ridicat frenetice osanale şi fapta lui a avut măreţia unui triumf universal. După câţiva ani dela minunea lui Lindberg, după un sfert de secol dela minunea lui Blériot, — te întrebi, nu fără melancolie, dacă toate nădejdile care s'au pus în păsările de oţel s'au îndeplinit. Bilanţul nu e tocmai optimist. Fireşte, s'au scurtat distanţele, scrisorile merg mai repede. Dar hecatomba morţilor, jertfele fiecărei ţări, pentru aviaţie, sunt departe de binefacerile acestei noui cuceriri a spiritului omenesc.

Aeroplanele au servit, mai ales, să ducă moarte năpraznică şi distrucţiune, în ţinuturi paşnice, pe vremea marelui război. Ele seamănă moartea şi panica în Spania fratricidă. Astăzi, ţările se întrec în jertfe pentru a-şi întări oştirile văzduhului, tot în vederea unui scop asasin. Iată de ce, trecând pe aceleaşi locuri, unde pâlcuri de cetăţeni salutau izbânda lui Blériot, sau a Colonelului Lindberg, te euprinde mai mult melancolia decât entuziasmul, la facerea socotelilor. Iar pasărea de foc şi fier ce trece deasupra capetelor noastre nu mai are zbârnâitul alegru de demult, ci pare mai mult croncănitul sinistru al unui [illegible]

●

Cartierul latin îşi trăia ultimele şi cele mai glorioase zile. Amintirea lui Oscar Wilde şi-a lui Paul Verlaine era încă vie la cafeneaua Vachette, unde venea şi Jean Moreas, Emile Faguet, Henri Regnier şi mulţi dintre scriitorii celebri de azi ai Franţei, foarte tineri atunci.

La teatrul Odeon era director André Antoine, înconjurat de o trupă tânără şi inimoasă, din care, mai târziu, Comedia Franceză şi-a recrutat elementele cele mai valoroase: *Desjardins, Leon Bernard, Denis d'Inès, Joubé, Marioara Ventura*, etc.

Marele nostru compatriot E. de Max se producea pe diferite scene, interpretând dela eroii tragediei antice, până la parodia lui „Chantecler", la un teatru de reviste.

La Comedia Franceză, o echipă cum nu s'ar mai putea realiza astăzi, făcea din scena lui Molière primul teatru al lumii.

Mounet-Sully juca pe „Oedip-Rege", *Leloir* „Avarul", *Coquelin* pe „Cyrano", *Sylvain* pe Impăratul Barbă-Roşie din „Burgravii", *Feraudy* „Călătoria d-lui Perichon" şi „Banii", *Le Bargy* triumfa în „Marchizul de Priola", al lui Henri Lavedan.

Le Bargy era cel mai elegant actor al Parisului ; lansa cravate şi jiletce, purta fracul cu distincţie şi aducea în bătrâna casă a lui Molière, dominată de repertoriul clasic şi romantic, un suflu modern, simplicitate şi aristocraţie, în acelaş timp când *Lucien Guitry*, pe alte scene, creia pe bietul *Crainquebille* a lui Anatole France şi alţi eroi umani, simpli, profunzi dar fără strălucire.

Subţire, svelt, elegant, cu mustăcioara roşie răsucită, Le Bargy avea ceva rece, străin, fosforoscent, demonic, în jocul său măsurat, în replicele tăioase, în atitudinile-i de Brumell şi don Juan „fin-de siècle".

A ştiut, totuşi, să smulgă accente impresionante, prin gravitatea şi emotivitatea lor, în Cyrano de Bergerac.

Edmond Rostand a spus că Le Bargy i-a creat actul final din *Cyrano*, ale cărei alte patru acte fuseseră servite cu atâta brio de Coquelin.

Le Bargy a jucat întâia oară pe *Cyrano* la Bucureşti. Cei ce l-au văzut retrăiesc profunda impresie lăsată de agonia gravă şi patetică a eroului scăpărător, din care Coquelin realizase numai aspectele exterioare de vervă, lirism şi panaş.

Tot aşa când Paul Mounet, mai puţin plastic şi lipsit de vocea melodioasă a fratelui său, a atacat, după moartea lui Mounet Sully, pe *Oedipus*, ne-a sguduit profund durerea omenească a titanului învins, bunul rămas al orbului însângerat, între fiicele sale, plecând pe drumul marelui exil.

Dacă în abatele din *Le Duel* sau în *Marchizul de Priola* şi alţi eroi de dramă modernă, le Bargy păstra, totuşi, ceva din stilul fastuos al Comediei Franceze, în piese romantice — de pildă regele din Hernani, don Carlos — ca şi în *Cyrano*, simplifica, atenua, umaniza grandilocvenţa textului.

Le Bargy iubea pe români, căci găsea printre ei admiratorii cei mai fanatici; eleganţa acestui atât de francez, atât de parizian actor era un motiv mai mult să fie pe gustul compatrioţilor noştri.

Venea des în România. A luat parte la inaugurarea teatrului „Comoedia".. Parcă-l văd, alături de bunul său prieten Al. Davila, unul mai elegant decât celalt, în fracurile lor impecabile, ciocnind o cupă de cristal, în gloria noului teatru bucureştean.

Iată-l şi pe le *Bargy*, strigoiul de până eri într'un Paris, care nu mai era al lui, — iată-l acum, fantomă eternă, azurie, în Câmpiile Elysee, unde chipul său va rătăci în splendoarea celor patruzeci de ani, când strălucea în Marchizul de Priola, când Davila dădea premiera lui Vlaicu Vodă, când de Max debutant uimea Parisul în *Nerone* din Britanicus, si când *Deschanel*, viitor preşedinte de republică, era deputatul supremelor eleganţe, Don Juanul modern pe care l-au copiat Lavedan şi le Bargy în faimosul *Priola*, acel Deschanel care, printr'un tragic destin şi printr'o sinistră profeţie a murit de aceiaşi moarte ca Marchizul inspirat de el.

Fantomă, le Bargy, ca şi Davila, ca şi de Max, ca şi Deschanel — fum de fantome...

●

L'am văzut pe Le Bargy cu Edmond Rostand într'o lojă, la repetiţia generală a poemului *Pisanella* sau *Moartea parfumată* de Gabriele d'Annunzio, la Teatrul Chatelet, cel mai mare al Parisului. Intrarea celor doi prinţi ai scenei franceze a făcut senzaţie. Erau în frac, amândoi şi rezemau de bordul catifelat cu roşu al lojei, mâni înmânuşate în alb.

Reluarea lui *Cyrano* venea să mai întărească gloria lui Rostand, al cărui *Chantecler*, cu tot numărul respectabil al reprezentanţilor nu sporise gloria celui ce cunoscuse triumfurile lui „Cyrano" şi l'Aiglon.

Prima reprezentaţie a lui „Chantecler" a însemnat o dată unică în istoria teatrului parizian: cu luni înainte îşi opriseră locuri la acest mult trâmbiţat eveniment snobii din alte ţări, până 'n depărtatele Americi. Au fost mai multe „premiere". Automobilele luxoase erau înşirate pe Bulevardul Saint Martin.

Domni în frac şi foarte elegante doamne, cu blănuri albe, cu grele giuvaere şi cu pantofi de atlas, bătuţi în pietre scumpe, coborau din limuzine şi echipagii luxoase, în admiraţia noastră; — tinerele haimanale, fără de let, care ne mulţumeam cu priveliştea fastuoasă a spectatorilor de marcă, în aşteptarea unui loc, peste douătrei luni, când vom putea admira dela galerie, spectacolul care stârnise atâta vâlvă şi atâta decepţie, pe cele cinci continente.

●

Publicul de teatru e foarte capricios. Nu ştii de ce-i place un lucru şi de ce se entuziasmează pentru altul. In vreme ce toată lumea socotea că „Chantecler" va fi triumful anului, atâtea pregătiri îl moşiseră simultan, iată că izbucneşte, ca o rachetă, la teatrul Gymnase „*Fecioara rătăcită*" a lui Henri Bataille, care entuziasmează lumea şi se joacă, luni întregi, cu cassa închisă.

O patetică dramă modernă, frizând melodrama, cu situaţii de vaudevil, tratate serios şi care nu-ţi provocau surâsul, ci te captivau, fiindcă erau interpretate magistral de o trupă bine strunită, în frunte cu *Dumeny*, actorul cel mai sobru în eleganţă pe care l-am cunoscut, cel mai grav, mai simplu şi mai veridic.

Berthe Bady, interpreta favorită şi pasionată a lui Henry Bataille, juca principalul rol femenin, iar *Mona Delza* era luminata fecioară nebună.

Piesă ultra-contemporană, de dragoste şi exces de prea-mărire a fericirii erotice — acesta e tot teatrul lui Bataille — în ciuda convenţiilor şi a ordinei burgheze.

Fericirea cu orice chip, mai mult decât fericirea — plăcerea intensă, devenise comandamentul spiritual al anilor care au precedat marele războiu, iar Henri Bataille era hierofantele acceptat al acestui anarhism moral. El justifica, exalta şi teatraliza teoria pentru uzul, scuza şi lauda protipendadei adulterine.

Comparaţie nu se poate face, desigur, între opera lui Rostand şi Bataille.

„Chantecler" cuprinde pagini de nobilă poezie, simboluri, înălţare, generozitate. El se va ceti oricâtă vreme se va ceti, Musset, Banville, Victor Hugo...

Bataille a fost un meşteşugar abil, cu siropoase sosuri poetice, cu lovituri de teatru brutale şi căutate, cu perimate sforării, cu atât mai jenante cu cât le asezona literar.

El mai are trecere după treizeci de ani în acest straniu Bucureşti, care adoptă atât de repede vitrina de modă a Parisului, dar în materie de artă rămâne totdeauna cu un sfert de veac în urmă.

Bataille furnizează roluri excesive şi e jucat ca să plângă bucureştencele patetice şi abandonate.

●

Dacă Edmond Rostand era poetul dramatic glorios, „de dincolo de apă", noi avem, dincoace de Sena mândria cartierului, pe Jean Moreas, după adevăratul său nume Papadiamandopulos, un grec care a scris cele mai frumoase stanţe, un virtuos al versului francez, un precursor al „poeziei pure". A murit într'o zi plină de soare şi de flori, în Aprilie 1910, aşa cum îşi urase într'un crâmpei de poemă.

Nu era un om simpatic.

Rămăsese cu o aroganţă, o fudulie grecească pe care confraţii săi parizieni o respingeau cu delicateţă. Om sărac, voia să fie Brumel şi avea ceva din eleganţa vetustă şi inutil multicoloră a lui Alexandru Macedonsky.

Mic de statură, osos, păros, negricios, cu nas coroiat, cu mustaţa de palicar, cu monoclu, cu o voce spartă şi cu un neplăcut accent străin, Moreas îşi păstra cu greu prietenia scriitorilor de seama lui. Căuta, ca şi Macedonsky, compania băeţandrilor cu veleităţi literare.

— Moreas crede că e celebru fiindcă e înconjurat de tineri şi umblă prin cafenele unde oamenii de vârsta lui nu se mai duc...

Aşa l-a caracterizat un ireverenţios confrate.

Iar Laurent Tailhade, cu care a fost prieten multă vreme — Jean Moreas şi cu Tailhade erau companionii de vin şi de absint ai lui Verlaine, pe care-l duceau de subsiori acasă, în rue Soufflet, îl culcau, beat mort şi-l înveleau în pat ca pe un prunc în leagăn — Laurent Tailhade i-a scris, la moarte, lui Moreas un articol sinistru.

Nu i-a iertat nici pe lumea cealaltă o altercaţie pe care o avuseseră la cafeneaua Vachette, într'o zi când poetul „Stanţelor" care nu admitea să fie contrazis în chestie de artă, l-a făcut „provincial".

— *Graeculus!* i-a ripostat în latineşte celebrul pamfletar.

Dispreţul cu care Tailhade îl făcuse grec scoase din fire pe Moreas. El se urcă pe masă şi strigă întregii cafenele că e superb ca Appolon şi că le va dovedi aceasta, scoţându-şi vestonul şi cămaşa.

— Eu sânt frmuos! Tu nu eşti frumos! striga el lui Tailhade.

Cu mare greutate l-au oprit să-şi arate nudul, ca Frinea în faţa judecătorilor.

VICTOR EFTIMIU

Cronica modei

Lumea intreagă răsună încă de e-courile măreţei ceremonii de încoronare a suveranului naţiunii celei mai puternice din lume.

Spectacolul cel mare al acestei grandioase ceremonii a fost, fără îndoială, balul costumat dela Albert Hall. Acesta a fost o adevărată expoziţie a teatrului în decursul vremii, prin costumele, care reprezentau personagiile dramei şi ale comediei, dela Sofocle la Bernard Shaw.

Drama lui Shakespeare a fost de sigur, centrul spectacolului şi cu acest prilej a fost reprezentată Regina Elizabetha şi curtea sa. Dar ceiace a fost în adevăr unic e faptul că fiecare din cei ce reprezentau personagiile din acest spectacol, caşi damele de onoare, erau descendenţii adevăraţi ai celor ce au făcut realmente parte din suita marei regine. De pildă: Robert Cecil, reprezenta pe marele său străbun Lord Burghley, Earl of Burlington, nepotul Ducelui de Deconshire, reprezenta pe Sir William Cavendish care a fost *primul* Earl of Devonshire.

Regina Elizabetha a fost reprezentată de Contesa de Oxford şi Asquith. In cortegiul unei procesiuni figurau tinerele frumuseţi dela Curtea Angliei, prezentând pe toate eroinele lui Shakespeare, pe când în altă procesiune de Regi şi Regine shakespeariene, personagiile reprezentative erau alese jumătate din lumea burgheză engleză şi jumătate dintre cei mai mari şi mai cunoscuţi actori ai scenei britanice.

Opera mai multor autori dramatici şi moderni a fost reprezentată prin trei autori: Pirandello, Barrie şi Shaw.

O orchestră, cântând din trâmbiţi de argint, preceda fiecare din aceste secţiuni. Ca încheere, un mare actor cu un glas deosebit de muzical a spus rugăciunea către marea Regină, pe care obişnuiau să i-o adreseze actorii din vremea sa. Ca decor de fond al acestui spectacol a fost Nousuch-Palace, al lui Henric al VIII-lea, desemnat de Edwin Lutyens, cu un amuzant peisagiu cu arbori şi două echipagii atât de largi, încât încăpeau în ele nu numai personagiile, ci se putea lua acolo şi o cină fastuoasă.

Renumitul regisor englez Robert Atkinson a fost însărcinat cu punerea în scenă a balului. Balul a fost sub patronajul Regelui şi al Reginei, care au permis comitetului să invite la el şi pe oaspeţii regali străini, care au luat parte la banchetul dela Buckingham Palace înainte de spectacol.

Nu mai vorbim de spectacolul dela Westminster Abbey, pe care numai Regele şi Regina l-au putut cuprinde în întregime, toţi ceilalţi invitaţi neputându-l vedea decât în parte, dela locurile lor. Totul era numai o armonie de aur şi albastru. Covorul care s'a ridicat pe teatrul de încoronare, deasupra domului sub care s'au aşezat suveranii, era ţesut din aur palid. Sub acest dom erau aşezate tronurile pe care s'au încoronat cei dintâi Stuarţi, purtând stemele şi armurile lor.

O tăcere adâncă şi solemnă domnea în clipa când a păşit Regele şi Regina în biserică, căci paşii tuturor erau înecaţi în moliciunea covoarelor pluşate. In această tăcere au păşit într'o frumoasă zi de Mai, Suverani Naţiunii care reprezintă azi, pentru omenire, toate nădejdile de pace şi propăşire ale viitorului.

BITRIX

Cronica cinematografului

Nu înţeleg de ce, pentru un film atât de fermecător ca „Teodora" s'a ales, ca actor principal, Irene Dune. Nu zic că e o proastă actriţă, dar zic că este una cu „partitura limitată". Micul ei aer cuminte-burghez, şi făptura ei nu prea tânără şi mai degrabă flască, apoi o oarecare notă de vulgaritate, toate astea la un loc îi interzic rolurile unde principalul e prospeţimea şi spontaneitatea, adică tocmai ce constitue psihologia lui Caroline Adams, încântătoarea eroină a filmului nostru. Fiică a urbei Linnfield şi a trei mătuşi pe cât de puritane pe atât de domnişoare. Caroline Adams este pseudonimul ei de scriitoare, o scriitoare foarte la modă, apreciată pentru îndrăsneala cu care

descrie viaţa. „Cercul literar" al babelor din Linnfield au hotărît, în şedinţă literară, ostracizarea operei acestei impudente, fără a şti că ea este în fond Theodora, de profesie nepoată, şi încă nepoată a principalei dinastii din oraşul Linnfield, anume a domnişoarelor Linfield.

In crescătoriile de fete din Los Angeles s'ar fi putut găsi cel puţin douăzeci de titulare eventuale pentru acest rol plin de delicateţe şi de gravă tinereţe, amestec de temeritate şi pudică timiditate. De ce să se confere el unei persoane eminamente fleşcăită ca Irene Dune? Mai ales că restul personagiilor au fost alese cu o artă infinită. Cel puţin douăzeci de capete, unul şi unul selectate, cu o potrivire miraculoasă între fire şi fizionomie.

Partenerul Irenei Dune, este Douglas, excelentul interpret din „Crinul în Mocirlă", „Grandoare", „I marry my boss" (Imi caut bărbatul) — sau aşa ceva).

Filmul aminteşte, într'o privinţă, „Extravagantul Mister Deeds", căci avem iarăşi contrastul dintre mentalitatea relativ largă „broadminder" din New-York, şi morga moralistă a oraşelului de fund de Middle West.

Cele două filme se aseamănă nu numai ca subiect, ci şi ca factură generală, ca stil şi structură tehnică. Aceiaşi ironie uşoară, acelaş fel satiric de a privi lucrurile, acelaş fel de a trece pe nesimţite dela real la satiră graţie personagiilor care în mod natural sunt scoase din bârlogul lor normal prin faptul că-s plasate brusc într'un mediu nou, unde nimic nu-i leagă — ceiace le dă ceva fantastic şi fantezist. Intr'adevăr, Theodora a fost crescută la Linnfield. Societatea din New-York este pentru ea ceva tot atât de străin cât ar fi pentru noi planeta Marte. Şi, viceversa, el, Mike, fiu de aristocrat new-yorkez, fiu de bătrân snob politic, se găseşte la Linnfield într'o tradiţie tot atât de ireală cât şi Theodora la New-York. Amândoi au acea liberă şi filozofică psihologie de „evadat". Şi cum întâlnirile lor au, fatalmente, loc în... acelaş loc (nu te poţi „întâlni" la New-York rămânând la Linnfield) — aceste întâlniri se compun totdeauna dintr'un realist meschin şi un reformator înaripat, rolurile fiind distribuite variabil între cei doi parteneri, după cum se găsesc în oraşul *lui* de evaziune sau în oraşul *ei* de regăsire de sine.

Acest relativism psihologic — care este în fond realism, căci realitatea, la urma urmelor, aşa e — dă întregii istorii ceva spumos, spiritual, simbolic şi subtil. Este un gen ce comportă multă subţirime şi în care maeştrii aproape unici sânt americanii — aceşti oameni moralmente atât de lipsiţi de adevărată subţirime... (ceia ce trebue să ne pună în gardă contra teoriilor de etnologie literară).

Altele, vehi şi nouă

„Vânzătorul" cu Joe Brown este o farsă pur cinematografică extrem de savuroasă. „Anne Marie" e foarte bine jucat, cu excepţia eroului, Pierre Richard Wilm care este atât de insuportabil încât chiar Annalulla pare, alături de el, că joacă bine! „Anne Marie" (cele două vedete scoase afară din cauză), are oarecari calităţi, mai ales calităţi de fotografie şi de literatură (textul dialogurilor e uneori frumos în sine; ceiace, la dreptul vorbind, nu-i o calitate cinematografică).

„Sirena" e unul din cele mai bune filme cu„ ca să zicem aşa, „dragoste de scafandru". „Vânzătorii de copii" e un film sentimental şi remarcabil jucat.

„Mitsuko" şi „Nick, gentleman detectiv" continuă să facă, în reluare, săli pline. Ceiace mă bucură foarte, din punctul dezinteresat de vedere al gustului public care dovedeşte prin asta un lăudabil discernământ.

„In slujba Franţei", film în genere prost, este însă remarcabil prin personajul de brută prusacă, creat de Erich von Stroheim, precum şi prin felul de a fi frumoasă şi de a vorbi armonios al lui Edwige Feuillères.

In sfârşit, semnalăm ultimul film al Caterinei Hepburn, care, ca orice film unde joacă această mare actriţă, nu poate fi complect prost, dar care nu-i dintre cele mai bune, ba poate chiar este unul dintre cele mai puţin bune.

„Elephant boy" atâta vreme cât ni se arată un elefant splendid manipulând (vreau să zic „trompipulând") un copil metis foarte drăguţ şi graţios, este interesant şi frumos; în celelalte părţi ale sale, este însă cam monoton.

D. I. SUCHIANU

Marele Premiu al Teatrului Naţional

Comitetul de lectură al Teatrului Naţional a acordat marele premiu al teatrului, pentru consacrarea celor mai bune piese româneşti jucate în cursul stagiunii, d-nei Claudia Milian pentru piesa Vreau să trăesc *şi d-lui Valjean pentru piesa* Generaţia de sacrificiu.

Viaţa teatrală

„Titanic-Vals": 150 de reprezentaţii

In seara de 13 Mai 1937, „Titanic Vals", comedia d-lui Tudor Muşatescu, s'a jucat pentru a 150-a oară. Spectacolul a trecut neobservat. Faptul prezintă însă — credem noi — o deosebită importanţă pentru mişcarea dramatică românească de după războí.

Impreună cu „Omul şi mârţoaga", piesa d-lui G. Ciprian, „Titanic-Vals", este singura producţiune românească care s'a jucat de peste 100 de ori.

Sala Teatrului Naţional este încăpătoare, iar publicul ocoleşte sistematic piesele româneşti, din lipsă de încredere, desigur. A trece deci a suta reprezentaţie la Teatrul Naţional nu este un lucru puţin comun. Dacă ne gândim bine, „Scrisoarea pierdută", piesa originală care a întrunit cel mai mare număr de spectacole, s'a jucat de vreo două sute douăzeci de ori, şi cât timp a trecut dela crearea ei.

„Titanic-Vals" s'a jucat pentru prima oară în Noembrie 1932 — dacă nu ne înşală memoria, — realizând deci în patru ani şi jumătate o sută şi cincizeci de reprezentaţii. Aceasta înseamnă că „Titanic-Vals" a fost în istoria literaturii dramatice româneşti, cel mai categoric succes. Publicul se înşeală adeseori când este vorba de piese mediocre, şi reuşeşte câteodată în mod neaşteptat să transforme o cădere într'un succes oarecare. Niciodată însă publicul românesc nu s'a înşelat atunci când i s'a prezentat o lucrare de mare valoare.

„Titanic-Vals" este fără îndoială o atare lucrare, iar influenţa pe care a avut-o în continuu dela crearea ei asupra tinerilor autori dramatici nu s'a desminţit niciodată. Desigur că „Crai de tobă se înrudeşte — destul de vag, e adevărat — cu teatrul d-lui Tudor Muşatescu, cum şi introducerea părinţilor în piesa „Veste bună" a d-lui Mircea Ştefănescu, a căror replici sunt izvorîte direct din „maniera" autorului lui „Titanic-Vals". Răsunetul acestei piese a fost atât de mare, încât de pe urma lui a suferit chiar d. Tudor Muşatescu. Neputând să scrie capodopere în fiecare an, piese de valoare certă, dar mai puţin izbutite decât „Titanic-Vals", ca de pildă „...escu", „Licuricii", sau „Chestiuni familiare", au fost pur şi simplu respinse de public, care s'a încăpăţânat să vadă în d. Tudor Muşatescu, pe autorul lui „Titanic-Vals", şi nimic altceva. Peste câţiva ani, poate şi mai de vreme, poate mai târziu, publicul îşi va da însă seama că d. Tudor Muşatescu este un autor dramatic de mare valoare, şi că nu numai „Titanic-Vals", dar şi celelalte merită o atenţiune deosebită.

Ne pare rău că nu s'a dat acestei a 150-a reprezentaţie o importanţă mai mare. Cine urmăreşte cu atenţie afişele Teatrului Naţional a putut să vadă că în seara de 13 Mai 1937, prima noastră scenă anunţa cu aceiaşi indiferenţă cu care ar fi anunţat a, ştim noi, câta reprezentaţie a „Casei Hervey", de pildă, că „Titanic-Vals" se juca pentru a 150-a oară. Nimic altceva. Noi credem că acest mic jubileu merita un răsunet mai mare.

Caracterizarea personagiilor, unitatea şi ritmul acţiunii, vioiciunea dialogului, se îmbină de minune în această comedie excepţională, în care atmosfera vieţii de provincie românească este realizată cu o bogăţie de detalii, neîntâlnită până acuma decât la Caragiale.

Suntem nespus de bucuroşi de a fi avut prilejul să vorbim din nou de această piesă, mai cu seamă într'o ocazie care înseamnă o consacrare definitivă.

GH. NENIŞIOR

De vorbă cu Romulus Cioflec

Gospodarul

Pe-o zi caldă de vară, într'o trăsură mare boierească, trasă de doi cai fuduli, ar fi trebuit să intru pe poarta unui conac şi să trag la scara casei gospodăreşti, unde eram aşteptat dinainte. Să iasă în întâmpinare gospodarul, cu vorbe de bun sosit şi să te poftească la umbra răcoroasă a unei odăi cu storurile trase, în care stăpâneşte un miros cunoscut, — mireazma aşezărilor bătrâneşti ale bunicilor noştri.

— Anicuţo, Anicuţo!... să strige stăpânul casei, spre cămările nevăzute în care se mişcă ca o albină cucoana de gazdă.

Şi 'n vreme ce te îndeamnă să te simţi ca la dumneata acasă, spunându-ţi vorbe plăcute şi dându-ţi înconjur ca să vadă de nu-ţi lipseşte ceva, soseşte şi stăpâna conacului, cu zâmbet luminos şi ochi prietenoşi, aducînd dulceţi şi apă şi tot felul de dulciuri făcute chiar de mânuţa dumneaei.

O tihnă fără griji te cuprinde, te laşi pe-un divan moale, c'un oftat de mulţămire, în vreme ce, tăcerea calmă a vieţii de ţară te 'nconjoară, te leagănă, te mângâe dulce.

Aşa am visat o clipă, cu ochii treji, c'ar fi trebuit să se întâmple vizita mea la Romulus Cioflec, de îndată ce i-am văzut figura blajină, de om aşezat şi serios, ochi negri prietenoşi subt sprincenele haiduceşti, fruntea lată şi maxilarele puternice trădând stăruinţă, vocea moale şi îmbietoare a omului ce trăeşte în natură.

Iluzia a fost sprijinită şi de faptul că gazda mea m'a întâmpinat aşa cum am arătat mai sus şi că „Cucoana Anicuţa" s'a ivit îndată, cu zâmbet luminos şi ochi negri sclipitori — înflorind odaia banală de târg cu tinereţa-i graţioasă, aducând îndată dulceţi şi prăjituri, după obiceiul pământului.

O clipă am uitat că străbătusem cu tramvaiul până în inima Bucureştiului, trecând de-alungul străzilor pline de mulţime viermuitoare, că urcasem cele cinci etaje ale unui „block" nou construit şi că bătusem la o uşă de lemn pe care o carte de vizită anunţa chiriaşul.

D-na Anicuţa Cioflec mă îndemna să gust dulciurile şi să spun dacă-mi plac, în vreme ce domnul Cioflec, aşezat în faţă-mi, la birou, mă îndemna cu voce amicală să spun cărui lucru se datora plăcerea vizitei mele.

Frăţia de cruce

— Vroiam să vă cer câteva lămuriri asupra romanului dumneavoastră pe care îl scoateţi de ziua cărţii, — am zis, aşezându-mă mai bine în scaun şi scoţând discret pe genunchi un caeţel.

Domnul Cioflec m'a privit cu oarecare stânjenire, ca un om căruia nu i-i îndemână să vorbească despre sine.

— Vorbeşti de romanul meu „Vârtej"? — a spus, plecând o clipă ochii şi cercetând cu atenţie o pată pe hârtiile de dinainte-i. — Uite ce e: eu nu mă pricep deloc ce pot spune publicului cetitor despre mine, ori despre o carte a mea, încât mă vezi destul de încurcat, deşi, evident, foarte măgulit că-mi solicităţi pentru Adevĕrul Literar un interview. Dacă ai bunătatea, te-aşi ruga să-mi uşurezi sarcina, punându-mi dumneata întrebările şi neaşteptând să ţin eu discursuri. Nu sunt un orator.

— Suntem înţeleşi, — am zis, pregătindu-mă de atac.

— Care-i prima întrebare?

M'am gândit o clipă:

— E interesant de ştiut mai întâi cum v'a venit ideia să scriţi acest roman? Dela ce sugestie aţi pornit?

Domnul Cioflec a ridicat ochii, privindu-mă atent.

— Ai nimerit bine. Trebue să spun că lucrarea asta — primul meu roman — a pornit dela o idee cu totul vagă, mai mult un sentiment şi că elaborarea ei a fost surprinzătoare şi pentru mine, venind fără veste şi transformându-se în altceva decât gândeam.

— Cum asta?

—Iţi spun îndată. Ideia, ori mai bine sentimentul, dela care am pornit, a fost solidaritatea dintre doi oameni, dintre doi bărbaţi. Mă gândeam să scriu o nuvelă în care să reiasă în evidenţă acest lucru, al „frăţiei de cruce" — cum se spune în popor. Intotdeauna am avut mare admiraţie pentru legătura dintre doi prieteni şi am dorit chiar cu ardoare să întâlnesc pe cineva care să-mi poată fi un astfel de tovarăş, legat prin frăţia asta de cruce. Intâmplarea a făcut să întâlnesc în 1929, la Paris, pe scriitorul Panait Istrati şi omul acesta mi s'a arătat numaidecât prieten, dăruindu-mi căldura sufletului său. Visul meu părea că se împlineşte, că voi avea bucuria să realizez frăţia de cruce, căci Panait Istrati era din puţinii oameni care dau în prietenie sufletul lor întreg, fără rezerve, cu totul.

— Şi... aşa v'aţi gândit să puneţi în scris prietenia asta visată?

— Stai puţin. Ideia frăţiei de cruce dormea latent în mine şi-i mai trebuia ceva ca să ia pară...

Pe valea mormintelor

— Am un frate conductor silvic, — urmează gazda, alegându-şi cuvintele. — Intr'o zi, scoboram cu acest frate al meu pe-o vale din Munţii Apuseni, cu drezina; era spre asfinţitul soarelui, ultimele raze aurii îmi jucau în ochi, domnea linişte mare peste văgăuni şi chiotul pădurenilor ce lucrau la căratul lemnelor făcea singurătatea acelei regiuni şi mai intensă. Sufletul meu dormita, în vreme ce treceam la vale, printre păduri, purtând în mine ideia aceia de frăţie de cruce. Mă gândeam la Istrati... La prietenia mea cu dânsul.. Clipa era prielnică pentru zămislirea unei idei. Atunci, dintr'odată, mi-a venit: treceam printre nişte sate pe care nu le mai văzusem până atunci, nişte sate care aveau morţii lor îngropaţi lângă gospodării, în aşezări. Fiecare casă îşi avea cimitirul ei, cu cruci şi moşoroae de pământ. Faptul acesta neobişnuit şi straniu, în acel asfinţit singuratic, mi-a trezit fără veste în imaginaţie o scenă, în care eroii erau cei doi prieteni, fraţi de cruce. In clipa aceia m'am hotărît să mă apuc de scris nuvela...

— E mult de-atunci?

— Era prin Iunie, 1932, mi se pare. Am început a scrie şi dintr'odată mi-am dat sama că nu va fi nuvelă, ci roman. Şi încă roman social, încadrat între evenimentele de dinainte, în timpul şi după războiul mondial, zece ani înainte de război şi zece ani după război.

Vârtejul

Am oprit o clipă pe interlocutor.

— Nu mi-aţi spus încă în ce regiune aţi plasat acţiunea ocestui roman şi ce pătură socială zugrăviţi?

— Natural, — a răspuns domnul Cioflec, — e un tablou din viaţa ţărănimii ardeleneşti, dintr'o regiune pe care o cunosc foarte bine, fiind locurile pe care am copilărit. Locul acţiunii l-am mutat, evident, dar e copia credincioasă a personagiului familiar din primii mei ani. Ca să fiu mai precis, descriu regiunea de oieri, *regiunea Marginei*, — cum se numeşte — a mocanilor, a contrabandiştilor care lucrau cu vechiul regat, mai cu seamă în materie de cai şi vite. Cât priveşte de pătura socială, am căutat să zugrăvesc pe preotul, proprietarul, jandarmul, ţăranul din acea regiune. Nu ştiu dac'am reuşit; asta rămâne să se vadă. — Panait Istrati care a cetit romanul în prima formă, mi-a propus să scrim o carte împreun(, zugrăvind viaţa dela munte: „Hai, măi, să facem noi o carte. Eu aduc Baldovineştii, tu Prahova unde ai fost învăţător"...

Eu am ridicat repede ochii, la ultimele cuvinte ale lui Romulus Cioflec.

— Cum aţi spus? Panait Istrati a cetit romanul „în prima formă"? Aşa aţi spus?

— Da. De ce te miri? „Vârtejul" a fost scris de mai multe ori, până am ajuns la o formă pe care am socotit-o definitivă.

— Lucraţi încet, aşadar, migălos?

— N'aşi putea să-ţi spun precis cum scriu. Ştiu că „Vârtejul" a fost scris întâi cu creionul, apoi l-am bătut la maşină, în rânduri rare, ca să am pe unde reveni şi corecta. Dar eram aşa de nemulţumit de forma pe care i-o dădusem, încât am stricat tot ce lucrasem şi am scris din nou.

In ce priveşte de lucru migălos, da, aşi putea spune că am mare răbdare, că revin, tai, adaog. Uneori îmi vin idei în timp ce lucrez şi asta mă face să schimb drumul iniţial.

— Are răbdare mare, — intervine doamna Anicuţa, zâmbind. — Şi când nu lucrează e nervos grozav.

— Da; — întăreşte domnul Cioflec, în vreme ce eu urmez sfaturile doamnei de gazdă şi gust din prăjiturile aşa de bune pe care mi le-a vârît dinainte. — Când nu lucrez, nu scriu nimic într'o zi, mi se pare că nici nu merit să mănânc.

— Nu vă stingheresc? — întreabă drăgălaş doamna Cioflec.

— Poţi să stai, Anicuţo, — spune blând scriitorul. — Nu-i aşa că nu te jenează? — mi se adresează apoi.

Protestez. Apoi mulţumesc pentru prăjiturile pe care le laud în toată sinceritatea.

— Astăzi le-am făcut pentru întâia oară. — spune doamna Anicuţa, zâmbind cu ochi-i strălucitori şi vioi.

Apoi adaogă:

— V-a spus că lucrează ceasuri întregi, cum se întâmplă, uneori dimineaţa, alteori noaptea, şi câteodată uită de toate, până şi de somn şi hrană?

— Nu exagera, Anicuţo, — protestează cel în cauză.

— Ba da, ba da, aşa-i. Decând s'a lăsat de politică, şi-a închinat întreaga viaţă bibliotecii şi scrisului. Parcă ar vrea să răscumpere tot timpul pierdut.

— Asta aşa-i, — recunoaşte soţul.

— Am avut mari decepţii şi m'am lăsat definitiv de politică.

— E mai bine-aşa, — spun eu. — Altfel nu aşi fi eu acuma aici, luând note despre „Vârtejul".

Primele versuri

— Mai vrei să mă mai întrebi ceva? — a întrebat domnul Cioflec, văzându-mă cu creionul în suspensie şi cu caetul deschis.

— Ar fi interesant de ştiut care au fost primele încercări literare ale dumitale?

— Eram la Şcoala Normală din Câmpulung, prin clasa a IV-a, când mi-a căzut în mână „Floare albastră". Eram sărac şi nu prea îmi dădea mâna să cumpăr cărţi şi reviste. Totuşi, din micile economii luam „Pagini literare" unde scria pe atunci M. S. Cobuz proză şi versuri. Tot în această revistă găseam poezii de Iosif şi literatură populară. Natural, am început a mâzgăli şi eu versuri; le scriam pe unde apucam, dar nu le-am publicat niciodată.

După ce-am ajuns învăţător, am început a cumpăra „Ţara" şi acolo în numărul ei literar de Duminecă am luat parte la un concurs în care se cerea să se versifice o poezie de Goethe în româneşte. Bine înţeles că n'a fost mare lucru de acea traducere a mea; rezultatul a fost o încurajare apărută la poşta redacţiei. Zicea acolo: „promite, mai încercaţi".

Pe urmă am început a publica versuri inspirate din poezia populară, la „Gazeta Transilvaniei"; erau influenţate de Coşbuc însă şi n'aveau valoare.

Prietenul Moldovenilor

— După aceia aţi început a publica proză? — întreb.

— Da. In 1905, apare în „Sămănătorul" prima mea schiţă „Un gând". Apoi colaborez la „Luceafărul" şi la „Viaţa literară".

— Şi după aceia la „Viaţa Românească", nu este aşa? — îi iau eu înainte.

—Da. Incep a colabora la „Viaţa Românească", de-a cărui scriitori rămân legat pentru totdeauna şi pe care îi am şi-acum în inimă, cu toată dragostea şi prietenia. Despre colaborarea mea la Adevărul Literar, dela război încoace, îşi amintesc cititorii acestei reviste.

— Sunteţi, aşadar, un prieten al Moldovenilor?

— Da. Imi pare bine că pot s'o spun. Primul prieten mi-a fost regretatul poet G. Topîrceanu care m'a îndemnat să trimit la „Viaţa Românească" prima schiţă. Apoi, C. Stere mi-a câştigat dragostea şi admiraţia printr'o scrisoare care mi-a trimis-o, prin care îmi spunea, ca răspuns la schiţa pe care o trimisesem: „E interesantă, dar dela dumneata aşteptăm ceva şi mai bun". Apoi Topîrceanu m'a îndemnat să trimit iar ceva şi această a doua bucată a avut mai mult succes. A fost tipărită cu titlul „Domnul Ghiţă" şi apoi am publicat-o în volumul „Lacrimi călătoare". De-atunci am rămas legat de toţi cei din cenaclul revistei ieşene. Trecând profesor la Pomârla, am cunoscut Mânăstirile nemţene şi m'am legat şi mai mult de Moldova. Am cunoscut pe M. Sadoveanu, pe Frunză, pe I. Mironescu, pe Demostene Botez, pe G. Ibrăileanu, pe M. Sevastos. Apoi o prietenie caldă m'a legat de D. D. Patraşcanu. Privind în urmă şi 'n juru-mi, constat că am fost şi am rămas legat de Moldoveni. De-aceia, mă mândresc a spune că pot fi numit „prietenul Moldovei şi-a Moldovenilor",

VALER DONEA

Cartea românească

Cronica literară

G. Topîrceanu; E. Lovinescu, Memorii III

Moartea lui G. Topîrceanu a surprins și a îndurerat pe toată lumea. Sunt în viață figuri ca aceea a lui Vasile Pîrvan, făcute din momente repezi, din care trebue să surprinzi fără întârziere ipostaza definitivă. Aceste chipuri sunt parcă destinate să dispară în clipa când au putut lăsa o mască definitivă. Nimeni nu-și poate închipui un Dante peste momentul vestitei lui măști. Figura lui Topîrceanu era dimpotrivă nemișcată, eleatică, și dădea iluzia veșnicei stări pe loc. Imbrăcat aproape într'o uniformă, cu trăsături nervoase, neevoluabile, Topîrceanu avea mereu aceeași vârstă și nu putea să îmbătrânească nici să moară. Foarte tânăr ca să merite moartea, el n'ar fi părut niciodată să aibă aproape cincizeci de ani. Era în el ceva din tinerețea fizică a lui Ionel Teodoreanu altă figură neevolutivă, atemporală.

Innăbușindu-și mâhnirea, criticul e ținut să definească obiectiv opera dispărutului. Aci el întâmpină două atitudini în sfera unei prețuiri generale. Unii îl prețuesc ca pe un poet mare, alții ca pe un poet minor. In starea poeziei de azi, când adesea lipsește scriitorului îndreptățirea însăși de a scrie, expresia „minor" poate să fie rău interpretată. Să spunem dar că Topîrceanu era socotit ca un poet al universului mic. Dar unde se afla adevăratul poet? Oricâtă încântare ne-ar produce *Parodiile originale*, spiritul nostru critic întâmpină greutate să găsească alt merit decât acela de observație și virtuozitate în niște compuneri al căror punct de plecare este în poezia altora. O parodie este în definitiv o pastișă exagerată ca spre a-și găsi iertarea în recunoașterea imitării. Topîrceanu însuși le numea „pagini modeste de critică literară în pilde". Totuș se poate observa la el acel fenomen de uitare în model care e semnul însuș al inspirației clasice. Parodiind pe Homer, poetul uită că parodiază și se lasă furat de elanul epic:

... Astfel corabia'n fugă plutea cu ușoarele-i pânze
Doldora pline de vânt, peste noianul de ape.
Singur pe navă prudentul Ulise privea cu'ntristare.
Cât ți-i oceanul de larg, zările fără catarguri.

. . . .

Unde sglobii împrejur clipocind se'nălțau curioase,
Nava plutea ușurel, fără pilot în lumină.
Valuri fugeau după valuri spre țărm depărtat călătoare
Cerul era liniștit — marea pustie și verde.

Mai uimitoare este parodierea *Blestemelor* lui Arghezi. Aci nu este numai spirit critic. De altfel parodia care nu creiază, care nu adaogă, are totdeauna o notă de hibriditate. Mirarea este aici de a putea gândi alte *Blesteme* bufe, dealtfel foarte bine motivate prin iritațiunea unei babe:

Ușure, prin leșia dimineții,
La ceasul când se iscă precupeții,
Am fost lovit din trecere o babă
Ce se ivise'n calea lumii, slabă.
Gândul, rămas în urma mea,
O a ghicit zicând pre ea:

In două surcele de vreasc să se facă
Picerele tale, făptură buimacă.
Plezni-ți-ar timpanul
Să n'auzi când trece traivanul.
Să uiți la cetanii tipicul
Și psalmii în zi de Crăciun.
Să n'ai după masă tutun.
Să-ți pută buricul.
Etc. Etc.

Inteligență critică? E prea puțin. Avem de aface cu un mimetism superior care presupune putința de a trăi pe felurite chei muzicale. Toată lumea este de acord în a recunoaște că Topîrceanu avea îndemânare verbală. Insă această îndemânare nu este altceva decât definiția poeziei, indiciul unei largi sensibilități. De ce unora această vocație li se pare măruntă? Pentrucă Topîrceanu, în afară de câteva compuneri în care nu este numai un artist al spectacolului campestru pe spațiu îngust ci un poet al nemișcării, al paraliziei produse de soare asupra unui suflet readus la simplitatea insectei (premergător într'asta al lui Blaga) căpătase un fel de rușine a propriilor sentimente și se parodia pe sine. O compunere ca *Balada chiriașului grăbit*, oricât de plăcută ar fi, declamată, dezamăgește spiritele mai profunde prin facilitate. Lui Topîrceanu îi lipsește, ca întregii generații de dinainte de războiu, sensul metafizic al vieții, complexitatea, fie și fără nicio construcție ideologică. El se bizue prea mult pe sentiment și pe senzație, și nu atât pe sentimente ca momente interioare iraționale, cât pe noțiuni de sentimente. In marginile acestei lumi însă el a fost un mare artist.

●

Eram la Iași, când, venind dinspre Păcurari sau Copou, un dric modest trecu aproape repede înspre Lăpușneanu, purtând deasupra ca pe un afet un sicriu încă lucios de proaspătă vopsea. Un batalion, se pare întâmplător dar primind cu prezență de spirit să dea onoruri neprevăzute, venea după dric în vecinătatea imediată a căruia, pe lângă chipuri mie necunoscute, se puteau recunoaște fețele mâhnite ale d-rei Otilia Cazimir și d-lui Ionel Teodoreanu. Am înțeles numaidecât. Era G. Topîrceanu. In acea noapte am zărit de pe geamul odăii de hotel luminile făcliilor mișcându-se prin ferestrele unei săli a Școlii de belle-arte, clădire banală ca o cazarmă. Iașul este un oraș mic, în care oamenii se cunosc între ei și scriitorii sunt familiari și respectați. Și totuș am auzit un dialog trist între două persoane cu bună mină. Unul întreba cine a murit. Celălalt răspunse: Topîrceanu. Tovarășul făcu o sforțare din sprâncene: Care Topîrceanu? Publicistul? Și apoi, după o pauză: Nu mi-aduc bine aminte, ce-a scris?

Aceasta este așadar gloria! Imi amintesc de acest dialog citind inteligentele noui memorii ale d-lui E. Lovinescu, care tratează în acest al treilea volum în deosebi probleme de raporturi sociale ce se pun unui scriitor în decursul activității sale literare. Lăsăm dar la o parte alte laturi polemice ale volumului, care cuprinzând răspunsuri ce ne privesc, înseamnă că au fost discutate și ne oprim la fragmentul *Comisia medicală* care pune cu toată sinceritatea și brutalitatea problema însăși a existenței morale a scriitorului în mijlocul societății noastre. Simpatia noastră este întreagă pentru d. Lovinescu și scene ca acelea pe care le relatează sunt cu totul penibile. Silit de starea sănătății, scriitorul s'a dus la Instituția de care depinde spre a obține un concediu medical. Deși persoană cunoscută și de atâtea decenii stimată în lumea intelectualilor, a fost supus cu suspiciune examenului medical. Dar să dăm cuvântul chiar d-lui Lovinescu:

„— Aha, care va să zică, dumneata erai cu cererile astea fanteziste, pe care le-am respins eu. Auzi, mă rog, litiază renală!

— Poftim? mă dădui eu un pas îndărăt ca lovit de o piatră în față.

— E vremea să se isprăvească odată, domnule, cu certificatele astea de complezență. Auzi dumneata, la 7 Octombrie litiază renală... la 7 Noembrie litiază renală... la 7 Decembrie tot litiază renală și acum cu certificatul altui doctor, hop! cefalalgie pe bază de hipertensiune!

— Domnule, replicai eu strangulat de insultă, eu sunt un om notoriu și de o conștiință tot atât de notorie.

— Ii fi... dar noi doctorii n'avem conștiință profesională...? Și, în definitiv, de unde ești dumneata, domnule, din Capitală ori din provincie?

— Eu sunt E. Lovinescu, răspunsei apăsat.

— Am întrebat de unde ești?

— Eu sunt E. Lovinescu, scriitorul, mă încăpățânai să-i înfrunt o ignoranță intolerabilă într'un minister al culturii.

El mă privi lung cu aerul:

— Ce tot bâigue ăsta?"

Toate acestea sunt lucruri, cum zic, întristătoare. M'am gândit însă la dialogul despre Topîrceanu și mi-am zis că nu este altă mângâere decât refugiul în filosofie. Ce este reputația? Ea e ceva foarte real și totuș foarte relativ, fiindcă se realizează disparat, nu masiv. Scriitorul trebue să știe aceasta și să se consoleze. Paul Valéry este celebru în lume. Dar pentru noi care citim poezie, pentru câtiva oameni răspândiți în spațiu și în timp. Pentru lăptăreasa lui el e un om ca toți oamenii poate și mai rău și mă tem că autoritățile franceze s'ar purta și mai crud cu el. Poate că în această condiție mizerabilă stă toată măreția intelectualului și mijlocul de a deosebi valorile zilnice de valorile permanente.

G. CALINESCU

Magistrul Dimitrie Evolceanu

Revista clasică, „Orpheus", „Favonius", a închinat Tomul VI-VII, (1934-35) profesorului Dimitrie Evolceanu, cu prilejul împlinirii vârstei de șaptezeci de ani.

Profesorul Evolceanu a rămas și va rămâne pentru toți cei care i-au cunoscut, tipul înțeleptului a spre care Alexandrinul Proclus spune că „trebue să fie inițiat în toate înțelepciunile și înclinat tuturor credințelor".

Sufletul său pătruns de cea mai largă comprehensiune a omului și a vremurilor, nu s'a îndoit, totuși nicio clipă că moștenirea intelectuală și morală a omenirii depășește limitele timpului și spațiului în care trăim. El a crezut statornic și cu fermitate că, singura cale pentru a reintra în contact cu adevărata viață a cugetării omenești, este umanismul. Nu este vorba aci de înțelesul istoric al umanismului, ci de nevoia pe care omenirea o simte din când în când de *a se înoi*, reînălțându-se spre izvoarele sufletului său, pentru a regăsi unele valori uitate, elemente care să-l ajute a se adapta răscolirilor din unele clipe ale vieții.

De la prima sa polemică în „Convorbiri" cu profesorul Niculescu Brăilițeanu, care cerea ștergerea limbilor clasice din programe (1896) și în toată lunga sa carieră, el n'a încetat de a crede și a dovedi că, pe lângă cultura strict științifică, umanismul clasic, aportul cultural greco-roman, trebue să fie baza unui *umanism nou*, bază de formare, de care are nevoe toată Europa, dar mai ales tânăra cultură a României renăscute.

Formarea sa serioasă și conștiincioasă, prin studii speciale de filologie latină la „Ecole des Hautes Etudes" și „Collége de France", apoi la Universitățile germane din Bonn și Berlin (1889-1894), activitatea sa de profesor, studiile și operele sale de o viață întreagă, dar mai ales atitudinea sa plină de demnitate antică, iluminată de humor românesc, căci magistrul e un adevărat fiu al lui Pepelea și sincera, discreta iubire de neam, a fost pilda cea mai vie a puterii de trezire, sugestie și radiare provocată din imediatul contact cu litera și viața din textele clasice.

Profesorul s'a silit a forma prin umanismul său conștiințe tari și individualități sănătoase. In vâlva haotică a lumii moderne, în graba nebună de a realiza și a ajunge nivelul de civilizație din Apus, Magistrul s'a străduit a da tinerilor săi ucenici valori permanente, *un esențial invariabil*. Acesta nu putea fi decât acel exprimat și realizat de umanism. Predarea limbii latine n'a fost pentru Profesor numai studiul precis al textelor pe care ni l-a lăsat geniul roman. Ceiace a vrut el să implânte în sufletul generațiilor pe care a fost chemat să le ridice, a fost potrivirea valorilor esențiale ale omenirii de azi la valorile veșnice și permanente din trecut, pentru ca frageda noastră civilizație să-și găsească climatul favorabil unui echilibru sufletesc.

Umanismul nou este cultura universală impusă nouă de condițiile cerute inteligenței de a prinde și a lega contactele multiple cu naționalități și chiar continente diferite, descoperite de știința modernă, sub care, totuși, omul trebuie să se regăsească în umanitatea sa. In toate epocele de turburare ale lumii, însă, omul s'a întors, ca spre limanul mântuirii, la cultura umanistă.

Rezultatele evidente ale acestei atitudini clare și senine, ale acestei statornice prețuiri a umanismulut, la noi în țară în special, a fost în primul loc progresul limbii. Scrisul și vorba noastră nu numai că s'au îmbogățit în mod uimitor, dar s'a manifestat în ele și un simț de preciziune din ce în ce mai pronunțat care, de sigur, se datorează în bună parte învățării limbii latine. Dacă mulțimile nu știu latinește, e destul că promotorii culturii sale au căpătat o formare inițială în sensul acesta și dacă chiar, dintre ei, nu mai știu azi latinește, nu este mai puțin adevărat că am căpătat toți în epoca de formare deprinderea de a învăța limba noastră în lumina sintaxei latine. Aceasta ne-a silit nu numai „să spunem bine", dar și să gândim bine, adică să ne formăm cum zice Montaigne „un outil de merveilleux service".

Ucenicii d-lui profesor Evolceanu i-au închinat frumosul *tom*, de o ținută demnă de magisterul lor, arătând că sunt pătrunși de pilda lui și prezentându-ne garanția că vor căuta să-i continue opera păstrând cu sfințenie contactul cu singurul patrimoniu spiritual comun diverselor civilizații, din Occident cu România.

IZABELA SADOVEANU

Cartea străină

Constant Ionescu: „Amour toujours" (Roman)

„Amours toujours" este cartea unui român, scrisă în franţuzeşte. Spre deosebire de alţi români însă, d. Constant Ionescu aduce o notă de preţioasă originalitate: cartea d-sale nu e gândită şi scrisă în româneşte şi apoi tradusă în franţuzeşte, ci scrisă şi gândită de a dreptul în limba franceză.

Meritul autorului e cu atât mai mare, prin urmare. Cu drept cuvânt, critica literară franceză, atât de pretenţioasă în privinţa exigenţelor, a primit cartea drept o „minune" menită să aducă o atmosferă de inedit în literatura franceză.

„Amour toujours" cuprinde pagini de amintiri sentimentale din viaţa autorului până la patruzeci de ani, o viaţă bogată, desigur, în tot felul de întâmplări şi fapte demne de reţinut pentru mănunchiul de amintiri care începe a se închega spre apusul vieţii fiecărui om. Din toate acestea însă d. Constant Ionescu a ales, — şi a muncit ani îndelungaţi ca să aleagă — a înlăturat tot ceiace nu putea contribui la desăvârşirea esenţei vieţii din aceşti ani şi a concentrat materialul rămas cu o măestrie de vrednic artist.

De a lungul paginilor cărţii se înşiră pe lângă incursiunile făcute în adâncul sufletului autorului şi bogate observaţii privitoare la viaţă, dragoste, femei, bărbaţi şi societate, observaţii scoase din vasta experienţă a trăirii în cei patruzeci de ani.

Romanul d-lui Constant Ionescu trebue citit pentrucă, prin prisma individualităţii unui artist, putem privi cu nesaţ viaţa, societatea, dar mai cu seamă dragostea, capitolul principal din viaţa omului.

John Charpentier: Baudelaire

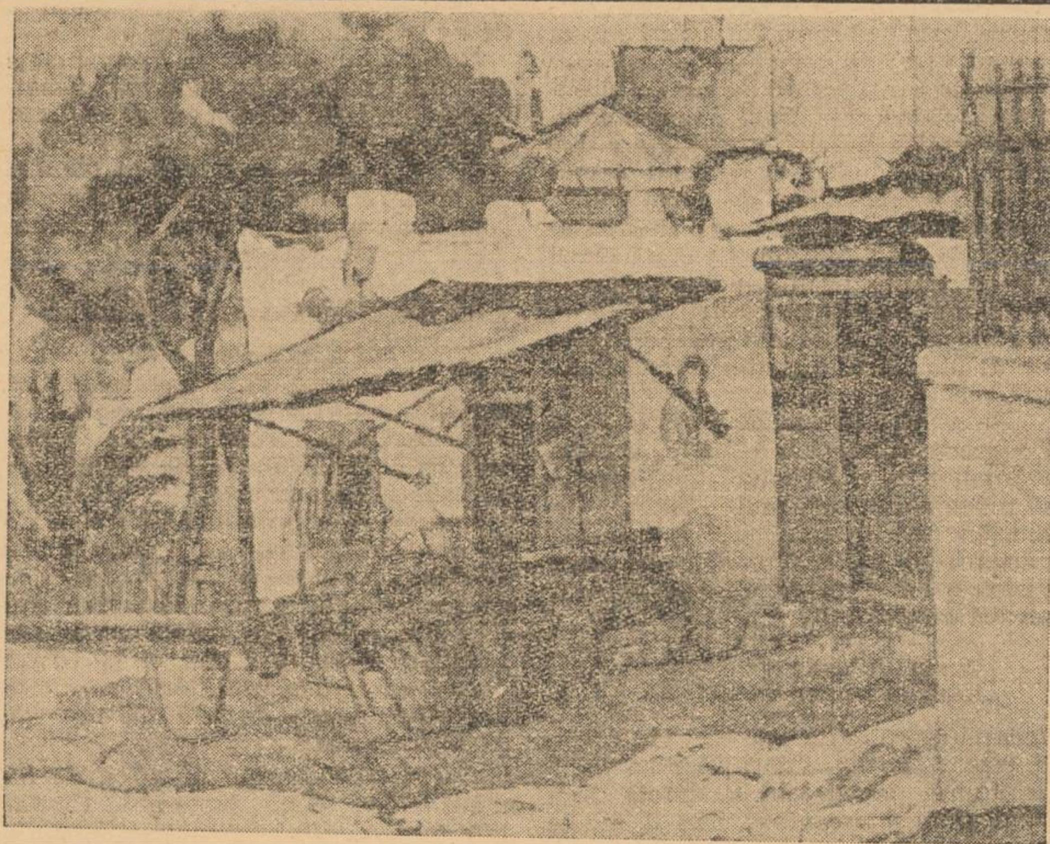
Biografia lui Baudelaire, pe care ne-o prezintă John Charpentier, nu rezumă ultimul stadiu asupra cunoştinţelor noastre despre el. Ea ne introduce în cea mai profundă intimitate a poetului şi-i explică opera prin însăşi faptele care au determinat-o.

Descriind cu minuţiozitate, aproape zi la zi, existenţa autorului operii „Fleurs du Mal", John Charpentier i-a dat adevăratul înţeles şi a arătat în acelaş timp tragedia voită care o compune. El nu ascunde nimic, ci, din contră, subliniază strania atitudine a poetului faţă de artă, prietenie, dragoste şi în special faţă de dragostea filială.

In jurul poetului, unul dintre cei mai realişti, autorul evocă o întreagă epocă care impresionează şi prin datele exacte de care dispune.

Jean Bonnerot: Bibliographie de l'oeuvre de Sainte-Beuve

Jean Bonnerot s'a instituit secretarul postum al lui Sainte-Beuve şi în această calitate a început acum câţiva ani să publice „La correspondance générale" a autorului celebrelor „Lundis". Din această lucrare au apărut primele două volume, apoi a fost întreruptă. Până la apariţia volumelor următoare, Jean Bonnerot a publicat de curând primul volum din „Bibliographie de l'oeuvre de Sainte-Beuve", care va cuprinde cinci sau şase volume. Astfel „Correspondance" şi „Bibliographie" merg împreună, amândouă având acelaş scop: să ne arate pe Sainte-Beuve la lucru.

Bonnerot a refăcut pagină cu pagină şi mai mult chiar, linie cu linie, istoricul acestei opere. El i-a pătruns toate secretele şi a analizat toate împrejurările în care a luat naştere, urmărind pe maestru în toate corecturile şi adaosurile pe care le făcea.

Informaţiunile lui Bonnerot sânt prodigioase, fiindcă el cunoaşte tot ce se poate şti despre Sainte-Beuve; iar lucrarea sa extrem de meticuloasă va fi de cel mai mare folos pentru cei interesaţi.

Alexis Tolstoi: Pierre le grand

Alexis Tolstoi a scris o carte asupra lui Petru cel mare, care poate fi considerată drept roman, povestire istorică sau esseu romanţat, întrucât aparţine, câte puţin fiecăruia din aceste genuri.

Este o frescă vastă şi minuţioasă, care uimeşte prin bogăţia şi preciziunea culorilor, o reconstituire extrem de reuşită a Rusiei secolului al XVII-lea dela începuturile domniei lui Petru cel mare.

Alexis Tolstoi este un scriitor care vede istoria prin prisma concepţiei materialiste. De aceia cartea sa este una din izbânzile acestui mod de a privi istoria, după cum viziunea globală şi prezentarea acestei epoci în toate faţetele ei, nu putea fi realizată decât de un scriitor care ştie să vadă substratul, sensul şi valoarea evenimentelor şi care fiind atent la jocul continuu de influenţe reciproce să nu uite nici un aspect al epocii.

Pentru un scriitor cu o asemenea formaţie, problema obiectivităţii se reduce la problema aderării la clasa care este pe linia progresului şi care poate asigura printr'o acţiune constantă continuitatea progresului şi a civilizaţiei.

Un atare scriitor, când priveşte secolul lui Petru cel mare, nu poate fi decât împotriva feudalismului şi a categoriilor care-l sprijină şi pentru formele noui de viaţă corespunzătoare structurii acelei epoci.

Iată de ce găsim natural ca Alexis Tolstoi să fie pentru Petru cel mare şi să ni-l prezinte într'o lumină extrem de simpatică, să fie pentru lumea şi lucrurile pentru care lupta şi Petru cel mare.

Cartea zugrăveşte epoca cuprinsă între moartea tatălui lui Petru cel mare şi întemeerea Petrogradului. Copilăria şi adolescenţa lui Petru cel mare, legăturile cu străinii din Kukny (cartierul streinilor), începuturile armatei permanente, regenţa Sofiei, cele două revolte ale sterliţilor, campaniile principelui Galitzin contra tătarilor, campaniile lui Petru împotriva tătarilor şi a turcilor, războiul cu Carol al XII-lea, începuturile flotei de războiu ruseşti, etc., nimic nu este lăsat la o parte.

De fapt, acestea în parte sânt evenimente de importanţă secundară sau, mai precis spus, ele sânt doar nişte ocazii pentru a ni se revela substratul lor real, mobilele care le-au declanşat şi sensul lor. Ele sânt răbufniri care ne permit să vedem şi să urmărim dislocările sociale, formarea şi ascensiunea unor categorii sociale noui şi decadenţa altora.

Este o carte care ne revelează viaţa boierilor, a clerului, a burgheziei în formaţie, a iobagilor de pe moşiile seniorilor feudali şi a ţiganilor.

Petru cel mare lupta pentru scoaterea Rusiei din asiatism şi din barbarie şi pentru ridicarea ei la un rang similar cu cel la care ajunseseră celelalte state ale Europei civilizate.

El doreşte ateliere şi fabrici, o armată permanentă şi modern pregătită, o flotă de războiu şi alta comercială, ieşire la mare, etc.

Aspectele religioase pe care le ia lupta socială, sublimările religioase, nu suntnici ele uitate. Sântcâteva capitole asupra rascolnicilor extrem de interesante. Pe de o parte este vorba de lupta dintre ei şi oficialitate, de retragerea şi baricadarea lor disperată în schituri şi misticism, pe de altă parte vedem cum în jurul schiturilor îndepărtate ale rascolnicilor se organizează o economie deosebită de cea feudală, se începe exploatarea minelor, descoperindu-se şi valorificându-se regiuni până atunci abandonate. Cu această grijă a detaliilor, care nu uită să înfăţişeze toate tendinţele din interiorul aceleiaşi clase, este scrisă toată cartea.

E. S.

Jacques Castelnau Le maréchal de Saxe

Jacques Castelnau povesteşte cu o strălucitoare şi spirituală vervă viaţa lui Maurice de Saxe, războinicul Don Juan.

In adevăr, nu numai femeile au ilustrat viaţa lui Maurice de Saxe, din care cauză autorul dă o mare importanţă şi o nepreţuită documentare asupra eroului ca soldat şi strateg. El insistă mai cu seamă asupra acelei memorabile zile, în care Maurice de Saxe, în vârstă de cincizeci de ani şi bolnav, repurtează o însemnată victorie, care salvează Franţa de invazie şi care smulge lui Frederic cel Mare următorul strigăt de admiraţie: „Niciodată, o luptă n'a făcut o cinste mai mare generalului său, ca aceia în care generalul era pe moarte în momentul în care începea".

Ultima operă a lui Henri de Montherlant

„Pasiphaë" (Les Cahiers de Barbaries), ultima scriere a lui Montherlant, a făcut pe mulţi să creadă că autorul a revenit la un misticism care absoarbe individul în prototipul său divin. E drept că Pasiphaë începe ca o dramă dionizіacă spre a lua îndată caracterul tragediei europidiene. Elenismul din partea dela început a poemei are caracterul unui elenism fabulos, presocratic. Dar din clipa în care intervine corul, se vede că lumina miraculoasă a mitului nu serveşte decât pentru a pune în evidenţă adevăruri de ordin uman, din domeniul moral: monstruozitatea morală în sine (faţă de natură) şi monstruozitatea morală (în opinia publică din punct de vedere al „Cetăţii" în senzul antic).

In general părerile sale morale sunt cam acestea: morala nu poate avea precădere asupra demoniacului. Este ideia prometheană, „solară" „aryană", că păcatul înobilează, cucereşte şi mântuie, *transgresiunea* dând omului o răspundere supra umană.

„Eu", — zice femeia lui Minos, — „trebue să merg până la capăt, *trebue*, pentru ca să-mi înlătur de pe capul şi din carnea mea tirania aceasta. Fericire? Plăcere? Nu, odihna. Imi voi zice: „ce-am dorit am înfăptuit" şi dorinţa caşi plăcerea se vor închide ca două pleoape, iar lumea şi pacea vor reintra în mine.

Ceiace stăpâneşte însă tragicul tragediei este tocmai amestecul autorului, care, identificându-se cu furiile şi demoniacul fiicei Soarelui, riscă de a despersonaliza.

Pasiphaë, la început personaj real, devine pe nesimţite „un caz", interpretat după maximele unei lucide şi îndrăzneţe raţiuni, devine o problemă de morală practică.

In locul chinuitei Pasiphaë avem pe Montherlant, judecătorul lui Pasiphaë,

Concurs de probleme

Bon de premii Nr. 8

D . . . .

Adresa . . . .

Insemnări și polemici

Eminescu analizat de „Gîndirea"

Subt titlul „Inefabilul eminescian", d. D. Caracostea — în ultimul număr al revistei „Gîndirea" — analizează esteticește „Luceafărul".

D. Caracostea începe cu strofa:

Porni luceafărul. Creșteau
In cer a lui aripe.
Și căi de mii de ani treceau
In tot atâtea clipe.

D-sa face o descoperire senzațională:

„Acustic, această impresie a trecerii clipelor este susținută prin aliterațiunea consonantei *t*: observați după *t* inițial din *treceau*, care introduce această unitate ritmică, repetarea ca de cronometru de patru ori a sunetului în: *tot atâtea clipe*".

Deci „tot atâtea clipe" aduce aminte tic-tacul ceasornicului care măsoară timpul.

Mai departe:

„Pentru viziunea spațială a lui Eminescu, reprezentările care se leagă de *creșteau în cer a lui aripe*, nasc întrebarea dacă această impresie de creștere raportată la axa verticală a poemei: sus și jos, este văzută plastic din perspectiva de pe pământ sau din perspectiva de sus. Văzută de jos, creșterea aripelor este o imposibilitate plastică. Dimpotrivă, privită de sus, din perspectiva către care tinde acum astrul, ea este plastic adevărată".

D. Caracostea pune deci interesanta problemă dacă poetul a văzut luceafărul de jos în sus sau de sus în jos.

Dacă-ți sare becațina dela picior și se urcă în sus nu-i vezi bine aripile. Ce-ar fi — și-a zis criticul — dacă ai privi pasărea de sus? Aplicată experiența becaținei la „Luceafăr" — rezultă că poetul i-a contemplat aripile de sus în jos, nu de jos în sus...

Pășim mai departe, la strofa:

Un cer de stele dedesupt,
De-asupra-i cer de stele —
Părea un fulger ne'ntrerupt
Rătăcitor prin ele.

Despre această imagine d. Caracostea are o părere năstrușnică, pe care o reproducem în întregime — pentru a nu-i răpi savoarea:

„Este cunoscută iubirea poetului pentru aspectele nocturne ale naturii. Atât în ținutul originar al Moldovei de Nord, bogat în lacuri, cât și aiurea, nu odată el a avut prilejul să admire chipul cum în luciul lacustru se oglindește cerul înstelat. Pentru fiecare din nenumăratele licăriri de sus, licărește o alta în apă. Iar în nopțile cu descărcări electrice din senin, un fulger isbucnește câteodată și pare că unește cerul de sus cu cel de jos. De bună seamă, Eminescu a contemplat adesea spectacolul acesta. Iar faptul că a trăit acest aspect al naturii nu scade întru nimic originalitatea imaginii. Rânduri de oameni de pretutindeni au privit de nenumărate ori acest încântător aspect, poetul însă l-a păstrat neștérs în amintire; și atunci când s'a ivit necesitatea, vechea experiență s'a insuflețit în acea minunată imagine: *părea un fulger neîntrerupt rătăcitor prin ele*".

Vasăzică, Eminescu și-a luat imaginea de pe malul bălții (în Moldova sânt doar multe iazuri), cu stele sus pe cer și stele jos în apă — iar printre ele... un fulger așa, din senin (sau poate se acoperise cu nouri numai un fragment de cer). Cu imaginea aceasta în buzunar — Eminescu a așteptat „necesitatea".

Și când s'a ivit „necesitatea" subt forma „Luceafărului" — poetul pac, cu imaginea de pe malul gârlei...

„Paralel cu măestria plastică a strofei, sugestiile ei acustice vin să colaboreze la impresia de multiplicată licărire. Incadrat între două silabe în *u*, primul vers: *un cer de stele dedesupt* înfățișează o repetare de șase *e* în ondulație de accentuare și neaccentuare, ca tot atâtea licăriri în depărtare. Iar emistihul al doilea al versului următor este o succesiune de patru silabe, toate cu repetarea aceloraşi licăriri în *e: cer de stele*. Intre aceste două șiruri de consonanțe, la mijloc după cuvinte mai lungi în *u* accentuat: *dedesupt, deasupra-i*, subliniază și acustic impresia de adâncire în spațiu proprie acestei vocale.

„Nu este pentru prima oară când la Eminescu aliterațiunile în *e*, urmate de silabele în *u* accentuat, sânt menite să redea fluturarea multiplicată a lucrurilor care tremură și dispar în depărtare: *Vezi, rândunelele se duc; Stelele'n cer deasupra mărilor;...* dar nicăiri ca aici, în:

Un cer de stele dedesubt
De-asupra-i cer de stele —

această sugestie nu este mai vie, poate și prin așezarea aliterațiilor ca două aripi care încadrează cuvintele mai lungi și în *u* accentuat. Din 15 silabe ale celor două versuri, 11 sânt în *e*, iar impresia de multiplicare este accentuată și prin repetarea cuvintelor în ultimul emistih.

„Astfel, viziunea plastică este secondată de arătatele sugestii acustice, făcând una cu ele. Această colaborare între muzică și plastică stă în esența poeziei și marchează aici unul din marele ei triumfuri".

Cu alte cuvinte, Eminescu — scriind „un cer de stele dedesupt" — a întrebuințat șase *e*... ca să dea impresia de licărire, fiecare *e* fiind o steluță *(E mare reprezintă desigur planetele)*.

Iar când vrea să dea impresia puzderiei de stele, Eminescu — din 15 silabe — pune în 11 câte un *e*...

Iată cum analizează d. Caracostea versul „reia-mi al nemuririi nimb":

„In ultima strofă, e sinteza întregei drame a luceafărului. Verbul *reia-mi*, așezat la început, spune multe. Subliniat prin prefixul *re-*, care nu este organic limbii noastre dar aici întărește ideea, el adaogă raportul de legătură: tu mi-ai dat supremele podoabe, reia-mi-le. *Ia-mi* aici ar fi fost lipsit de toată această dinamică. Prea aproape de registrul popular, n'ar fi redat gravitatea cererii".

Și așa mai departe...

Cetind explicațiile abracadabrante ale d-lui Caracostea, ne-am amintit de-un institutor — care făcea și filologie față de elevii clasei a IV-a primare. „Disdedimineață" de pildă provenea, după dânsul, din „de iz (miros) de dimineață", „d' iz-de-dimineață", „dizdedimineață" — „disdedimineață".

D. Caracostea este în estetică ceiace institutorul nostru era în filologie.

Dar acest caz comic prezintă și o parte serioasă. D. Caracostea este ceva pe la Universitate: agregat, conferențiar, sau profesor... D-sa la cursuri, ori la seminar, susține desigur năzdrăvăniile acestea. Iar statul îl plătește pentru a strica mintea studenților.

Nu se poate ridica autonomia universitară — în sensul ca dascălii să nu mai poată preda „disdedimineața" artistică?

Amabilitățile D-lui Nichifor Crainic

Intr'o revistă de extrema dreaptă, d. Nichifor Crainic are câteva amabilități la adresa tineretului naționalist.

Iată-le:

„O critică din dragoste dreaptă prețuiește de o mie de ori mai mult decât foile de roză lipite la sursa vânturilor generației tinere sau decât orientarea ei spre dovleac sau de cât încercarea de a-i schimba fața la spate".

D. Nichifor Crainic se bucură că a eșit cu bine din multe necazuri: „Dumnezeu m'a ferit până acum de multe și din multe m'a scăpat".

Dumnezeu — care numai la „Leul și Cârnatul" n'a avut ce-i face — îl va izbăvi desigur și de tineretul naționalist... — M. Sevastos.

Sărbătoarea cărții

A început Săptămâna Cărții.

De câtva timp, după exemplul luat din alte ramuri de activitate, cartea românească a fost cinstită și ea în fiecare an cu o săptămână de sărbătorire și festivități oficiale.

Desigur, e o inițiativă cât se poate de lăudabilă. Dacă la fiecare pas se ivește câte o nouă ocazie pentru a se consacra anumite zile, săptămâni sau luni unor sărbătoriri, cu scopul de a le populariza semnificația, de ce n'am avea și o săptămână a Cărții, care este supusă în ceasul de față la atât de grele încercări?

Cartea este lumina minții și de lumină trebue să ne bucurăm. Cartea este tezaur de înțelepciune și biruința creerului asupra forțelor oarbe trebue sărbătorită.

Intenția celor ce-au pornit la organizarea festivităților închinate cărții a avut în vedere oare numai un scop de sărbătorire propriu zisă? Nu credem.

Trăim vremuri de prea crescută ofensivă a întunerecului pentruca săptămâna Cărții să rămână doar o săptămână de prăznuire cu discursuri oficiale. Cartea trece printr'o criză grea. Dacă și până acum se putea vorbi de o criză a cărții, pentrucă aceasta nu era căutată pe cât ar fi trebuit, încercatul nostru secol a ținut să ne învrednicească și cu dovezi materiale că înțelepciunea din cărți este lăsată la o parte și înăbușită. Străgătele de triumf, cu cenușa cărților arse purtată trofeu, sunt proaspete încă.

A constata numai, nu este suficient. Trebue căutate cauze și îndreptări.

Știm că vremurile noastre sunt protivnice unei depline desvoltări a culturii și că ridicarea omului prin carte este neglijată, până la un anumit grad, am putea spune, pecetluită de disprețul și intoleranța unora. In această privință, în unele lagăre se încearcă o „teoretizare" a acestei îndepărtări dela lumină, prin crearea și preamărirea unei filozofii a ignoranței naturale „sănătoase" pentru minte, din care omul nu trebue să se ridice, pentrucă a dezerta dela această animalitate primară înseamnă „a otrăvi" și „a perverti" cugetul.

Sunt adevărate toate aceste lucruri, dar ele prin ele însăle nu explică totul. Afară de aceasta, nu pot fi generalizate.

Epoca noastră este caracterizată printr'o amploare a problemelor ce se pun în fața omului. Viața prezintă atâtea aspecte de zbucium și de neliniște, când e vorba de drumul pe care trebue să-l apucăm, încât nu se mai poate vorbi că poate cineva lipsi dela sforțarea comună de rezolvare a tuturor acestor probleme. Toți factorii conștienți trebue să-și întindă mâna și să condiționeze punctele de reazăm pentru ridicarea omului. Dintre toți factorii, scriitorii trebue să se găsească în primele rânduri.

Sub acest raport, se poate spune că scriitorii s'au depărtat oarecum de viață. Fără a emite pretențiose teorii asupra acestui fenomen, se pare că scriitorii, purtând pecetea mentalității unei categorii sociale care are groaza realităților crude și la anumite momente critice se lasă îmbrățișată de curentele tuturor orbirilor posibile, fug de realitățile prezente și se înstrăinează de viață și de problemele pe care ea le ridică.

Deaceia, nu trebue să ne mirăm dacă în anumite medii sociale scriitorii nu se bucură de primirea pe care ar fi alte condiții ar merita-o.

Este adevărat că această stare de lucruri își poate găsi explicația și în faptul că până și în domeniul artei libertatea de creație și-a găsit un aprig dușman. Dar aceasta nu explică totul. Și apoi anumite stări de fapt nu pot fi primite drept lovituri ale unei fatalități oarbe. Scriitorii pot deveni agenții de transformare a realităților. Pentru aceasta însă, ei nu trebue să primească cu brațele încrucișate orice nouă lovitură și să cugete adânc că dacă azi nu pot spune un lucru, mâine lista lucrurilor nepermise se va mări, iar poimâne nu se va putea spune nimic.

Nu e numai atât însă. Slaba prețuire a cărții are și alte cauze.

Nu mai poate exista nicio îndoială că, în societatea noastră, cultura este distribuită în mod inegal. Imensa majoritate a poporului nu se poate bucura în deplinătatea posibilităților de binefacerile culturii și — când spunem lucrul acesta — e destul să ne gândim că satul românesc și unele medii orășenești sunt lăsate pradă întunericului.

Sunt oare aceste medii refractare culturii? Statisticile cu gradul de învățătură a întregului popor au demonstrat că procentul cel mai ridicat al știutorilor de carte, care au învățat să scrie și să citească fără ajutorul școlii, se găsește tocmai în aceste medii. Deci, nu dorința de a se lumina lipsește acestor categorii, ci posibilitățile de desvoltare, condițiile favorabile.

Aici apasă cele mai grele responsabilități asupra scriitorilor, căci cum se poate vorbi de o lărgire a cercului iubitorilor de carte, dacă majoritatea populației nu posedă nici condițiile elementare: scrisul și cititul, alfabetul?

Săptămâna Cărții trebue să fie o săptămână de ofensivă culturală, pentru răspândirea cărții în păturile cele mai largi ale poporului. Da, trebue să fie, pentrucă răspândirea cărții va însemna biruința luminii asupra întunericului. Insă propaganda și eftinătatea într'o săptămână de sărbătorire nu sunt suficiente. Scriitorii au datoria să privească mai departe și să înțeleagă că biruința cărții se va desăvârși atunci când folosința ei va fi de ordin general. Și acest lucru nu se poate face decât prin transformarea actualei situații, prin ridicarea materială a poporului.

Pentru sărbătorirea Cărții nu este suficientă numai o săptămână. Prin acțiune comună și continuă ea trebue să se transforme într'o permanentă sărbătorire. Până atunci însă, să depunem sforțări ca măcar în această limitată sărbătorire, în Săptămâna Cărții, bucuria să devină cât mai generală.

ALEX. ANTOHI

Săptămâna Cărții

Asociația Editorilor din România a luat toate hotărîrile în legătură cu organizarea „Săptămânii Cărții" care va dura până la sfârșitul lunii Mai.

In tot acest interval de timp, publicul cititor va putea beneficia la orice carte românească și în orice librărie din Capitală și provincie de un rabat de 20 la sută.

In ce privește Capitala, „Săptămâna Cărții" va fi inaugurată în ziua de 26 Mai, prin expoziția organizată la „Pavilionul Cultural". In după amiaza aceleiași zile va avea loc un concurs al cărții, sub președinția d-lui prof. C. Angelescu, ministrul educației naționale și cu sprijinul slujitorilor cărții: scriitori, presă, editori, librari.

PLASTICA

Maria Ciurdea Steurer: Profil

Deşi face parte din grupul artiştilor de avantgardă, deşi viziunea-i dinamică e străbătută de înţelesuri cutezătoare, adesea dureros de lucid exprimate, d. Marcel Iancu evoluiază, cu multă stăpânire de sine şi cu o seriozitate tehnică impresionantă, către stilul definitiv.

Experienţe noi, d-sa nu mai încearcă. Arta, oricât de intelectuală, de abstractă, nu este la infinit operă de laborator.

Aşa-dar, cu o concepţie personală de pictură, bazată mai mult pe geometrie, pe contraste cromatice şi pe o liniatură expresionistă, d. Marcel Iancu îşi variază doar subiectele, inspirându-se dela elementele reţinute din natură.

Procedând astfel, artistul şi-a adâncit mijloacele de exprimare, ajungând cu vremea să insufleţească armonios culoarea, linia, suprafaţa, să le domine, să le impună chiar unui public destul de refractar la început.

In calea urmată de d. Marcel Iancu recunoaştem înţelepciunea care nu se întâlneşte totdeauna la un artist ultra-modern, furat de reţete şi de experimentări.

Principiile artei d-lui Marcel Iancu, am căutat şi altă dată să le conturăm. Avem de-a face cu o pictură decorativă, străbătută de jocurile abile ale inteligenţei artistice. Cu toată liniatura ei de fugă încruntată, războinică aproape şi profund ironică, arta d-lui Marcel Iancu, după ce ne-am împăcat cu aparenţele complicate, e odihnitoare.

Odihnitoare în înţeles înalt, de estetică pură, de frumos cerebral.

Nu este la mijloc nimic catastrofal; nu descoperim în ea niciun fel de mecanică astrală. E o alambicare a realităţii, fără îndoială, dar firele ce leagă arta aceasta de natură sunt destul de vizibile. Ea cere să ţi-o apropii, dar să n'o consideri sentimental. E o plăcere rafinată pentru minte, pentru orice minte de intelectual.

Maria Ciurdea-Steurer: Cu paleta

Maria Ciurdea-Steurer: Desen

La Ateneul Român e deschisă expoziţia modestă a d-nei Maria Ciurdea-Steurer.

O expoziţie capabilă să reţină pe cercetător, nu prin cine ştie ce problematică gravă pe care o ridică, ci numai prin sinceritatea temelor şi a glasului lor plastic.

In puţinele cadre prezentate, găsim colţuri de suflet, mărturii discrete şi duioase de viaţă, acorduri surdinizate, timide, lipsite de pretenţie, şi tocmai prin aceste însuşiri — mai evocatoare.

Cântece simple, naive chiar, dar frumoase pentru ele însele, prin puritatea sentimentului, prin simplicitatea lor formală.

Tristeţi, tăceri, singurătăţi, chipuri care trec nebăgate în seamă de cei mulţi, clipe fugitive smulse din tumult, — iată ce cuprinde opera de azi a d-nei Steurer.

E mult? E prea puţin? Complicatele raţionamente şi măsurători de tehnică şi ritm artistic nu se pot aplica de rândul ăsta.

Câteva icoane pătrunse de emoţia vieţii ne-au oprit îndelung la Ateneu.

●

Ne-a reţinut aci şi ansamblul de rafinată factură cromatică al d-rei Dita Fruchter.

Peisajul d-sale, sugestiv construit în culoare, aminteşte însă maniera de Balcic a d-lui Lucian Grigorescu.

Portretul unei femei, conceput într'o expresie ce iese din comun, e tratat cu vigoare proprie.

●

Tot la Ateneu, d. G. Talaz aduce o pictură aglomerată, cu preocupări multiple, dovedind lăudabila bunăvoinţă a artistului de-a se orienta fără înrâuriri.

O poezie sumbră se desprinde din atmosfera peisajului. Florile, nudul şi capetele de expresie trec, deasemeni, un greu examen.

H. BLAZIAN

Adevĕrul literar
si artistic

G. Nichita: Normandă

Adevĕrul literar și artistic

860-

George Panaiteanu: Cap de fată (Muzeul Simu)

Anul XVIII. Seria a-III a. No. 860 30. Mai 1937 20 Pagini. Lei 5

Th. Aman: Odaliscă

(Muzeul Simu)

George Ioanid: Invierea lui Lazăr

Duminică 30 Mai 1937 — 5 LEI EXEMPLARUL — No. 860

Adevĕrul literar și artistic

Anul XVIII • Seria III-a
Lei 5 exemplarul în țară

Lei 10 exemplarul în străinătate

La Academie...

„Academia, care reprezintă supremul for al culturii unui popor, nu trebue să primească, sub nici o formă, pătrunderea politicii în adunările sale", — a rostit cu autoritatea sa necontestată, învățatul nostru istoric, d. profesor N. Iorga. Ea este și trebuie să rămână o societate stăpânită de regule severe sub porunca unei discipline ale cărei obligații nu au fost stabilite de o voință unică. Ele au fost stabilite printr'o colaborare de secole și Academia Română a devenit și va rămânea o Academie, numai cu condiția de a le respecta. Acolo se făurește evoluția naturală a culturii în cadrul căreia urmează să se înscrie progresul și civilizația neamului nostru în decursul istoriei.

Rostul Istoriei, — a mai amintit d. Neculai Iorga, vorbind de comemorarea „Junimii", — nu este a măguli trecutul, nici a silui faptele pentru a le face să servească anumite interese.

Cu fapte și documente, a precizat cel mai mare savant al țării, adevărul asupra rolului pe care l'a avut „Junimea" în civilizația noastră, din jurul lui 1870, răsturnând paradoxele cu care îi place, din când în când, să se joace profesorul Simion Mehedinți.

„Junimea", afirmă d. Neculai Iorga, nu a fost niciodată un fenomen ieșan, ci dimpotrivă a reprezintat un curent opus tradiției, înainte de toate patriarhală și istorică a Iașului.

Elementele din care s'a alcătuit la început „Junimea" și clubul său, aveau între ele deosebiri fundamentale în ceiace privește pregătirea intelectuală și clasele sociale cărora le aparțineau. Era cu neputință să aibă deci aceleași criterii de judecată. Cei ce se adunaseră în această societate, nu au fost însuflețiți de nici o credință puternică, de nici un fel de devotament absolut față de națiunea lor. Mulți dintre ei erau continuatorii celor care plecând de la cultura franceză a secolului al XVIII-lea, erau rupți din făgașul tradiției, biciuind cu asprime și ironie starea înapoiată a țării, ca și curentul ardelenesc care venea cu o cultură mai serioasă și cu figuri cu mai multă demnitate în atitudini. (Timoteiu Cipariu, Bărnuțiu).

Numai după 1870, cei formați la Paris în această epocă sau la Geneva, vin cu altă cultură, dar se simt dezlegați de Junimea, după cum se revelează în scrisorile lui Vârgolici și G. Panu.

După această dată începe și prefacerea „Junimii" întorcându-se la tradiție, care devine numai de aci înainte argumentul de existență al societății cât și al revistei, unind cultura de la Iași cu cea ardeleană.

Revin la tradiție, dar la care tradiție?! La acea tradiție din care și-au luat inspirația și autoritatea morală de a revaloriza sufletul românesc actual, exponenții superiori ai sufletului românesc: tezaur păstrat în sufletul și istoria neamului nostru, tezaur în care s'a păstrat neprihănit aurul, stors odată cu sucul pământului de cei ce au trăit de veacuri lângă el, l'au fecundat cu sudorile frunții lor și l'au apărat cu sângele lor. De acolo a venit și va veni în totdeauna frumusețea nepieritoare, valoarea moralității și intelectualității românești, tonalitatea proprie și originală a sufletului nostru, în corul culturii omenești.

Academia trebuie să rămână adunare cu autoritate de *consiliu* asupra celor ce vor să abată tradiția din calea largă și bine definită, în care s'a stabilit de secole crezând și limba și spiritul nației noastre. Ea trebui să stea de veghe să nu pătrundă în soborul ei frivolitatea unor experiențe dubioase și mai ales să se împotrivească la năvălirea haoticului „Apocalyps al minciunii" în incinta sacră a templului său dedicat „Adevărului".

I. S.

Prolog pentru cartea mea de poeme

Prietene, genele noastre umede
Și bolta frunților noastre gemene
Le vom afla aici intr'o lume de
Rouă, de catifea și de cremene.

Când vor visa printre taine pleoapele
Și vor undui perechi de flaute,
Să știi că slova, ca să le caute,
S'a sfâșiat străbătând hârtoapele.

Patimii, care nu-i a mea, totuși i
Se dăruie ca o stea in zodie,
Versul insângerat ca o rodie
In care mâna mea a pus lotușii.

Impodobește-ți cu ei cămările
Și apele grădinii 'n paragină
Distilându-ți din fiece pagină
Freamătul ce-l dau luna și mările.

M. D. IOANID

Fantoma prăpădului

Cetind 1907, noul roman al lui Cezar Petrescu

Vara trecută, spre asfințitul unei zile care fusese sleitor de caldă, ferestrele s'au întunecat treptat schimbându-se curând în chipuri de strigoi vineții. Afară, un vânt brusc a rupt liniștea căldurii, măturând lumea de la Apus spre Răsărit. Praf de frunze și păsările au tremurat spre cer, luate în vârtej. Ferestrele s'au izbit cu frunțile de perete, ușile au scârțâit jalnic din bălămăli și 'n forfota gospodarilor care alergau încolo și 'ncoace, un fulger ascuțit a despicat livada și casa drept în două, dea-curmezișul, a ducând în coada lui bombardamentul greoiu al tunetului.

Am ieșit în cerdacul din spatele casei, să privesc spectacolul. Ochii mi s'au pironit, orbiți, pe ghemul enorm de nouri ce se rostogoleau la orizont, mușcând tot mai mult din cer. Era o lumină gălbie, de stafie sculată din mormânt, care venea c'o falcă 'n cer și una 'n pământ să înghită lumea, s'o prăpădească. Demonul acela groaznic mă privea chioriș, cutremurându-mă, îmbrăcându-mă în văpaia-i lividă.

— Drept parcă ar fi sfârșitul lui! — mi-am spus, cu pielea făcută curcă și c'o vagă și inutilă neliniște gâdilându-mă pe suflet.

Era o clipă rară, măreață, când parcă spiritele nevăzute ale lumii acestia, bolboroseau, punând la cale o revoltă, o răsculare. Se scula Universul în capul oaselor și privea de sus, fioros, gata să te facă piftie: „bagă de samă!", parcă îți spunea: și te făceai mititel, cât mai mititel și mai umil.

Același sentiment, din ziua aceia de vară, la Iași, l-am avut astăzi dimineață, cetind cartea nou apărută a domnului Cezar Petrescu: „1907" și ajungând la capitolul în care se descrie o furtună cu piatră care se prăpăstuiește peste moșia cuconului Iordache Cumpătă, la Zapodea.

Pasagiul acesta nu l-am întâlnit încă nicăeri, în nici o carte scrisă la noi, în care se descrie viața la țară. Furtună și bătaie de grindină au mai fost puse în literatura românească, dar aici ele însamnă tragedia unei familii de moșieri care vede că mânia cerului distruge cele din urmă speranțe ale ei. Deslănțuirea naturii are aici un înțeles dramatic, sfâșietor, unde poezia descrierii lasă loc morții și zdrobirii naturei vii, făcând din grindină un ucigaș fioros, săvârșind cea mai odioasă crimă.

„Frunzele și crengile rupte, hârburile și merele rostogolite din livada dela spatele casei, au început a curge spre fundul ogrăzii, la vale, în jgheaburi covăție la clipeală, în turburi iezături clocotind cu clăbuci."

Și mai jos:

„Iordache Cumpătă a coborât scările. Apucând frâul în mână, nu-și putea desprinde privirea dela pisicul cel vărgat, mort acum, adus de apă și rostogolit cu pântecul în sus, umflat și tăvălit de noroiu. O ața subțire de sânge se prelingea prin botișorul cu dinții mărunți, albi, rânjiți spre curcubeul cerului".

Prăpădul acesta ucigaș te cutremură, ca o urgie care anunță o altă tragedie, mai mare, mai crudă, ce se va abate asupra ogoarelor și țăranului muncitor de pământ. Cu simțu-i adânc artistic, Cezar Petrescu a știut să puie de-alungul volumului acestuia dintâiu, un suflu de furtună ce vine; amenință, se tălăzuiește... 1907! Suflă vânt primejdios! Stafia revoltei și-a nedreptății se uită cu ochiu-i vânăt-gălbuiu și aruncă dinții săi albi de schelet proaspăt dezgropat din mormânt.

Sentimentul evocat mi-a suflat peste suflet panică, cași atunci, în după amiaza de vară, la Iași, anul trecut. M'a răscolit. M'a înfricoșat și m'a înălțat în același timp, ca 'n fața marilor mistere ale lumii necunoscute a cărei prezență o simțim numai vag, uneori.

Mister e și picătura aceia duranezeiască de talent pe care destinul o pune în ființa unui scriitor, dându-i putința să răscolească suflete, să aducă lacrimi de fericire artistică în ochi.

PROFIRA SADOVEANU

O spovedanie

D. Constantin Kirițescu a publicat sub titlul „O spovedanie", cuvântarea pe care a rostit-o la Ateneul Român în ședința festivă dela 18 Aprilie, cu prilejul sărbătoririi a treizeci și cinci de ani de carieră în învățământ și treizeci de ani în funcțiuni de control și conducere în administrația școlară.

Această cuvântare este cu adevărat spovedania unei vieți în întregime închinată activității pe tărâmul educației. D. Kirițescu, de tânăr, și-a format caracterul în contact strâns cu mișcările generoase: „acest contact mi-a dat deprinderea luptei pentru un ideal, mi-a altoit în suflet generozitatea sentimentelor, mi-a impus trebuința de a intemeia convingerile pe studiu și documentare, mi-a arătat datoria de a lucra nu numai pentru scopuri egoiste, dar pentru folosul și înălțarea marilor grupuri: umanitate, națiune".

Idealul pe care a înțeles să-l servească d. Kirițescu în îndelungata-i activitate a fost educația, năzuința spre mai bun, spre mai frumos.

După cum mărturisește însăși d-sa, țelurile cele mai înalte pe care poate să le urmărească un educator privesc „crearea unei omeniri mai bune, a unei generații care să slujească cu mai mult spor și cu mai multă putere neamul, patria, umanitatea".

Intreaga viață de până acum a sărbătoritului a fost dăruită pentru promovarea acestor inalte idealuri. Deaceia, ca să întrebuințăm un crâmpei din această spovedanie, vom spune și noi că oamenii care au organizat sărbătorirea „au răsplătit cu un gând bun pe omul modest care a jertfit școalei, educației și tineretului tot ce-a avut mai bun în mintea lui și mai curat în sufletul lui".

Actualităţi ştiinţifice

Remediu contra tatuajului

Doi medici din München au reuşit să pună la punct un nou procedeu pentru înlăturarea tatuajelor de pe corp. Ei reuşesc astfel să facă să dispară orice urme de desenuri imprimate în piele, realizând totdeodată un efect cosmetic satisfăcător.

Până în prezent singura metodă pentru suprimarea liniilor de tatuaj se reducea la intervenţia chirurgicală. Bisturiul tăind porţiunea corespunzătoare din epidermă, dădea loc astfel la o operaţie destul de neplăcută. Pe lângă aceasta, era nevoie de un timp îndelungat pentru regenerarea epidermei în locurile de inciziune.

Noul procedeu foloseşte efectul unui curent de aburi, care poate fi dirijat dealungul suprafeţei tatuate, prilejuind astfel o combustiune judicioasă. Apoi, stratul superior din piele este cojit cu uşurinţă şi din nou se aplică curentul de aburi. După un scurt timp, se produce o coloraţie în alb a pielei, şi în urma tratării definitive a arsurilor, substanţele colorate pot fi şterse în 2-6 zile.

Interesant este faptul că acest tratament, spre deosebire de celelalte folosite până acum, este absolut nedureros.

Calendarul perpetuu

Secretariatul Societăţii Naţiunilor a distribuit de curând statelor afiliate acestei organizaţiuni, proectul unei convenţiuni asupra reformei calendarului.

Conform acestei convenţiuni, urmează ca dela 1 Ianuarie 1939 să se introducă aşa numitul „calendar perpetuu" cuprinzând 12 luni grupate în patru sferturi egale. Proectul prevede ca fiecare sfert de an conţine trei luni, cu 13 săptămâni, adică 91 de zile. Fiecare trimestru începe într'o Duminică şi se termină într'o Sâmbătă. Prima lună a trimestrului are 31 de zile, iar celelalte două câte 30 de zile.

Intrucât însă anul normal numără 365 de zile, se intercalează între 30 Decembrie şi 1 Ianuarie, o zi neutrală, iar în anii bisextili, o a doua zi neutră între 30 Iunie şi 1 Iulie.

Bogăţia Americii

Un membru al congresului american, S. B. Pittingill, a întocmit o interesantă statistică relativă la partea care revine Americii din bogăţia mondială. Rezultatele sânt extrem de interesante.

Aflăm astfel că Statele Unite, deşi deţin numai 6% din suprafaţa globului şi 7% din populaţia pământului, ocupă totuşi 32% din reţeaua mondială a căilor ferate şi 58% din aceia a telefoanelor. Tot această fericită ţară beneficiază de 36% din totalul forţelor hidraulice folosite în lume şi 76% din automobilele fabricate pe întregul glob. Cantitatea de cauciucuri, consumată anual în Statele Unite ale Americii, e suficientă pentru a înconjura cu un brâu planeta, rămânând încă disponibile 6000 de mile. Americanii sânt în posesiunea a 44% din totalul aparatelor de radio, iar producţia lor de petrol reprezintă 69% din producţia mondială. Pentru cupru această cotă e 48%, pentru oţel 47%, bumbac 56%, zahăr, 25% şi cărbuni 33%.

Populaţia americană constitue 50% din cumpărătorii producţiei mondiale de cauciuc, 50% din aceia a cafelei şi 75% din stocul mondial de mătase. U. S. A. dispune astfel de 45% din întreaga bogăţie a lumii. Mai mult de jumătate din roţile care se învârtesc pe pământ se găsesc pe teritoriul american.

Un nou zbor cu racheta

Din America ne vine ştirea că celebrul technician yankeu Goddard, renumit prin experienţele sale de aeronautică, şi-a brevetat de curând un nou procedeu pentru sborul cu racheta.

Aparatul va funcţiona la decolare şi aterisare ca un aeroplan obicinuit, echipat cu aripi, elice şi propulsiune cu motor. Abia la o înălţime mai mare în văzduh toate accesoriile externe sânt retrase în interiorul trunchiului, rămânând doar nişte aripi mici. In această fază propulsiunea se face prin motoare de rachetă, alimentate cu hidrogen şi oxigen.

Nu se poate face încă pronosticuri asupra capacităţii de utilizare a noului sistem, întrucât invenţiunea lui Goddard a fost realizată şi încercată deocamdată numai în modele mici.

Textile din... banane

Realizarea textilelor artificiale prin procedee sintetice a luat în timpul din urmă un mare avânt. Astfel, în Germania se folosesc în timpul din urmă, pe o scară destul de întinsă, ţesături din lemn, în Italia se fabrică aşa numita „lână din lapte" — respectiv din caseină — iar în America există aproape o modă a vestmintelor din fire de sticlă.

Mergând pe acelaş drum, un chimist englez şi-a brevetat de curând un procedeu pentru obţinerea lânei artificiale din fibre extrase din coaje de banane. Ideea acestei invenţiuni i-a fost sugerată de rezistenţa remarcabilă a coajei de banană.

Noul produs textil se poate prelucra foarte bine împreună cu mătasea artificială. Deasemenea aceste fire pot fi vopsite cu uşurinţă, iar fabricaţia lor este extrem de eftină.

Anestezia prin electricitate

Un savant rus, doctorul Iacovlev, profesor la Universitatea din Leningrad, lucrează actualmente la o serie de experienţe foarte interesante asupra efectelor fiziologice ale anesteziei.

După cum se ştie, obicinuitele procedee de anestezie prin mijloacele chimice dau naştere în general la reacţiuni secundare, adeseea destul de supărătoare. Pentru a înlătura acest neajuns, savantul rus şi-a propus să înlocuiască anestezia chimică prin tr'una electrică.

Primele experienţe în acest sens, aplicate iepurilor de casă, au dat rezultate din cele mai îmbucurătoare. Apoi, procedeul a fost încercat cu succes şi la om.

Marele avantaj al anesteziei electrice se datoreşte faptului că nu aduce nici o perturbaţiune sistemului nervos.

Randamentul memoriei

Doctorul George S. Snoddy, profesor de psihologie la Universitatea din Indiana, a studiat în mod sistematic randamentul sforţărilor de memorizare la copii şi la adulţi.

Rezultă din aceste experienţe că oridecâteori persoanele adulte forţează în mod excesiv ritmul dobândirii unor cunoştinţe într'un domeniu cu totul nou (profesiune, limbi străine, etc.) randamentul memoriei devine extrem de redus, egal cu 2% din acel realizat la un copil de opt ani. Numai introducând cât mai des pauze de câte 24 de ore între orele de asimilare a nouei materii, se poate ajunge la un rezultat mai bun. In acest din urmă caz randamentul este egal cu 73% din acel obţinut la copii.

Doctorul Snoddy este de părere că procesul asimilării intelectuale cuprinde două etape, din care prima se desfăşoară extrem de încet şi numai a doua permite o anumită accelerare.

Concluzia este că graba este prejudiciabilă adulţilor, atunci când ei trebue să se iniţieze într'un domeniu nou de cunoştinţe.

ING. I. S.

De cea mai Palpitantă Actualitate:
A apărut
SPIOANĂ IN SPANIA
- ROMANUL VIEŢII MELE -
de Martha Richer
Cavaler al Leg. de Onoare
In episoade dramatice, aduce cele mai senzaţionale şi instructive revelaţii asupra celui mai arzător subiect: SPANIA!
AZI în
„ROMANELE CAPTIVANTE"
15 Lei. — La chioşcari şi librari

Concursurile Adevărului Literar

20.000 Lei premii în numerar şi în volume

„Adevărul Literar" institue trei concursuri cu premii:

1) Un concurs de probleme, care urmează a fi deslegate de cetitorii noştri.

PREMII:
5.000 lei numerar.
5.000 lei în volume.

2) Un concurs de teze de limba română ale elevelor şi elevilor din ultima clasă de şcoală secundară — teze recomandate de Stat sau particulari. Lucrările vor fi înaintate la redacţie până la 15 Iunie 1937.

PREMII:
2.000 lei numerar.
3.000 lei în volume.

3) Un concurs de pasagii din literatura română. Cine e autorul şi despre ce se vorbeşte în cartea de unde-i extras pasajul.

PREMII:
5.000 lei în volume.

Concursul de probleme al revistei noastre

Premiile acordate deslegătorilor

Pentru a stimula spiritul de perspicacitate şi ingeniozitate, revista noastră a organizat începând cu numărul 852, — un concurs de probleme ingenioase, ale căror soluţii urmează să le găsească cititorii noştri.

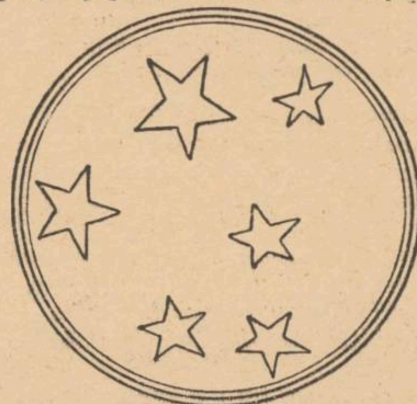
In zece numere succesive ale revistei vom publica câte-o problemă din domeniul matematicei şi fizicei elementare, chestiuni din viaţa practică, etc., fiecare problemă fiind însoţită de un clişeu. Soluţiunile, împreună cu seria celor zece bonuri de premii, care vor apărea în acest timp în revistă, vor fi trimise redacţiei, la o dată pe care o vom anunţa la timp. Cele mai bune deslegări vor fi premiate, iar fotografiile deslegătorilor vor apărea în revistă. Se vor acorda următoarele premii:

5.000 lei numerar şi 5.000 lei în volume din editura „Adevărul", alese de câştigător după o listă ce vom publica ulterior. Total 10.000 lei.

In cazul unor răspunsuri egal de bune, premiul se va acorda prin tragere la sorţi.

Problema stelei

In cercul din figura alăturată se găsesc 6 stele cu câte 5 colţuri. Se cere ca, prelungind câte-o latură la 5 din aceste stele, să se formeze în mijlocul cercului, prin intretăierea acestor drepte, a şaptea stea tot cu 5 colţuri.

Concurs de probleme

Bon de premii Nr. 8

D. . . . .

Adresa . . . .

Mărunte

A apărut „Gazeta Cărţilor", publicaţie de bibliografie, literatură şi cultură generală, de sub conducerea d-lui prof. D. Munteanu-Râmnic, cu următorul sumar: *Scriitorii bulgari în România* de D. N. Mincev, *Un congres al educaţiei populare şi al învăţământului liber* de D. Munteanu-Râmnic, *Marea şezătoare „Eminescu"*, *Parnasul român* de *Aurel G. Stino*, *Psihotehnica* de I. Nestor, etc.

Numărul mai cuprinde variate note de informaţie şi bibliografie.

Redacţia Ploeşti, str. Zagoriţ No. 1.

TURISM SI SPORT

REVISTĂ DE INFORMAŢIE ŞI PROPAGANDĂ TURISTICĂ

SUMARUL:

ANUL I — No. 1 — MAI 1937

N. IORGA:
CE ESTE O CAPITALA
AL. G. DONESCU:
LUNA BUCUREŞTILOR 1937
AL. A. PHILIPPIDE:
CHEILE BICAZULUI
CEZAR PETRESCU:
METEMPSICOZA BUCUREŞTILOR
PETRU MANOLIU:
HANUL LUI MANUK
D. I. SUCHIANU:
STILUL TURIST
H. BLAZIAN: PRAGA
VASILE A. MARINESCU:
ECHIPELE REGALE STUDENŢEŞTI ŞI TURISMUL
N. I. ALEXANDRESCU:
O CĂLĂTORIE LA VIENA
ACTUALITĂŢI SPORTIVE ŞI TURISTICE

Costas Uranis

Oaza din Aranjuez

Costas Uranis e o personalitate recunoscută în lumea literelor mondene. El face parte din tagma acelor poeţi, care, dacă nu aduc profunzime în gândire, au în schimb darul de a reîmprospăta versul cu o nouă sensibilitate şi bogăţie artistică. Inainte de a debuta, a trăit o bună bucată de vreme în Anglia, Franţa şi Italia, unde a avut posibilitatea să ia contact direct cu mişcarea beletristică din acele ţări ataşându-se de atmosfera cosmopolită şi universalizării valorilor poetice, cu care poezia elenă făcea pentru prima oară cunoştinţă prin volumul său de versuri Spleen. *Următorul volum,* Nostalgii, *e brodat pe aceiaşi temă, — acea stare de plictis şi urît al vieţii, care ia naştere cu deosebire în păturile orăşenilor încuiaţi în metropole şi blochause şi care cere după sine inevitabila pornire spre necunoscut, — accentuând şi justificând astfel neîmblânzita dorinţă a autorului de a călători. Impresiile sale de călătorie au fost menite să integreze personalitatea sa de poet şi călător, două calităţi ce se întâlnesc atât de rar împreună. In literatura călătoriilor, e singurul scriitor elen care şi-a cultivat personalitatea în stilul poetic al impresiilor sale, deosebindu-se fundamental de cellalt vestit călător elen, gânditorul şi poetul N. Kazantzakis, care călătoreşte ca să descopere adevăruri. In călătorii găseşte întotdeauna motivul pentru exaltarea eului său. Şi ca poet, scrie subiectiv, aşa cum îşi simte impresiile năvălind pe retina virgină a sufletului său, descriindu-le cu lirismul cel mai curat şi melodios. Volumul său despre Spania,* Sol y sombra, *din care am extras capitolul ce urmează a apărut în 1934 şi e o carte de călătorie din cele mai poetice şi captivante.*

C. Uranis a fost corespondent al celor mai mari ziare greceşti în ţările apusene, consulul Greciei la Lisabona, iar actualmente ocupă demnitatea de vice-preşedinte al P. E. N.-Clubului elen.

Acum d-sa este oaspetele nostru.

A. M.

●

Călătorul care lasă în urmă doliul platourilor sterile ale Castilliei, ca să coboare în sudul Spaniei, întâlneşte în calea sa, înainte de a intra în stepele monotone ale Manchei, o minunată grădină a Hesperidelor: Aranjuez.

E cea mai neprevăzută întâlnire pe care o are în întreaga Spanie. Nimic nu o anunţă, după cum nimic nu o prelungeşte. Aranjuez apare privirilor ca o vedenie — şi se pierde în urmă ca o nălucă. Drumul care până'acolo e alb şi inundat de soare, fără nici un arbust, fără nici o albie de râuleţ, devine iarăşi, dincolo de el, alb.

In mijlocul acestor stăpâniri ale unui pustiu de coşmar Aranjues e ca o mică republică neatârnată a vegetaţiei. Ai impresia că ai fost transportat deodată într'una din acele regiuni vrăjite pe care fantezia bogată a orientului a aşezat-o între paginile celor o mie şi una de nopţi.

Ori încotro te-ai întoarce, nu vezi de cât copaci seculari foarte înalţi, ce freamătă la suflarea vântului, nu auzi decât susure de ape, nu simţi de cât arome de flori. Bulevarde împărăteşti se întind prin mijlocul unei vegetaţii tropicale. Partere de flori se prelungesc din terase pline de glicine şi roze. La şipotul tainicelor ape ce străbat grădinile, răspunde murmurul melodios al sveltelor havuzuri ce asvârl apele spre mătasa cerului. Pe lacuri mici de smarald apar, ca nişte nuferi, insuliţe liliputane, inundate de vegetaţia tuturor continentelor şi unite cu fastuoase poduri de marmoră. La umbra deasă şi răcoroasă a parcurilor ciripesc privighetorile iar pe oglinda canalelor verzui se scutură triumfal trandafiri cu o sută de petale. Peste tot domneşte o seninătate fermecată, dintr'o lume de basme şi singurii locuitori ale minunatelor grădini sunt păunii decorativi ce-şi târăsc pe verdeaţă trenele de ceremonii...

Această poezie a naturii e opera omului. Singurul surâs al unui rege care a fost cel mai funebru om depe pământ: Filip II — cel care a zidit Escorialul glacial.

Escorial — Aranjuez: două capricii, doi antipozi, care totuşi se 'ntâlnesc în nenumăratul şi excepţionalul ce le caracterizează pe amândouă. Cu Escorial, Filip II a făcut podişul cel pustiu al Guadarramei, mai funebru şi mai rece decum era. Cu Aranjuez, el a schimbat nu numai înfăţişarea, dar chiar şi clima peisajului. Pe un teren ars de un soare implacabil, a aşezat un mare cort de umbră. A silit apele Tagelui să formeze o insulă — şi pe insula aceia el a violat natura. A obligat-o să dea în această mărginită întindere vegetaţia din toate latitudinile geografice. Din partea unui om ca Filip II, Aranjuez, fără îndoială, uimeşte — şi totuşi nimeni nu poate să nu recunoască cum că numai el era în stare să-l realizeze.

E drept că Filip II aproape că nici nu l-a locuit. L-au folosit însă urmaşii săi. L-au mărit şi l-au înfrumuseţat şi mai mult. Pe lângă palatul iniţial, ei au adăugat un al doilea pe care l-au împodobit cu un lux neînchipuit: au zidit o mulţime de dependinţe pentru curteni, au semănat pretutindeni havuzuri şi fântâni monumentale, umplând umbrele verzi ale boschetelor cu albeaţa palidă a nenumăratelor statui. Aranjuez a devenit un Versailles al lor. In fiecare an, după Paşti, târând după ei pe cei 20 sau 30 de mii de curteni, nobili, servi şi gardieni, suveranii părăseau Madridul şi se duceau să-şi petreacă vilegiatura la Aranjuez...

In mijlocul acestui paradis terestru, viaţa acestei întregi strălucite şi lenevoase turme de oameni era o nesfârşită sărbătoare, — ale cărei cheltuieli erau suportate de casa regală.

Regii primeau adeseori pe ambasadorii străini cu un lux de satrapi orientali, dând în onoarea lor banchete cu o sută de feluri de bucate, servite pe talere şi farfurii de aur curat şi făcându-le daruri scumpe la plecare: cai arăbeşti, pietre nestemate, bibelouri din ţări exotice — până şi pungi cu dubloni de aur... Aceste banchete oficiale alternau cu baluri măreţe. Sute de perechi strălucit gătite se îmbulzeau atunci în saloanele pline de lumini ale palatului, în timp ce alte sute se plimbau pe aleele parcurilor şi pe malurile lacurilor, sau căutau colţişoare mai discrete sub desişurile întunecoase ale copacilor...

Până şi plimbările zilnice ale regilor în parcurile minunate dela Aranjuez aveau pitorescul şi măreţia unor pompe de sărbătoare. Regina eşea întotdeauna sau într'o trăsură trasă de cai cu hamurile bătute în diamante, sau într'o lectică purtată de servi negri, îmbrăcaţi în livrele strălucitoare şi era urmată de o mulţime de majordomi, doamne de onoare, paji tineri şi frumoşi, nobili cu pălării înaripate şi cu mantii de mătase şi bufoni care o distrau. Regele şi infanţii, fie că mergeau la plimbare, sau la vânătoare, erau întotdeauna şi ei călări pe cai mândri, aşa cum i-a pictat Velasquez, urmaţi de o nenumărată mulţime de cavaleri: curteni, favoriţi, demnitari şi valeţi...

Era o viaţă ca în basm. Singurele preocupări ale acestei îngâmfate mulţimi era dragostea, distracţia şi mesele bune. Interesele statului erau cea din urmă grije atât a regilor cât şi a demnitarilor lor. Lecturile preferate ale celor dintâi nu erau scriptele guvernamentale sau raporturile ambasadorilor, ci romanele cavalereşti. Banii adunaţi de pe urma sudorii însângerate a poporului erau risipiţi nebuneşte pentru capriciile şi pentru miile de nobili trântori din preajma lor. Aceştia din urmă nu numai că erau întreţinuţi, dar şi fiicele şi surorile lor erau dotate, primind ei înşişi onorarii foarte mari pentru servicii de o utilitate foarte problematică. E deajuns să pomenesc că un marchiz era plătit cu sute de dubloni aur pe an pentru supravegherea... mangalului din biroul regal în zilele friguroase!...

●

Viaţa acestei satrapice străluciri a avut ca urmare moleşirea sufletului castillian, conducând spre un declin fatal un stat, care în Occident a fost multă vreme ceiace în Orient fusese Bizanţul. A fost răzbunarea cuceritorilor Arabi după izgonirea lor din Spania, fiindcă ei au transmis castillienilor, care până atunci erau aspri, cu sufletul războinic şi călugăresc, dragostea pentru parcurile de vis, pline de ape curgătoare şi arome de flori, pentru palatele luxoase şi pentru viaţa de voluptate şi petreceri....

Cea dintâi urmare istorică a acestui fel de viaţă a fost atacul din 1888 făcut de o mulţime înfometată şi furioasă împotriva palatului dela Aranjuez, — prologul unui război civil care a zguduit din temelii dinastia milenară a Spaniei.

De atunci, nici dinastia nu s'a întărit şi nici Aranjuez n'a mai văzut zile strălucite. Amândouă se ofileau încet-încet, iar în ziua în care am trecut prin oaza paradisacă a Aranjuezului n'am putut vizita palatele sale fermecate. Câţiva oameni, în jachete negre şi cu mape subsoară, aplicau pretutindeni, la porţi, la ferestre, peceţi de ceară roşie. Dinastia fusese detronată şi oamenii aceia în jachete negre pregăteau predarea Aranjuezului în stăpânirea noului proprietar: republica.

Totuşi, sub cerul albastru, Aranjuez nu difuza tristeţea romantică pe care o exală lucrurile când şi-au împlinit ciclul sortit. Cu toată ceara roşie la palat, privighetorile ciripeau ca întotdeauna în frunzişurile copacilor, apele şipoteau pe erburi, iar florile răspândeau aromele lor îmbătătoare. Ca orice creaţie omenească ce poartă pecetea perfectului, ca un Partenon sau ca chipul lui Don Quijote, Aranjuez trecea dincolo de creditorii săi, trăind o viaţă proprie şi independentă...

Din l. elenă de

ANTON MISTAKIDE

Costas Uranis

Taormina

Mereu tot spun că voi pleca 'ntr'o zi,
Tot spun că voi pleca la Taormina...
Pe valurile unei albastre nostalgii
Ca o sirenă visul cântă 'ntr'una;
Taormina! Taormina! Taormina!

O tu, chemare dulce ca un grai
De păsărele 'n dimineţi de Mai!

Mereu tot spun că plec, mereu aş vrea
Să las în urmă toată viaţa mea,
Pe toate porţile să pun zăvoare
Şi fără să mă uit în urma mea
Să sbor cu aripi neşovăitoare.

Ce vifor e în mine când doresc
Intreaga-mi viaţă să mi-o las — ca să trăesc!

In zarea lămpii stau, când noaptea vine,
Privesc decolorate hărţi marine,
Cărţi foarte vechi adun pe lângă mine
Şi răsfoindu-le mereu, din ele
Invăţ cu grijă drumul călătoriei mele.

Dar niciodată nu voi pleca! Iar Taormina
(Chiar dacă ea există) va fi necontenit
Tărâmul visului meu surghiunit,
Ca o făgăduită fericire
Care m'aşteaptă, fără şovăire...

Căci, altfel, dac'aş fi pornit la drum,
Ce mângâiere-aş mai avea acum?

Versiune românească de

AL. PHILIPPIDE

Costas Uranis

Porneşte o corabie

Porneşte o corabie spre larguri
Cu cele patru ale ei catarguri.

Limanul molcom, despicat în valuri,
Imprăştie luciri de-albastre voaluri.

Străină e corabia şi-abia
Silabiseşti un nume scris pe ea.

Din ce îndepărtări va fi plecat
Şi unde merge — nimeni n'a aflat.

Nicio batistă albă n'o petrece
Când lunecând pe lângă maluri trece.

Doar din balcoane câteva femei,
Uitate-acolo parcă de-ani de zile
Cuprind cu lungi priviri plecarea ei.

In urmă-i totuş, după ce-a pornit,
Se 'ntinde-un rece gol nemărginit.

Şi-acum, în larg când pânzele-şi întinde
Şi soarele de seară o aprinde,

Punându-i pe catarguri blonde fire
Şi'n funii strălucire de porfire,

Tuturor celor ce-au rămas pe chei
Mai gol le pare-oraşu 'n urma ei,

Şi gol li-e sufletul, şi s'ar părea
Că a plecat ceva din ei cu ea...

Versiune românească de

AL. PHILIPPIDE

O sfântă netrecută în calendar

In decursul lui Aprilie trecut, Sir Samuel Hoare a inaugurat o retrospectivă a pictorului George Richmond, la Castle Museum, centrul artei din Anglia de Est.

George Richmond a fost unul din pictorii cei mai distinşi ai epocii victoriene. Dar centrul de interes al acestei expoziţii pentru lumea intelectuală nu este talentul pictorului. Portretele din această expoziţie reprezintă personagii din cinci familii engleze care au jucat un mare rol politic şi social în Anglia de Est, iar faptul că pictorul a fost un devotat prieten al familiei Hoare care l-a introdus în aceste mari familii aristocratice, explică rolul distinsului om politic englez în organizarea acestei expoziţii.

Pentru istoria culturii însă este important faptul că toată galeria de portrete a pictorului G. Richmond evocă una din epocile mari în mişcarea ideilor.

Astfel, străbunul lui Sir Samuel Hoare, reprezintat în intimitatea casei sale şi în mijlocul unui cerc de prieteni, este unul dintre marii sprijinitori ai mişcării „împotriva sclaviei". Din acest cerc de prieteni au pornit mişcările generoase care au dominat secolul trecut şi secolul nostru: mişcarea pentru reforma vieţii din închisorile engleze, mişcarea feministă, mişcarea pentru ocrotirea animalelor împotriva cruzimii oamenilor, societatea pentru tipărirea Bibliei.

George Richmond e reprezentat în National Portret's Gallery prin trei zeci şi două de portrete ale reprezentanţilor cei mai proeminenţi din această epocă, printre care cel al lui John Ruskin, Swinburne, al scriitoarei Charlotte Bronti, al feministei Henriette Martineau şi cel al promotoarei tuturor mişcărilor generoase pe care le-am pomenit, Elizabeth Fry. Ea e reprezentată în picioare, îmbrăcată într'o rochie cafenie, uniforma Quakerilor, cu un şal alb pe umeri.

In acelaş timp apare în editura „Harrap", o carte în care viaţa acestei fiinţe, reprezentată de Richmond, în pictura sa, ca o personalitate formidabilă şi profund umană, este evocată ca într'un film: „Elizabeth Fry, Quaker Heroine", by Janet Whitney.

Betsy Gurney, care a devenit mai târziu Elizabeth Fry, era sora cea mai mică dintre cele şase fete fără mamă ale bancherului John Gurney, Quaker din Norwich. Betsy Gurney era o fire veselă şi se ferea de mediul religios, pentru că, — zicea ea, — nu întâlnise nicio persoană religioasă care să nu fie fanatică şi intolerantă. Până să devină însă Quakeră şi să intre în cercul „Prietenilor" nu iubea decât muzica, călăria şi înotul, ducând o viaţă veselă de mondenă.

Schimbarea, care s'a petrecut în ea, a început a se pronunţa de cum a întâlnit pe Quakerul american William Savery, predicator împotriva sclaviei. Dar conversiunea ei nu s'a manifestat dintr'o dată. „Am început prin a simţi", — spune ea, — „că există un Dumnezeu". Contactul cu Savery, cu Deborah Darby, cu aristocratul francez Stephen Grellet, a contribuit la evoluţia lentă a spiritului său către idealul de înaltă spiritualitate creştină, — la care a aderat cu totul apoi.

Paginile cele mai frumoase în cartea lui Janet Whitney sunt cele în care ne arată pe eroina sa vizitând cu Stephen Grellet închisorile de femei din Newgate. Soţul Elizabethei Fry, Joseph Fry, deşi timid şi stângaciu, a fost tovarăşul cel mai devotat şi mai înţelegător al acestei femei, drăgălaşă în feminitatea chipului său, dar plină de vigoare în mânile sale mari şi practice, hotărîtă şi fermă în desemnul gurii, aşa cum ne-o prezintă portretistul G. Richmond. El a fost adevăratul tovarăş al soţiei sale în viaţa de familie, ca mamă a unsprezece copii şi în cariera sa publică de mai târziu.

Numai după moartea tatălui său, 1809, şi anume la înmormântarea acestuia, a simţit Elizabeth Fry chemarea sa ca misionară şi a intrat în adunarea Quakerilor, singura care îngăduia pe atunci participarea la o acţiune publică a femeilor, alături de bărbaţi. Vocea ei muzicală şi felul unic şi original de a prezenta lucrurile, i-au dat o putere irezistibilă în predicile sale. Puterea de credinţă a sufletului ei se transmitea în ascultători şi le insufla un avânt de a se devota şi a face sacrificii, care nu le erau cerute direct.

Activitatea ei socială crescu şi înflori în toate direcţiile, în reforma închisorilor caşi în educaţie, în organizarea bibliotecilor pentru marinari şi în crearea primelor asociaţii ale surorilor de spital. De la ea s'a inspirat pastorul Fliedner de la Kaiserswerth şi de aci a căpătat mai târziu Florence Nightingale inspiraţia marelui său devotament.

Paginile din urmă ale acestei splendide biografii ne arată personalitatea Elizabethei Fry în toată splendoarea înfloririi sale şi în acelaş timp în furtuna unor mari încercări şi lovituri ale destinului.

Ceiace reese însă, pentru timpul în care a trăit şi mai ales pentru timpurile noastre, este măreţia caracterului, în duioşia simplă a sufletului său de femee. Acesta s'a impus lumii făcând să se plece în faţa ei miniştrii de stat şi pe monarchi să se simtă mândri de prietenia ei. Cea mai frumoasă mărturie asupra ei este aceia a unui Quaker dintr'un mic orăşel, din care de altfel este şi autoarea biografiei miss Janet Whitney:

„Era o fiinţă îngerească, plină de comori sufleteşti, îngăduitoare şi liberală în opiniile sale. Ca misionară, era clară, pătrunzătoare şi impresionantă, cu o voce de o dulceaţă şi o putere de convingere fără comparaţie. Chiar dacă m'aş fi simţit înclinată să mă îndoiesc de existenţa unui caracter cu adevărat creştinesc, contactul cu ea mi-a spulberat orice urmă de îndoială."

Iz. S.

In jurul lui B. P. Haşdeu

Anul trecut s'a făcut comemorarea lui B. P. Haşdeu, cu prilejul împlinirii a o sută de ani dela naşterea lui. Fusese însă o greşală, din pricina controverselor ce existau în jurul acestei date. Haşdeu s'a născut nu la 1836, ci la 1838, după cum susţine d. Liviu Marian *, şi cum dovedeşte actul de naştere al marelui scriitor, act publicat în lucrarea mea: „Inceputurile literare ale lui B. P. Haşdeu".

Se pare că dovezile noastre au fost luate în consideraţie, căci vom avea o a doua comemorare a lui Haşdeu, în anul 1938. In anul acesta împlinindu-se şi 30 de ani dela data morţii lui, iată că ne aflăm în faţa unui şir de comemorări hasdeene, foarte bine venite, căci figura marelui scriitor şi savant fusese până acuma pe nedrept nesocotită.

Incetul cu încetul încep să apară lucrări noui în jurul lui Haşdeu, aducând materiale proaspete pentru alcătuirea unei monografii complete, care îşi aşteaptă cu nerăbdare autorul.

D. Iuliu Dragomirescu ne dă corespondenţa lui Hasdeu cu fiica lui şi ne făgădueşte publicarea operelor inedite ale lui Hasdeu din tinereţe; s'au retipărit „Cuvente den bătrâni" de d. J. Byck; se pregăteşte la Fundaţiile Regale, de către Mircea Eliade, o ediţie, a operelor alese din Hasdeu, iar într'o teză de doctorat lucrată în seminarul d-lui prof. D. Caracostea, se alcătueşte o bibliografie completă a operelor lui Bogdan Petriceiuc-Hasdeu.

M'a bucurat să văd pe d. Barbu Lăzăreanu, unul dintre cei dintâi care s'a ocupat de Hasdeu, reluând interesantele sale eseuri asupra operei marelui scriitor, în cartea „Cu privire la B. P. Hasdeu". (Editura „Cultura românească").

Broşura ne aduce aminte de alt studiu al aceluiaşi autor: „Humorul lui Hasdeu", o culegere de schiţe, care, la un moment dat, va aduce şi ea mari servicii aceluia, ce se va fi hotărît să scrie o vastă monografie asupra întregii vieţi şi opere ale lui Hasdeu. In ea, pentru prima dată fusese înfăţişat, cu toate amănuntele, procesul lui Hasdeu, care era învinuit de atentat la bunele moravuri pentru nuvela sa „Duduca mămuca" (mai târziu, intitulată: Micuţa).

E curios cum Hasdeu, răspunzând la atacurile acuzatorilor, întrebuinţează aceeaşi armă, de care s'a slujit odată poetul rus Puşkin, când a dat o replică unor critici ce-l acuzau de lipsă de moralitate în opera lui: „Contele Nulin". Şi Puşkin şi Hasdeu invocă în sprijinul lor pe poeţii antici şi contemporani, numai că Hasdeu înlocueşte pe scriitorii ruşi: Fonvizin, Dmitriev şi Crâlov, prin scriitorii români: Conachi, Beldiman, Bolintineanu şi alţii.

In amândouă lucrările d. Barbu Lăzăreanu relevă, printre altele, talentul poetic al marelui savant, pe care acesta însuşi îl neglija:

„Din câte păcăleli a scornit în semisecularа-i carieră literară şi polemistică, cea mai gravă farsă a lui Hasdeu a fost aceea de a-i face pe oameni să nu-l ia în serios ca poet, să-l creadă cel mult un cronicar de spirit, sau un erudit care dă unele amănunte interesante *şi în versuri*".

Nu numai că nu-l luau în serios, dar uneori nici nu-l cunoşteau ca poet. Nu demult am avut ocazia să discut despre Hasdeu cu un scriitor român, cu o cultură aleasă şi cunoscător bun al autorilor săi, care, după ce a adus elogii operelor ştiinţifice ale lui Haşdeu, mi-a mărturisit că nu-i cunoaşte poeziile.

Cultivat în spiritul şcolii literare ruseşti, la început al celei romantice, pe urmă al celei realiste, Hasdeu are ceva cu totul deosebit în poezia sa, plină de concepţii şi de imagini puternice, uneori de un realism izbitor, ca în balada „Conjuraţiunea leproşilor" sau în rândurile strofelor de „după bătălie":

„Negrul sânge se'nchiagă pe rănile
Din ciuntale fâşii omeneşti;
Ici picioarele, dincolo mânile,
Cauţi capul — şi nu-l mai găseşti.
Peste trupul snopit al ostaşului
Trunchiul calului său credincios,
In grămadă cu trunchiul vrăjmaşului
Mortăciune de sus până jos!
Inainte c'o zi dalbe zorile
Străluceau pe'nverzitul covor,
Iar acuma şi iarba şi florile
Poartă stârvuri pe braţele lor!"

Se vede că nu odată îi ispitea pe tânărul Hasdeu prezentarea scenelor de după luptă. In „Domniţa Voichiţa" însă — scrisă în ruseşte — era mai puţin îndrăzneţ şi mai mult romantic, când, imitând pe Puşkin din „Ruslan şi Luidmila", scria:

„Câteodată aruncă de după nori
Luna mohorîtă o rază de a ei
Pe câmpul de luptă: ici şi colo
Pe malurile stâncoase
Zac împrăştiate trupurile celor ucişi;
Sub paloşul duşman
Au adormit ei somnul lor de veci
In braţele pizmuite ale războiului".

Influenţa poeţilor ruşi, mai ales a lui Puşkin, al cărui admirator era Hasdeu,— ca şi tatăl său Alexandru— se resimte nu numai în începuturile sale literare.

Citesc în broşura pomenită, una din poeziile lui Hasdeu „Adevăratul poet" şi-mi amintesc de rândurile lui Puşkin despre menirea şi soarta poetului în câteva poeme dedicate acestui subiect („Poet şi gloată" ş. a.); în „Răzvan şi Vidra" se pot găsi reminiscenţele din „Boris Godunov"; iar motivul din „Ursita" pare a fi sugerat de „Cântecul despre năzdrăvanul Oleg"..

Literatura comparată va interveni şi ea la viitoarea monografie despre Hasdeu, în jurul inspiraţiilor căruia va avea destul de lucru. Ceeace a şi arătat d. Barbu Lăzăreanu, făcând o apropiere între unele stihuri ale lui Hasdeu şi între cele din pastelurile lui Alecsandri.

E. DVOICENCO

* L. Marian: „Data şi locul naşterii lui B. P. Haşdeu" (în „Junimea literară". 1928, Nr. 1—3, p. 46).

Cronica mizantropului

Căutarea paternităţii

Gulivera (este numele pisicei mele) a dat naştere, astă noapte, la trei pisoi de sex incert, dar de culori foarte definite. Unul este negru ca noaptea, doi sunt albi cu pete roşcate şi cenuşii. Fericitul eveniment era cât pe ce să se petreacă în patul meu. Am prins însă de veste la vreme, astfel că cei trei mici Guliveri au văzut lumina zilei într'un coteţ de găini, rămas fără întrebuinţare în urma unei epidemii de ciumă păsărească. Când zic „au văzut lumina zilei" e un mod figurat de a vorbi, fiindcă pisoii nu văd nicio lumină înainte de a împlini nouă zile.

Gulivera îşi îndeplineşte foarte conştiincios meseria ei de mamă. Intâi stă locului, lăsând pisoii să sugă, al doilea îi linge, îi întoarce pe toate feţele, îi curăţă. Frumos instinct, zic eu, dar numaidecât mă gândesc la situaţia legală a pisoilor şi a mamei. Copiii sunt născuţi din uniune nelegitimă întrucât tatăl sau taţii sunt neidentificabili. Mama îşi creşte singură copiii şi constitue o familie până la majoritatea pruncilor. Adevărat matriarcat.

Pe când meditam astfel, ceva negru căzu dintr'un pom din apropiere şi fugi pe lângă gard.

— Pruţt! strigai eu recunoscând o pisică.

Insă pe dată mă luminai. Cotoiul negru semăna aidoma cu pisoiul cel mic. El era aşadar tatăl pruncului. Tată denaturat care trece pe lângă fosta soţie fără s'o bage în seamă.

Stând însă ceva mai departe de coteţ am văzut un lucru interesant. Un cotoiu voinic alb cu pete roşii şi cenuşii se lăsă greu depe gard. Merse la coteţ, miorlăi gros şi intră înăuntru. Gulivera îi răspunse într'un chip care mi se păru, în limba pisicească, foarte amabil. Cotoiul ieşi apoi afară cu un pisoiu în gură. Intâiu il culcă pe jos şi-l răsturnă puţin cu laba. Joacă? Expertiză? Nu ştiu. Apoi îl luă în gură şi era tocmai să sară cu el pe gard când sării după el. Cotoiul înspăimântat lăsă pisoiul jos şi fugi. Aşadar acesta era părintele puiului. Departe de a-şi ignora progenitura, cotoiul se lăsa recunoscut şi se informa de autenticitatea copiilor. Se mai pare că dorinţa lui era ca lăuza să se mute în gospodăria lui care se află în curtea vecină.

Am închis pisica în coteţ împreună cu pisoii. Cotoiul vine din când în când, încearcă să deschidă uşa cu laba, apoi, neizbutind, se culcă jos paşnic şi păzeşte. Iată ce va să zică un bun tată! Teoria matriarcatului cade cu desăvârşire, dacă până şi în lumea pisicilor tatăl poate fi urmărit şi identificat.

ARISTARC

Filoftea

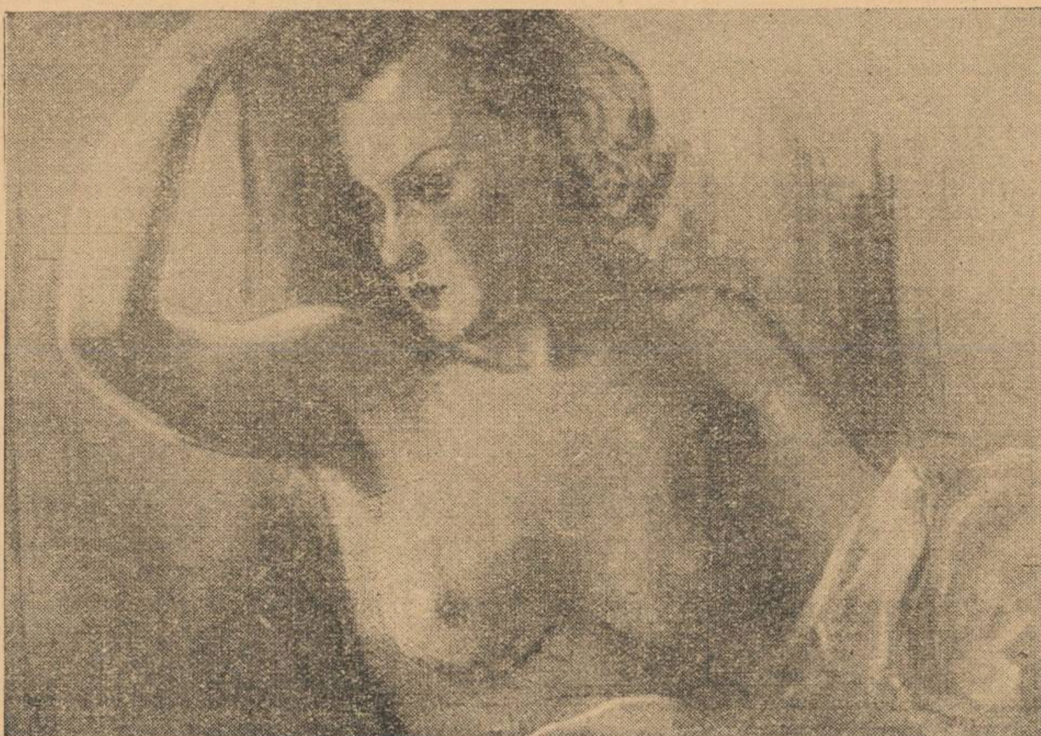

Zilele trecute, ducându-mă la spital să văd un prieten operat de apendicită, l-am găsit într'un pat donat acum vreo patruzeci de ani de un fel de mătușă a noastră, de care nu mai pomenește nimeni în familie.

Ca prin vis, în fața acelui pat de spital, mi s'a năzărit chipul tantii Lisbeth și toate amintirile strâmbe de care e legată pomenirea ei.

Ani întregi, bătrâna se înconjurase de rude sărace, lingușitoare, care o trăgeau de răceală, îi trosneau degetele, o scărpinau în cap, îi povesteau ce se'ntâmpla în casele altora, îi aduceau ghiocei primăvara și corcodușe în August, să facă ciorbă, care-i plăcea mult dumneaei, fiind acrișoară.

Dar când a'nchis ochii întru Domnul, tanti Lisbeth păcăli pe toți. Nepoți de frate sau verișoare de departe, cumetre scăpătate și prietene din vremuri vechi se cruceau cu buze strânse de ciudă că nu le lăsase nimic: pravoslavnica făptură își închinase, încă din viață, bisericilor și spitalelor, averea ei mult jinduită. Clătinau din cap toți și-și aminteau de umilirile îndurate și de vremea pierdută, dându-i târcoale.

G. Lazăr — Nud

Nouă, copiilor, lucrurile acestea de supărare nu ni le spunea nimeni, mai mult le presimțeam. Atunci nu cunoșteam bucuria banului, dulcea așteptare de a moșteni.

Ce nu iețelesem la tușica Lisaveta — sau la „tanti Lisbeth"— cum îi spunea cea mai lingușitoare dintre nepoate, o călugăriță din Bucovina — era nevoia de a se înconjura de servitori obraznici și sdrențăroși când putea, pe nimica toată, să aibă slugi de treabă. Ne mai mirau poveștile ei cu spirite și faptul că vorbea cu Maica Domnului, credea în semne și avea trei icoane făcătoare de minuni. Nu făcuseră aceste icoane pân'acum altă ispravă decât să ție lipită de coaja lor scorojită o băncuță cu Regele Carol I, un piastru turcesc, o constantinie și alte câteva mici monede de argint. Icoanele ședeau în picioare — ba puteai, chiar, să le apleci și părăluțele nu cădeau! Miracol, unic, neînsemnat, dar, totuși miracol.

Tanti Lisbeth ținuse pe lângă dânsa, spre uimirea tuturor neamurilor, douăzeci și mai bine de ani, o servitoare tâmpită și arțăgoasă, cu dinții afară, leneșă, bețivă, netrebnică, una Filofteia, pe care n'o putea suferi nimeni în casă și de care, totuși, bătrâna nu se putea despărți.

— Trăzni-o-ar cel de sus s'o trăznească, uite-o ce-mi face! spunea foarte des, și plângând, tanti Lisbeth.

Filofteia locuia într'o magazie din fundul curții, vorbea tare și cânta numai cântece de amor. Fără să-i pese de cineva, fără pic de rușine, se înhăita cu toate haimanalele pe care le aducea la dânsa, în magazie, și le găzduia cu lunile.

Când a trăit, câteva săptămâni, cu vardistul, a fost o ușurare și o bucurie generală. De scurtă durată, vai, căci procesiunea derbedeilor reîncepu.

— De ce n'o dai afară, coană Lisabeto? (sau „tușico" sau „femeie").

— Las'o'n plata Domnului! răspundea bătrâna și schimba vorba.

Rând pe rând plecau din slujbă jupânese curățele, bucătărese vrednice, argați de treabă, iar cucoana Lisaveta, blestemându-și soarta care n'o scapă de Filofteia, a ținut-o, totuși pân'la moarte. Poate o așteaptă și pe lumea cealaltă.

Iar Filofteia striga și dânsa, în gura mare, printre dinții eșiți lung afară, că de ce nu ia Dumnezeu pe bătrâni, că de ce n'o ia și pe dânsa Dumnezeu, ca să scape de casa asta, de-o stăpână sgârcită și rea, unde mănânci numai bătaie și ciorbă acră de corcoduși, — și multe altele.

Intr'un târziu, au aflat de ce nu se despărțea coana Lisaveta de Filofteia: bătrâna avea arsuri la picioare, pe înoptate.

Aceste mâncărimi și arsuri nu i le potolea decât Filofteia, care o gâdila la tălpi și-i freca degetele ceasuri întregi cu un fel de oțet făcut de ea și o ungea, apoi, cu o alifie din cozi de lipitoare, capete de râmă, clei de prun și o unsoare galbenă, cu miros de țiței, pe care nu vrea s'o spuie.

In vreme ce servitoarea o doftoricea în felul acesta, coana mare ofta de ușurare. Asta se întâmpla în fiecare seară, ceasuri întregi. Alte femei care nu știau aceste meșteșuguri erau alungate, iar Filofteia simțindu-se a tot puternică, se obrăznicea, cum am văzut.

Bine înțeles că, explicând intimilor motivele pentru care făcea asemenea bazaconii, tanti Lisaveta nu mărturisea că descoperise o cură sui generis a manifestărilor artritice, ci o atribuia unor obligații atavice. Adică, trăgându-se dintr'un șir lung de boieri, care fuseseră gâdilați la tălpi de șerbii lor, vreme de veacuri, îi transmiseră și ei această nevoie aristocratică de a fi măgulită acolo unde e pielea omului mai groasă.

Familia primea cam tulburată aceste explicații, dar le înregistra ca pe un document în plus de nobleță.

Tanti Lisaveta era născută Potboj, familie de cavaleri din Bucovina, înrudiți cu marele armaș Teodor Albotă Flondor și cu ramuri ale boerilor Wasilko, Stârcea, Gafenko, Grigorcea, Kalmutzki și chiar cu Isabela de Buchental, care ținuse pe Gheorghe Flondor Potboj, strămoșul lor.

La o vagă obiecție a uneia din rude că aceste familii locuiseră în Bucovina și că gâdilatul tălpilor se practică mai ales în ținuturile de jos ale țărilor românești, tanti Lisbeth avea gata o altă genealogie, mărturisind încuscririle valahe ale unui Potboj, care luase în zestre moșia Fierești din Ilfov și-și măritase, apoi fetele, cu doi Pârscoveni, urmași ai marelui logofăt Udriște Năsturel, cunoscut prin blândețea lui. Mai era acest mare logofât vestit prin frumusețea penelor de păun — o colecție unică — menite să-i mângâie și să-i măgulească mădularele, precum și fierbințelele picioarelor, amorțeala șirei spinării și neastâmpărul nărilor, când avea poftă să strănute și nu-i venea.

Pe fie iertatul Udriște Năsturel îl evoca foarte des, tanti Lisbeth și chiar în ceasul morții spunea că se duce la el, că s'a săturat de țigani și de cerșetori și că omul e mai bine să fie mort între boieri, decât să trăiască pe pământ la un loc cu nespălații.

Aceste cuvinte și mai ales faptul că la deschiderea testamentului nu se găsi nici o veste plăcută pentru rude și prieteni, făcură că la slujba înmormântării să nu se prea îmbulzească lumea, iar puținii ce venise n'aveau o lacrimă, un geamăt, pentru răposata: n'aveau decât s'o plângă spitalele, bisericile și azilurile, cărora le lăsase toate acareturile.

Sfâșietorul „veșnica ei pomenire" răsunase de rândul acesta ca un sarbăd :

— Bună ziua, ce mai e nou?

Numai când au ridicat cosciugul, ne pomenirăm cu un glas de femeie, înălțându-se peste toate stranele și policandrele, un bocet lung de ți se rupea inima: era Filofteia care-și dădea drumul jalei și se credea obligată să țipe și să se căinească pentru toți cei de față și pentru cei ce lipseau de la pogribanie, urlând să spargă până și urechea Pantocratorului.

Din acea zi până 'n fața patului de spital, nu m'am gândit măcar odată la biată coana Lisaveta.

VICTOR EFTIMIU

Cântece poporale cu blesteme

Măi bădiță cu cal sur,
Te-ași blestema, nu mă'n...
Măi bădiță cu cal șarg,
Te-ași blestema și-mi ești drag.
Dar eu tot te-oi blestăm...
Să ajungi, bade, așa:
Să te bată Dumnezeu,
Unde-o hi locul mai rău,
Calul tău să poticnească,
Pe tine să te trântească,
Mâna stângă să ți-o frângă,
A dreaptă s'o scrintească.
Să apuci frâul cu dinții
Și să mâni calul ca muți...
Să te-aducă Dumnezeu
Pe la bordeiașul meu
Să te miluesc și eu
C'o cojiță de mălai
Uscată de nouă ai,
C'o scăfuță de tărâțe,
Pe de-asupra cărbunași
Să vezi că iubești și laș...

●

Mândro, din ulița lungă,
Șapte boale să te-ajungă
Șapte boli, șapte lingori
Și-o păreche de friguri;
Când ți-o hi, mândro mai bine,
Șapte doftori lângă tine
Șapte să te doftorească,
Șapte să te lecuiască;
Șapte sute bani în pungă
La doftori să nu-ți ajungă,
Șapte boi ca fluturii
Să ți-i mânce doftorii.

●

Bade, de ți-oi hi fost d...
Rupe-ți o foaie de frag...
Și-o sădește lâng'o salcă;
Când o crește ca salca
Să te iubești cu alta.
Când ți-i lua una ca mine,
Dumnezeu să-ți dea mult bine;
De ți-i lua una frumoasă,
Cază-ți carnea de pe oase.

●

Vai, mândro, te-oi blestăma
De te-o-ajunge, mândro-așa:
Să te bată Dumnezeu
Să șezi trei zile pe prag
Cu ața băgată'n ac
Și de'mpuns să nu poți punge,
Pân' nu ți-o veni a plânge.
Nici atunci să nu poți punge,
Până nu ți-oi număra
Toată iarba din trei lunci
Și părul de pe trei junci.

Din „Les jeunes filles"

de H. de Montherlant

O femee trebue mereu să fie luminată (adică mereu trebue să-i explici câteceva), luminată, menajată, consolată, răsfățată, potolită.

Cu cât iubești mai adevărat, cu atât spui mai puțin.

Caritatea e foarte dificilă, pentrucă trebue s'o continui.

Nimic nu e mai exasperant decât să fii asasinat cu scrisori de la oameni pe care nu-i iubești, când aștepți cu fiecare curier o scrisoare de la cineva pe care-l iubești.

Un om nervos nu poate iubi o ființă cu care trăește impreună, sau o vede numai în fiecare zi.

Oamenii nu au decât o singură suferință: singurătatea inimii.

A fi iubită, însamnă să fii în acelaș timp dorită, desmierdată, posedată și îndrăgită. Tot restul este un moft.

Singurul mobil al omului, în dragoste, este curiozitatea.

O scenă de dragoste ascultată după un perete subțire, ai putea să juri că e o ședință la dentist.

Dacă o fată ar auzi ce murmură o femee când se dă, s'ar călugări imediat.

Una din stângăciile femeilor îmi pare că este credința lor în eficacitatea stăruinței.

Niciodată, niciodată nu am găsit adunate la un loc la o femee: inteligență și frumusețe.

Când dorești o femee al cărei nume nu-l știi, a afla acest nume, e ca și cum ai începe s'o posezi.

Femeia iubește mai mult ca niciodată după posedare, mai ales pe bărbatul care a inițiat-o.

Această idee pozitivă pe care și-o fac femeile despre fericire, și această pretenție ce o au față de ea, vin fără îndoială din starea de nesatisfacere care este legea lor.

In tren

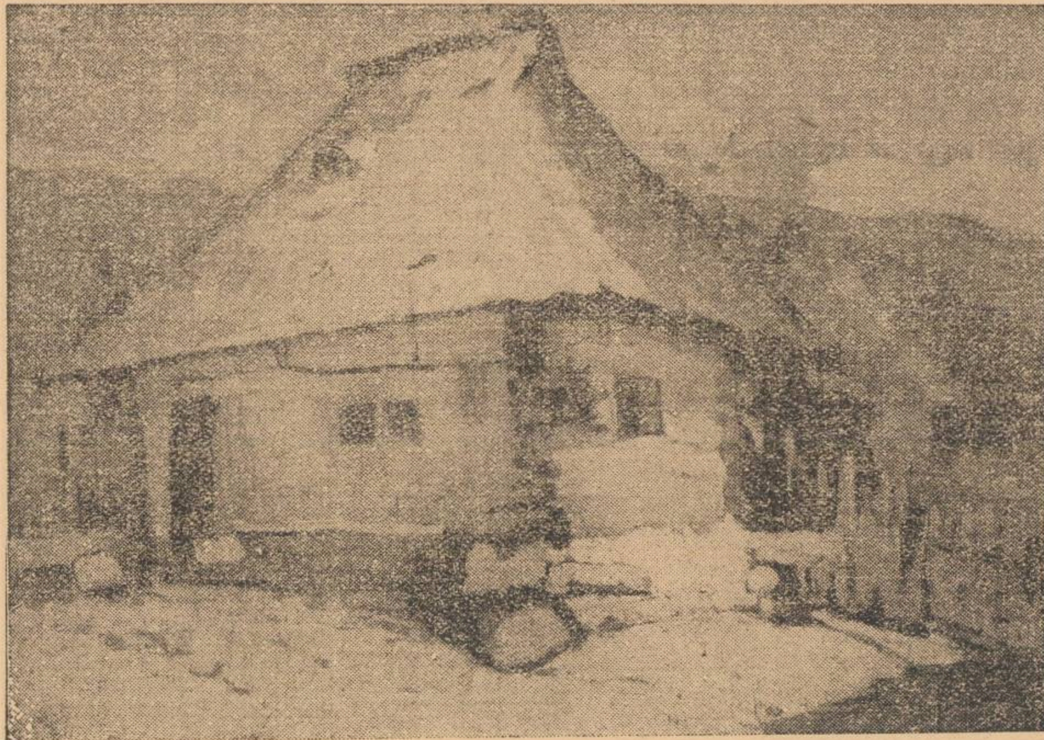
In ajunul Paştilor, peronul Gării de Nord dispărea sub valul unei lumi pestriţe, gălăgioase şi aiurite, gonită parcă de zavera. Familii întregi — dela bunica încovoiată până la nepoţelul în faşe — târînd după ele coşuri, legături fantastice, sticle, găini sau căţei, se pregăteau de ducă. Vedeai ţărani din Banat sau Dobrogea — privind aiuriţi în juru-le; servitoare în vacanţă, guralive şi speriate; funcţionari care-şi împlineau visul unui an întreg: câteva zile de viaţă liniştită în vreun sat înverzit; studenţi şi elevi pornind spre căminul părintesc şi, mai ales, un nesfârşit număr de soldaţi murdari şi obosiţi.

Strecurându-se cu greu printre ei, lovită şi împinsă în toate părţile, Dina încerca să-şi facă loc prin mulţimea care asedia cu disperare vagoanele personalului de Moldova. In asemenea împrejurări, simţea şi ea puterea banului — căruia dealtfel nu i se prea închina. Pe linia vecină, un elegant expres îşi aştepta, strălucitor, oaspeţii care soseau fără grabă, urmaţi de tregheri încovoiaţi sub povara valizelor de piele scumpă.

— Să nu uităm că sunt o democrată convinsă — îşi spuse Dina, cercând să scape dintre sacul unui biet mocan (care ameţit de zgomot, se învârtea fără rost) şi coşul unui popă de ţară, ce o împingea cu toată greutatea voluminosului său bagaj şi a nu mai puţin voluminoasei sale persoane.

Abia respirând, cu hainele sfâşiate, Dina blestema ceasul când s'a hotărît să-şi părăsească liniştita locuinţă din Bucureşti, pentru a petrece sărbătorile le nişte rude depărtate. In sfârşit, tânăra femee reuşi să pătrundă într'un vagon de a doua, unde, după lungi parlamentări — nu tocmai prietenoase — cu cei care ocupaseră mai multe locuri, decât aveau nevoe, — se strecură pe colţul unei canapele, mulţumită de această cucerire, parcă ar fi câştigat un însemnat punct strategic, într'o bătălie decisivă. După acest succes, privi ironică mulţimea presată pe culoarul vagonului, printre coşuri şi geamantane, care le striveau picioarele. Dina zâmbi, amintindu-şi teoria raporturilor dintre clasele sociale în comparaţie cu pasagerii unui tren suprapopulat, emisă de unul dintre eroii lui Cezar Petrescu, în romanul „Intunecare".

După câteva zguduiri deznădăjduite, căutând parcă să scape de mulţimea ce i se căţărase în spate, bătrânul tren porni domol, ca cel care ştie ce drum lung are înainte. Dina îşi scoase pălăria, îşi potrivi părul şi, aşezându-se comod pe banca unde se strecurase timidă la început, rămase cu privirile pironite asupra peisajului monoton ce-i alerga în faţa ochilor. Pe urmă îşi analiză, curioasă, tovarăşii de drum. In colţ, un bătrân simpatic îşi aplecase capul pe umăr şi, îndată ce porni trenul, adormi ca un copil nou născut. Alături de el, un licean cu faţa acoperită de coşuri, cetea cu evlavie „Gazeta Sporturilor". Pe banca opusă se instalase, în larg, familia unui căpitan de artilerie: el, ea şi un copil de vreo patru ani. Privindu-i, Dina simţi o înfiorare ciudată. Căpitanul acesta, înfăşurat în carne şi grăsime, abea reţinută de uniforma-i verzue, cu figura încă tânără dar deformată, cu privirea calmă, îi aducea în minte imaginea unui tânăr subţirel şi fin, care-i trecuse altădată prin viaţă. Da, bărbatul acesta bondoc, care părea că, în afara necesităţilor fiziologice, nu mai cunoştea altceva pe lume, era acela pentru care, acum paisprezece ani, cercase ea să-şi rupă firul vieţii!.. Şi tânăra nu ştia dacă simte nevoia să râdă, privindu-şi primul ideal înfăşurat în osânză, sau să-şi şteargă umezeala din colţul ochilor. Ce schimbare, Doamne! Cum putea timpul să-şi bată joc, în aşa fel, de noi, bieţi oameni?

Teodorescu-Romanaţi **Peisaj**

Acum paisprezece ani, într'un sat sălbatec de munte, o fetiţă din clasa a cincea secundară îl privise luni de zile, cu deznădejde şi dor, din umbra vieţii ei sărăcăcioase. Era fata unei văduve sărace, care-şi cheltuia ultimul ban spre a împlini dorul de învăţătură ce-i rodea fetiţa veşnic plecată peste cărţi şi caete. El — fiul moşierului din sat, băiat crescut într'un castel, între flori şi veselie. In vacanţa aceia — Dina împlinise şaisprezece ani — tânărul, frumos ca un erou de roman, îi pătrunsese gândurile, furând-o cărţilor dragi. Il întâlnea deseori pe drumul de ţară. El, aşezat comod în trăsura elegantă de casă, privea mândru pe deasupra oamenilor. Ea, pe jos, acoperită de praful şoselei, în umilul şorţ de uniformă. Niciodată — îşi amintea bine — băiatul acela nu-i aruncase o privire. In schimb, ea îl urmărea cu emoţionată admiraţie, până ce trăsura elegantă dispărea în zare. Şi-i era dragă chiar urma roatelor de cauciuc, lăsată prin praful şoselei de ţară.

Intr'o seară, Dina venise în dumbrava dela marginea satului, unde îşi petrecea deobiceiu clipele libere. Era prin Iulie şi, după o zi călduroasă, amurgul de vară cobora răcoros şi înmiresmat. Din zarea satului apăruse trăsura frumosului licean, dar alături de el era, de astădată, o tânără îmbrăcată în alb, cu o pălărie mare, ce-i da aparenţa unei uriaşe flori de crin. Fetiţa timidă n'a îndrăznit să privească bine pe „domnişoara" din trăsură, dar era sigură că tânăra aceia semăna cu o zână din poveşti. Dina se ascunsese într'un tufiş şi de acolo urmărise tremurând pe cei doi tineri. El sărise vesel din trăsură şi, cu gesturi delicate, ajutase tovarăşei sale să coboare. Au pornit apoi alături, pe sub plopii cu frunze tremurătoare, înalţi, frumoşi şi eleganţi, ca o pereche din basme. S'au oprit pe marginea râului, de unde fetiţa îndrăgostită i-a privit multă vreme şoptindu-şi vorbe dragi urmate de îmbrăţişări nesfârşite. După plecarea lor, ea a rămas multă vreme, pe marginea râului. Ii se părea că în juru-i s'a făcut o mare tăcere, un pustiu de ghiaţă, că lumea şi-a încetat mersul, că fericirea-i zburase pentru totdeauna, îmbrăcată în rochia albă purtată pe braţele tânărului licean. Au trezit-o din visurile-i negre, câteva fete din sat care se întorceau dela seceriş. Poate că ele au răpit-o valurilor repezi care o chemau îmbietor, în seara aceia de vară, în care cunoscuse prima ei mare durere...

Dina închise ochii şi zâmbi, uitându-se la ofiţerul grăsun din faţă-i. Ce şi-ar fi putut spune, Doamne, dacă viaţa i-ar fi împlinit dorinţa primei tinereţi — dacă ar fi rămas pentru totdeauna alături de „iubitul drag". Desigur că omul acesta nu pierdea ceasuri întregi, recitind un vers frumos, o carte dragă şi nu şi-ar da ultimul ban pentru un bilet de concert sau teatru, cum i se întâmpla ei deobicei. Nimic din ceiace însemna pentru ea frumos, nimic din ceiace preţuia în ochii ei n'ar fi putut mişca grămada aceia de carne şi osânză. Femeia de lângă el — poate „zâna" din dumbrava cu plopi, — grasă, ofilită, îmbrăcată fără gust — îl complecta perfect.

Tânăra îşi cercetă zâmbind obrazul în oglinda de mână. Nu, astăzi nu se mai simţea umilită în faţa celor doi îndrăgostiţi din prima ei tinereţă. Cu toţi cei treizeci de ani trecuţi, Dina avea încă înfăţişarea unei tinere fete. Corpul ei zvelt şi elegant nu avea nevoe de stofe scumpe, pentru a încânta ochiul. Prietenul rămas în Bucureşti, literat distins, îi desvoltase gustul pentru frumos, o învăţase să înţeleagă viaţa. La patruzeci de ani, silueta lui de tânăr sportiv îi mulţumea gustul de artistă, iar ochi-i inteligenţi şi zâmbetu-i maliţios producea în sufletul ei plăcuta senzaţie a unui continuu duel spiritual în care scurtele armistiţii tandre aduceau o notă fermecătoare.

Dina eşi pe culoarul vagonului care parcă respira acum uşurat, după ce semănase prin micile staţii provinciale, mulţimea ce-l invadase în Gara de Nord. Cobori geamul şi privi în zare. Se însera. La poalele dealurilor sclipeau luminile sărăcăcioase ale satelor îndepărtate. Din câmpia abea înverzită se ridica miros de vegetaţie proaspătă. Tânăra îşi aprinse o ţigară şi, privind cerul senin de primăvară, şopti gânditoare:

— Ce ne-ar mai rămâne frumos în viaţa noastră, Doamne, dacă ne-ai împlini toate dorinţele şi n'am mai purta astfel în suflete, duioşia părerii de rău, după „fericiri neimplinite"!...

LUCREŢIA DASCALESCU

Jose Maria de Heredia

Fântâna tinereţii

Juan Ponce de Leon, de diavol ispitit,
Bătrân şi plin de sfaturi din cărţi ce tot citise,
Văzând cum păru-i aspru de vremuri se albise,
Porni pe mări, spre sursa ce l-ar fi 'ntinerit.

In mândra sa Armada, de visul van muncit,
Cutreeră cu anii pe umbrele abise,
Când iată că din ceaţa prin care rătăcise
Ii apăru Florida sub cerul ei vrăjit.

Atunci cuceritorul, slăvindu-şi nebunia,
Cu mâna-i slabă 'nfipse stindardul său în glia
In care îşi găseşte mormântul, bucuros.

Moşneag ferice, soarta voi să te răsfeţe
Căci moartea-ţi face visul să pară mai frumos;
Iar glori ţi-aduse eterna tinereţe.

Seara de bătălie

Fusese grea ciocănirea. Centurion, tribun,
Pe când strângeau cohorte strigând în orice parte,
Sorbeau prin seara plină de vocile lor sparte
Căldura şi mirosul măcelului nebun.

Şi numărându-şi morţii, cu ochiul grav şi bun,
Priveau legionarii cum, — biete frunze moarte —,
Arcaşii lui Phroarte se spulberau departe;
Şi le curgea sudoarea pe chipul lor cel brun.

Când iată că năvalnic şi de săgeţi străpuns,
Mânjit de valul roşu ce gâlgâe 'n ascuns,
Sub purpura ce 'n goană desvăluia pieptarul,

Prin ţipătul de tâmbiţi şi zarva de metal,
Superb şi stăpânindu-şi înspăimântatul cal,
Pe roşul cer apare, însângerat, Cezarul!

ION PAVELESCU

N. Beldiceanu în scrisori

Desigur, investigațiile pe care le face istoria literară în viața scriitorilor n'au scopul de a scormoni și a descoperi intimități menite a satisface o anumită curiozitate. Amănuntele descoperite interesează numai în măsura în care sânt capabile să aducă un punct luminos în viața scriitorului, indispensabil unei situări a operei, sau să desăvârșească o latură a personalității autorului.

Lucrurile acestea le spunem în fața scrisorilor lui N. Beldiceanu, adresate d-nei Aglae M.

Intâmplarea a făcut ca deținătoarea acestor scrisori să ni le arate — și după multe insistențe să accepte a fi publicate.

In anul 1893, de ziua anului nou, N. Beldiceanu face cunoștiință cu d-na Aglae M., care — după cât se vede — a lăsat o adâncă impresie asupra sa.

N. Beldiceanu începe a-i scri și a-i trimete poezii, în care, discret, sânt exprimate sentimentele care au luat naștere.

Este caracteristic că întreaga corespondență și versurile trimise sânt brăzdate de o durere fără margini, cuvântul „pustiu" revenind des în limbajul poetului.

Prima scrisoare datează din 7 Februarie 1893 și este însoțită de trei poezii, din care două dinainte de cunoștiință și una — „Inimi surori" — după.

Poetul mărturisește „solului iubit", „durerea sinceră" de care e surprins și „fericirea" pe care o va resimți dacă acest sol „va pierde o lacrimă pentru morți".

Dăm mai jos poeziile și scrisoarea

Flori de ghiață

Gerule, cumplit mai ești,
Când tu iarna zugrăvești
Flori de gheață pe ferești,
Și tu moarte ești o fiară,
Când pe frunte de fecioară,
Pui flori galbene de ceară...

Intr'un fel toate sfârșesc;
Flori de ghiață se topesc;
Frunți de ceară putrezesc.

1888 Iulie 30

Viața

Ce dragă-ți ie viața, când ești liniștită,
Și inima de raza iubirii încălzită...
Și câtă fericire: ființă de-a găsi,
Pe cartea frunții tale să poată clar ceti...
O gingașe privire de ochiu, ce te pricepi,
Avânt îți dă, și 'n tine o altă lume 'ncepe...
Talentul te rădică atuncea mai presus.
De tot gunoiul, care în cale îți stă pus.
Iar soarele gândirii, eșind voios din ceață,
Pe puntea lui de roze, te chiamă la viață...

1891 Iunie 16

Inimi surori

Sol iubit,
Mie dorit,
In cale-mi bine-ai venit.
. . . .
Cu setea dorului în pept,
De multă vreme te aștept;
Primăvăraticii zefiri,
De câte ori prin trandafiri
Șopteau, că este pentru mine
Un suflet râvnitor spre bine...
Adese ori,
Sub geana grăbitelor zori,
Ce soarelui cale deschid,
Mi se părea doi ochi că-mi râd...
Adese ori, când sufeream,
Pe unda nopții lămuream
Un glas de mângâiere plin,
Ce alina al florilor suspin...

Poate că tu fără să știi
De chinurile mele vii,
Și de-al meu trai, ce aprig mi-i,
Plângeai un suflet neștiut,
Ce inimei era știut...

Ș'atunci un glas prieten mic,
Șoptea, că trebue să fie
Sus prin luceferi, jos printre flori,
Două stinghere inimi surori...

In nopțile de primăvară,
Când aur stelele presară,
Când luna zvârle din senin
Pe vârf de plopi și de arin,
Flori de argint și flori de crin,
A vântului suflare caldă,
Ce în senin aripa-și scaldă,
Lin, fruntea mea
De-o atingea,
Părea o gingașă oftare,
Pornită dintr'o sărutare...

Astăzi când înțeleg eu bine,
Că fericire nu-i pentru mine
Nici în luceferi, lipsit de tine,
Mă 'ntreb de nu ne-am cunoscut,
'Nainte să ne fi născut,
Și dacă nu prin dragoste,
Ne-am întâlnit noi în vr'o ste?

1893 Februarie 4

●

Iași 1893 Februar 7

Stimabilă Doamnă,

Indrăznesc a vă trimete câteva din versurile mele, scrise în osebite epoci; ele sânt niște simțiri date sub o formă imperfectă ca artă, dar sinceră ca durere.

Apoi, dacă prin nourii ce-mi întunecă viitorul, mai licărești vreo stea, ce poate nu este decât un miraj, asta se esplică prin nevoia ce are un suflet nedreptățit în trecut, a să îndreptăți, deși în zadar, asupra viitorului, chiar când nu-l mai are. Ori cum fie, m'aș simți fericit, dacă adâncind sufletul acestor versuri, ați perde o lacrimă pentru morți. Sfârșesc prin a vă mărturisi și asigura cel mai profund al meu respect, rugându-vă a mă erta, dacă vă importunez cu aceste mărturisiri și a'mi învoi de a mă subsemna devotatul

Dumneavoastră serv

N. BELDICEANU

●

Urmează poezia „Astrul", din 1 Martie 1893, pe care poetul o trimite la 12 Martie odată cu o mică scrisoare în care vedem că această poezie este scrisă cu ochii ațintiți asupra „astrului" care apăruse în viața poetului și pe care acesta nu-l poate vedea:

1893 Mart 12

Mult stimată

Doamnă,

V'am căutat zilele trecute, dar nu v'am găsit. Cu ochii ațintiți asupra unui astru pe care nu-l pot videa, am scris nu de mult aceste versuri; eu cred că 'n tot ce scriu, nu-i atâta poezie, pe câtă simt poezie în sentimentele mele pentru d-voastră. Până a vă putea videa, învoiți-mi măcar fericirea de a mă subsemna și acum cu aceiaș nemărginită stimă și acelaș viu devotament.

Servul D-voastră

N. BELDICEANU

Astrul

Cu zimbet albastru,
Vine primăvara;
Eu cernit sahastru
Imi întunec para
Dragostelor mele
Unde nu ard stele.

Departe de bine,
Departe de tine,
Eu caut prin lume
Odor fără nume;
Iar aprigul dor,
Aripi pentru sbor,
De sus imi aduce
De mă duc tot una
Pe unde se duce
Și soare și luna...

Cum râde seninul,
Cu zâmbet stelos;
Prin vis luminos,
Imi râde viu crinul...
Iar dorul privirei,
Cu slova de foc,
Pe floarea iubirei,
Imi scrie noroc...

De-al apei șoptit
Zefirul trezit,
Iubito, ferice
De tine îmi zice
Și unde îmi spune,
Că ești o minune,
Lumină și floare,
Cu zâmbet de soare...

Comoară de bine,
Slăvită de mine,
Minune aleasă,
Din stele culeasă;
Dor viu ce 'n albastru,
Cu soarele vii
Albastrul de 'nvii;
Frumosului astru,
Ce-l caut prin lume,
Dă-i blândul tău nume...

1 Mart 1893

●

Luntrașul.

Luntrașule, cu ochii mari,
Ce păscuești mărgăritari
Sub valul dragostei adânci,
Ferește-ți inima de stânci...
Un suflet — are adâncimi,
O inimă, întunecimi...
Și nu e vâslă să ne scape,
De sub nesigurele ape. —
Ce viitorul îți ascunde,
Săgeata minței nu pătrunde,
Și cine poate să ne spuie,
Ce val pogoară, ce val sue; —
Aceași sarbădă poveste,
In tot ce vezi, în tot ce este...

Ascultă-mă, luntraș mâhnit,
Când cerul este neumbrit,
Chiar de n'ai ști pe unde ești,
Tu, fără frică să plutești;
Că'n sfatul meu de-i ura să crezi,
Sub cerul albastru nu te perzi.

1893 April 8.

Scrisoarea din 20 Aprilie a aceluiași an mărturisește discret sentimentele poetului. Poezia „Luntrașul" — din 8 April — a fost scrisă sub impresia unei fotografii luate pe unul din lacurile Elveției și în care cea căreia îi sânt adresate scrisorile și versurile este înfățișată vâslind:

1893 April 20

Mult stimată Doamnă,

Parcă văd, cum o să vă mirați, că vă importunez cu nesfârșita mea corespondență; totuș puteți prin tăcerea D-voastră să-mi poronciți, a mă opri. O destăinuire însă, am scris alăturatele versuri, sub impresiunea unei fotografii, sau mai bine zis, sub farmecul luntrașului" ce împodobește fotografia, și care luntraș sânteți d-voastră. Cât regret, că nu pot sfârși această scrisoare, prin a vă arăta tot ce osândita mea ființă se simte în stare, să facă pentru d-voastră. Cu toate acestea ori care v'ar fi idealul, învoiți-mi măcar forma tipică, de a mă subscrie și acuma devotatul d-voastră serv

N. BELDICEANU

Luntrașul

Luntrașule, cu ochii mari,
Ce pescuești mărgăritari
Sub valul dragostei adânci,
Ferește-ți inima de stânci...
Un suflet are — adâncimi,
O inimă, întunecimi...
Și nu e vârstă să ne scape,
De sub măgurele ape. —
Ce viitorul îți ascunde,
Săgeata minții nu pătrunde,
Și cine poate să ne spue,
Ce val pogoară, ce val sue;
Aceiași sarbădă poveste,
In tot ce vezi, în tot ce este...

Ascultă-mă, luntraș mâhnit,
Când ceriul este neumbrit,
Chiar de n'ai ști pe unde ești,
Tu, fără frică să plutești,
Că'n sfatul meu de-i ura să crezi,
Sub ceriu albastru nu te perzi...

1893 April 8

●

La scurt interval — 23 Aprilie — urmează o nouă scrisoare, mai insistentă. Venise primăvara, veniseră rândunelele și poetul simția nevoia să facă mărturisiri: „trebue Doamnă să vă spun tot ce ați întipărit în mine..." Poezia „Suflet călător" — în parte — satisface nevoia aceasta a unui suflet „ce fără iubire nu poate să trăiască".

1893 April 23

Mult stimată Doamnă,

Când vin rândunelele, sufletele amărite se duc; unele sbor, altele mor, lăsând după ele drept viața, o pedeapsă... Cu toate acestea trebue să vă întâlnesc, trebue, Doamnă, să vă spun tot ce ați întipărit în mine... Citind alăturatele versuri, primiți vă rog toată stima și devotamentul celui osândit poate la un nesfârșit pustiu.

N. BELDICEANU

Suflet călător

Colo, pe sus, —
Din lumi urzite
Cu-al dragostei dor,
Vine spre apus
Cu aripi ostenite
Un sburător...

Sărmanul călător!
El sborul unde să-și oprească?
Marea'l chiamă 'n sinu-i
Să-l odihnească...

(Urmare în pagina 10-a).

Când ceriul seninu-i,
Cu glas luminător de femeie,
Intunerec, stă moartea să-i deie...
Floarea dimineţei,
La marginea vieţei,
Sosind, cu vorbe line,
Fermecător, vrea să-i aline
Setea şi focul,
Făgăduindu-i norocul...
Tot astfel, un suflet înstrăinat,
Pe care în moartea minţei,
L-a îndrumat
Spre haosul nefiinţei,
Al tinereţei sfat ne'nţelept,
Cu setea dorului în piept,
De vinovaţi învinuit,
Din tinereţă neiubit...
Nesigur în haru-i de poezie,
Plânge, se teme nu ştie
Spre ce simţire
Să mai stârnească,
De ce stâncă inima să-şi mai lovească,
El, ce fără iubire
Nu poate să trăiască.

1893 April 22

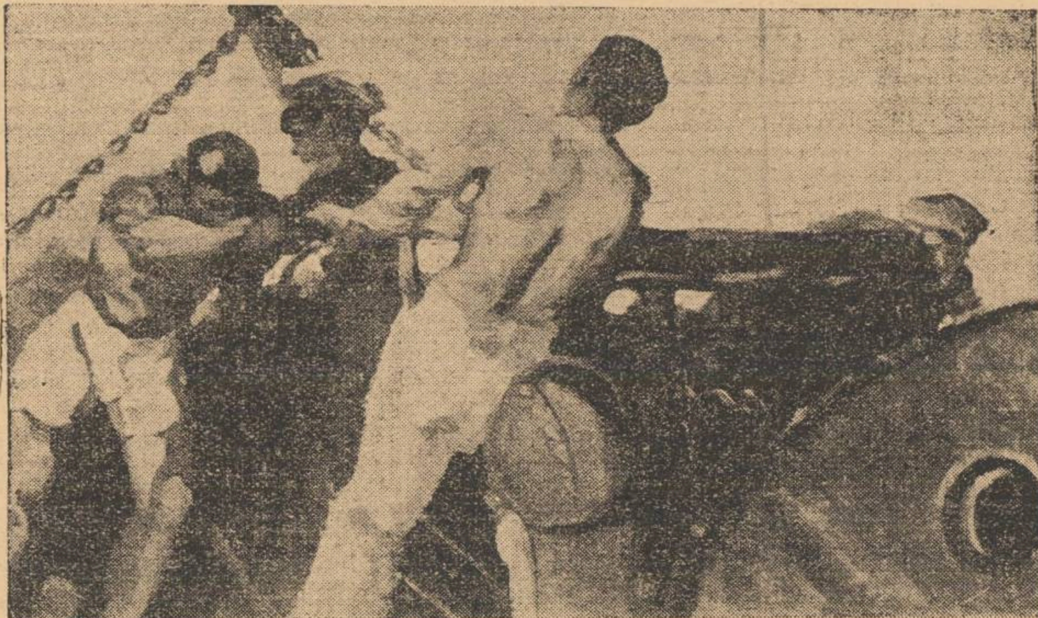
●

Până în Decembrie urmează o pauză destul de lungă. In preajma datei când e scrisă scrisoarea din Decembrie probabil că poetul căpătase un semn de atenţie de se grăbeşte să mărturisească că secolul îi pare o clipă când vede că sânt inimi bune care să-şi aducă aminte de el.

Iaşi 17 Decemb. 1893

Mult stimată Doamnă,

Un secol nu este o zi, nu este un ceas; — un secol este o clipă, când văd că sânt inimi bune, care să-şi aducă aminte de mine. Vă rog, nu credeţi, că sânt dintre acei care nu-şi mai reamintesc cunoştinţele şi cu atât mai mult cele scumpe... Dar ce să fac? aşa

I. Mândru **Compoziţie**

cum sânt un disgraţiat al vieţei, credeam, că ar fi mai bine, să nu supăr pe cei buni cu mine, în câtă vreme, vieaţa ce duc, nu este, decât ce a fost: o neagră elegie, căci vă asigur, Doamnă, urîtul mă întunecă şi pustiul mă îneacă... şi sânteţi prea bună şi eu prea nenorocit, ca să mai ştiţi ceva despre mine. Doamnă, de nu greşesc, Duminecă, la 19 a lunei aceştia, este ziua D-voastră onomastică. In limba clasică a Eladei, numele care-l purtaţi, înseamnă: lumină, strălucire; calităţile sufleteşti, ce vă împodobesc, merită de acest nume; vă doresc dar un viitor luminos, şi o fericire strălucitoare, mai presus de toate muritoarele, care vă poartă numele.

Primiţi, vă rog, asigurările nemărginitei mele stime, dacă nu-mi este permis a zice mai mult.

Devotat serv

N. BELDICEANU

●

De aci în colo poeziile absentează în relaţiile dintre cei doi. Se găsesc doar trei scrisori, la interval de câte un an fiecare, în care poetul se mulţumea să-i trimeată doamnei Aglae, din tăcerea-i îndurerată, scurte felicitări ocazionate de ziua ei onomastică. Nici în aceste scrisori însă sentimentele poetului nu pot fi înăbuşite.

1894 Ianuarie 1

Mult stimată Doamnă,

In ziua de anul nou 1893, cea dintâi cunoştinţă ce am făcut la vechiul meu prieten Sihni, aţi fost D-voastră; sânt fericit că astăzi, în ziua de anul nou 94, cea întâi scrisoare v'o adresez D-voastră. Partea cea mai bună — care o cer acestui an pentru mine, este ca să vă aducă zile senine, iar soarele fericirei să vă lumineze nestrămutat calea vieţii. Cât pentru mine m'aş zice fericit de a vă şti astfel.

Ziua de astăzi fiind o zi de bucurie, nu vreau să întunec prin a vă vorbi despre întunecata mea eczistenţie, îmi rezerv aceasta prin o scrisoare viitoare şi sfârşesc, rugându-vă să primiţi din nou espresiunile celor mai sincere dorinţi de bine din partea devotatului D-voastră serv

N. BELDICEANU

●

1894 Decemb. 18

Mult stimată Doamnă,

Daţi-mi voe a vă arăta cu ocazia zilei D-voastră onomastice călduroasele şi sincerile mele felicitări; ca totdeauna vă doresc ca fericirea să vă lumineze sufletul.

Primiţi, vă rog, respectuoase sărutări de mână din partea

Servului D-voastră mult devotat

N. BELDICEANU

●

1895 Decemb. 18

Mult stimată Doamnă,

In tot deauna din întunericul vieţei mele v'am privit şi vă privesc ca pe o rază binefăcătoare de lumină; nu îndrăsnesc însă a vă importuna, căci găsesc mai bine, ca durerile mele să rămâie neştiute.

Vă sunt adânc recunoscător pentru consolaţia ce-mi procură scumpa D-voastră atenţiune.

Fericit de ocasiunea momentului de faţă, vă rog învoiţi inimei mele a vă exprima cele mai sincere felicitări şi dorinţi de bine pentru onomastica D-voastră zi. Fiţi sigură că deşi fără glas, dar cugetul meu vă însoţeşte din depărtare cu toată stima şi cultul pe care vă rog să-l ertaţi unui prieten adânc devotat

N. BELDICEANU

●

Aceste expresiuni sincere a sentimentelor de care a fost copleşit poetul într'o perioadă a vieţii sale, vor interesa nu numai prin ineditul lor, dar şi prin latura adânc omenească pe care o lasă să se întrevadă.

VAL. C.

1893 April 20.

Mult stimată
Doamnă,

Parcă văd, cum o se vă mirați, că vă importunez cu nesfîrșita mea corespondență; totuși puteți prin tăcerea D-voastră să mi poronciți, a mă opri: — O destăinuire însă, am scris alăturatele versuri, sub impresiunea unei fotografii, sau mai bine zis, sub farmecul „luntrașului" ce împodobește fotografia, și care luntraș sînteți D-voastră. — Cît regret, că nu pot sfîrși această scrisoare, prin a vă arăta tot ce osîndita mea ființă se simte în stare, să facă pentru D-voastră. Cu toate acestea ori care v'ar fi idealul, învoiți-mi macar forma tipică, de a mă subscrie și acuma devotatul D-voastră

serv

N. Beldiceanu

Meditaţii filosofice asupra fericirii şi nenorocirii conjugale

de H. de Balzac

Femeile întreţin cu o grijă uimitoare acest sentiment ridicul, gelozia, pentrucă ei îi datorează blănuri, banii pentru toalete, bijuterii. Pentru ele, gelozia este termometrul puterii lor.

Un amant are toate calităţile şi toate defectele pe care nu le are soţul.

Toate maimuţăriile de sensibilitate pe care le face o femee, înşeală întotdeauna un amant; şi atunci când un bărbat neapărat dă din umeri, un amant este în extaz.

Un amant ascultă de toate capriciile unei femei; şi, cum un bărbat nu e niciodată josnic în braţele amantei sale, ca să-i placă va întrebuinţa mijloace pe care un soţ le respinge.

Un amant nu vorbeşte unei femei decât de ceiace poate s'o înalţe; în timp ce un soţ, chiar iubind, nu se poate stăpâni să nu dea sfaturi, care par întotdeauna un blam.

Dragostea pe care o inspiră o femee măritată, sau aceia pe care o resimte, este sentimentul cel mai puţin măgulitor de pe lume: la ea, este o imensă vanitate; la amant, este egoism.

Până la vârsta de 30 de ani, faţa unei femei este o carte scrisă într'o limbă străină, pe care o mai poţi traduce cu toate dificultăţile dialectului; dar după 40 de ani, o femee devine o scriitură indescifrabilă pe care o poate deslega numai o altă femee bătrână.

Trad. de Dr. J. K., R.-Sărat

„MERCUR" S. A. R. Secţia TURISM, VOIAJ. Conducerea N. I. Alexandrescu anunţă: 7—20 Iunie excursie în GRECIA lei 8.720. Istanbul, Atena şi împrejurimile, Pireu, Corinth, Lutrachi, Mont Parnas, Tatoi, plaja Glyfada, Kifissia cu jour fix, Cap Sunion, etc. Reduceri pentru ofiţeri, funcţionari, studenţi.
14—25 Iunie VIENA lei 9.470 cu participarea la grandioasele festivaluri muzicale şi întoarcerea pe DUNARE (11 zile de desfătare). Informaţii, prospecte, înscrieri: „MERCUR" S. A. R. Secţia TURISM şi VOIAJ, Calea Victoriei, 39 (mezanin). Palatul Adriatica. Tel 3.22.27

Copilărie

D-lui Eugen Herovanu

Şi azi văd munţii 'n ochii tăi adânci
Cu vizuini de vulpi şi căprioare,
Cu şerpi bătrâni ce lunecă 'ntre stânci,
Ca nişte suliţi înspăimântătoare...

In vale satul, garduri albe, turle
Şi cumpeni răstignite la fântâni,
Târziu un câine se pornea să urle,
Rupând tăcerea 'n dinţii lui bătrâni...

Alături râul singur, turburat...
Se 'ncolăcea pe fragede răchite,
Iar pe zăplazul umed, lângă sat,
Ingenunchiau cirezi întregi de vite.

Şi 'n fiecare seară spre apus
Se ridica o pânză 'nsângerată,
Ca o corabie care s'a dus,
Şi nu se mai întoarce niciodată...

CONSTANTIN SALCIA

A apărut

Un ultra-senzaţional roman complect LEI 8
La chioşcari, librari şi în gări.

Ca pe-o regină

N'am văzut și n'am auzit să se fi iubit mai mult doi soţi ca Niţă și Miţă, pe tot pământul cât e de lung și de lat.

Aici trebue să deschid o paranteză: Pe nevasta lui Niţă o chema Mariţa, dar ea îi spuse cu duioşie într'o zi:

— Am la matale o rugăminte, Niţă, să nu-mi mai zici Mariţo ci Miţă.

Niţă o privi nedumerit.

— Uite de ce, îl lămuri Miţă. Că Miţă sună la ureche la Niţă și noi care ne potrivim la toate, să ne potrivim și la nume.

— Bate-te norocul, Miţă! Ştii c'ai haz? îi răspunse Niţă. Atunci de azi încolo matale ești Miţă.

Și din clipa aceea, ea îi spunea „matale Niţă", iar el n'o scotea din „matale Miţă".

Inchid paranteza.

Niţă, după ce slujise aproape zece ani la un cârciumar, se tocmi la un han, tejghetar. Prin sârguinţă și cinste, el dobândi preţuirea hangiului și ajunse repede omul lui de încredere.

De la o vreme hangiul, fiind vârît şi'n alte afaceri — tăia o pădure și planta o vie, — Niţă conducea singur hanul.

Acolo a făcut cunoştinţa domnişoarei Miţă. Ea era fiica unui cârciumar de la ţară, om înstărit, care de câteori venea cu nevasta și fata la oraş, trăgeau la hanul unde era Niţă. Când se aşezau la masă — tejghetarul, în mod excepţional, îi servea el.

Miţă băgase de seamă că Niţă-i dă târcoale și de câteori el le aducea un fel de mâncare, ea se roșia și lăsa ochii 'n jos.

Părinţii fetei văzuseră că lui Niţă îi place Miţă şi'ntr'o zi, după ce se'ntoarseră cu căruţa acasă, cârciumarul Tase Pleașcă spuse neveste-si:

— Siţo! Mi se pare că Niţă i-a pus gând rău fetei.

— Așa sânt tinerii de azi, Tase! Şi dac'o fi de la Dumnezeu...

După câteva luni Niţă o ceru pe Miţă, după ce se învoise cu ea, lui tat-su, dar Tase se opuse.

— Imi pare rău, Niţă băete, dar nu-mi dau fata decât după un negustor cu prăvălia lui.

Dragostea nu cunoaşte piedică și la trei săptămâni după refuzul lui Tase, Niţă a răpit pe Miţă de la părinţii ei d'acasă.

A fost un scandal nemaipomenit. Tase l-a ameninţat pe Niţă că dacă nu-i dă fata, mănâncă pușcăria; Niţă i-a răspuns că n'o dă pe Miţă nici moartă, Siţa a leșinat, dar lucrurile s'au sfârșit cu bine. Tase și Siţa, neavând încotro, le-au dat binecuvântarea.

Niţă, după ce s'a cununat cu Miţă, și-a deschis o prăvălie în oraș, unde vindea numai patricieni și mititei, pentrucă asta era specialitatea lui. Cârnaţii făcuţi de el întreceau pe cei de la „Suzana" și încet-încet se făcuse vad la prăvălia lui. Orășenii, care nu voiau să mănânce în prăvălie, cumpărau cârnaţi pentru acasă, iar ţăranii ce aveau drum p'acolo, nu treceau fără să se oprească la Niţă.

Faima lui, trecând peste barierile orașului, ajunse la Târgoviște, Buzău și București. Cu câtă mândrie povestea Niţă că celebrul Iordache din capitala ţării, plecând odată din prăvălia lui, i-a spus:

— Domne Niţă! Așa cârnaţi n'am mâncat în viaţa mea.

Niţă făcuse parale și la un Crăciun, Siţa soacră-sa, aflându-se la masă cu bărbat-su, fiică-sa și giner'su, îi spuse lui Tase:

— Vezi? A ştiut fata noastră pe cine să puie ochii!

Trecuse vreme multă și dragostea între Niţă și Miţă rămăsese ca'n ziua

întâi. Ei nu se despărţeau o clipă și oamenii n'au văzut niciodată pe Niţă singur sau pe Miţă fără el.

Duminicile și sărbătorile, Niţă lăsa în jos obloanele de la patru după amiazi până la şeapte seara și se ducea cu Miţă la plimbare, iar în timpul verii, el închidea prăvălia o lună și se ducea cu nevastă-sa la „Karlisbad".

Ei aveau o singură mâhnire. Dumnezeu nu le hărăzise copii...

Miţă născuse, după cinci luni dela cununie, un băeţel, care muri în vârstă de câteva luni. Și de atunci n'au mai avut nici un copil.

Uneori Miţă îi spunea lui Niţă, cu o ușoară imputare:

— Vezi Niţă dac'ai poftit prea de vreme! Ne-a pedepsit cel de sus.

— Dacă mi-erai dragă! îi răspundea bărbat-su.

Și scena aceasta, ce se repeta adesea, se sfârșea cu o caldă îmbrăţișare a soţilor fără urmași.

Niţă cunoscuse bine pe tata și când mă vedea intrând în prăvălie, îmi spunea:

— Poftim la masa mea, că ești băiat de negustor, ești d'ai noștri.

Eu mă duceam la prăvălia lui Niţă, de obicei pe la două după amiazi și dejunam cu el şi cu nevastă-sa.

Odată, după ce înghiţisem doi mititei, un patrician și o bucăţică de brânză telemea de Brăila, patronul îmi zise:

—Acum să bem și câte o cafeluţă și pe urmă să stăm la taifas.

...Și așa s'a petrecut. După ce am sorbit cafeaua, ne-am pus pe vorbă.

— Ai auzit, nea Niţă, că lipscanul Popescu a dat faliment? începui eu.

— Păi cum să nu dea faliment?, răspunse Niţă. Ce? Mai sânt negustori ca pe vremea tatălui dumitale? Negustorii de azi se plimbă și fac politică la cafenea, iar prăvălia o lasă în plata Domnului și bașca de asta fură ca la codru, pentrucă vor să se pricopsească într'un an.

— Și muerile stricăăăă, spuse Niţă, cletinându-și capul. 'Mnealor vor să facă pe cucoanele mari și'n loc să dea ajutor bărbatului la prăvălie, așa cum îi fac eu lui Niţă, se împopoţonează, se înzorzonează și le vezi toată ziulica pe drum.

— Femee ca dumneata mai rar, spusei eu.

— Bunătatea matale, răspunse Miţă, dar vezi 'mneata, lui Niţă îi trebuia una d'aia sulimenită, că-l vezi a 'mbătrânit și tot mai umblă după fete.

Miţă știa bine că Niţă nu s'ar fi uitat la alta să-l fi picat cu ceară, dar îi plăcea să-l tachineze.

— Dacă mor fetele după mine, spuse Niţă zâmbind, ce-o să le fac?

— Toate ar fi bune, spuse Miţă, dar boala mă prăpădește. Cum vedeţi, mă topesc pe picere.

— Dar de ce suferi, coană Miţă? întrebai eu.

— De boală de zahăr.

— Cu boala asta omul o duce mult, răspunsei eu.

— O fi ducând-o alţii, dar uite să știţi de la mine, că eu nu mai fac multă vreme umbră pământului, spuse Miţă, oftând.

— Ia lasă prostiile! zise Niţă. D'aia l'am chemat pe omul ăsta la masa noastră?

— Ce prostii? Azi noapte am visat că eram mireasă. Când visezi nuntă, va să zică moarte. Mor, Niţă. Moor...

...Și Miţă ștergându-și câteva lacrimi cu batista, urmă:

— Uite că e și 'mnealui de faţă și să știe oful meu. Vreau, Niţă, să-mi faci înmormântare de clasa întâia. Să-mi aduci dricul cu caociuc și șease cai; să mă slujească opt preoţi cu protopop și arfiriu; să-mi cânte corul la biserică; să meargă după mine până la cimitir două muzici și când o obosi una să'nceapă ailalta; la răspântii să-mi iasă înainte lăutari; să strângi toate cupeurile de piaţă; să mă pui în cusciug de mital și d'asupra lui să așezi coroana ta. Să mă 'ngropi ca p'o regină, Niţă, ca p'o regină.

Miţă începu să plângă de-abinele, iar bărbat-su o apucă de mână şi-i spuse:

— Ia taci, soro! Ştii c'ai haz? Cin' ţi-a mai băgat şi asta 'n cap?

Miţă pironi ochii pe Niţă şi-i răspunse apăsat:

— Bine, Niţă, tac, dar să știi... ca p'o regină.

●

Impresionat de lacrimile coanei Miţă, îmi luai rămas bun și eșii pe stradă.

Era zi rece de toamnă. Mergând, priveam ramurile desfrunzite, ce se mișcau a lene și începui să mă gândesc: „Biata coană Miţă! In curând, ea va da pământului aceea ce este orânduit ca fiecare să dea pământului, odihnindu-se alături de atâtea fiinţe adormite pentru vecie".

Prin minte începură să-mi defileze oameni, ale căror chipuri îmi erau cunoscute, și cu cât îmi aduceam mai bine aminte unde i-am văzut, cu atât durerea mea sporea pentrucă-mi dam seama că niciodată n'o să mai dau cu ochii de ei.

●

Cu o săptămână înainte de Sâmpietru, Miţă închise ochii. Toate îngrijirile au fost zadarnice.

Niţă se 'ntorsese de la cimitir cu cel mai bun prieten al lui, Nae Catifea și amândoi intraseră în prăvălie, lăsaseră din nou în jos obloanele și spuseră unui băiat să le aducă ceva de mâncare.

Băiatul le servi două farfurii cu ciorbă de potroace, pâine, un clondir de vin roșu, un sifon și câţiva ardei verzi.

Niţă înghiţi două linguri și se scutură:

— Nu pot, Nae, nu pooot, omule! Nimic nu se lipește de mine.

— Mănâncă în silă, Niţă! Par'că mie'mi arde de mâncare?

Nae storsese în farfuria cu ciorbă un ardei verde și mânca de credeai că se băteau lupii la gura lui.

— Ce vrei să faci, omul dacă nu mănâncă se prăpădește, spuse Nae, strângându-și buzele de usturarea ardeiului.

—Ce să mă fac la bătrânețe singur, Nae?

— Așa e omul, Niţă! Azi e, mâine nu e. Toţi pe rând. De'ngrijit, ai îngrijit-o destul, dacă Dumnezeu a hotărît s'o cheme lângă el! Poţi să te împotrivești lui?

— Ia, Nae, și ciorba mea, zise Niţă.

— S'o iau în silă, Niţă, — răspunse Nae, cu ochii numai la ciorbă.

Cât te-ai şterge la ochi, Nae goli și farfuria a doua.

—Ce mai avem, Petrică? întrebă Niţă pe băiatul din prăvălie.

— Varză cu carne, cârnaţi mari și mici, răspunse băiatul.

— Mănânci și varză, Nae, sau s'aducă numai patricieni și mititei? întrebă Niţă.

— S'aducă și niţică varză de gustare, răspunse Nae.

Niţă luă de câteva ori din varză, puse furculiţa pe farfurie și spuse băiatului:

— Mie să nu-mi mai dai nimic. Nu pot, nu pooot...

— Dacă nu vrei să mănânci ca mine'n silă, ce vrei să-ţi fac? spuse Nae, ştergând cu-o bucată de mămăligă grăsimea lăsată de varză pe farfurie.

Nae mai mâncă, în silă, trei mititei, un patrician și porunci să-i aducă al doilea clondir cu vin. După aceea el spuse lui Niţă:

— Dar să-ţi spun drept, Niţă c'așa înmormântare n'a mai văzut orașul.

Niţă începu să plângă cu hohote și abia putu să îngâne:

— Ca... p'o... regină, Nae, ca p'o regină...

QUINTUS

Varia

Durata vieţii umane

Durata vieţii umane a fost precizată de marele savant lyonez Auguste Lumière, cu ocazia unei conferinţe.

Durata medie a vieţii nu depășea optsprezece ani pe timpul Cezarilor romani.

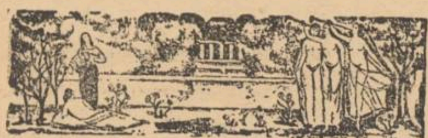
Această afirmare pare că e confirmată de studiul taxelor de pensiune și a inscripţiilor găsite pe pietrele de mormânt.

In Franţa, acum nouă sute de ani, longevitatea mijlocie era de douăzeci și opt la treizeci de ani.

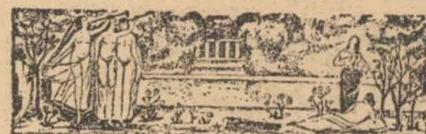
Inainte de 1789, vârsta era de treizeci și doi de ani. A atins apoi, treizeci și șapte de ani în epoca dintre 1800 și 1825, apoi patruzeci în 1850.

In 1911, ea ajunsese la patruzeci și șase de ani, iar astăzi, în cele mai multe colţuri ale Europei, longevitatea a depășit chiar cincizeci de ani.

Această creștere considerabilă a longevităţii medii se datorește, în cea mai mare măsură, progreselor higienei, care a triumfat faţă de cunoscutele epidemii de ciumă, holeră și tifos, ale căror revagii s'au exercitat cu furie din antichitate până în secolul trecut.

Răsfățata

— Pentru Păpușa, — începu prietena mea. — Știi! Așa-i spuneam noi, la pension; și pe urmă toată lumea îi zicea numai „Păpușa", ba și ea se iscălea astfel. Așa dar... Pentru Păpușa nu aveam iubirea bolnavă a mai tuturor colegelor mele, ci un fel de adorație. Din cauza asta nici nu încercam măcar să mă împrietenesc cu dânsa. De altfel, Păpușa mă ignora cu desăvârșire: Parcă nici nu existam. Ce vrei? Eu eram săracă, ea nespus de bogată; și nu pentru că era rea, ci din cauza creșterii pe care o primise, Păpușa avea pentru cei săraci un fel de desgust. (Cred că la ea a fi „sărac" era egal cu a fi „murdar").

La paisprezece ani, — vârstă la care am cunoscut-o eu, — Păpușa era mai mult scundă decât înaltă; plinuță, nu grasă; cu păr bogat, negru, lucios, revărsat în bucle pe umeri; obraz rotund cu pielița brună-roșcată ca a caiselor de specie rară; ochi negri, mari și râzători, sub sprîncene subțiri; gene imense, năsuc în vânt, gură mică, dar cărnoasă, cu dinți albi și mărunți, urechi cu loburile trandafirii...

Spre deosebire de colegele ei de clasă, care se străduiau să pară cât mai mult „domnișoare", — lungindu-și rochiile, schimbându-și pieptănăturile și afectând un limbaj și gesturi care le făceau stângace până la ridicol, — Păpușa, cu rochița tot scurtă, șosete, și moț în creștetul capului, se menținea în stadiul de fetiță. De aceia nu m'am mirat de loc, când am văzut-o în curtea pensionului — o vedeam prima oară — jucându-se cu „cele mici", adică cu elevele din curs primar. Se învârtea în cerc împreună cu ele și cânta, însoțindu-și cântecul cu gesturi:

„...Entrez dans la danse!
Faites la révérence!
Dansez! Dansez!..."

De obicei, copiii răsfățați prea mult acasă suferă când sunt internați în școli. Dar — contrariu tuturor regulelor — răsfățatul de acasă — părinții n'o aveau decât pe dânsa — continuase pentru Păpușa și 'n pension. Sufragioaica îi păstra regulat prăjituri, pe care i le aducea, triumfătoare, în recreație — ceiace n'o împiedica pe Păpușa să le risipească fără să le mănânce; elevele din toate clasele se credeau obligate să-i umple în permanență pupitrul cu bomboane și flori; directoarea o invita la ceai; profesoara de desen îi dăruia tablouri; cea de pian îi cânta bucățile preferate; cea de franceză recita — în ora de literatură — versurile care-i plăceau ei... Totuș, nimeni nu aștepta vreo mulțumire de la Păpușa. Pentru că — deși politicoasă — primea atențiile tuturor cu o indiferență care te-ar fi exasperat, dacă n'ai fi știut că i se părea natural să nu i se ceară nimic și în schimb să i se dea totul.

Așa mi s'a întâmplat și mie într'o zi, când, renunțând la rezerva-mi obișnuită, m'am hotărît să-i ofer singurul ban de aur pe care-l aveam; un dar dela cineva... (Auzisem că, după ce fusese colecționară de mărci, stampe japoneze, fluturi și altele, Păpușa ajunsese colecționară de... monete de aur). Dar ea m'a refuzat, spunându-mi scurt Mulțumesc... o am pe asta, — pentru ca apoi să-și continue lucrul întrerupt. (Picta, mi se pare). Ceia ce nu m'a împiedecat s'o... ador mereu.

E curios. In general, de rochiile pe care le-am avut nu-mi aduc de loc aminte; n'aș putea spune, ca atâtea alte femei; „eram îmbrăcată așa și așa..." Imi amintesc însă, ca de ceva extrem de important, de rochiile frumoase, fine, vaporoase — numai volănașe, pliseuri, broderii — ale Păpușii, cași de toate nimicurile care-i complectau îmbrăcămintea de fată tânără ce se îndărătnicea să rămână o fetiță delicioasă — dela cireșele de pe „capelină" și umbreluța de mătase roșie, până la pungulița de pai împletit, mitenele ajurate și evantaiul atârnat cu o panglicuță de mână. Astfel, îmbrăcată, o vedeam pe Păpușa sărind veselă în trăsura cu vizitiu și lacheu în livrele, jobenuri și mănuși albe, trasă la scara pensionului — și — aruncându-ne bezele cu amândouă mânile. Și nicicând nu-și merita numele mai mult decât în clipa aceia. Cu toate astea, nici șorțul de uniformă — care făcea din majoritatea fetelor niște mohorâte călugărițe — nu reușea să-i altereze înfățișarea. Poate și unde era confecționat dintr'un cașmir de cea mai bună calitate și lucrat impecabil? Dar nu, nu... Sunt sigură că nici o altă fată, îmbrăcată cu șorțul ei, n'ar fi fost ca ea; fiindcă Păpușa era simplu „păpușă" fără comparație...

Tot așa, îmi amintesc precis de zilele când — strânse grămadă în jurul ei — așteptam cu nerăbdare să-și deschidă cufărelul: deoarece consideram ca o favoare dreptul de a-i privi, nu de a-i atinge obiectele. Nu pentru că Păpușa ne-ar fi oprit — n'am auzit-o niciodată spunând cuiva: „Nu-ți permit" sau „Te rog să-mi dai pace!" nefiind sâcâită de nimeni — ci pentrucă nu îndrăzneam. Prea erau de tot drăguțe: săculețul de mătase albă în care-și ținea batistele; cutioara cu muzică; iconița de sidef; pușculița de porțelan; fotografiile cățelușilor și pisicuțelor de-acasă; epurașul de catifea cu clopoțel la gât. Păpușa primea încă jucării; mărțișoarele, creionașele și volumele din „Bibliothèque rose", pe care le scotea pe rând, în exclamațiile noastre. Și din toate — ca din tot ce aparținea Păpușii — se ridica un parfum subtil de levănțică, de verbină...

Din cauza asta, poate, m'am pomenit odată — eu, care socoteam stupide manifestațiile colegelor mele — strângând cu dragoste la piept selușul de lână albă, moale, pe care Păpușa — în goana ei spre „vorbitorul" unde-o aștepta una din rude (avea o droaie de: unchi, mătuși, veri, verișoare) îl uitase pe un scaun. Dar nu cred să se fi scurs cinci minute, că am și văzut-o în fața mea, privindu-mă cu ochi mai râzători decât totdeauna, pentru ca apoi să-mi smuncească șelușul și să se îndepărteze strâmbându-se și sărind într'un picior, ca un copil mic. M'am simțit atunci atât de umilită, încât, — dacă ar fi fost vorba de oricare altă fată, ași fi bătut-o. Dar pe ea cum aș fi putut?...

— Dacă insist asupra celor mai mici amănunte, e ca să înțelegi, ca să-ți dai seama...

Printr'a cincea, Păpușa ne-a părăsit; tatăl ei, care făcea parte din diplomație, fusese numit consul undeva... Dar cum rămăsese pensionul fără dânsa!...

Un interval de timp și eu, ca și celelalte fete, am fost — nu exagerez — disperată; pe urmă, însă, am început să mă deprind. De altfel, despre Păpușa, aveam într'una știri, dar nu direct dela ea căci mie nu mi-a scris niciodată —, ci prin alte persoane. Așa am aflat că: la început se găsea într'un pension la Paris; mai târziu că se stabilise cu mama ei — își pierduse tatăl la Nisa; și'n sfârșit, — acum câțiva ani — că se înapoiase în țară, se măritase, era fericită... Și că rămăsese tot „Păpușa".

Or, astăzi... Aruncându-mi ochii pe un ziar, am tresărit violent. Intre anunțurile mortuare era unul care, nu încăpea îndoială, vestea moartea ei. Păpușa moartă? Nu era posibil. Cu toate astea anunțul, recitit de câteva ori, nu făcea decât să-mi repete că: „Elena-Păpușa Dărăscu" (cum se numea acum) în etate de 33 de ani, încetase din viață; corpul îi era depus la capelă... M'am îmbrăcat repede și m'am urcat în tramvaiul care m'a lăsat la poarta cimitirului. Dar de unde până atunci durerea mă zăpăcise cu totul, dintr'odată, calmă și perfect lucidă, m'am văzut stăpânită numai de curiozitate. Mă gândeam; oare cum o fi moartă? Desigur tot frumoasă, tot zâmbitoare, adevărată păpușă culcată într'o cutie de mătase, printre flori rare, scumpe... Și mă simțeam rușinată de buchețelul de narcise pe care-l cumpărasem, în fugă, dela o țigancă. Ei bine! Dacă ai ști!...

Când am intrat în capela cu draperii negre, plante și flori pe catafalcul din mijloc, singurul, era depus un cosciug, în care un bătrânel cu barbă parcă dormea, vegheat de făclii, candele și plânsul discret al unor doamne îndoliate. Unde era Păpușa?...

Incredințată că se trecuse greșit în ziar și trebuia să fie la alt cimitir, mă pregăteam să mă retrag, când un om dela ușă m'a întrebat curios:

— Căutați un mort?

— Da. (Și i-am spus numele).

— O fi jos în subsol. Se depun și acolo morții. De! Nu poate oricine să plătească prea scump. (Se vede că omul acela nu știa că pentru Păpușa nimic nu trebuia să fie prea scump).

Am coborât, totuș.

Niște trepte mucede, o răceală de ghiață, un culoar întunecos și... la capătul lui... Inchipuește-ți! Păpușa era acolo.

Pe-un catafalc sărac, dintr'un sicriu ordinar (cu dantelă oribilă de hârtie) răsărea un cap mic cât un pumn — cu trăsăturile atât de descompuse hidos; un trup topit, distrus, îmbrăcat cu o rochie verde — culoare pe care Păpușa n'o putea suferi — și din mătase proastă, acelea pe care le poartă slugile; picioare umflate, încălțate în niște pantofi enormi; mâni discarnate, fără nici un inel pe deget, nici măcar semnul de alianță. Și nimeni lângă ea, nimeni...

Mă credeam prada unei farse sinistre. Și totuș... era Păpușa. Pe crucea rezemată de zidul umed, o mână greoae îi scrisese numele. Dar cum i-l scrisese cu litere mari, de tipar, și numele ei apărea schimonosit, ca și dânsa. Deci nimic nu mai rămăsese.

Dar unde era acel soț „sdrobit de durere" — care-i anunța moartea în ziar? Unde toată droaia de neamuri? De ce nu-i aprinseseră o candelă la căpătâi și n'o împodobiseră c'o floare? Și cum se îndurau s'o lase așa singură, părăsită?...

Am lăsat să-mi cadă lacrimile pe obrajii ei — cine știe? Poate eram singura care-o plângeam — și-am început să risipesc asupră-i bietele mele narcise. Atunci mi s'a părut că pleoapele învinețite se mișcă ușor și genele imense — singura amintire din Păpușa — clipesc, clipesc... Ingrozită, am părăsit în goană capela, cimitirul...

— Și acum, — închee prietena mea — stau și mă întreb: Ce dramă s'a petrecut cu Păpușa? Ce secret duce cu ea în mormânt? Și de ce s'a jucat viața astfel cu dânsa?... Tu ce crezi?

Aș fi vrut să-i răspund ceva, dar nu puteam.

Inaintea mea, Păpușa — pe care n'o cunoscusem niciodată — se învârtea într'un cerc de fetițe și cânta cu ele:

„Dansez! Dansez!..."

EUGENIA PETRESCU

Cronica modei

Pentru a-ți reînoi toaleta e destul uneori să schimbi pălăria. Luna Mai ne pune la îndemână feutrul în culoare deschisă și paiul delicat. Canotierul rămâne pentru sezonul acesta marele favorit: calota plată, borurile drepte și în formă, el este coafura cea mai cochetă și mai primăvăratică. Pe timpul acesta al Expoziției 1937, e, în acelaș timp, cea mai plăcută amintire a Epoziției din 1900. Negru lucios, negru adânc de cărbune sau mat, mai toate conotierurile au, drept garnitură, un capăt de panglică de culoare vie sau o cravată baiaderă ecosez.

Bretonul își are și el credincioasele sale. Mai înalt în față și mai îngust în spate, se face mai ales în pai gros împletit și se poartă cu preferință în culoare neagră. Pălăriile mici din torsade de panglică gros grain, de multe ori în culori foarte vii, pierdut într'o movilă de buclete și acoperit de voaletă zbârlită, cu o tufă de flori pe partea dreaptă.

Marchizul, după o eclipsă mai lungă sau mai scurtă, reapare regulat în galeria pălăriilor moderne. Cât despre voaletă, ea este departe de a mai răspunde definiției dată în Larousse, de „văl ușor, care acoperă fața femeilor" și mai ales nu servește câtuși de puțin să acopere fața femeilor, căci în primul loc se confecționează din rezilie, dantelă sau tul și apoi se oprește la vârful nasului lăsând cu totul descoperită gura și zâmbetul, partea de jos a feței, adică cu totul contrariu vălului după moda turcească și acoperind, cu umbre și mister, privirea, oglinda sufletului. Ea se fixează definitiv pe pălărie, făcând un tot cu ea Uneori se înoadă sus, pe calotă, lăsând să atârne un capăt la o parte, alteori se așează în jurul calotei, cu marginea întoarsă ca o batistă, sau atârnă de jur împrejur ca un volan de dantelă, mai lung în spate decât pe părți.

Seara voaleta se poate preta la tot felul de combinații romantice. De pildă, pe o calotă de lame de aur, un văl din țesut auriu, sămănat cu stele peste tot, înconjoară chipul frumoaselor cu o aureolă de zâne, ca sub un clopot transparent. Sau se formează, din tul scrobit, un „chou" la o parte prins cu o bijuterie scânteetoare și îmbrăcând capetele cu un „halo" poetic și misterios.

Cu pălăriile la modă în acest sezon se cere nu numai o coafură impecabilă, ci și un machilaj inalterabil. Un machilaj bine făcut, pe o epidermă rău pregătită, sau o epidermă, îngrijit tratată sub un machilaj rău aplicat, este neînchipuit de neestetic. Din fericire produsele caselor din Paris, importate direct, în propriul lor ambalaj, dela casele speciale, așa cum se găsesc în saloanele d-lui Gros, în splendidul Blok al d-lor Malaxa-Ioanide, în care domnișoarele Barca și-au redeschis deliciosul colțișor „Mignon", vor ajuta pe cele mai exigente elegante să-și facă chipul în coloritul cel mai potrivit și mai inalterabil, fie în sporturi, în călătorii, cași în cursele prin expoziții și în reuniunile mondene, sau la supeurile din restaurante.

Nu uitați să puneți dimineața, în apa în care vă spălați puțin borax de sodiu și câteva picături de amoniac.

BITRIX

Arta lui Topîrceanu

Arta lui Topârceanu, scriam acum câțiva ani în urmă, este un adevărat joc intelectual. Din joc a păstrat poetul savoarea comicului copilăresc, veselia limpede și senină, care provoacă aceiași veselie la cititor: râsul plin și satisfăcut, analog cu al unui spectator care urmărește succesul unui luptător într'un joc de întrecere. Un adevărat joc de inteligență și nu de vorbe de spirit strălucitoare. Joc intelectual în care virtuozitatea formei, siguranța și precizia loviturilor de creion, ca și trăsăturile de condei, presupun aceiași stăpânire de sine și a mijloacelor de luptă, aceiași minte lucidă și acelaș sânge rece ca în ori ce bun jucător.

Bunul jucător poate să ardă și să clocotească în interiorul său. Jocul său însă e strunit sever, pentru a se păstra în formă și a-și atinge țelurile fără greș. Topârceanu nu mânuește numai o formidabilă *îndemânare verbală*, ci desfășoară jocul unei nesecate fantezii, o vertiginoasă putere de invenție și spontaneitate. Râsul provocat de el este o formidabilă descărcare sufletească a impresiilor culese din spectacolul tuturor lucrurilor idioate și nebune, care se petrec în viața aceasta de toate zilele și se păstrează de fiecare, în partea cea mai secretă a vieții interioare. De aceia are un caracter atât de franc și de firesc, de aceia râdem, citindu-le cu toată inima.

Dar arta sa nu e numai joc. Dispoziția emotivă a humorului său face de multe ori ca poetul cu aceiași trăsătură de spirit să ne provoace râsul și înduioșarea. In muzica poeziei sale răsună adesea două note în acelaș timp: una clară și veselă, alta, acompaniind în surdină, gravă și adâncă, răsfrângând o tristeță tainică, de un lirism turburător, ca o muzică prohibită. El exprimă acea dispoziție a firii omenești și în special a firii omenești din vremurile de azi, de a râde, pentru a nu plânge. Aci stă vitalitatea humorului său.

Este Topârceanu un poet mare sau unul minor? Iată o întrebare pe care nu mi-am pus-o niciodată și pe care cred, nu și-o pune nici unul din cei care-i învăță versurile pe de rost, spre a le avea la îndemână ca o delectare rară și desăvârșită. E pur și simplu *un poet autentic*, care și-a găsit forma unică și desăvârșită, de cum a luat condeiul și a scris, indiferent de sfera universului pe care l-a redat.

Sunt „parodiile originale”, pastișe îndemânatice, în genul acelor banale și prea cunoscute „à la manière de..?” „Pagini modeste de critică literară în pilde”, le numește Topârceanu însuși, conștiincios și precis! „Critică literară prin pilde”, în care se accentuiază o linie, se schimbă o perspectivă, se exagerează o atitudine, caracterizându-se astfel o personalitate, calificându-se o operă, evocându-se un climat și numai prin opere. In humorul, cași în întreaga operă a lui Topârceanu este o luminozitate de om al soarelui, o admirabilă animalitate poetică, în care parcă germinează, cu energia crudă a câmpului, versurile odată cu viața.

Apoi, aceste versuri, organizate în adâncurile ființei, es la suprafața minții în forme, pe care singure și le-au

ales, având desăvârșirea florilor create în mod firesc sub influența luminii polarizate a soarelui.

Claritatea, desăvârșirea și frumusețea impecabilă a formei, nu trebuie să ne înșele asupra complexității artei lui Topârceanu. Inspirate din asprimea țărănească a muntelui, versurile sale es limpezi și strecurate la lumină ca apa izvoarelor ce vin din adâncuri depărtate. Ele se găsesc *dintr'o dată* pe planul poeziei moderne din timpurile de după epoca Iosif-Anghel-Mirea.

Deaceia dacă răsună, uneori, în poemele sale de derâdere socială sau metafizică, ecoul vechilor saturnale, disciplinate după poruncа *nouă* a ritmului și numărului, de cele mai multe ori, însă, se înfiripează, în ele, ușoare, jucăușa, drăceasca eliberare a unui om burlesc de sud, imitând sau parodiind elanul creator... Semnificația artei sale este profundă și complexă, deaceia cei ce l-au înțeles, cași cei ce numai i-au bănuit, în parte, înțelesul, îl iubesc cu credință și statornicie. Iar restul îi poartă recunoștință pentru râsul plin, fără altă preocupare și pentru veselia reală și sinceră pe care i le datoresc. Pentru strălucirea neîntrecută a imaginilor și muzicalitatea poemelor, îl vor păstra în amintire toți acei care iubesc frumosul și citesc literatura bună. Aceasta e gloria lui și nu e puțin lucru.

IZABELA SADOVEANU

Editori și Edituri

In țările romîne

Cași în țările din apus și la noi, în trecut, meseria de editor precum și comerțul de librărie nu s'a bucurat de mare considerație nici din partea statului, nici din partea publicului.

In țările noastre, la începutul veacului al XIX-lea, prin editură se înțelegea numai tipărirea cărților religioase și a celor didactice, ambele, în acelaș timp, fiind monopolizate de stat, atât din punct de vedere editorial cât și comercial.

Statul era la începutul organizației sale și avea nevoie imperioasă pentru complectarea aparatului de stat — de funcționari — și cum învățământul era în fașă toate silințele au fost îndreptate în a căuta să se atragă, către școală, o populație cât mai numeroasă, din care să se poată împlini nevoile.

S'au căutat să se facă toate avantagiile posibile, învățământul ajungând de fapt aproape gratuit.

Cărțile și rechizitele școlare erau editate de stat și împărțite elevilor prin profesori, așa că nu se simțea nevoe nici de editori, nici de librari. Elevii încă din clasa a IV-a primară erau momiți spre funcțiuni, fie ca profesori în școalele primare rurale și urbane, fie ca funcționari în diferite birouri. Era îndeajuns un scris frumos, o citire corectă și câteva noțiuni de cunoștințe generale pentru ca cineva să devină un funcționar destoinic în serviciul statului.

De aceia statul, pentru trebuințele lui și-a întemeiat, la început, două tipografii, înzestrate cu mașinăriile cele mai perfecționate, o tipografie religioasă numită „a Mitropoliei” și alta didactică numită „a școalelor” ce-și avea localul pe lângă colegiul „Sf. Sava”.

Aceste două edituri cu librăriile respective satisfăcând în totul trebuințele statului, editurile particulare erau socotite ca și inexistente și deci statul n'avea trebuință să se gândească la sprijinul acesta, căci nu-i trebuiau decât cărți religioase pentru nevoile cultului și cărți didactice pentru nevoile școalei și le avea pe amândouă din belșug, cerințele fiind foarte reduse.

Cărțile de literatură nu interesau încât erau lăsate în seama particularilor care, observând că nu găsesc debușeu de desfacere pentru asemenea lucrări, le-au neglijat ocupându-se numai cu ceiace cerea gustul publicului cititor.

Se cereau și se tipărea, de inițiativa particulară, foarte puține gazete; și acestea în număr destul de restrâns, și apoi cuplete, cântece haiducești, doine, vodeviluri, povestiri ușoare de romane, din faptele haiducilor și altele.

Editarea acestor mici publicațiuni era pe seama autorilor care, pentru ca să le vândă, erau nevoiți să meargă cu coșul, plin cu asemenea cărticele, de altfel foarte eftine, din târg în târg și să-și strige marfa.

Așa s'a început la noi comerțul de librărie atât în Țara românească cât și în Moldova, în prima și la începutul celei de a doua jumătăți a secolului al XIX.

Cilibi Moise, supranumit „Vestitul din Țara Românească”, scriitor popular între 1815-1869, și-a răspândit numeroasele sale *„apropouri”* foarte spirituale, umblând cu coșul de cărticele din târg în târg, în tot cuprinsul țării.

Anton Pan, hazliul scriitor popular dintre 1794—1854, deasemenea a umblat cu coșul de cărticele prin târguri răspândindu-și atât cântecele populare cât și proza și poezia sa humoristică. *Indreptătorul bețivilor 1832*, *Căutătorul beției* 1851, *Triumful beției* 1852, *trilogie a beției*, așa s'a răspândit în popor și a deschis pofta de citit în publicul românesc. Apoi poeziile sale de erotism și ironie, *Spitalul amorului*, tot așa s'a răspândit în publicul cititor între 1850—1852 ca și fabulele sale: *o șezătoare la țară 1851*, în care Moș Albu își povestește rătăcirile prin sate și în care găsim preoți, ghicitori, anecdote, etc. Apoi *Nastratin Hogea*, *Povestea Vorbei*, etc.

Acesta era comerțul de librărie la începutul veacului al XIX în Țara românească.

Deasemenea în Moldova:

Samoil Șaraga și *Elias Șaraga* tot în felul acesta, umblând cu coșul de cărticele din iarmaroc în iarmaroc, au reușit să desvolte gustul cititului în marea masă a poporului, neglijată de guvernanți care aveau alte griji și alte nevoi de împlinit mult mai urgente, pentru trebuințele statului.

In legătură cu felul cum se făcea comerțul de librărie în trecut avem următoarea poveste, ce o dețin de la Ișil Șaraga, directorul editurii Socec și Comp. S. A. și fiu al lui Samuil Șaraga.

Prin perigrinările lui cu coșul de cărticele, Samuil Șaraga ajunge și la târg la Cucuteni; și după ce-și desface parte din marfă, obosit, se retrage la umbra unui salcâm să se odihnească puțin.

Pe când stătea să se întremeze fiind sdrobit de arșița soarelui, căci târgul era pe timp de vară, observă în bătătura casei de alături niște copii ce se jucau cu niște resturi de săgeți și alte cioburi care i-au atras repede atenția că sunt lucruri de valoare. S'a apropiat de copii, i-a înblânzit cu câteva acadele și apoi i-a luat la descusut de unde au obiectele cu care se jucau, după ce mai întâiu pusese stăpânire pe ele, cu alte câteva acadele împărțite cu dărnicie copiilor.

In neștiința lor copiii i-au arătat malul sub care le-au găsit spunându-i că alți prieteni ai lor au încă mai multe obiecte de felul acesta.

După ce și le-a procurat și pe acestea, răscumpărându-le deasemenea cu acadelele respective, a doua zi a mers în persoană să vadă malul miraculos, unde după îndemnul lui „badea Ion”, tatăl copiilor, căruia i s'a făgăduit o cincizeacă de rachiu, a scormonit și a scos la lumină alte cioburi importante.

Inzestrat cu numeroase vestigii, din epoca preistoriei noastre, Samuil Șaraga a venit acasă la Iași și aici a arătat lui Nicolae Beldiceanu comoara ce o avea. Acesta i-a luat, răsplătindu-l pentru osteneală, bogăția ce o dobândise și-i promise ca să meargă și el să vadă malul miraculos.

Cum Beldiceanu tot amâna plecarea, Șaraga a reușit să-l decidă arătându-i că în drumul lor se vor abate și pe la Cotnari, unde avea să-i mai arate și alte lucruri mai importante.

Intr'o zi însfârșit Beldiceanu porni cu Șaraga într'o haraba moldovenească, închiriată din Iași; și astfel se descoperi renumita stațiune preistorică a „Cucutenilor”.

Negoțul și afacerile frumoase ce le făceau cei doi Șaraga la Iași și în împrejurimi a pus pe gânduri pe H. Șteinberg, din București, și într'o bună zi, se pomeniră cu el la Iași făcându-le o concurență strașnică.

Acestea sunt primele începuturi de librărie în Principatele române în prima jumătate a veacului al XIX-lea și aceștia au fost primii pioni ai răspândirii gustului de citit la noi.

MIH. POPESCU

Cronica cinematografului

Păianjenul

Avantajul filmelor detective cu William Powel este că în fiecare se găseşte câte o inovaţie în structura technică a povestirii poliţiste.

„Tripla enigmă" — primul mare film poliţist al acestui actor — ne prezenta un erou care, la fiecare două zile, emitea o nouă teorie interpretativă a misterului criminal. Ipoteza părea impecabilă şi miraculos explicativă, cu explicaţia unui singur fapt...

Deci, la coş ipoteza, şi la vânat după o alta, care la rândul ei se dovedea perfectă. Şi fapt deosebit de savuros, noua teorie lămurea lucrurile în totul altfel decât toate cele precedente, faptele orânduindu-se în chip total diferit decât fuseseră înainte. Adevărul e deci descoperit. Atâta numai că, şi aci, există o mică fisură. Ce păcat! Va trebui s'o luăm dela capăt cu investigaţiile!

Şi aşa, suntem duşi din ipoteză în ipoteză, din teorie în teorie, din punct de vedere în punct de vedere până ce, brusc, fără să fi prins de veste, enigma se limpezeşte. Şi atunci pricepem totul. Pricepem şi ce proşti fusesem de a nu fi gândit la asta dela început.

Astfel se petrec lucrurile în primul film „detectiv" al lui Powel. In ultimul („Nick, gentleman detectiv") avem cu totul alt climat poliţist. Detectivul nostru lasă pe vinovaţi să se „ardă", să se trădeze, să scape un cuvânt sau un gest revelator. Dar el, personal, aproape nu face investigaţii (dar am vorbit de asta mai pe larg săptămâna trecută).

In „Păianjenul" găsim de asemeni o inovaţie interesantă. Este, în rezumat, povestea unui „detectiv fără voie", a unui om care nu numai că nu-i poliţist de meserie, dar pe lângă alte toate, mai are şi profunda oroare de tot ce e investigaţie poliţienească, oroare datorită atât temperamentului său naturalmente pacific, cât şi — adică mai ales — datorită exasperării sale în faţa unei neveste incorijibil pătită de mania misterelor detective.

Ca şi în „Nick", nevasta e proştuţă şi entuziastă. Descoperirile ei, făcute nu din talent ci din oarbă întâmplare, ajutată de împrejurarea că tot timpul eroina se „află în treabă" cu câte o chestiune criminală oarecare — cu toate acestea descoperirile ei, exact ca şi în „Nick", duc, fără voie, la dezlegarea misterului.

Decât, acelaş peisaj (o toantă înfocată ale cărei fantezii utopice aduc, fără voie, clarificarea enigmei) este combinat aci cu priveliştea unui bărbat — care sincer are oroare de meseria de poliţist (el este medic, şi-i obligat să se ocupe de afacerea omorului numai fiindcă un hazard nenorocit a făcut ca el să fie primejdios implicat şi inculpat).

Filmul mai are două calităţi.

Este interesant, documentar vorbind, pentru că ne prezintă aspecte din ciudata şi complicata viaţă sportivă, comercială, financiară şi penală a turfului şi pariurilor mutuale.

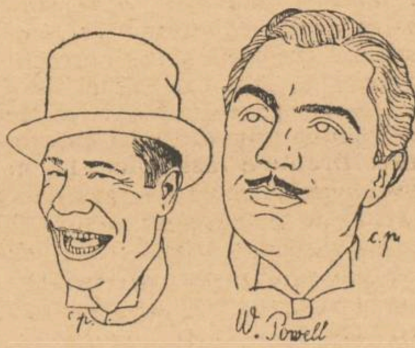
In al doilea rând, e presărat cu zeci de detalii amuzante, cu „gag"-uri de foarte bună calitate.

Un sfat, însă: dacă nu venim dela început, şi dacă nu suntem foarte atenţi la desfăşurarea faptelor, riscăm să nu mai pricepem nimic. Dacă însă urmărim cu luare aminte, complexitatea, din contra, ne pasionează şi limpezirea ei prin simplificare, la deznodământ, ne devine cu atât mai agreabilă.

Incă un cuvânt. Am primit mai multe scrisori dela cetitori şi cetitoare care se plâng de scurtimea acestei cronici. Ţin a informa publicul că această scurtime nu este o vină a mea, ci o necesitate, impusă mie, de direcţia revistei, care, de când a schimbat formatul publicaţiei, a socotit să sporească numărul rubricilor în detrimentul volumului fiecăruia. Dealtfel, chiar subsemnatului autor al acestor rânduri, i s'a propus să mai scrie regulat încă o rubrică de mici polemici cu caracter cultural, ceeace suspomenitul subsemnat după toate probabilităţile va accepta.

Sirena

S'a jucat la cinematograful „Savoy" un film în care cunoscuta Dolores del Rio era încadrată de cei doi nu mai puţin cunoscuţii Chester Morris şi Richard Dix. Incadrarea prezintă o deosebită însemnătate fiindcă Morris şi Dix seamănă în mod impresionant unul cu altul. Ceva şi mai extraordinar: cei doi artişti nu samănă de loc cu nici unul din colegii lor californieni. Aşa că au o remarcabilă originalitate fizionomică faţă de „terţi",

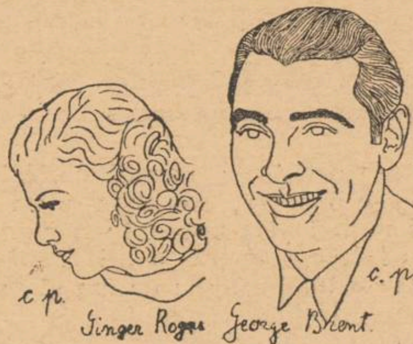
pierzând însă orice personalitate fizică „între ei". Şi asta fără a părea, de fel, gemeni (ceeace ar fi fost un cusur, căci geminalitatea ar fi luat orice merit asemănării şi hazardului care făcuse aproape identici pe doi oameni veniţi din locurile cele mai depărtate).

Cei doi eroi, dacă samănă calitativ, în schimb diferă cantitativ. Căci Dix este el exact ca Morris, dar ceva mai mare, mai masiv, mai acuzat în toate gesturile şi trăsăturile. Cei doi amici sunt perfect la fel; dar între ei este o simplă „deosebire de grad". Şi această situaţie regisorul american a urmărit-o până în cele mai mici detalii. De pildă amândoi sunt ofiţeri de marină. Aşa dar imposibil de a diferi prin costum astfel cum gemenii îşi panaşază ghetele sau cravatele pentru comoditatea populaţiei. Cei doi camarazi sunt obligaţi să umble îmbrăcaţi riguros la fel. Dar şi aci regăsim „diferenţa de grad", (la propriu şi la figurat). Căci pe mâneca lui Dix se află patru trese de fir, pe când pe tunica lui Morris nu sunt decât trei...

Dar — vă veţi întreba — la ce bun această asemănare fizică? La ce a fost ea utilizată artisticeşte şi psihologiceşte?

Aici e interesul filmului. Ni se dezvoltă, prin fapte, ideea foarte psihologică a lui „totul se repetă", a lui „nimic nou sub soare", a lui „tot-aia-şi-tot-aia", într'un cuvânt aspectului automat al vieţii.

In centrul interesului se găseşte o femee, damă de consumaţie într'un local mai de grabă luxos. Asemenea femei au două particularităţi: sunt în fond „fete-bune", iar în mod obicinuit şi practic sunt incurabil ticăloşite. Amestecul acesta de noblețe care nu poate răbufni decât la zile mari, în mod curent înăbuşită fiind de tirania unui mecanism monoton şi stereotip al evenimentelor, a fost foarte artistic redat filmul american. Iată. Femeea noastră duce o existenţă invariabilă, debitând nenumăraţilor clienţi masculini aceeaş poveste, cu aceleaşi vorbe şi aceleaşi trucuri. Pe toţi clienţii îi consideră ca exact la fel, ca nişte mărfuri identice, în ciuda infinitei lor varietăţi de tipuri. Decât, de două ori profesionista noastră procedează altfel. Două accidente. O dată, găseşte un ofiţer de marină care o tratează ca pe o prinţesă virgină, şi se căsătoreşte cu ea. Altă dată, se îndrăgosteşte ea-însăşi de un ofiţer. Ambele operaţiuni— atât de diferite—sunt amorsate cu absolut aceleaşi fraze, şi chiar continuate în cadrul unor situaţii perfect asemănătoare. Iar cei doi eroi ai acestor două sentimente atât de distincte sunt

cei doi camarazi marinari, Dix şi Morris, Dix — cu aspect mai brutal, fiind bărbatul, omul naiv şi candid — iar Morris, cu aspect mai fin şi mai boieresc, fiind Don Juanul cinic.

Fiindcă cei doi rivali erau amici, şi fiindcă întâmplarea face ca duşmănia să se prefacă într'un dispreţ comun şi suveran pentru „Femee" (se putea preface şi, invers, fosta prietenie în duşmănie definitivă; ambele ipoteze sunt egal de verosimile); fiindcă, deci, s'a întâmplat aşa şi nu altfel, cei doi amici îşi continuă marinărescul lor ocol ni jurul lumii, mai împreună ca nicio-dată, în timp ce nefericita prostituată, care avusese în decursul acestui film un acces de generozitate (foarte eficace, căci a produs salvarea vieţii lui Morris şi împăcarea celor doi camarazi pe spinarea ei, a salvatoarei) — nefericita noastră damă îşi continuă profesiunea, mai singură ca niciodată, şi rostind cuvinte mai identice ca totdeauna cu toate cuvintele pe care le-a fost spus ea în decursul zilelor invariabile ale atât de variabilei sale cariere.

Dolores del Rio nu este ce se putea mai bun pentru acest rol. Deasemeni ivem impresia că pentru redarea tuturor situaţiunilor despre care vorbeam mai sus nu s'a cheltuit toată imaginaţia pe care subiectul ar fi meritat-o. Dar, în schimb, este incontestabil că toţi actorii (în deosebi cei doi marinari) sunt perfecţi, că toate — dar absolut toate — detaliile se potrivesc cu atmosfera pe care ele trebue să o evoce. Iar impresia generală de „insuficient" pe care o avem se datoreşte poate şi puţinătăţii materiale a unui simplu film, mult prea scurt pentru o idee, pentru un subiect atât de profund. Este cusurul inerent unei mari calităţi. Iată de ce acest film, care — o înţeleg prea bine — poate trece neobservat, marchează totuşi un moment de inspiraţie cinematografică dintre cele mai interesante.

D. I. SUCHIANU

Viaţa teatrală

Premiul Teatrului Naţional pentru literatura dramatică românească

Răposatul Alexandru Mavrodi a instituit în ultimii ani ai directoratului său un premiu destinat să răsplătească cea mai bună lucrare dramatică românească jucată pe scena Teatrului Naţional în decursul unui an de zile. Dacă nu ne înşelăm, cel dintâi premiu a fost acordat piesei „Titanic-Vals".

Ideia fostului director al Teatrului Naţional fusese cum nu se poate mai bine venită, făcându-se un pas hotărâtor pentru încurajarea literaturii dramatice româneşti. Roadele acestei încurajări nu au întârziat să se întrevadă. După „Titanic-Vals", premiul s'a acordat în anul următor unei admirabile lucrări datorită colaborării d-lor G. Ciprian (autorul „Omului cu mârţoaga") şi I. Luca, intitulată „Juda". Piesa, deşi nu a avut decât un succes de stimă, marele public abţinându-şi prezenţa, este totuşi una din cele mai valoroase lucrări de după războiu. De o tensiune dramatică ce nu scade la nici un moment şi scrisă într'o limbă din cele mai bogate, „Juda" a produs la premieră o adâncă impresie asupra publicului.

Ilustrând valoarea acestor două piese, premiul Teatrului Naţional intrase pe calea marilor realizări. După un început atât de strălucitor, toate speranţele de a se vedea ridicarea nivelului literaturii dramatice româneşti, erau întemeiate. Iată însă că lucrurile s'au oprit aci. In anul imediat următor, nicio lucrare nu a putut fi distinsă, iar premiul s'a împărţit între d-nii Calboreanu, D. Grigoriu şi Soare Z. Soare pentru realizările lor artistice, dar nicidecum literare, d-lor neprezentând nici o lucrare comitetului de lectură. In anul trecut, premiul s'a scindat, jumătate din el acordându-se unei lucrări meritoase, dar departe de a fi o capodoperă, „Umbra", d-lui V. Voiculescu, autorul acelei piese atât de interesante „Fata Ursului".

Anul acesta, premiul s'a împărţit din nou. Trei pătrimi au fost acordate d-nei Claudia Millian pentru piesa „Vreau să trăesc", iar o pătrime d-lui I. Valjean pentru comedia „Generaţia de sacrificiu".

Suntem bucuroşi de premiera d-nei Claudia Milian, iar calităţile piesei „Vreau să trăesc", le-am subliniat la timpul lor, în cadrul acestei rubrici. Cât despre „Generaţia de sacrificiu", ea se prezintă ca o foarte agreabilă comedie de salon, cu un netăgăduit fond de satiră.

Evident, ambele lucrări meritau cu prisosinţă distincţiunea ce li s'a acordat. Tot atât de evident apare însă faptul că departe de a fi evoluat, literatura dramatică românească este într'un regres vizibil. Dovadă este chiar deciziunea comitetului însărcinat să distribue premiul, care negăsind piesa d-nei Milian capabilă să suporte ea singură greutatea unui premiu atât de însemnat — şi fără îndoială „Vreau să trăesc" este cea mai izbutită lucrare românească reprezentată în actuala stagiune — a încercat să caute încă o piesă care să fie demnă, măcar de o premiere parţială, ceeace nu a găsit.

Regulamentul a trebuit să fie călcat — se crease deja un precedent în anul 1935 — şi s'a acordat o pătrime din premiu, unei lucrări creată acum opt ani, dar reluată în actuala stagiune. Ori regulamentul este categoric: premiul se acordă unei piese jucată pentru prima oară în anul distribuirei premiului.

Literatura dramatică românească este într'o vădită scădere. O dovedeşte atât nivelul pieselor reprezentate în ultima vreme, cât şi eforturile membrilor comitetului de a găsi lucrări care să merite acordarea premiului Teatrului Naţional.

GH. NENIŞIOR

Cartea românească

Cronica literară

Nae Ionescu, Roza vînturilor

Iată o nouă carte de ideologie a unui jurnalist, după aceea a d-lui N. Roşu. Dar ce deosebire! In locul penibilelor confuziuni ale aceluia (dovadă a unei totale lipse de cultură) opiniile unui universitar bine informat, inventator de idei, pornit spre argumentaţiune şi analiză logică, exprimând în articole de gazetă idei mai potrivite pentru o carte. Evident, ideile d-lui Nae Ionescu sunt discutabile, dar ele rămân cu o latură pozitivă, aceea a seriozităţii lor. De altfel, discutând şi respingând, trebue să acceptăm probabilitatea caracteristică oricărei adevărate discuţiuni, ca noi înşine să greşim.

In postfaţă cu care editorul, d. Mircea Eliade, însoţeşte culegerea (căci avem de a face cu o culegere de articole din ziarul *Cuvântul)* ni se spun unele lucruri cam turburătoare. Mulţi din noi au urmărit activitatea jurnalistică a d-lui Nae Ionescu şi cei mai mulţi (vorbim de acei oameni care nu abuzează de cuvinte) au rămas cu impresiunea că această activitate este onorabilă, dar afară din graniţele realităţilor noastre. Editorul ,bizuindu-se pe cursurile dela Universitate ale d-lui Nae Ionescu, cursuri nepublicate şi necunoscute publicului intelectual mai larg, face afirmaţiuni care strică scara noastră de valori. Pentru dânsul omul de carte onorabil care se chiamă Nae Ionescu este exponentul unei epoce, este producătorul unei mari revoluţii, este un factor fără de care nu se poate explica „ viaţa civilă a României moderne", este o personalitate covârşitoare a culturii noastre care se figurează grafic aşa: Eminescu, Hajdeu, Iorga, Pârvan, Nae Ionescu. „Când se va scrie istoria problemelor filozofiei româneşti, se va vedea că vreme de 15 ani de zile, noi am fost *contemporani* Europei numai prin cursurile profesorului Nae Ionescu".

D. Nae Ionescu nu e un filozof, e caşi Isus un „învăţător". Prin metodă şi prin înţelepciune el e Socrate al României.

Desigur cine cunoaşte stilul bombastic al d-lui Mircea Eliade (îl rugăm să nu se supere) va scădea cu un portativ acest imn, mai cu seamă că printre elevii „atât de personali, atât de rotunjiţi sufleteşte" ai „învăţătorului" sunt şi filosofii Mircea Vulcănescu şi G. Racoveanu, probabil şi aceştia tot socratici, fiindcă până acum nu le cunoşteam nicio operă.

Care este gândirea „învăţătorului", după d. Mircea Eliade? Invăţătorul al cărui nume „s'a întins dealungul ţării transfigurat de mit sau însângerat de veninul magnific al urii" aplică la curs technica socratică. El vorbeşte fără niciun sistem în vedere, în scopul de a produce în ascultător neliniştea metafizică, urmărind să provoace înaintea oricărei organizaţiuni filosofice „trăirea" problemelor, „experienţa", „aventura". Când ceva i se pare nelămurit, profesorul îşi mărturiseşte cu inocenţă nedumerirea, aşteaptă ca problema să rodească singură, să se deslege dela sine. Invăţătorul porneşte dela conceptul de viaţă, socotită ca o dramă istorică a umanităţii, ca suferinţă, şi-i scrutează finalitatea pe care o descoperă în mântuire (soteria) prin omenirea întreagă (simpatie) în absolut. Viaţa este faptul primar privit ca un ce organic şi destinul este direcţiunea ei. Aceasta e pe scurt poziţiunea faţă de lume a învăţătorului. Cu foarte mare uşurinţă se pot scruta izvoarele acestei gândiri. Filosofia mai veche se bizuia aproape în întregime pe întrebarea asupra principiilor. Deposedată de ştiinţe de această problemă, filosofia a început să se ocupe exclusiv cu destinul omului şi să devină ontologică. Cu alte cuvinte ea a început să se apropie de teologie. De aci un interes deosebit pentru gândirea asiatică sau pentru sistemele esoterice care toate au în vedere perfecţiunea interioară. Noţiunea de destin a devenit prin Spengler şi Keyserling de o aşa banalitate încât ne miră că d. Mircea Eliade îşi închipuie că folosirea cuvântului în presa românească este o urmare a înrâuririi d-lui Nae Ionescu. De altfel în acea metodă de a gândi în libertate, fără dogmatism, de a trece fără temere printre contradicţii, de a înrâuri direct asupra discipolilor trebue văzută deadreptul influenţa şcolii de înţelepciune dela Darmstatt, adică a lui Keyserling. Neliniştea, tragismul vieţii, iraţionalismul, toate astea vin dela Martin Heidegger, dela Kirkegaard şi dela Chestov. E o filosofie cam lirică, oarecum literară, deaceea face ravagii printre poeţi care văd în ea prilejul de a se văeta cu pretenţii metafizice şi de a-şi descoperi importante nelinişti. Există o altă gândire mai temeinică, în continuarea lui Kant şi a lui Hegel, şi care e reprezentată şi în gândirea d-lui Nae Ionescu, aşa cum ar rezulta din informaţiile editorului. Este filosofia lui Wilhelm Dilthey, gânditor foarte puţin cunoscut la noi. (Cfr. *Otto Fr. Bollnow,* Dilthey, Eine Einführung in seine Philosophie şi *G. Misch,* Lebensphilosophie und Phänomenologie).

Dilthey porneşte dela conceptul de viaţă, profesând o Lebensphilosophie, şi se apropie de Kant întrucât vede în realitate o modalitate a spiritului nostru dar şi de Hegel întrucât viaţa nu e un fapt individual, ci unul istoric. Noţiunile de „trăire", „experienţă" (Erleben, Erlebnis) „structură" sunt tipic diltheyene. Cine nu a auzit de ortodoxismul lui Berdianeff sau de catolicismul lui Massis? Amândouă direcţiunile par a fi înrâurit, şi într'un chip cam artificial, pe d. Nae Ionescu.

La toţi se constată această tendinţă comună de a se aplica la factorul istoric, de a porni dela realitate. Operele lui Dilthey sunt un fel de studii istorice asupra filosofiei şi religiei, aşa cum spune d. Mircea Eliade că face învăţătorul său. Dilthey a studiat, analizând, Renaşterea şi Reforma (termenii aceştia îi regăsim în cuvântul editorului) d. Nae Ionescu se ocupă cu catolicismul, cu protestantismul. In Franţa reînviază thomismul (preocuparea esenţială a catolicismului ortodox este de a goni pe Dumnezeu din natură, de a evita panteismul şi aristotelismul e un bun auxiliar în această operaţie). Insă pasiunea pentru esoteric, pentru senzaţiile rare a sporit interesul faţă de gnosticism. Acesta vede în existenţă o dramă în care omul cu destinul său joacă rolul principal ca întrupare a spiritului. Oricât Origen ar fi combătut gnosticismul, el păstrează această viziune dramatică a universului. Ni se spune că d. Nae Ionescu a amintit de Origen. Foarte posibil. Mântuirea afară din veac a învăţătorului d-lui Mircea Eliade este înrudită cu modul ontologic cum pune Origen problema sfârşitului (telós). Sfârşitul este întoarcerea în Dumnezeu, restabilirea stării dintâi (apocatastasă). Şi dubla natură a lui Iisus e o idee origenică. Acestea sunt apele în care se scaldă aşadar d. Nae Ionescu, într'anume sens foarte contemporan cu Occidentul. Nimic original în toate acestea. Filosoful însuş, mai modest, recunoaşte dependenţa sa de gândirea modernă. Originalitatea ar urma să constea în sinteză, în pătrunderea aplicaţiunilor. Insă cum noi nu cunoaştem cursurile d-lui Nae Ionescu nu vom putea da nicio opinie.

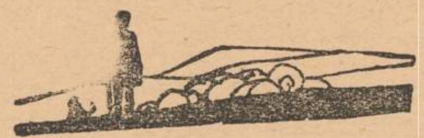
In schimb, în volumul de faţă dăm de unele idei care fac din d. Nae Ionescu un doctrinar al ortodoxismului. Sânt singurele care ne pot interesa. Se cuvine, mai înainte de a intra în discuţiune, să ne lămurim în termeni simpli ce este religia. La întrebarea asupra soartei spiritului omenesc după moarte, religia răspunde printr'un număr de dogme îmbrăcate într'o haină mitologică. Dogmele astfel simbolizate sânt amintite mereu sub forma cultului şi păstrate de Biserică. Aşadar credinţa presupune în chip neapărat Biserica şi cultul şi într'asta are dreptate Durkheim când caută în religie un factor social. Omul obştesc crede fără a cerceta şi e mulţumit şi la asta ajută prestigiul Bisericei. Când un individ începe să ceară religiei structura dialectică a filosofiei înseamnă că acel individ s'a sustras autorităţii Bisericii şi binefacerii cultului. Acela e un intelectual. In Franţa de pildă, ţară cu exces de intelectualitate, sunt mulţi indivizii cărora le trebuesc proptele ideologice. La noi însă credinciosul trebue numai educat. A-i oferi şi un sistem suplimentar înseamnă a-l zăpăci, a-i da acea periculoasă stare de „nelinişte", a-l scoate inutil din certitudine. D. Nae Ionescu, care are ochi răi pentru panteism şi protestantism (id est pozitivism) regretă că ortodoxia noastră n'are o substrucţie raţionalistă. Vrea în religie o disciplină mintală. Preocupările d-lui Nae Ionescu sunt însă eretice şi nu pornesc din realitatea noastră religioasă. Raţionalismul acesta mistic este al lui Massis. Prin el crede gânditorul francez că se pot înlătura dezordinile sentimentului care duc la panteism. E un raţionalism deductiv (din dogmă) spre deosebire de raţionalismul scientist inductiv. Religia ţăranilor noştri i se pare învăţătorului nostru o superstiţie. Ar voi un sistem filozofic cu bază filozofică. Asta a ameţit pe mulţi preoţi inimoşi care vorbesc un limbaj imposibil cu pretenţii ideologice. Ortodoxismul trebue să cultive Biserica, Autoritatea, nu să distrugă o fericită stare de spirit a unui popor care e un har, cu diabolice sofisticării. Să vedeţi în ce stil combate d. Nae Ionescu pozitivismul:

„Ce zadarnică bâiguială — ştiinţifică, dragă doamne! — în jurul unui FAPT simplu şi evident!" „renasterea naturii", „mitul solar" şi atâtea alte neputinţe, pentru a escamota faptul năucitor, dar FAPT, al învierii după trup a lui Christos. Căci a înviat, aşa cum o hotăra mai dinainte, de astfel, scriptura; şi a fost după trup, în mijlocul alor Săi, în acelaş fel precis şi *real* în care este în mijlocul nostru, etc. A înviat, cum vom învia şi noi, etc."

Iată un soiu de gândire care nu îndreptăţeşte entusiasmele d-lui Mircea Eliade. Totul se bizue pe un procedeu verbal scienţist. Minunea e numită „fapt precis" iar faptele se percep. Cu asta crede învăţătorul că ne-a pus în lanţurile convingerii. Când biserica, în cult, reprezintă liturgic învierea, lucrul sgudue ca un mister, fiindcă intră în joc afectivitatea. Când însă filosoful are aerul să facă ştiinţă exactă şi-mi vorbeşte de „fapte" (fapte istorice în cazul de faţă), pe dată simţul meu critic e trezit şi întrebarea pe care mi-o pun este: Unde sunt documentele? Limbajul acesta pe care îl folosesc din păcate şi unii teologi noui este o maimuţărie, fără pic de gândire. Teoria planurilor de existenţă duce la o concepţiune cam confuză. Absolutul şi concretul sunt două feţe ale aceleaşi realităţi una evidentă pentru credinţă, alta pentru raţiune. Minunea este minune în veac. In absolut ea e o „existenţă firească". Improprietate de vorbe, ciudată la un logician. „Firesc" înseamnă conform cu natura sau măcar logic. Minunea este aşadar norma divinităţii, logica ei. Oricât s'ar folosi termenul „credinţă", înseamnă că minunea pe anume plan de investigaţie este inteligibilă, ceeace duce pe nesimţite la panteism. Raţionalismul excesiv îl mână pe d. Nae Ionescu la nişte erezii grozave. Biserica nu se bizue pe bine ci pe adevăr. Dar există o măsură obiectivă a adevărului la îndemâna oricui, încât o hotărîre sinodală poate fi foarte bine respinsă de credincios ca eronată. De aci până la stilism şi sectarism nu-i decât un pas şi într'adevăt învăţătorul face şi un fel de teorie a sectelor. N'avem vreme să examinăm mai deaproape aceste concepţiuni. Un lucru este lămurit. Ele nu ies din realităţile noastre ci sunt o aplicaţiune artificială a unor probleme străine de noi, într'o formă sofistică şi excesiv raţionalistă.

Articolele de politică externă nu intră în preocuparea noastră dar putem observa numai atât. Ca articole de gazetă ele dovedesc uneori o lipsă de tact numaidecât sancţionată. Teoriei că noi nu suntem latini i-a urmat satisfacţia sgomotoasă a presei ungare, francofobiei i se dau răspunsuri de către faptele înşişi, respingerea politicei antirevizioniste trezeşte în presa italiană interpretări defavorabile nouă. Gazetarul trebue să aibă în vedere nu logica cititorului ci mentalitatea lui. Un gazetar care păgubeşte politicei ţării lui în numele nu ştiu cărei sincerităţi inoportune e un gazetar rău.

G. CALINESCU

Bibliografie

CĂRŢI:

Liviu Deleanu: *Ceasul de veghe.* **Tip.** *„Libro" Bucureşti, Ed. „Şantier", 1937.*

B. Iordan: *Trenul Albastru. Ed.: „Ideia" Bucureşti, 1937. Preţul 60 lei.*

S. Semilian: *Istoricul Presei Brăilene dela 1839 până la 1926. Tip. „Modernă" Brăila 1927.*

S. Semilian: *Evreii. (In cadrul aşezării Brăilei acum o sută de ani). Tip. „Ancheta" Brăila, 1937.*

Ioan C. Filitti: *P. P. Carp. De D. Const Gane. (Recenzie). Tip. „Lupta" Bucureşti, 1937.*

S. Semilian: *Contribuţia Brăilei în cultura românească şi străină. „Tipografia Românească" Brăila, 1933.*

REVISTE:

Freamătul şcoalei: *No. 4—5 (Apr.-Mai).*
Vremea: *No. 487 (Mai).*
Cele trei Crişuri: *No. 3—4 (Martie-Apr.).*
Revistă Gazelectra: *No. 10 (Mai).*
Tribuna medicinală: *No. 1 (Ian.-Febr.).*
Carpaţii: *No. 36 (Martie).*
Plauri Hunedorene: *No. 74 (Aprilie).*
Tinerimea creştină: *No. 5 (Mai).*
Pasztortüz: *No. 8 (Aprilie).*

BULETINE:

Buletinul Informativ: *No. 1 (Ian.-Martie).*
Transilvania: *No. 2 (Martie-Apr.).*

Cartea străină

Sigmund Freud: Noi conferinţe asupra Psihanalizei: Revizuirea ştiinţei visului
Edit. N. R. F. — Gallimard

Medicii non-analişti susţin că visul este un indiciu că visătorul a dormit rău, regiunile creerului său n'au putut toate în acelaş timp să ajungă în repaos, unele dintre ele au persistat în a vroi să funcţioneze şi n'au reuşit decât într'o măsură foarte imperfectă. Visul inteligibil, susţine Freud, este un act psihic plin de valoare şi de semnificaţii şi pe care-l putem, ca orice altă confidenţă, utiliza în analiză; visul este o confidenţă făcută în termeni improprii. Există o distincţie fundamentală, între conţinutul manifest şi gândurile latente ale visului: Visul propriu zis se împarte în vis manifest sau textul visului şi, ceeace căutăm îndărătul lui, gândurile latente ale visului. Interpretarea visului e a transforma visul manifest în vis latent, operaţie de ordin practic — tehnica visului; elaborarea visului înseamnă a demonstra cum a putut să se producă, în psihismul visătorului, elaborarea inversă, operaţie de ordin abstract — teoria visului.

In tehnica visului, asociaţiile visătorului faţă de unele elemente ale conţinutului visului sunt sau nu urmate de psihanalist, după cum ele relevă sau nu simboluri. Viaţa noastră interioară este în totul dominată de conflictul a două instanţe psihice, impropriu denumite rezultatul inconştient şi conştientul. Rezistenţa la interpretare a visului, indice al cenzurii, nu-i alta decât rezistenţa datorită refulării. Ea provoacă disjuncţiunea acestor două instanţe, din al căror conflict nasc, în anumite condiţiuni, alte formaţiuni psihice care, ca şi visul, sunt rezultatul unui compromis. Psihoza inofensivă a visului este o renunţare momentană, conştient voită, la lumea exterioară; ea dispare din moment ce relaţiile cu aceasta din urmă sunt reluate. Psihoza se produce, fie din cauză că refulatul inconştient devine prea puternic şi copleşeşte conştientul ataşat realităţii, fie că, în faţa unei realităţi penibile, insuportabile, eul ameninţat se aruncă, din revoltă în braţele pulsaţiei inconştiente. Şi cenzura obligă conştientul să fie mulţumit cu o satisfacţie halucinatorie.

In elaborarea visului, emoţiunea instinctuală refulată, lipsită de facultatea de a se mişca, din cauza somnului; dar ajutată de excitaţiile fortuit prezente şi utilizând resturile zilnice, face drum întors şi se manifestă pe calea halucinatorie. Abstractul, neîntegrându-se în formele vorbirii, este readus la baza lui concretă şi, astfel, gândurile latente ale visului sunt transformate într'o sumă de imagini sensoriale şi de scene vizuale. Când un număr mare de obiecte, de fenomene, sunt reprezentate prin simboluri devenite străine gândirii conştiente, acest fapt este atribuit pe atât regresiunii arhaice în aportul psihic pe cât exigenţelor cenzurii, care provoacă deformarea visului, făcând ca elementele indiferente să treacă în locul celor esenţiale. O continuă contradicţie, între pulsaţia instinctuală inconştientă şi resturile zilnice — ultimele indicând diversitatea actelor noastre spirituale, cele dintâi tinzând regulat la realizarea dorinţei — care, cenzurată, devine vis. Visul nu e realizarea unei dorinţi, ci tentativa de realizare.

Revizuirea ştiinţei visului, de la apariţia Introducerei în Psihanaliză" până astăzi, se mărgineşte doar la câţiva termeni cum sunt vis manifest şi gânduri latente — precum şi la a indica experienţele altor cercetători, care verifică doctrina freudistă. Este, desigur, importantă mărturisirea lui Freud, în combaterea unei acuzaţii populare neîntemeiate, că el n'a susţinut niciodată că toate visele sunt de natură sexuală.

M. CROITORU

Eduard Peisson: Le pilote (Roman)

Drama pe care ne-o povesteşte E. Peisson este cea mai teribilă din tot ceiace poate paraliza acţiunea unui om căruia îi sunt încredinţate responsabilităţi grele — drama orbirii.

Căpitanul Laurent pilotează pachebotul *Virginia,* care face regulat cursa spre New-York. Om extrem de aspru, un om al mărilor, cu defecte şi calităţi ancestrale, mare şi solid, vesel şi dominator — brutal chiar, căpitanul Laurent apare „inuman" în ochii tuturor: ofiţerii şi oamenii echipajului, pasagerii şi emigranţii pe care îi transportă. In adâncul creerului, în toată fiinţa acestui marinar se manifestă o adevărată divinizare a mării care-l fereşte de ura tuturor şi-i aduce admiraţie unanimă.

La un moment dat, acest om, care poartă în spate greaua sarcină a responsabilităţii marelui vapor şi a tuturor vieţilor pe care le duce cu sine, înţelege că vederea-i scade şi că — zi după zi — lucrurile din jur cad în umbră. Să se încreadă în secund, să facă mărturisiri medicului, să abdice? Niciodată! Laurent va juca o comedie eroică şi sinistră pentru a înşela pe cei care încep să se mire de unele gesturi stângace, de unele ezitări cu care nu erau obişnuiţi şi de unele manifestări de nelinişte până acum necunoscute. Pe faţa căpitanului, până eri dură şi impasibilă apare o expresie de nobleţă umană.

Drama însă nu e aici. Va reuşi Laurent să ducă vaporul până în port? Iată marea tragedie a omului cu ochii morţi adânciţi în imensitatea necunoscută a mării. Cu toate acestea pilotul, făcând un apel disperat la tot ceiace celelalte simţuri ale fiinţei sale au dobândit în atâţia ani de experienţă în luptă cu marea şi cu semnele cerului, rămâne până la urmă pe bordul *Virginiei* şi o duce la destinaţie.

Muzica şi Arta Dramatică Românească, la Expoziţia din Paris

In cadrul expoziţiei dela Paris, manifestările artistice şi muzicale, vor ocupa un loc important, fiecare ţară având rezervată o săptămână pentru a-şi valorifica concepţiile de artă şi muzică.

România are fixată săptămâna între 8-14 Iunie, pentru care s'a întocmit programul de mai jos.

In seara de 8 Iunie, va fi primul concert simfonic condus de maestrul George Enescu, cu următoarea ordine programatică: „Două Rapsodii" şi „Suită" de G. Enescu; Scherzo simfonic de D. Cuchin; două fragmente orchestrale din opera „Dela Matei cetire" de I. N. Otescu; două părţi din „Divertisment Rustic" de S. Drăgoi şi „Capriciu român" de M. Mihalovici.

La 9 Iunie, va fi la „Opera Mare" un spectacol al operei „Oedip" de G. Enescu, cu distribuţia premierei; la 10 Iunie, concert dat de corala „Carmen" sub conducerea d-lui prof. I. Chirescu, cu un program cuprinzând, muzică religioasă, colinde şi compoziţii diverse (corale) de muzică românească. Pentru 11 Iunie, al doilea simfonic, condus tot de maestrul Enescu, cu programul: Poemul simfonic „Acteon" de A. Alessandrescu; „Paparudele" şi „Moartea lui Pătrunjel" două schiţe de folclor, datorite lui Th. Rogalski; „Variaţiuni pe o temă proprie" de I. Perlea; Concert pentru vioară şi orchestră de Stan Golestan având ca solistă pe d-ra Lola Bobescu; două fragmente din baletul „La Piaţă" de M. Jora. Concertele se dau cu concursul orchestrelor „Colonne şi Lamoureaux".

— Două interesante şedinţe de muzică de cameră vor fi: 12 Iunie, având la bază programul: Quartet de coarde de M. Jora, piese pentru pian, de C. Nottara, Marţian Negrea, Klepper, executate de d. Dinu Lipatti (pian), „Disetnor" pentru suflători, de G. Enescu şi un ciclu de melodii populare, de D. Kiriac, cântate de basul George Folescu.

A doua şedinţă va fi la 14 Iunie, având următoarea ordine: Quartet de coarde de G. Enacovici; Sonatină (vioară şi pian) de Paul Constantinescu; Trio (vioară, violoncel şi pian) de Dinu Lipatti; 3 Novelete (pian şi quartet de coarde) de M. Adrian şi o selecţie de pagini din folclor, de C. Brăiloiu şi Tib. Brediceanu, interpretate de d-na Evantia Costinescu (soprană).

La 13 Iunie va fi un spectacol cu piesa d-lui G. Ciprian „Omul şi Mârţoaga" în regia lui Pitoeff şi probabil jucată de trupa sa, sau de artiştii români, stabiliţi la Paris.

François Mauriac: Journal, tome II

Din valul cotidian al observaţiilor pe care i le scoate viaţa în cale, marele scriitor nu reţine decât pe cele care au trezit largi rezonanţe în spiritul şi sensibilitatea sa. Polul meditaţiilor sale obişnuite este ideia creştinătăţii, universul legilor care nasc din certitudinea sa pentru ceiace are viaţa mai esenţial.

Răspunzând unor critice care i-au fost aduse, că a rămas nemişcat ancorat la aceiaşi stâncă, într'o pagină din jurnalul său, F. Mauriac dă un răspuns care confirmă o poziţie faţă de arta sa, poziţie pe care nu înţelege s'o părăsească niciodată, pentru că-i furnizează substanţa morală.

Multe din imaginile sau amintirile evocate sunt copleşite de atmosfera religioasă, prin urmare.

Meditaţii spirituale de unde isvorăsc patetice strigăte de alarmă, apeluri cu atât mai sfâşietoare cu cât sunt deposedate de orice vorbărie zadarnică, dar care traduc, totuşi, cea mai frumoasă limbă cu care se poate mândri literatura franceză.

Lt. Colonel Henri Carré: La Marquise de Pompadour
(Le Regne d'une Favorite)

După cum a dovedit în atâtea rânduri, d. H. Carré excelează în schiţarea portretelor de femei. După cele trei figuri femenine ale trecutului — ducesa de Bourgogne, Gabrielle d'Estrées şi ducesa de Berry, pe care le-a redat în trăsături extrem de exacte, de astădată d. Carré ne prezintă pe marchiza de Pompadour.

Autorul a fost fascinat de figura aceasta complexă şi de existenţa ei care ţine parcă de povestirile basmelor. In adevăr, se pare că în jurul eroinei — o mic-burgheză cu un tată compromis în afaceri de acaparare de grâu — şi-au dat întâlnire toate şansele din lume spre a-i ţese o existenţă legată de destinul cel mai extraordinar.

Intâi de toate, marchiza de Pompadour a fost o femee frumoasă şi asupra acestui lucru nu există nici o discordanţă între mărturiile contemporanilor.

Povestindu-ne viaţa acestei femei, care — plecată de jos — s'a avântat pe căile care mergeau spre tron, luptele pe care le-a susţinut tânăra favorită cu atâta fermitate contra unei întregi lumi de vrăjmaşi, intrigile nenumărate care se iveau la fiecare pas, acuzaţiile cele mai de necrezut, autorul se arată mai puţin sever decât predecesorii săi faţă de cea care a dezlănţuit atâta ură şi patimă în jurul ei. El nu închide ochii asupra operii nefaste, în interior şi exterior, pe care a provocat-o ambiţia politică a favoritei, dar stabileşte că greşelile de neertat pe care le-a comis se datoresc slăbiciunii de caracter şi lipsei de claritate de care a dat dovadă Ludovic al XV-lea.

Cât priveşte lipsa de sensibilitate de care a fost acuzată de unii, d. H. Carré răspunde arătând sinceritatea afecţiunii acestei femei faţă de Ludovic al XV-lea şi aducând în sprijin date istorice, printre care însăşi mărturia lui Voltaire.

Autorul mai stabileşte o caracteristică: ceiace nu se poate nega acestei femei este tactul pe care l-a păstrat în relaţiile sale, delicateţa cu care a ştiut să se facă acceptată de toţi, şi chiar de Regină. Este o calitate de care nu multe dintre favorite au ştiut să dea dovadă.

I n s e m n ă r i

Henri Becque

S'a sărbătorit a suta aniversare a lui Henri Becque, născut la 1837, ale cărui două opere capitale: „La Parisienne” şi „Les Corbeaux” se găsesc în repertoriul Comediei Franceze, alături de „Les Honnêtes Femmes” şi „La Navette”.

Comedia Franceză a pus în scenă şi a jucat „Les Corbeaux”. Cu acest prilej Radio a redat o substanţială „causerie” a lui Edmond Sée, şi a consacrat o şedinţă întreagă pentru piesa „Parisienne”.

Când a scris „Parisienne”, era tânăr de tot, pasionat de teatru şi visând a fi director.

Dintr'o familie de jurişti, nu se putea să poarte numele acestei familii mari în profesiunea de om de teatru, atât de puţin burgheză. Astfel, a devenit din Fernand Louveau, Henri

Becque, după ce a fost mai întâi Fernand Samuel. A fost în adevăr director de teatru la „Variétés”, unde a avut un succes strălucit cu Eve Lavallière şi a făcut să triumfe asociaţia De Flers şi C. A. Caillavet.

Manuscrisul Parizianei, care fusese respins la Thèatre Français, a fost citit şi admis pentru a inaugura direcţia sa la Théatre de la Rennaissance.

Avea geniul frazelor tăioase şi dure. Astfel, în piesa sa Parisienne, avea ca interpretă pe M-lle Antoine, pe care n'o agrea de loc şi care la rândul ei nu-l putea suferi.

—Domnule, — zise actriţa pe când repeta piesa, — e aici o frază pe care n'o înţeleg de loc.

— Nu face nimic, domnişoară, — răspunse autorul, foarte amabil, — pe aceea o spui cel mai bine.

Totuşi, era în fond un om foarte bun, dar îl aduseseră la exasperare toţi cei, care căutau să-l jignească şi, ca să nu arate că sufere, riposta cu cea mai mare duritate.

— Se zice că am colţul tăios, — spunea el într'o zi unui prieten. E tocmai acel care-mi lipseşte pentru că mi l-au rupt lovindu-mă cu pietre.

Epigramele sale sânt nenumărate şi multe dintre ele au fost păstrate, ca şi vorbele sale de spirit.

Printre acestea, un catren foarte cunoscut, adresat lui Bourget:

Pour obtenir enfin la vogue
J'ai pris des airs de pédagogue;
Je pontifie et j'épilogue;
C'est moi qui suis le Psychologue!

Nu-l iubea de loc pe Jules Lemaître; şi cum se vorbea de legătura lui cu d-na de Loynes, foarte influentă şi foarte bătrână, Becque zise:

— O! pentru el nu va avea nici odată mai mult de şaizeci de ani!

Despre François Coppée:

— Poetul ăsta e ca Monsieur Jourdain: face proză fără să ştie.

Iar despre fraţii Dumas:

Comme il y eut deux Corneille
Il y a deux Dumas.
Mais aucun d'eux n'est Pierre
Et tous deux sont Thomas.

Ultimele sale zile au fost groaznice. Imbătrânit, plin de datorii, trăia aproape în mizerie, totuşi era demn şi stăpânit.

De când se consacrase teatrului, dusese viaţa cea mai grea, succesele sale teatrale nu i-au adus nici o uşurare. Totuşi, cuvintele sale din urmă au fost: „Nu avem decât un lucru: datoria pentru tineret. Şi noi am început ca ei şi cazul lor e mai totdeauna ceiace a fost cazul nostru”.

Dar cuvintele sale cele mai generoase şi mai nobile au fost:

„Lumea teatrelor s'a refăcut şi scena franceză a fost în fine liberată de crocodilii care de treizeci de ani se văitau pentru ea. De acum mergeţi înainte, copii! nu vă plângeţi niciodată, nu serveşte la nimic. Nu vă descurajaţi mai ales, vă va părea rău mai târziu. Sânteţi pe câmpul de luptă, treceţi înainte peste trupurile noastre!”

40 de milioane pentru artişti

Cu subvenţiile dela Stat şi dela Municipiul Parisului, s'au angajat pentru Expoziţie 348 de pictori, 257 sculptori şi 118 decoratori, care sunt plătiţi cu 28 milioane franci francezi. Pe lângă aceştia trebue să mai socotim şi pe cei angajaţi pentru pavilioanele Centrului Regional şi ale Secţiunilor Coloniale. Să adăugăm apoi subvenţiile acordate de serviciul expozanţilor, dintre care unele sunt foarte importante. Din aceste subvenţii numai artiştii decoratori au fost plătiţi cu 14 milioane.

Când sunt 40 de milioane rezervate artiştilor, se poate spera că vor fi angajaţi toţi artiştii, chiar cei mai buni!.

Deobicei, când e vorba de organizarea unei expoziţii ca aceia din Paris, se alege un om de gust şi corect. Totuşi, iată cum se petrec lucrurile. Omul de gust şi corect se socoteşte, se sfătueşte şi întocmeşte o listă de artiştii cei mai meritoşi şi mai demni de a primi comanda.

Dar... intervin comenzile recomandate. Omul de gust şi corect trebuie să-şi amputeze listele şi să treacă în locul multor artişti meritoşi, pe nepoţii, bunicii şi mai ales pe intrigantele, ce i-au fost recomandate. După aceia, pe câţiva din cei care nu se lasă, plicticoşii care se ţin cu persistenţă de capul său. De aceia, adesea, nu rămân decât prea puţini, din cei înscrişi pe listă, în ziua când se împart comenzile.

Cu sumele de care dispune azi organizatorul expoziţiei, lucrurile se schimbă. El poate adăuga mereu fără să fie nevoie să şteargă pe nimeni! După ce a trecut pe listă pe artiştii de talent, după ce-a înscris pe nepoţi, bunici, pe intrigante şi pe membrii Institutului, va mai rămâne loc şi pentru plicticoşi. Doar sunt 40 de milioane disponibile!

Chaillot, ridicat pe amplasamentul Trocadéro, va cere numai el singur o armată de decoratori sculptori. „Metropele” vor fi executate de Michelet, Grange, Navarre etc. Cele două aripi vor fi împodobite cu figurile lui Gimond, Pryas, Niclausse, Cornet, Couturier, Brasseur etc. Apoi basso-reliefurile, două grupuri dominând atticele, decorul uşilor, al Muzeului Marinei şi Etnografiei, cer colaborarea a zeci de artişti, dintre care nu reţinem decât un singur nume de femee Anna Quinqueaud, decoratoarea muzeului Indochinei.

In sculptură cât şi în pictură eclectismul domină fără nici o restrângere, atât în pavilionul Căilor Ferate, unde Delaunay, Herbin, Metzinger şi Survage vor putea da drumul tuturor fantaziilor lor îndrăzneţe, cât şi în palatul Chaillot, în care se vor alătura panouri de Maurice Vuillard, Bonnard, Roussel, Duffy, Friesz, Bilotey etc.

In special Raoul Duffy este foarte favorizat căci va avea de executat cel mai mare tablou din lume. Acesta va figura în Palatul Electricităţii, ridicat în faţa Şcolii Militare. Panoul are o înălţime de 10 metri, pe o lungime de 60 metri şi reprezintă „Istoria Electricităţii”. Artistul entuziasmat de subiect a conceput, a inventat şi a „maşinat” technica şi tema tabloului, cu ingeniozitate şi îmlădierea cunoscută a talentului său. Fiecare din modelele sale au fost desenate goale. Schiţele au fost fotografiate şi proectate pe panouri, unde vor fi fixate şi vor putea fi transformate după cerinţele artei. Opera va reprezinta pe precursori dela Thales de Milet, la Archimede şi la Aristotel, precum şi seria tuturor savanţilor „Zâna Electricităţii”, Iris, planând în eter, va domni peste undele T. S. F.-ului şi se vor arăta toate oraşele şi satele arzând de focul ei. După Expoziţia dela Paris, tabloul va fi trimis la Expoziţia de la New-York.

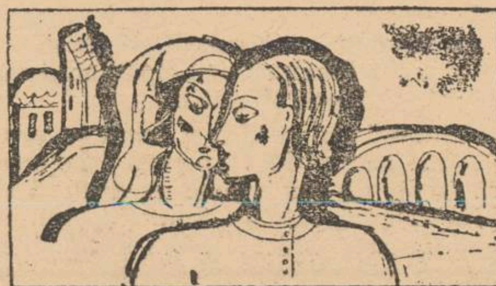
Pentru cei care iubesc arta modernă, Expoziţia a fost astfel amenajată încât să o poţi întâlni la fiece pas. Iar pentru cei care nu iubesc decât arta clasică, s'a organizat o grandioasă perspectivă a Artei franceze.

Gaston Chérau

Soarta are ciudăţeniile ei şi a hotărît ca cel mai regionalist scriitor francez, romancierul micilor oraşe provinciale din Franţa, acel ce a umplut cărţile sale cu evocarea vieţii adormite din provincie, să moară în America, atât de departe de locurile în care a trăit cu sufletul şi creaţia sa literară.

A călătorit mult, a stat mulţi ani la Paris, dar izvorul inspiraţiei sale rămăsese acelaş, eroii săi erau de pe aceleaşi meleaguri, târguri, pe jumătate sate, din care trăeşte tot comerţul regiunii şi ale căror şcoale de trompeţi fac să răsune prelung şi trist mahalalele. El insuşi avea înfăţişarea unui boer dela ţară, voinic şi rafinat în acelaş timp, tip de vânător, cu un fel de distincţie de rural.

Ascuţimea privirii şi un fel de nervozitate ascunsă, care nu se trăda decât în izbucniri neaşteptate, vădeau

artistul neliniştit. Aceleaşi caractere se regăsesc şi în opera sa: solid aşezată în viaţa pământească, ea depăşeşte mereu marginile acesteia, atingând adâncimile sufleteşti ale fiinţei omeneşti.

Observaţia directă şi exactă, stilul simplu şi în afară de fluctuaţiile momentane ale gustului literar, rămâne adecuat celor ce vrea să comunice, cucerind fără artificii interesul cititorului.

Pesimismul real, care se desprinde din opera sa, este izvorît din experienţa acestui spirit lucid şi este de o tristeţă fără de remediu. Cele două cărţi de valoare din opera sa, mărturii dureroase ale epocii noastre, ne descriu destinele unor fiinţe care n'au reuşit în viaţă, catastrofele unor vieţi mânate ca de o fatalitate care le roade clipă cu clipă şi le distruge pul-

verizându-le sub ochii cetitorului. Astfel e destinul lui „Champi-Tortu”, copilul bolnăvicios şi chinuit de toţi, caşi acel al „Valentinei Pacquault”, pe care o înghite şi o macină posomorîta viaţă de provincie, făcând-o să abdice până la decădere, şi pentru care Gaston Chérau ştie să trezească ecourile unei adânci compătimiri în sufletul cetitorului.

Caracterul operei sale este adâncirea sentimentelor omeneşti şi puterea de a exprima cu o intensitate extraordinară ceiace voia să comunice, fără a se rătăci o clipă şi a risipi în zadar o fărămiţă din experienţa sa. Tipurile sale sunt de o admirabilă generozitate, dar fixează şi un moment din istoria moravurilor şi sentimentelor provinciei franceze, căci viaţa sa, oglindită în scrierile lui Gaston Chérau, s'a prefăcut cu totul în vremurile actuale, pierzând cu totul somnolenţa care otrăvea şi distrugea sufletele mai delicate hrănite cu toxinele sale. Astăzi sportul şi automobilul, precum şi veşnica aventură pe care o trăeşte naţiunea şi lumea le-a însufleţit.

Congresul general al Cărţii

In ziua de 26 Mai, la Fundaţia Carol urma să aibă loc Congresul general al Cărţii, organizat de „Asociaţia Editorilor Români”. Acest Congres însă s'a amânat pentru data de 2 Iunie.

Programul desbaterilor, cuprinde următoarele referate:

„Fundaţiile culturale regale şi problema cărţii” (prof. Al. Rosetti); „Criza generală a Cărţii” (Em. Bucuţa); „Cartea din punct de vedere al autorului” (Cezar Petrescu); „Criza editorială a cărţii” (N. Ionniţiu); „Politica de stat faţă de carte” (Em. Tătărescu); „Cartea din punct de vedere al librarului” (V. K. Constantinescu); „Cartea din punct de vedere al cititorului” (Şerban Cioculescu); „Legislaţia cărţii” (I. Gr. Perieţeanu) şi „Rezumatul dezbaterilor” (Prof. Panaitescu-Perpessicius).

P o l e m i c i

„Poveste țigănească"

Am publicat de curând bucata „Poveste țigănească" de d. G. A. Lăzurică dintr'un mare stoc de manuscrise ale d-sale, care se află în sertarul nostru redacțional. (Mai avem încă zece bucăți nepublicate).

Cum înainte de „Povestea țigănească" nu-i publicasem nimic de șapte luni, — d. Lăzurică a înțeles că noi nu-l mai vreme colaborator și d-sa se considera retras dela „Adevĕrul Literar".

Mai întâiu noi n'am fixat termenul înăuntrul căruia ne rezervăm dreptul să publicăm manuscrisele trimise. Sânt bucăți pe care le publicăm peste un an și mai mult dela primire. Avem și acum un depozit de traduceri pentru câțiva ani. O nuvelă sau o traducere care nu sânt de strictă actualitate, pot aștepta.

Dacă d. Lăzurică nu vroia să mai scrie la noi, d-sa n'avea decât să ne comunice acest lucru — cerând și restituirea celor zece manuscrise. (Nici un publicist nu lasă pierdute atâtea bucăți în manuscris).

Considerând procedarea noastră „necavalerească" și „dolosivă", — d. Lăzurică ne dă în judecată și civil, și penal.

„Va fi un proces nu lipsit de spectacol, — ne scrie d-sa. Un literat țigan se judecă cu presa condusă de d. Sadoveanu. Și se vor găsi chiar fruntași ai baroului care să mă susțină. Se va găsi o altă presă care să comenteze desbaterile acestui proces".

Ne-a surprins atitudinea d-lui Lăzurică.

„Adevĕrul Literar" a fost cea dintâi publicație, care a tipărit literatură romă. Viața țiganilor — cu toate bucuriile și durerile ei — am considerat-o, și o considerăm, demnă de a sta alături de producțiile sufletești ale tuturor popoarelor.

D. Lăzurică ne-a trimis atunci o scrisoare caldă. Ne-a spus că nici un ziar nu publică literatură țigănească. „Universul" — ne-a scris d-sa — nici nu vrea să audă de așa ceva. Nu acceptă bucăți cu cuprins țigănesc și nici iscălitura „Lăzurică" nu i-o primește. Il tolerează doar subt numele de... „Lăzărescu" — și numai cu bucăți, care n'au nimic de-aface cu viața romilor.

Drept recunoștință, d-sa mă anunță — că am fost numit membru de onoare al uniunii romilor și că 30.000 de țigani m'au aclamat în congresul din București, dându-mi-se ca amintire și o scrumieră de metal cu un cap de rom.

Relațiile dintre noi erau atât de bune, încât o tânără romă — care s'a recomandat: „studentă în litere" — mi-a spus, la încasarea onorariului d-lui Lăzurică:

— Vă mulțumesc, domnule director. Sânteți foarte drăgălaș...

După acest schimb de drăgălășenii, aflăm cu surprindere de-o reclamație la parchet — în care d. Lăzurică ia de-odată o atitudine patriotic națională, dând asupră-ne o anatemă etnico-religioasă-politică.

Iat'o:

„Ca atare, în mod provocator, interesat și dolosiv, nu s'a publicat o bucată literară speculând numele meu într'o fază când se dă o luptă între credința națională românească și creștină și o altă credință dușmănoasă neamului românesc, organizației noastre de stat și religiei noastre.

„S'a săvârșit un abuz care mi-a produs daune morale și materiale, întrucât opinia publică mă socotește un renegat".

După publicarea „Povestei țigănești", am primit două scrisori dela d. Lăzurică — în care d-sa ne spune:

„RENUNȚ LA „UNIVERSUL" și vă cer următorul lucru".

Ce cere d. Lăzurică? D-sa ne întreabă:

„DACĂ INTRERUPÂND COLABORAREA LA „UNIVERSUL", unde sânt plătit, mă considerați în rândul colaboratorilor permanenți ai „Adevĕrului Literar", plătindu-mi-se pe fiecare bucată publicată".

Prin urmare, dacă acceptam ultimatum-ul d-lui Lăzurică (d-sa ne dăduse termen de răspuns până la 16 Mai), — nu s'ar mai fi pus chestia de „renegare" și de „luptă între credința națională românească și creștină și o altă credință dușmănoasă neamului românesc, organizației noastre de stat și religiei noastre".

Explicația atitudinii d-lui Lăzurică o găsim în scrisoarea d-sale:

„Fiecare om are un ideal: să parvină. Eu n'am căutat să parvin într'un anumit domeniu. M'am mulțumit să parvin în literatură".

Când a intrat d. Lăzurică în redacția noastră plângând și cu dinții dinainte sfărâmați într'o bătae politică, — noi i-am luat apărarea, fiindcă credeam că idealul d-lui nu-i parvenitismul. Ne emoționase mărturisirea: că până și galbenii din salba nevestii sale fuseseră vânduți pentru cauza romilor...

Acum vedem că d. Lăzurică vrea și spectacol. N'are decât să-l facă.

Dar romii — acest popor necăjit și pribeag — nu meritau ofensa acestui publicist al lor.

Aici se isprăvește această „poveste țigănească".

Umorul la Academia Română

Intr'o recentă ședință a Academiei Române, d. Simion Mehedinți a făcut o comunicare — în care d-sa prezintă „Junimea" ca obârșie a extremismului de dreapta.

Un academician i-a răspuns prin alăturatele două epigrame:

I

Nicolae din Milești
Făcu 'n China cale lungă.
Mehedinți putu s'ajungă
Chinez, chiar în București.

II

Ce secret e în „Junime"
N'a putut să știe nime
Păn' ce-apare Mehedinți
Cu cadavrul ei în dinți.

Nu-i așa că acesta-i cel mai bun răspuns la năzdrăvăniile d-lui Mehedinți?

Rolul Radio-difuziunii

Comitetul consultativ internațional de radio-comunicație s'a întrunit la București.

Ședința a fost prezidată de d. ministru Richard Franasovici care a fixat idealul radio-difuziunii, — și anume:

„Un ideal de civilizație și de pace, care nu poate să fie ajuns decât printr'o strânsă colaborare internațională în toate domeniile activității omenești și ai cărei făuritori principali sunt savanții, scriitorii și artiștii.

„Sunteți aci pentru a lucra la propășirea acestui ideal, pentru a încerca să faceți un pas înainte pe drumul apropierii popoarelor. Sunteți pionierii unei puternice idei în mers, a unei idei forță a cărei realizare o așteaptă fiecare și de înfăptuirea căreia atârnă armonia, concordia, pacea lumii și fericirea omenirii".

Acest punct de vedere ar trebui avut în vedere de conducătorii postului de radio-difuziune din București, unde — acum câteva zile — s'au putut auzi cuvinte care numai la înfrățirea tuturor cetățenilor noștri nu puteau duce...

Vistiernic-poet

Dintr'un interview acordat presei de d. Mircea Cancicov, ministrul de Finanțe, relativ la criză, — desprindem următorul fragment:

„— Cunoașteți pe Sofocle? — întrebă d-sa pe ziariști. — Cred că da, de vreme ce dv. ați rămas credincios literilor și n'ați alunecat, ca mine, spre matematici. Ei bine, vă voi răspunde, împrumutând o frază din Sofocle: Criza? „Știu, că nu știu nimic despre aceasta".

— Mi se pare totuși...

— Nimic. Dar este în finanțe atâta poezie adevărată, încât trebue să exercit meseria ce mi s'a încredințat, cu credința poetului. Nu e vorba aici de a fi poet ministru. Asta ar fi rău pentru țară, dar dv. m'ați înțeles. Chestiunile economice, toate problemele ce mi se pun, sunt de domeniul științii, dar într'adevăr în această știință, foarte vastă, foarte subtilă, stă, poate și un pic de poezie."

N'avem decât să ne bucurăm, că vistiernicul nostru a trecut la poezie — deși, poate, ar fi fost mai bine ca poezie să facem noi, iar el să nu ne amărască zilele... pentru ca poezia noastră să fie mai veselă, mai senină, mai limpede — nu tragică și întunecată, ca poezia lui.

Comunicarea d-lui Mehedinți

D. Simion Mehedinți a făcut o comunicare originală la Academia Română. D-sa a susținut că Junimea este — în țara noastră — obârșia extremismului de dreapta. Astăzi d. A. C. Cuza ar fi un continuator al spiritului junimist.

Astfel, societatea unde a tronat un spirit occidental (junimiștii erau taxați de „cosmopoliți"), unde filosemitul P. P. Carp era spiritul rector în politică — este prezentată de d. Mehedinți drept sursa antisemitismului d-lui Cuza.

Nu înțelegem cum un universitar și un academician a putut emite o asemenea enormitate. (Poate de-aceia d. Mehedinți — dându-și seama de gafa făcută — n'a vrut să depună la secretariatul Academiei textul comunicării).

Intr'adevăr, nu există nici o apropiere între „Junimea" și extremismul de dreapta.

De-oparte cultură, occidentalism, literatură, etc.; dincolo — obscurantism și instincte negre.

Intr'o serie de articole generale, cași de informație specială, — vom pune lucrurile la punct, căutând să apărăm „Junimea" de prietenii ei.

Incepem prin articolul de fond din numărul acesta.

M. SEVASTOS

D. Valjean și premiul Teatrului Național

Suma de 25 000 lei pe care comitetul de lectură al Teatrului Național din București a alocat-o d-lui I. Valjean drept premiu pentru piesa „Generația de sacrificiu" a fost redată de d-sa „Societății autorilor dramatici români".

Noul Director al Școlii Franceze la Roma

Am avut cinstea să cunosc în casa marelui nostru istoric, profesorul Iorga, pe d. Carcopino, directorul actual al Școlii Franceze la Roma. Am fost apoi la Paris să-l vizitez, ducând un costum național de al nostru, pentru o fetiță a sa, care trebuie să fie acum domnișoară.

Indărătul ochelarilor scânteia o privire ageră, pătrunzătoare și inimoasă. Simplicitatea cu care acest mare învățat știa să primească pe cel mai obscur dintre oaspeții săi, era simplicitatea tuturor oamenilor cu adevărat mari. O simplicitate care însă umplea de timiditate tocmai prin bunătatea și larga îngăduință a acestui mare descoperitor și autor de opere de o atât de înaltă concepție.

Este o fericită coincidență care face ca acest ilustru savant francez să fie trimis ca sol al gândirii franceze la Roma, care a fost și este obiectul statornic al cercetărilor sale de istoric.

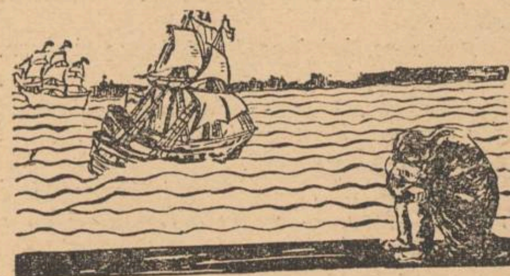
Deferența, curtoazia nobilă cu care vorbește de înaintașii săi în interviewurile acordate, sunt o atitudine de care ne-au dezobișnuit barbaria și brutalitatea vremurilor, care pretind atât de grosolan ca bătrânii să fie tratați ca în ținuturile canibalilor.

Dar nu numai atât. Elevii Școlii Franceze la Roma sunt considerați de el ca membri ai școlii, căci „toți sunt erudiți care s'au distins deja" — spune directorul.

„Direcția școlii, — continuă profesorul, — înseamnă dezvoltarea relațiilor cordiale cu Institutele străine: cel englez, german, american, olandez, belgian, ungar și român".

Mi se părea citind acest interview că mă găsesc, cu zece-doisprezece ani în urmă, asistând la neuitatele ceasuri de convorbire, pline de erudiție, cugetare și scânteieri de geniu, în care se încrucișau spiritele a doi dintre marii savanți ai lumii: Jérome Carcopino și Nicolae Iorga. Păreau ei înșiși dintre acei „Pythagoricieni ai Romei", din „Basilique de la Porte Majeure", despre care ne vorbește d. I. Carcopino, spirite orientate spre cea mai înaltă spiritualitate, în haoticul freamăt al armelor și al războiului.

Iz. Sd

Poșta redacției

Manuscrisele de mai jos — notate prin inițialele autorilor — nu se pot publica, neîndeplinind condițiile:

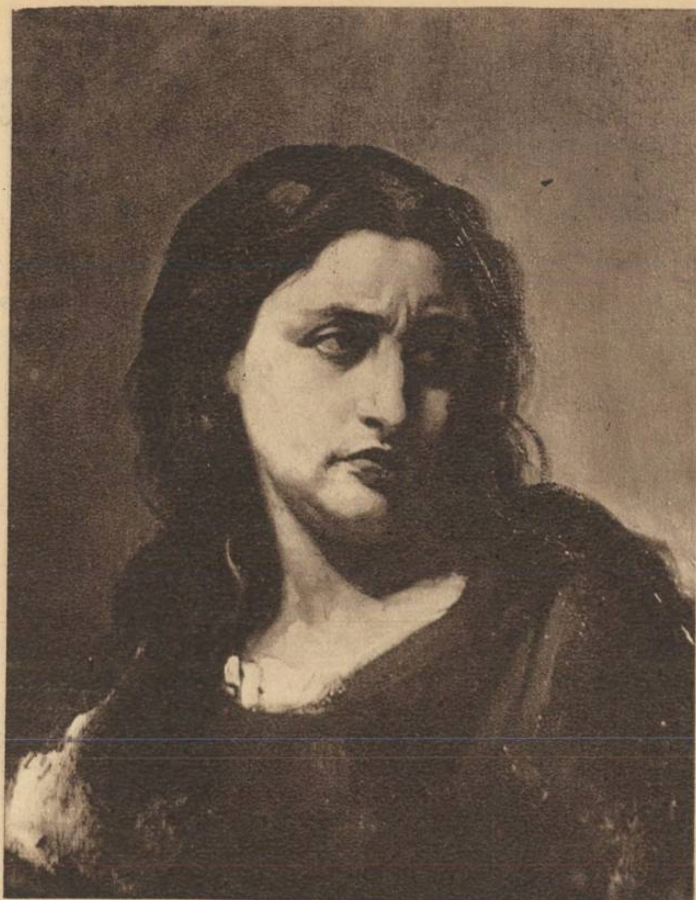
București: E. V.' I. D.; I. S.; A. E.; L. D.; D. P.
Galați: M.; N. U. T.
Pâscov-Buzău: C. S.
Bazargic: E. P.
Hârlău: P. A.
Cernăuți: N. E.
Iași: V. C.; P. S.
Chișinău: L. A. A.; C. M.
Arad: G. B.

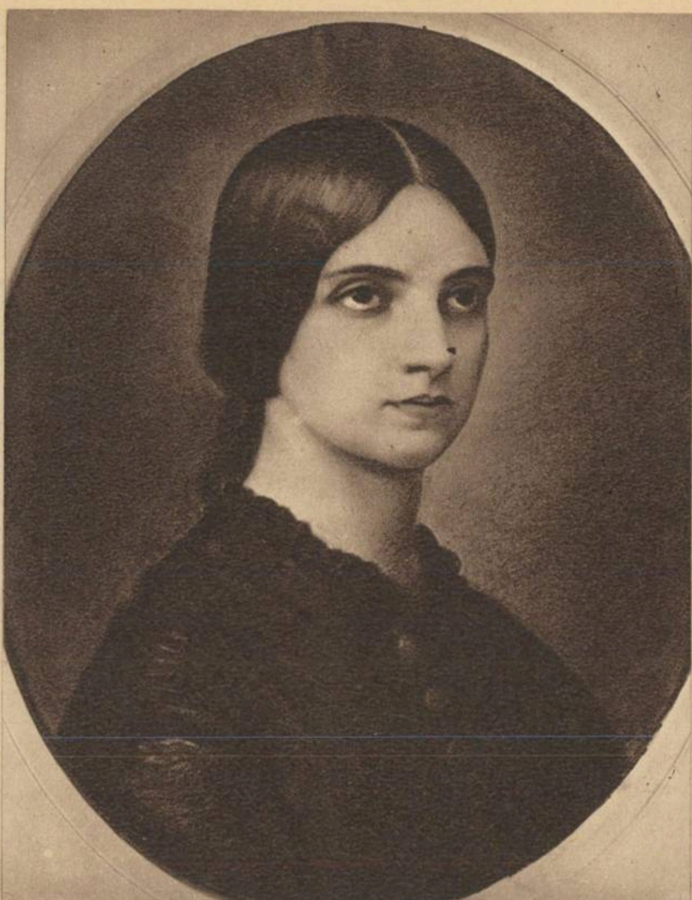
Primim la redacție

Eug. Herovanu: Caete săptămânale a doua serie (11-20) 11 Februarie—10 Aprilie 1937. —Virgil Treboniu: Luminătorul din ape (poezii).

Buletine

Bulletin oficiel de l'Association des ecrivains belges No. 3 și 4 (Martie—Aprilie).
Transilvania Nr. 2 (Martie--Aprilie).

N. Grigorescu: Portret — **C. I. Stănescu: Portret** — **Const. Lecca: Portret**

CASA SIMU-MUZEU

In cadrul unei extrem de sobre solemnităţi, s'a inaugurat zilele acestea Casa Simu-Muzeu, — fosta locuinţă a celui dintâi colecţionar român de artă selecţionată cu gust şi organizată metodic.

Şi inainte de Anastase Simu au existat la noi colecţii neoficiale de artă. Niciuna insă, n'a ţinut mai strâns contactul cu publicul şi cu producţiile vremii, niciuna n'a realizat omogenitatea şi n'a atins nivelul calitativ pe care a izbutit să le impună, printr'o intuiţie artistică ce nu da greş niciodată, fondatorul Muzeului Simu.

Educat la şcoala marilor muzee europene, cinstit cu prietenia celor mai de seamă pictori şi sculptori ai timpului, Anastase Simu a întemeiat aşezământul de artă din Bucureşti pentru a împărtăşi şi altora bucuriile estetice pe care, lui, soarta i le hărăzise din belşug.

A fost un Mecena care a ştiut încotro să-şi îndrepte obolul.

Dăruind Statului Muzeul, Simu a vrut să vegheze singur la asigurarea continuităţii rânduelilor statornicite de el. A vrut să fie el însuşi custode, după ce fusese ctitor şi stăpân.

In vederea de-părţirii celei din urmă, s'a silit să nu neglijeze nimic pentru prospera existenţă viitoare a Muzeului: achiziţiile, bursele şi premiile vor continua, iar fosta locuinţă a donatorului va oferi noi posibilităţi de punere în valoare a capodoperelor colecţiei.

Expoziţia inaugurală a Casei Simu-Muzeu înfăţişează în spaţiu larg, sub lumină nouă şi în ambianţă prielnică, opere din şcoala românească şi din cea franceză modernă.

Vechiul local devenise în ultimul timp neîncăpător şi lucrările nu mai puteau fi prezentate publicului în condiţiunile cele mai favorabile.

Casa Simu-Muzeu aduce o descongestionare utilă şi este încă o mărturie a grijii permanente pe care o purta Anastase Simu ca şi după dânsul ctitoria lui să rămâ-ie vie.

Pictorul Marius Bunescu, directorul Muzeului şi organizatorul expoziţiei de astăzi, merită toate elogiile pentru înţelegerea cu care interpretează şi execută testamentul lui Simu.

Cu grijă deosebită d. Bunescu a retipărit catalogul Muzeului. Au fost trecute numeroase lucrări care lipseau. Datele biografice ale artiştilor s'au complectat. Materialul e ordonat sistematic şi numeroase reproduceri artistice intregesc informaţia.

Nu-i propriu zis numai catalog. E un album care îndrumează şi instrueşte. O călăuză de care cercetătorii şi publicul nu se vor putea dispensa.

H. BLAZIAN

St. Luchian: Lunca din Poduri — **C. D. Stachi: Troică** — **Gabriel Popescu: Desen**

Adevĕrul literar si artistic

I. D. Negulici: Portret (Muzeul Simu)

„Atelierele Adeverul" S. A.

Adevĕrul literar şi artistic

861

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

Marius Bunescu: Portret

Dita Fruchter: Peisaj

Vera Veslovschi-Nițescu: Portret

PRIN EXPOZIȚII

Const. Barashi: Panou
pentru expoziția din Paris.